

MILITAIR-RECHTELIJK TIJDSCHRIFT.

GEDRUKT EN UITGEGEVEN OP
LAST VAN DE DEPARTEMENTEN
VAN MARINE EN VAN OORLOG.

DEEL XVI.

's-GRAVENHAGE. — MOUTON & Co.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Gerechtskosten in strafzaken.

De staatsbladen Nos. 278 en 279 (uitgegeven den 8sten Juni 1920) bevatten de wetten van 29 Mei 1920 houdende wijziging van: de wet van 18 April 1874 (Staatsblad No. 66) tot vaststelling der tarieven van gerechtskosten in strafzaken waarvan de gewone regter kennis neemt, gelijk die laatstelijk is gewijzigd bij de wet van 22 November 1918 (Staatsblad No. 605);

de wet van 18 April 1874 (Staatsblad No. 67) tot vaststelling van een tarief van gerechtskosten in strafzaken, waarvan de militaire regter kennis neemt, gelijk die laatstelijk is gewijzigd bij de wet 23 Mei 1917 (Staatsblad No. 431).

Beide wetten treden op een nader door H.M. de Koningin te bepalen tijdstip.

Strafbevoegdheid.

Koninklijk besluit van 24 April 1920, Nr. 31.

(Legerorders 1920, Nr. 231).

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 21 April 1920, IIe Afd., No. 112;

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

a. De commandanten der compagnieën wielrijders en de commandant van het eskadron ordonnansen hebben als zoodanig de bevoegdheid van korpscommandant.

b. Voor het gestelde onder 1°. van het Koninklijk Besluit van 10 Maart 1916, No. 32¹⁾, luidende: „terwijl zij voor den regimentsadjutant der infanterie (cavalerie), na demobilisatie, mede omvat het personeel van het (de) tot het regiment behoorende mitrailleurpeloton (mitrailleur-sectie)” te lezen: „zoomede aan den commandant van het (de) mitrailleur-peloton (mitrailleursectie), voor wat betreft het bij die onderdeelen ingedeelde personeel.”

¹⁾ Zie M. R. T. XI blz. 444.

Het gestelde onder 2°. van bovenaangehaald Koninklijk Besluit vervalt.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit Besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer.

's-Gravenhage, den 24 April 1920.
WILHELMINA.

De Minister van Oorlog,
W. F. POP.

Schieten op ontvluchtende arrestanten.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 19 Mei 1920,
1e Afd. Nr. 202.*

(Legerorders 1920, Nr. 260).

Teneinde eenerzijds het ontvluchten van arrestanten tegen te gaan, en anderzijds het verloren gaan van menschenlevens, bij het beletten van pogingen tot ontvluchting, zooveel mogelijk te voorkomen wordt het volgende bepaald:

Slechts in de uiterste noodzakelijkheid mag tegen ontvluchtende arrestanten van een vuurwapen worden gebruik gemaakt.

Te voren dienen alle voorzorgsmaatregelen te worden genomen, die een ontvluchting kunnen voorkomen.

Daartoe moet in de eerste plaats gerekend worden het luchten van arrestanten binnen goed afgesloten ruimten. Zoo noodig, indien de omstandigheden daartoe aanleiding geven, moeten bij het luchten van arrestanten handboeien gebezigd worden.

Deze voorzorgsmaatregelen zullen meer of minder streng moeten worden toegepast, naar mate van den persoon van den arrestant en van de zwaarte van de overtreding of het misdrijf waarvoor hij zich in arrest bevindt.

In geval van zelfverdediging zal het vuurwapen, ook zonder sommatie, onmiddellijk aangewend mogen worden.

Bestaande consignes moeten, voor zoover noodig, in overeenstemming met deze legerorder gebracht worden.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Over de toepasselijkheid van de militaire strafwetgeving op miliciens.

Een vrijwilliger werd 30 November 1904 als zoodanig afgevoerd, en teruggebracht tot de positie van milicien (lichting 1902); hij vertrok met groot verlof. In Augustus 1914 kwam hij onder de wapenen en maakte zich kort daarop schuldig aan desertie. Na te zijn gearresteerd, maakte hij zich kort daarna wederom schuldig aan desertie. Voor deze beide strafbare feiten had hij zich te verantwoorden voor den krijgsraad te 's-Hertogenbosch, die den militairen rechter bij dispositie van 26 Maart 1920 onbevoegd verklaarde om over den persoon van beklagde te erkennen, omdat niet was gebleken dat hem bij of na zijne terugbrenging tot de positie van milicien was bekend gemaakt, dat hij onder de militaire tucht stond.

Bij beschikking van 9 April 1920 onthield het H.M.G. aan deze beslissing zijne approbatie op dezen grond, dat art. 117 der Militiewet 1901 o.m. bepaalde, dat het C.W.L. met opzicht tot de verschillende gevallen van desertie van toepassing is op al de bij de militie te land ingelijfd, derhalve ook op den beklagde en die Militiewet geen bepaling bevat als vervat in art. 74 der Militiewet 1912, welk artikel door den krijgsraad verkeerdelijk was toegepast. (Zie de beide beslissingen hierna blz. 75 vlg.).

Den 5den Maart 1915 had dezelfde krijgsraad een gelijke beslissing genomen in de zaak van iemand, die op 28 Maart 1909 als milicienkanonnier was overgenomen van het Nederlandsch-Indisch leger en op 2 April d.a.v. met groot verlof was gezonden. Nadat hij weder onder de wapenen was gekomen pleegde hij op 12 December 1914 dienstweigering. Op denzelfden grond als bovenvermeld had de krijgsraad bij dispositie van 5 Maart 1915 den militairen rechter onbevoegd verklaard van de zaak kennis te nemen, welke beslissing bij beschikking van 30 Maart d.a.v. door het H.M.G. was geaprobeerde.

De geachte inzender van deze uitspraken, meent dat de beide beslissingen van het H.M.G. met elkander in tegenspraak zijn en vraagt ons of die, welke wij hierboven het eerst vermeldden, wel juist is.

Art. 117 van de Militiewet 1901 maakte onderscheid tusschen desertie en andere strafbare feiten. Volgens dit artikel was de militaire strafwetgeving van toepassing op de manschappen der militie te land, die zich onder de wapenen bevonden en met opzicht tot de verschillende gevallen van desertie op al de bij de militie te land ingelijfd. (Art. 144 dier wet gaf een overeenkomstig voorschrift voor de zeemilitie). Met betrekking tot alle strafbare feiten, uitge-

zonderd desertie, was dus de militaire strafwetgeving op de miliciens alléén van toepassing, wanneer zij zich onder de wapenen bevonden. Hield deze toestand op, dan waren zij weder aan de werking van de militaire strafwet onttrokken, waaronder zij echter later weder opnieuw zouden kunnen vallen. In dit geval verkeerde de milicien op wien de laatstvermelde beslissing van den krijgsraad betrekking heeft.

Met betrekking tot desertie was de militaire strafwetgeving van toepassing op alle bij de militie *ingelijfd*; van al of niet onder de wapenen zijn was hier geen sprake. Gedurende den geheelen tijd dat iemand was ingelijfd, was de militaire strafwet op hem van toepassing in geval van desertie. Dit voorschrift was noodzakelijk uitsluitend met het oog op art. 133 Militiewet 1901, hetwelk bepaalde, dat de verlofganger, die niet voldeed aan een oproeping voor den werkelijken dienst, als deserteur werd behandeld; voor de gewone desertie was het voorschrift overbodig, omdat deze alleen gepleegd kan worden, wanneer iemand onder de wapenen is. Intusschen luidde de bepaling algemeen en moest dus op alle gevallen van desertie worden toegepast. Aan de hand van art. 117 Militiewet 1901 is dus de uitspraak, dat de milicien, waarop de eerste beslissing betrekking heeft, aan de militaire strafwetgeving is onderworpen en de krijgsraad bevoegd is zijn zaak te berechten, juist, maar . . . . art. 117 voornoemd bestaat niet meer.

Te gelijk met het in werking treden van de Militiewet 1912 op 1 Maart 1912, is, zooals art. 117 dezer wet uitdrukkelijk bepaalt, de Militiewet 1901 en daarmee ook art. 117 van die wet vervalten. Hoe dan ook het Hof thans in 1920 nog een beroep op dat artikel kan doen en op grond van dat *vervallen* artikel kan beslissen, dat de militaire strafwetgeving in 1920 op een zeker persoon van toepassing is, is ons niet duidelijk. In het voorbijgaan merken wij nog op, dat de desertie, waarom het in casu gaat, na 1912 is gepleegd. De vraag of iemand aan de militaire strafwetgeving onderworpen is, zal toch moeten worden getoetst aan de wetten, welke van kracht zijn op het oogenblik van de berechting en van het begaan van het strafbaar feit.

De vraag waar het op aan komt is deze, hoe kwamen de miliciens, ingelijfd onder vigeur van de Militiewet 1901, wat hunne onderworpenheid aan de militaire strafwetgeving betreft te staan tegenover art. 74 Militiewet 1912? Moest aan hen allen, ook aan hen, die met groot-verlof waren, worden medegedeeld, dat zij onder de militaire tucht stonden? Of zou men kunnen zeggen: op deze lieden is de militaire strafwetgeving van toepassing krachtens de Militiewet 1901, ergo blijven zij aan die wetgeving onderworpen. Het ware zeer zeker wenschelijk geweest, want het moet op iemand, die reeds geruimen tijd in dienst is, een zonderlingen indruk maken, wanneer hem op een goeden dag plotseling wordt medegedeeld, dat hij onder de militaire tucht staat; vermoedelijk zal hij in zich zelf iets mompelen van: dat weet ik ook wel. Nu echter in de Militiewet 1912 een

overgangsbepaling, waarbij zulks bepaald werd, niet is opgenomen, zal naar onze meening alleen art. 74 dier wet beslissend zijn om te bepalen of de militaire strafwetgeving op een milicien al dan niet van toepassing is. Laten wij een oogenblik aannemen, dat de Militiewet 1912 de militaire strafwet in het geheel niet of alleen voor zooveel betreft militaire delicten van toepassing verklaarde op de manschappen der militie, zouden dan de manschappen van de oudere lichteningen niettemin voor alle door hen gepleegde feiten onderworpen blijven aan de militaire strafwetgeving? Wij gelooven niet dat iemand zulks zou willen volhouden, men zou dan het desbetreffende artikel wel degelijk op hen van toepassing achten. Maar dan zal men nu ook art. 74 op hen moeten toepassen al is het verschil minder groot en al gaat het thans alleen om de vraag of al dan niet aan een bepaalde voorwaarde, welke de oude wet niet kende, is voldaan. De Militiewet 1901 bestaat niet meer. Op de manschappen van de oudere lichteningen zijn de bepalingen van de nieuwe Militiewet van 1912 van toepassing; alleen is op enkele punten de Militiewet van 1901 uitdrukkelijk gehandhaafd, (zie art. 117 Militiewet 1912) art. 117 dier oude wet valt daaronder echter niet.

Op grond van het vorenstaande meenen wij dan ook dat de eerstvermelde beslissing van het Hof niet juist is en in ieder geval achten wij de beide beslissingen niet met elkaar in overeenstemming. Is voor dit verschil een verklaring te vinden? Misschien, en wel in het feit, dat art. 117 Militiewet 1901, zooals hierboven is aangegeven, de toepasselijkheid van de militaire strafwetgeving met betrekking tot desertie en andere strafbare feiten verschillend regelde. De redeneering zou dan deze geweest kunnen zijn. In het eene geval heeft men te doen met iemand, op wien aanvankelijk de militaire strafwetgeving toepasselijk was, daarna gaat hij met groot-verlof, waardoor hij aan die wetgeving wordt onttrokken. Vervolgens komt hij weer onder de wapenen, thans onder de nieuwe militiewet, en pleegt dienstweigering. Het onderworpen zijn aan de militaire strafwetgeving is hier onderbroken en dus moet opnieuw worden nagegaan of die wetgeving op den betrokkene van toepassing is. In het andere geval is het verloop gedeeltelijk hetzelfde; deze beklagde pleegt evenwel desertie en voor dat feit is hij *voortdurend* aan de militaire strafwetgeving onderworpen gebleven, een nieuw onderzoek naar dit punt is dus niet noodig. Is dit inderdaad de gedachtengang van het Hof geweest? Uit een praktisch oogpunt bezien is voor deze oplossing wel iets te zeggen en misschien komt zij wel overeen met de bedoeling van den wetgever, waarvan evenwel niets blijkt. Want is men het met de boven ontwikkelde opvatting eens, dan had op 1 Maart 1912 aan alle miliciens, die met groot-verlof waren, een mededeeling gedaan moeten zijn, dat zij onder de militaire tucht stonden, althans voor zooveel betrof het niet voldoen aan een oproeping voor den werkelijken dienst (art. 98 Militiewet 1912); de redactie van meergenoemd art. 74 toch brengt mede, dat ook voor dat geval de militaire strafwetgeving alleen op de manschappen van de militie

van toepassing is van af het oogenblik dat hun de in het artikel bedoelde mededeeling is gedaan. Of dit inderdaad is geschied, meenen wij te mogen betwijfelen. En indien die mededeeling ook werkelijk niet geschied is, zou daarvan het gevolg zijn, dat de groot-verlofgangers van de lichtingen van voor 1912, wanneer zij niet voldeden aan een oproeping voor den werkelijken dienst, straffeloos bleven; een inderdaad zeer ongewenscht gevolg, dat bij de mobilisatie in 1914 tot groote moeilijkheden aanleiding had kunnen geven.

Wij stipten boven reeds de vraag aan wat men op 1 Maart 1912 moest doen met betrekking tot de miliciens, die op dat tijdstip in dienst waren. Zou men hun inderdaad op dien dag medegedeeld hebben, dat zij onder de militaire tucht stonden. Misschien was dit voor hen niet noodig, omdat hun dit, ook al stelde de Militiewet 1901 dien eisch niet, vermoedelijk toch wel was medegedeeld. Maar aan hen, wien die mededeeling nog niet was gedaan, zal zij ook op 1 Maart 1912 wel niet gedaan zijn. Wij vermoeden dat men hen is blijven beschouwen als te zijn onderworpen aan de militaire strafwetgeving, zoolang zij onafgebroken onder de wapenen bleven, omdat zij de facto militair waren. In het niet onderbroken zijn van de onderworpenheid aan de militaire strafwetgeving voor het misdrijf van desertie, overeenkomende met het onderworpen blijven aan die wetgeving van de miliciens, die op 1 Maart 1912 in dienst waren, zou dan de verklaring van 's Hofs uitspraak gezocht kunnen worden. Zooals gezegd praktisch is deze oplossing wel, maar in overeenstemming met de woorden der wet achten wij haar niet.

Afschaffing van de militaire rechtspraak in Duitschland.

Met de afschaffing van de militaire rechtspraak in Duitschland wil het nog niet erg vlotten. Wel is waar konden wij op blz. 447 van den vorigen jaargang mededeelen, dat de Rijksraad het wetsontwerp tot afschaffing van die rechtspraak had aangenomen, maar bij de daarop gevolgde behandeling in de Nationale Vergadering is het ontwerp in de vergadering van 21 Mei 1920, althans voorloopig, gestrand, omdat niet voldoende leden ter vergadering aanwezig waren om een besluit te kunnen nemen. Reeds eerder had zich bij de behandeling van het wetsontwerp hetzelfde voorgedaan, nl. in de vergadering van 29 April 1920. Aan eene correspondentie in de N.R.Ct. van 8 Mei jl. ontleenen wij dienaangaande het navolgende:

„Na een uur of zes vergaderen was de afschaffing van de militaire „rechtspraak, in tweede lezing aan de orde. De Deutsche nationale „partij, waarvan op dat oogenblik nog slechts één afgevaardigde, de „heer Gräfe, aanwezig was, stelde schrapping van de agenda voor, „omdat een zoo zwak bezet Huis niet over zulk een gewichtig punt „mocht besluiten.

„De sociaal-democratische partij verweet daarop aan de rechter-

„zijde, dat zij obstructie voerde. Evenwel had de rechterzijde geen obstructie kunnen voeren, indien ook niet van de sociaal-democratische partij niemand anders dan alleen de spreker aanwezig ware geweest.

„In het geheel waren op dat oogenblik namelijk nog maar drie leden in de zaal. De president moest constateeren, dat het Huis buiten staat was een besluit te nemen en sloot de vergadering.”

Het wetsontwerp is daarna in tweede lezing aangenomen, maar bij de derde lezing op 21 Mei waren niet voldoende leden aanwezig om een besluit te nemen. Omtrent deze laatste zitting ontleenen wij aan een telegram in de N.R.Ct. van 22 Mei jl. het volgende:

„Toen moest opnieuw over het afschaffen van de militaire rechtspraak gestemd worden, omdat Woensdag niet voldoende leden aanwezig waren. Eerst stelde de Duitsch nationale afgevaardigde von Gräfe nog voor om het punt van de agenda te schrappen. De sociaal-democraat Löbe eischte echter hoofdelijke stemming over het voorstel von Gräfe. Toen de leden van de twee conservatieve partijen dat hoorden sprongen zij op en verlieten de zaal, Sabotage. Zij wilden er tevens voor zorgen, dat de noodzakelijke meerderheid tot het nemen van een besluit zou ontbreken. Daarmede verspeelde wel elk de 30 mark, die elk lid verliest, die bij een hoofdelijke stemming ontbreekt, maar dit scheen hun niets te deren. Drie hunner bleven echter in de zaal achter. Deze drie heeren stemden voor het voorstel von Gräfe. De overige 208 aanwezigen stemden er tegen, maar dat hielp allemaal niet. Het noodige ledental was er nu eenmaal niet.

„En daarmede was de zittingstijd van de nationale vergadering verstreken.”

Het gevolg van een en ander is, dat de kwestie voorloopig tot het najaar van de baan is.

De Frankfurter Zeitung is over den loop van zaken zeer slecht te spreken en geeft aan hare ontstemming lucht in een hoofdartikel in haar avondblad van 20 Mei j.l., dus vóór de laatste stemming, waarin zij betoogt dat door een kleine minderheid obstructie van de slechtste soort wordt gevoerd om tegen den wil van de overweldigende meerderheid van het volk een der bedenkelijkste bestanddeelen van het oude militaire systeem te behouden. Over de dringende redenen, welke de afschaffing van de militaire rechtspraak eischen, behoeven niet veel woorden meer gezegd te worden; dit inzicht is bij het volk zoo algemeen doorgedrongen, dat alle pogingen om tegen-argumenten aan te voeren vergeefs zijn. Wel moet de kritiek zich ten deele richten tegen den vorm van het proces en tegen het militaire strafwetboek, maar ook dan blijft er nog zooveel over ten laste van de militaire rechtspraak, dat hare instandhouding onmogelijk moet schijnen. De Frankfurter beroept zich ook op een uitspraak van militair-rechterlijke ambtenaren dat zij niet kunnen hegrijpen dat in den tegenwoordigen tijd nog gewerkt moet worden met een instituut als dat van den „Gerichtsherr”; deze is wel het meest schadelijke

wezen voor de militaire rechtspraak. Ten slotte zegt zij, het geheele volk heeft uit verscheidene uitspraken van de laatste maanden opnieuw kunnen leeren, dat de militaire rechtspraak niet mag blijven bestaan; militair recht of volksrecht daarom gaat het.

Wanneer men het hoofdartikel, waaruit wij in het kort een en ander mededeelden, leest, krijgt men den indruk alsof met de afschaffing van de militaire rechtspraak geen oogenblik mocht worden gewacht. De afgevaardigden waren daarvan blijkbaar niet zóó overtuigd als de Frankfurter Zeitung, want haar verzamelen blazen heeft, zooals wij reeds zagen, niet geholpen. En toch had men, indien men ernstig gewild had, gemakkelijk voor de vereischte meerderheid, in dit geval $\frac{2}{3}$, kunnen zorg dragen; men was daartoe zelfs verplicht, wanneer de afschaffing zóó noodzakelijk ware, als sommigen het willen doen voorkomen. Van een overrompeling van de meerderheid is geen sprake geweest, de tegenstand was voldoende bekend. Daarom meenen wij, dat velen, die volgens hun politiek programma voorstanders van de afschaffing der militaire rechtspraak moesten zijn, van de noodzakelijkheid van die afschaffing geenszins overtuigd zijn en wellicht met den loop dien de zaak genomen heeft niet ontevreden zijn. Deze veronderstelling is misschien gewaagd, wij kunnen haar echter moeielijk van ons zetten.

Omtrent den inhoud van het wetsontwerp tot opheffing van de militaire rechtspraak kunnen wij aan de hand van een bericht in het Berliner Tageblatt van 9 April 1920 het volgende mededeelen: De „Schöffengerichte” nemen kennis van alle overtredingen en van strafbare handelingen waarop de straf van arrest is gesteld. De „Strafkammer” nemen kennis van alle strafbare handelingen waartegen gevangenisstraf of vestingstraf, de „Schwurgerichte” van die waartegen tuchthuisstraf is bedreigd. De beslissing of een militair vergrijp disciplinair afgedaan zal worden blijft aan den tot krijgstuchtelijke bestraffing bevoegden meerdere. Aan de boven den beschuldigde gestelde hogere militaire autoriteit moet kennis worden gegeven van den loop van het geding. Deze heeft het recht den voortgang van een gerechtelijk onderzoek met alle middelen door te zetten en tegen een afwijzende beslissing bezwaren in te brengen. Ook kan deze autoriteit een of meer „Kommissare” belasten met het waarnemen van de militaire belangen. Deze „Kommissar” heeft het recht van inzage der stukken op denzelfden voet als de verdediger, hij moet op de terechtzitting worden toegelaten en moet desgewenscht in zijne uiteenzettingen worden gehoord; hij mag echter geen voorstellen doen betreffende de schuldvraag en de straf.

Arreststraffen moeten op verzoek van de burgerlijke autoriteiten belast met de tenuitvoerlegging van straffen door de militaire autoriteiten worden ten uitvoer gelegd; evenzoo de overige vrijheidstraffen tot zes weken. Uitvoerige bepalingen regelen het overgaan van de ten tijde van het in werking treden van de wet aanhangig zijnde militaire rechtsgedingen. Wanneer reeds een uitspraak door een militair gerecht gegeven is, komen „Strafkammern”, „Schwurgerichte”

of „Reichsgericht” in de plaats van de „Oberkriegsgerichte” en spreken dan recht in eerste instantie. De ambtenaren bij den opgeheven militair-rechterlijken dienst en bij de opgeheven militaire gerechten zullen in overeenstemming met hun opleiding zoo mogelijk in andere betrekkingen in dienst van het Rijk of van de verschillende landen genomen worden en wel de tot den dienst der militaire justitie behoorende rechterlijke ambtenaren bij voorkeur als rechter of als ambtenaar van het openbaar ministerie. Worden die ambtenaren niet in een andere betrekking aangesteld noch gepensionneerd, dan worden zij voorloopig op wachtgeld gesteld, waarbij zij ter beschikking blijven van het Ministerie van Rijksverdediging en zij hun volle traktement als wachtgeld behouden.

Te gelijker tijd met bovenvermeld ontwerp van wet is nog een ander, daarmede verband houdend, wetsontwerp ingediend n.l. het „Entwurf eines Gesetzes betreffend die Stellung der Heeresjustitiare und der bei ihnen beschäftigten Sekretäre”, hetwelk bepaalt, dat bij de weermacht „Heeresjustitiare” worden benoemd, wien secretarissen worden toegevoegd. De „Heeresjustitiare” zijn geen rechterlijke ambtenaren, maar moeten voldoen aan de eischen om tot rechter te kunnen worden benoemd. Zij worden op voordracht van den Minister van Rijksverdediging door den Rijkspresident voor het leven benoemd. Hun taak strekt zich in hoofdzaak uit in vier richtingen:

1°. geven van rechtskundige adviezen aan de hoogere militaire bevelhebbers en de waarneming van de betrekking van bovengenoemde „Kommissare”;

2°. verleenen van „Rechtshilfe¹⁾ in militaire strafzaken;

3°. verleenen van medewerking in krijgstuchtelijke zaken;

4°. behartigen van andere juridische belangen.

De secretarissen treden hierbij op als griffier.

Deze wet zou eveneens op 1 October 1920 in werking moeten treden.

De „Kommissare” doen denken aan militaire dwarskijkers bij de behandeling van militaire strafzaken door de burgerlijke rechtbanken en het geheel maakt den indruk of men slechts noode tot de afschaffing van de militaire rechtspraak overgaat, terwijl dan nog getracht wordt, van hetgeen met de eene hand gegeven wordt, met de andere zooveel mogelijk terug te nemen. Die indruk wordt nog versterkt, wanneer men in aanmerking neemt, dat de toelichting op het eerste ontwerp vermeldt, dat het in de bedoeling ligt om het recht tot krijgstuchtelijke bestraffing uit te breiden en om militaire „Disziplinarkammern” in te voeren. Hoe men zich de samenstelling en bevoegdheden van deze krijgstuchtelijke (rechts)colleges voorstelt, kunnen wij niet mededeelen.

1) Onder „Rechtshilfe” is te verstaan de hulp die de rechterlijke colleges en ambtenaren elkander onderling verleenen. Zie b.v. art. 25 R. O.

Het Berliner Tageblatt (9 April 1920) is met een en ander weinig ingenomen en zegt dat naar de meening van deskundigen het uitstel van de afschaffing tot 1 October 1920 niet gerechtvaardigd wordt door de „uitgebreide voorbereidende maatregelen voor den overgang van de militaire justitie”, waarop de Memorie van Toelichting zich beroept. De meeste voorschriften zijn van technischen aard en zijn een noodzakelijk gevolg van het doen aanpassen van de militaire delicten aan de burgerlijke strafprocesregeling.

Niet goed te keuren, zegt het blad, is de invoering van „Kommissare” die bij het vooronderzoek en bij het onderzoek ter terechtzitting moeten medewerken. De Memorie van Toelichting ziet de taak van den „Kommissar” in het medewerken tot een behoorlijke behartiging van de militaire belangen. Daarvoor evenwel in den „Kommissar” een soort van tweeden ambtenaar van het openbaar ministerie of tweeden verdediger te scheppen is des te meer overbodig nu de militair-rechterlijke ambtenaren door de burgerlijke rechtscolleges zullen worden overgenomen. In het belang van de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht moet tegen dit voorstel beslist stelling genomen worden. Om dezelfde reden moet ook het verlenen van „Rechtshilfe” door de „Heeresjustitiaren” in militaire strafzaken worden afgekeurd. Dit instituut doelt evenals de uitbreiding van het recht tot krijgstuchtelijke bestraffing en de invoering van militaire „Disziplinarkammern”, op eene althans gedeeltelijke instandhouding van de militaire strafrechtspraak.

In tweede lezing zijn beide ontwerpen goedgekeurd, nadat daarin enkele wijzigingen waren aangebracht. Daardoor zal de beleedigde, binnen een week na de beteekening, tegen de beschikking van het openbaar ministerie, dat het feit krijgstuchtelijk zal worden afgedaan de beslissing van het gerecht kunnen inroepen. Bij voorloopige hechtenis moet het gerecht na 4 weken onderzoeken of de gevangenhouding moet voortduren. In alle gevallen waarin het militair strafwetboek en het reglement van krijgstucht streng arrest bedreigen, treedt daarvoor „mittlerer Arrest” in de plaats. Bijzondere „Schöffengerichte”, „Strafkammern” of „Strafsenate” ter berechting van militaire delicten mogen niet worden gevormd. De naam „Heeresjustitiare” is veranderd in „Heeresanwälte”, terwijl de mogelijkheid dat de „Kommissare” optreden als verdediger van een beklaagde is vervallen.

Nadat het bovenstaande in hoofdzaak geschreven was, namen wij kennis van een artikel van Dr. Sontag in het Berliner Tageblatt; omdat ook daaruit nog een en ander van den inhoud van het ontwerp kan blijken, laten wij het, in hoofdzaak, vertaald volgen. De daarin voorkomende gevolgtrekkingen blijven daarbij natuurlijk voor rekening van den schrijver. Deze zegt dat zelden een wetsontwerp zoo zeer het tegendeel gebracht heeft van de maatregelen, die er van verwacht werden, als het onderhavige. De afgevaardigden Stücklen en Seger hebben er dan ook bij de eerste lezing op gewezen dat het niet

gaat om de afschaffing maar om de vermomming van de militaire rechtspraak, maar de 27ste commissie uit de nationale vergadering, in wier handen het ontwerp is gesteld, heeft daarmede bij hare besluiten geen rekening gehouden. Wel wordt de eigenlijke behandeling ter terechtzitting (Hauptverhandlung) voor de militaire rechtscolleges afgeschaft, maar de mogelijkheid wordt geopend het vooronderzoek (Ermittlungsverfahren) voor een groot deel te doen geschieden door de militaire juristen, thans genaamd „Heeresjustitiare”. Het ontwerp doet dit op een wijze, waarvan de leek de draagwijdte niet kan beoordeelen, door voor te schrijven, dat de militaire meerderen de bevoegdheden van politieambtenaren hebben, die aan de bevelen van het openbaar ministerie gevolg moeten geven. Dat beteekent, dat openbaar ministerie, rechter van instructie en rechtbank zich met verzoeken tot het hooren van getuigen tot de militaire autoriteiten moeten richten. Wanneer men bedenkt dat juist de eerste verhooren dikwijls de beslissende zijn, dat juist daar de feiten voor het geheele verdere geding worden vastgelegd, dan kan men begrijpen welke invloed door dit voorschrift aan de militaire autoriteiten wordt voorbehouden.

Een aanklacht wegens het plegen van een strafbaar feit tegen een burger kan bij de politie of het openbaar ministerie worden ingebracht. In militaire strafzaken kan dit ook bij den tot krijgstuchtelijke bestraffing bevoegden meerdere van den beschuldigde. Hier ligt het groote gevaar voor de hand, dat op een soldaat, die een klacht wegens mishandeling door een meerdere indient, een druk wordt uitgeoefend om zijn klacht in te trekken. Ja menig soldaat zal bang zijn een klacht, die hij zonder bezwaar bij de politie zou indienen, bij den militairen meerdere in te dienen. Verklaringen over het gebruik maken, herroepen, afstand doen van rechtsmiddelen, verzet tegen „Strafbefehle” en dergelijke kunnen ook bij den tot krijgstuchtelijke bestraffing bevoegden meerdere of een „Heeresjustitiar” ingebracht worden. Er is geen reden te vinden waarom de soldaat niet als ieder staatsburger deze verklaringen bij de rechtbank zou afleggen, tenzij men voor het leger een bijzonderen toestand wil behouden.

Wanneer de meerdere kennis krijgt van het begaan van een militair delict, dan is hij niet onder alle omstandigheden verplicht de aangifte door te zenden aan het openbaar ministerie, maar bij verschillende lichtere delicten staat aan hem de beslissing of strafrechtelijke dan wel krijgstuchtelijke afdoening zal volgen. Daarmede wordt een middel gegeven tot het verheimelijken van delicten, waarvan het bekend worden den meerdere onaangenaam is en worden voor niet streng objectief oordeelende meerderen de deuren open gezet voor gunstbetoon. Geeft het openbaar ministerie geen gevolg aan een klacht of staakt het het vooronderzoek dan kan de beleedigde daartegen zijn bezwaren inbrengen bij den „Oberstaatsanwalt” en een beroep doen op het „Oberlandesgericht”. Het ontwerp geeft dit recht ook aan de militaire autoriteit, wanneer het betreft de weigering om een militair vergripte

vervolgen; een privilege zonder voorbeeld, waarvoor elke rechtvaardiging ontbreekt.

Een andere poging om een deel van het oude uitzonderingsrecht te redden doet het voorschrift dat militaire beklagden door officieren en door gekozen soldatenvertegenwoordigers verdedigd kunnen worden. Terwijl voorts het streven van den tegenwoordigen tijd gericht is op beperking van de voorloopige hechtenis, behoudt het ontwerp als grond voor de voorloopige hechtenis „de instandhouding der krijgstucht”. Den ontwerpers is klaarblijkelijk het misbruik onbekend, dat gedurende den oorlog van dezen rechtsgrond voor de voorloopige hechtenis is gemaakt. Vooral onderofficieren zijn in voorloopige hechtenis gesteld, niet omdat de zwaarte van het vergrijp, vrees voor ontvluchting of uitwissching van sporen van het misdrijf dit vereischen, maar omdat de „Gerichtsheren” van oordeel waren, dat een in staat van beschuldiging gestelde meerdere niet langer dienst mocht doen. Overplaatsing of schorsing van de beklagden leken hun in deze gevallen geen geschikte middelen om voor de voorloopige hechtenis in de plaats te treden. De verzachting, dat de rechtbank iedere maand dezen grond voor de voorloopige hechtenis opnieuw zal hebben te toetsen, zal, zooals de ervaring leert, in de praktijk waardeloos zijn.

Van de 14 paragrafen, die den eigenlijken inhoud van het ontwerp vormen, doen er zich 8 kennen als pogingen om zoo mogelijk een groot stuk van de militaire rechtspraak te redden. Ten slotte wil Dr. Sontag op de militairen hetzelfde recht toepassen als op de ambtenaren, terwijl hij ook de noodzakelijkheid voor de militaire macht om een eigen disciplinair gezag uit te oefenen slechts in dezelfde mate zou willen erkennen als zulks voor de ambtenaren noodig wordt geoordeeld. Voor zoover de hulp van juristen noodig is, scheppe men niet het instituut van „Heeresjustitiare”, maar make men gebruik van de diensten van burgerlijke rechters, zooals ook bij andere takken van dienst geschiedt.

Schieten op een ontvluchtenden arrestant.

Het lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, de heer Dresselhuys heeft tot de Regeering de navolgende vragen (ingezonden 21 April 1920) gericht.

Is het juist, dat op 5 April jl. toen tijdens het luchten van de provoost der arrestanten in de nieuwe kazerne te Maastricht de 21-jarige soldaat Scharis, wonende aldaar, wilde ontvluchten, deze na vruchteloze waarschuwing door een der schildwachten door het hoofd werd geschoten, zoodat de man op slag dood was?

Zoo ja, moet deze handeling naar het oordeel van den Minister niet ernstig worden afgekeurd?

Welke maatregelen heeft de Minister genomen tegenover de voor die handeling verantwoordelijke militaire autoriteit en welke maat-

regelen heeft die Minister getroffen, dat in de toekomst zoodanige feiten zullen worden voorkomen?

Het antwoord (ingezonden 19 Mei 1920) van den Minister van Oorlog, den luitenant-generaal Pop luidde als volgt:

Het is juist, dat op 5 April 1920 de 21-jarige milicien Scharis van het 13de regiment infanterie, wonende te Maastricht, provoost-straft onderging, omdat hij, terwijl hij zich in voorarrest bevond, ter zake van 3de desertie, tweemaal gepleegd, zich aan vernielingen in het arrestlokaal had schuldig gemaakt.

Tijdens het luchten trachtte Scharis te ontvluchten, waarbij de bewakers hem niet konden achterhalen; na hem driemaal tot stilstaan te hebben gesommeerd, heeft een hunner, toen Scharis over de afsluiting van het kazerneterrein was geklommen, op hem geschoten, met het noodlottig gevolg, dat hij doodelijk gewond werd.

Naar het oordeel van den ondergeteekende is in dit geval op onoordeelkundige wijze van het recht, om de vuurwapenen tot het beletten van ontvluchtingen aan te wenden, gebruik gemaakt, omdat de andere middelen, die de ontvluchting hadden kunnen voorkomen, niet waren uitgeput.

Den verantwoordelijken wachtcommandant is zijn onjuist optreden kenbaar gemaakt, terwijl bij legerorder, voor zooveel nog noodig, aan de militaire autoriteiten zal worden medegedeeld, op welk standpunt zij zich ten deze hebben te plaatsen.

Aan het in de laatste alinea van bovenstaand antwoord uitgedrukt voornemen heeft de Minister van Oorlog gevolg gegeven bij L.O. 1920 nr. 260, dien wij hiervoor op blz. 2 hebben doen afdrukken. Een uitdrukkelijk verbod om tegenover ontvluchtende arrestanten van vuurwapenen gebruik te maken houdt dit voorschrift niet in; het gebruik wordt echter beperkt tot gevallen van uiterste noodzakelijkheid. Aan den in W. 10545 uitgedrukten wensch van prof. Mr. B. M. Taverne van een absoluut verbod is dus niet voldaan. Z.H.G. heeft dien wensch te kennen gegeven in een ingezonden bijdrage, waarin hij protest aantekent tegen het optreden van de militaire macht in een geval als het bovenstaande; de juridische constructie van het geval laat hij daarbij buiten beschouwing, wie daaromtrent iets wil weten verwijst hij naar hetgeen voorkomt in ons tijdschrift deel XIII, blz. 406 en 517 en deel XIV, blz. 127 en 143. Dat ten deze wettelijk allés op losse schroeven staat acht hij geen bezwaar; aan wettelijke regelingen heeft men in het strafrecht veel minder dan men zoo op het eerste gezicht zou meenen, vooral in gevallen als het onderhavige. Maar er moet ten slotte iemand zijn die zich voor dergelijke opzettelijke doodingen aansprakelijk stelt of ze verbiedt. In hoogste instantie moet dit dan de Minister van Oorlog zijn. Dat het op dit punt in de militaire organisatie nog al eens hapert, blijkt volgens hem uit het ook door ons medegedeelde antwoord van den toenmaligen Minister van Oorlog op een vraag

betreffende het doodschieten van een Belg, die aardappelen binnen een kamp trachtte te smokkelen (zie deel XIV, blz. 431).

Wettelijke regeling acht Z.H.G. niet dringend, is zelfs niet aanbevelenswaardig, want de wet moet toch tot weinig zeggende formules vervallen, maar de Minister beginne met het schieten op vluchtende arrestanten ten eenenmale te verbieden; doen zich toestanden voor, waarin afwijking van dien regel geboden schijnt, dan regele de Minister die afwijking.

Het rechtsgevoel van Prof. Taverne komt tegen onrecht als hier gepleegd is in opstand. Hij geeft toe dat anderen, militairen zoowel als niet-militairen, dergelijke daden niet als onrecht maar als recht voelen en acht dit ook niet vreemd, maar heeft toch de hoop dat slechts een kleine minderheid van het Nederlandsche volk het als een hond neerschieten van een vluchtenden arrestant geoorloofd zal achten.

De redactie van het Weekblad van het Recht sluit zich bij het protest van Prof. Taverne aan en acht een onverbiddelijk verbod om een vluchteling, veroordeelde of verdachte dood te schieten dringend noodig.

Tegen het betoog van Prof. Taverne richt zich ten deele de militaire medewerker van de Haagsche Post van 24 April 1920 (blz. 646). Niet tegen de krachtige poging, om in gevallen als dit het levensgevaar te doen ophouden, gaat zijn verweer, maar tegen het „en bagatelle” behandelen van de positie van den schildwacht.¹⁾ Tegenover Mr. Taverne's uitspraak: „Het gaat niet aan om te zeggen: als een schildwacht niet zoo mag optreden, dan gaat de eerbied voor het gezag naar de maan” stelt hij deze andere: „Het gaat niet aan, om — in dezen tijd — zóó maar het militair gezag op zijde te schuiven. Want dat doet hij en wat erger is, dat eischt hij ook van den Minister van Oorlog.” Hij zegt dan verder dat de schildwacht het militaire gezag is in hoogste instantie, dat hij is de eenige man, die in de kazerne van zijn wapen mag en c.q. moet gebruik maken. Wie de macht en daardoor het „heilige” gezag van den schildwacht aantast, werpt het geheele militaire gebouw tegen den grond. Niet alleen gaat dan de eerbied voor het militaire gezag naar de maan — neen erger, het gezag zelf is ten doode opgeschreven. Ten slotte geeft ook hij toe dat indien de bewaking van arrestanten op andere wijze afdoende tot stand is te brengen, men daartoe zoo spoedig mogelijk moet overgaan, maar men offere de autoriteit van den schildwacht niet op.

---

¹⁾ Het hierop gegronde vermoeden dat de rechtsgeleerde schrijver in militaire zaken absoluut leek is, is onjuist. Prof. Taverne diende ruim 15 jaar als officier van administratie bij de zeemacht.

De eerste militair-jurist in Nederland.

De eerste militair, die tot doctor in de rechtswetenschap bevorderd werd, was G. K. van Hogendorp. Na zijn terugkeer uit Amerika in 1784 hervatte hij zijn militairen dienst als officier bij een regiment gardes te voet. Maar, zooals in zijn levensschets staat geschreven: „comme il conservoit toujours beaucoup de goût pour l'étude, il résolut d'y consacrer maintenant tous les momens qu'il pourroit dérober à ses devoirs auprès du régiment; c'est dans ce tems qu'il fréquenta les collèges des professeurs de l'université de Leide, où il fut promové docteur dans l'uniforme des gardes Hollandaises; ce qui ne s'était jamais vu.”

(Brieven en gedenkschriften van Gijsbert Karel van Hogendorp, 1887, deel IV blz. 3 v.).

Langzame werking van de militaire rechtspraak. — Gratie. — Provoosthuis te Scheveningen.

Aan het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op het ontwerp van wet tot nadere verhooging van het VIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor 1919 (Buitengewoon krediet) (Bijlagen van de Handelingen 1919 - 1920 — 333) ontleenen wij de navolgende opmerkingen:

De berechting van door militairen gepleegde overtredingen geschiedt nog steeds zeer langzaam. Dientengevolge zitten vele dienstplichtigen voor betrekkelijk onschuldige feiten soms maandenlang in voorarrest. Wenschte men in de eerste plaats op een snellere berechting aan te dringen, men meende daarnaast de vraag te mogen stellen, of het eigenlijk wel noodzakelijk is hen, die zich aan overtreding van vervoerboden en andere dergelijke vergrijpen hebben schuldig gemaakt, in voorarrest te stellen.

Is — werd voorts gevraagd — nu de „buitengewone tijdsomstandigheden” hoe langer hoe meer tot het verleden gaan behooren, de Minister bereid te bevorderen, dat zooveel mogelijk gratie zal worden verleend voor de nog niet geëxecuteerde straffen, welke zijn opgelegd in verband met de overtreding van voorschriften, welke uit die bijzondere omstandigheden zijn voortgevloeid¹⁾.

Verscheidenen leden waren wederom ernstige klachten ter oore ge-

¹⁾ De Commissie van Rapporteurs merkt op, dat deze vraag gedeeltelijk, nl. voor zooverre zij betreft gedemobiliseerden, die thans nog straf moeten ondergaan voor overtredingen in zake verboden vervoer, in 1918 of eerder begaan, hare beantwoording vindt in het na het afdelingsonderzoek ingekomen op blz. 171 van het *Aanhangsel* tot de *Handelingen* van de Tweede Kamer opgenomen antwoord van de Ministers van Justitie, van Oorlog en van Marine op een desbetreffende vraag van het lid der Kamer den heer Kuyt*.

*Zie M. R. T. XV blz. 446.

Red. M. R. T.

komen omtrent de behandeling van gedetineerden in het provoosthuis te Scheveningen. Zij spraken den wensch uit, dat de Minister door een afdoend ingrijpen aan den verkeerden toestand, die daar schijnt te bestaan, een einde zou maken.

In zijne Memorie van Antwoord beantwoordt de Minister van Oorlog, de luitenant-generaal Por deze opmerking aldus:

De beslissing omtrent het al of niet in voorarrest — preventieve hechtenis — verblijven van militaire beklaagden is aan den militairen rechter voorbehouden. Dezerzijds kan daarop geenerlei invloed worden uitgeoefend.

Zooals blijkt uit het in het Verslag aangehaalde antwoord aan den heer KRUYT, zijn maatregelen bereids in voorbereiding, die gedeeltelijk zullen tegemoet komen aan het hier uitgesproken verlangen.

De ondergeteekende is bereid met zijne ambtgenooten van Justitie en Marine overleg te plegen of aan die maatregelen alsnog eene wijdere strekking zoude kunnen worden gegeven.

Naar aanleiding van eene bij het Departement van Oorlog ingekomen klacht is een onderzoek ingesteld naar den toestand in het provoosthuis te Scheveningen. Dit onderzoek heeft aangetoond dat er van een verkeerden toestand bij die inrichting geen sprake is en dat er daarom voor een ingrijpen door ondergeteekende geen aanleiding bestaat.

Toevoeging van Raden aan het Hoog Militair Gerechtshof.

Bij K. B. van 8 Februari 1918 Nr. 38 was aan het Hoog Militair Gerechtshof als raad toegevoegd de gepensioneerde kolonel der infanterie P. A. Spaan, militie-commissaris te Utrecht, ten einde aan de werkzaamheden van het hof deel te nemen, voor zoover de generaal-majoor P. P. C. Collette, daaraan mocht worden onttrokken door zijn werkzaamheid in de hoedanigheid van Hoofdcommissaris tevens Leger-Commissaris van het Nederlandsche Roode Kruis, waartoe deze bij K. B. van 10 Januari 1918 Nr. 54 voor den tijd van 5 jaar was benoemd.

Eerstgenoemd besluit is bij dat van 14 Mei 1920 Nr. 97 ingetrokken met ingang van den dag waarop de gepensioneerde kolonel P. A. Spaan in functie zal zijn getreden als raad bedoeld onder 2o. van voormeld besluit van 14 Mei 1920, waarbij is bepaald, dat aan het Hoog Militair Gerechtshof voor den tijd van 5 jaren als raad wordt toegevoegd de gepensioneerde kolonel der infanterie P. A. Spaan, militie-commissaris te Utrecht, ten einde aan de werkzaamheden van voormeld gerechtshof deel te nemen als plaatsvervanger van een van de militaire leden, tot de landmacht behoorend, in alle zaken, waarin ingevolge de bepalingen van de provisioneele instructie voor meergemeld hof, vastgesteld bij besluit van den Souvereinen Vorst van 20 Juli

1814 (*Staatsblad* no. 85), dit noodig zoude zijn of het hof in raadkamer zulks noodig mocht keuren.

Wij maken van deze gelegenheid gebruik alsnog te vermelden, dat bij K. B. van 13 December 1918 No. 47 aan het Hoog Militair Gerechtshof als raad is toegevoegd de kapitein ter zee Jhr. J. H. O. van den Bosch, ter behandeling van de bij het hof voorkomende zaken gedurende den tijd welken het lid van het hof, de hoofdofficier van administratie der 1e. kl. bij de zeemacht N. J. J. van Rijn van Alkemade, in verband met de hem door den Minister van Marine op te dragen tijdelijke werkzaamheden als lid en voorzitter eener door dien minister in te stellen commissie in zake de regeling van den rechtstoestand van het militaire personeel der zeemacht, verhinderd zal zijn aan de behandeling der zaken bij het hof deel te nemen.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Formalisme ?

Een en andermaal — niet lang geleden in aflevering 4 van deel XV van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift, blz. 339 en blz. 407, noot 1, en nu onlangs in aflevering 5 van dat deel, blz. 426, „Strafrechtspraak”, — is door Uwe Redactie verzet aangeteekend tegen „formalisme” bij het Hoog Militair Gerechtshof, welk formalisme aan den dag zoude zijn getreden in het voortdurend leggen van een zeker verband tusschen den inhoud van de beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad en dien van de telastlegging door den Auditeur-Militair (Fiscaal) aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den krijgsraad. Met het oog op beslissingen als die van het Hoog Militair Gerechtshof van 13 Juni 1917 (deel XIII blzn. 68 en 70) en van 21 Juni 1918 (deel XIV blz. 83) komt dan Uwe Redactie ten slotte tot het stellen van de vraag, die doet zien hoe groot haar weezin tegen 's Hof's rechtspraak op dit punt is en hoe uiterst bedenkelijk haar deze leer van het Hof schijnt: „Wie verlost ons dan van dit formalistisch gedoe dat het rechtsgevoel niet bevredigt en waarmede de rechterlijke macht een deel van haar waardigheid inboet en zich tot slaaf maakt van een verouderde wet?”

Naar de meening van uwe Redactie behoeven in de beschikking tot verwijzing de feiten, met betrekking waartoe verwezen wordt, eigenlijk niet te worden vermeld; daarop staat geen straf van nietigheid. „De verwijzing dient alleen om beklagde te doen weten, dat van zijn zaak een krijgsraadzaak gemaakt is. Daarom moet zij op straffe van nietigheid *schriftelijk* geschieden. Meer niet”. ¹⁾ En deze opvatting was reeds eerder ²⁾ meer uitvoerig aldus toegelicht: „Uit den tijd, dat onze Redacteur nog een werkzaam aandeel had aan de samenstelling van het wetsontwerp, dat tot de wet van 31 Oct. 1912 (S. 337) heeft geleid, herinnert hij zich zeer goed, dat de bedoeling der Regeering met de nieuwe lezing van art. 14 R. L. geene andere was dan om den verdachte van eenig strafbaar feit door een schriftelijk stuk te doen gevoelen, dat zijne zaak een nieuw stadium was ingetreden. Wat omtrent de feiten in de verwijzings-beschikking stond, achtte de Regeering onverschillig; de eigenlijke telastlegging, door een rechtsgeleerd ambtenaar opgesteld, was hiertoe de aangewezen gelegenheid, evenals de dagvaarding in het burgerlijk strafproces eerst opgesteld wordt nadat de feiten

¹⁾ Deel XV afl. 4 blz. 407, noot.

²⁾ Deel XIII blz. 162.

„van het onderzoek ter openbare terechtzitting voldoende vaststaan. „Op grond waarvan het Hof dan ook het ten deze uitgesproken „verband legt tusschen de beschikkingen bedoeld in de artt. 14 en „114 R. L. blijft ons te eenenmale onduidelijk” ¹⁾).

Welk was nu het ten deze uitgesproken verband tusschen de bedoelde beschikkingen? Laat ons een sterk sprekend geval nemen. Bij de door U in afkeurenden zin besproken sententie van 21 September 1917 ²⁾ heeft het Hof uitgemaakt, dat ter zake van het feit, aan iemand aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den krijgsraad te laste gelegd, geen recht tot strafvordering aanwezig was en de beklagde mitsdien moest worden vrijgesproken, nu dit feit een geheel ander was dan dat, waarvoor de Garnizoens-Commandant hem naar den krijgsraad had verwezen. Een geheel ander feit; verwezen naar den krijgsraad was hij immers voor rijden op een rijwiel zonder licht maar voor den krijgsraad kwam hij terecht te staan ter zake van het rijden met een motorrijtuig op vier wielen, zonder dat nummer met letter aan de achterzijde van het rijtuig op eenigerlei wijze helder verlicht was. Enkel tijd en plaats waren in de verwijzing en de telastlegging dezelfde.

Nu zou men zoo zeggen, wanneer men niet belast is met eenige herinnering aan de samenstelling van het ontwerp der wet van 31 October 1912, dat deze beslissing van het Hof er nog al rationeel en heel niet formalistisch uitziet. De commandeerende officier heeft een proces-verbaal ontvangen, waaruit hem is gebleken, dat een militair zich aan eenig feit — in dezen het rijden op een rijwiel zonder licht — heeft schuldig gemaakt. Hij heeft de zaak onderzocht en bevonden, dat deze van dien aard is, dat daarin, door den rechter, moet worden recht gedaan. Hij heeft daarom, omdat hem bij dit onderzoek tevens gebleken is, dat de man vermoedelijk aan de overtreding schuldig staat, van de zaak kennis gegeven aan den Garnizoens-Commandant. Deze heeft het advies ingewonnen van den Auditeur-Militair en heeft den verdachte ter zake van het feit verwezen naar den krijgsraad, van oordeel als hij is, ook op grond van dit advies, dat de zaak door den Militairen Rechter moet worden onderzocht en beoordeeld. Ik volg hier den loop van zaken, aangegeven in de eerste veertien artikelen van den eersten titel der R. L. Omtrent het feit, in de beschikking tot verwijzing omschreven, zijn informatiën ingewonnen door den Officier-Commissaris; nadat deze zijn afgeloopen is de krijgsraad op bevelschrift van den Garnizoens-Commandant bijeengekomen.

Maar zou nu waarlijk de krijgsraad te oordeelen kunnen krijgen over een heel ander feit dan waarover het van den beginne af heeft geloopt? In *dit* geval over rijden met een motorrijtuig op vier wielen zonder verlichting van nummer met letter, terwijl het steeds

¹⁾ Men zie ook de redactioneele mededeeling: „Verband tusschen verwijzing en telastlegging” in deel XIII, blz. 27.

²⁾ Deel XIII blz. 159.

ging over het rijden met een rijwiel zonder licht? Of op Uw standpunt — waarbij het immers ten eenenmale onverschillig is wat in de verwijzing omtrent de feiten voorkomt — over diefstal waar de vervolging was opgezet ter zake van, laat ons zeggen: openbare dronkenschap of verzet tegen de politie?

Dat redeneert niet en is met de hoofdbeginselen van de R. L., zooals deze sinds 1912 luidt, in lijnrechten strijd. Wat wèl redeneert, is *dit*. Wanneer de Garnizoens-Commandant een militair naar den krijgsraad verwijst, doet hij zulks op grond van een bepaald feit of een complex van bepaalde feiten, dat naar zijne meening is van zoodanigen aard, dat de rechter er aan te pas moet komen en waaraan, voor zooverre hij kan zien, de bedoelde militair vermoedelijk schuldig is. Hij is daarbij gesterkt door het advies, dat hij van den Auditeur-Militair bekomen heeft. Of dit feit of complex van feiten inderdaad overtreding van de strafwetten oplevert en of werkelijk de door hem verdachte daaraan schuldig is, zal later moeten blijken uit de in te winnen informatiën en het onderzoek door den rechter; de Garnizoens-Commandant kan voor zijne verwijzing volstaan met het — door het advies van den Auditeur-Militair versterkt — vermoeden, dat zulks het geval zal zijn. Hij zal niet verwijzen vóór en aler hij weet wat er feitelijk is gebeurd (hoe kan hij anders ook beoordeelen — een oordeel dat de Rechtspleging bij de Landmacht van hem eischt — of krijgstuchtelijke afdoening aangewezen moet worden geacht dan wel de rechter er aan te pas behoort te komen); daarvoor dient het huishoudelijk onderzoek, dat de Rechtspleging bij de Landmacht hem gebiedt allereerst in te stellen. Hij zal zich dan ook geene moeite geven om de feitelijke toedracht zoodanig te omschrijven, dat uit die omschrijving blijkt van een bepaald strafbaar feit en dat daarin alle elementen van zoodanig feit zijn te vinden; dit toch is niet zijn taak — daarvoor is hij niet berekend en dat eischt de wet dan ook geenszins van hem — maar die van den Auditeur-Militair, rechtsgeleerd ambtenaar als deze is en rekening als deze kan houden met wat de informatiën voor den Officier-Commissaris inmiddels hebben doen zien. Eenvoudig weg en in ronde woorden, zooals hij bij eene krijgstuchtelijke overtreding in eene strafreden neerlegt wat hem bij onderzoek als feitelijk door den overtreder gedaan of nagelaten is gebleken, zal de Garnizoens-Commandant eene feitelijke omschrijving zonder meer in zijne beschikking tot verwijzing opnemen. Van juridischen omhaal, zooals in elke van een rechtsgeleerd ambtenaar uitgaande telastlegging schijnt te moeten voorkomen en waardoor zoodanig stuk voor den rechter vrijwel ongenietbaar en voor den beklagde nagenoeg onverstaanbaar wordt, zal hij zich zorgvuldig onthouden.

Als gezegd, dit alles redeneert wèl en is met de grondbeginselen van de militaire rechtspleging wèl in overeenstemming.

Welke toch zijn deze grondbeginselen van de in 1912 herziene Rechtspleging bij de Landmacht?

Vooreerst, dat het de Garnizoens-Commandant is en niet de

Auditeur-Militair, die zal hebben te beoordeelen of eene zaak naar den krijgsraad zal worden verwezen dan wel krijgstuchtelijk zal worden afgedaan.¹⁾ Verwijzing kan niet plaats vinden zonder voorafgaand advies van den Auditeur-Militair; de beslissing van het Hof kan door den Auditeur-Militair worden ingeroepen, wanneer de Garnizoens-Commandant tegen zijn advies mocht nalaten eene zaak naar den krijgsraad te verwijzen; de Auditeur-Militair heeft dus invloed op de al dan niet verwijzing, maar de Garnizoens-Commandant heeft ten slotte — het tusschenkomen van het Hof in een enkel geval nu daargelaten — de beslissing in handen. Maar daarmee is dan ook niet te rijmen, dat de Auditeur-Militair aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den krijgsraad andere feiten zoude kunnen te laste leggen dan die, waarvoor de Garnizoens-Commandant naar den krijgsraad heeft verwezen. Heeft verwijzing plaats gevonden ter zake van rijden met een rijwiel zonder licht, dan mag enkel dit feit worden te laste gelegd en niet het rijden met een vierwielig motorrijtuig zonder verlichting van nummer met letter, waarvoor de Garnizoens-Commandant *niet* naar den krijgsraad heeft verwezen. En was de verwijzing door den Garnizoens-Commandant geschied voor openbare dronkenschap, dan is telastlegging door den Auditeur-Militair van diefstal ongeoorloofd. Wie — als gij — anders oordeelt, gooit het bovenbedoeld grondbeginsel van de „verouderde” (?) wet over boord.

In de tweede plaats heeft de wetgever niet — als in de burgerlijke strafprocedure wèl — het buiten vervolging stellen van militaire beklagden gewild. „Is een militair eenmaal naar den krijgsraad verwezen, dan *moet* eene beslissing van dat college volgen.”²⁾ De verwijzing naar den krijgsraad heeft dus veel verder strekkende gevolgen dan het aanhangig maken van eene strafvervolging bij den burgerlijken rechter. De Garnizoens-Commandant weet, dat hij den door hem verwezen militair, hoe ook de uitspraak van den militairen rechter moge luiden, in elk geval bloot stelt aan de onaangenaamheden van een in het openbaar terechtstaan voor een rechterlijk college. Zijne verwijzing gaat heel wat verder dan eene vordering van een Officier van Justitie tot het inwinnen van voorloopige informatiën, ja zelfs dan eene beschikking van eene Rechtbank tot het verleenen van rechtsingang met last tot instructie; zij staat, al vindt zij dan plaats vóór het nemen van informatiën door den Officier-Commissaris, met eene beschikking van eene Rechtbank tot verwijzing van eene bereids geïnstrueerde zaak naar de terechtzitting vrijwel gelijk. Daarom behoort de Garnizoens-Commandant dan ook niet te verwijzen en de Auditeur-Militair niet, in dien zin te adviseeren, vóór en aler de feiten, waarover het loopt, behoorlijk — door een politie- of huis-

¹⁾ Zie Memorie van Antwoord — Gedrukte Stukken 1904-05-25 ad art. I „Een van de groote voordeelen, die het formeele militaire strafrecht bezit, is „juist deze, dat de beslissing over de wijze, waarop eenig vergrijp zal worden „afgedaan, in één hand is. Het militaire belang eischt, dat deze toestand „behouden blijft.”

²⁾ Memorie van Antwoord ad art. 3.

houdelijk onderzoek — tot klaarheid zijn gebracht. Verwijzing op losse gronden of bij wijze van proef is uit den booze.

Welnu, de bedoeling des wetgevers — geen buiten vervolging stellen van beklagden — wordt alweder omgaan, wanneer de Auditeur-Militair andere feiten mag te laste leggen dan die in de beschikking tot verwijzing zijn genoemd. Is een militair eenmaal naar den krijgsraad verwezen ter zake van rijden met een rijwiel zonder licht dan *moet* eene beslissing van dat college volgen of hij al dan niet met een rijwiel zonder licht heeft gereden. Maar dat gebeurt niet, wanneer de Auditeur-Militair hem zoude kunnen te laste leggen het rijden met een vierwielig motorrijtuig zonder verlichting van nummer met letter. Immers zou het dan zijn de Auditeur-Militair, die den man ter zake van het rijden met een rijwiel zonder licht buiten vervolging stelde.

In de derde plaats heeft de wetgever gewild niet enkel, dat de beklagde uit een officieel stuk zoude vernemen, dat hij voor den krijgsraad zoude hebben terecht te staan, maar evenzeer, dat hij van stonde aan zoude weten, waarvoor hij zich voor den militairen rechter zoude hebben te verantwoorden en waartegen hij zich dus eventueel zoude hebben te verdedigen. „De verwijzing”, — zoo schrijft Uwe Redactie ¹⁾ — „dient alleen om beklagde te doen „weten dat van zijne zaak een krijgsraadzaak gemaakt is. Daarom „moet zij op straffe van nietigheid *schriftelijk* geschieden. Meer niet.” Het kan niet beter worden gezegd, wanneer maar *ook* op „van zijne zaak” de nadruk wordt gelegd. „Van zijne zaak” dat wil immers „zeggen: „van de feiten, die hem zijn te laste gelegd”. Uw Redacteur moge zich dan herinneren uit den tijd toen hij een werkzaam aandeel had aan de samenstelling van het ontwerp, hetwelk tot de wet van 1912 heeft geleid, dat de Regeering onverschillig achtte wat omtrent de feiten in de verwijzings-beschikking stond — de over de tot standkoming van dat ontwerp tusschen Regeering en Volksvertegenwoordiging gewisselde stukken — en trouwens ook de tekst van art. 14 — leeren juist het tegendeel. Men hoore slechts de Memorie van Toelichting. ²⁾ „De eigenlijke beslissing, krachtens welke eene „zaak naar den krijgsraad wordt verwezen, wordt thans nimmer ter „kennis van den belanghebbende gebracht. Bovendien bepaalt de „wet niet, wat die beslissing moet inhouden, zoodat bij voorbeeld bij „de landmacht eene verwijzing zelfs zonder de minste aanduiding „van het feit, hetwelk wordt te laste gelegd, geen zeldzaamheid is. „Nu aan den beklagde volgens dit ontwerp zal worden vergund „om zich tijdens de behandeling van zijne zaak voor den krijgsraad, „op het voetspoor van hetgeen dienaangaande in het gewone straf- „proces geldt, door een raadsman te doen bijstaan, komt het wen- „schelijk voor, hem reeds terstond na het nemen van de beslissing „tot verwijzing zijner zaak naar zoodanigen raad, een afschrift te

¹⁾ Deel XV, afl. 4. blz. 407, noot.

²⁾ Zitting 1903—04 — 156.

„doen toekomen van die beslissing, welke voor de voorloopige informatiën tot grondslag zal moeten dienen.”

En verder nog: „Het voorgestelde art. 14a (thans art. 14 van de Rechtspleging bij de Landmacht) bevat vooreerst de bepaling, wat „onder meer de inhoud moet zijn van eene beschikking tot verwijzing „naar den krijgsraad. Zij moet bevatten *eene nauwkeurige omschrijving* „— *geene strafrechtelijke qualificatie — van het materiele feit,* 1) „waaromtrent informatiën zullen worden ingewonnen. Een afschrift „van die beschikking zal aan den beklaagde worden uitgereikt: „daardoor weet hij officieel, waarvan hij verdacht wordt. Zijnerzijds „kan hij dan nagaan, wat tijdens de voorloopige informatiën in „zijn belang moet worden gedaan.”

Men kan nu van meening verschillen met betrekking tot de vraag wat hier den wetgever het meest ter harte is gegaan: dat de belanghebbende er niet onkundig van zou blijven, dat tegen hem eene beschikking tot verwijzing naar den krijgsraad is genomen of dat de belanghebbende met het oog op zijne eventueel te voeren verdediging al dadelijk zoude weten welke de feiten zijn, die hem in die beschikking worden te laste gelegd. Maar dat de wetgever bij het ontwerpen van art. 14 het eene zoo goed als het andere heeft willen verzekeren, kan toch geen oogenblik twijfelachtig zijn en blijkt ook uit den inhoud zelve van dit wetsartikel ten duidelijkste. Van Uwe opvatting, dat het den wetgever onverschillig zoude zijn geweest wat omtrent de feiten in de verwijzingsbeschikking zoude staan, blijft met het oog op deze toelichting en den inhoud van art. 14 niets over. Niet enkel moet de verwijzing, die den grondslag uitmaakt van de in te winnen informatiën, bij schriftelijke beschikking geschieden maar zij moet ook eene omschrijving behelzen van het feit, hetwelk den beklaagde wordt te laste gelegd. Maar wat komt er nu van dezen, aan den beklaagde geschonken waarborg terecht, wanneer, nadat de informatiën zijn afgelopen, de Auditeur-Militair geheel andere feiten zou kunnen te laste leggen dan de in de beschikking tot verwijzing genoemde? Immers niets.

Drie redenen dus — alle trouwens te vinden in de door U aangevallen sententiën van het Hof — voor één om wèl verband te leggen tusschen den inhoud van de beschikking van den Garnizoens-Commandant tot verwijzing en dien van de telastlegging van den Auditeur-Militair in dien zin, dat feiten, waarvan in de verwijzing geene melding wordt gemaakt, in de telastlegging ook niet mogen voorkomen en dat ten aanzien van feiten, voor het eerst in de telastlegging vermeld, een recht tot strafvordering voor den Auditeur-Militair niet aanwezig is. De juistheid van deze opvatting kan men bevestigd vinden in de artikelen 69, 70 en 71 der Rechtspleging bij de Landmacht. Wordt tijdens de informatiën een beschuldigde verdacht van „een ander strafbaar feit” (d.i. dus een feit in de verwijzing *niet* omschreven) of belijdt hij uit zich zelve zoodanig feit

1) Cursiveering van mij.

(waarvoor hij dus *niet* was verwezen) dan mag dit strafbare feit, „van hetwelk de beschuldigde *nader* verdagt wordt” niet tevens in de telastlegging door den Auditeur-Militair worden opgenomen, maar zal deze onverwijld de noodige maatregelen nemen, dat omtrent de vervolging ook van dat feit worde beslist m.a.w. zal hij van den Garnizoens-Commandant daarvoor verwijzing vragen.

Maar zullen nu niet, zooals door Uwe Redactie wordt gevreesd, van deze opvatting, dat het in de telastlegging vermelde feit moet gedekt zijn door het in de verwijzing opgenomene — kwalijk te verdedigen en het rechtsgevoel niet bevredigende vrijspraken het gevolg zijn en zal juist daaruit het te formalistische van die opvatting niet blijken.

„Men gaat te ver” zoo wordt door U geschreven „wanneer men eischt dat verwijzing en telastlegging gelijkkluidend zijn. De wetgever heeft hierin speling willen laten, waartoe hij de mogelijkheid heeft doen uitkomen door de straf van nietigheid niet te stellen op de vermelding van de feiten in de beschikking tot verwijzing. Deze is wel de grondslag van het onderzoek; wanneer zij echter onjuist blijkt kan de telastlegging voor de veroordeeling een betere grondslag worden”.

De redeneering schijnt mij verre van duidelijk; ik begrijp niet wat het niet stellen van de straf van nietigheid op de niet-vermelding van de feiten in de beschikking tot verwijzing met de quaestie van de gelijkkluidendheid van verwijzing en telastlegging te maken heeft. Hadde de wetgever *niet* voorgeschreven, dat de beschikking tot verwijzing eene omschrijving zou moeten behelzen van het te laste gelegde feit — uw betoog zou wellicht opgaan. Maar de wet heeft dit wel bepaald en of zij het op straffe van nietigheid heeft gedaan, doet in dit verband niets ter zake. ¹⁾

Bovendien wordt blijkens de gepubliceerde rechtspraak door het Hof niet geëischt, dat verwijzing en telastlegging gelijkkluidend zouden zijn. Zoo leest men in eene opmerking, die het Hof heeft gemaakt bij gelegenheid van de approbatie van een vonnis van den krijgsraad te Arnhem: „dat immers, ingevolge art. 14 der Rechtspleging bij de Landmacht, de beschikking tot verwijzing enkel eene omschrijving van het feit, hetwelk wordt te laste gelegd, behoeft te bevatten, terwijl dan uit de in te winnen informatiën later zal kunnen blijken welk het rechtskundig karakter van dit feit is en in welken rechtskundigen vorm het dus zal moeten worden te laste gelegd”. ²⁾

Zooals o.a. hieruit blijkt komt in de rechtspraak van het Hof op dit punt juist naar voren, dat het Hof zich de verwijzing denkt als eene eenvoudige omschrijving van feiten en daarentegen de telastlegging als eene omschrijving van die feiten gekleed in juridischen

¹⁾ Overigens heeft het Hof bij meerdere sententiën uitgemaakt, m. i. terecht, dat de straf van nietigheid wel staat op niet-vermelding van feiten in de beschikking tot verwijzing

²⁾ M. R. T. deel X, blz. 772.

vorm en behelzende daardoor alle elementen van een bepaald strafbaar feit. De verwijzing zal bijv. kunnen inhouden, dat die en die aan dien en dien een beurs heeft ontstolen. Maar de telastlegging zal moeten doen uitkomen, dat er heeft plaats gevonden toen en toen, daar en daar, wegneming van een beurs, die aan een ander toebehoorde, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening en tevens, door vermelding van de omstandigheden, waaronder het feit zou gepleegd zijn, of men hier te doen heeft met eenvoudigen of gequalificeerden diefstal van het Wetboek van Strafrecht dan met een van de misdrijven van den achtsten titel van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande. De verwijzing zal iemand kunnen verwijten, dat hij een gehuurd of geleend rijwiel heeft verkocht of in de bank van leening gebracht. Maar de telastlegging zal duidelijk moeten maken, dat de man ten tijde en ter plaatse als aangegeven opzettelijk een aan een ander toebehoorend rijwiel, dat hij onder zich had anders dan door misdrijf, doordien hij het had gehuurd of geleend, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend door het te verkoopen of in de bank van leening te brengen. De verwijzing zal kunnen volstaan met de mededeeling, dat iemand een voor een ander bestemden postwissel buiten diens weten aan de keerzijde voor ontvangst heeft geteekend en het bedrag van den postwissel heeft geïnd; de telastlegging daarentegen zal met alle elementen van valsheid in geschrifte en het opzettelijk gebruik maken van het valsche geschrift, zooals die in art. 225 van het Wetboek van Strafrecht staan omschreven, rekening moeten houden. Het zal voldoende zijn wanneer de verwijzing inhoudt, dat iemand zijn geweer heeft afgeschoten, terwijl door het schot een ander gedood is, maar de telastlegging zal in alle bijzonderheden moeten omschrijven en duidelijk maken of hier was dood door schuld dan wel moord, doodslag, zware mishandeling, den dood tengevolge hebbende (al dan niet gepleegd met voorbedachten rade), mishandeling, den dood tengevolge hebbende (al dan niet gepleegd met voorbedachten rade). Zoo zou ik kunnen voortgaan. Wel verre dat zoude worden geeischt, dat verwijzing en telastlegging gelijkkluidend zijn, moet juist dit aan elkaar gelijk zijn van beide stukken worden aangemerkt als een bewijs, dat men van het zoozeer verschillend karakter van verwijzing en telastlegging zich geen voldoende rekenschap geeft en mag dit een groote grief heeten tegen den bestaanden toestand. De verwijzing is eene beschikking, die van den Garnizoens-Commandant uitgaat en waaromtrent de wetgever dus heeft aangenomen, dat de formulering ook van zijne hand zoude zijn. Wel heeft hij om te verwijzen advies noodig van den Auditeur-Militair maar dit advies moet betreffen de vraag van al dan niet verwijzing, het laatste zoo noodig met krijgstuchtelijke afdoening, geenszins de formulering der verwijzing. Maar hoe gaat het in de practijk? De Auditeur-Militair, om advies gevraagd, geeft aan den Garnizoens-Commandant in overweging den beklaagde naar den krijgsraad te verwijzen ter zake van . . . en dan volgt eene telastlegging in optima forma met alle althansen

en allen, laat ik nog eens mogen zeggen, juridischen omhaal, dien eene telastlegging pleegt te bevatten. Voor den Auditeur-Militair is dat gemakkelijk; hij is dan alvast klaar met zijne latere telastlegging aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den krijgsraad. De Garnizoens-Commandant vat, zooals begrijpelijk is en hem niet euvel mag worden geduid, van deze geleerdheid niets, durft daarom aan de ontvangen formuleering tittel noch jota te veranderen en neemt dus die formuleering in zijne beschikking tot verwijzing over met huid en haar. De beklagde begrijpt er ook niet het rechte van en moet nu maar zien zich te verdedigen op een stuk, dat hem niet in ronde woorden zegt waar het om gaat en wat men eigenlijk tegen hem heeft. Ook de informatiën door den Officier-Commissaris zullen er niet bij winnen, wanneer men hem als grondslag voor die informatiën juridische begrippen voorlegt in plaats van eene feitelijke omschrijving.

Een en ander heeft tot gevolg, dat de Garnizoens-Commandanten, aan wie de wetgever toch een uiterst belangrijke rol in de militaire strafrechtspleging heeft toegedacht, welke rol zij moeten worden geacht even goed te kunnen vervullen als het behoorlijk omschrijven van de begane en door hen berechte krijgstuchtelijke overtredingen — zich met de verwijzingen naar den krijgsraad eigenlijk niet bemoeien, immers, afgeschrikt door de geleerdheid van de Auditeurs-Militair, zich daarmede niet durven bemoeien, geheel op deze rechtsgeleerde ambtenaren gaan steunen, op hun kompas gaan zeilen en feitelijk niet veel anders doen dan hun handteekening plaats en onder wat hun van die zijde wordt voorgelegd. Zoodat, wanneer een vluchtig lezend Auditeur-Militair uit het hem om advies gezonden dossier heeft meenen op te maken, dat iemand heeft gereden met een rijwiel zonder licht — en den Garnizoens-Commandant heeft geadviseerd, den beklagde te dier zake naar den krijgsraad te verwijzen, de Garnizoens-Commandant dat advies volgt ook wanneer uit het dossier ten duidelijkste blijkt, dat de man reed met een vierwielig motorrijtuig zonder verlichting van nummer met letter. Elke belangstelling bij de Garnizoens-Commandanten op het gebied van strafrecht en strafrechtspleging wordt op deze wijze gedood. En het moge streelend zijn voor het gevoel van den Auditeur-Militair, dat hij aldus in het militair strafproces een zoo belangrijke rol speelt, tegen den geest van de Rechtspleging bij de Landmacht wordt daarmede lijnrecht ingegaan. Natuurlijk wreekt zich dit in de praktijk. Ik wil het vluchtig lezen van de om advies gezonden dossiers, wat niet behoorde te gebeuren maar niettemin voorkomt, nu nog daarlaten en volstaan met er op te wijzen, dat het in vele gevallen niet mogelijk is om reeds ten tijde van de verwijzing, wanneer nog enkel een huishoudelijk onderzoek is ingesteld, eene omstandige omschrijving, ingericht op overtreding van een bepaald artikel der strafwetten, te geven, zooals dit bij de latere telastlegging moet en dan ook kan geschieden. Dat behoeft ook niet, zooals uit eene vergelijking van de bepalingen van de artt. 14 en 114 van de Rechtspleging bij de Landmacht

duidelijk blijkt. Maar aangezien de Auditeur-Militair zich van dit verschil tuschen den inhoud van die bepalingen niets aantrekt en het toch maar waagt eene omschrijving als bovenbedoelde te geven, kan hij natuurlijk, als gevolg van de inmiddels ingewonnen informatiën, in de klem geraken. De omstandigheden, waaronder het feit heeft plaats gevonden, kunnen dan zijn gebleken geheel andere te zijn dan de Auditeur-Militair op grond der hem toegezonden stukken had vermoed — want op „vermoeden” komt het daarbij gewoonlijk neer. En aangezien hij zich voor dit ééne anker had vastgelegd, zou hij nu eene telastlegging moeten doen, die van den inhoud van de verwijzing in niet onbelangrijke wijze zoude afwijken. Maar dit zoude ingaan tegen de zijns inziens juiste — in waarheid averechtsche — leer, dat verwijzing en telastlegging denzelfden inhoud moeten hebben... Deze leer toch is er eene van de Auditeurs-Militair niet van het Hof. De Auditeur-Militair ziet dan den Garnizoens-Commandant te bewegen, wat hem veelal gelukt, eene nadere beschikking tot verwijzing te geven, waarin eene omschrijving van de feiten voorkomt geheel in den vorm als waarin hij, thans geleerd door de ingewonnen informatiën, de telastlegging zoude willen doen. Of den beklagde van deze nadere beschikking tot verwijzing steeds een afschrift wordt ter hand gesteld, zooals het laatste lid van art. 14 der Rechtspleging bij de Landmacht dat eischt, mag worden betwijfeld. Evenzeer of de beklagde over deze nieuwe beschikking door den Officier-Commissaris nog wordt gehoord. Van het hooren van getuigen kan in *dat* stadium wel geen sprake meer zijn. En het kan dan ook geen oogenblik twijfelachtig zijn, dat deze nieuwe verwijzing *niet* den grondslag heeft uitgemaakt van de in te winnen informatiën, zooals het eerste lid van genoemd art. 14 dat voor eene verwijzing naar den krijgsraad bepaalt.

Of de Auditeur-Militair — en dit is heel wat erger — gaat buiten den Garnizoens-Commandant om in de verwijzing de hem noodig gebleken veranderingen brengen en tracht bijv. op deze wijze het hem niet meer passende rijwiel in een motorrijtuig op vier wielen te transformeeren.

Tegen dergelijke wijze van doen is het Hof steeds opgekomen.

Dat het veranderen en aanvullen van eene verwijzing buiten den Garnizoens-Commandant om volmaakt ongeoorloofd is, spreekt van zelf en behoeft geen betoog. En eigenlijk geldt hetzelfde van eene nadere verwijzing. Terecht overweegt het Hof in de sententie van 13 Juli 1917 ⁽¹⁾: „dat eene *nadere* verwijzing *enkel* is toegelaten in „de gevallen, bedoeld in de artt. 69 en 70 der Rechtspleging bij de „Landmacht, met betrekking dus tot nieuwe strafbare feiten, waarvan „aanleiding bestaat den beschuldigde te verdenken of die hij zelf „belijdt; dat deze opvatting ook voortvloeit uit het samenstel der „bepalingen van genoemde wet; dat toch art. 14 dier wet slechts „ééne verwijzing naar den krijgsraad kent, die den grondslag uit-

¹⁾ M. R. T. deel XIII, blz. 70.

„maakt van de in te winnen informatiën en waarvan een afschrift zal worden ter hand gesteld aan den beklaagde en aan den Auditeur-Militair; dat de bemoeienissen van den Garnizoens-Commandant met de procedure daarmede zijn afgelopen tot tijd en wijle, dat hij rapport zal hebben ontvangen omtrent den afloop dier informatiën, waarna hij zal hebben te handelen als in art. 114 der Rechtspleging bij de Landmacht is aangegeven; dat de bevoegdheid om eene nadere verwijzing te doen die autoriteit, behoudens in de hooger aangeduide gevallen, nergens is gegeven en dan ook niet bestaat; dat eene tegenovergestelde opvatting zoude strijden ook met de beginselen van hooger genoemd art. 14, dat de beklaagde bij het inwinnen der informatiën, waarvan de verwijzing den grondslag uitmaakt, van stonde af weet waarover het zal gaan”.

Maar tevens vond het Hof dan gelegenheid om nu ook eens na te gaan in hoeverre de telastlegging door den inhoud van de oorspronkelijke verwijzing was gedekt m.a.w. of niet feiten waren te laste gelegd, waarvoor de Garnizoens-Commandant den beklaagde niet naar den krijgsraad had verwezen en welke dus de Auditeur-Militair, naar aanleiding van de informatiën omtrent de feiten, waarvoor verwijzing wél had plaats gevonden, op eigen houtje en buiten den Garnizoens-Commandant om ging vervolgen. Het Hof was daarbij waarlijk niet moeilijk. Ik wijs op de straks vermelde sententie, waarbij het Hof uitmaakte, dat de oorspronkelijke verwijzing voldoende feitelijke basis bevatte om daarop het aan appellant door den Auditeur-Militair zoowel primair als subsidiair te laste gelegde (primair: diefstal en subsidiair: verduistering) te grondvesten en dat dus de nadere verwijzing overbodig was, „zijnde daarbij blijkbaar over het hoofd gezien, dat art. 14 der Rechtspleging bij de Landmacht in de beschikking tot verwijzing enkel eischt eene omschrijving van het feit, dat wordt te laste gelegd, en geenszins eene rechtskundige omschrijving van dit feit”; ik vestig de aandacht op de sententie van 14 September 1915¹⁾, waarbij het Hof overwoog, dat uit eene vergelijking van de artt. 14 en 114 der Rechtspleging bij de Landmacht wél voortvloeit als wettelijk vereischte, dat met betrekking tot beide telastleggingen moet blijken, dat éézelfde feit (beter misschien: éézelfde feitelijk gebeuren) is bedoeld, niet dat beide telastleggingen wat tijd en plaats van het feit betreft geheel met elkander in overeenstemming moeten zijn; „dat hieraan getoetst, de beide telastleggingen in dezen voldoende zijn, er immers geen redelijke twijfel kan zijn, dat de Garnizoens-Commandant gedaagde heeft willen verwijzen naar den krijgsraad voor hetzelfde feit, als hem door den Auditeur-Militair is te laste gelegd.”

Maar het spreekt vanzelf, dat, wanneer de Garnizoens-Commandant (alias: de Auditeur-Militair) in zijne verwijzing het feit op al te enge wijze en in zeer bepaalden juridischen vorm heeft omschreven, het Hof bij zijn onderzoek aan die omschrijving is gebonden en niet

¹⁾ M. R. T. deel XIII blz. 226.

kan toelaten, dat bij de telastlegging daarvoor iets geheel anders wordt in de plaats gesteld. Want dan bestaat een redelijke twijfel, waarvan in de laatstbedoelde sententie wordt gesproken, wèl degelijk. Maar daarom verwijte men het Hof niet „formalisme” en wat meer van dien aard is gezegd. Zooals boven is aangetoond, doet het Hof niets anders dan de hoofdbeginselen van de al dan niet „verouderde” maar in elk geval geldende militaire rechtspleging handhaven tegen eene averechtsche opvatting daarvan, waarbij de Garnizoens-Commandant wordt uitgeschakeld, de Auditeur-Militair reeds bij de verwijzing het roer in handen neemt en het beginsel wordt overboord gezet, dat de militair enkel door zijnen militairen meerdere voor den rechter kan worden gebracht en hem dan door dezen in ronde woorden en zonder omhaal moet worden beduid waarom zulks geschiedt.

Zoo kom ik ten slotte tot de beantwoording van de bovengestelde vraag: zullen nu niet van deze opvatting, dat het in de telastlegging vermelde feit moet gedekt zijn door het in de verwijzing opgenomene — moeilijk te verdedigen en het rechtsgevoel niet bevredigende vrijspraken het gevolg moeten zijn en zal juist daaruit het te formalistische van die opvatting niet blijken?

Wie zich — als gij — stelt op het standpunt, dat de verwijzing niet anders is dan de officieele mededeeling door den Garnizoens-Commandant aan een militair, dat zijne zaak een nieuw stadium is ingetreden, immers uit dat van het huishoudelijk onderzoek tot dat van de informatiën door den Officier-Commissaris is overgegaan — zal deze vraag begrijpelijkerwijze beantwoorden in bevestigenden zin. De omschrijving van het feit in de beschikking tot verwijzing doet dan immers eigenlijk zoo weinig ter zake, dat men zich zoodanige beschikking zoude kunnen denken, waarin, evenals vroeger, van eenigerlei feit, dat te laste wordt gelegd, geen melding wordt gemaakt.

Maar wie van de beteekenis van de verwijzing eene geheel andere opvatting heeft, in de omschrijving van het te laste gelegde feit in de beschikking van den Garnizoens-Commandant een van de hoofdbeginselen van de militaire rechtspleging, een waarborg tevens voor den beklaagde, gelegen vindt en van meening is, dat de rechter voor de handhaving van de hoofdbeginselen der rechtspleging heeft te waken — zal het tegenovergestelde antwoord geven. En dit te eerder, omdat de in de vraag bedoelde vrijspraken bij eene inkleeding van de beschikking tot verwijzing, zooals de wetgever heeft gewild en zich die heeft gedacht, in het geheel niet behoeven voor te komen, gevolg als zij enkel zijn van eene averechtsche opvatting van die inkleeding aan de zijde van de Auditeurs-Militair, overgenomen door de Garnizoens-Commandanten. Mochten voortaan de Garnizoens-Commandanten het terrein der verwijzingen niet meer beschouwen als Auditeur-Militair's land, maar als het hun toegewezene, waar zij evenveel recht hebben te verkeerren als op het gebied der krijgstuchtelijke berechting, dan zullen vrijspraken als de in de vraag bedoelde achterwege kunnen blijven, omdat dan eene meer eenvoudige

dige, minder enge en minder gewrongen omschrijving van het feitelijk gebeurde zal worden gegeven dan thans het geval pleegt te zijn. En mocht een enkele maal bij de informatiën zijn gebleken, dat de Garnizoens-Commandant in zijne feitelijke omschrijving de plank geheel had misgeslagen en er heel iets anders was gebeurd dan hij als gebeurd had aangenomen, zoo zal er vrijspraak moeten volgen zeker, maar zijn de artikelen 69 en 70 van de Rechtspleging bij de Landmacht er toch ook nog om te verhinderen, dat de man straffeloos blijft voor wat hij wèl heeft misdaan. Hij worde dan voor dit ander strafbaar feit, dat tijdens de informatiën aan het licht is gekomen, naar den krijgsraad verwezen, waarna ten aanzien van dat feit informatiën kunnen worden ingewonnen en het recht zijn loop kan hebben.

De Redactie ontving en las met groote belangstelling het bovenstaand opstel, tot het schrijven waarvan eenige opmerkingen harerzijds over formalisme in de militaire rechtspleging aanleiding hebben gegeven. De daarin ontwikkelde gedachtengang en argumentatie geven zonder twijfel een uitnemende verklaring van het standpunt door het Hof in zaken, als die welke de Redactie bij het maken van hare opmerkingen op het oog had, heeft ingenomen. Deze opmerkingen vonden hun oorsprong in de omstandigheid dat wij telkens uitspraken onder de oogen kregen, waarbij een beklagde, die — aangenomen dat hetgeen feitelijk gebeurd was, ook was bewezen — straf verdiende, vrij uitging, omdat de telastlegging aan den voet van het bevelschrift tot bijeenkomst van den krijgsraad niet werd gedekt door hetgeen voorkwam in de beschikking tot verwijzing naar den krijgsraad. De betrokkenen mogen daardoor zijn gebaat, de handhaving van de krijgstucht wordt er door geschaad. Vóór de wijziging van de R. L. en R. Z. deden dergelijke gevallen zich niet voor. In geval van een onvoldoende telastlegging trok het H. M. G. de zaak aan zich en bracht haar ten einde. Reeds kort na het inwerkingtreden van de gewijzigde rechtsplegingen besliste het H. M. G. evenwel, dat het doen van een nadere telastlegging in hooger beroep niet meer was toegelaten (M. R. T. X, blz. 746), waarmede dit middel van redres voor den vervolge was uitgesloten. Dit te zamen met het door het H. M. G. gelegde verband tusschen de beschikking tot verwijzing en de telastlegging, zooals wij dit uit de publiek gemaakte jurisprudentie lazen, was naar onze meening een achteruitgang, die door de Regeering niet was bedoeld. Van daar dat wij ons beriepen op de ons bekende voorgeschiedenis van de wijzigingswet. De geachte inzender toont nu aan de hand van de officiële bescheiden aan, dat welke ook de bedoeling van de Regeering geweest moge zijn, zij ten slotte de door het H. M. G. gehuldigde opvatting in de wet heeft neergelegd; verder betoogt hij dat de nadeelige gevolgen, die wij van 's Hof's jurisprudentie vreezen

- *achterwege zullen blijven, wanneer slechts in de beschikking tot verwijzing niet meer wordt vermeld dan de wet eischt n.l. een eenvoudige omschrijving van het feitelijk gebeurde. Dit laatste zijn wij met hem eens en bij de bespreking, die wij over deze kwestie met anderen hielden, hebben wij wel de opmerking gemaakt, dat de opvatting van het Hof er toe moest leiden in de beschikking tot verwijzing de omschrijving van het feit zoo eenvoudig mogelijk in te kleeden. Intusschen is de praktijk nog steeds een andere en men zal moeten afwachten hoe het H. M. G. daarover denkt. Het ware echter te probeeren en daarom vestigen wij in het bijzonder de aandacht op dit gedeelte van het betoog. Leidt deze weg er inderdaad toe, dat de door ons afgekeurde vrijspraken worden voorkomen, dan is ons doel bereikt en behoeven wij er niet verder over te redetwisten of 's Hof's standpunt dan wel het onze het juiste is.*

Wij betreuren het alleen dat dit niet is een middel dat het Hof in de hand houdt. Heeft toch de praktijk niet aangetoond dat ondanks de vele vrijspraken op dergelijke formeele gronden en ondanks onze verzuchting te dezen opzichte, in de militaire rechtspleging bij de landmacht weinig beterschap te bespeuren is? Het is alsof er geen gelegenheid heeft bestaan om de auditeurs-militair door tusschenkomst van het officie-fisikaal bij den Hove op die ongewenschte gevolgen van deze handelwijze attent te doen maken. Daarom zou het ons wel zoo praktisch voorkomen wanneer het Hof zelf hetzij via art. 58 zijner Instructie of op andere wijze den weg vond om dergelijke vrijspraken niet of althans zoo min mogelijk te geven zonder dat er een veroordeeling b.v. wegens een nieuw feit, dat te last gelegd is, mee gepaard gaat of wel door middel van een last tot hervatting van het geding als mogelijk in uitzicht wordt gesteld.

Red. M. R. T.

**Advies van de Juridische Faculteit van Franeker betreffende
bevoegdheid van de Collegiën ter Admiraliteit in
Commune delicten. 1782.**

Medegedeeld door

J. W. F. Bakhuis, eerste luitenant der grenadiers, secretaris van den Krijgsraad te 's Gravenhage en
Mr. P. J. Idenburg, reserve-tweede luitenant voor speciale diensten, werkzaam bij genoemden Krijgsraad.

De vraag naar de grens van de bevoegdheid van den militairen rechter is steeds een groot geschilpunt geweest gedurende het bestaan van de Republiek der Vereenigde Nederlanden. Het is een strijd, die een onderdeel vormt van den reeks van twisten, welke steeds tusschen Stadhouder en Staten rezen over de grenzen van hun macht en wanneer wij het vraagstuk in dit grootere kader zien, begrijpen wij ook des te beter de beteekenis. Eenerzijds zien wij dat de militaire rechter zijn rechtsmacht over burgers uitstrekt, anderzijds wordt door den civielen rechter in sommige gevallen jurisdictie over militairen gepretendeerd. Het zou te ver voeren in den breede de verschillende jurisdictieconflicten en besluiten tot afbakening der rechtsmacht na te gaan. Naast het uitvoerige en goedgedocumenteerde advies, van de leden der juridische faculteit van Franeker, hieronder afgedrukt, zou dit ook slechts veelal tot herhaling aanleiding geven.¹⁾ Toch is het niet ongewenscht ter orienteering eenige resoluties over deze kwesties te vermelden. De uitvoerig in het advies behandelde „Instructie van de heeren Generale Staten der Vereenighde Nederlanden, voor de Collegiën van der Admiraliteyt opgerecht” van 13 Augustus 1597²⁾ kan daarbij buiten beschouwing blijven.

Op de groote vergadering der Staten-Generaal van 1651 dienden de Staten van Gelderland een voorstel in over de militaire jurisdictie³⁾ dat vrijwel onveranderd werd aangenomen: de Resolutie bij de Extraordinaire Vergadering van de Bondgenoten, op de groote Zaal van het Hof van Holland genoomen, omtrent de Militaire Jurisdictie in de Steeden, Stem in Staat hebbende van 25 Maart 1651⁴⁾. Hierin werd bepaald dat de krijgsraden hun jurisdictie niet verder zullen mogen uitbreiden „als over die nalatigheid ende overtredinge in Tochten ende Wachten, overgaan aan den Vijand, desertie van Compagniën, ofte verloop van d'eene Compagnie onder de andere zonder paspoort, mitsgaders over excessen ende delicten, die de Officieren

¹⁾ Hoewel het advies feitelijk slechts betrekking heeft op de bevoegdheid ten opzichte van zeelieden, is het meeste toch van ruimere strekking.

²⁾ Groot Placaet Boeck II, p. 1530 vlg.

³⁾ Gr. Pl. B. V, blz. 104.

⁴⁾ Gr. Pl. B. VIII, blz. 834.

ende Soldaten onderling of d'eene tegens den anderen zullen komen te begaan ende vorder niet." Al het verdere zou door den civielen rechter berecht worden.

Dit besluit blijkt niet steeds nagekomen te zijn. Reeds den 30 Sept. 1654 besloten de Staten van Holland en West-Frieslandt, na resumptie van de resolutie der Staten-Generaal dat commune delicten steeds voor den civielen rechter zouden worden gebracht, met die uitzondering, dat bij wijze van concessie, indien militairen door militaire patrouilles, wachten en officieren bij het plegen van een commuun delict „op de versche daadt geattrapeert en geapprehendeert moghten werden, soodanige geapprehendeerde als bij praeventie in handen van de Militairen gekomen, oock ter judicature van den Militairen Rechter of den krijgsraadt alhier geformeert, of noch te formeeren gestelt en gelaten sullen werden", behalve de Edelen van Holland en West-Friesland. Vroeger was reeds door de Staten-Generaal bepaald, dat de judicature over „fraude en contraventiën bij Militaire personen in 't stuk van 's Lands Gemeene Middelen gepleegt, aan de Geregten in de Steden, met Garnisoen bezet competeert." (Res. van 27 November 1640.)¹⁾ Dit werd door de Staten van Holland in een resolutie van 17 Jan. 1659²⁾ bevestigd.

In 1668 stak een soldaat een anderen dood. Volgens de resolutie van 25 Maart 1651 wil de kapitein den delinquent voor den krijgsraad doen hooren. Ook de Schepenen willen de zaak aan zich trekken. De Staten van Holland, ter beslissing geroepen, stellen de Schepenen in het gelijk, volgens de Res. van 30 Sept. 1654.³⁾

Bij een vechtpartij werd een militair door een andere verwond. De Staten van Holland beslissen hier eveneens (Res. van 20 Sept. 1746) dat hier, hoewel tusschen militairen begaan, sprake was van een commuun-delict en dit volgens de Res. van 30 Sept. 1654 aan de jurisdictie van de Schepenen van Brielle moest worden overgelaten.⁴⁾ Het besluit van 1651 werd dus in Holland genegeerd.

Ten aanzien van de Steden geen stem in Staat hebbende besliste de Raad van State in 1742 (Res. van 5 Sept.),⁵⁾ dat de jurisdictie over commune delicten door militairen begaan toekwam aan de resp. krijgsraden, zonder dat hier van preventie sprake was. Evenzoo ongeveer in het algemeen de Staten-Generaal in 1757 (Res. van 2 Maart.)⁶⁾

Zien wij zoo eenerzijds dat niet alle door militairen gepleegde delicten ter berechting aan den militairen rechter werden overgelaten,⁷⁾ anderzijds wilde de militaire rechter soms zijn rechtsmacht ook tot burgers uitbreiden. Er rees een conflict over een „zeeker vrouwsperzoon, die beschuldigt wierd soldaten gedebaucheert te hebben."

¹⁾ Gr. Pl. B. VIII, boek V, titel 12, No. 1. Verg. art. 13, 2e lid C. W. L.

²⁾ Gr. Pl. B. VIII, V. 12, No. 4.

³⁾ Gr. Pl. B. VIII, V. 12, No. 6. Resolutie van 16 Mei 1668.

⁴⁾ Gr. Pl. B. VII, V. 12, No. 18.

⁵⁾ Gr. Pl. B. VII, V. 12 No. 10.

⁶⁾ Gr. Pl. B. VIII, V. 12, No. 46.

⁷⁾ Nog een voorbeeld in M. R. T. VI, blz. 133.

De Staten-Gen. lieten de jurisdictie aan den krijgsraad over! (Res. van 2 Febr. 1741.)¹⁾ Tegelijkertijd ongeveer, werd echter door hetzelfde college beslist, dat de krijgsraad te 's-Hertogenbosch, welke vier prostituéés uitgezet had, daartoe niet bevoegd was geweest,²⁾ (Res. van 22 Dec. 1741) terwijl naar aanleiding van de aanhouding en inarreststelling van een boer te Sas van Gent door de militaire autoriteiten, door de Staten-Generaal in het algemeen werd beslist, dat de militaire rechter niet bevoegd was, zich eenige straoefening aan te matigen over een burger of vreemdeling. (Res. van 29 Mei 1750.)³⁾

Er zoude meer te noemen zijn. Het vermelde maakt echter reeds in alle opzichten begrijpelijk dat de Staten van Holland den 30en April 1783 besloten de Militaire jurisdictie „tot voorkoming en daadelijke stuiting van alle verdere excessen in deesen, geheel af te schaffen nademaal van tijd tot tijd, zoo in het civile, als in het Crimineele, verscheidene gevallen tot de zoogenaamde Militaire Rechtbanken worden getrokken, die overeenkomstig onze waare intentie, het goed recht ende veiligheid onzes Ingezetenen, niet dan voor den ordinaris burgerlijken Rechter behandeld behoorden te worden.”⁴⁾ De Staten van Zeeland gingen niet zoo ver, doch probeerden het nogmaals met een afpaling van de bevoegdheid der militairen rechter. (22 Sept. 1783.)⁵⁾ De politieke strijd⁶⁾ maakt echter, dat de resolutie van Holland niet die uitwerking had, die men ervan verwachtte. De militaire jurisdictie werd niet afgeschaft en reeds in 1786 deed zich weer een conflict voor. De judicatuur over een commuun delict, moest volgens de hier door de Staten van Holland gegeven beslissing, aan het gerecht te 's-Gravenhage worden overgegeven, daar hier niet „op de versche daad geatrapeerd en geapprehendeerd” was. (Res. Holl. 28 Sept. 1787.)⁷⁾ Met voorbijgang van het besluit van 1783 verwezen de staten hier weer naar de Resolutie van 30 Sept 1654.⁸⁾

De hier onder afgedrukte adviesbrief werd gevonden in het Rijksarchief, in de weinige overgebleven deelen van 't ordinaris resolutieboek van het admiraliteitscollege van Friesland, die aan 2 branden, in 1771 en 1844, zijn ontkomen. Dat ons publicatie van belang voorkwam behoeft na het bovenstaande geen betoog meer. In het jaar 1783, waarin het advies werd uitgebracht, was juist de strijd het hevigst, mede door de politieke stroomingen van dien tijd. De patriotten wenschten democratisering der weermacht, waarmede veelal de wensch tot afschaffing der militaire rechtspraak gepaard ging.

¹⁾ Gr. Pl. B. VII, V. 12, No. 1.

²⁾ Gr. Pl. B. VII, V. 12, No. 8.

³⁾ Gr. Pl. B. VII, V. 12 No. 30.

⁴⁾ Gr. Pl. B. IX, V. 12 No. 2.

⁵⁾ Gr. Pl. B. IX, V. 12 No. 4.

⁶⁾ Verg. Blok. VI. blz. 434 en vlg. (Strijd tusschen Patriotten en Prinsgezinden.)

⁷⁾ Gr. Pl. B. IX, V. 12, No.

⁸⁾ Verg. nog Gr. Pl. B. IX, V. 12 No. 7.

Het pleit voor Valckenaer, dat zijn politieke standpunt, ¹⁾ hem wetenschappelijk objectief doet blijven. ²⁾

Den 1 May 1783.

De Heeren de Schepper, Nauta en secretaris Beyma hebben ter vergaderinge gerapporteerd dat zij Heeren, ingevolge en ter voldoeninge aan hunn' Ed. Mo. Résolutie Commissoriaal van den 12en Novemb. des jongst afgelopen jaars 1782, hadden geëxamineerd alle de Brieven en Stukken, tusschen dit Collegie en het Hoff Provinciaal van Friesland, van tijd tot tijd gewisseld over en omtrent de zaak van zeekeren Egbert Tictak, stuurman op 's Lands Snaauw de Meeuw, gecommandeerd door den uitlegger-Capitein Dirk Cornelisz en gelet op de vraagen daarin voorkomende of naamelijk de Collegien ter Admiraliteit deezer Landen, in genere, bevoegd waren, om te inquireeren en regtspraak te doen bij praeventie, over gemeene delicten, door Zeevaarende persoonen in dienst van het Land zijnde buiten scheepsboord gepleegd, en ten tweeden of dit Collegie, in specie, in het voorhanden zijnde geval, daartoe bevoegd was geweest? Waaromtrent zij Heeren dan, mede ter voldoeninge aan opgem. Resolutie, hadden verzogt en geobtineerd een schriftelijk en volleedig advies van de Juridische Faculteit te Franeker, welk advies de voorsz. vraagen affirmative beantwoordende in allen deele satisfactor en overeenkomende was met de sustenue van dit Collegie en hetgeene zij Heeren derhalve de eere hadden ter lecture en nadere examinatie aan hun Ed. Mo. te exhibeeren, zoo en in diervoegen als hetzelfde hierna volgende woordelijk is geinsereerd.

Advis.

De ondergeteekende leden van de Juridische Faculteit van Friesland's Hoogeschoole te Franeker, gezien ende geëxamineerd hebbende alle de brieven en de stukken gewisseld tusschen het Ed. Mo. Collegie ter Admiraliteit, resideerende te Harlingen ter eenre, en het Hof Provinciaal van Friesland ter andere zijde, in de zaake van zeekeren Egbert Tictak, stuurman aan boord van 's Lands Snaauw van Oorloge *de Meeuw* ende gelet op de vraage daarin voorkomende:

In genere: „of de Collegien ter Admiraliteit bevoegd zijn, omme „te inquireeren ende Regtspraak te doen bij praeventie, over gemeene delicten, door zeevarende persoonen in dienst van het Land „zijnde buiten scheepsboord gepleegd?“ en

in specie: „of het Collegie ter Admiraliteit van Harlingen daartoe „bevoegd is in het voorhanden zijnde geval?“

Eerste
gener:
vraa:

Tweede
speci:
vraa:

¹⁾ Verg. Blok t.a.p. en Ned. Biogr. Woordenboek I Kolom 1509 en vlg.

²⁾ Men vergelijkte voor de verdere ontwikkeling van het Vraagstuk Ontw. C. W. W. 1808. Hfst. I art. 1. Themis 1868 blz. 463 en 468 en Ontw. C. W. L. 1808 Hfst. I art. 1; Themis 1866 blz. 822; alsook Themis 1867 p. 131 vlg. C. W. L. art. 13; C. W. W. art. 12.

twoord beide. Omtrent welke vraagen zij, Salvo *Meliore Judicio* van oordeel zouden zijn, dat dezelve beiden affirmative behoren beantwoord te worden; 't welk omtrent de tweede vrage aan geen twijffeling onderheevig zal zijn indien dit omtrent de eerste vrag slegts beweezen word; alzo het buiten contestatie is, dat het delict, waarmede E. Tictak word beschuldigd, behoord onder de zoodaanige, waarvan in de eerste vrag gesproken word en, ten tweeden, omdat door het Hof niet word ontkend, dat hetzelve, posito dat aan de Admiraliteit het recht van praeventie competeerde, in geval in quaestie niet werkelijk door het voorschr. Collegie ter Admiraliteit is gepraevenieerd.

weede iag beeft geen nderlijk ewijs. Dierhalven zullen de ondergeteekende niet van noden hebben afzonderlijk over de tweede vrage te handelen, maar zig vergevoegen, hun advys omtrent het eerste point bij dezen wat nader te adstrueeren.

og van het roord op eerste raage. En hiermede daartoe overgaande, moeten zij zig eerst beroepen op de Analogie van het recht omtrent alle militaire persoonen gestatueerd; ten tweeden op de meer bijzondere gronden waarop de sustenue der Heeren van de Admiraliteit rust, vervat zoo in derzelve Instructie van de Jaare 1597 ¹⁾ als in den Artikelbrief in den Jaare 1702 geëmaneerd. ²⁾

ave der hoofd-icten in advys ervat. In de derde plaats zullen zij zig bezig houden met een onderzoek der redenen, van de kant van de Ed. Mo. Heeren Raaden 's Hof's Provinciaal aangevoerd voor zooverre dezelve bij het tweede lid van dit advys niet alreeds zullen zijn getoucheerd; terwijl zij eindelijk ten vierden, met een woord zullen spreken van het gevoelen der Rechtsdoctoren en het constant gebruik, welk, beide, door Welgamelde Hof van Justitie ten haaren faveure word ingeroepen.

erste dpoinct. Ie. Wat het eerste betreft, zullen de ondergeteekende zig onthouden van in een breede discussie te treden omtrent de limiten der militaire jurisdictie, nog onderzoeken, hoe verre dezelve, 't zij bij wettige delatie, 't zij bij usantie, uitgebreid ende vermeerderd zij; alleenlijk zullen zij zich ten deezen opzichte bedienen van eene stelling welke door de hevigste partijen der militaire rechtbank niet kan worden ontkend, en welke door de hoge bondgenoten gerecipient is; naamelijk, dat in gemeene delicten door volk van oorlogen gepleegd, praeventie tusschen den ordinairen Rechter en de Krijgsraaden plaats heeft.

Dit leerd, (om van geene andere te gewagen, die op dit stuk 't recht van praeventie aan den ordinairen Rechter geheel ontnemen) met ronde woorden *Vromans de Foro Compet. Lib. 1. Cap. 3 § 9, not. 13*, alwaar hij zegt ³⁾: „Naar onze Stijl en Practique staat vast, „dat Krijgsluiden over gemeene misdaden moeten staan voor haar „oversten of veldheer; nademaal bij den Artikelbrief, Art. 3 aan den „Krijgsraad de macht word gegeven om alle gemeene misdaden, als „moedwillige doodslagen, vrouwenkrachten, overspel, brandstigtingen,

¹⁾ Groot Placaet-Boeck II. blz. 1530 vlg.

²⁾ l. c. V. blz. 275.

³⁾ Het is niet mogen gelukken dit citaat terug te vinden. (*Het niet geheel juist geciteerde komt o.a. voor in de vijfde uitgave Leiden 1786 pag. 92. Red. M.R.T.*)

„dieverijen, straatschenderijen, geweld, valsheid en andere gelijke „boze daden te straffen: Alhier moet egter worden aangemerkt dat „ten opzichte van de crimineele Jurisdictie der Krijgsluiden, *praeventie „plaats heeft*. En hetzelfde is alzoo gedeceideerd *Groenew. de L. L. „Abrog. Ad L. 6 Cod. de Jurisdict. omn. iudicum*” (III, 13).

Ditzelve leerd ook à *Sande Decis. Lib. 1 tit. 1 Dec. 4*, alwaar hij zegt: „In hisce (communibus) criminibus praeventionis erit locus, „ut siquis prius apprehensus sit iussu iudicis militaris, apud hunc caussa „peragenda erit; ita Senatui visum No. 1632 in caussa Tammingana”: Waarmede overeenstemt de leer van *Prof. Voet ad tit. D. de Judic. (V.1.) no. 104* en van *Leeuwen en Bort*, aldaar aangehaalt; alsmede *U. Huber, de Jure Civit. Lib. III Sect. II Cap. 3 § 27*.

Zelfs hebben de Heren Staten van Holland, bij gelegenheid van een zwaar dispuut, in den *Jaare 1654*, tusschen haar Ed. Groot. Mog. en de Algemeene Staten gereezen, geen zwaarigheid gemaakt te erkennen, *dat de Algemeene Staten Rechtsgebied hadden over het Krijgsvolk*, dog zulks alleen *bij voorkoming*. Welk besluit te vinden is in de *Resolutiën van Consideratie, pag. 218 Seq.* genomen ten tijde van den Hr. Raadspen. de Wit, aan wien men voorzeker niet kan te laste leggen een te groote voorstander der militaire jurisdictie geweest te zijn.

Maar 't geen naderbij komt, 't Hof Provinciaal van Friesland heeft bij deszelfs *deductie van den jare 1752*¹⁾ en aan de Staten dezer Provincie overgegeven, niet beweerd, **privative** kennis over gemeene delicten, door militaiten gepleegd, gehad, neen, maar de iudicatuur over dezelve **bij praeventie** geoëffend te hebben, wanneer militairen *zig aan gemeene delicten* hadden schuldig gemaakt.

Dit nu zoo zijnde, vraagen de ondergeteekende welk onderscheid hier is, of gemaakt moet worden tusschen *Krijgsvolk*, 't geen *te lande* dient en *Krijgsvolk* 't geen *ter Zee* dient? En vermeenen dat met relatie tot het **zeevarend** oorlogsvolk, 't zelfde recht moet gehouden worden te vigeeren als omtrent het **te Lande dienend** oorlogsvolk is gestatueerd; tenminste zoolang er geen ratio diversi iuris is aange-toond, of er een expresse **Wet** door de hooge bondgenooten zal zijn gepromulgeerd, waarbij eene distinctie tusschen het volk, 't geen *terra* en *mari* in 's Lands dienst is, met relatie tot de iudicature in communibus delictis, zal zijn geintroduceerd.

En ofschoon nu een respectabel lid van 't Hof in deszelfs aan-teekeningen op de *Beginzelen der Friesche Rechtskunde* blz. 519²⁾ ons leerd, dat het Recht van praeventie in gemeene delicten der militairen door 't Hof niet meer word geoëffend, vermeenen nochtands de ondergeteekende, dat dit Recht van praeventie met opzigt tot de *Marine* van den Staat aan gedagte Hof niet kan worden betwist, zoo lange 't zelve aan 't Hof niet *per expressam legem* zal zijn be-

¹⁾ Verg. T. A. van der Kemp. 't Gezag, de Magt en de Grenzen der Militair Rechtbank. V. blz. 55 vlg.

²⁾ Nl. Ulr. Huber; met aantekeningen opgeheldert door Mr. S. Binckes Leeuwarden 1775.

nomen gelijk met de praeventie omtrent gemeene delicten der *landtroepen* in den jare 1748 in deeze Provincie is gebeurd.

Voor 't overige is onze opinie, dat het *recht van praeventie* tusschen den ordinaris Rechter ende collegiën ter Admiraliteit *in commune delicten* even zoo wel plaats behoord te hebben als hetzelfde recht in de andere Provincien (en ook in Friesland tot den Jare 1749 toe) omtrent de landmacht gerecipieerd is; deze opinie, zeggen wij, wordt ten volle bevestigd door eene Resolutie van de Heeren Staaten van Zeeland, waarbij hun Ed.Mo. geoordeelt hebben, *dat de praeventie plaats moest hebben in misdadaen tusschen twee soldaaten, of Bootsgezellen*, omtrent welke Res. drie poincten te noteren staan welke alle onze stelling confirmeeren: 1o. Dat dit is eene res. van de Heeren Staaten *van Zeeland* van welke het bekend is, dat zij zeer tegens de oprichting der Admiraliteitscollegiën te dien tijd hebben geijverd en dierhalven dat het niet te praesumeeren is, dat hoogstedeselve bij deeze Resolutie hebben willen favoriseeren dezelve Collegiën; neen, maar veel eerder, zo veel zij konden de jurisdictie der ordinaris Rechter in heur geheel bewaren. 2o. Dat deselve is genomen in dat zelve Jaar 1597, waarin de Collegiën ter Admiraliteit hare instructie (waarvan hier onder breder) gekreegen hebben. 3o. Dat in dezelve Resolutie *misdaden begaan tusschen soldaten of bootgesellen eodem jure* gerekend worden, en van beiderleij persoonen *pari passu* word gesproken.

ergang
ot het
veede
poinct.

De ondergeteekende zouden op dit respect veel meer kunnen zeggen; maar zij stappen van deeze odieuse materie der militaire jurisdictie des te liever af, omdat zij niet behoeven tot deze getrokkenne consequentie en analogie **alleen** hun toevlugt te neemen, alzoo daar en boven de klare letter van de Wet ten haren voordeele in dezen pleit; en zij komen dan nu tot de tweede grond waarvan zij in de beginne deezer schriftuur gezegd hebben te zullen handelen, en welke in deezen meer *décisoir* is, omdat het op dezelve, na het oordeel zoo van het Hof als van de Admiraliteit, hier alleen tenminste *aller-voornaamst* op aankomt.

ste lid
in dit
veede
oinct.
oud van
IIIe art.
der
tructie.

IIe^A. Het artikel III van de instructie der Admiraliteit behelds deeze woorden „De Raden zullen kennisse iudicatuur en jurisdictie hebben over alle buiten en prijzen, mitsgaders ook van alle quaestiën en geschillen, die tusschen eenige van de voorsz. Scheepen van Oorlog zullen mogen rijzen, **van alle misbruiken en misdaden** waarvan de kennisse en straffe den Capitein niet en zal competeeren, die bij eenige vandien zouden mogen wezen gecommitteerd; — om over alle voorschr. personen en zaken te wijzen en regt te doen enz. Wie ziet niet uit deze bloote voordragt der woorden, dat aan de collegiën geoorlooft word te vonnissen over alle misdaden en wandrijven van het zeevolk van Oorloge? en dat slegts een geval word uitgezondert, waarin zij niet bevoegd zijn in cas crimineel te vonnissen: *Wanneer, namelijk, den Capitein de kennisse en straffe mogt competeeren.* En zoo het nu zeker is dat dit is de *eenige* exceptie door welke de iudicatuur in dat geval *geheel en al* ontnomen word aan de

Admiraliteit, mag men dan niet besluiten: in alle overige gevallen, in alle overige delicten, zonder onderscheid welke, vermogen de Admiraliteit recht te doen? Immers *exceptio confirmat regulam in casibus non exceptis*. En ten tweeden, wat reden heeft men, om daar de Souverain geeft eene Wet, die spreekt, zonder onderscheid, van alle misbruiken en misdaden, dezelve te restringeeren en te bepalen tot een zeer gering en klein getal misdaden, en mag men dan hier niet te passe brengen de vulgaire regul van rechten: *ubi lex non distinguit, nec nostrum est distinguere*.

Maar, zegge de Ed. Mo. Heeren van 't Hof, er word in Verbis finalibus nog een generaale clause bij dit Artikel gevoegd, dezelve bevat een groote *exceptie*, en in die woorden vind men de door ons gemaakte *distinctie*.

De ondergeteekende zullen die periode woordelijk opgeeven:

„Wel verstaande, dat die delicten buiten scheepsboord gepleegd, „en niet weezende militair, gestraft mogen worden bij de magistraten, „officieren en Justicieren van de steeden en plaatsen in welker „jurisdictie dezelve geperpetreerd, of de delinquanten gevonden zullen „worden”.

Wij erkennen gaarne dat door deeze woorden de *privatieve faculteit* om te oordeelen over alle misbruiken en misdaden, die bij de praemissen aan de Admiraliteiten kon schijnen gegeven te zijn, zeer word gerestringeerd: maar vermeenen nochtans, onder correctie, dat dezelve woorden de iudicatuur in de voorschr. gevallen niet geheel en al beneemen aan de admiraliteiten, maar dezelve met den ordinaris rechter *communicceeren* en diens volgende met onze sustenue, dat er *praeventie* plaats heeft, volkomen overeenstemmen.

Tot betoog hiervan zal het slegts nodig weezen drie zaken aan te toonen, 1°. Dat er een facile interpretatie, en met den aart der woorden strokende, kan gemaakt worden, 2°. Dat de interpretatie, door 't Hof aan deeze woorden gehegt, daarheenen tendeed, dat de souverain van absurditeit, immers van een nodeloze Wijldlopigheid, niet is vrij te spreken. 3°. Dat de argumenten tot staving dier laatstgemelde explicatie gemaakt, de zaak niet schijnen af te doen.

Ie. De ware zin van dit artikel schijnt hierop neer te komen:

De Raden zullen *privatieve* cognosceeren over alle buiten en prijzen, over alle geschillen tusschen scheepen van Oorlog, over alle misbruiken en misdaden van 's Lands Zeevolk en eijndelijk over alle zeerooverijen: maar wat de delicten aangaat, met dien verstande dat daarover niet altoos de *privative* cognitie aan die Raaden of Scheepsraden zal competeeren; maar alleen van die binnen scheepsboord gepleegd zijn. 't zij *communia*, hetzij *militaria* alsmede over *militaria*, die aan land gepleegd zijn: want belangende *delicta communia* die aan land gepleegd zijn, deeze zullen ook mogen worden gestraft bij den ordinaires rechter: dit is over de zoodaanige, moet Gijlieden Heeren Raden U de *privative* Judicatuur op fundament der voorgaande woorden niet aanmatigen; maar gedogen dat bijaldien zoodaanig een delinquant eerst door den ordinaires Rechter geapprehendeerd zij, hij door dezelve

T
werf
nom
la
wo
va
ar

Ant
op
ob:

Bew
hetz
dri
w

Eer
wij
in
een
vo
par:
van
ai

ook gestraft worde. Uit deze interpretatie vloeit voort dat men tot verstand van dit artykel geenszins behoeft te komen tot de absurde stelling, als of de Bondgenooten aan den ordinairen Rechter bij dit artykel de faculteit van Rechtspreken in de voorn. gevallen had willen geeven, daar deeze ongetwijfeld van de Souverain van iedere Provincie, niet van de Staten Generaal, hunne macht ontleenen. Dit trouwens verklaaren H. Hoog. Mog. ook bij den 1en Artikel van deeze Instructie, alwaar zij zeggen, dezelve gemaakt te hebben, *zonder de Provincies, Steden of leden van dien in het particulier, daarmede eenig nieuw Recht te willen geeven* etc. Neen, dit is nog de intentie der hoge Bondgenoten geweest, nog er is eenige noodzakelijkheid om deze stelling te ampteeteeren. De Provinciaele Rechtbanken hadden lang voor het maken van deeze Instructie, een algemeene Jurisdicte, ieder in zijn territoris. Maar de Provinciale Staten der Zeeven Vereenigde Gewesten Staatsgewijze door hare Gemachtigden en Gedeputeerden vergaderd zijnde, hadden, en hebben ook nog de volle macht en faculteit om niet alleen een gedeelte der executieve magt harer Souverainiteit, maar ook een deel van haare respective rechtsdwang aan anderen ter uitoefening te confereeren, gelijk hoogst dezelve, met relatie tot het eerste, aan zijn Doorluchtige Hoogheid en den Raad van Staten en met relatie tot het laaste aan de Krijgraaden en Admiraliteitscollegies, gedaan hebben: En dit is dan het fundament van het Rechtsgebied, zoo van andere hoge collegies, als van die der Admiraliteit. Door derzelter Instructie hebben de hoge Bondgenooten bij gemeen overleg aan dezelve zekere uitsluitende Jurisdicte over zekere classe van personen toegestaan en daardoor in effecte eenigszints beperkt het Rechtsgebied der Ordinairis Rechters; En bijzonder hebben H. Ho. Mo. van dit Recht gebruik gemaakt in dit derde Artikel, door onder anderen de cognitie *over alle misbruiken en misdaden* van het Zeevolk *privative* aan voorschr. collegien te demandeeren, alleenlijk verklaarende dat als concurreeren deeze twee zaken, 1o. dat een delictum is commune, 2o. is aan land gepleegd, dat, in dat geval de Resp. Bondgenooten wel *moogen lijden en permitteeren*, dat de ordinairis loop van Justitie, die in alle vorige gevallen *geheel* buiten gesloten was, weder pariter concurreere; en dat dus ook weder de ordinairis Rechter, sive loci, sive de apprehensionis, bij praeventie over dat geval kennis neeme. Al dit gezegde zouden wij nader kunnen betogen uit den aart van onze regeeringsvorm en uit de constitutie der resp. ordinaire Gereghthoven: maar omtrent het eerste, zullen wij slechts aanhaalen de *verklaring der Unie*, door den Heeren Mr. P. Paulus, IIIe Deel blz. 89 seq.-132 En met betrekking tot het tweede point zal ons op het einde deezer schriftuur nog een nadere gelegenheid voorkoomen, daarover met een woord te spreken.

IIe. De Ed Mo Heeren van 't Hof Provinciaal zijn van oordeel, dat in het meergemelde 3e Art. legt opgesloten eene ontneming van alle Jurisdicte over gemeene delicten aan land begaan, aan de Admiraliteit, of liever dat door hetzelfde was gelaaten aan de ordi-

naris Rechters, de faculteit om privative over die delicten te cognosceeren. Maar van deeze adsertie (hetzij met eerbied gezegd) is geen bewijs in dit Artikel te vinden. En zoo dit de meening van de Heeren Staten Generaal was geweest, waartoe dan die zorgvuldigheid in de gebezigde uitdrukkingen? Dan was het voldoende en oneindig duidelijker en verstaanbaarder geweest, indien zij de cognitie over gemeene delicten aan Land gepleegd, die nu onder de woorden, *alle misbruiken en misdaden*, aan de Raden moet schijnen gegeven te zijn, met ronde woorden ontzeid hadden aan dezelve, door te zeggen: De Raden en Scheepsraaden zullen *alleenlijk oordeelen over alle misbruiken en misdaden weezend militair of tenminste aan boord gepleegd*, door dusdanige woorden was alle dubieteit schielijk verdweenen. Maar nu, door hoogstdezelve *eerst* geven *generaliter* de Judicatuur over *alle misbruiken en misdaden van 't Zeevolk*, komt het ons voor dat hoogstdezelve zig niet in eenen adem zodanig zullen hebben tegengesproken, dat zij eerst een totum zouden toestaan en in hetzelfde oogenblik den Raden ter admiraliteit van *drie vierde gedeelten*, als 't ware, priveeren; iets 't geen noodzakelijk volgt uit de opinie, waarin het Hof verzeerd, dat aan hetzelfde *privative* toekomt de Judicatuur over gemeene delicten, aan land geperpetreerd. Terwijl daarentegen deze Sequele niet is opgesloten in de interpretatie van dit artikel, welke door ons bevoorens is opgegeeven, als door welke, het laatste gedeelte volmaakt overeenstemt met de praemissen, en alleen de faculteit om te oordeelen over gemeene delicten, die aan land begaan zijn is opengesteld *aan*, en gecommuniseerd *met* de ordinaire Rechters.

Intusschen meriteerd het reflectie, dat in het marginale lemma van dit artikel juist deze woorden gerepeteerd worden „Over wat delicten van den Boodsvolke de Magistraten kennisse mogen nemen?”

Waarom *mogen*? Waarom niet *zullen* of *moeten*? namentlijk omdat in het eerste lid van dit art. eo ipso aan de admiraliteit de *privative* kennis van de opgestelde personen en zaken was geattribueerd, *verboden* wierd aan den ordinairen Rechter zig te bemoeijen met de cognitie over dezelve en, in *specie*, niet over eenige misbruiken of misdaden van het scheepsvolk; zelfs niet bij praeventie. In de laatste woorden dan legt alleen een *blote permissie* opgesloten, om op die delictes, daarvermeld, casu praeventionis te *mogen* inquireeren: maar geenzints een *gebod*, om zulks te doen; want was dit per verba finalia *geboden* aan den ordinairen Rechter, dan moest ook, vice versa, hetzelfde gerekend worden *verboden* te zijn aan de admiraliteit. En dan zou de souverain eerst algemeen de cognitie over *alle delicten toestaande* en nu weder een zoo aanmerkelijk deel *ontneemende*, niet van absurditeit, immers van contradictie zijn vrij te spreken; een denkbeeld te stotende, en te oneerbiedig om bij de ondergeteekende een oogenblik te kunnen plaats grijpen. Ja, deze absurditeit zou des te grooter zijn als men dit artikel nog uit een ander oogpunt beschouwd.

Confir
van c
tweede
wijs doo
Lemn

De Staten-Generaal geven de Judicatuur *over alle misbruiken en misdaden* van 't Zeevolk aan de Admiraliteit: maar zonderen egter daarvan uit alle gevallen *waarin de kennisse en straffen aan den Capitain zal competeeren*: 't Hof daarenboven neemt uit kragte der finale woorden, aan zig de kennisse over *alle gemeene delicten aan land gepleegd*. Met recht kunnen wij dan vraagen wat er voor de Admiraliteit zal overschieten? en op wat wijze men een sanus sensus zal kunnen geven aan de zo emphatique en generaale woorden, *alle misbruiken en misdaden*? terwijl N.B. de Capiteinen of Scheepskrijgsraden ook vonnissen over gemeene delicten op de Rheepe, of in de Havens deezer Landen aan boord van 's Lands Scheepen gepleegd, waarvan een notabel exempel verhaald word bij *Aytzema, zaken van Staat en O.*, XLV Boek, Ve deel, blz. 454, alwaar de Vice-Admiraal Tromp vonnisse ter dood had helpen wijzen over een *commune Delictum onder de Vlieter en zulke geheel binnenslands geperpetreerd op een schip 't welk nog niet bij de Vloot gekomen was*. Verder dat men niet zegge het Lemma maakt geen bewijs, want hetzelfde word is ook in den Text gebruikt terwijl de repetitie van hetzelfde in het Lemma gebezigd toont de nauwkeurige en soigneuse wijze waarop H.H. Mog. zig hebben gelieven uit te drukken. En dat men ten dien einde uit het lemma een argument mag trekken word algemeen geadvoueerd en is ten minsten nog onlangs zoo begreepen in zekere bewerkte deductie in cas van revisie aan den Hogen Raad van Holland en Adjuncten Reviseurs overgegeven en geschreven door den beroemden Heer Advocaat Gallé in 's Hage.

IIIo. Tot staving echter van het sentiment van 't Hof in dezen, hebben hun Ed. Mo. een tweeledig argument gemaakt, beide dienende tot explicatie van het woord *mogen*; bij derzelve missive van den 17en January 1782 alwaar hun Ed. Mo. stellen, dat de Wetgever zig van het woord *mogen* bedienende de uitvoering en nalaating van iets niet minder kragtig beveelt, dan wanneer hij het woord *moeten* bezigd. Dit, zeggen hun Ed. Mog., is kennelijk uit verscheidene wetboeken en onder anderen op meer dan eene plaats te vinden in deeze zelfde Instructie waarin het woord *mogen* gebruikt word, of als *een bevel* of als een *overtollige manier van spreken*. Van dit laatste zullen wij straks nader spreken als waarin resideerd de tweede Solutie door Welgemelde Hof ten deezen opzigte geopperd. Thands zullen de ondergeteekende op die eerste adsertie of explicatie aanmerken dat haarlieden onbewust is, dat de denkbeelden jubere *imperare*, dat *beveelen* en *ordonneeren* kunnen uitgedrukt worden door *licere*, *permittere* of door *mogen*, welk laatste woord, indien men nauwkeurig wil spreken, eerder met het Latijnsche *licere* als wel met *permittere* overeenkomt. En belangende andere Wetboeken wenschten zij gaarne dat het hun Ed. Mo. behaagd had daarvan eenige exempelen bij te brengen.

Intusschen moeten zij betuigen, na een nauwkeurige en herhaalde lectuur der volumineuse Instructie der Admiraliteiten, het woord *mogen* op ontallijke plaatsen maar nergens *Sensu imperandi* of *iubendi*

ede con-
atie van
tweede
ewijs.

rde be-
s geno-
1 uit de
eekenis
an het
voord
rogen.
genwer-
! dat het
ord mo-
gebruikt
ord als
1 bevel.

te hebben aangetroffen, altijd *toelatender*, of *wenschender* wijze wanneer er *opdat* voorafgaat, en zij moeten zig onder reverentie beklagen dat hun Ed. Mo. geen één plaats uit deeze Instructie hebben aangehaald, waarin het quaestieuse woord als een *bevel* zoude voorkomen.

Ondertusschen is aan het oordeel van hun Ed. Mo. ook niet geëchappeerd, iets 't geen wij bevorens ook hebben aangeroord, dat de ordinaire Rechten hunne Autoriteit niet van de Staten-Generaal ontleenen, maar dat dezelve is, om zo te spreken, een uitvloeisel van de Souveraine Magt der resp. Staten in iedere Provincie en dat het diensvolgens ongeraisonneerd was, om aan de Heeren Staten Generaal te willen attribueeren de intentie om aan de ordinaris Rechters het Rechtspreeken over deeze of geene gevallen te *injungeeren* iets 't geen echter noodzakelijk volgt uit de eerste interpretatie van het woord *mogen* door hun Ed. Mo. te berde gebracht. Om welke redenen dan ook hun Ed. Mo. een tweede Solutie proponeeren, dat het woord in quaestie als *een overtollig woord* zoude zijn gebruikt.

Maar zonder nu te herhalen 't geen uit het te voren gededuceerde kan worden opgemaakt, dat deeze uitlegging van 't woord *mogen* volstrekt strijd tegen de eerste, waarbij dit woord als een *bevel* werd aangemerkt, zij het ons gepermitteerd omtrent deezen tweede uitlegging, met den verschuldigten eerbied, onze gedachten te moogen zeggen: dat namelijk deze assertie tegens de regels eener goede interpretatie schijnt aan te lopen: daar volgens de leer *Ulpianus in L. 1 § 20 D. de Excerc. Act. (XIV. 1)* in re dubio potius *Serviendum verbis Edicti* et in omni interpretatione, praesertim in ambigua voce legis, ea, potius accipienda est significatio, quae *vitio caret*, L. 19 D. de L.L. (I. 3) dat is zoodaanige, Secundum quam aliquid dixit legislator, non vero, *nihil*, maar volgens de uitlegging van het Hof, *non servimus Verbis Edicti*, en volgens dezelve heeft de Wetgever met het woord *mogen* **niets** betekend, **niets** willen zeggen, ja hetzelfde als *overtollig* gebruikt! Zoodanig een interpretatie kan dan niet gezegd worden *vitio carere*. Prof. Noodt in comment. ad Sand. p. II, zegt uitdrukkelijk: „Si plures sint verbi Significationes, aut propriae, aut impropriae, retinenda est proprietas quamdiu servit legis sententiae — An”, dus gaat hij voort, „verissimile est, legis auctorem, in re gravi et seria voluisse stulte atque absurde loqui? ne putandum igitur omni modo est, ut evitatur absurditas.”

En dit alles stringeert des te meer omdat wij expresse ontkennen dat hier is een *res dubia*, of dat het woord *mogen* zoude zijn een *vox ambigua* of zelfs dat dit woord zoude hebben een significatio *propria* et *impropria*. Neen! het zelve word maar in twee beteekenissen gebruikt, *Sensu permittendi* of *optativo modo*, wanneer er *opdat* voorafgaat. De eerste beteekenis is hiervan applicatie. Maar nog de tweede, nog eenige andere, hoe ook genoemd veel meer dan een zoodaanige, waardoor het woord als een *nulliteit* word beschouwd, kan hier te passe komen.

„Equidem nunquam in animum inducere potui, structurae verborum propriaeque ac perspicua significationi anteponendam esse

Tw
tege
ping,
we
mog
ove
wor
be

Ant
op d
en
strijc
dezer
catie
eerst
get

bew
doc
Auct
var
re

en
de
naa
Rect
to

, commentitiam — voluntatis interpretationem, zegt de voortreffelijke *Averanius Interp. Juris Lib. IV, Cap. 2, § 2*. En zoo het in de interpretatie van een uiterste wille waar is, „non aliter a significatione verborum recedi oportere quam cum manifestum est aliud sensisse testatorem; volgens de les van Marcellus in *L. 69 pr. D. de Legat III, (XXIII)*; hoe veel te meer zal die regul plaats moeten hebben in 't interpreteeren van publicque stukken, door de Wetgeevende Magt geëmaneerd? — Eindelijk dat geen wetgever gepraesumeerd kan worden *niets* te hebben willen zeggen, leeren ons alle Doctoren die over deze materie hebben gehandeld, waarover bijzonder aandacht verdient het zeggen van *Ernesti Initia Solid. II, Doctr. Part. II, Cap. 2, § 26* en *Eckhardi Hermeneut. Iur. Lib. 1, Cap. 1, § 9 Segg.*

ere
en tot
g der
ctie.
oord
op.
ler-
tus-
nogen
eten
ond.
e lid
het
de
oinct
argu-
lat de
lbrief
eerd
Admi-
tscol-
ën.
ede
rijs.

Maar zeggen hun Ed. Mo. in deeze zelfde Instructie word het woord als overtollige gebezigd bij voorbeeld Art. 8, 27, 36, 37. Maar dit zoo zijnde zou er niets anders uit volgen als dat de Wetgever zeer onnauwkeurig gesproken en daardoor tot geschillen gelegenheid gegeven had, 't geen almede, in den Souverein, niet mag gepraesumeerd worden. En om deze redenen blijft het vooralsnog bij ons uitgemaakt dat het woord in quaestie zoowel in de Vier aangehaalde plaatsens als in Art. 3 iets betekend; en dat de vulgaire of ordinaire Significatie van dit woord involveerd eene *permissio*, gelijk onder anderen ten vollen consteert uit het XIII Art. van deeze Instructie. En dat de Souverein (om dit en passant, eens te remarqueeren) het onderscheid tusschen *mogen* en *moeten* in deze Instructie heeft in acht genomen kan een ieder blijken uit de laatste woorden van het XII Art. vergeleeken met den XIII Art. Desgelijks komt dat woord *mogen* voor *sensu permittendi* Art. 10, Art. 51, Art. 52 en op meer plaatsens.

II^B. Het tweede argument, waarop de judicatuur van de Admiraliteit in deezen schijnt gegrond te kunnen worden, is begreepen in den Artikelbrief en Instructie, raakende den oorlog ter Zee, waaromtrent wij vooraf moeten remarqueeren dat, ofschoon in dezelve nergens met ronde woorden gezegd word, dat de Admiraliteit zig na dezelve zal hebben te reguleeren, dit nochtans ons indisputabel toeschijnt om verscheidene redenen lo. omdat in het voorn. IIIe. Art. der Instructie uitdrukkelijk word gezegd, dat de Raden *over alle voorsch. personen en zaaken zullen wijzen en Recht doen* na inhoud van de **Placaaten en ordonnantiën gemaakt ofte nog te maken**. *Over alle voorsch. personen en zaken* zegt de wet, dus ook *over alle misbruiken en misdaden*, die ook *voorschreeven* waren; en dat wel na de Placaaten en Ordonnantiën gemaakt **ofte nog te maken**. Atqui de Artikelbrief van den Jaare 1702 is een ordonnantie gemaakt over het beleid van den oorlog ter zee, en over het straffen der misdaden door zeevarenden gepleegd, zo commune als militaire, zo te sloop, als te land. Ergo moeten de Heeren Raaden zich nadezelve reguleeren. 2o. Dit blijkt ook uit den Eed die door de Heeren Raaden ter Admiraliteit word gepraesteerd en bijzonder ook uit die welke alle zeevarende **op dezen Artikelbrief** die haar moet

worden voorgelezen, moeten doen in handen van de H.H. Raden ter Admiraliteit. Zie Art. 63. Atqui hoe zullen die Heeren immer oordeelen kunnen of het zeevolk dezen Eed in acht neeme en zig naar dezen Artikelbrief reguleere indien zij de faculteit niet hebben, om conform den inhoud van dezelve te inquireeren en straffen te decerneeren? Men voege hierbij het formulier voor den Eed; 't geen door alle zeevaarende word gepraesteerd, waarbij zij belooven de Heeren Staten Generaal „de collegiën ter admiraliteit en de Particuliere Admiraaals te zullen gehoorzaamen en zig na deze ordonnantiën en alle andere te reguleeren. Maar de vergadering van de Staten Generaal qua Staten Generaal oefend geen Jurisdictie, maar is gewoon alle Rechtzaken te verwijzen aan het Departement, waartoe zij specteeren, en dus die van de Marine aan de Admiraliteits Collegiën. *Zie het IX en XI Art. van de Instructie der Gedeputeerden van Holland ter Generaliteit* ¹⁾ *Groot Placc. B. IIIe Deel blz. 89.* Er schiet dan niet over als dat de contraventiën tegens die Artikelbrief gestraft worden door de Admiraliteit na die limitatie als bij het IIIe Art. der Instructie is bepaald Ao 1597 en boven breder door ons opgegeeven. 3o. Ditzelve kan worden bewezen door den inhoud van verscheidene Artikels der Artikelbrief b.v. Art. 8 en 9 alwaar zekere macht aan de Admiraliteit word gegeven en uit Art. XXII waarin straffen tegens miteurs worden gesteld en een ieder gelast dit *aan den Raad* of den Capitein aan te brengen zullende *een onschuldige aanbrenger een praemie van 50 gls. gewieten en tot een scheepsamt na zijn bequaamheid worden gearanceerd.* Door wie geschied nu de uitlenging van die praemies (anders) als door de Admiraliteit? En wie anders als dezelve kan den aanbrenger tot een hoger ampt bevorderen? Waarvan een éclatant voorbeeld is in de vier matroozen die de horrible conspiratie tegens zijn Excellentie Prins Maurits ontdekt hebben, aan welke, boven andere belooningen, gegeven is *acte op de Admiraliteit, om hunlieden bij de eerste gelegenheid te bevorderen*, na 't verhaal van Aijtzema III Boek 1e Deel blz. 168.

4e. Eindelijk dit is almede manifest uit een waarschuwing van H.H. mog. op denzelven dag met den Artikelbrief gearresteerd, houdende notificatie van de *verzwaaring der straffen in de voorschr. Artikelbrief* vervat etc. etc. wordende in fine *de Raden ter Admiraliteit* en **Advocaten Fiscaals** gelast zig daarna praecise te reguleeren: Atqui, na den inhoud derzelve, dat is, de vermaaning der verzwaarde straffen, kunnen de Admiraliteiten zig op geene andere wijze reguleeren, als door den Artikelbrief zelve, waarin die straffen gememoreerd staan, te respecteeren, zig daarna te reguleeren, en dies conform in voorkomende gevallen hare **Advocaten Fiscaals** te laten ageeren.

¹⁾ Van 23 Juli 1669.

usie En door dit alles houden de ondergeteekenden dan voor vol-
 dit dengen, dat de Artikelbrief wel en te rechte voor een regul, voor
 ient. een norma iudicandi en additioneele instructie voor de Admiraliteit
 nden mag en moet verstrekken.

ge- En dit zoo zijnde, zien zij niet, waarom men niet op funda-
 n van ment van het 34e Art. mag beweeran dat geweld of Dieverijen,
 ene 't geen Commune delicten zijn door Zeevolk van Oorlog aan Land
 n aan gepleegd, staan ter Judicatuur en cognitie der Admiraliteit, immers
 d bij praeventie. De woorden van het 34e Art. zijn als volgt:

Die- „Niemand zal hem vervorderen een huisman, Burger, of eenigen
 1 Die- „anderen geweld te doen of te slaan of van haare goederen te
 oof. „beroven op verbeurde van den Lijve.” Terwijl zo de optelling van
 huisman, burger of eenigen anderen, alsook het verband van dit
 artikel met het vorige onwederspreekelijk aantoot, dat er gesproken
 word, van dusdanige delicten, *aan land* geperpetreerd. Daarenboven,
 dat deeze Artikelbrief niet alleen ziet op delicten aan hoord, of
 wanneer de scheepen buitengaats zijn, maar ook van zodanige die
aan land door zeevaarende persoonen gepleegd worden, tonen de

van klare woorden van het 39e en 41e Art. alwaar in het eerste van
 en, *quetsen, aan land*, en in het tweede van *doodsteeken en doodslaan*
 man- mede *aan land* gesproken word, zullende in het eerste geval de
 loord daader *gekielhaald* moeten worden. En het zij genoeg dit kortelijk
 usie. te hebben opgegeven ten einde er dit besluit uit te trekken: Ergo
 mag de Admiraliteit oordeelen over commune delicten *aan land*
 gepleegd.

ngtot IIIe Thans zullen de ondergeteekende opgeven en (met verschul-
 erde digde reverentie) wat nader onderzoeken de specieuse argumenten,
 oinct. door het Hof tegen de door ons geadopteerde sustenue gemaakt,
 en wij kunnen dies te meer de kortheid in dezen betrachten alzo
 dezelve reeds, voor het meerendeel, bij de voorige poincten van
 dit advijs zijn getoucheerd.

ste A. De eerste reflectie door Welgemelde Hof gemaakt komt hierop
 tie. neer: de crimineele Jurisdicctie is privative et plene aan 't Hof
 Provinciaal toegestaan en hetzelfde nooit benomen, bij gevolg heeft
 hetzelfde recht, om over alle delicten in deeze Provincie privative
 ler- te cognosceeren. Maar het komt ons voor dat dit argument te
 g van veel en bij gevolg niets bewijst: want niemand zal hier thands
 lve. ontkennen dat de cognitie over delicten der Landsoldaten in 't geheel
 aan de Judicatuur van het Hof is benomen ten blijk dat die algemeene
 stelling eenige exceptie onderheevig *kan zijn* en ook daadelijk is.

Dit leert ook Huber *Hedend. Rechtsg. IV Boek Cap. 25 § 23.*
 „Het is klaar” zegt die grote man „dat de ordonnantie van den Hove
 „niet wegneemt bijzondere privilegiën deeze en geene toebehoorende;
 „en ook voorwaar niet dat van de krijgsofficieren.” Desgelijks heeft
 deeze Academie het recht omme in cas crimineel te vonnissen in
 alle gevallen, waarin lijf of Lid niet gemoeid is: ten nieuwen bewijs
 dat die generale adsertie, alsof de Crimineele Jurisdicctie nooit in
 geenen deele aan het Hof was benomen, cum grano salis (als men

spreekt) moet worden verstaan. Terwijl in allen gevalle, hier van applicatie schijnt te zijn de Regul van Papinianus in L. 80 D. de R.I. (L. 17). In toto jure generi per speciem derogatur et illud potissimum habetur quod ad speciem directum est.

B. Maar zeggen haar Ed. Mo. verder er is hier geen *species* die *derogeeren* kan; de Jurisdictie van het Collegie ter admiraliteit in deezen zoude zij gefundeerd zijn, moest hebben een *wettige delatie*. Wij antwoorden, die is er bij den Art. III van de Jurisdictie en bij den Artikelbrief van den jare 1702 en geannexeerde waarschouwing.

C. Dit laatste wordt nog nader ontkend op fundament van Artykel I der Instructie, alwaar dezelve gezegd word gegeven te zijn, **behoudens het Recht der particuliere provinciën en zonder praejudicie van dezelve**. Maar deeze clause schijnt in deezen niets te kunnen opereren ten nadeele van de klare letter der Wet, welke wij vertrouwen bevorens reeds ontegenzeggelijk te hebben bewezen: — Dierhalven men niet ten onrechte hierop zoude mogen toepassen het zeggen van den President *van Bijniershoek Quaest. Jur. Priv. Lib. 1, Cap. 13*, dat de woorden in zekere resolutiën voorkomende **salvo cujusque jure ten principalen** continere clausulam salutarem quae fere N.I.H.I.L. significat, — Hier komt nog bij dat als men uit deze acte van non praejudicie finaal wilde concludeeren dezelve al wederom te veel en bijgevolg niets zoude bewijzen 't geen ten volle onder anderen consteerd daaruit, omdat juist deeze zelfde clause gevonden word in meer andere fundamenteele wetten dezer Republicq, ofschoon niemand twijfeld of door dezelve zijn de Particuliere Rechten der Provinciën dikwijls binnen nauwere palen beperkt en daardoor gepraejudicieerd. Zoo is bij voorbeeld deeze zelfde clause geinsereerd in het eerste Artikel der Unie van Utrecht terwijl het indisputabel is dat de hoge Bondgenoten door deze Unie aan te gaan, eenige gedeeltes van deszelve Souveraine magt hebben geconfereerd en afgestaan aan de permanente Vergadering der Staten-Generaal op de Raad van Staten en naderhand op andere Generaliteits Collegies en zig daardoor van hun Recht van Souverainiteit en dus ook van de Judicatuur gepriveerd in die gevallen. Eyndelijk in de laatste plaats kan en mag men zig hier beroepen op het gemeene axioma: *Volenti non fit injuria*. Al zijn de Heeren Staten in hunne Rechten gepraejudicieerd door deze instructie, zij hebben daarin **geconsenteerd** en dan heeft niemand recht meer daarover te doleeren; met welke finale remarque dan ook vervalt een vierde argument

D. Dat namelijk de H.H. Staten Gen.: niet zouden zijn bevoegd geweest, om door het confereeren van de Judicatuur in de gemeene delicten aan land gepleegd aan de admiraliteit, zo geweldig te praejudicieeren de ordinaris rechtbanken van deeze en andere Provinciën. Nademaal het in geen deele te praesumeeren is, dat een zoo important werk als in de oprichting der Admiraliteits Collegiën, op dien voet als dezelve Anno 1597 zijn gebracht propria auctoritate der Heeren Gedeputeerden ter Generaliteit zal zijn afgedaan, maar veel eer te denken en vast te stellen is dat dit na voorafgaande

Tweed
objecti

Antwo

Derde
objecti

Weder
legging v
dezelv

Vierde t
genwerp

Solutie
dezelv

inclusie
an dit
derde
fdpoinct.

communicatie en deliberatie der Respective Bondgenoten (elk in de hare) zal zijn getermineerd en besloten. En om dit te stellen en de positief te verzekeren van Friesland vinden de ondergeteekende zich ten volle gerechtigd uit kracht van een Resolutie van den 22e Maart 1600 (in het Friesch Charterboek Tom. IV pag. 1072) waarbij de Heeren Staaten van Friesland ordonneeren en beveelen wel expresselijk haar Gedeputeerden, *het college ter admiraliteit* hier tot Dokkum resideerende, te **redresseeren na de resolutie van de Heeren Staaten Generaal in den Jaare 1597 na voorgaande verschrijvinge van de t'zamentlijke Provinciën genomen.** Verderders 't geen wij met relatie van de origineele Instructie hier gezegd hebben, vond ook zijn applicatie op den Artikelbrief van den Jaare 1702. Alzo de Staten Generaal zig bij het laatste Artykel der Instructie gereserveerd hadden de magt van **interpretatie, correctie en ampliatio**, van welk regt hoogstdezelve gebruik hebben gemaakt in den Jaare 1702 door het emaneeren van den Artykelbrief.

En hiermede houden wij alle remarques van 't Hof Provinciaal tot destructie van de Judicatuur der Admiraliteit in deezen voor afgedaan en beantwoord. — Want 't geen hun Ed. Mo. bij derzelve missive van den 5en July 1781 avanceeren dat de Artykelbrief is een *blote instructie voor de officieren in 't straffen der delicten van Matroosen gepleegd wanneer zij aan boord zijn* — dit, vertrouwen wij met verschuldigde eerbied, is aan Welgemelde Hof geëschappeerd; alzo het contrarie consteerd, uit de blote lectuur der voorschr. Artikelbrief, door verscheidene straffen, die aldaar tegens delicten, **aan land** gepleegd en **niet weezende militair** zijn gestatueerd en door ons boven breeder vermeld.

vierde
fdpoinct.

IVe. Wij haasten ons liever om in de laatste plaats te spreken van de autoriteit der geaccrediteerde Rechtsgeleerden door de Ed. Mo. Heeren van 't Hof ingeroepen. Wij stemmen gaarne toe, dat *Prof. Voet* op de aangehaalde plaats (ad tit. de Iud. num. 108) het gevoelen van 't Hof schijnt te amplecteeeren, maar dezelve zegt het blotelijk zonder eenig bewijs. De passagie van Bynkershoek, quaest. Jur. Priv. Lib. 1. Cap. 13 schijnt niet decisoir in deezen; alzo hij slegts dit zegt: *si extra navem (commune) delictum esset commissum, magistratus de eo recte judicaret, idque ipsum est, quod ait § 3 formae Admir. Ao. 1597. Is nu dit te zeggen, solus debet judicare?* of beteekenen die woorden niet veel eerder, *Magistratus non peccat contra Placitum Ordinum, si de iis judicaverit.* En dan zien de ondergeteekende door deeze woorden geen privative judicatuur der ordinaire Gerechtshooven gefundeerd. Maar het zij hiermede zo het wil, ten derden vinden wij geallegeerd eene consultatie van den onsterfelijken Huig de Groot IIIe deel Consult. 326. — Dog ten deezen opzichte willen de ondergeteekende wel betuigen niet van hunne verwondering kunnen terug komen, alzo in dat advys vervat zijn de eenigste en ware gronden, waarop de sustenue der ordinaire Gerechtshooven, tegen de fora privilegiata, in 't algemeen moet worden tegen-

gesproken. Zo zegt hij, Bij voorbeeld num. 18. „Het is een groot „abuis te geloven dat eenige Rechtbank in Holland zodanig zoude „zijn gequalificeerd dat deselve door de Staten geen kennisse zouden „mogen worden onttrokken en aan andere gedefereerd,” 't geen hij nader bewijst num. 19 Seqq.

Het a
vande
irrele
ten de

Zo zegt hij, num. 22. „De Jurisdicte van de Hoven is niet ge- „fundeerd op privilegiën die aan haar collegiën zijn gegeven, maar „op simpele commissiën op ende tot wederzeggens toe. Zulks dat „in deezen plaats heeft, de regul van rechten, quod judicium tollitur „vetante eo qui judicare jussit.”

Ja ope
eerde
contra

Uit al hetwelk hij dan eindelijk concludeerd, *dat de kennisse van delicten, van het Volk van Oorlog, te recht bij praeventie, gestelt is aan de Raad van Staten, Gecommitteerde Raaden, en andere Krijgsraden, ende van Zeeroverijen, aan de Collegiën ter Admiraliteit.* Maar wie ziet niet dat dit laatste hier alleen is gesteld *exempli gratia*? en zeker dit exempel was voldoende om de praemissen te bewijzen; terwijl Grotius niet in zijn gedagten heeft gehad om door deeze woorden de Judicatuur der Admiraliteit **alleen** te restringeeren tot *zeeroverijen*, iets 't geen door de overige poincten bij derzelve Instructie tot hare cognitie gebracht, en welke aan Grotius niet onbekend kon zijn, volstrekt word tegengesproken, 't welk te zeekerder is omdat dit van hem te deezer plaatse *aliud agens* is bijgebracht; also hij hier niet *in specie* disputeerde over de limiten der Jurisdicte der Admiraliteit, neen; maar in *genere* trachte te bewijzen, dat de Souverain recht heeft de ordinaris rechters te beperken en het Rechtspreeken gedeeltelijk aan anderen te defereeren. Om deeze reden spreekt hij nauwkeuriger num. 36 „verscheidene poincten zijn gesteld „ter Judicatuur der gecommitteerde Raaden, **eenige** (niet een, dat „van *zeeroverijen* namentlijk) *ter Judicatuur van de Admiraliteiten „en Krijgsraden*, zonder eenige voorgaande publicatie.” Alwaar 1o. te noteeren staat dat hij *de Judicatuur van Admiraliteiten en Krijgsraden* conjungeert, en in *één hetzelfde daglicht* stelt, 2o. dat hij er bijvoegd: *zonder eenige voorafgaande publicatie*, 't welk nader van hem geëxpliceerd wordt num. 32 Seqq.

Te willen zeggen, dat aan de ordinaris Rechters wel eenige kennisse kan worden onttrokken en aan andere gedefereerd *bij maniere van Placaat*, maar *niet van Resolutie* ware ongefundeerd, also *alle bevelen* der hoge overigheid, met de natuurlijke rechten niet strijdende moeten worden geobedieerd etc. En dit alles als ook 't geen Num. 33 Seqq. wordt gezegd, is hier van des te meer applicatie omdat de artikelbrief van den Jaare 1702 in gelijke termen verseerd. Dan wij nemen de vrijheid om korthedshalve te refereeren tot het uitmuntende advys zelve van den Heere *de Groot* waar deeze maximes nader worden bevestigd.

Verders om de auctoriteit van den beroemden Professor Voet en andere Rechtsdoctoren, door 't Hof geallegeerd, op te wegen, zij het ons gepermitteerd gebruik te maken van een passage van een Vaderschen niet minder beroemden Rechtsgeleerden. Wij bedoelen den

Auctori
van U. Hu
ten onz
faveur

Groten *Ulric Huber*, weleer een uitsteekend sieraad zo van deeze Hoogeschool als van 't Hof Provinciaal, en *zijne beginselen der Friesche Rechtskunde*, met aantekeningen verrijkt door den heer *Mr. S. Binckes Lib. V cap. 4 Num. 22 blz. 515*. Alwaar hij met ronde woorden leert: „De Heeren Raaden hebben te oordeelen over „alle buiten en prijzen, ter zee wordende genomen, van **alle misdaden** „*der zeelieden*, te boven gaande scheepsraads magt, mitsgaders van „alle frauden enz. en dat zonder appel, maar op bewijs”. En dit herhaald hij in zijn *Hedend. Rechtsgel. pag. 580 Num. 23*.

anwer-
g van
onstant
bruik.
woord
ezelve.

Wat 't constant gebruik der overige Admiraliteitscollegien waarop het Hof zig almede fundeerd, aangaat; dit is een *res facti*, en alzo zijn de ondergeteekende buiten staat over de merites van dit constant gebruik te oordeelen; Maar daar de Heeren van den Hove dit affirmeeren, kan men van hun *Ed. Mo.* ten deezen opzichte probatie verwagten; nam *affirmanti incumbit probatio*. — Intusschen zullen wij hier opgeven de woorden van *Sande Decis. Lib. 1 Tit. 1 Dec. 6* alwaar hij spreekt van een Fries die alhier een *Delictum Commune* begaan had, en naderhand ter zaake van andere delicten in handen der Admiraliteit te Amsterdam verviel, dog op 't verzoek van 't Hof in den Jaare 1633 herwaarts wierd gezonden, en besluit met deze nadrukkelijke woorden: „*Hic réus a praefectis mari Amstelodamensibus „huc missus est ex urbanitate; postquam senatus prius antigrapho „cavisset, nihil per hanc remissionem quam non iure, sed precibus, „impetrasset jurisdictioni ipsorum derogatum iri, seque in casu simili „idem facturum.*” Terwijl zij in de tweede plaats zig zouden kunnen beroepen op een geval van een zeekeren . . . , die voor eenige Jaaren te Amsterdam in een huis van slegte reputatie geweld veroorzakende, door de Stads Wacht is geapprehendeerd, maar terstond aan de Admiraliteit ter Judicatuur overgelaaten. Maar, alzo wij niet accuraat genoeg van dit geval zijn geïnformeerd zullen wij dit slegts aanhaalende *in quantum pro*, liever twee andere finale remarques hier ter neder stellen.

finale
arques.

Vooreerst dat, zoo al het **constant gebruik** in andere Provinciën mogt bevonden worden conform de sustenue van het Hof, (iets waaromtrent wij alsnog haesiteeren) dat dan uit den Aart en Constitutie van die overige Admiraliteits Collegies misschien genoegzaame redenen kunnen worden gededuceerd, waarom men in dezelve meer de Jurisdiction van de steden hunner Residentie als die van de Admiraliteiten heeft gefavoriseerd. Ten tweeden dat wij, **in dit geval** geen zwaarigheid zouden maken omme het voorschrift van *Celsus* te volgen in *Lib. 39 D. de LL (I. 3.) „quod non ratione introductum, sed errore primum, deinde consuetudine obtentum est, in aliis similibus non obtinet*”.

inclusie
an dit
advies.

Om alle welke redenen wij van oordeel zouden zijn conform het geadviseerde in het hoofd van dit advys, dat de H.H. Raden ter Admiraliteit in genere, bevoegd zijn bij praeventie recht te doen over gemeene delicten door Boodsvolk aan land gepleegd en in specie dat de Admiraliteit van Harlingen in het geval in quaestie hare jurisdiction wel en te recht heeft gefundeerd door middel van prae-

ventie: zijnde zij ondergeteekende verder van oordeel, dat de Admiraliteit zelfs niet bevoegd is, om anders te doen, als dezelve gedaan heeft; uit krachte van verscheidene Resolutiën van H.H. Mog. en bijzonder die van den 29en April en 16en May 1671 waarbij H.H. Mog. aan den eenen kant wel beloven de hand te zullen houden daaraan, dat de admiraliteiten van het gezag, haar bij haare Instructie door de *respective Provinciën* geconfedereerd, *zonder eenigen indracht* komen te jousseeren, maar ook, aan den anderen kant verklaaren niet te kunnen aanzien of gedoogen, dat dezelve collegien haar zouden aanmaatigen de macht, om van de placaaen en resolutiën van haar Hoog Mogende te dispenseeren of *op eenigerhande Wijze daarvan te relacheeren* om wat redenen het ook zoude mogen zijn.

Aldus geadviseerd binnen Franeker den 4en December 1782.

(w.g.) HERM. CANNEGIETER.

„ JOH. VALCKENAAR.

Waarop gedelibereerd zijnde, is goedgevonden en verstaan Welgem. Heeren, hunn. Ed. Mo. Gecommitteerden voor derzelver genoemene moeite en gedaan rapport te bedanken, gelijk mede de voorn. Juridische Faculteit, voor derzelver zoo omstandig als volleedig rapport in zaake voors: bij missive in civile termen zal worden bedankt, met bijvoeginge tevens van een geschenk voor haare genoemene moeite deswegens van zes anker's Rijsche Wijn, de welke de Heer Secretaris Beijma mid's deezen verzogt wordt te bezorgen, en aan dezelve ter hand te doen stellen met een Compliment ter Materie dienende.

WETGEVING.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1919—1920. — 428.

Nadere voorzieningen tot bestrijding van revolutionnaire woelingen.

Bij Koninklijke boodschap van 15 April 1920 is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal het navolgende ontwerp van wet ter overweging aangeboden:

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat nadere voorzieningen tot bestrijding van revolutionnaire woelingen noodig zijn;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

In artikel 4, n°. 1, van het Wetboek van Strafrecht wordt onmiddellijk vóór het cijfer „105” ingelascht: „97a, onder 1°.”

Artikel 2.

Artikel 79 van het Wetboek van Strafrecht wordt gelezen als volgt:

„Aanslag bestaat, zoodra eene poging tot het voorgenomen feit aanwezig is en het voornemen des daders zich door een begin van uitvoering heeft geopenbaard.”

Artikel 3.

Artikel 96 van het Wetboek van Strafrecht wordt gelezen als volgt:

„De voorbereiding of de samenspanning tot een der in de artikelen 92—95 omschreven misdrijven wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren.”

Artikel 4.

Na artikel 97 van het Wetboek van strafrecht wordt een nieuw artikel 97a ingelascht, luidende als volgt:

„Met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren wordt gestraft:

1°. hij die met een in het buitenland gevestigd persoon of lichaam in verstandhouding treedt, met het oogmerk om een zoodanig persoon of lichaam tot het verschaffen van steun aan het voorbereiden, bevorderen of teweegbrengen van omwenteling binnen het rijk in Europa te bewegen, om een zoodanig persoon of lichaam in het daartoe opgevatte voornemen te versterken of aan een zoodanig persoon of lichaam daarbij hulp toe te zeggen of te verleenen, of om omwenteling binnen het rijk in Europa voor te bereiden, te bevorderen of teweeg te brengen;

2°. hij die eenig voorwerp invoert, waarvan hij weet, dat het bestemd is of ernstige reden heeft om te vermoeden dat het bestemd kan zijn tot het verschaffen van stoffelijken steun aan het voorbereiden, bevorderen of teweegbrengen van omwenteling binnen het rijk in Europa;

3°. hij die eenig voorwerp onder zich heeft of tot onderwerp eener overeenkomst maakt, indien hij weet, dat het bestemd is of ernstige reden heeft om te vermoeden, dat het bestemd kan zijn tot het verschaffen van stoffelijken steun aan het voorbereiden, bevorderen of teweegbrengen van omwenteling binnen het rijk in Europa, en dat het of eenig voorwerp, waarvoor het in de plaats is getreden, hetzij met die bestemming is ingevoerd, hetzij door of vanwege een in het buitenland gevestigd persoon of lichaam daartoe is bestemd.

De voorwerpen waarmede of met betrekking tot welke de onder 2°.—3°. omschreven misdrijven zijn begaan, kunnen worden verbeurd verklaard.”

Artikel 5.

Artikel 131 van het Wetboek van Strafrecht wordt gelezen als volgt:

„Hij die, mondeling of bij geschrifte, in het openbaar tot eenig strafbaar feit, tot ongehoorzaamheid, hetzij aan een wettelijk voorschrift, hetzij aan een bevel of vordering, krachtens wettelijk voorschrift gedaan, of tot gewelddadig optreden tegen de openbare orde

opruilt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden."

Artikel 6.

De aanhef van artikel 132 van het Wetboek van Strafrecht tot en met de woorden „met het oogmerk" wordt gelezen als volgt:

„Hij die eenig geschrift, waarin tot gedragingen als in artikel 131 bedoeld wordt opgeruid, met het oogmerk".

Artikel 7.

De in artikel 8 van het Wetboek van Strafvordering bedoelde ambtenaren zijn te allen tijde bevoegd ter inbeslagneming de uitlevering te vorderen van al hetgeen kan dienen tot bewijs of redelijkerwijs vermoed kan worden bestemd te zijn geweest of gediend te hebben tot het begaan van eenig in de artikelen 92—96 en 97a van het Wetboek van Strafrecht omschreven misdrijf.

Zij hebben te allen tijde vrijen toegang tot alle plaatsen, waar redelijkerwijs vermoed kan worden, dat een zoodanig strafbaar feit wordt begaan.

Wordt hun de toegang geweigerd, dan verschaffen zij zich dien desnoods met inroeping van den sterken arm.

Is de plaats tevens eene woning of alleen door eene woning toegankelijk, dan treden zij deze tegen den wil des bewoners niet binnen dan op bijzonderen schriftelijken last van den burgemeester en in tegenwoordigheid, hetzij van dien burgemeester, hetzij van den kantonrechter, hetzij van een commissaris van politie.

Van dit binnentreden wordt door hen proces-verbaal opgemaakt, dat binnen tweemaal vier en twintig uren aan den ingezetene, wiens woning is binnentreden, in afschrift wordt medegedeeld.

Artikel 8.

Deze wet treedt in werking met ingang van den dag na dien harer afkondiging.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Justitie,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

De Strafwet bevat geen voorziening ten aanzien van het voorbereiden van omwenteling, zoolang dit niet den vorm aanneemt van samenspanning tot het misdrijf, omschreven in artikel 94 van het Wetboek van Strafrecht. Dat aldus hier te lande binnen ruime grenzen de voorbereiding tot revolutie is toegelaten, kan niet worden ontkend en is in den jongsten tijd voldoende gebleken.

Wat hierbij allereerst de aandacht verdient, is, dat zelfs de voorbereiding van een bepaalden aanslag, ondernomen met het oogmerk om den grondwettigen regeeringsvorm of de orde van troonopvolging te vernietigen of op onwettige wijze te veranderen, hier te lande in het algemeen niet strafbaar is gesteld ¹⁾. Dit is als eene leemte in de Strafwet te beschouwen. De voorbereiding van een concreten voorgenomen aanslag, als hierboven bedoeld, is naar het oordeel van den ondergeteekende evenzeer als misdrijf aan te merken als de bij artikel 96 van het Wetboek van Strafrecht bedoelde samenspanning, welke niet anders is dan een bijzondere vorm van voorbereiding. Voorgesteld wordt derhalve om voormelde leemte weg te nemen. Men zie artikel 3 van dit wetsontwerp. Ook het Wetboek van Strafrecht stelt wel voorbereidingshandelingen tot bepaalde ernstige misdrijven strafbaar. Men vergelijkte b.v. de artikelen 214, 223 en 234 van dat Wetboek.

In onmiddellijk verband met de bij artikel 3 voorgestelde strafbepaling staat artikel 2, strekkende om artikel 79 van het Wetboek van Strafrecht te verduidelijken. Dat artikel verklaart, dat aanslag bestaat, zoodra eene strafbare poging tot het voorgenomen feit aanwezig is.

Nu sluit naar het oordeel van den ondergeteekende het begrip aanslag van nature het voltooide feit in, en slechts waar het Wetboek van Strafrecht daartoe dringt, als in de artikelen 108, eerste lid, en 115, eerste lid, wat betreft den aanslag op het *leven* van de daarin genoemde personen, heeft men, met het oog op het tweede lid van die artikelen, het recht, dat begrip tot de poging te beperken. Het voorgenomen feit is derhalve z.i. bij aanslag steeds strafbaar. Nu dit door sommigen, zij het dan ook naar het oordeel van den ondergeteekende ten onrechte, wordt ontkend, als een gevolg waarvan dan b.v. ten aanzien van artikel 94 van het Wetboek van Strafrecht strafbare poging tot het voorgenomen feit onbestaanbaar zou zijn, komt het gewenscht voor in artikel 79 het woord „strafbare” te schrappen en dat artikel voorts aan te vullen als bij artikel 2 van het wetsontwerp is voorgesteld.

Wat nu verder de gevaren van het voorbereiden, niet van eene concrete voorgenomen omwenteling, doch van revolutie in het algemeen, van omwenteling, betreft, moge de ondergeteekende beginnen met op te merken, dat in eene democratie als de onze, waarin alle sociale en politieke hervormingen, *waarvoor in het volk eene*

¹⁾ Men zie de artt. 94 en 96 van het Wetboek van Strafrecht.

meerderheid wordt gevonden, langs wettigen weg kunnen worden tot stand gebracht, die gevaren nog betrekkelijk het minst groot zijn. Immers, hier beteekent het streven naar revolutie niet anders dan een streven van de *minderheid* om aan de meerderheid haar wil op te leggen.

Mag uit dien hoofde worden verwacht, dat in eene democratie de sterkteverhouding tusschen revolutionnair streven en den daar door gewekten tegenstand niet *noodzakelijk* verontrustend behoeft te zijn, zoo moet daarbij toch een voorbehoud worden gemaakt voor het geval, dat de democratie niet aan zich zelf wordt overgelaten. Wanneer, gelijk thans hier te lande het geval is, buitenlandsche invloeden zich doen gelden, welke strekken om aan de revolutionnaire propaganda niet onbelangrijken steun te verleenen, dan wordt het tijd, dat de wetgever ingrijpe, niet om propaganda voor ideëen te verbieden, doch om al te groote verstoringen van de natuurlijke sterkteverhouding tusschen aan revolutie bevorderlijke en daaraan vijandige krachten in het eigen staatsorganisme tegen te gaan. Met buitenlandsche hulp kan zelfs eene zeer kleine, naar revolutie strevende minderheid voor de veiligheid van den Staat gevaarlijk worden geacht. Bij de totstandkoming van het Wetboek van Strafrecht is hiermede geen rekening gehouden. Wel treft artikel 97 van dat Wetboek dengene, die met eene buitenlandsche mogendheid in verstandhouding treedt met het oogmerk om haar tot het plegen van vijandelijkheden of tot het voeren van oorlog tegen den Staat te bewegen, enz., doch voor het geval van verstandhouding met het buitenland met het oogmerk om dit tot het verschaffen van steun aan het voorbereiden, bevorderen of teweegbrengen van omwenteling binnen het rijk in Europa te bewegen, enz., zijn voorzieningen niet getroffen, evenmin als tot het tegengaan van handelingen, welke strekken of kunnen strekken om aan het voorbereiden, bevorderen of teweegbrengen van omwenteling binnen het rijk in Europa vanwege het buitenland stoffelijken steun te verschaffen. Dat ook in dit opzicht de Strafwet eene leemte vertoont, acht de ondergeteekende voor betwisting moeilijk vatbaar.

Mitsdien schijnen voldoende termen aanwezig om tot bestrijding van revolutionnaire woelingen nadere wettelijke voorzieningen te treffen, met name tot wering van de buitenlandsche invloeden, waarop hierboven werd bedoeld.

Met betrekking tot die bij artikel 4 van dit wetsontwerp nieuwvoorgestelde voorzieningen moge het volgende worden opgemerkt.

N°. 1 van het nieuwvoorgestelde artikel 97a van het Wetboek van Strafrecht stelt strafbaar het in verstandhouding treden met een in het buitenland gevestigd persoon of lichaam, met een der in dat nummer omschreven oogmerken. Het in verstandhouding treden kan natuurlijk zoowel rechtstreeks als middellijk, door tusschenpersonen, geschieden. Eventueel zal het zich wenden tot een tusschenpersoon als poging tot verstandhouding strafbaar wezen. Men vergelijkte hierbij artikel 97 van het Wetboek van Strafrecht,

hetwelk intusschen enkel van het in verstandhouding treden met „eene buitenlandsche mogendheid” handelt, eene uitdrukking, welke ten deze te eng voorkomt. Eene verstandhouding b.v. met revolutionnaire comité's of met leiders van revolutionnaire partijen in het buitenland kan even gevaarlijk zijn. In verband daarmede bezigt artikel 4 van het ontwerp de uitdrukking „persoon of lichaam”, waarin dan de term „lichaam” als verzamelwoord voor vereenigen, comité's regeeringen en andere instellingen wordt gebruikt. Uiteraard kan iemand in het buitenland „gevestigd” zijn, ook al vertoeft hij tijdelijk hier te lande. Onder „buitenland” zijn de koloniën of bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen niet begrepen.

Het gevorderde oogmerk is dan allereerst, om een in het buitenland gevestigd persoon of lichaam — c. q. een ander dan de persoon of het lichaam, waarmede in verstandhouding getreden is — tot het verschaffen van steun aan het voorbereiden, bevorderen of teweegbrengen van omwenteling binnen het Rijk in Europa te bewegen of om een zoodanig persoon of lichaam in het daartoe opgevatte voornemen te versterken of daarbij hulp toe te zeggen of te verleenen. De uitdrukking „van omwenteling” is met voordacht zoo gekozen om te doen uitkomen, dat hier niet, althans niet uitsluitend, aan het voorbereiden, enz. van eene concrete voorgenomen omwenteling moet worden gedacht. Onder omwenteling is te verstaan het op onwettige wijze vernietigen of veranderen van de grondwettelijke organisatie van Staat of maatschappij.

Het vereischte oogmerk kan verder ook zijn dit, om omwenteling binnen het rijk in Europa voor te bereiden, te bevorderen of teweeg te brengen.

Bij n°. 2 wordt natuurlijk aanstonds gedacht aan den invoer van voorwerpen als groote geldswaarden, diamanten, enz. door propagandisten van revolutie en waarvan onder omstandigheden de importeur althans ernstige reden heeft om te vermoeden, dat zij bestemd kunnen zijn tot het verschaffen van stoffelijken steun aan revolutionnaire propaganda; of zij dit in werkelijkheid zijn, is, naar de gekozen redactie, onverschillig. Men kan ernstige reden hebben om iets te vermoeden, ook al mocht dat vermoeden achteraf niet worden bevestigd of zelfs onjuist blijken. Het bewijs van het „ernstige reden heeft om te vermoeden” kan bijv. door aanwijzingen, als herkomst, waarde en adres der gelden of geldswaardige voorwerpen, worden bewezen. Uiteraard is het voorwerp „bestemd . . . . . tot het verschaffen van stoffelijken steun” aan revolutionnaire propaganda, niet alleen wanneer het aanstonds, doch mede wanneer het eerst na verzilvering bestemd is om aan die propaganda ten goede te komen.

Bij de lezing van de nummers 2°.—3°. gelieve men te bedenken, dat men van een voorwerp, waarvan men weet, dat het aan het revolutionnaire verkeer is onttrokken, b.v. door verkoop of inbeslag-neming, niet langer weet of ernstige reden heeft om te vermoeden,

dat het bestemd is of kan zijn tot het verschaffen van stoffelijken steun aan revolutionnaire propaganda. De bestemming van het voorwerp blijft m. a. w. niet steeds aan het voorwerp kleven. De juwelier b. v., die te goeder trouw een diamant gekocht heeft en eerst daarna verneemt, dat die is ingevoerd met de bestemming tot het verschaffen van stoffelijken steun aan revolutionnaire propaganda, kan niet vallen in de termen van n°. 3. Immers de diamant heeft in handen van den juwelier zijne bestemming verloren.

De mogelijkheid van verbeurdverklaring van eenig voorwerp, waarvan de dader weet of ernstige reden heeft om te vermoeden, dat het de meergenoemde bestemming heeft of kan hebben, dient te bestaan en is voorgesteld. De eisch, dat het voorwerp den schuldige, b. v. den importeur, toebehoort, mag hier niet worden gesteld, wijl het ook in handen van een ander dan den eigenaar de meergemelde bestemming kan hebben. Is de bestemming niet door den eigenaar van het voorwerp gegeven, dan kan en zal zoo noodig de rechter van verbeurdverklaring afzien en, met toepassing van artikel 219 van het Wetboek van Strafvordering, de teruggave aan den eigenaar of rechthebbende gelasten.

Met artikel 4 van het wetsontwerp hangt onmiddellijk samen artikel 1, strekkende om ook de verstandhouding, welke niet in het binnenland of van uit het binnenland is geschied, te kunnen achterhalen.

Met betrekking tot de artikelen 5 en 6 van het wetsontwerp worde opgemerkt, dat zij strekken om in de artikelen 131 en 132 van het Wetboek van Strafrecht de wijzigingen aan te brengen, welke reeds door de voormalige Ministers van Justitie mrs. Cort van der Linden en Loeff, blijkens de onder hun ministerschap ingediende wetsontwerpen tot wijziging en aanvulling van het Wetboek van Strafrecht ¹⁾, noodig werden geoordeeld. De ervaring heeft geleerd, dat tot bescherming der orde in de samenleving het begrip van opruiing te beperkt is gesteld. Niet alleen de opruiing tot eenig strafbaar feit, maar ook die tot ongehoorzaamheid, hetzij aan een wettelijk voorschrift, hetzij aan een bevel of vordering, krachtens wettelijk voorschrift gedaan, of tot gewelddadig optreden tegen de openbare orde, zijn als misdrijven tegen de openbare orde aan te merken en dienen als zoodanig te worden strafbaar gesteld.

De artikelen 7 en 8 behoeven geen toelichting.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

¹⁾ Zitting 1900—1901, 100, en Zitting 1904—1905, 80, Gedrukte Stukken, Tweede Kamer der Staten-Generaal.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 23 Januari 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booi, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack,
P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den
Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Yssel.

Raadsman: Mr. S. M. S. Furnée.

*Nietigverklaring van eene telastlegging met betrekking tot ver-
dwistering, omdat deze niet bevat een omschrijving van feiten als
bedoeld in art. 114 R. L.*

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve ap-
pellant,

en

M. W. de B., oud 23 jaar, geboren te Rotterdam, milicien-kanonnier
bij het 3de Regiment Vesting-Artillerie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat
zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het tweede Mi-
litaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan
ter zake dat hij:

I. dienende bij de 2de compagnie, IIIde bataljon. 3de Regiment
Vesting-Artillerie, in garnizoen te Legerplaats bij Oldebroek, op 7
Juni 1918 zonder verlof zijn garnizoen en korps heeft verlaten, sinds-
dien voortdurend en onafgebroken zonder verlof daarvan afwezig is
gebleven, tot hij op 19 Juni 1918 te Vlaardingen door de openbare

macht is aangehouden, na op 22 Augustus 1917 krijgstuuchtelijk te zijn gestraft wegens eerste desertie;

II. omstreeks 19—21 Juni 1918 te Rotterdam, Schiedam en Vlaardingen, althans in Nederland, opzettelijk bloemen, toebehoorende aan een ander dan aan hem, gedaagde, die hij anders dan door misdrijf onder zich had, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend, althans de opbrengst van die bloemen, ongeveer f 16.— à f 17.— zoomede een handwagen, door die ten verkoop aan te bieden, na gevangenisstraf te hebben ondergaan wegens verduistering, krachtens sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 30 Maart 1917;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 17 Mei 1919 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde — met den verstande, als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „I. tweede desertie in tijd van vrede door een „soldaat, door zonder verlof langer dan twee dagen van zijn garnizoen en korps afwezig te zijn, zonder de reden zijner afwezigheid „ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, gevolgd door aanhouding, na vroegere bestraffing wegens eerste desertie; II. verduistering, terwijl tijdens het plegen van het misdrijf nog geen vijf jaren zijn verlopen sedert de schuldige eene tegen hem wegens verduistering uitgesproken gevangenisstraf geheel heeft ondergaan”, en gedaagde heeft veroordeeld tot zes weken militaire gevangenisstraf ter zake van het onder I — en tot twee maanden gevangenisstraf ter zake van het onder II gequalificeerde feit, met bepaling, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf geheel in mindering zal worden gebracht van 19 Juni 1918 tot 6 November d. a. v.;

Overwegende tèn aanzien van het onder I te laste gelegde, dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid; de qualificatie op de Wet is gegrond en de straf staat in goede verhouding tot den ernst van het gepleegde feit; dat het vonnis dus in zooverre in stand kan blijven;

Overwegende ten aanzien van het onder II te laste gelegde, dat het primair te laste gelegde enkel bevat qualificaties en geen feiten inhoudt, terwijl het subsidair te laste gelegde evenmin eene zoodanige duidelijke omschrijving van feiten bevat, als het tweede lid van artikel 114 der Rechtspleging bij de Landmacht voorschrijft, zoodat de telastlegging onder II behoort te worden nietig verklaard;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 114 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Mili-

taire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 17 Mei 1919 ten laste van gedaagde gewezen, voor zooverre betreft de bewezen- en schuldigverklaring, qualificatie en strafoplegging met betrekking tot het onder II te laste gelgde;

Houdt het vonnis voor het overige in stand, bijzonderlijk ten aanzien van de veroordeeling van gedaagde ter zake van het onder I gequalificeerde feit tot eene militaire gevangenisstraf van zes weken, en ten aanzien van de bepaling, dat de door gedaagde voorloopig in verzekerde bewaring doorgebrachte tijd bij de uitvoering van de hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht van 19 Juni 1918 tot 6 November d.a.v.;

Verklaart nietig de telastlegging onder II aan den voet van het bevelschrift, waarbij in deze zaak het bijeenkomen van den Krijgsraad is gelast;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat het aan beklagde sub 1 te last gelegde wettig en overtuigend is bewezen met diens schuld daaraan, door de bekentenis van beklagde, bevestigd door de beëdigde verklaring van getuige van T. en de aanwijzingen voortvloeiende uit het ambtseedig procesverbaal van C. H. dd. 19 Juni 1918 en het extract-straflijst;

dat wat dit feit betreft nog moet worden overwogen dat de rechter met de reden van beklagdes afwezigheid geen genoegen kan nemen;-

dat niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging is te putten dat beklagde het hem sub II primair te last gelegde heeft gepleegd, zoodat beklagde daarvan zal behooren te worden vrijgesproken;

dat het sub II subsidair te last gelegde niet bevat eene zoodanige duidelijke omschrijving van de feiten als artikel 114 der Rechtspleging bij de Landmacht vereischt, zoodat de telastlegging voor zooveel dit gedeelte betreft, behoort te worden nietig verklaard.

Deze zaak is daarna, voor zooveel betreft de feiten hierboven onder II bedoeld, opnieuw bij den krijgsraad aanhangig gemaakt.

Red. M. R. T.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 27 Januari 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack,
P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den
Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. J. H. Vuystingh.

*Beklaagde is schuldig aan een overtreding der Motor- en Rijwiel-
wet, maar is deswege, ingevolge het bepaalde in art. 24 dier wet,
niet strafbaar.*

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve ap-
pellant,

en

A. B., oud 21 jaar, geboren te de Werken en Sleeuwijk, miliciens-
soldaat-chauffeur bij de Depot-afdeeling van den Motordienst, ge-
daagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat
zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft
in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het derde Mili-
taire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terecht-
gestaan ter zake, dat hij op 7 Maart 1919, des namiddags te ongeveer
11 uur, te Weert, als bestuurder van een motorrijtuig, dit rijtuig op
den openbaren weg „de Markt” zonder toezicht heeft laten staan,
zulkz terwyl hij den motor niet in rust had gebracht;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 28 Mei 1919 gewezen von-
nis, op grond van den in het vonnis weergegeven inhoud van het
aldaar aangehaald proces-verbaal, wettig en overtuigend bewezen
heeft verklaard, hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd, alsmede
zijne schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequali-
ficeerd als: „Het als bestuurder van een motorrijtuig, dit zonder

„voldoende toezicht op een weg laten staan, anders dan met in rust „gebrachten motor”, en gedaagde te dier zake heeft veroordeeld tot eene geldboete van vijf gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door tien dagen hechtenis;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid, en de qualificatie op de Wet is gegrond;

Overwegende dat evenwel, — aangezien Weert bij Koninklijk besluit van 8 September 1914, Staatsblad Nr. 488, in staat van beleg is verklaard en nu ten processe is komen vast te staan, dat ten tijde, in de telastlegging genoemd, gedaagde militair bestuurder van het ten dezen bedoeld motorrijtuig was en dat dit rijtuig werd gebezigd ten behoeve van 's Rijks dienst, — de door den Krijgsraad toegepaste Motor- en Rijwielwet ingevolge artikel 24 dier Wet ten dezen niet van toepassing is;

Overwegende dat, nu het bewezen feit evenmin valt in eenige andere door straf te handhaven bepaling van wet of wettelijke verordening, het feit niet strafbaar is en gedaagde derhalve behoort te worden vrijgesproken;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 24 der Motor- en Rijwielwet, 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 28 Mei 1919 ten laste van gedaagde gewezen, voor zoover betreft de strafoplegging;

Houdt het vonnis voor het overige in stand;

Verklaart het bewezen verklaarde feit niet strafbaar en spreekt gedaagde mitsdien vrij;

Laat aan den commandeerende-officier van gedaagdes korps ter beoordeeling, of gedaagde krijgstuchtelijk behoort te worden gestraft ter zake van hetgeen bij de behandeling dezer zaak te zijnen nadeele is gebleken.

(Gewezen conform de conclusie van den Advocaat-Fiscaal, waar-
bij de raadsman zich aansloot).

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 27 Januari 1910.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. F. A. C. Schröder.

Het niet opvolgen van de order om zich in werkkleeding te kleeden en daarna met den meerdere in rang mede te gaan, ten einde zich in arrest te doen stellen is niet strafbaar krachtens art. 95 C. W. L., maar valt onder art. 11 R. K. L.

De woorden „heb maar zooveel praatjes niet want dan.....” houden niet in een bedreiging in den zin van art. 99 C. W. L.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant,

en

H. W. de B., oud 21 jaar, geboren te Amsterdam, milicien-soldaat bij het 21ste Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gelet op de verklaring door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding; Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechgestaan ter zake, dat hij te Legerplaats bij Laren, gemeente Laren (Noord-Holland), op of omstreeks 23 April 1919;

1o. opzettelijk heeft nagelaten te voldoen aan de herhaalde order van zijn meerdere in rang, den sergeant van de week, den milicien-sergeant G. B., die gedaagde gelastte zich in zijne werkkleeding te kleeden en daarna in gemelde tenue met dien meerdere in rang mede te gaan, teneinde zich in arrest te doen stellen, hebbende gedaagde zulks uitdrukkelijk geweigerd, door te antwoorden: „Je „kunt me wel meer gelasten, ik geef er toch niets om”, althans woorden van gelijke weigerende strekking;

2o. voormelden meerdere in rang met woorden heeft bedreigd, door hem toe te voegen, in aansluiting met het onder 1o. vermelde: „en heb maar zooveel praatjes niet, want dan....!”, althans woorden van gelijke dreigende strekking;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 2 September 1919 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde in den aanhef en onder 1o. te laste gelegde — met den verstande, als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Het opzettelijk nalaten en uitdrukkelijk weigeren de orders van den, geen, die boven hem gesteld is, na te komen, gepleegd door een, minder militair in andere gelegenheid, dan in eene affaire tegen den vijand, of in eene plaats, welke dadelijk belegerd of berend is”, en te dier zake gedaagde heeft veroordeeld tot eene militaire gevangenisstraf van drie maanden, met bepaling, dat de tijd, door gedaagde vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering der hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht van 25 April 1919 af, met vrijspraak van gedaagde van hetgeen hem onder 2o. is te laste gelegd;

Overwegende ten aanzien van het onder 1o. te laste gelegde, dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid; dat evenwel ten onrechte is beslist, dat dit feit zou opleveren het misdrijf van artikel 95 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande, en ten onrechte aan gedaagde te dier zake straf is opgelegd; dat toch onder de orders, in artikel 95 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande genoemd, niet zijn begrepen die, wier verzuim of niet-nakoming reeds bij andere wetsbepalingen bijzonderlijk is voorzien; dat het hier geldt het niet nakomen van een order om zich in zijne werkkleding te steken en daarna in die tenue met een meerdere mede te gaan, teneinde zich in arrest te doen stellen, hetgeen ingevolge artikel 11 van het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te lande als overtreding tegen de krijgstucht, namelijk het zich niet voegzaam onderwerpen aan het ondergaan van de geordonneerde straf of correctie, kan worden gestraft;

Overwegende dat, aangezien dit bewezen feit evenmin valt onder eenige andere, door straf te handhaven bepaling van wet of verordening, het justitueel niet strafbaar is; dat dus het vonnis, wat betreft de qualificatie en de strafoplegging, niet in stand kan blijven;

Overwegende ten aanzien van het onder 2o. te laste gelegde, dat de vrijspraak van gedaagde te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid, en dus het vonnis in dit opzicht behoort te worden bevestigd;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de

artikelen 11 van het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te lande, 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 2 September 1919 ten laste van gedaagde gewezen, ten aanzien van de qualificatie en strafoplegging;

Houdt het vonnis voor het overige in stand, bijzonderlijk wat betreft de vrijspraak van gedaagde van het hem in aanhef en onder 2o. te laste gelegde;

Verklaart niet strafbaar het aan gedaagde in aanhef en onder 1o. te laste gelegde en te zijnen laste bewezen verklaarde feit;

Spreekt gedaagde daarvan vrij;

Laat aan den Commandeerende-officier van gedaagdes korps ter beoordeeling, of gedaagde krijgstuchtelijk behoort te worden gestraft ter zake van hetgeen bij de behandeling dezer zaak met betrekking tot het hem in den aanhef en onder 1o. te laste gelegde te zijnen nadeele is gebleken, waarbij in aanmerking ware te nemen, dat gedaagde te dezer zake drie maanden voorloopig in verzekerde bewaring heeft doorgebracht;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat beklagde bij datzelfde vonnis is vrijgesproken van het hem sub 2 te laste gelegde;

dat vertoener zich met deze vrijspraak niet kan vereenigen;

dat dit feit wettig en overtuigend is bewezen met beklagdes schuld daaraan, door de bekentenis van beklagde bevestigd door de beëdigde verklaring van getuige B.;

dat de order bedoeld in het sub I te last gelegde feit, geen order is in den zin van artikel 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande;

dat in den laatsten regel op de eerste bladzijde van het vonnis, het woord: „weigerende” moet worden gelezen en verstaan alsof er stond „dreigende”;

en concludeerde tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad te 's-Gravenhage van 2 September 1919, alhier in geschil en doende enz., dat gedaagde alsnog, bij sententie van dezen Hove, met aanhaling der artikelen 74 der Militiewet, 99 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 10, 19 der Wet van 14 Nov. 1879 (Stbl. n°. 191) 9 der wet van 15 April 1886 (Stbl. n°. 64) 27, 91 van het Wetboek van Strafrecht, zal worden schuldig verklaard aan:

„Als soldaat met woorden dreigen van zijn meerdere in rang” en, deswege veroordeeld tot drie weken militaire detentie, met bepaling

dat de tijd door beklagde van 25 April 1919 tot 16 Mei 1919 voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de tenuitvoerlegging der hem op te leggen straf in mindering zal worden gebracht;

voorts beklagde zal worden vrijgesproken, van het hem sub I te last gelegde en hij zal worden verwezen naar zijn Korps-Commandant ter beoordeeling of beklagde deswege disciplinair behoort te worden gecorrigeerd,

terwijl

de raadsman betoogde:

het geheel eens te zijn met den Heer Advocaat-Fiscaal, dat de order, bedoeld in het sub I te last gelegde feit, geen order is in den zin van Art. 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, zoodat gedaagde van het hem sub I te last gelegde moet worden vrijgesproken;

dat het sub II te last gelegde niet bewezen is, daar toch de verklaringen der getuigen met die van gedaagde overeenkomen, dat in de gebezigde woorden geen bedreiging bedoeld is, noch bedoeld kan zijn;

dat gedaagde derhalve ook van dit feit moet worden vrijgesproken;

en concludeerde dat het den Hove behage het vonnis van den Krijgsraad te vernietigen en gedaagde vrij te spreken.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 30 Januari 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette, J. C. H. A. Quack en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. H. G. V. Hijmans.

Nu beklagde in zijn garnizoen was teruggekeerd en op weg was om zich te melden bij de stationswacht, toen hij werd aangehouden, moet hij geacht worden zich vrijwillig te hebben aangemeld.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve
appellant,

en

T. L., oud 21 jaar, geboren te Aarle-Rixtel, milicien-soldaat bij het
11de Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat
zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het tweede
Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtstaan
ter zake, dat hij:

I. dienende bij de 4e compagnie, IIIde bataljon, 11de Regiment
Infanterie, in garnizoen te Ulft, gemeente Gendringen, op 11 Janu-
ari 1919 zonder verlof zijn garnizoen en korps heeft verlaten, sinds-
dien voortdurend en onafgebroken zonder verlof daarvan afwezig
is gebleven, tot hij op 14 Januari 1919 te Ulft vrijwillig, zonder
achterhaald te zijn, zich heeft aangemeld bij zijne compagnie, na
op 29 Juli 1918 krijgstuchtelijk te zijn gestraft wegens eerste
desertie;

II. dienende bij de 2de compagnie, IIe bataljon, 11e Regiment
Infanterie, in garnizoen te Ede:

a. op 23 Januari 1919 zonder verlof zijn garnizoen en korps heeft
verlaten, sindsdien voortdurend en onafgebroken zonder verlof daar-
van afwezig is gebleven, tot hij op 28 Januari 1919 te Ede door de
openbare macht is aangehouden, althans vrijwillig, zonder achter-
haald te zijn, zich heeft aangemeld bij zijnen compagnies-command-
ant;

b. op 8 Februari 1919 zonder verlof zijn garnizoen en korps
heeft verlaten, immers zich in arrest bevindende, is ontvlucht, sinds-
dien voortdurend en onafgebroken zonder verlof daarvan afwezig
is gebleven, tot hij op 13 Februari 1919 te Nijmegen vrijwillig,
zonder achterhaald te zijn, zich heeft aangemeld bij den wacht-
commandant van de Infanterie-kazerne I;

c. op 23 Februari 1919 zonder verlof zijn garnizoen en korps
heeft verlaten, sindsdien voortdurend en onafgebroken zonder verlof
daarvan afwezig is gebleven, tot hij op 26 Februari 1919 te Nijme-
gen vrijwillig, zonder achterhaald te zijn, zich heeft aangemeld bij
den wachtcommandant der Infanterie-kazerne I;

zulks telkens na op 29 Juli 1918 krijgstuchtelijk te zijn gestraft
wegens eerste desertie;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 5 Juli 1919 gewezen
vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd,
het aan appellant te laste gelegde — met den verstande als in het
vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft ver-
klaard, alsmede appellants schuld daaraan; het aldus bewezen ver-

klaarde heeft gequalificeerd als: „1o. tweede desertie in tijd van „vrede door een soldaat, door zonder verlof langer dan twee dagen „van zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van afwezigheid ten „genoegen des rechters te kunnen bewijzen, gevolgd door arrestatie, „na vroegere bestraffing wegens eerste desertie; 2o. tweede desertie „in tijd van vrede door een soldaat, door zonder verlof langer dan „twee dagen van zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van „afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, gevolgd „door vrijwillige aangifte binnen vier weken, na vroegere bestraffing „wegens eerste desertie, drie maal gepleegd”, en gedaagde te dier zake heeft veroordeeld tot eene militaire detentie van een-en-tachtig dagen met bepaling, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf geheel in mindering zal worden gebracht van 7 tot 8 Februari 1919, van 15 tot 23 Februari 1919, van 26 Februari 1919 tot 18 Maart 1919 en van 5 April 1919 tot 28 Mei 1919, en met weigering van de gevraagde plaatsing in eene tuchtklasse;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring ten aanzien van de onder I, IIb en IIc te laste gelegde feiten te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid, de qualificatie, aan de bewezen verklaarde feiten gegeven, op de Wet is gegrond, en de aan gedaagde opgelegde straf van een-en-tachtig dagen militaire detentie staat in goede verhouding tot den ernst van de door gedaagde gepleegde feiten;

Overwegende, ten aanzien van het onder IIa te laste gelegde, dat, nu ten processe is gebleken, dat gedaagde op 28 Januari 1919 in zijn garnizoen, Ede, was teruggekeerd en op weg was om zich te melden bij de stationswacht, toen hij werd aangehouden, gedaagde geacht moet worden zich vrijwillig te hebben aangemeld; dat derhalve niet, zooals in het vonnis is geschied, het onder IIa primair te laste gelegde, doch het onder IIa subsidiair te laste gelegde wettig en overtuigend is bewezen, met gedaagdes schuld daaraan; dat derhalve ook dit feit behoort te worden gequalificeerd, zooals ten aanzien van de andere bewezen verklaarde feiten is geschied, en dus de qualificatie moet komen te luiden: „Tweede desertie in tijd van „vrede door een soldaat, door zonder verlof langer dan twee dagen „van zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van afwezigheid „ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, gevolgd door vrij- „willige aangifte binnen vier weken, na vroegere bestraffing wegens „eerste desertie, viermaal gepleegd”;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, artikel 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie, en 193 der Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 5 Juli 1919 ten laste

van gedaagde geweest, ten aanzien van de bewezen- en schuldigverklaring met betrekking tot het aan gedaagde onder IIa te laste gelegde, en ten aanzien van de qualificatie;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, in het bijzonder voor zooverre betreft de aan gedaagde opgelegde straf van een-entachtig dagen militaire detentie en de bepaling omtrent het in mindering brengen van den door gedaagde voorloopig in verzekerde bewaring doorgebrachten tijd van 7 tot 8 Februari 1919, van 15 tot 23 Februari 1919, van 26 Februari 1919 tot 18 Maart d.a.v. en van 5 April 1919 tot 28 Mei d.a.v.;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen gedaagde onder IIa subsidair is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan;

Qualificeert de bewezen verklaarde feiten als: „Tweede desertie „in tijd van vrede door een soldaat, door zonder verlof langer dan „twee dagen van zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van „afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, gevolgd „door vrijwillige aangifte binnen vier weken, na vroegere bestraf- „fing wegens eerste desertie, viermaal gepleegd”.

(Gewezen conform de conclusie van den Advocaat-Fiscaal).

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 12 Maart 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick en N. J. J. van Rijn van Alkemade en P. A. Spaan, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. P. C. J. Cremer.

Transitoir strafrecht.

Nu de wet van 27 Juni 1919 S. 420, wel de Vervoer- en nederlagewet, maar niet de Oorlogswet heeft gewijzigd, blijft de door den beklaagde gepleegde handeling strafbaar als het niet voldoen aan de bevelen van het militair gezag.

Verkeerde aanduiding in de verwijzing naar den krijgsraad van het eenige spoorwegstation ter plaatse en van de hoeveelheid chocolade die beklaagde bij zich had, beschouwd als schrjffouten, welke door het Hof worden hersteld.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof.

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant,

en

T. A., oud 27 jaar, geboren te 's-Hertogenbosch, landstormplichtig-soldaat bij het 3de Escadron Wielrijders, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding; Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij op 16 October 1918 te Stadskanaal, gemeente Wildervank, op het emplacement van het station der Hollandsche IJzeren Spoorweg-maatschappij heeft bij zich gehad 5 Hectogram chocolade, zonder dat op redelijke gronden kan worden aangenomen, dat geen vervoer, dan wel vervoer in binnenwaartsche richting zou plaats hebben en zonder dat er sprake was van een der uitzonderingsgevallen, als bedoeld bij artikel 2 der Verordening van den Territorialen Bevelhebber in Friesland enz. van 19 Februari 1917, zooals gewijzigd;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 5 September 1919 gewezen vonnis, gedaagde van het hem te laste gelegde heeft vrijgesproken op grond, dat het niet voldoet aan de bevelen van het militair gezag, die het vervoer van goederen tot beteugeling van den smokkelhandel verbieden, sedert 10 Augustus 1919 niet strafbaar meer is en de thans heerschende bepalingen dus op het te laste gelegde feit moeten worden toegepast;

Overwegende dat in de verwijzing naar den krijgsraad verkeerdelijk is geschreven „het station der Hollandsche IJzeren Spoorweg-maatschappij” in plaats van „het station der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen” (zijnde te Stadskanaal geen ander spoorwegstation aanwezig) en eveneens verkeerdelijk „5 K.G.” in plaats van „5 H.g.”, welke fouten door het Hof als schrijffouten worden beschouwd, en bij deze worden hersteld, waardoor gedaagde niet in zijne verdediging wordt geschaadt;

Overwegende dat gedaagde heeft opgegeven:

dat hij zich op 16 October 1918 te Stadskanaal, gemeente Wildervank, op het emplacement van het eenige daar ter plaatse aanwezige station bevond en toen bij zich had 5 ons chocolade, die hij

wilde meenemen naar ter Apel; dat hij geen documenten had, die het vervoer dekten;

Overwegende dat een aan gedaagde vertoond en voorgehouden ambtseedig proces-verbaal van 16 October 1918 van de militaire buitengewone kommiezen H. O., H. de B. en S. van der V. zakelijk inhoudt:

dat relatanten hebben waargenomen, dat gedaagde ten tijde, in de telastlegging bedoeld, op het perron van het station der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen te Stadskanaal, toen hij door hen werd gevisiteerd, bij zich had twee stukken chocolade, te zamen wegende ruim 5 H.g.; dat gedaagde verklaarde geen geldig document, hetwelk dat vervoer wettigde, te bezitten;

Overwegende dat door de opgave van gedaagde en den boven weergegeven inhoud van voormeld ambtseedig proces-verbaal wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen gedaagde is te laste gelegd, — met den verstande als boven aangegeven —, alsmede zijne schuld daaraan;

Overwegende dat — nu de Wet van 27 Juni 1919 (Staatsblad Nr. 420) wel de Wet van 31 December 1915 (Staatsblad Nr. 533) wijzigt, doch de Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad Nr. 128) intact laat — het bewezen verklaarde feit behoort te worden gequalificeerd als: „Het niet voldoen aan de bevelen van het militair gezag, „krachtens een der bij de Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad Nr. 128) „bedoelde verordeningen gegeven, door het in de in staat van beleg „verklaarde gemeente Wildervank op het emplacement, behoorende „bij het station aldaar, bij zich hebben van eenig voedingsmiddel „voor den mensch, zonder dat op redelijke gronden kan worden aan„genomen, dat geen vervoer, dan wel vervoer in binnenwaartsche „richting zal plaats hebben”; dat dit feit behoort te worden geboet met hechtenis van één dag;

Gezien de artikelen 13 der Landstormwet, 13 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te Lande, 1 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191), 9 der Wet van April 1886 (Staatsblad Nr. 64), 18, 91 van het Wetboek van Strafrecht, 35, 49 der Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad Nr. 128), 5 der Wet van 22 Februari 1917 (Staatsblad Nr. 255), het Koninklijk besluit van 14 April 1916 (Staatsblad Nr. 162), de artikelen 2 en 12 der Verordening van den Territoriaal-Bevelhebber in Friesland van 19 Februari 1917, laatstelijk gewijzigd den 7den Maart 1918, en artikel 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 5 September 1919 in deze zaak gewezen;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen gedaagde is te laste gelegd — met den verstande als boven aangegeven, alsmede zijne schuld daaraan;

Qualificeert het bewezen feit als: „Het niet voldoen aan de be-

„velen van het militair gezag, krachtens een der bij de Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad Nr. 128) bedoelde verordeningen gegeven, door het in de in staat van beleg verklaarde gemeente Wildervank op het emplacement, behoorende bij het station aldaar, bij zich hebben van eenig voedingsmiddel voor den mensch, zonder dat op redelijke gronden kan worden aangenomen, dat geen vervoer, dan wel vervoer in binnenwaartsche richting zal plaats hebben”;

Veroordeelt gedaagde deswege tot hechtenis voor den tijd van één dag;

Verklaart verbeurd de in beslag genomen chocolade;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 12 Maart 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Mr. H. W. van Sandick en N. J. J. van Rijn van Alkemade en P. A. Spaan, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. J. H. Vuystingh.

Nu de telastlegging geene gegevens bevat, waaruit blijkt tot welk strafbaar feit beklagde heeft opgeruid, moet vrijspraak volgen.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

B. B., oud 21 jaar, geboren te Finsterwolde, milicien-soldaat bij het 1ste Regiment Infanterie, appellant,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtstaan

ter zake, dat hij te Amersfoort op 27 October 1918 in het openbaar mondeling de manschappen van de 1ste compagnie, IIIde bataljon, 1ste Regiment Infanterie heeft opgeruid om hun geweren en koppels met tasschen en patronen om te hangen, door hen herhaaldelijk op opruienden toon toe te roepen: „allemaal geweren nemen en naar „buiten, aantreden, naar het station”, of woorden van die strekking, met de bedoeling om die manschappen aan te sporen met de wapenen in de hand de manschappen van het 1ste Regiment Infanterie, die in het station te Amersfoort bewaakt werden, te bevrijden;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 9 Juli 1919 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan appellante te laste gelegde — met den verstande, als in het vonnis aangegeven, — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „In het openbaar mondeling tot eenig strafbaar „feit opruien”, en appellant te dier zake heeft veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf, met bepaling, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf geheel in mindering zal worden gebracht van 1 tot 11 November 1918 en van 22 tot 26 November 1918;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid; dat evenwel de Krijgsraad ten onrechte het bewezen feit heeft gequalificeerd als: „In het openbaar mondeling tot eenig „strafbaar feit opruien”, en appellant ten onrechte straf heeft opgelegd;

Overwegende dat toch de telastlegging geene gegevens bevat, waaruit zou kunnen blijken, tot welk strafbaar feit appellant zou hebben opgeruid; dat, aangezien dit element van het in artikel 131 van het Wetboek van Strafrecht omschreven feit aan de telastlegging ontbreekt en het bewezen verklaarde evenmin valt in eenige andere door den strafrechter te handhaven bepaling van wet of verordening, het te laste gelegde strafrechtelijk niet strafbaar is en appellant derhalve behoort te worden vrijgesproken; dat er evenwel termen zijn om appellant te verwijzen naar zijnen commandeerende-officier ter beoordeeling, of appellant te dezer zake krijgstuchtelijk behoort te worden gestraft;

Gezien de artikelen 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 9 Juli 1919 ten laste van appellant gewezen, voor zoover betreft de qualificatie en de strafoplegging;

Houdt het vonnis voor het overige in stand;

Verklaart het te laste gelegde en bewezen feit strafrechtelijk niet strafbaar en spreekt appellant mitsdien vrij;

Laat aan den commandeerende-officier van appellants korps ter beoordeeling, of appellant krijgstuchtelijk behoort te worden gestraft, ter zake van hetgeen bij de behandeling dezer zaak te zijnen laste is gebleken, waarbij in aanmerking ware te nemen, dat appellant te dezer zake van 1 tot 10 November 1918 en van 22 tot 28 November 1918 voorloopig in verzekerde bewaring heeft doorgebracht;

Ontzegt allen anderen eisch.

De raadsman voerde aan:

dat aan appellant is ten laste gelegd en ook in de verwijzing is gesteld het opruien „om hun geweren en koppels met tasschen en patronen om te hangen”;

dat het omhangen van geweren, koppels en tasschen geen strafbaar feit is en opruiing hiertoe dus niet oplevert het misdrijf van art. 131 Sv.

en concludeerde tot vrijspraak,

terwijl

de Advocaat-Fiscaal betoogde:

dat in het vonnis de bepaling betreffende het in mindering brengen van het voorarrest bij de tenuitvoerlegging der opgelegde straf in dier voege verbetering behoeft, dat dit voorarrest in mindering moet worden gebracht van 1 tot 10 November 1918 en van 22 tot 28 November 1918,

en concludeerde: tot sub- en obreptie ten fine van niet ontvanke-lijk, en bij ordine, dat de Eischer bij Sententie van dezen Hove, met inachtneming van het in artikel 4 genoemde, zal worden verklaard, bij het vonnis van den Krijgsraad voornoemd, van 9 Juli 1919, alhier in geschil, te zijn niet bezwaard.

Krijgsraad in het 3e Militaire Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch.

Dispositie van 26 Maart 1920.

President: Mr. W. M. van Lanschot.

Leden: H. W. G. Holland, J. W. Egberts, C. van der Woude en
G. W. A. Brouwers.

Auditeur-Militair: *(niet opgegeven)*.

Nu niet is gebleken, dat den beklaagde bij of na zijne terugbrenging tot de positie van milicien, is bekend gemaakt dat hij onder

de militaire tucht staat is hij niet onderworpen aan de rechtsmacht van den militairen rechter.

Deze beslissing niet geaprobeerd door het H.M.G., omdat art. 117 der Militiewet 1901 o.m. bepaalde dat het C.W.L. met opzicht tot de verschillende gevallen van desertie van toepassing is op al de bij de militie te land ingelijfden en die militiewet geen bepaling bevat als vervat in art. 74 Militiewet 1912. 1)

In de zaak van den Auditeur-Militair in het derde Militaire Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch r. o. eischer,

op en jegens

H., oud 37 jaar, geboren te Amsterdam, milicien-stukrijder van de 7e Batterij, IVe Afdeeling, 1e Regiment Veld-Artillerie, in garnizoen te Harderwijk, thans met onbepaald klein verlof te Amsterdam, beklaagde en gerequireerde in persoon.

De Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch;

Gezien de processale stukken, door den eischer r. o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

Overwegende dat de beklaagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient;

Overwegende dat blijkens overgelegd extract-stamboek de beklaagde op 30 November 1904 als vrijwilliger afgevoerd, tot de positie van milicien is teruggebracht en met groot-verlof is vertrokken en den 12en Augustus 1914 bij de gemobiliseerde strijdmacht is aangekomen;

Overwegende dat den beklaagde aan den voet van het hem op 20 Maart 1920 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is te laste gelegd: dat hij:

1o. Op 6 November 1914 zijn korps in garnizoen te Tilburg zonder verlof heeft verlaten en sinds dien tijd zonder verlof moedwillig en onafgebroken van zijn korps afwezig is gebleven, tot dat hij op 6 Juli 1915 te Amsterdam is aangehouden door R. W., agent van politie, tevens buitengewoon veldwachter der gemeente Amsterdam;

2o. Omstreeks de maand Juli 1915 zijn korps, destijds in garnizoen te Tilburg zonder verlof heeft verlaten en sinds dien tijd zonder verlof en onafgebroken van zijn korps afwezig is gebleven, totdat hij op 24 Januari 1920 te Amsterdam is aangehouden;

Overwegende dat uit de ten processe overgelegde stukken niet blijkt dat de beklaagde die volgens het extract-stamboek hem betreffende den 30en November 1904 als vrijwilliger afgevoerd tot de positie van milicien-loteling lichting 1902 teruggebracht en met groot-verlof is gegaan, bij of na die terugbrenging tot de positie

1) Zie blz. 3 hiervoor.

van milicien is bekend gemaakt dat hij staat onder de militaire tucht;

Overwegende dat dus moet worden aangenomen dat noch op 6 November 1914 noch omstreeks de maand Juli 1915, de datums in de telastlegging genoemd, het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande op beklagde van toepassing was, zijnde ingevolge artikel 74 der Militiewet, dit wetboek op de manschappen der militie te land van toepassing eerst op het oogenblik waarop hun bij of na hunne inlijving is bekend gemaakt dat zij onder de militaire tucht staan;

Overwegende dat dus beklagde èn op 6 November 1914 én omstreeks de maand Juli 1915 aan de rechtsmacht van den militairen rechter niet was onderworpen;

Gezien artt. 134, 197 en 240 van het Wetboek op de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in Naam der Koningin!

Verklaart dat de militaire rechter onbevoegd is om te erkennen over den persoon van den beklagde;

Verwijst den beklagde naar den bevoegden rechter.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen op heden, 9 April 1920, een brief van den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch op 31 Maart 1920 No. 171, waarbij ter approbatie wordt ingezonden een vonnis — bedoeld is: eene dispositie — van dien Krijgsraad van 26 Maart 1920 in zake tegen J. P. de H., oud 27 jaar, geboren te Amsterdam, milicien stukrijder van de 7de batterij, IVde Afdeling, 1ste Regiment Veld-Artillerie, wien is te laste gelegd, dat hij:

„1o. op 6 November 1914 zijn korps, in garnizoen te Tilburg, „zonder verlof heeft verlaten en sinds dien tijd zonder verlof „willig en onafgebroken van zijn korps afwezig is gebleven, totdat „hij op 6 Juli 1915 te Amsterdam is aangehouden door R. W., „agent van politie, tevens buitengewoon veldwachter der gemeente „Amsterdam;

„2o. omstreeks de maand Juli 1915 zijn korps, destijds in garnizoen „te Tilburg, zonder verlof heeft verlaten en sinds dien tijd zonder „verlof en onafgebroken van zijn korps afwezig is gebleven, totdat „hij op 24 Januari 1920 te Amsterdam is aangehouden”;

Overwegende dat de Krijgsraad den militairen rechter onbevoegd heeft verklaard om te erkennen over den persoon van den beklagde en hem heeft verwezen naar den bevoegden rechter, op grond, dat uit de ten processe overgelegde stukken niet blijkt, dat den beklagde, die volgens het extract-stamboek, hem betreffende, den 30en November 1904 als vrijwilliger afgevoerd, tot de positie van milicien-oteling, lichte 1902 teruggebracht en met groot-verlof gegaan is, bij of na

die terugbrenging tot de positie van milicien is bekend gemaakt, dat hij staat onder de militaire tucht; en dus moet worden aangenomen, dat noch op 6 November 1914, noch omstreeks de maand Juli 1915, de datums in de telastlegging genoemd, het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande op beklagde van toepassing was;

Overwegende dat de beklagde, die blijkens het ten processe overgelegde uittreksel uit het stamboek, op 1 Maart 1902 zich vrijwillig heeft verbonden als huzaar op 10 Maart 1902 ter inlijving bij de militie werd bestemd en op 30 November 1904 als vrijwilliger werd afgevoerd, tot de positie van milicien-loteling lichte 1902 teruggebracht en met groot-verlof werd gezonden, dat derhalve ten aanzien van de inlijving van beklagde de Militiewet 1901 van toepassing was;

Overwegende dat, nu art. 117 der Militiewet 1901 o.m. bepaalde, dat het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, met opzicht tot de verschillende gevallen van desertie, van toepassing is op al de bij de militie te land ingelijfd — derhalve ook op beklagde — terwijl de Militiewet geen bepaling bevat, als vervat in artikel 74 der Militiewet van 2 Februari 1912 (Staatsblad 21), door den Krijgsraad ten dezen verkeerdelijk toegepast;

Overwegende dat derhalve de Militaire Rechter bevoegd is om te erkennen over den persoon van beklagde;

Gezien artikel 226 der Rechtspleging bij de Landmacht;

Heeft besloten:

aan de vermelde dispositie de approbatie te onthouden, en die dispositie, met de stukken, aan den Krijgsraad terug te zenden, met uitnoodiging om de zaak, met inachtneming van het bovenstaande, verder te behandelen

Het bovenstaande stemt overeen met de beschikking in het Register der Notulen van het Hoog Militair Gerechtshof.

De Griffier bij het Hof,

F. VAN BEUSEKOM.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 2 April 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette en
Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. H. W. de Vink.

*Schuldigverklaring aan diefstal door het H. M. G., nadat de krijgs-
raad beklaagde wegens gebrek aan overtuigend bewijs had vrijgesproken.*

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant

en

W., oud 21 jaar, geboren te Hengelo (Overijssel), milicien-huzaar bij
het 4de Regiment, gedaagde.**HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,**Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat
zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft
in het midden gebracht, en op de verklaringen van de ter terecht-
zitting van het Hof gehoorde getuigen B. van D., boerenarbeider
wonende te Epse, gemeente Gorssel; G. P., milicien-huzaar bij het
4de Regiment, en B. J. de G., los werkman, wonende te Deventer;Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het tweede
Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan
ter zake, dat hij te Deventer in den nacht van 6 op 7 Juni 1919
op den openbaren weg, de Welle, heeft weggenomen een brieftasch,
van zwart wasdoek, inhoudende f 85.— of daaromtrent, en een beurs,
inhoudende ongeveer f 10.—, alles toebehoorende aan B. van D. althans
aan een ander dan aan hem, gedaagde, met het oogmerk om zich
die goederen wederrechtelijk toe te eigenen, na genoemden van D.
met geweld te hebben beetgepakt en op den grond gegooid met het
oogmerk om dien diefstal voor te bereiden of gemakkelijk te maken;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 15 Augustus 1919 gewezen

vonnis, gedaagde van het hem te laste gelegde heeft vrijgesproken op grond, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat gedaagde schuldig is aan hetgeen hem is te laste gelegd, en heeft bevolen de teruggave aan gedaagde van het in beslag genomen geld ad. f 94.06, de portefeuille en de borstrok, na verloop van acht dagen, nadat het geaprobeerde vonnis zal zijn gepronuntieerd;

Overwegende dat ten processe is komen vast te staan, dat aan gedaagde de krijgsartikelen, voor het krijgsvolk te lande vastgesteld, zijn voorgelezen;

Overwegende dat gedaagde heeft opgegeven: dat hij in den avond van 7 Juni 1919 met getuige P. de kazerne te Deventer heeft verlaten en naar de kermis aldaar is gegaan; dat hij en P. toen op de Welle te Deventer zijn aangesproken door een ouden boer; dat zij met hun drieën in een café wat hebben gedronken; dat hij daarna weer met dien boer op de Welle heeft geloopt, terwijl P. met een anderen burger aan de andere zijde van die straat liep; dat hij op 7 Juni 1919 door de politie te Deventer is aangehouden; dat hij toen aan de politie heeft gezegd, dat hij den vorigen avond was uitgegaan met een portemonnaie, inhoudende ongeveer f 14. -- dat vervolgens bij fouilleering door de politie op hem is bevonden een portemonnaie, inhoudende f 9,26, en bovendien in het borststuk van zijn borstrok 3 bankbiljetten van f 25. -- en 1 bankbiljet van f 10. --;

Overwegende dat de volgende getuigen onder eede hebben verklaard:

1. B. van D., 81 jaar, boerenarbeider te Epse, gemeente Gorsseel: dat hij den 6den Juni 1919 naar Deventer is gegaan en daar een bankbiljet van f 100. -- heeft gewisseld voor 3 bankbiljetten van f 25. --, 2 bankbiljetten van f 10. -- en 2 zilverbons van f 2,50; dat hij die 3 bankbiljetten van f 25. -- en 1 bankbiljet van f 10. -- in zijn portefeuille van zwart wasdoek in zijn binnenzak heeft geborgen en f 15. -- in zijn portemonnaie in een zijner broekzakken; dat in die portemonnaie 's avonds nog ongeveer f 12,50 over was; dat al dat geld, de portefeuille en de portemonnaie zijn eigendom waren en hij aan niemand vergunning had gegeven een en ander weg te nemen; dat hij 's avonds met twee huzaren, onder wie gedaagde, in een café te Deventer eenige borrels heeft gedronken, waarvan hij, getuige, er drie heeft betaald, en vervolgens met die huzaren en een burger heeft geloopt op de straat, genaamd „de Welle” aldaar; dat gedaagde hem heeft opgenomen en op den grond gelegd; dat, toen hij weer op de been kwam, hij zijn portemonnaie en portefeuille kwijt was; dat hij dit dadelijk aan de menschen die kwamen aanloopen, heeft medegedeeld; dat de ten processe aanwezige, hem vertoonde portefeuille van zwart wasdoek de door hem vermiste portefeuille is;

2. G.P., milicien-huzaar bij het 4de Regiment:

dat hij in den avond van 6 Juni 1919 met gedaagde te Deventer is uitgeweest; dat hij en gedaagde toen met getuige van D. in een kroeg borrels hebben gedronken; dat van D. die vertering betaalde

met een zilverbon, die hij uit zijne portemonnaie haalde; dat eerst gedaagde en getuige van D. het café verlieten en daarna hij, getuige, en een burger, en dat zij aan de andere zijde van de straat liepen, dan eerstgenoemden; dat hij vervolgens getuige van D. op den grond heeft zien liggen en dat daarna gedaagde zich over dien getuige heen bukte met uitgestrekte armen;

3. B. J. de G., los werkmán te Deventer:

dat hij in den nacht van 6 op 7 Juni 1919 te Deventer was in een café, waar ook gedaagde en de getuigen van D. en P. waren; dat hij zag, dat getuige van D. gedaagde en getuige P. tracteerde; dat hij na het verlaten van het café gedaagde met getuige van D. op de Welle zag loopen en dat hij, getuige, met getuige P. aan de andere zijde van de straat is gaan praten; dat hij toen getuige van D. op den grond zag liggen en zag, dat gedaagde zich over dien getuige heen boog;

4. R. S., agent-rechercheur van politie, tevens onbezoldigd Rijksveldwachter, te Deventer:

dat op 7 Juni 1919 gedaagde op het politiebureau te Deventer werd gebracht; dat gedaagde hem, getuige, toen verklaarde, dat hij den vorigen avond was uitgegaan met eene portemonnaie, inhoudende ongeveer f 14.—; dat getuige vervolgens gedaagde heeft gefouilleerd en op hem heeft bevonden eene portemonnaie, inhoudende f 9.26; dat gedaagde opgaf, dat dit het overschot was van het geld, dat hij den vorigen avond had meegenomen, toen hij uitging en dat hij verder in het geheel geen geld meer in zijn bezit had; dat hij, getuige, bij voortgezette fouilleering bevond, dat in het borststuk van den borstrok van gedaagde waren geborgen 3 bankbiljetten van f 25.— en 1 bankbiljet van f 10.—; dat aan hem door den agent van politie W. in den nacht van 6 op 7 Juni 1919 een ledige portefeuille van zwart wasdoek is afgegeven;

Overwegende dat ten processe aanwezig is een portefeuille van zwart wasdoek;

Overwegende dat door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit de bovenvermelde opgaven van gedaagde en de voormelde beëdigde getuigeverklaringen, wettig en overtuigend is bewezen, met gedaagdes schuld daaraan, dat gedaagde te Deventer in den nacht van 6 op 7 Juni 1919 op den openbaren weg „de Welle” heeft weggenomen een brievenstasch van zwart wasdoek, inhoudende f 85.—, en een beurs inhoudende ongeveer f 10.—, alles toebehoorende aan B. van D., met het oogmerk om zich die goederen wederrechtelijk toe te eigenen;

Overwegende dat gedaagde wel tot zijn verweer heeft aangevoerd, dat hij tegenover de politie in strijd met de waarheid heeft verklaard, dat hij, behalve het bedrag van f 9.26 in zijn portemonnai, geen geld meer bij zich had, omdat de onder zijn borstrok verborgen f 85.— van smokkelen afkomstig waren en hij het daarom verzwegen had, doch het Hof dit verweer als niet-geloofwaardig verwerpt alleen reeds omdat gedaagde in het bezit is bevonden van drie bankbiljetten van

25 gulden en één bankbiljet van tien gulden, terwijl in de portefeuille van getuige van D. drie bankbiljetten van 25 gulden en één bankbiljet van tien gulden aanwezig waren;

Overwegende dat het bewezen verklaarde feit behoort te worden gequalificeerd als: „diefstal”, welk feit met eene gevangenisstraf voor den tijd van zes maanden behoort te worden geboet, terwijl gedaagde ter zake van dit feit ongeschikt is om in den militairen stand te blijven; dat gedaagde behoort te worden vrijgesproken van hetgeen hem meer of anders is te laste gelegd, dan bij deze sententie als bewezen is aangenomen;

Overwegende dat derhalve het vonnis van den Krijgsraad niet in stand kan blijven;

Gezien de artikelen 74 der Militiewet, 13 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande, 1, 2, 12 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64), 10, 27, 310 van het Wetboek van Strafrecht, 193, 198 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hof Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 15 Augustes 1919 in deze zaak gewezen;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, met gedaagdes schuld daaraan, dat gedaagde te Deventer in den nacht van 6 op 7 Juni 1919 op den openbaren weg „de Welle” heeft weggenomen een brieftasch van zwart wasdoek, inhoudende f 85.—, en een beurs, inhoudende ongeveer f 10.—, alles toebehoorende aan B. van D., met het oogmerk om zich die goederen wederrechtelijk toe te eigenen;

Qualificeert dit bewezen feit als: „diefstal”;

Veroordeelt gedaagde deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van zes maanden;

Bepaalt, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht van 7 Juni 1919 tot 15 Augustus d.a.v.;

Ontzegt aan gedaagde het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van vijf jaren;

Beveelt, dat onmiddellijk na de uitspraak van deze sententie, de als stukken van overtuiging gediend hebbende portefeuille van zwart wasdoek, 3 bankbiljetten van f 25.—, 1 bankbiljet van f 10.—, 1 zilverbon van f 1.—, 7 guldens, 2 kwartjes, 5 dubbeltjes, 1 stuiver en 1 cent zullen worden teruggegeven aan B. van D., boerenarbeider te Epse, gemeente Gorssel, en de borstrok aan gedaagde;

Spreekt gedaagde vrij van hetgeen hem meer of anders is te laste gelegd, dan bij deze sententie als bewezen aangenomen;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Raadsman voerde aan:

dat de krijgsraad gedaagde terecht heeft vrijgesproken, aangezien hij onschuldig is aan het hem te laste gelegde;

dat door de afgelegde verklaringen wel een ernstige verdenking tegen gedaagde is verwekt, maar dat daartegenover staat dat:

1o. geen direct bewijs is geleverd van het te last gelegde en

2o. bovendien de omstandigheden, waaronder de verklaringen zijn afgelegd wel van dien aard zijn, dat er niet te veel waarde aan mag worden gehecht;

dat toch in het algemeen met getuigeverklaringen de noodige voorzichtigheid moet worden betracht;

dat dit in het onderhavige geval dubbel in het oog gehouden moet worden, nu vast staat, dat alle drie de getuigen met gedaagde inclus, in die graad van beschonkenheid verkeerden, dat aan hen in een bepaald café N.B. tijdens de kermis, een tijd waarin zeker niet nauwkeurig wordt gekeken, geweigerd werd sterken drank te schenken, na welke weigering het gezelschap echter elders nog een paar borrels consumeerde;

dat wat de geweldpleging tegen van D. aangaat, in het geheel geen bewijs geleverd is, waar toch aan diens verklaring — hij was het meeste beschonken van allen — geen waarde kan worden gehecht, waar het toch minstens even waarschijnlijk is, dat hij, beneveld als hij was, gestruikeld en gevallen is uit eigen beweging, (beter nog buiten toedoen van een kracht buiten hem) dan dat gedaagde hem op den grond zou hebben geworpen;

dat nu de verklaringen van de beide andere getuigen een lijnrecht tegenover elkander staande beschrijving geven: de een zegt, gedaagde lag op van D. de ander zegt, gedaagde stond met uitgestrekte armen gebukt over van D. wat meer de houding is van iemand, die een ander wil opbeuren, dan om hem juist neer te stooten;

dat het evenzoo gesteld is met het bewijs, dat het geld dat bij gedaagde gevonden is, afkomstig zou zijn van getuige van D.;

dat al zou voor een oogenblik worden aangenomen, dat van D. inderdaad *f* 90,— bij zich heeft gehad, het de aandacht verdient, dat hij reeds den geheelen dag op de kermis had doorgebracht en reeds 's morgens het briefje van *f* 100,— zou hebben gewisseld, zooals voor den Krijgsraad moet zijn verklaard — aldus verklaarde mij gedaagde;

dat nog veel minder is komen vast te staan, dat de bewuste portefeuille, waarin het geld geborgen zou zijn, ten tijde van de wandeling naar buiten nog in het bezit was van van D.;

dat het verder de aandacht verdient, dat de beide gearresteerde getuigen, niet direct na hun arrestatie zijn gefouilleerd (het proces-verbaal van de politie vermeldt daaromtrent niets, en eerst voor den Officier-Commissaris verklaarde de agent-rechercheur, dat ze gefouilleerd waren; het woord onmiddellijk moest in het proces-verbaal van dat verhoor worden geschrapt wat wel een aardigen kijk

geeft op de stemming waarin soortgelijke verbaals worden gesteld, om de schuld van een verdachte vast te stellen);

dat het bij gedaagde gevonden worden van een groot bedrag aan geld niets bevreemdends heeft, gezien het feit, dat de gedaagde meerdere malen wegens verboden vervoer is gestraft;

dat de lezing, die gedaagde aan de herkomst van het geld bij hem aangetroffen geeft, aan waarschijnlijkheid wint, door het feit, dat door getuige P. is verklaard, dat gedaagde eenige dagen te voren nog geld ter leen had gevraagd, zoodat hij dus plotseling geld verdiend moet hebben;

dat echter dit plotseling in bezit raken van geld niet geschied kan zijn, doordat gedaagde geld uit de portefeuille van van D. heeft gehaald, daar vast staat door verschillende verklaringen, dat gedaagde in den loop van den avond het geheele gezelschap heeft getrakteerd;

dat, waar eenerzijds geen positief bewijs voor het te last gelegde is geleverd, anderzijds echter zoovele aanwijzingen zijn die de onschuld van gedaagde niet in twijfel behoeven te trekken, voor een veroordeelend vonnis geen plaats is;

dat het wellicht aanbeveling verdient behalve gedaagde ook de getuigen P., de G. en M. nog eens te hooren, en concludeerde,

dat het den Hove behage het vrijsprekend vonnis van den Krijgsraad te bevestigen, en betoogde nader

dat uit de gehouden verhooren duidelijk is gebleken, dat er geen zweem van bewijs aanwezig is van het te last gelegde geweld, hetwelk gedaagde aan van D. zou hebben aangedaan doch zelfs veel meer de getuigen van oordeel zijn dat gedaagde van D. hielp opstaan;

dat ook van de te last gelegde wederrechtelijke toeëigening niets is gebleken;

dat wel is komen vast te staan, dat de belangrijkste getuige van D. buitengewoon onbetrouwbaar is in deze aangelegenheid, waar toch deze o.a. volhield niet dronken te zijn geweest, terwijl gebleken is dat niet alleen aan het gezelschap in een bepaald café verder drank is geweigerd doch ook dat de kastelein van het laatst bezochte café gedaagde heeft verzocht van D. thuis te brengen, omdat hij zoo beschonken was, en hij o.a. ook heeft beweerd geen borrel te hebben aangenomen van gedaagde, terwijl weer gebleken is, dat die verklaring in strijd met de waarheid is;

dat ten slotte niet eens is komen vast te staan de mogelijkheid van het plegen van het te last gelegde, waar toch van D. heeft verklaard niet te weten of hij de portefeuille nog in zijn bezit had, toen hij in gezelschap kwam met gedaagde;

dat dan ook ondergeteekende als procureur van gedaagde de eer heeft te persisteeren bij zijn bereids genomen conclusie,

de Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat het aan beklagde te last gelegde wettig en overtuigend is

bewezen met diens schuld daaraan, door de aanwijzingen voortvloeiende uit de erkennissen van beklaagde en de beëdigde verklaringen der getuigen van D., de G. en P., en concludeerde,

dat gedaagde bij sententie van den Hove, met aanhaling der artikelen 74 der Militiewet, 13 van het Cr. Wetboek v. h. krijgsvolk te lande, 1, 2, 12, der Wet van 14 Nov. 1879 (St.bl. no. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (St.bl. no. 64), 10, 27, 310, (312) van het Wetboek van Strafrecht en 193 en 198 der Rechtspleging bij de Landmacht, zal worden schuldig verklaard aan: Diefstal, voorafgegaan van geweld tegen personen, gepleegd met het oogmerk om dien diefstal gemakkelijk te maken, en deswege veroordeeld tot eene gevangenisstraf van negen maanden, met bepaling dat de tijd van 7 Juni 1919 tot 15 Aug. 1919 door beklaagde voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de tenuitvoerlegging der hem op te leggen straf geheel in mindering zal worden gebracht, met ontzegging van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van vijf jaren;

voorts omtrent de overtuigingsstukken zal worden bevolen overeenkomstig de Wet.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 16 April 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. F. A. C. Schröder.

Vrijspraak omdat het feit, zooals dat den beklaagde is ten laste gelegd, niet strafbaar is ingevolge art. 2 van de Vervoer- en nederlagewet, gelijk dat artikel luidt na de daarin aangebrachte wijziging bij art. II van de Wet van 27 Juni 1919 S. 420 en het gewijzigde art. 2 de voor den verdachte meest gunstige bepaling bevat.

De ambtenaar, die iemand, wiens aanhouding in het Algemeen Politieblad is verzocht, omdat hij nog een gevangenisstraf moet ondergaan, aangrijpt, is werkzaam in de rechtmatige uitoefening zijner bediening.

Het is niet noodig, dat bij eenvoudige beleediging de telastlegging inhoudt, dat de beleedigde door de hem toegevoegde woorden is beleedigd.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fisikaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hofs beschikking van 21 November 1919 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis, door den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch op 23 October 1919 gewezen in de zaak tegen R., oud 31 jaar, geboren te Roosendaal en Nispen, miliciensoldaat bij het 17de Regiment Infanterie,

Welke Advocaat-Fisikaal, verzocht en bij beschikking van 20 Februari 1920 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof, om te dagvaarden den voornoemden R., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot verbetering van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft gedaagdes vrijspraak van het hem onder 2a en 2b te laste gelegde, en dat de gedaagde alsnog bij sententie van den Hove zal worden schuldig verklaard aan: „2e. Het zich met geweld verzetten tegen een ambtenaar, „werkzaam in de rechtmatige uitoefening zijner bediening; 3e. een- „voudige belediging, aangedaan aan een ambtenaar gedurende de „rechtmatige uitoefening zijner bediening; de feiten onder 2 en 3 „beschouwd als één voortgezette handeling”; voorts gedaagde ter zake van alle door hem gepleegde feiten zal worden veroordeeld tot twee maanden gevangenisstraf; eindelijk de in beslag genomen chocolade zal worden verbeurd verklaard; met instandhouding overigens van het beroepen vonnis, alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden R., gedaagde in hooger beroep ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd tot bevestiging van het vonnis van den Krijgsraad.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terechtstaan ter zake, dat hij:

1e. den 15den Juli 1918 onder de gemeente Wouw, op terrein, gelegen tusschen de naar aanleiding van artikel 177 der Algemeene Wet van 26 Augustus 1822 (Staatsblad Nr. 38) vastgestelde linie eenerzijds en België anderzijds, in buitenwaartsche, althans in andere dan binnenwaartsche, richting heeft vervoerd ongeveer 37 K.g.

chocolade, zonder dat dit vervoer geschiedde met geldige documenten tot uit- of doorvoer, of gedekt was door eenig binnenlandsch paspoort ;

2e. op 22 Juli 1918 te Roosendaal en Nispen op den openbaren weg, ter plaatse, genaamd de Spoorstraat :

a. toen J. B., onbezoldigd Rijksveldwachter en agent van politie te Roosendaal en Nispen, hem, daar zijne aanhouding was verzocht in het Algemeen Politieblad ter zake van eene nog door hem te ondergane gevangenisstraf, had vastgegrepen ten einde hem naar het politiebureau over te brengen, zich daartegen met geweld heeft verzet, door te schoppen en te slaan ;

b. den onder *a* genoemden ambtenaar tijdens de onder *a* genoemde overbrenging opzettelijk en met luider stemme heeft toegeroepen de woorden „moordenaar” en „ploert” ;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 23 October 1919 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met gedaagdes schuld daaraan ; het onder 1e. te laste gelegde en bewezen verklaarde feit heeft gequalificeerd als : „Het vervoeren van eenig „goed in strijd met het eerste lid van artikel 2 der wet van 31 „December 1915 (Staatsblad Nr. 533)”, en gedaagde deswege heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf voor den tijd van zes weken, met bepaling, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de opgelegde gevangenisstraf in mindering zal worden gebracht van 18 tot 22 Juli 1919 ; het onder 2e. *a* te laste gelegde en bewezen verklaarde feit niet strafbaar heeft verklaard op grond, dat een ambtenaar der politie, personen wier aanhouding in het Algemeen Politieblad is verzocht, arresterend, slechts dan te dier zake kan worden geacht te zijn in de rechtmatige uitoefening zijner bediening, wanneer die aanhouding door de daartoe bevoegde autoriteit is gevraagd ; dat zulks uit de telastlegging niet blijkt : het onder 2e. *b* te laste gelegde en bewezen verklaarde feit niet strafbaar heeft verklaard op grond, dat het luidkeels roepen van „moordenaar, ploert” niet steeds eene belediging oplevert, maar de telastlegging, wilde zij een strafbaar feit inhouden, had moeten bevatten, dat genoemde ambtenaar door het roepen van bovenvermelde woorden was beledigd, en te allen overvloede op grond, dat ook ten aanzien van dit te laste gelegde moet gelden, hetgeen ten opzichte van het onder 2e. *a* te laste gelegde is overwogen, dat n.l. uit de telastlegging niet blijkt, dat de ambtenaar was in de rechtmatige uitoefening zijner bediening ; en gedaagde van de onder 2e. *a* en *b* te laste gelegde feiten heeft vrijgesproken ;

Overwegende ten aanzien van het onder 1e. te laste gelegde ; dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid ; dat het

vonnis dus in zooverre in stand kan blijven; dat echter in de ten dezen door den Krijgsraad toegepaste Wet van 31 December 1915 (Staatsblad Nr. 533), bij artikel II der Wet van 27 Juni 1919 (Staatsblad Nr. 420), o.a. deze wijziging is gebracht, dat thans het eerste lid van artikel 2 luidt: „Het vervoer van alle goederen, voor „zoover dit niet geschiedt met geldige documenten tot in-, uit- of „doorvoer, moet gedekt zijn door binnenlandsche paspoorten”, — welke wijziging ingevolge artikel XII der wet krachtens het Koninklijk besluit van 15 Juli 1919 (Staatsblad Nr. 494) in werking is getreden op 10 Augustus 1919, en derhalve reeds van kracht was bij de behandeling dezer zaak voor den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch; dat derhalve krachtens het gewijzigde artikel 2 der Wet van 31 December 1915 (Staatsblad Nr. 533) het niet door binnenlandsch paspoort gedekt vervoer van goederen is toegelaten, indien dit vervoer betreft goederen, die worden in-, uit- of doorgevoerd, voor zoover dit geschiedt met documenten, onderscheidenlijk geldig voor in-, uit- of doorvoer; dat dus, nu aan gedaagde is te laste gelegd het vervoer van goederen *in andere dan binnenwaartsche richting*, waardoor geenszins is uitgesloten een vervoer van goederen, dat door een document van invoer zou kunnen zijn gedekt, in de telastlegging ontbreekt het bij het gewijzigd artikel 2 genoemd bestanddeel van het misdrijf, dat het vervoer geschiedde zonder document tot invoer, waartegen bij artikel 11 der Wet straf is bedreigd;

dat derhalve dit aan gedaagde te laste gelegde en te zijnen laste bewezen verklaarde feit niet meer volgens het meergenoemde gewijzigd artikel 2 strafbaar is en waar, ingevolge artikel 1, 2de lid, in verband met artikel 91 van het Wetboek van Strafrecht, ten dezen de voor den gedaagde meest gunstige bepaling moet worden toegepast, gedaagde, nu het feit ook niet ingevolge eenige andere door straf te handhaven bepaling van wet of verordening strafbaar is, moet worden vrijgesproken;

Overwegende ten aanzien van de onder 2e. *a* en *b* te laste gelegde feiten, dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid; dat het vonnis dus in zooverre in stand kan blijven; dat echter de Krijgsraad ten onrechte op de bovenvermelde gronden deze bewezen verklaarde feiten niet strafbaar heeft verklaard en gedaagde daarvan heeft vrijgesproken; dat toch een ambtenaar — de in uniform gekleede onbezoldigd Rijksveldwachter en agent van politie J. B. — die iemand, wiens aanhouding in het Algemeen Politieblad — een onder toezicht en door de zorg van het Departement van Justitie ter algemeene landsdrukkerij uitgegeven en als een officieel orgaan van het Staatsgezag te beschouwen publicatie (dispositie van den Minister van Justitie van 31 December 1857) — was verzocht ter zake van een nog door den aan te houdene te ondergane gevangenisstraf had vastgegrepen, was in de rechtmatige

uitoefening zijner bediening; dat derhalve gedaagde, zich met geweld tegen genoemden ambtenaar verzettende, zooals in de telastlegging is omschreven, zich heeft schuldig gemaakt aan „wederspannigheid”, en deswege behoort te worden veroordeeld; dat wijders het onder 2e. *b* te laste gelegde en bewezen verklaarde feit oplevert „eenvoudige belediging, aangedaan aan een ambtenaar, ter zake van „de rechtmatige uitoefening zijner bediening”; dat toch uit de bevoordingen van artikel 266 van het Wetboek van Strafrecht geenszins volgt, dat de telastlegging van een feit als dit moet bevatten, dat de beledigde, de genoemde ambtenaar, door het roepen van de bedoelde woorden was beledigd; dat overigens die ambtenaar, zooals hierboven is overwogen, was in de rechtmatige uitoefening zijner bediening;

Overwegende dat de gemeente Roosendaal en Nispen bij Koninklijk besluit van 29 Augustus 1914 (Staatsblad Nr. 435) in staat van beleg is verklaard;

Gezien, behalve de in het vonnis aangehaalde wets-artikelen, de artikelen 1, 2de lid, 56, 180, 266 en 267 van het Wetboek van Strafrecht, 48 der Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad Nr. 128) en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 23 October 1919 in deze zaak gewezen, voor zooverre betreft de qualificatie en strafoplegging met betrekking tot het aan gedaagde onder 1e. te laste gelegde, en voor zoover de onder 2e. *a* en *b* te laste gelegde en bewezen verklaarde feiten niet strafbaar zijn verklaard en gedaagde daarvan is vrijgesproken;

Houdt het vonnis in stand ten aanzien van al het overige, bijzonderlijk voor zoover de aan gedaagde te laste gelegde feiten wettig en overtuigend zijn bewezen verklaard met gedaagdes schuld daaraan;

Verklaart het aan gedaagde onder 1e. te laste gelegde en te zijnen laste bewezen feit niet strafbaar en spreekt gedaagde mitsdien daarvan vrij;

Qualificeert de aan gedaagde onder 2e. *a* en *b* te laste gelegde en te zijnen laste bewezen feiten als:

„1. Wederspannigheid, gepleegd op in staat van beleg verklaard gebied;

„2. Eenvoudige belediging, aangedaan aan een ambtenaar ter zake van de rechtmatige uitoefening zijner bediening, beide feiten als één voortgezette handeling beschouwd”;

Veroordeelt gedaagde deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van één maand;

Bepaalt, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht van 18 tot 22 Juli 1919;

Beveelt de teruggave van de in beslag genomen chocolade aan gedaagde onmiddellijk na de uitspraak van deze sententie ;
Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 23 April 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. M. H. de Boer.

Veroordeeling van drie beklaagden door het H. M. G. wegens „diefstal door meer dan twee vereenigde personen”.

De krijgsraad had een hunner schuldig verklaard aan „diefstal” en de beide anderen aan „het opzettelijk gelegenheid verschaffen tot het plegen van diefstal”.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hof's beschikking van 6 Februari 1920 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis, door den Krijgsraad te 's-Gravenhage op 17 December 1919 gewezen in de zaak tegen V., oud 21 jaar, geboren te 's-Gravenhage, S., oud 20 jaar, geboren te 's-Gravenhage, en de N., oud 21 jaar, geboren te Haarlem, allen miliciens-soldaat bij het 4de Regiment Infanterie,

Welke Advocaat-Fiscaal, verzocht en bij beschikking van 28 Februari 1920 verkregen hebbende 's Hof's lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof om te dagvaarden de voornoemden, ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot verbetering van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft de schuldigverklaring der gedaagden V. en S., de kwalificatie ten aanzien van ieder der gedaagden en den duur der aan de gedaagden V. en de N. opgelegde straf, en dat de gedaagden alsnog bij sententie van den Hove zullen worden schuldig verklaard ieder aan: „Diefstal door meer dan twee „vereenigde personen”; voorts de gedaagden V. en de N. zullen

worden veroordeeld ieder tot zes maanden gevangenisstraf; met instandhouding overigens van het beroepen vonnis, ook wat betreft den aftrek van het voorarrest,

alzo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemde V., S. en de N., gedaagden in hooger beroep, ter andere zijde, voor wie schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat het den Hove behage, den eisch ten opzichte van de N. toe te wijzen onder bepaling, dat de op te leggen straf eene voorwaardelijke zal zijn, den eisch ten opzichte van V. af te wijzen, terwijl gedaagde S. zich refereert aan het oordeel van het Hof.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagden, bij hun verhoor voor het Hof hebben in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagden voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, hebben terecht gestaan ieder ter zake, dat hij te Leiden op den 3den October 1919, te zamen en in vereeniging met zijne kameraden en medegedaagden, althans alleen, heeft weggenomen met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening een gouden heerenhorloge met gouden ketting, toebehoorende aan den landbouwer H. V., althans aan een ander dan aan één van hen, gedaagden;

althans, dat gedaagde ten tijde en ter plaatse als vorenomschreven opzettelijk is behulpzaam geweest bij het plegen van vorenomschreven misdrijf, door tevoren een afspraak te maken met genoemde beide kameraden of met één hunner en daarna conform die afspraak met voormelden burger V. te gaan lossen, dansen en springen, waarbij voormelde burger V. in het gedrang kwam of werd gebracht en niet in staat was, op zijne voormelde eigendommen te letten, zijnde bij die gelegenheid, waarbij voormelde burger V. door gedaagde en zijne medegedaagden werd aangevat en beetgepakt, mede conform de te voren gemaakte afspraak, het misdrijf als voormeld gepleegd een en ander met het oogmerk later uit de opbrengst van die door misdrijf verkregen goederen opzettelijk eenig voordeel te genieten;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 17 December 1919 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagden V. en S. subsidiair te laste gelegde en het aan gedaagde de N. primair te laste gelegde — met den verstande, als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede de schuld van gedaagden daaraan; het aldus bewezen

verklaarde heeft gequalificeerd, ten aanzien van ieder der gedaagden V. en S. als: „Het opzettelijk gelegenheid verschaffen tot het plegen „van diefstal”, en ten aanzien van gedaagde de N. als: „diefstal”, en te dier zake gedaagden heeft veroordeeld: V. tot eene gevangenisstraf van vijf maanden, S. tot eene gevangenisstraf van zes maanden, en de N. tot eene gevangenisstraf van acht maanden, met bepaling, dat de tijd, door den veroordeelde S. van 17 December 1919 af, en door den veroordeelde de N. van 18 November 1919 af voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de aan deze veroordeelden opgelegde straf in mindering zal worden gebracht, en met vrijspraak van gedaagden V. en S. van het hun primair te laste gelegde;

Overwegende dat ten aanzien van het aan gedaagde de N. te laste gelegde de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid, met dien verstande evenwel, dat is bewezen, dat gedaagde het horloge met ketting heeft weggenomen te zamen en in vereeniging met zijne kameraden en medegedaagden;

Overwegende ten aanzien van het aan gedaagden V. en S. te laste gelegde:

dat deze gedaagden ieder voor zich, doch eensluidend, hebben verklaard, dat zij ten tijde en ter plaatse, in de telastlegging genoemd, met gedaagde de N. hebben afgesproken te zullen probeeren om het horloge en de ketting van getuige V. weg te nemen; dat er niet werd afgesproken, wie die voorwerpen zou wegnemen, doch dat dit er van zou afhangen wie er het eerste gelegenheid voor zou hebben; dat zij daarop met hun drieën met getuige V. zijn gaan hossen en dansen en dat, toen zij, daarmee bezig zijnde, hadden bemerkt, dat gedaagde de N. horloge en ketting had weggenomen, zij zijn heengegaan en V. in den steek hebben gelaten;

Overwegende dat de volgende getuigen onder eede hebben verklaard:

E. B. J. B. en A. J. S., beiden miliciens-soldaat bij de 1ste compagnie, IIde bataljon, 4de Regiment Infanterie, ieder voor zich, doch eensluidend:

dat hij te Leiden in den avond van 3 October 1919 met andere militairen van de compagnie, waaronder de miliciens S., de N. en V., en een burger op het Schuttersveld aan het feestvieren was; dat hem opviel de eigenaardige manier, waarop de drie gedaagden met den burger stonden te dansen; dat hij in verband hiermede op bovengenoemd drietal speciaal lette; dat hij gedaagde S. zijnen medegedaagde de N. hoorde vragen „heb je het al?”, en dat kort daarna de bovengenoemde drie personen waren verdwenen;

H. V., landbouwer te Koudekerk:

dat hij te Leiden in den avond van 3 October 1919 op het Schuttersveld met eenige militairen aan het hossen was; dat hij tijdens het feestvieren bemerkte, dat zijne horlogeketting los zat; dat hij eenige minuten na de ketting te hebben vastgemaakt, bemerkte,

dat zijn horloge en ketting verdwenen waren; dat hij niemand recht of toestemming heeft gegeven, zijn horloge weg te nemen; dat de drie hem onbekende militairen, die bij dit feestvieren steeds aanwezig waren, waren verdwenen; dat hij op het politiebureau drie militairen terug zag en er één van hen herkende, als behoorende bij het zoo plotseling verdwenen drietal; dat de politie hem een horloge met ketting vertoonde, die hij als de zijne herkende;

Overwegende dat door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit de bovenvermelde opgaven van gedaagden V. en S., ieders opgave voor elk hunner slechts te zijnen aanzien gebezigd, en uit de voormelde getuigeverklaringen, ten aanzien van ieder dezer gedaagden wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen hem primair is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan, met dien verstande, dat hij het horloge met ketting heeft weggenomen te zamen en in vereeniging met zijne kameraden en medegedaagden, en dat die voorwerpen toebehoorden aan den landbouwer H. V.;

Overwegende dat, nu het aan gedaagden V. en S. primair te laste gelegde is bewezen, een onderzoek naar het hun subsidiair te laste gelegde achterwege kan blijven;

Overwegende dat ten aanzien van ieder der gedaagden het te zijnen laste bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als: „diefstal door meer dan twee vereenigde personen”, welk feit door ieder hunner met eene gevangenisstraf voor den tijd van zes maanden behoort te worden geboet;

Overwegende dat derhalve het vonnis van den Krijgsraad niet in stand kan blijven, voor zoover betreft: de bewezen- en schuldigverklaring met betrekking tot gedaagden V. en S. de qualificaties, de straffen, onderscheidenlijk aan de gedaagden V. en de N. opgelegd, en de vrijspraak van gedaagden V. en S. van het hun primair te laste gelegde;

Gezien, behalve de in het vonnis aangehaalde wets-artikelen, de artikelen 311 van het Wetboek van Strafrecht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 17 December 1919 ten laste van gedaagden geweest, voor zoover betreft, de bewezen- en schuldigverklaring met betrekking tot gedaagden V. en S., de qualificaties, de straffen, onderscheidenlijk aan de gedaagden V. en de N. opgelegd, en de vrijspraak van gedaagden V. en S. van het hun primair te laste gelegde;

Houdt het vonnis voor het overige in stand, bijzonderlijk voor zoover betreft de aan gedaagde S. daarbij opgelegde gevangenisstraf voor den tijd van zes maanden, ten aanzien van de bepaling, dat de tijd van 17 December af door den gedaagde S. en van 18 November 1919 af door den gedaagde de N. voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de aan gedaagde S. opgelegde

en van de aan gedaagde de N. op te leggen gevangenisstraf in mindering zal worden gebracht, en ten aanzien van de bewezen- en schuldigverklaring met betrekking tot het aan gedaagde de N. te laste gelegde met den verstande, als boven aangegeven;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen ieder der gedaagden V. en S. primair is te laste gelegd, met den verstande als boven vermeld, alsmede hunne schuld daaraan;

Qualificeert het ten aanzien van ieder der gedaagden bewezen verklaarde voor elk hunner als: „Diefstal door meer dan twee ver-
„eenigde personen”;

Veroordeelt gedaagden V. en de N. ieder tot eene gevangenisstraf voor den tijd van zes maanden.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

ARROND.-RECHTBANK TE MIDDELBURG.

Tweede Kamer.

Zitting van 21 November 1919.

Voorzitter: Mr. J. H. van Bel.

Rechters: Mrs. B. P. Enklaar en J. E. v. d. Meulen (plv.)

De Inkwartieringswet is ook toepasselijk op buitengewone militaire kommiezen.

De Rechtbank,

Gezien, enz.;

Overwegende, dat de Kantonrechter in zijn vonnis ¹⁾ het aan beklagde ten laste gelegde wettig en overtuigend heeft bewezen verklaard onder meer op grond van de verklaring van den getuige J. ten B. welke verklaring inhoudt o.a.: „dat op den 13en Juli 1919, omstreeks 11 uur v.m., V. hem kwam mededeelen, dat beklagde aan de inkwartiering weigerde te voldoen”; dat derhalve gebruik is gemaakt van eene getuigeverklaring, die niet loopt over hetgeen de getuige zelf gezien of gehoord of ondervonden heeft, maar vermeldt, wat aan den getuige door een medegetuige is medegedeeld;

Overwegende dat, waar de bewezen- en schuldigverklaring op een onwettig bewijsmiddel berust, het vonnis, waarvan beroep, reeds op dezen grond niet in stand kan blijven, en moet worden vernietigd en opnieuw moet worden recht gedaan;

Overwegende dat de beklagde ter terechtzitting in hooger beroep het hem bij dagvaarding ten laste gelegde omstandig en nauwkeurig heeft bekend;

Overwegende dat de navolgende getuigen ter terechtzitting in eersten aanleg onder eede hebben verklaard:

1o. J. ten B.: dat hij als luitenant-detachements commandant der militaire buitengewone kommiezen van Oost-Zeeuwsch-Vlaanderen, te Terneuzen, op 9 Juli 1919, ten name van beklagde eene schriftelijke vordering deed om huisvesting met voeding te verleen voor den tijd van 14 dagen, ingaande 9 Juli 1919, aan den korporaal militair buitengewoon kommie L. V. van zijn detachement;

¹⁾ Zie deel XV blz 505 vlg. De daaronder gestelde, aan het W. v. h. R. ontleende mededeeling, dat dit vonnis zou zijn bevestigd bij vonnis van de Rechtbank te Middelburg, berust op een misverstand. Red. M.R.T.

2o. L. V.: enz.;

Overwegende dat de gemeente Terneuzen bij K. B. van 8 Sept. 1914, Stbl. 448, in staat van beleg is verklaard, welke staat van beleg op 10 Juli 1919 nog niet was opgeheven;

Overwegende dat op grond van voormelde bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen alsmede beklaagdes schuld daaraan, hetgeen hem bij de dagvaarding is ten laste gelegd met dien verstande, dat beklaagde heeft geweigerd aan voorschreven vordering te voldoen;

Overwegende dat de beklaagde te zijner verdediging heeft aangevoerd, dat militaire buitengewone kommiezen niet uit den aard hunner betrekking geacht moeten worden bij het krijgsvolk te behooren, zoodat in deze de inkwartieringswet geen toepassing zou mogen vinden; dat beklaagde ter toelichting er op heeft gewezen, dat bedoelde kommiezen uitsluitend een ambt uitoefenen ten behoeve van den dienst der Rijksfinanciën en dan ook geenszins tevens als militairen kunnen worden aangemerkt;

Overwegende dat echter de Rechtbank zich met deze opvatting niet kan vereenigen; dat toch de beklaagde zich wel moeite heeft gegeven om aan te toonen dat de militaire buitengewone kommiezen diensten verrichten, die in geen verband staan met den krijgsdienst, maar dat, wat hiervan ook zij, allerminst door hem is aangetoond en de Rechtbank zulks ook niet vermag in te zien, waarom militairen door het enkele feit, dat zij tot militair buitengewoon kommie worden benoemd — eene tijdelijke betrekking — en in die functie diensten verrichten ten behoeve van het Departement van Financiën, ophouden tevens militair te zijn;

Overwegende dat het weigeren door den beklaagde op eigen gezag en naar eigen inzicht zonder zich te storen aan de ten deze bestaande wetsvoorschriften alzoo is te beschouwen als een eigendunkelijk optreden van beklaagde;

Overwegende dat het hiervoren als w.e.o. bewezen aangenomen feit moet worden gekwalificeerd:

eigendunkelijk weigeren te voldoen aan eene vordering krachtens de Inkwartieringswet gedaan,

en dat op het aldus gekwalificeerde feit toepasselijk zijn artt. 33, j^o. 1, 12, 17, 41, sub 1, der Inkwartieringswet, j^o. het K. B. van 31 Juli 1914, Stbl. 334;

Gezien voorts artt. 23, 91 Strafr., 214, 228, 252, 253, 256 Strafv.;

Recht doende op het hooger beroep en op de vordering van den Officier van Justitie:

Vernietigt het vonnis, waartegen hooger beroep;

En opnieuw recht doende:

Verklaart den beklaagde schuldig aan het voormeld gekwalificeerde feit;

Veroordeelt den beklaagde K. J. H. tot een geldboete van f 5;

Bepaalt, dat de boete bij gebreke van betaling zal vervangen worden door hechtenis van 5 dagen.

(W. v. h. R. no. 10516).

OFFICIEEL GEDEELTE.

Traktementen van de leden van de Militair-rechterlijke macht.

(Staatsblad n°. 348). *WET van den 5den Juli 1920, houdende nadere wijziging der wet van 20 Juni 1913 (Staatsblad n°. 292), tot aanvulling van art. 143 der Regtspleging bij de Landmacht, van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, en nadere voorzieningen betreffende de jaarwedden van de leden der militair-rechterlijke macht.* ¹⁾

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten: Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk is over te gaan tot herziening van de wet van 20 Juni 1913 (*Staatsblad* n°. 292), tot aanvulling van art. 143 der Regtspleging bij de Landmagt, van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, en nadere voorzieningen betreffende de jaarwedden van de leden der militair-rechterlijke macht, gelijk deze wet gewijzigd is bij de wet van 17 Juni 1918 (*Staatsblad* n°. 408);

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel I.

Artikel 4 der wet van 20 Juni 1913 (*Staatsblad* n°. 292), gewijzigd bij de wet van 17 Juni 1918 (*Staatsblad* n°. 408), wordt gelezen als volgt:

„De jaarwedden van den voorzitter en de leden van en den advocaat-fiscaal en den griffier bij het Hoog Militair Gerechtshof worden vastgesteld als volgt:

voor den voorzitter	f 10 000
voor de leden, ieder	„ 8 000
voor den advocaat-fiscaal	„ 10 000
voor den griffier	„ 6 000”

¹⁾ Zie *M.R.T. VIII, blz. 221 vlg. en 286 vlg., IX blz. 1. XIV blz. 5 en blz. 509.*
Red. M. R. T.

Artikel II.

In artikel 5 van de wet van 20 Juni 1913 (*Staatsblad* n°. 292), gewijzigd bij de wet van 17 Juni 1918 (*Staatsblad* n°. 408), wordt het bedrag „f 4500” gelezen: „f 7500”.

Artikel III.

In artikel 6 van de wet van 20 Juli 1913 (*Staatsblad* n°. 292), gewijzigd bij de wet van 17 Juni 1918 (*Staatsblad* n°. 408), wordt het bedrag „f 4500” gelezen: „f 7500”.

Artikel IV.

De artikelen 7, 7a, 8 en 9 van de wet van 20 Juni 1913 (*Staatsblad* n°. 292), gewijzigd bij de wet van 17 Juni 1918 (*Staatsblad* n°. 408), vervallen.

Slotbepalingen.

Artikel V.

Aan ¹⁾ de militair-rechterlijke ambtenaren, voor wie de korting wegens eigen pensioen en de bijdrage voor weduwe- en weezenpensioen naar de bepalingen der Weduwenwet voor de ambtenaren 1890 over het jaar 1920 te zamen meer bedragen dan 7 ten honderd van f 3000 wordt, ¹⁾ ontvangen eene vergoeding ten beloope van het verschil.

Militair-rechterlijke ambtenaren, op wie de Weduwenwet voor de ambtenaren 1890 niet van toepassing is, ontvangen eene vergoeding tot een bedrag gelijk aan dat van hunne bijdrage voor eigen pensioen.

Ten aanzien van de militair-rechterlijke ambtenaren, van wie over het jaar 1920 in totaal wegens korting en bijdrage als in het eerste lid bedoeld minder wordt gevorderd dan de in dat lid omschreven 7 ten honderd, vindt, ten beloope van het verschil, aftrek op hunne bezoldiging plaats.

Dit artikel is niet van toepassing op de militaire leden van de militair-rechterlijke macht.

Artikel VI.

Deze wet wordt geacht in werking te zijn getreden met ingang van 1 Januari 1920.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Col-

¹⁾ De woorden „Aan” en „wordt” zijn overbodig. Red. M. R. T.

leges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te 's Gravenhage, den 5den Juli 1920.

W I L H E L M I N A.

De Minister van Justitie,
 H E E M S K E R K.
De Minister van Marine, a.i.,
 W. F. P O P.
De Minister van Oorlog,
 W. F. P O P.

Uitgegeven den *zestienden* Juli 1920.

De Minister van Justitie,
 H E E M S K E R K.

In de Memorie van Toelichting op het ontwerp van wet (Bijlagen Handelingen 1919—1920—436) deelen de betrokken Ministers mede, dat de wedde van den voorzitter van en den fiscaal bij een krijgsraad voor de zeemacht, gesteld is op *f* 7500 evenals voor de overeenkomstige functionnarissen bij de krijgswraden voor de landmacht en niet op *f* 7000.—, gelijk door de salariscommissie voor burgerlijke Rijksambtenaren is voorgesteld.

Er zijn toch naar hunne meening niet genoegzame gronden aanwezig om met de tot dusverre bestaande gelijkheid in salarieering bij de krijgswraden voor de landmacht en voor de zeemacht te breken.

Red. M. R. T.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Herziening van het militaire strafprocesrecht in Engeland.

Onder bovenstaanden titel namen wij in den vorigen jaargang (blz. 512 vlg.) een door ons vertaald rapport op van een commissie tot herziening van het Engelsche militaire strafprocesrecht, aan het slot waarvan wij mededeelden dat Mr. Churchill in het Lagerhuis, in antwoord op een desbetreffende vraag, had gezegd, dat het hem wenschelijk voorkwam de wijzigingen, welke een wettelijke regeling verischten, op te nemen in de Army (Annual) Bill. Aan dit voornemen heeft men gevolg gegeven. Het ontwerp is in eerste lezing in het Lagerhuis behandeld op 23 Maart 1920 en in tweede lezing op 12 April d.a.v., waarna het op 13 April 1920 is behandeld in „Committee of the whole House” en is aangenomen. Het ontwerp is geworden de „Army and Air Force (Annual) Act. 1920. Alvorens een en ander omtrent de tot stand gekomen wijzigingen mede te deelen, mogen wij ons een kleine uitweiding veroorloven.

In het bovenbedoelde rapport is meermalen sprake van de „Army Act.” Deze wet bevat de navolgende hoofdstukken: I. Krijgstucht; (dit hoofdstuk geeft ook een omschrijving van de strafbare feiten en straffen); II. Aanneming; III. Inkwartiering en vordering van voertuigen; IV. Algemeene voorschriften; V. Toepasselijkheid van de militaire wetten, uitzonderingsbepalingen en vaststelling van de beteekenis van verschillende uitdrukkingen. Deze korte opsomming lijkt ons voldoende om te doen uitkomen, dat de „Army Act” zoo niet „de” dan toch een van de voornaamste peilers is, waarop het Engelsche legerbestel rust. Dit komt nog te meer uit, wanneer men in aanmerking neemt, dat zij uit zich zelf geen kracht van werking heeft, maar telkens van jaar tot jaar (voor het Vereenigd Koninkrijk en de Kanaal-eilanden v/m 30 April t/m 30 April, elders v/m 31 Juli t/m 31 Juli) van kracht wordt verklaard. Dit geschiedt bij de Army (Annual) Act (waarachter het jaartal te voegen is), waarbij dan tevens wordt overwogen, dat het voor de verdediging van het Rijk en zijn Koloniën noodig is, dat er een leger is en de benoedigde sterkte van dit leger wordt aangegeven.

Naast de „Army Act” (van 1881) en daarmee nauw verband houdend staat tegenwoordig de „Air Force Act” (van 1917). Ook deze wet wordt jaarlijks voor hetzelfde tijdvak van kracht verklaard, terwijl dan tevens de sterkte van het personeel van den luchtvaartdienst wordt vastgesteld.

Op deze wijze houdt het parlement het volgens constitutioneele beginselen noodzakelijke toezicht in de hand. Het van kracht verkla-

ren van „Army Act” en „Air Force Act” geschiedt tegenwoordig bij èèn wet de „Army and Air Force (Annual) Act”, waarbij dan tevens gelegenheid bestaat om in beide eerstgenoemde wetten de noodig geachte wijzigingen aan te brengen. Zulks is thans geschied naar aanleiding van het bovenvermelde rapport. Omtrent deze wijzigingen zullen wij nu een en ander mededeelen.

De „Regimental courts-martial” zijn afgeschaft. Voor onderofficieren worden als straffen, welke de krijgsraad kan opleggen, ingevoerd die van berisping en strenge berisping. Het minimum aantal leden waaruit een „general court-martial” moet bestaan is teruggebracht van 9 op 5, waarvan er 4 geen lagere rang dan dien van kapitein mogen bekleeden. Terwijl onder de oude wet een onmiddellijke openlijke uitspraak alleen plaats vond, wanneer de beklagde onschuldig werd bevonden op alle punten van de tegen hem ingebrachte beschuldiging, zal zoodanige uitspraak thans moeten plaats vinden, wanneer de beklagde geheel of gedeeltelijk onschuldig bevonden wordt.

Tijdens den oorlog was een regeling getroffen voor het voorwaardelijk niet ten uitvoer leggen van door de krijgsraden opgelegde straffen. Deze regeling is thans definitief ingevoerd en houdt het navolgende in.

Wanneer een militair (daaronder niet begrepen de officieren) is veroordeeld tot dwangarbeid (penal servitude) gevangenisstraf (imprisonment) of hechtenis (detention) is de autoriteit aan wier bekrachtiging het vonnis onderworpen is, bevoegd om bij de bekrachtiging te bepalen, dat de veroordeelde niet naar de gevangenis of het huis van bewaring (detention barracks) zal worden overgebracht alvorens daaromtrent de orders van de hogere militaire autoriteit zijn ontvangen. De hogere militaire autoriteit mag in zoodanig geval:

a. gelasten dat een bevel tot overbrenging naar de gevangenis of het huis van bewaring niet zal worden afgegeven alvorens hare nadere orders zijn ontvangen;

b. de uitvoering van het vonnis opschorten hetzij de militair al dan niet naar de gevangenis of het huis van bewaring is overgebracht. Wordt het bevel tot opschorting gegeven, voordat de veroordeelde naar de strafinrichting is overgebracht, dan zal hij, wanneer hij in voorloopig arrest is, in vrijheid worden gesteld en zal de straf-tijd niet beginnen te loopen, voordat nader order tot zijne opneming in het strafgesticht is gegeven. Wordt vorenbedoelde order gegeven, nadat hij reeds naar het strafgesticht is overgebracht, dan zal hij worden ontslagen en wordt de verdere loop van den straftijd onderbroken van af den dag van zijne invrijheidstelling tot dat een order voor zijne wederopneming wordt gegeven.

Wanneer de tenuitvoerlegging van een vonnis krachtens deze voorschriften is opgeschort *kan* de zaak te allen tijde, maar *moet* met tusschenpoozen van ten hoogste drie maanden opnieuw in oogen-schouw genomen worden door een bevoegde militaire autoriteit en wanneer het deze daarbij blijkt, dat het gedrag van den veroordeelde

sedert zijne veroordeeling van dien aard is geweest, dat eene vermindering van straf gerechtvaardigd is, zal zij de straf verminderen.

De hoogere militaire autoriteit mag gedurende de strafopschorting te allen tijde bevel geven, dat de veroordeelde naar de strafinrichting zal worden overgebracht; van af den dag, waarop die order is gegeven, houdt de opschorting van de straf op.

Wanneer een militair, gedurende den tijd dat de tenuitvoerlegging van een tegen hem gewezen vonnis is opgeschort, wegens een nieuw feit wordt veroordeeld tot dwangarbeid, gevangenisstraf of hechtenis, mag de hoogere militaire autoriteit bepalen, dat de beide hem opgelegde straffen gelijktijdig of wel achtereenvolgens zullen worden ondergaan, met dien verstande, dat de gezamenlijke straftijd voor de gevangenisstraf of hechtenis te ondergaan krachtens twee of meer vonnissen twee achtereenvolgende jaren niet mag te boven gaan en onder voorbehoud, dat, wanneer voor het nieuwe feit bij het vonnis de straf van dwangarbeid wordt opgelegd, hetzij de tenuitvoerlegging van dat vonnis al dan niet wordt opgeschort, een te voren uitgesproken vonnis, waarbij gevangenis- of hechtenisstraf is opgelegd en waarvan de tenuitvoerlegging is opgeschort, zal worden vernietigd.

De hier toegekende bevoegdheden komen boven en doen geen afbreuk aan eenige bij de „Army Act” toegekende bevoegdheid met betrekking tot verzachting, vermindering, wijziging of schorsing van straffen en de hierbedoelde hoogere militaire autoriteit moet zijn een autoriteit bevoegd tot verzachting, vermindering of wijziging van de straffen van dwangarbeid, gevangenis en hechtenis bedoeld in artikel 57, 2e lid van de „Army Act”.

Onder de „hoogere militaire autoriteit” worden ten deze verstaan de „Army Council” en de als zoodanig door dezen aangewezen opperofficieren of kolonels-commandant of de opperbevelhebber van een krijgsmacht te velde overzee en de door dezen aangewezen opperofficieren en kolonels-commandant, terwijl onder de uitdrukking „bevoegde militaire autoriteit” wordt verstaan een hoogere militaire autoriteit of door deze bevoegdelyk aangewezen opper- of hoofd-officieren.

Wij hebben gemeend deze regeling in haar geheel te mogen weergeven, omdat zij zoo geheel en al verschilt van de wijze, waarop bij ons de voorwaardelijke veroordeeling is geregeld. Immers de beslissing of het vonnis al dan niet zal worden ten uitvoer gelegd berust volgens de Engelsche regeling niet bij den rechter maar bij de hoogere militaire autoriteit. Evenzoo het herroepen van het bevel tot voorloopige niet-tenuitvoerlegging van het vonnis. Trouwens de uitvoering van de regeling is nagenoeg geheel overgelaten aan de militaire autoriteiten; bepaalde strafmaxima waaraan de strafopschorting gebonden is, zijn niet gesteld, alleen is zij beperkt tot bepaalde straffen. Van het stellen van algemeene of bijzondere voorwaarden, waaraan de voorwaardelyk veroordeelde moet voldoen, is geen sprake, of het niettemin mogelijk is, zoodanige voorwaarden te stellen blijkt

niet. Evenmin kent de regeling een bepaalden proeftijd, na afloop waarvan de straf niet meer mag worden ten uitvoer gelegd. Of dit tijdstip ooit aanbreekt dan wel of de mogelijkheid van tenuitvoerlegging van de straf tot in lengte van dagen blijft bestaan, blijkt niet. De regeling komt ons dan ook wel zeer summier voor; niettemin schijnt zij in de afgeloopen oorlogsjaren te hebben voldaan.

Aan het artikel van de „Army Act”, dat aan den Koning de bevoegdheid toekent de regels voor het proces te ontwerpen, wordt een alinea toegevoegd, waardoor het mogelijk gemaakt wordt om bij het onderzoek van een ingebrachte klacht door of namens den commanderende-officier de getuigenverklaringen onder eede af te nemen.

Niet alleen een veroordeelde, maar ook iemand die is vrijgesproken, zal in den vervolge afschrift van de processtukken kunnen bekomen. Komt de veroordeelde of vrijgesprokene binnen den termijn, waarin hij tot het vragen van die afschriften gerechtigd was, te overlijden, dan komt dit recht voortaan toe aan zijn naaste bloedverwanten gedurende een termijn van 12 maanden na het overlijden.

Burgergetuigen, opgeroepen om te worden gehoord bij de voorloopige informatiën, zullen in den vervolge gedwongen kunnen worden aan die oproeping gevolg te geven.

Nadat deze wijzigingen bij de behandeling van het ontwerp in de zitting van het Lagerhuis van 13 April 1920 zonder beraadslaging waren aangenomen, hebben verschillende leden van het Huis nog gepoogd enkele andere wijzigingen in de wet te doen opnemen. Geen enkele van deze pogingen had echter een gunstig gevolg, niettemin willen wij daaromtrent nog een en ander mededeelen, omdat het ons wel de moeite waard lijkt om van de argumenten van voor- en tegenstanders kennis te nemen.

In de eerste plaats vermelden wij dan het voorstel van Majoor Lowther om voor te schrijven, dat in alle gevallen, waarin de doodstraf wordt uitgesproken, de veroordeelde het recht van hooger beroep zal hebben op het „Court of Criminal Appeal”. De voorsteller, die lid was geweest van de reeds eerder genoemde commissie en als zoodanig het minderheidsrapport, waarin hetzelfde denkbeeld aan de hand werd gedaan, had onderteekend, zeide dat het voorstel van het beginsel uitging, hetwelk velen met hem huldigden, dat iemand, die bij het leger in dienst treedt, zijn rechten als burger niet geheel en al behoorde te verliezen. In zijn verdere toelichting deelde hij in het kort mede het verloop van een krijgsraadzaak tijdens den oorlog, waarbij het om iemands leven ging. De beschuldigde werd te recht gesteld voor een krijgsraad, bestaande uit officieren, die gedurende den geheelen oorlog — en het is een zeer belangrijk iets dat dit gezegd mag worden — bekend stonden voor hunne rechtvaardigheid en onpartijdigheid. Gedurende het onderzoek van de commissie kwam niet één zoo sterk sprekend feit aan den dag als het vertrouwen, dat door een ieder werd gesteld in de volstreckte rechtvaardigheid van de krijgsraden. Wat betreft de rechtvaardigheid van het geding bestaat dan ook geen twijfel, maar toch blijft de vraag of

de leden, zij mogen dan al de „Army Act” en hun handboek voor militair recht kennen, voldoende bekend zijn met de juridisch technische zijde van de zaak om onder alle omstandigheden tot een volkomen zuivere beslissing te komen. Na afloop van het geding, aannemende dat de beklagde schuldig is bevonden en tot de doodstraf wordt veroordeeld, werd hem een gesloten enveloppe ter hand gesteld, waarin hem de beslissing wordt medegedeeld te gelijk met de mededeeling, dat het vonnis vatbaar is voor herziening door de hoogere militaire autoriteit. Of dit de juiste bewoordingen van de mededeeling waren kon Major Lowther zich niet herinneren, maar in ieder geval kwam zij daarop neer. De uitspraak omtrent de schuld en de straf bereikte dan langs een lange reeks van stafofficieren ten slotte den opperbevelhebber, die bij het leger in Frankrijk, na het advies te hebben ingewonnen van den Judge Advocate-General — aannemende dat deze verklaarde, dat de proceshandelingen in orde en wettig waren —, besliste of het vonnis behoorde te worden gewijzigd, ten uitvoer gelegd, opgeschort of wat dan ook.

Door deze handelwijze kwam een zware verantwoording te rusten op de officieren, belast met juridische functies, waarvan zij door het nieuwe voorschrift zouden worden ontlast. Het door den voorsteller ingenomen standpunt kwam hierop neer. Iemand meldt zich aan voor oorlogsdiensten. Misschien wordt hij ingedeeld bij het leger, misschien wordt hij ingedeeld bij den aanmaak van munitie. Komt hij in het leger, dan krijgt hij de beste wettelijke bescherming, die het leger hem kan verschaffen, maar wordt hij ingedeeld bij den aanmaak van munitie en zou hij voor een burgerlijke rechtbank moeten terecht staan, dan is hij veel beter af, want dan wordt zijn zaak bij het „Court of Criminal Appeal”, wat den rechtskundigen kant betreft, door de beste juristen uit het land beoordeeld. Dit zelfde wordt nu gevraagd voor de gevallen waarin de doodstraf wordt opgelegd, maar ook alleen voor die gevallen. Wanneer het voorstel mocht worden aangenomen, zou dit in het leger aan allen het grootste vertrouwen geven, aldus de voorsteller, dat hun zaak niet alleen werd onderzocht door een college van de meest rechtvaardige menschen, die men bijeen kan brengen, maar dat ook de rechtskundige beschouwing in de best mogelijke handen was gelegd.

Het voorstel vond bestrijding bij Majoor O'Neill, die begon met mede te deelen, dat hij op dit gebied over een groote ondervinding beschikte, omdat hij op een van de meer verwijderde deelen van het oorlogstooneel had dienst gedaan als „deputy judge advocate-general”. Volgens hem had de voorsteller getracht het Huis de meening bij te brengen, dat wanneer iemand werd ter dood veroordeeld aan de juridische zijde van het onderzoek weinig aandacht geschonken werd. Dit was niet zoo en daarom deelde hij mede wat in dergelijke gevallen geschiedde. In de eerste plaats moest het doodvonnis, anders dan bij andere vonnissen, door den opperbevelhebber en door hem alleen, worden bekrachtigd. Maar voordat de processtukken den opperbevelhebber bereikten, hadden zij vele juridische kanalen te pas-

seeren. Eerst gingen zij naar het hoofdkwartier van de brigade, dan naar dat van de divisie, vervolgens naar dat van het legerkorps. Zoo- wel de brigade- als de divisie-commandant deden hun voorstellen op grond van het militaire standpunt n.l. of het feit, waaraan de man was schuldig verklaard, van zoo ernstigen aard was, dat hij daarvoor behoorde te worden ter dood gebracht. Vervolgens gingen de proces- stukken naar het hoofdkwartier van het legerkorps, waar zij wer- den nagezien door officieren-juristen, want bij ieder legerkorps in Frankrijk zoowel als elders, was een officier ingedeeld, die in het burgerlijk leven advocaat (barrister) of procureur (sollicitor) was, wiens taak het was den commandant van het legerkorps in juridische zaken te adviseeren en die zaken van een rechtskundig standpunt te bezien. Hij las de processtukken van iedere zaak waarin een dood- vonnis was uitgesproken, evenals hij ook de andere processtukken las.

Dan werd de zaak opgezonden naar het leger. Daarbij was een officier-jurist van grooter ervaring, in den regel een „deputy as- sistant adjutant-general”, die in ieder geval voor het uitbreken van den oorlog in het burgerlijke leven advocaat was. Deze las de proces- stukken en raadde den commandant van het leger hoe behoorde te worden gehandeld. Dan kwam de zaak bij den opperbevelhebber, die beschikte over den deputy judge-advocate om hem van raad te dienen en alvorens hij een doodvonnis bekrachtigde was de juridische zijde van de zaak in oogenschouw genomen door ten minste drie officie- ren, wier oefening met betrekking tot juridische kwesties even goed was als die van eenig raadsman, die een zaak voor het „Court of Cri- minal Appeal” zou aanbrenge en op de juridische zijde van de zaak was zoo uitgebreid ingegaan, dat de zekerheid bestond, dat recht zou worden gedaan. Het doodvonnis werd daarna al dan niet door den opperbevelhebber bekrachtigd. Als bijzonderheid deelde majoor O'Neill mede, dat in Frankrijk in 89 % van de gevallen, waarin de doodstraf was opgelegd, de opperbevelhebber de straf had gewij- zigd. Vermoedelijk werd in deze gevallen de uitvoering van de straf opgeschort en wanneer de man verder behoorlijk zijn plicht deed, kwam hij niet verder in moeielijkheden. Majoor O'Neill wees er voorts op, dat ook van militair standpunt bezien, bezwaar tegen het voor- stel bestond. De doodstraf mag alleen in tijd van oorlog worden uit- gesproken en dit zal in den regel het geval zijn buiten Engeland. Er is geen enkel doodvonnis voltrokken aan een militair, die tijdens den oorlog in Engeland diende. Zulks geschiedt alleen op het wer- kelijke oorlogsterrein. Neem nu het geval, dat iemand een zeer ern- stig delict heeft begaan bijv. in Mesopotamië. Zou nu de man opge- zonden moeten worden naar Londen om zijn zaak door het „Court of Criminal Appeal” te doen onderzoeken, of zouden de processtukken daarheen ter onderzoek moeten worden opgestuurd? Daar zouden maanden mee heen gaan, en wanneer de man dan nog ter dood zou worden gebracht, zou het een schandaal zijn, dat de onzekerheid of de zwaarste der straffen aan hem zou worden voltrokken, hem zoo lang boven het hoofd had gezweefd. Het is ook

absurd voor te stellen, dat wanneer iemand te velde, op een ver verwijderd deel van het oorlogsterrein, ter dood veroordeeld wordt, de opperbevelhebber niet het recht zou hebben het vonnis te doen uitvoeren, voordat de zaak in Londen was onderzocht door met de krijgstuicht onbekende burger-rechters.

De luitenant-kolonel Ward nam eveneens stelling tegen het voorstel. Hij wees op het betrekkelijk gering aantal ten uitvoer gelegde doodvonnissen en meende, dat het voorstel onder den invloed stond van lieden, die niet in het leger hadden gediend. Hij was er zeker van dat in het leger van den opperbevelhebber tot den jongsten luitenant slechts de wensch bestond om den militair, die in moeielijkheden was geraakt, daar weder uit te helpen. Alleen wanneer het volkomen duidelijk is, dat de krijgstuicht te gronde zal gaan, tenzij men zijn toevlucht tot de krachtigste middelen neemt, zal men die middelen aanwenden. Zoolang die pijnlijke noodzakelijkheid, als gevolg van gebrek aan discipline, niet bestaat, vindt de opperbevelhebber altijd wegen en middelen — en hij heeft die in 90 % van de gevallen gevonden — om er iemand goed te laten afkomen of om het vonnis te wijzigen. Geef een recht van beroep op het „Court of Appeal”, waar de zaak van zuiver juridisch standpunt wordt gezien en volgens de methoden van den droogen kamergeleerde wordt beslist of het vonnis al dan niet wettig gewezen is, en in plaats dat in meer dan 80 % van de gevallen het vonnis wordt gewijzigd zal het aantal tenuitvoerleggingen die afmetingen aannemen. Het „Court of Appeal” kan niet als de opperbevelhebber overwegen, dat het bijzonder gevaar is geweken en daarom de executie niet goed zou zijn. Wanneer het „Court of Appeal” het leger zou kunnen volgen, kon de heer Ward iets voor het denkbeeld gevoelen. Ook hij wees op het bezwaar van de groote afstanden en van het voortbrengen van getuigen en officieren. Wanneer men wilde, dat het menschelijk gevoel en niet de zuiver juridische logica in deze zaken besliste, wanneer men wilde dat een groot aantal lieden, die anders als gevolg van het in te nemen zuiver juridische standpunt zullen worden geëxecuteerd, er goed zullen afkomen, wanneer men er een zaak van zuivere kameraadschap van wilde maken, waarbij de man een 50-maal betere kans heeft er goed van af te komen dan hij onder elk ander systeem zou hebben, dan moest de regeling blijven zooals zij was. Tot dit oordeel kwam de luitenant-kolonel Ward op grond van zijne praktische kennis van het onderwerp.

De luitenant-kolonel Hurst bestreed het voorstel op dezelfde gronden. Hij herinnerde er aan, dat men altijd rondloopt met het idee, dat de man vrijwillig gevaren loopt voor het land en dat hij, wanneer hij zich aan zijn plichten had onttrokken en thuis was gebleven, niet in moeielijkheden zou zijn gekomen. Dat maakt, dat een ieder tracht zijn best te doen ten behoeve van den militair. Hij herinnerde er verder aan, dat het voornaamste doel van de doodstraf de afschrikkende werking is, die verloren gaat, wanneer de straf maanden later aan het andere einde van de wereld wordt ten uitvoer ge-

legd. In dit verband bracht hij een geval ter sprake, waarin een divisie-generaal de doodstraf had doen voltrekken in het bijzijn van de geheele divisie, met het gevolg, dat zich bij die divisie gedurende den geheelen oorlog geen geval meer had voorgedaan, waarin de doodstraf was uitgesproken. Na te hebben gewezen op de reeds door de commissie aangegeven middelen tot verbetering, zorg dragen voor den best mogelijken bijstand voor den krijgsraad en zoo veel mogelijk onafhankelijk maken van de krijgsraden, waarschuwde deze spreker voor de mogelijkheid, dat de leden van de krijgsraden, wetende dat zij het „Court of Appeal” achter zich hebben, hunne verantwoordelijkheid niet meer zoo zwaar zouden opvatten en onder het motto, dat het een moeielijk geval betreft, de beslissing maar zouden overlaten aan de deskundigen te Londen.

Ten slotte verklaarde ook de regeeringsvertegenwoordiger van het Departement van Oorlog, Sir A. Williamson zich tegen het voorstel. Naar het oordeel van de Regeering verzekert het bestaande systeem den man een rechtvaardig onderzoek en in de tweede plaats is het in zijn gevolgen, gezien uit een oogpunt van genade en vergevingsgezindheid gunstiger dan eenig systeem, dat uitsluitend of hoofdzakelijk zou berusten op advies, aanbevelingen of beslissing van een burgerlijke rechtbank, die krachtens den aard van hare plichten gebonden zou zijn om op grond van technisch juridische overwegingen te beslissen, maar de vele bijkomende omstandigheden, die den militairen en anderen, die met de zaak ter plaatse te maken hebben, zijn ingeschapen, uit het oog zou verliezen. Het is een noodzakelijk bestanddeel van een straf als deze, dat zij als voorbeeld werkt en snel wordt toegepast, anders gaat de vereischte uitwerking verloren, n.l. de invloed op de krijgstucht. Zonder krijgstucht wordt een leger niet anders dan een bende en zonder de macht om de krijgstucht te handhaven, zouden de bevelhebbers in vele gevallen weifelen over te gaan tot militaire ondernemingen, die zij anders zouden aanvatten. Eindelijk deed Sir A. Williamson nog een beroep op het feit, dat de Commissie-Darling, welke bestond uit invloedrijke en hoogstaande personen en vele lieden als getuigen had gehoord, wier verklaringen zij zorgvuldig had overwogen, met groote meerderheid van stemmen had beslist, dat het bestaande systeem behoorde te blijven gehandhaafd.

Het voorstel werd daarna door het Lagerhuis verworpen.

Volgens art. 44 van de „Army Act” mogen de krijgsraden, wanneer een militair zich te velde aan een strafbaar feiten heeft schuldig gemaakt, bijzondere straffen opleggen volgens regelen door den Minister van Oorlog te stellen, die daarbij aan enkele beperkingen is gebonden. Zoodanige straf, genaamd „field punishment” mag bijv. niet bestaan in het geven van slagen. Als „Field punishment No. 1” is vastgesteld een straf, waarbij de veroordeelde van zijn persoonlijke vrijheid wordt beroofd door hem te boeien, met handboeien of anderszins. Hij mag gedurende dien tijd voor ten hoogste twee uren per dag aan eenig vast voorwerp worden vastgebonden, doch slechts

op drie van vier achtereenvolgende dagen en in totaal op niet meer dan een en twintig dagen. Men mag daarbij gebruik maken van riemen of touwen in plaats van boeien.

Majoor Hayward deed een poging om deze „verfoeielijke en ontcerende straf” voor den vervolge onmogelijk te maken. Aangezien hij daartoe reeds meerdere malen een poging had gedaan, onthield hij er zich van, zijne argumenten opnieuw naar voren te brengen; hij meende dat zij voldoende bekend waren. Hij herinnerde er aan, dat de Regeering bij een vorige gelegenheid had toegezegd te dezer zake een onderzoek te zullen instellen, maar tot nu toe had men van de zaak niet verder gehoord. Hij achtte het nu tijd de beslissing hieromtrent van het Departement van Oorlog te vernemen.

Sir A. Williamson deelde daarop mede, dat de Minister van Oorlog zijn belofte had gehouden en een onderzoek had ingesteld bij de commandeerende officieren te velde. De algemeen overeenstemmende meening was, dat een „field punishment”, welke in de nabijheid van den vijand kon worden uitgevoerd, zonder het leger van de diensten van den man te berooven en die afschrikkende werking had, noodzakelijk is. Zoo niet, dan zouden misschien meer doodvonnissen worden gewezen of de schuldige zou worden veroordeeld en naar een gevangenis achter het front worden gezonden. Men zou wel toegeven, dat er lieden zouden zijn, die liever naar de gevangenis werden gezonden dan in de gevaarlijke zone te blijven. Er moest dus een straf zijn die spoedig ten uitvoer gelegd kon worden en met afschrikkende werking, maar het was moeilijk de onderhavige straf met goed gevolg door een andere te vervangen. Hij vestigde er verder de aandacht op dat enkele wijzigingen, wat de uitvoering betreft, waren bevolen, zoodat de straf niet onnoodig streng zou zijn.

Het voorstel werd nog door enkele leden verdedigd, waarbij o.a. bleek, dat een dergelijke straf bij de zeemacht niet bestaat. Alle straffen, waarbij iemand wordt prijs gegeven aan den lachlust van anderen, aldus lieutenant-commander Kenworthy, zijn bij de zeemacht reeds vele jaren geleden afgeschaft en de krijgstuicht is er belangrijk beter door geworden. Ten slotte volgde evenwel de verwerping van het voorstel, waaraan de mededeeling van Sir A. Williamson, dat het Departement van Oorlog een nieuwe commissie had benoemd om o.a. het strafstelsel te herzien, wel niet vreemd zal zijn geweest. De hierbedoelde commissie heeft tot taak niet alleen de straffen zelve te herzien, maar ook om na te gaan of de straffen op de strafbare feiten gesteld gewijzigd behooren te worden. Vandaar ook dat een poging van Majoor O'Neill om het maximum van de gevangenisstraf voor dronkenschap terug te brengen tot ten hoogste zes maanden eveneens mislukte. Deze deelde trouwens mede niet te weten, dat laatstbedoelde commissie was ingesteld.

„Field punishment No. 1” kan ook door een commandeerende-officier voor ten hoogste 28 dagen worden opgelegd. Major Hayward achtte dit een te groote macht in handen van den commandant en wilde die bevoegdheid doen vervallen; hij had met zijn daartoe strek-

kend voorstel evenmin succes. Uit de beraadslaging stippen wij aan de mededeeling, dat, wanneer de commandant een straf oplegt, welke gepaard gaat met verlies van soldij (zulks is ook het geval bij de onderhavige straf), de betrokkene het recht heeft om zijn zaak door een krijgsraad te doen berechten.

Ten slotte vermelden wij nog een voorstel van Majoor O'Neill om te bepalen, dat in iedere krijgsraadzaak, welke betreft een ernstige beschuldiging of een bijzonder moeilijke vraag inhoudt, een Judge Advocate moet worden benoemd, die de volledige bevoegdheid bezit als „barrister” of „solicitor”. De vraag of het bedoelde geval zich voordeet zal moeten worden beoordeeld door den „Judge Advocate” of door een daartoe door hem aangewezen persoon.

In zijn toelichting zeide hij dit voorstel alleen te doen als gevolg van de aanbevelingen van de Commissie-Darling om in het bestaande systeem een aantal officieren met bijzondere rechtskennis op te nemen, die zich in het bijzonder met vraagstukken betreffende krijgswet en juridische vragen, die daarbij voorkomen, konden bemoeien, op een wijze als voor gewone officieren met alleen militaire kennis niet mogelijk is. Gedurende den oorlog was een uitgebreide juridische afdeling opgebouwd, die men zou kunnen noemen het „Department of Law and Justice”, waarbij vele officieren werkzaam waren, die in het burgerlijk leven advocaat of procureur waren. Zij hadden uitstekend werk verricht. Met een verwijzing naar de voorstellen van de Commissie-Darling vroeg hij wat het Departement van Oorlog daarvan dacht. Hij hoopte, dat aan de voorstellen spoedig gevolg gegeven zou worden.

Hierop antwoordde Sir A. Williamson, dat twee commissies benoemd waren, waarvan een om de voorstellen van de Commissie-Darling met betrekking tot de juridische adviseurs in bijzonderheden uit te werken (zie blz. 514 t/m 517 van den vorigen jaargang), waarbij op een spoedige behandeling was aangedrongen.

Na deze mededeeling werd het voorstel O'Neill verworpen.

Regeling van de rechtspositie van de beroepsonderofficieren der Landmacht.

De heer Haazevoet, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal heeft tot de Regeering de navolgende vragen gericht (ingezonden 22 Juni 1920):

Is de Minister bereid om de spoedige totstandkoming van de regeling der rechtspositie van de beroepsonderofficieren, als door de Commissie von Schmid ¹⁾ voorgesteld, te bevorderen en alsnog het advies van de organisaties van onderofficieren daarover in te winnen?

¹⁾ Zie M. R. T. XIV, blz. 304 vlg.

Is de Minister bereid de vacantieloelagc, zooals deze door genoemde Commissie in art. 29 van haar concept is voorgesteld, nog over 1920 uit te keeren?

Het antwoord (ingezonden 14 Juli 1920) van den Minister van Oorlog, den heer Pop, luidt als volgt:

Aangezien het, in verband met de voorgenomen vereeniging van de Departementen van Marine en Oorlog, in de bedoeling ligt de regeling van de rechtspositie der beroepsonderofficieren, onder beide Departementen ressorteerende, zooveel mogelijk naar dezelfde grondslagen te doen geschieden, ligt het niet in het voornemen een dergelijke regeling voor de landmacht eenzijdig, aan de hand van het bedoelde rapport, tot stand te brengen, zij het ook, dat bij die regeling van de bouwstoffen, in het rapport neergelegd, gebruik gemaakt zal worden.

De organisatiën kunnen — voor zoover zij zulks niet reeds deden — desverlangd alsnog omtrent het rapport der Commissie-von Schmid van advies dienen.

Zoolang ten aanzien van het burgerpersoneel nog geen regeling voor het uitkeeren eener vacantieloelagc is getroffen, ligt het niet in het voornemen aan onderofficieren een vacantieloelagc toe te kennen.

Crimineele statistiek 1916 en 1917.

Zeër kort na elkander in Februari en Maart 1920 zijn verschenen de Crimineele statistiek over 1916 en die over 1917, beide in den in de laatste jaren gebruikelijken vorm, dus zonder tabelwerk; volgens het voorbericht van den Directeur van het Centraal Bureau voor de Statistiek bestaat er evenwel kans dat de Statistiek over 1918, welke vermoedelijk nog in December van dit jaar zal verschijnen, weder volledig zal zijn.

De inleiding tot de beide laatst verschenen deelen is weder van de hand van Mej. Mr. C. G. Wichmann; de indeeling is in hoofdzaak dezelfde gebleven, maar bevat thans ook gegevens betreffende de voorwaardelijke veroordeeling in strafzaken, waarvan de arrondissementen-rechtsbanken in eersten aanleg kennis nemen.¹⁾

Uit de gegevens betreffende strafzaken waarvan de arrondissementen-rechtsbanken in eersten aanleg kennis nemen blijkt dat het totaal generaal van de onherroepelijke veroordeelingen en van de in den loop van elk jaar eens of meermalen onherroepelijk veroordeelde individuen, na in 1914 iets te zijn gedaald, in de daarop volgende jaren belangrijk is gestegen. Voor de jaren 1914 t/m 1917 bedragen

¹⁾ Voor zooveel noodig herinneren wij er aan, dat de militaire rechter eerst sinds Mei 1918 een voorwaardelijke veroordeeling mag uitspreken; gegevens daaromtrent konden dus in de statistiek nog niet worden opgenomen.

de cijfers respectievelijk: veroordeelingen 14709, 15715, 25886 en 37553; veroordeelden 13870, 14562, 22674 en 31632. Daarbij moet dan nog in aanmerking worden genomen dat o.a. ten gevolge van achterstand de in de statistiek waarneembare stijging beneden de werkelijke is gebleven. Hoewel de smokkelarij van grooten invloed op de stijging is geweest, bleef de oorlogscriminaliteit niet beperkt tot den smokkelhandel, maar heeft de invloed van den oorlog zich ook bij andere criminaliteit b.v. de economische, doen gelden.

Deze laatste is sterk gestegen; daarentegen is het aantal veroordeelingen wegens mishandeling sterk gedaald (1914: 3087; 1915: 2624; 1916: 2346; 1917: 1890). Mej. Wichmann meent die sterke vermindering voor een deel te mogen toeschrijven aan vermindering van drankmisbruik, maar voor een deel noemt zij die daling onwettelijk. Zij schrijft in de Inleiding 1916, blz. XV: „Niemand zal het „waarschijnlijk achten, dat onder de over het algemeen toch crimineel nogene oorlogsomstandigheden de mishandeling van 55 tot 36 „ $\frac{0}{0000}$ in drie jaren tijds is gedaald. We hebben hier dus te maken „met die andere oorzaak, die reeds in tijden van vrede teweegbracht, „dat het mishandelingencijfer van verscheiden groote steden zoo laag „was: bij groote drukte laat men lichte mishandelingen het eerst „onvervolgd. Want het vermogen tot berechten is, ook al heeft er „eenige uitbreiding der rechterlijke macht plaats gehad, binnen „grenzen beperkt; nemen bepaalde takken van criminaliteit sterk „toe, dan worden die aangegrepen en wordt aan de andere minder „aandacht gewijd. Waaruit dan evenwel óók volgt, dat de mishandelingen, blijkens 't feit zelf dat men meende die meer te kunnen „laten loopen niet zoo zeer gestegen zullen zijn als de economische „criminaliteit.

„Nog rest ons een enkele opmerking met betrekking tot de mishandelingen. De gedachte ligt voor de hand, dat de daling der door „den *burgerlijken* strafrechter wegens mishandeling veroordeelden „zou kunnen worden gecompenseerd door een stijging van het aantal veroordeelden wegens mishandeling door den *militairen* strafrechter. Door de mobilisatie immers werden een aantal jonge mannen op een leeftijd, waarop veel mishandelingen worden gepleegd, „onttrokken aan de burgerlijke rechtspraak. Toch blijken de cijfers „der door den *militairen* rechter wegens mishandeling veroordeelden „de groote daling te verklaren.”

Uit de cijfers blijkt, dat van 1913 op 1917 het aantal door den *burgerlijken* strafrechter, wegens eenvoudige en gequalificeerde mishandeling veroordeelden, is gedaald van 3390 op 2005, terwijl het aantal door den *militairen* strafrechter voor diezelfde delicten veroordeelden is gestegen van 91 op 463; tegenover eene daling enerzijds van 1385 staat dus anderzijds een stijging van slechts 372.

„Er blijft dus over een verschil van 1385-372 of 1013, dat door „de mobilisatie niet wordt verklaard. Daar er niet veel aanleiding „bestaat, om te meenen, dat in de crisisjaren de mishandelingen inderdaad in zoo sterke mate zijn afgenomen (*eenigszins* kan het ver-

„verminderde drankgebruik in den distributietijd die daling wel hebben bevorderd), hebben wij hier waarschijnlijk vooral met een „daling van *veroordeelingen* te maken, veroorzaakt door overmatige drukte in verband met de oorlogs-criminaliteit”. (Inleiding 1917 blz. XV).

Wij zouden hier de vraag willen stellen: heeft niet de mobilisatie toch een grooteren invloed gehad dan Mr. Wichmann meent te moeten aannemen? Het aantal onder de wapenen zijnde personen was gedurende de mobilisatiejaren belangrijk grooter dan in normale tijden. Gedurende het onder de wapenen zijn, waren deze menschen meer gebonden en beschikten over minder vrijen tijd dan in de burgermaatschappij, zoodat zij daardoor minder onder omstandigheden kwamen te verkeerren, welke aanleiding tot vechterij en mishandeling geven. Ook zal er rekening mede zijn te houden, dat wellicht vele gevallen van lichte mishandeling krijgstuuchtelijk zijn afgedaan. Daarom gelooven wij dat de mobilisatie in dit geval een vrij belangrijken invloed kan hebben gehad.

Omtrent de opgelegde straffen valt op te merken dat het aandeel der gevangenisstraffen, dat in 1916 reeds was gestegen, in 1917 zeer hoog is geworden en het percentage der geldboeten sterk is gedaald. In 1916 was er een sterke daling van de langere gevangenisstraffen, (1 maand en langer) in 1917 een zeer sterke stijging n.l. van 48,4 per 100 tijdelijke gevangenisstraffen in 1916 op 72,8 in 1917; bij de kortere gevangenisstraffen (minder dan 1 maand) valt een afneming waar te nemen niet alleen per 100 tijdelijke gevangenisstraffen, 51,6 in 1916, 27,2 in 1917, maar ook absoluut 6914 in 1916, 5774 in 1917.

De reeds in 1915 waargenomen stijging van gevallen waarin verbeurdverklaring van voorwerpen werd uitgesproken heeft zich voortgezet; het aantal gevallen, waarin die straf is uitgesproken, beliep over de jaren 1914 t/m 1916 respectievelijk 123, 1263, 6292 en 11770. Deze stijging komt geheel voor rekening van de veroordeelingen van smokkelaars.

De gegevens betreffende de voorwaardelijke veroordeeling betreffen slechts de jaren 1916 en 1917. Wij vermelden daarvan alleen dat het totaal aantal voorwaardelijke veroordeelingen in 1916 1190 tot gevangenisstraf, 11 tot hechtenis en 6 tot geldboete, in 1917 1873 tot gevangenisstraf, 9 tot hechtenis en 6 tot geldboete beliep; daarbij werden in 1916 in 203 gevallen, in 1917 in 250 gevallen bijzondere voorwaarden opgelegd, terwijl een opdracht tot hulp en steun voor de naleving der bijzondere voorwaarden aan een vereeniging of ambtenaar werd verstrekt respectievelijk in 103 en in 211 gevallen.

Op blz. 104 van deel XIV, waar wij eenige mededeelingen deden uit de crimineele statistiek over 1915, kan men de opmerking vinden, dat bij de kantongerechtzaken in de laatste jaren een daling kan worden vastgesteld en dat uit de relatieve cijfers (aantal schul-

digverklaringen per 10000 inwoners) blijkt, dat de daling in 1915 zeer belangrijk was. In 1916 is daarop een veel grotere stijging gevolgd, waarna in 1917 een nog weer veel grotere daling plaats greep. Het jaar 1917 geeft sedert 1902 het laagste verhoudingscijfer. De redenen dezer opvallende daling zijn niet bekend maar Mej. Wichmann deelt iets mede uit een verklaring van een van de ambtenaren van het O. M. uit een van de grootste gemeenten, dat daarop eenig licht kan werpen. Deze ambtenaar O. M. schrijft:

„Wederom daalden de cijfers aanmerkelijk. Deze daling moet worden toegeschreven aan de twee navolgende oorzaken:

„In de eerste plaats kwamen in het jaar 1917 wederom belangrijk minder processen-verbaal in dan in 1916, welk verschijnsel hierin zijne verklaring vindt, dat de politie in het afgelopen dienstjaar in het bijzonder hare aandacht moest wijden aan de handhaving der Distributiewet 1916, tengevolge waarvan het politie-toezicht in andere opzichten verminderde. Weliswaar is het aantal overtredingen der Distributiewet, op de door mij ingezonden staten voorkomende niet groot, doch uit het oog worde niet verloren, dat verreweg de meeste en meest voorkomende feiten, bij die wet strafbaar gesteld, door den wetgever tot misdrijf zijn gestempeld en dus in eerste instantie berecht worden door de arrondissementsrechtbank.

„Als tweede oorzaak van de daling der totaalcijfers komt in aanmerking het feit, dat gedurende een groot gedeelte van het afgelopen dienstjaar in de Huizen van Bewaring geen principale en subsidiaire hechtenisstraffen konden worden ten uitvoer gelegd, doordien de plaatsen in die gestichten door preventieven waren bezet. Tengevolge hiervan waren de veroordeelden, wetende dat de tegen hen gewezen vonnissen voorloepig niet konden worden ten uitvoer gelegd, minder bereid de hun daarbij opgelegde geldboeten te betalen. Waar nu *verstek*-vonnissen alleen dan in de statistiek worden gebracht, wanneer zij hetzij in kracht van gewijsde zijn gegaan, hetzij voor de statistiek geacht worden in kracht van gewijsde te zijn gegaan door betaling der daarbij opgelegde boeten, moest het aantal der in de statistiek over 1917 op te nemen overtredingen wel verminderen.”

Met betrekking tot de kantongerechtszaken vermelden wij nog het aantal overtredingen van de Wet betreffende den staat van Oorlog en Beleg en daarop steunende maatregelen n.l. 5133 in 1915, 11964 in 1916 en 11978 in 1917.

Thans komende tot de strafzaken door den militairen rechter berecht, moge er in de eerste plaats op worden gewezen dat de in 1915 begonnen sterke toeneming van het aantal door den militairen rechter veroordeelde personen zich in de jaren 1916 en 1917 heeft voortgezet.

Het aantal veroordeelingen beliep in de jaren 1914 t/m 1917: wegens commune delicten: 198, 826, 1037 en 1816 (hieronder be-

grepen 0, 14, 55 en 52 veroordeelingen van geïnterneerde militairen); wegens militaire delicten: 478, 1422, 1972 en 2473 (hieronder begrepen 0, 12, 68, en 9 veroordeelingen van geïnterneerde militairen). Vergeleken met de jaren vóór den oorlog is het cijfer der veroordeelingen wegens commune delicten ongeveer vertienvoudigd, dat wegens militaire delicten ongeveer vervijfvoudigd.

Het aantal veroordeelden beliep over dezelfde jaren: wegens commune delicten: 197, 811, 1012 en 1768 (hieronder begrepen 0, 14, 53 en 51 geïnterneerde militairen) wegens militaire delicten: 464, 1346, 1859 en 2313 (hieronder begrepen 0, 12, 67 en 9 geïnterneerde militairen).

Relatief was de stijging voor de meest voorkomende commune delicten het grootst bij de economische delicten, voor de militaire delicten bij dienstweigering. Stelt men het cijfer voor dienstweigering in 1914 gelijk 100 dan bedraagt het verhoudingscijfer voor 1915 t/m 1917 respectievelijk 347, 560 en 783; voor desertie zijn die verhoudingscijfers, het aantal voor 1914 eveneens op 100 stellende 215, 321 en 386.

Ten aanzien van de opgelegde straffen wegens commune delicten, teekenen wij aan, dat relatief de zwaardere gevangenisstraffen en de geldboeten het sterkst zijn gestegen; met betrekking tot de militaire delicten valt op te merken, dat de militaire gevangenisstraf van 1—5 jaar van de vrijheidstraffen relatief het minst is gestegen in 1917 zelfs weder is gedaald ¹⁾).

De straf van cassatie werd in 1916 éénmaal opgelegd, terwijl de plaatsing in een tuchtschool in 1916 viermaal, in 1917 slechts tweemaal werd uitgesproken. De degradatie is in 1916 gedaald van 20 op 13 om daarna in 1917 weder te stijgen op 32. Het aantal gevallen, waarin de ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen is uitgesproken, is, vergeleken bij 1915, wederom ongeveer verdubbeld en gekomen van 53 in 1915 op 94 in 1916 en 96 in 1917.

Het aantal veroordeelingen, door den militairen rechter wegens overtredingen uitgesproken, was in 1915 niet bijzonder toegenomen. Voor de oorzaken daarvan zie men deel XIV blz. 106; de daar uitgesproken voorspelling dat voor 1916 een grootere stijging verwacht mocht worden is ten volle bewaarheid. Die stijging heeft zich ook in 1917 voortgezet. Het aantal gevallen van schuldigverklaring aan overtredingen bedroeg in de jaren 1914—1917 respectievelijk 644, 902, 2774 en 4991.

¹⁾ Staat 63 (statistiek 1917) spreekt nog steeds van gevangenisstraf en hechtenis in plaats van militaire gevangenisstraf en militaire detentie. Wij vestigden daarop reeds de aandacht in een noot op blz. 106 van deel XIV.

Justitieele statistiek 1917.

De stijging, ten gevolge van de mobilisatie, van het aantal door den militairen rechter behandelde zaken en van het aantal door dien rechter berechte beklagden, welke zich in 1915 reeds duidelijk afteekende, heeft over de jaren 1916 en 1917 steeds grooter afmetingen aangenomen zooals blijkt uit de beide volgende staatjes, welke wij ontleenen aan de inleiding van Mej. Mr. C. G. Wichmann, welke aan het tabelwerk vooraf gaat.

TIJDVAK. resp. jaar.	Beklaagden (wegens commune en militaire misdrijven en overtredingen) voor den militairen rechter (Hoog Militair Gerechtshof en krijgsraden).				
	Totaal aantal.	Verwezen naar de bevoegde militaire autoriteiten ter disciplinaire bestraffing.	Veroordeeld.	Vrijgesproken.	Verwezen naar den burgerlijken strafrechter.
gemiddeld per jaar 1906 t/m 1910 .	4211	41 of 0.9 %.	4432 of 93.5 %.	63 of 5.2 %.	4 of 0.07 %.
gemiddeld per jaar 1911 t/m 1915 .	4923	48 of 0.9 "	4770 of 92 "	135 of 7.0 "	5 of 0.3 "
16.	5939	76 of 1.3 "	5375 of 90.5 "	503 of 8.5 "	19 of 0.3 "
17.	9669	110 of 1.1 "	8863 of 91.7 "	693 of 7.2 "	7 of 0.2 "

Het overzicht over de afzonderlijke jaren geeft de volgende cijfers:

JAAR.	Zaken.	Getal der								
		Beklaagden			Ter terechtzitting verwezen naar den burgerlijken strafrechter.	Ter terechtzitting verwezen naar de bevoegde militaire autoriteit ter disciplinaire bestraffing.	Veroordeelden.	Schuldigen, die ter beschikking van de Regering zijn gesteld.	Voortvluchtigen.	Vrijgesprokenen.
		Officieren.	Onderofficieren en manschappen.							
1911	4303	35	4258	5	8	4248	—	2	64	
1912	4293	44	4222	—	13	4189	4	2	64	
1913	4460	52	4395	1	17	4347	2	3	81	
1914	4619	49	4592	—	13	4527	—	2	108	
1915	4036	50	3918	19	38	3567	1	—	358	
1916	6044	62	5877	19	76	5375	—	4	503	
1917	9335	108	9561	7	110	8863	—	3	693	

Eene vergelijking met de crimineele statistiek over het jaar 1917 doet zien, dat een groot gedeelte der veroordeelingen in 1917 op *overtredingen* betrekking had; de crimineele statistiek vermeldt namelijk 4991 veroordeelingen door den militairen rechter wegens overtredingen.

De inleiding wijst er op dat dit dan nog slechts de onherroepelijke veroordeelingen zijn. De bedoeling hiervan is vermoedelijk er op te wijzen, dat het gedeelte der veroordeelingen, hetwelk op overtredingen betrekking had nog belangrijk grooter is, omdat de crimineele statistiek uitsluitend rekening houdt met onherroepelijke veroordeelingen, de justitieele statistiek daarentegen met de veroordeelingen in iedere instantie. Vandaar dat steeds een verschil bestaat tusschen de cijfers van beide statistieken, welk verschil in de laatste jaren zeer groot

was, tengevolge van de verstekvonnissen gewezen in smokkelzaken tegen vreemdelingen, vooral kinderen. Deze vonnissen, die niet onherroepelijk werden, tellen wel mede in de Justitieele, doch niet in de Crimineele statistiek (zie daaromtrent blz. X Inleiding Crimineele Statistiek 1917). Deze factor kan ten deze echter geen invloed hebben, want het militaire recht kent geen veroordeelingen bij verstek. Daarom kan ook kolom 9 in den hieronder volgenden staat vervallen. Of zou men daaronder willen brengen hen tegen wie bij indaging is geprocedeerd en die dientengevolge zijn vervallen verklaard van hunne militaire charge en zijn gebannen buiten het grondgebied van den staat? Naar onze meening behooren zij echter te worden ondergebracht in de kolom voortvluchtigen.

Staat X van de statistiek geeft het navolgende overzicht van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof en van de Krijgsraden voor de Land- en Zeemacht gedurende het jaar 1917.

AANWIJZING DER MILITAIRE AUDITIE OF VAN DEN ZEEKRIJGSRAAD.	Zaken in den loop van 1917 afgedaan.	Beklaagden, op wie de zaken in kolom 1 vermeld be- trekking hadden.		De beklaagden, vermeld in kol. 3 en 4, zijn te verdeelen als volgt:							
		Reclames tegen opgelegde disciplinaire straffen, in de voorgaande kolom begrepen.	Officieren.	Onderofficieren en manschappen.	Ter terechtzitting ver- wezen naar den burger- lijken strafrechter.	Ter terechtzitting ver- wezen naar de bevoegde militaire autoriteit ter disciplinaire bestrafing.	Veroordeelden.	Schuldigen, die ter be- schikking van de Regeer- ing zijn gesteld, art. 39 Wetboek van Strafrecht.	Veroordeelden bij verstek.	Voortvluchtigen.	Vrijgesprokenen.
oog Militair Gerechtshof, rijgsraad in het:	4574	236	13	1563	1	39	1346	—	—	—	190
) Militaire Arrondissement te 's-Gravenhage.	4504	—	29	1475	—	7	1409	—	—	—	88
) Militaire Arrondissement te Arnhem	1) 3857	64	54	3878	3	32	3765	—	—	—	132
) Militaire Arrondissement te 's-Hertogenbosch.	2068	113	7	2287	3	31	2012	—	—	—	248
) Krijgsraad te Willems- oord	2) 309	7	5	335	—	3) 1	4) 308	—	—	—	35
) Krijgsraden buitengaats	23	—	—	23	—	—	23	—	—	—	—
Te zamen.	9335	420	108	9561	7	110	8863	—	—	3	692

1) Hieronder zijn niet begrepen 483 zaken, welke nog bij den Krijgsraad in behandeling zijn, doch waarin de informatiën reeds voltooid zijn.

2) Hieronder 112 zaken, welke na door den krijgsraad te zijn behandeld, in appèl door het H. M. G. werden beëindigd.

3) Tevens vrijgesproken, ook vermeld in kolom 11.

4) In de kol. 7 en 11 komen dubbeltellingen voor van beklaagden die gedeeltelijk waren veroordeeld, gedeeltelijk vrijgesproken.

In de inleiding deelt Mejuffrouw Wichmann mede, dat onze opmerkingen op blz. 3 van den vorigen jaargang (zie de beide noten) eerst onder hare aandacht werden gebracht, nadat staat X reeds

was afgedrukt, zoodat daarmee geen rekening meer kon worden gehouden. In de corrigenda is echter aangegeven, welke wijzigingen in den staat behooren te worden aangebracht. Wij hielden daarmee rekening en deden staat X afdrukken, zooals hij behoort te luiden.¹⁾ Wat betreft onze opmerking omtrent het in de statistiek opnemen van gegevens over den afloop van de behandelde klachtzaken (zie eveneens blz. 3 van den vorigen jaargang) kunnen wij mededeelen, dat door het Centraal Bureau maatregelen genomen zijn om aan ons verzoek te voldoen, waarvoor wij het Bureau onzen vriendelijken dank betuigen. Het zal echter, in verband met het tijdstip van ons verzoek, nog eenigen tijd duren voor de hier bedoelde gegevens in de statistiek kunnen worden opgenomen.

Onder de cijfers van den hiervoor afgedrukten staat X heeft er een onze bijzondere aandacht getrokken; door de zee krijgsraden buitengaats zouden in den loop van 1917 slechts 23 zaken zijn afgedaan. Dit getal kwam ons bijzonder laag voor; wij vermoedden dan ook, dat hier alleen rekening was gehouden met de zaken tegen Europeesche schepelingen en dat die tegen Inlandsche schepelingen waren uitgeschakeld. Bij nader onderzoek is ons evenwel gebleken, dat in 1917 slechts 23 dossiers uit Nederlandsch-Indië zijn ontvangen, zoodat de Advocaat-Fiscaal bij het H. M. G. slechts 23 telkaarten aan het Centraal Bureau kon inzenden. De oorzaak hiervan zal gezocht moeten worden in de destijds bestaande slechte communicatie met onze koloniën, zoodat vele dossiers hier te lande zeer laat zijn ontvangen. Een gedeelte van de telkaarten betrekking hebbende op in 1917 door zee krijgsraden in Ned.-Indië gewezen vonnissen is dus misschien eerst bij het Bureau ontvangen, nadat staat X reeds was opgemaakt. In de statistiek over 1918 zou dan een verbeterde opgave over 1917 kunnen worden opgenomen, want de nagekomen telkaarten over 1917 mogen niet in 1918 in rekening gebracht worden, omdat staat X een overzicht geeft van de werkzaamheden van de militaire rechtscolleges in een bepaald jaar.

Het is ook niet onmogelijk, dat een aantal dossiers ten gevolge van oorlogsgebeurtenissen verloren zijn geraakt, zoodat niet alle telkaarten kunnen worden opgemaakt. Daarom zouden wij het op prijs stellen, wanneer een van onze Indische lezers ons een opgave wilde doen toekomen van het aantal zaken waarin de zee krijgsraden in Ned.-Indië in den loop van 1917 en 1918 vonnis hebben gewezen.

Ten slotte zouden wij nog een vraag willen doen. De statistiek bevat ook een overzicht van de behandelde verzoeken om gratie, het heeft evenwel alleen betrekking op de verzoeken behandeld door den burgerlijken strafrechter. Zou het niet gewenscht zijn ook een overzicht op te nemen van de gratieverzoeken behandeld door het Hoog Militair Gerechtshof?

¹⁾ Wij maken van deze gelegenheid gebruik mede te deelen, dat in staat X op blz. 3 van den vorigen jaargang in de kolom „Aanwijzing der militaire auditie of van den zee krijgsraad” in stede van „2e” moet worden gelezen: „3e”, en in plaats van „3e”: „2e”.

Kerkje bij het Provoosthuis te Scheveningen.

Aan de Nieuwe Courant van 10 Juli j.l. ontleenen wij het navolgende bericht.

Het provoosthuis, dat zich bij de gevangenis aan den Pompstationsweg bevindt, is verrijkt met een kerkje, dat voor twee doeleinden is ingericht, nl. voor de protestantsche en de katholieke godsdienst-oefeningen.

Heden is deze kapel geopend, reeds des morgens om 8 uur ingewijd met een mis, gecelebreerd door den hoofdaalmoezenier Evers, bijgestaan door den aalmoezenier Noordman en den geestelijke Van Beek, directeur van de R. K. Mil. Ver. aan de Bazarlaan.

Het kerkje heeft een zeer eigenaardig ontstaan. Het is geheel gebouwd door militairen die in het provoosthuis waren gedetineerd. Het ontwerp is gemaakt door een socialistisch deserteur, die in het provoosthuis momenteel verblijf houdt. De uitvoering geschiedde door de overige gedetineerden, die zich met hart en ziel aan den bouw hebben gewijd. Het kapelletje is opgetrokken in cement en staat op de binnenplaats achter het provoosthuis. Het aantal zitplaatsen bedraagt ongeveer 120. De electricische installatie werd geheel „gratis” geleverd door één der gedetineerde militairen, die in het civiele leven electricien is. Het schilderwerk, de banken, het altaar, preekgestoelte en bijbehoren werden eveneens door de gedetineerden vervaardigd.

Het altaar, dat bij Katholieke godsdienstoefeningen in gebruik wordt genomen, wordt bij protestantschen kerkdienst door een gordijn aan het oog onttrokken. Vóór de afscheiding, waar het altaar en de kansel zich bevinden, ligt een mat, in de mattenfabriek vervaardigd, met de woorden: *Ora et labora*.

Vanmorgen om tien uur leidde de veldprediker in algemeenen dienst, ds. H. Janssen, een protestantsche godsdienstoefening, die door bijna alle gedetineerden werd gevolgd. Ds. Janssen wist zijn auditorium in den juisten toon te treffen en zette het doel van het gebouwtje — geestelijke verheffing der gedetineerden — uiteen. Omstreeks half twaalf was de dienst beëindigd.

Naar wij van den commandant vernamen hebben de mannen zich met buitengewoon veel ijver aan den bouw gewijd en wisten het kerkje reeds binnen 6 weken te voltooien.

Het initiatief tot het bouwen van het kapelletje ging uit van den directeur van het provoosthuis luit. Goorissen, terwijl het geld afkomstig was van de verdiensten die de mattenfabriek opleverde.

Het geheel getuigt dus van een gezonden geest en goede verhouding tusschen de gedetineerden en den commandant.

Hedenmiddag om 3 uur zou een concert worden gegeven, met medewerking o.a. van de heeren v. d. Stam, Sijstermans, Groen, Nelissen en Smets, terwijl het de bedoeling was de gedetineerden te ont-halen.

BOEKAANKONDIGING.

Het inlandsch bestuur en zijn reorganisatie in Nederlandsch-Indië, door J. H. Heslinga.

Onder bovenstaanden titel schreef de heer J. H. Heslinga, die als student de colleges aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam gevolgd heeft, een proefschrift ter verkrijging van den graad van doctor in de rechtswetenschap, hetwelk hij den 5den Juli 1920 voor de faculteit der rechtswetenschap aan de Rijksuniversiteit te Leiden verdedigde.

Het door den schrijver gekozen onderwerp valt buiten het terrein van dit tijdschrift; hij zal het ons dus wel ten goede houden, dat wij geen pogingen deden, om te dezer plaatse een van bevoegde zijde afkomstige bespreking van zijn proefschrift op te nemen, maar dat wij ons bepalen tot een korte aankondiging.

Na in het eerste hoofdstuk te hebben aangegeven wat men onder inlandsch bestuur heeft te verstaan, behandelt S. in de volgende hoofdstukken het inlandsch bestuur en zijn reorganisatie in de verschillende deelen van Nederlandsch-Indië, waarbij aan elk hoofdstuk een literatuuropgave vooraf gaat. Daarna volgt een hoofdstuk over de opleiding van den inlandschen bestuursambtenaar. In het volgende hoofdstuk „het inlandsch bestuur en de officieele bescheiden” geeft S. aan, welke bescheiden men behoort te raadplegen om het inlandsch bestuur te leeren kennen. Na lang zoeken in de officieele gegevens krijgt men de samenstelling van het inlandsch bestuur wel bij elkaar, al blijft hier en daar nog een vraagteeken staan. Het is een zeer ingewikkeld en tijdroovend werk om uit de Indische staatsbladen het inlandsch bestuur te „destilleeren” en dan nog heeft men volstrekt geen juist beeld, men moet dan nog toetsen aan velerlei andere officieele bescheiden om tot een juiste constructie te komen. Voor S. was dit een aanleiding zijn arbeid te beginnen, daar het hem wenschelijk voorkwam, dat men in een beknopt bestek een overzicht van het inlandsch bestuur kan vinden. In het laatste hoofdstuk vinden wij dan nog enkele slotopmerkingen en wenschen.

Na het proefschrift volgt een vijftiental stellingen. Met genoegen vermelden wij, dat er daaronder drie zijn, welke op het militair strafrecht betrekking hebben. Wij laten ze hier volgen:

„Artikel 122, zooals de „Ambtelijke commissie voor de invoering
„ van het Wetboek van Militair-strafrecht en de wet op de Krijgs-

„tucht”, dit in het Koninklijk besluit van 31 Augustus 1886 (Ned. „Stbl. no. 159) wil doen opnemen, is onwettig. (Zie mijne bijdrage „in Militair Rechtelijk Tijdschrift, deel XIII, blz. 111 vlg.)”

„Het beginsel uitgedrukt in artikel 17 van het Crimineel Wetboek „voor het Krijgsvolk te lande, is van groote waarde, niet alleen voor „het militair-, doch ook voor het algemeen strafrecht en verdient „invoering in onze geheele Nederlandsche strafwetgeving. (Zie mijne „bijdrage in Militair Rechtelijk Tijdschrift, deel XV, blz. 353 vlg).”

„Het verschil tusschen de militaire gevangenisstraf en de gewone „gevangenisstraf, zooals het Wetboek van Militair-strafrecht van „1903 dat kent, is verwerpelijk.”

STELLINGEN.

Waar wij hierboven enkele stellingen vermeldden op het gebied van het militair recht, kunnen wij niet nalaten te constateeren dat ook bij andere jonge juristen van belangstelling op dit gebied bliken worden gevonden. Natuurlijk is ons een volledige opsomming onmogelijk; wij volstaan met onderstaande theses uit de Stellingen, waarop twee doctorandi te Amsterdam den meestertitel hebben verworven.

F. H. A. de Graaff, gepromoveerd 18 Mei 1920:

„Wanneer de burgers, die met een militair in een commuun delict „zijn betrokken, niet vervolgd kunnen worden, mist art. 14 Crimi- „neel Wetboek zijn toepassing en behoort de militair voor een krijgs- „raad terecht te staan.”

„Indien de Burgemeester ingevolge art. 184 der Gemeentewet de „hulp van de militaire macht inroept, berust de verdere leiding bij „den militairen commandant.”

„De omstandigheid, dat de Staat aan een militair ter zake van „een ongeval pensioen heeft verleend krachtens de ten deze geldende „Pensioenwet, sluit een actie uit onrechtmatige daad tegen den „Staat in verband met datzelfde geval ingesteld, niet uit.”

A. J. M. Schuurmans, gepromoveerd 7 Juli 1920:

„Vervoer van waren, waarvan de uitvoer verboden is bij een be- „kendmaking van den militairen bevelhebber, moet worden be- „schouwd als overtreding van een verordening, strafbaar krachtens „art. 43 der Wet van 23 Mei 1899 S. 128.”

„Een beklagde, die ten onrechte als militair is ingelijfd, mag ten „opzichte van het door hem gepleegde strafbare feit wel als militair „worden beschouwd.”

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

AANTEEKENINGEN.

op het

Ontwerp-Invoeringswet Wetboek van Militair Strafrecht en Wet op de Krijgstucht

van

Mr. W. Boekhoudt.

Het in hoofde dezes vermelde Ontwerp is thans bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal in behandeling. De voor het onderzoek van het Ontwerp benoemde Bijzondere Commissie zou met haar verslag gereed moeten zijn op 26 Augustus 1920, zoodat de voor de leden der Kamer toegankelijke vergadering dier Commissie wel in den aanvang van het nieuwe zittingjaar zal vallen. Mogelijk kunnen de aantekeningen op dat Ontwerp, die ik eerst in de vacantie in de gelegenheid was uit te werken, dus nog haar nut hebben.

Voor het meerendeel hebben ze betrekking op artikelen van het Wetboek van Militair Strafrecht. Ze betreffen behalve door de Regering voorgestelde wijzigingen mede wijzigingen en aanvullingen van het Wetboek welke dezerzijds wenschelijk worden geacht doch in het Ontwerp niet voorkomen. De beginselen van het nieuwe Wetboek worden daarbij onaangeroerd gelaten.

Wetboek van Militair Strafrecht.

Titel I van het Ie Boek. Deze Titel handelt over den omvang van de werking der *Nederlandsche* Strafwet. De wenschelijkheid is intusschen gebleken, dat in bijzondere gevallen de strafwet van de koloniën door den rechter worde toegepast op den militair, tot de *Nederlandsche* krijgsmacht behorende.

In de eerste plaats wordt hier gedacht aan den militair, tot de zee-macht behorende, die in Indië aan den wal een feit begaat, dat daar te lande wel, in Nederland daarentegen niet of slechts plaatselijk strafbaar is, meer in het bijzonder eene overtreding van eenige locale verordening. Hij valt dan ingevolge art. 2 van het Wetboek van Strafrecht voor Ned.-Indië onder de Indische strafwet, welke toepasselijk is op ieder, die zich binnen Ned.-Indië aan eenig strafbaar feit schuldig maakt. Doch toegepast kan deze strafwet alleen door den Indischen rechter, niet dus door den Zeekrijgsraad in Indië, die een *Nederlandsche* rechter is. En zoolang dit niet mogelijk is, heeft de toepasselijkheid van de Indische strafwet op den militair van de zee-

macht geen zin. Het Ontwerp behoort in Titel VIII hierin te voorzien.

Het is ook denkbaar, dat zoowel de Nederlandsche als de Indische strafwet op hem van toepassing is, nl. wanneer de militair van de zeemacht in Indië in deelneming met een burger of een militair van de koloniale Landmacht een feit begaat, waarop en door de Indische en door de Nederlandsche wet straf is gesteld. Het begrip van conexiteit brengt mede, dat op een ieder die in deelneming met een ander heeft gehandeld, dezelfde strafbepalingen worden toegepast, en dat zal dus ook in het hier gestelde geval moeten plaats vinden. Waar nu eene keuze moet worden gedaan tusschen de Nederlandsche en de Indische strafwet, zal de voorkeur moeten worden gegeven aan de wet van het land waar het feit is begaan, omdat het wenschelijk is dat de zaak alsdan door den Indischen kolonialen rechter worde berecht, en wel door den burger-rechter zoo in deelneming met een burger, door den militairen rechter, indien in deelneming met een militair van de Koloniale Landmacht is gehandeld. Ook dat punt ware in het Ontwerp alsnog te regelen, door de competentie-regelingen van het Ontwerp aan te vullen met het voorschrift, dat *steeds* de militair van de zeemacht met den burger of den militair van de Koloniale Landmacht, met wien hij in Indië in deelneming heeft gehandeld, voor den Indischen rechter terechtsta.

Artikel 10. Evenals zij die tot gevangenisstraf zonder ontslag uit den militairen dienst veroordeeld zijn ter zake van een militair misdrijf, behooren ook zij, die voor een commun delict tot zoodanige straf zijn veroordeeld, tijdens het ondergaan der straf onder een militair régime te staan, omdat ook voor hen de overweging geldt dat zij na het ondergaan der straf geschikt moeten zijn tot hervatting van den militairen dienst. ¹⁾ Waarom deze veroordeelden op anderen voet zouden moeten worden behandeld dan de in het artikel vermelde personen, wordt in de officieele toelichting van art. 10 niet verklaard. Mocht het zijn dat men niet gewild heeft dat dieven, oplichters en dergelijke veroordeelden de gevangenisstraf, voorzoover die niet in afzondering wordt ondergaan, zouden moeten ondergaan in gezelschap van hen die een militair delict, d. i. een als minder oneervol feit aan te merken misdrijf, hebben begaan, dan worde niet uit het oog verloren dat het zelden zal voorkomen dat iemand tot langer dan vijf jaren gevangenisstraf zal worden veroordeeld zonder tevens uit den militairen dienst te worden ontslagen, en dat in gemeenschap door te brengen gevangenisstraf dus wel beperkt zal blijven tot hen die na geneeskundig onderzoek voor afzonderlijke opsluiting ongeschikt blijken te zijn. De militaire arbeid en oefeningen, waarmede de gevangenen luidens de Toelichting zullen worden bezig gehouden, zullen voor elken gevangene derhalve in afzondering plaats hebben. Wordt nu gevorderd door het militair be-

¹⁾ v. d. Hoeven, Militair Straf- en Tucht recht I, blz. 263.

lang, dat ieder man, ook wanneer hij is afgezonderd, militair geoefend blijft, dan doet het niet ter zake voor welk feit hij werd veroordeeld, en is de eenige vraag die valt te stellen deze, of hij is veroordeeld zonder ontslag uit den militairen dienst. In Indië, waar de militair, die niet is vervallen verklaard van den militairen stand, de militaire gevangenisstraf ondergaat in eene militaire strafgevangenis, heeft de rechter, die een militair tot gevangenisstraf veroordeelt, in zijn vonnis te bepalen dat deze straf wordt vervangen door militaire gevangenisstraf van gelijken duur (Ind. Stb. 1917 n°. 497, art. 5, 4e lid onder *b*) en worden de militairen dus als gevangenen op gelijken voet behandeld onverschillig of zij voor een militair of voor een commun delict zijn veroordeeld, teneinde hen hunne geschiktheid voor den militairen dienst in de gevangenis niet te doen verliezen. Dit laatste mag men voorzeker een militair belang bij uitnemendheid achten, en het zou met het oog daarop verantwoord wezen, wanneer de woorden „die wegens een in dit Wetboek omschreven misdrijf tot gevangenisstraf zonder ontslag uit den militairen dienst zijn veroordeeld” in art. 10 werden vervangen door: „zoolang zij niet uit den militairen dienst zijn ontslagen”. Kiest men deze redactie, dan worden tevens van het bijzondere gevangenis-régime uitgesloten zij die, alhoewel tot gevangenisstraf zonder ontslag uit den militairen dienst veroordeeld, na die veroordeeling uit den dienst zijn ontslagen ingevolge art. 36, 1e lid 1° Militiewet, art. 37, 4e lid *c* Landweerwet of art. 16, 1e lid 3° Landstormwet.

Artikel 11. Sprak bij de behandeling van het Ontwerp-Wetboek in de Tweede Kamer de Regeerings-Commissaris als zijne meening uit, dat de militaire detentie alleen kan worden opgelegd, „voor zaken in dit Wetboek omschreven”¹⁾, de heer de Savornin Lohman was van oordeel dat zulks evenzeer kon geschieden voor feiten, die „vallen onder het gewone Wetboek”²⁾, en de heer Verheij dacht er niet anders over³⁾. Van den anderen kant sprak weder de Minister van Justitie in zijne slotrede over dit onderwerp in de Tweede Kamer over de wenschelijkheid om „bij elk speciaal delict” daarvoor in aanmerking komende naast gevangenisstraf te stellen militaire detentie⁴⁾, waaruit zou zijn af te leiden dat tenslotte naar de meening van de Regeering toch alleen van misdrijven van het Militair Wetboek de rede kan zijn in artikel 11. Er is dus twijfel over de beteekenis van de woorden „krachtens dit Wetboek” in dit artikel, die, waar ze een punt van belang betreft, uit den weg geruimd behoort te worden, nu de gelegenheid daarvoor openstaat. Men zou deze woorden kunnen vervangen door „ter zake van een feit in dit Wetboek (of volgens het gemeene recht) strafbaar gesteld”, met weglating al dan niet

1) v. d. Hoeven I, blz. 286.

2) v. d. Hoeven I, blz. 291.

3) v. d. Hoeven I, blz. 289.

4) v. d. Hoeven I, blz. 296.

van het tusschen haakjes geplaatste, naar gelang men het standpunt van den Minister en den Regeerings-Commisaris dan wel dat van de Kamerleden het juiste oordeelt. Het militair belang brengt mede, dat de beslissing valle in den geest van de Kamerleden, aan wier initiatief het opnemen van artikel 11 te danken of liever te wijten is.

Gelezen zooals het er staat, luidt artikel 11, dat, ingeval op het feit uitsluitend (of alternatief met de doodstraf) gevangenisstraf is gesteld, de rechter bevoegd is in de plaats van die strafsoort („daarvan”) eene andere strafsoort te lezen en mitsdien in plaats van gevangenisstraf uit te spreken militaire detentie doch alsdan voor niet langeren tijd dan twee maanden. Tot deze conclusie kwam ook de Regeerings-Commisaris in zijne rede in de Eerste Kamer gehouden ¹⁾. Er staat dus niet, dat, wanneer de rechter tot de slotsom is gekomen dat de toe te meten straf zal zijn eene vrijheidsstraf van b.v. 14 dagen, hij zal kunnen opleggen militaire detentie in plaats van de bedreigde gevangenisstraf en dus zal kunnen straffen òf met 14 dagen gevangenisstraf òf met 14 dagen militaire detentie, zooals de meening van de heeren Verheij ²⁾ en Lohman ³⁾ schijnt te wezen, naar moet worden opgemaakt uit hetgeen ter toelichting van hun voorstel — door eerstgenoemde nog wel met een beroep op het Deutsche Militaire Strafwetboek ⁴⁾ — door hen is betoogd. Ware deze lezing van het artikel de juiste, een wettelijke minimum zou terecht voor de militaire detentie in de wet niet zijn gesteld, omdat de minimum-duur van deze straf geen andere zou kunnen zijn dan die van de gevangenisstraf. Nu zij evenwel in flagranten strijd is met de duidelijke woorden van de wet, had, evenals zulks in het Wetboek van Strafrecht is geschied voor de gevangenisstraf en de hechtenis, evenzeer in het Wetboek van Militair Strafrecht voor de militaire detentie het wettelijk minimum moeten zijn bepaald. Men zou, om hierin alsnog te voorzien, de woorden „van tenhoogste twee maanden” kunnen schrappen en een nieuw lid aan het artikel toevoegen, luidende: „De duur der militaire detentie is tenminste een dag en tenhoogste twee maanden”.

Artikel 12. Wanneer veroordeeld is tot militaire detentie en deze straf nog niet of niet geheel is ondergaan ten tijde dat die persoon opnieuw tot straf wordt veroordeeld, thans evenwel met ontslag uit den militairen dienst, dan wel dat hij door den Minister van Oorlog uit den dienst wordt verwijderd, behoort hij, daar hij vanaf dat oogenblik geen militair meer is, in het gesticht waar mili-

¹⁾ v. d. Hoeven I, blz. 299.

²⁾ v. d. Hoeven I, blz. 295.

³⁾ v. d. Hoeven I, blz. 297.

⁴⁾ De Deutsche wet leert, dat er drie tijdelijke „vrijheidsstraffen” zijn, nl. gevangenisstraf en vestingstraf, beide van tenminste 6 weken en een dag en arrest van tenminste een dag, en dat, waar in dat Wetboek „vrijheidsstraf” is bedreigd, geacht wordt te zijn bedreigd een van de drie genoemde straffen, al naar gelang van den duur van de strafmaat. (§§ 17 en 21).

taire detentie wordt ondergaan niet meer thuis. Hij zal dan de militaire detentie als hechtenis moeten ondergaan. Vglk. art. 12g, 2e lid Wb. v. M. S., zooals dit ingevolge de voorgestelde Invoeringswet zal luiden. Aan artikel 12 ware mitsdien een nieuw lid toe te voegen: „Vóór het ontslag uit den militairen dienst opgelegde militaire detentie wordt na het ontslag als hechtenis ondergaan.”

Art ik el 12c. De tijd gedurende welken de veroordeelde geen krijgstuchtelijk vergrijp als in dit artikel omschreven mag begaan, behoort in de formule, voor de voorwaardelijke veroordeeling gebezigd, te zijn uitgedrukt, weshalve de woorden „vóór het einde van den proeftijd” achter het woord „zich” zullen zijn in te lasschen.

Welke de in dit artikel bedoelde krijgstuchtelijke vergrijpen zijn, zal mede in voor den veroordeelde duidelijke bewoordingen in de wet te lezen moeten zijn, omdat deze en in het vonnis en in de kennisgeving bedoeld in art. 14e W. v. S. daaruit woordelijk worden overgenomen. Naar bij de behandeling van vorderingen tot tenuitvoerlegging van vonnissen houdende voorwaardelijke veroordeeling bij herhaling is gebleken, voldoet het voorschrift van art. 4 van Stb. 1918 n. 255 aan dezen eisch niet. En daarbij staat n. h. v. het voorgestelde artikel 12c nog achter, waarin verwezen wordt naar artikelen van de Wet op de Krijgstucht en dat reeds daarom valt af te keuren. Men zinne daarom op eene meer verstaanbare redactie. Als proeve van duidelijker formulering wordt voorgesteld: „Indien de veroordeelde militair is, wordt aan het bevel dat het vonnis voorschrijft niet zal worden tenuitvoergelegd als algemeene voorwaarde verbonden, dat hij vóór het einde van den proeftijd zich niet schuldig make aan een strafbaar feit, ook wanneer dit mocht behooren tot die strafbare feiten welke krijgstuchtelijk mogen worden afgedaan, noch aan een krijgstuchtelijk vergrijp hetwelk, geen strafbaar feit opleverende, niettemin een ernstig karakter draagt”. De algemeene voorwaarde van art. 14a W. v. S., wat zinsbouw betreft afwijkende van de algemeene voorwaarde, welke daarenboven voor militairen werd gesteld, is in deze redactie met die voorwaarde samengesmolten tot één geheel, wat op zich zelf ook weer een gemak oplevert.

In de bijzondere voorwaarden is ingevolge art. 14g W. v. S. verandering mogelijk, wanneer na de uitspraak de omstandigheden zich hebben gewijzigd. Ook aan wijziging of liever aanvulling van de algemeene voorwaarde van art. 14a kan behoefte bestaan, wanneer nl. de burger-veroordeelde later militair is geworden. Uit hoofde van het militair belang zal deze in geen voordeeligere positie behooren te verkeeren dan zijn kameraad, die als militair voorwaardelijk werd veroordeeld. Daarom ware in de Invoeringswet ook deze bepaling op te nemen: „Indien een door den burgerlijken rechter voorwaardelijk veroordeelde militair is geworden, wordt, op vordering van het Openbaar Ministerie, door dezen rechter alsnog de algemeene voorwaarde aangevuld in den zin van artikel 12c van het Wetboek van Militair

Strafrecht" (bedoeld is: zooals dit artikel hierboven werd geformuleerd). „De artikelen 14i—14k van het Wetboek van Strafrecht zijn toepasselijk”.

Artikel 12d. Dit artikel laat toe, dat de opdracht van den rechter door den Commandeerenden Officier illusoir wordt gemaakt, daar het voor het uitoefenen zelf van de opdracht de goedkeuring van dezen officier vordert, en niet voor de wijze waarop het verlenen van den bijstand wordt uitgeoefend. De mogelijkheid dat deze officier met een beroep op de wet verklaart niet goed te vinden dat de door den rechter aangewezenen aan een voorwaardelijk veroordeelde, onder zijne bevelen staande, hulp en steun verleent, behoort te worden buitengesloten.

De wetgever, technische termen kiezende, zal daaraan streng moeten vasthouden. Waar hij in art. 12d zich bedient van de uitdrukking „in werkelijken militairen dienst”, wijkt hij zonder goede redenen af van den term „in werkelijken dienst”, in art. 46 verklaard,

Het artikel ware daarom te lezen: „..... oefent degene die belast is met het verlenen van bijstand aan den veroordeelden militair, die in werkelijken dienst is in den zin van het bepaalde in het eerste lid onder 1° en 2° en in het tweede lid onder 1° van artikel 46, dien uit op de wijze als door den Commandeerenden Officier van den veroordeelde is goedgekeurd.”

Het Wb. v. M. S. behoort voorts met het oog op art. 15a W. v. S. een voorschrift te bevatten houdende toepasselijkverklaring van het bepaalde bij art. 12d Wb. v. M. S. in geval van voorwaardelijke in-vrijheidstelling.

Artikel 12e. Tegen dit artikel zijn de navolgende bedenkingen gerezen.

Blijkt uit elk der artikelen van het Ontwerp, handelende over de voorwaardelijke veroordeeling, voldoende duidelijk, dat het betrekking heeft op aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen, uit dit artikel blijkt zulks niet.

Het woord „mede” kan tot conflicten van bevoegdheid leiden bij gelijktijdige bemoeiing van den rechter die het bevel heeft gegeven en een der beide Opperrechterlijke Militaire Colleges in het artikel vermeld, terwijl artikel 93 van het Ontwerp daarin niet voorziet.

Luidens de Toelichting zal het artikel alleen dan toepassing vinden, wanneer het bevel is gegeven door een Krijgsraad, die sedert heeft opgehouden te bestaan, doch het artikel zelf gewaagt hiervan niet. Integendeel doet het woord „steeds” denken, dat een algemeen voorschrift is gegeven en niet een voorschrift voor een bijzonder geval.

De zinsnede, „indien de veroordeelde zich bevindt (in of) op weg naar Oost-Indië” zal vermoedelijk beduiden: indien hij gedurende de reis naar Nederlandsch-Oost-Indië de voorwaarden niet naleeft. Van de zaak zal dan evenwel door het Hoog Militair Gerechtshof

van Ned.-Indië („Nederlandsch-Indië” is de geijkte term voor „Oost-Indië”, doch wordt alleen in art. 80 van het Ontwerp gebruikt) slechts kennis genomen kunnen worden na zijne aankomst daar te lande, d. i. eveneens indien hij zich „in” Nederlandsch-Indië bevindt.

Waarom men in het bij Koninklijke Boodschap van 1 Mei 1918 ingediende Ontwerp Invoeringswet is afgeweken van den tekst van de wet van 20 April 1918 Stb. no. 255 door weg te laten de woorden „die tot de zeemacht behoort”, staat niet vast. Wellicht heeft men onder het artikel willen begrijpen militairen van de Landmacht bestemd voor de krijgsmacht in Ned.-Indië. Is dit juist, dan is het niet duidelijk waarom men heeft nagelaten een regeling te treffen voor de voorwaardelijk veroordeelden, behoorende tot de koloniale troepen die voor West-Indië bestemd zijn en op weg daarheen de gestelde voorwaarden overtreden; zij behooren toch ook tot de militairen omschreven in artikel 47 1° van het Wetboek. Voor hen zou als rechter zijn aan te wijzen de Krijgsraad bij de Landmacht in West-Indië, en daar er geen reden voor bestaat om in Oost-Indië ten deze de voorkeur te geven aan het Hoog Militair Gerechtshof boven den kolonialen Krijgsraad, teminder nu deze weldra zal zijn samengesteld als de Nederlandsche, zou voor de koloniën of bezittingen van het Rijk buiten Europa de Krijgsraad kunnen worden aangewezen als de rechter die de voorschriften van artt. 14f—14k van het Wetboek van Strafrecht zal hebben toe te passen ten aanzien van een in Nederland voorwaardelijk veroordeelde: de Zeekrijgsraad te Soerabaja voor hen die deel uitmaken van de Zeemacht, de koloniale Krijgsraden voor hen die bestemd zijn voor de koloniale Landmacht.

Mocht niettemin in het artikel het Hoog Militair Gerechtshof van Ned.-Indië worden gehandhaafd, dan ware het eleganter het in hetzelfde artikel vermelde Hoog Militair Gerechtshof, dat in Nederland is gevestigd, te noemen zooals het in de oude bescheiden heet en wat in overeenstemming is met de grondwettelijke benaming van den Hoogen Raad: Hoog Militair Gerechtshof der Nederlanden.

Voor Oost- en West-Indië is eene regeling van de voorwaardelijke veroordeeling eensdeels in bewerking, anderdeels reeds vastgesteld. Dit brengt mede de wenschelijkheid om in het Militair Wetboek op te nemen de bepaling dat hier te lande last gegeven kan worden tot tenuitvoerlegging van een koloniaal vonnis houdende voorwaardelijke veroordeeling van een tot de koloniale troepen behoorend militair die zich in Nederland bevindt, met aanwijzing van den daartoe bevoegden rechter. Het voorschrift van art. 47 1° slot maakt zulks toch geenszins overbodig.

Men zou artikel 12e aldus kunnen formuleeren:

„Als de rechter die het in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht bedoelde bevel betreffende een aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon heeft gegeven, wordt voor de toepassing van de artikelen 14f—14k van dat Wetboek aangemerkt:

1°. het Hoog Militair Gerechtshof, indien het bevel is gegeven.

a. door een Krijgsraad bij de Zeemacht buiten het Rijk in Europa of door een bijzonderen Krijgsraad bij de Landmacht wanneer deze Krijgsraden daarna hebben opgehouden te bestaan, of

b. door den Krijgsraad bij de Zeemacht te Soerabaja of door den militairen rechter ¹⁾ van de koloniën of bezittingen van het Rijk buiten Europa, wanneer de veroordeelde zich in Nederland bevindt;

2°. de Krijgsraad bij de Zeemacht te Soerabaja of de Krijgsraad ²⁾ van de koloniën of bezittingen van het Rijk buiten Europa, onder welken de veroordeelde, die zich aldaar bevindt ressorteert, voorzoover laatstbedoelde Krijgsraad betreft samengesteld naar de daar te lande geldende bepalingen,

indien het bevel is gegeven door den rechter in Nederland".

Dat artikel 12e in een Wetboek van Strafrecht niet op zijn plaats is, behoeft eigenlijk niet gezegd. Het ontsiert het nieuwe Wetboek. Ook de voorschriften van zuiver formeel strafrecht had men er geen plaats moeten geven. Nadat men het Wetboek van Strafrecht bedorven had door de formeelrechtelijke voorschriften betrekking hebbende op de voorwaardelijke veroordeeling, had men het daarbij kunnen laten, en niet andermaal een Wetboek moeten verknoeien.

Artikel 14. Het voorschrift van het eerste lid van dit artikel is evenzeer bij vrijwillige betaling der hoogste geldboete van belang als bij betaling van eene opgelegde geldboete. Ook van het geldelijk bedrag, vertegenwoordigende de waarde van verbeurdverklaarde niet in beslag genomen voorwerpen, had in dit artikel moeten zijn gesproken. Men zou het artikel kunnen lezen: „..... de betaling van eene opgelegde geldboete en bij niet uitlevering van verbeurdverklaarde niet in beslag genomen voorwerpen van het geldelijk bedrag waarop deze bij de uitspraak zijn geschat alsmede de betaling van gelden als bedoeld in art. 74 W. v. S. kunnen door den militair geschieden .....", terwijl in het tweede lid achter het woord „geldboete" ware te lezen: „en het bij uitspraak geschatte geldelijk bedrag kunnen geschieden .....".

Artikel 25. Achter de woorden „opgelegde straf" in het eerste lid van dit artikel ware te voegen „de vervangende hechtenis en". Deze aanvulling is noodig, omdat bij toepassing van art. 23, 2e lid W. v. S. of van art. 12g Wb. v. M. S. j°. Invoeringswet is en blijft „opgelegd" onderscheidenlijk geldboete en militaire detentie.

Artikel 29a. Na de hoofdelijke omvrage wordt het vonnis „gewezen" (art. 194 R. L., art. 186 R. Z.). Het vonnis wordt daarna opgesteld en in den regel op een lateren datum „geresumeerd en gearresteerd" (art. 196 R. L., art. 188 R. Z.) Het laatstbedoelde

¹⁾ Deze uitdrukking omvat mede het Hoog Militair Gerechtshof van Ned.-Indië.

²⁾ Het is niet noodig hierbij te voegen „bij de Landmacht", waar de koloniale Krijgsraden alle Krijgsraden bij de Landmacht zijn.

tijdstip behoort onderwerpeijk in aanmerking te komen als minder ver van „de uitspraak” verwijderd. In plaats van „gewezen” worde daarom in het artikel gelezen „gearresteerd”.

Artikel 29c. Luidens de Toelichting is het ontslag uit den militairen dienst, uitgesproken met de straf van plaatsing in eene tuchtschool, geen bijkomende straf maar een administratieve maatregel. Dit klinkt min of meer paradoxaal. Het voorschrift handelt toch over de *straf* van ontslag uit den militairen dienst. Men zou het artikel liever moeten schrappen en in de bijzondere militaire wetten de bevoegdheid moeten toekennen aan de hoogste militaire autoriteit om op grond van de rapporten van den Directeur der tuchtschool te bepalen dat het dienstverband wordt verbroken. Juist gedurende het verblijf in de tuchtschool zal het toch uitkomen of het karakter van den minderjarige van dien aard is dat hij uit den militairen dienst behoort te worden ontslagen. De rechter is bij de behandeling van de strafzaak dienaangaande minder goed voor- gelicht.

Artikel 29e. Wanneer inlandsche personen (lees: Indone- siërs), uit de koloniën afkomstig (waarom ook hier niet gesproken van koloniën en bezittingen van het Rijk buiten Europa?), minder geschikt heeten om te worden geplaatst in een Rijksovoedingsge- sticht of eene tuchtschool, dan moet er, zij het in mindere mate, toch evenzeer bezwaar bestaan hen gevangenisstraf of hechtenis in gemeenschap te doen ondergaan met Europeanen, en dit wordt in het Ontwerp niet voorkomen. Wellicht zou dus ook art. 29e gemist kunnen worden. En zoo dit maar even mogelijk is, verdient het aan- beveling het te schrappen. Waar bij elke nieuwe verordening voor Ned.-Indië algeheele wettelijke gelijkstelling van rassen wordt na- gestreefd, zal het vaststellen van een uitzonderingsvoorschrift, waarvan de noodzakelijkheid niet onbetwistbaar vaststaat, daar te lande een vreemden indruk maken.

Artikelen 45 en 47. Het tweede lid van deze beide artikelen behelst, zooals in de Toelichting wordt gezegd, een bloot instructief voorschrift zonder eenig rechtsgevolg. Hiermede is o. i. meteen be- slist, dat het in eene strafwet niet op zijn plaats is. Nu het niet- temin toch daarin is opgenomen, bestaat het gevaar dat in het voorafgaande lid juist datgene wordt gelezen wat men heeft willen buitensluiten, nl. dat de bekendmaking in het tweede lid vermeld een integreerend bestanddeel uitmaakt van het begrip militair in strafrechtelijken zin. Bovendien doet het nieuwe lid nieuwe vragen rijzen, als deze: moet ingevolge het tweede lid van artikel 47 aan hen die, in Indië in dienst getreden, reeds behooren tot het Oost-Indisch leger doch zich elders ophouden, die bekendmaking bij het verlaten van het gebied van Ned.-Indië worden gedaan, daar zij tevoren toch geen militair waren in den zin van het Militair Wetboek? en zal aan

militie-commissarissen, die voor onbepaalden tijd worden benoemd, telkenmale wanneer zij als zoodanig dienst gaan verrichten (zie art. 47 3°.) moeten worden bekendgemaakt dat zij staan onder de militaire tucht?

Artikel 46. Door onder 3° in dit artikel van den tekst van het Wetboek meer af te wijken dan noodig was, is geen nauwkeuriger redactie bereikt en schijnt het doel, met de wijziging van het artikel beoogd, dus niet verwezenlijkt. Als men hier leest „zoolang hij tegenwoordig is bij eenig onderzoek den militairen dienst of de militaire justitie betreffende, waartoe hij als verlofganger is opgeroepen”, wordt de bedoeling van den wetgever stellig duidelijker uitgedrukt dat hij tot het onderzoek moet zijn opgeroepen, en komt tevens uit dat dit geen willekeurig onderzoek mag zijn. Onder „den militairen dienst betreffende” is het militair geneeskundig onderzoek vanzelf begrepen.

Artikel 138. Art. 421 Wetboek van Strafrecht bepaalt, dat de in eenige artikelen van dat Wetboek — o.m. art. 416 — bedreigde straf kan worden verhoogd, indien tijdens het plegen van het misdrijf nog geen vijf jaren zijn verlopen sedert de schuldige gevangenisstraf heeft ondergaan; tegen hem uitgesproken wegens een der in die artikelen omschreven misdrijven of eene straf krachtens de militaire wetten uitgesproken wegens diefstal, verduistering of bedrog. Nu zijn in art. 416 omschreven *twee* misdrijven, t. w. heling en het opzettelijk voordeel trekken uit de opbrengst van eenig door misdrijf verkregen voorwerp. Beide deze misdrijven vindt men ook in art. 140 Wetboek van Militair Strafrecht. Men kan dus niet volstaan met het inlasschen in art. 421 van het woord „heling”, zooals in art. 29 Ontwerp Invoeringswet is voorgesteld, maar zal eveneens moeten invoegen: het opzettelijk voordeel trekken enz.

Voorts zullen de laatste twee woorden van de uitdrukking „krachtens de militaire wetten uitgesproken straf” in hetzelfde artikel behooren te worden vervangen door „opgelegde gevangenisstraf”. Uitgesloten is dan de militaire gevangenisstraf, welke het nieuwe Wetboek niet meer kent en waarover voor zooveel noodig in eene overgangsbepaling zal moeten worden gesproken (zie hierover de laatste van deze aantekeningen). En eveneens de militaire detentie. Nu haar maximum-duur van twee jaren is ingekrompen tot twee maanden, behoort zij in geval van herhaling van misdrijf evenmin als de gelijkwaardige straf van hechtenis met haar maximum-duur van een jaar als reden voor strafverhoging in aanmerking te komen. De wenselijkheid dat het woord „uitgesproken” worde vervangen door „opgelegde” vindt hare verklaring hierin, dat anders de eenheid in de wetgeving wordt verbroken. Immers zijn in de artt. 107 en 138 Wb. v. M. S. de woorden „tegen hem uitgesproken” niet uit de artt. 421 en 422 W. v. S. overgenomen, maar vervangen door „aan hem op-

gelegd", teneinde naar de Memorie van Toelichting leert ook het geval te omvatten dat door den Koning bij wege van gratie aan een ter dood veroordeelde gevangenisstraf is opgelegd.

De wederkeerigheid der recidive is tenslotte onvoldoende geregeld, daar niet voorzien is in het geval dat het oude en het nieuwe feit beide misdrijven zijn als omschreven in artikel 140 Wb. v. M. S. Ook dit artikel had daarom in art. 138 moeten zijn vermeld.

Artikel 140. Dit artikel moet worden aangevuld met inachtneming van de wijzigingen, welke in artikel 416 Wetboek van Strafrecht zijn aangebracht bij de wet, afgekondigd in Stb. 1919 no. 311.

Artikel 142. Beschadiging van oorlogsbehoefte is alleen strafbaar, indien de militair behoort tot eene op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht. De juist vermelde omstandigheid is, ingeval het geldt beschadiging enz. van een legerhond, -postduif enz., daarentegen geen element van het strafbare feit doch enkel eene verzwarende omstandigheid. Terwijl in Ned.-Indië het vernielen van geweren strafbaar is gesteld met vijf jaren militaire gevangenisstraf (Ind. Stb. 1914 no. 410), kan dit feit krachtens art. 350 W. v. S. in Nederland slechts met eene gevangenisstraf van twee jaren worden gestraft. Dit maximum is voor een zoodanig feit als uiting van antisociale gevoelens beslist te laag. Het verdient daarom aanbeveling in art. 142 de redactie van art. 141 na te volgen.

Wet op de Rechterlijke Organisatie.

Artikel 88. In het nieuwe lid, dat aan dit artikel zal worden toegevoegd ingevolge art. 65 Ontwerp Invoeringswet, zouden de woorden „zooveel mogelijk en tenminste voor de grootste helft” gevoegelijk geschrapt kunnen worden, omdat het niet wenschelijk is, dat de kleinste helft van het College, dat reeds eene beslissing in de zaak heeft gegeven, ook deelneemt aan de nieuwe beslissing door hetzelfde College in dezelfde zaak te geven. Ook zou men in navolging van de Nederlandsch-Indische wetgeving, volgens welke de Gouverneur-Generaal bevoegd is om uitspraak te doen in een jurisdictie-geschil tusschen het Hoog Gerechtshof en het Hoog Militair Gerechtshof van Ned.-Indië (art. 162, 4e Reglement op de Rechterlijke Organisatie j°. art. 83 Regeerings-Reglement), aan den Koning kunnen opdragen om te beslissen ingeval de Hooge Raad in het geschil is betrokken. Als ongeoorloofde tussenkomst van de Regeering in zaken van justitie is dit niet te beschouwen. (vglk. art. 83, j°. 81 Reg. Reglt.)

Regtspleging.

R. Z. Artikel 9.

R. L. Artikel 14. Indien aan een militair het recht toekomt om door vrijwillige betaling van de hoogste geldboete een einde te

maken aan de strafvervolgving, en zulks is het geval: zie art. 74 W. v. S. j°. art. 2 Wb. v. M. S., dan zal hij bij den burger niet mogen achterstaan voor zooveel betreft de bekendmaking van den verdachte met die bevoegdheid, welke voor burgers is omschreven in art. 254 van het Wetboek van Strafvordering. Hieraan schijnt bij het ontwerpen van de Invoeringswet niet te zijn gedacht. Dit verzuim zou kunnen worden hersteld door achter het eerste lid van art. 9 R. Z. en art. 14 R. L. te voegen de woorden: „zoomede, indien de verwijzing plaats heeft ter zake van eene overtreding waarop geene andere hoofdstraf is gesteld dan geldboete, de bevoegdheid om op machtiging van den Auditeur-Militair binnen den door dezen te stellen termijn door vrijwillige betaling van het maximum der boete het recht tot strafvordering te doen vervallen.”

Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof.

Artikel 52. Over dit artikel, dat blijkens art. 52 Ontw. Invoeringswet zal vervallen, is in letterlijken zin uitgesproken la mort sans phrase. Weliswaar is van het recht om zich ter purge te stellen weinig gebruik gemaakt, doch van ondoelmatigheid van het instituut is daarbij zeer zeker niet gebleken. Het is daarom te betreuren, dat de Regeering bij het voorstel tot intrekking van art. 52 P. I. zich van elke toelichting onthoudt. Zij neme de vraag, of het artikel niet gehandhaafd behoort te worden, in nadere overweging.

Gestichtenwet.

Artikelen 2 en 7. Bij invoering van het nieuwe Wetboek is de militaire gevangenisstraf afgeschaft. De woorden „militaire gevangenisstraf daaronder begrepen”, welke ingevolge art. 66 Ontw. Invoeringswet in artikel 2 der Gestichtenwet zullen worden gelezen, zijn daar dus niet op hun plaats. Het bezwaar dat anders niet zouden zijn aangewezen de gestichten, waarin de militaire gevangenisstraf, onder de oude wetgeving opgelegd, moet worden ondergaan, behoort te worden ondervangen door eene overgangsbepaling. In de Memorie van Toelichting komt dit bezwaar dan ook pas op het tweede plan. Als meer gewichtige grond voor het behoud van de militaire gevangenisstraf in de Gestichtenwet wordt gereleveerd, dat „blijkens artikel 7, tweede lid dier wet hier te lande in eene bijzondere strafgevangenis nog wel zal kunnen worden tenuitvoergelegd militaire gevangenisstraf, in de Koloniën opgelegd”. Deze bewering moge steunen op de practijk, aangezien toch in de bijzondere strafgevangenis te Leeuwarden de militaire gevangenisstraf wordt ondergaan welke rechtstreeks of middellijk (d.w.z. ter vervanging van gevangenisstraf) is opgelegd door den Nederlandsch-Indischen rechter aan personen, die naar Nederland worden opgezonden om hier te lande hunne straf te ondergaan (K. B. van 2 Juni 1902 n°. 85, Ind. Stb. 1902 n°. 308); maar in artikel 7 staat daarvan niets te lezen. In dit

artikel wordt bepaald, dat „kan worden aangewezen eene bijzondere strafgevangenis bestemd ¹⁾ voor militairen of daarmede gelijkgestelden voorzoverre zij militaire gevangenisstraf in gemeenschap moeten ondergaan”, onder welke militaire gevangenisstraf de militaire gevangenisstraf, gesteld in de koloniale wetgeving, niet is begrepen omdat het artikel daarover zwijgt, zoodat daarmede alleen is bedoeld de militaire gevangenisstraf van de bekende wet van 1879, welke voor Ned.-Indië niet geldt. Bovendien zijn de personen in het evenvermelde Koninklijk Besluit bedoeld geen „militairen of daarmede gelijkgestelden (d. w. z. militaire geëmployeerden)”, want zij zijn vervallen verklaard van den militairen stand en dus tot den burgerstand teruggekeerd. Leverde artikel 7 den wettelijken grondslag op voor het opnemen van meerbedoelde personen in eene Nederlandsche strafgevangenis, het Koninklijk Besluit zou een deugdelijken ondergrond hebben. Nu schijnt het dien te missen. Is deze meening juist, dan zou thans de gelegenheid kunnen worden aangegrepen het dien te geven; want de Koning moge bevoegd zijn te bepalen dat eene in Indië opgelegde straf buiten Nederlandsch-Indië worde ondergaan, daaraan zal geen uitvoering gegeven kunnen worden wanneer de Rijkswetgever er niet in bewilligt dat een van de Nederlandsche strafgevangenisgenissen daarvoor wordt opengesteld. Eene quaestie van geld is dit niet alleen, en het is dus niet voldoende dat de kosten van deze opneming worden gebracht ten laste van de Indische begrooting. Nog zij hier opgemerkt, dat de personen, die uit Ned.-Indië opgezonden om in Nederland hunne straf te ondergaan daardoor in slechtere condicie worden gebracht. Gevangenisstraf of militaire gevangenisstraf, in Indië opgelegd, wordt daar te lande niet in afzondering ondergaan, doch steeds in gemeenschap. De straffen aldaar opgelegd zijn zwaarder dan hier te lande, hetgeen o.m. hieraan kan worden toegeschreven, althans wat de gevangenisstraf betreft, dat juist omdat gevangenisstraf in Indië niet in afzondering ondergaan wordt, de straf-maxima van het Nederlandsche Wetboek van Strafrecht beneden negen jaren in het Indische Wetboek van Strafrecht zijn verhoogd. De naar Nederland opgezondene ondergaat nu hier te lande zijne zwaardere straf gedurende de eerste vijf jaren in afzondering!

*Ontwerp Invoeringswet over de rechtsmacht van den
militairen rechter.*

Bij de bespreking van den omvang van de werking der strafwet kwam dit onderwerp reeds even ter sprake. Bij die aantekeningen zijn nog de volgende te voegen.

Artikel 73, 3°. Feiten, strafbaar gesteld in het Wetboek van Militair Strafrecht, kunnen alleen worden begaan door militairen en met dezen gelijkgestelden (vglk. art. 50 van dat Wetboek)

¹⁾ Vermoedelijk heeft men bedoeld hier te zeggen: „te bestemmen”.

Dezen zijn allen reeds aan de militaire rechtsmacht onderworpen. Onderwerpelijc viel nog alleen eene regeling te treffen ten aanzien van feiten niet strafbaar gesteld in dat Wetboek, zoodat van deze feiten niet in de uitzondering maar in den regel, dien art. 73 onder 3° geeft, melding had behooren te zijn gemaakt. Ook is de Zinswending: „tenzij . . . niet” verre van aantrekkelijk. Het geheel is tengevolge van een en ander minder duidelijk. Beter schijnt deze redactie: „van de niet bij het Wetboek van Militair Strafrecht strafbaar gestelde feiten op door de Nederlandsche krijgsmacht geheel of ten deele bezet vijandelijk gebied door niet-militairen, wie zij ook zijn, begaan, indien eenig Nederlandsch belang daardoor is of kan worden geschaad, tenzij de oorlog een einde heeft genomen”.

Artikelen 76 en 78. Ingeval van connexiteit behoort het feit ten aanzien van allen, die daaraan hebben deelgenomen, door een en denzelfden rechter te worden berecht. Vooral voor de straftoemeting is dit een punt van belang. Op dezen regel worde geen inbreuk gemaakt, in geval het feit wat den militair betreft, die in deelneming met een burger handelde, behalve onder eene strafbepaling van het Wetboek van Strafrecht (b.v. art. 311, 4°) mede onder eene van het Wetboek van Militair Strafrecht (b.v. art. 134) valt. De militaire rechter neme dan van het feit kennis, ook zoooveel den burger betreft. Nu de Krijgsraden worden voorgезeten door een burger-rechtsgeleerde, terwijl in het Hoog Militair Gerechtshof drie burger-rechtsgeleerden zitting hebben en de ambtenaren van het Openbaar Ministerie eveneens niet-militairen en rechtsgeleerden zijn, kan hiertegen geen bezwaar meer bestaan.

Artikel 77. De woorden „officier die het bevel voert over een oorlogsvaartuig” in dit artikel zijn van gelijken zin als in art. 50 van de Prov. Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof de uitdrukking „Commandeerende Officieren van eenig schip of vaartuig van oorlog”. De strijdvrage of hieronder ook vallen de Commandeerende Officieren van eene Marine- of Onderzeedienstkazerne of van een militair Vliegkamp had hier tegelijk moeten zijn opgelost.

Artikel 80. Aan de wijziging van art. 67 Wet op de Krijgstucht (zie art. 26 Ontw. Invoeringswet) ligt het denkbeeld ten grondslag, dat een feit behoort te worden onderzocht en bestraft in het land waar het is begaan. Daarom is in zaken van beklag over krijgstuchtelijke straffen indien klager zich bevindt in of op weg naar „Oost-Indië” (ook hier evenals in andere artikelen van het Ontwerp worde daarvoor gelezen „Nederlandsch-Indië”: zie de aantekening ad artikel 12e Wetb. v. M. S.), het Hoog Militair Gerechtshof van Ned.-Indië de bevoegde rechter, en zoo eveneens ingevolge artikel 80 van het ontwerp in hooger beroep van vonnissen daar te lande door Krijgsraden bij de Zeemacht gevezen. Hetzelfde Hof zal nu ook kennis behooren te nemen van

strafbare feiten in of op weg naar Ned.-Indië begaan door officieren, die thans in eersten aanleg plegen terecht te staan voor het Hoog Militair Gerechtshof der Nederlanden. Tusschen de woorden „bepalingen” en „oordeelt” ware mitsdien in te lasschen: „neemt in eersten en laatsten aanleg kennis van strafbare feiten in of op weg naar Ned.-Indië begaan door hem die een hooger en militair rang heeft dan dien van luitenant ter zee 1e klasse of door een officier die het bevel voert over een oorlogsvaartuig (Marine- of Onderzeedienstkazerne of Militair Vliegkamp?), tenzij zij na het plegen van het feit in Nederland bevinden en ....” De toegevoegde bijzin houdt verband met het bepaalde bij art. 83, 3°. Ontw. Invoeringswet.

Zooals het Hoog Militair Gerechtshof van Ned.-Indië in zaken van beklag zal hebben te oordeelen overeenkomstig de voorschriften geldende voor het Hoog Militair Gerechtshof der Nederlanden (vglk. art. 68 j°. 67 Wet op de Krijgstucht), zoo zal dat College in hooger beroep van vonnissen door een zee krijgsraad, die een Nederlandsche rechter is, in Ned.-Indië gewezen eveneens overeenkomstig die voorschriften hebben recht te spreken. Hetzelfde ware te bepalen voor zaken in eersten aanleg als evenbedoeld. Officieren van de Nederlandsche Krijgsmacht zullen dan hetzelfde recht op zich zien toepassen, onverschillig of zij in Nederland of daarbuiten delinqueeren. Als slotwoorden leze men diensvolgens in art. 80 de toe te voegen woorden „een en ander overeenkomstig de regelen voor het Hoog Militair Gerechtshof der Nederlanden voorgeschreven”¹⁾.

Mocht alsnog worden besloten om de terpurgestelling te handhaven, dan ware een tweede lid nog toe te voegen: „Voor hetzelfde staan in eersten en laatsten aanleg mede terecht zoodanige militairen, van welken rang ook, die zich ter purge stellen ter zake van strafbare feiten, in of op weg naar Ned.-Indië begaan, tenzij zij na het plegen daarvan zich in Nederland bevinden”.

Overgangsbepalingen.

De recidive-bepalingen van het Wetboek van Militair Strafrecht zullen worden toegepast, leert art. 68 Ontw. Invoeringswet, ook indien de vroegere veroordeeling wegens soortgelijk feit onder de heerschappij van het oude Wetboek plaats had, zelfs als ingevolge laatstbedoeld Wetboek op het feit eene andere qualificatie is toegepast. Een zelfde artikel vindt men in de Invoeringswet Wetboek van Strafrecht (art. 29). Daarbij is toen verzuimd te voorzien in het geval dat volgens het oude Wetboek eene andere straf is opgelegd dan de gevangenisstraf, in de recidive bepalingen van het Wet-

¹⁾ In art. 12e Wb. v. M. S., hierboven voorgesteld, zijn deze woorden niet noodig in verband met de daarin voorkomende woorden „voor de toepassing van de artikelen 14f—14 k. W. v. S.,” welke artikelen de door den rechter in acht te nemen vormen bevatten.

boek van Strafrecht vermeld. Ook bij de invoering van het Wetboek van Strafrecht voor Ned.-Indië is aanvankelijk daaraan niet gedacht, doch dit verzuim is later hersteld bij Ind. Stb. 1918 n°. 269. Op eenzelfde verzuim nu valt te wijzen in art. 68 voormeld, waar ook de artt. 107 en 138 Wb. v. M. S. de zinsnede bevatten: „sedert de schuldige een *gevangenisstraf* enz. heeft ondergaan”. Aan dit art. 68 voege men derhalve als slotwoorden toe: „of ter zake daarvan eene andere vrijheidsstraf dan gevangenisstraf werd opgelegd.” Tevens zou hier eene overgangsbepaling kunnen worden geplaatst als bedoeld in de aantekening ad art. 138 Wb. v. M. S.

**Beschouwingen over het tijdstip van ingang van de
bijkomende straf van ontzegging van het recht
om bij de gewapende macht te dienen.**

Over de ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen zijn in deel XV M. R. T. twee opstellen verschenen, welke blijk geven van verschil van inzicht over de vraag, of reeds vanaf het tijdstip van het in gewijsde gaan van het vonnis de tot de bijkomende straf van ontzegging veroordeelde ophoudt militair te zijn.

De redeneering van geen van beide schrijvers evenwel zal kunnen standhouden. Die in het eerste artikel (bl. 340 e.v.) gevolgd steunt op eene onderscheiding van verbreking van het bestaande dienstverband en de ontzegging, welke de wet niet kent. Wat toch in art. 11 wordt geregeld met betrekking tot de vervallen-verklaring van den militairen stand, regelt het 2e lid van art. 12 der wet van '79 ten opzichte van de ontzegging, t.w. de gevolgen der daar bedoelde bijkomende straf. Den schrijver van het tweede artikel (bl. 449 e.v.) treft het verwijt, dat hij aan de uitdrukking „van rechtswege” in het laatstvermelde wetsvoorschrift geen aandacht geeft.

Beide schrijvers nemen intusschen in zeker opzicht hetzelfde standpunt in. Zij zijn allebei van meening, dat het 4e lid van art. 12 becocht vast te stellen, dat de ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen niet mag loopen gedurende het ondergaan van de hoofdstraf en dat de voor de ontzegging bepaalde termijn pas begint te loopen bij de expiratie der hoofdstraf. Het eerste wordt dezerzijds juist geacht, het laatste is voor betwisting vatbaar.

Laat ons artikel 12 nog eens nauwgezet lezen. In het eerste lid werkt de wetgever het bepaalde bij art. 4 B 3o. „de ontzegging voor een bepaalden tijd van het recht” enz. nader uit, door het minimum en het maximum van dien tijd vast te stellen. Het tweede lid bevat de omschrijving dier bijkomende straf, de regeling van de gevolgen welke zij voor den veroordeelde heeft, n.l. de opheffing van het dienstverband. Evenals in art. 11 wordt hier gezegd, dat dit gevolg

zal intreden „van rechtswege” of, om de terminologie van het Wetboek van Strafrecht (art. 31, 2e lid) te bezigen, dat deze bijkomende straf ingaat op den dag waarop de rechterlijke uitspraak kan worden tenuitvoergelegd. Van rechtswege, vanzelf, zonder dat daarvoor eenige verrichting van den met de tenuitvoerlegging van het vonnis belasten ambtenaar wordt vereischt, wordt de bijkomende straf van ontzegging geëxecuteerd. Zij gaat dus in op het tijdstip dat het vonnis gewijsde is geworden. Het derde lid vult het tweede aan met de bepaling dat als gevolg van de ontzegging bovendien — vanaf hetzelfde tijdstip natuurlijk — intreedt het verloren gaan van alle rechten aan voorafgaanden militairen dienstverbonden alsmede van het recht om gedurende den ontzeggingstermijn onderscheidingssteekenen te dragen, ter zake van vorigen dienst verkregen.

Door de wet zijn derhalve de nu vervallen Justitieele Voorschriften gedekt, waarbij is bepaald dat militairen, tegen wie ontzegging is uitgesproken, vanaf het oogenblik dat het vonnis gewijsde is geworden als burgers moeten worden behandeld, want op dat tijdstip is de bijkomende straf in werking getreden. Vanaf dat oogenblik dragen zij de uniform en militaire onderscheidingsteekenen ongeacht; het begrip „van rechtswege” sluit tenuitvoerlegging door den executeerenden ambtenaar uit, zoodat met geweld ze hun niet kunnen worden ontnomen; zij hebben het recht verloren ze te dragen; mochten zij aan de uitnoodiging om zich daarvan te ontdoen niet storen, dan zal van Regeeringswege civiel- en strafrechtelijk tegen hen moeten worden opgetreden. Het dienstverband is dan verbroken. Niet militair meer zijnde, zullen zij niet onder militair geleide naar de gevangenis mogen worden gebracht.

En nu het vierde lid van artikel 12. In geen geval kan dit inhouden den aanvang van den termijn van ontzegging, daar, zooals wij hebben gezien, deze al is bepaald. Had men in het vierde lid wél te lezen het oogenblik van aanvang van dien termijn, éénzelfde artikel zou twee voorschriften bevatten, dezelfde stof regelende in lijnrecht tegenovergestelden zin. Dit laatste is niet aannemelijk, te minder wanneer men weet dat dit vierde lid niet later aan het artikel is toegevoegd, maar dat het reeds deel uitmaakte van het artikel, toen dit — in 1876 opgenomen in het oorspronkelijke wetsontwerp van 1868 — ons de instelling van tijdelijke ontzegging toedacht als „mindere soort van vervallenverklaring”. Quantitatief, niet kwalitatief, slechts in tijdsduur zou deze ontzegging verschillen van de vervallenverklaring en de vervallenverklaring trad in, zoodra het vonnis kracht van gewijsde had gekregen.

Het eenige wat den rechter in artikel 12 ter regeling was overgebleven, was te verhoeden dat de ontzegging zou werken gedurende den tijd dat de hoofdstraf werd ondergaan, want hierin week deze bijkomende straf af van de vervallenverklaring, dat ze zou worden uitgesproken voor een bepaalden tijd. Men moest dus voorkomen, dat de tijd, dien de veroordeelde in de gevangenis doorbracht tot het ondergaan van de hoofdstraf, zou meetellen bij het bereke-

nen van den termijn, waarvoor werd ontzegd. De wetgever, het vierde lid opstellende, heeft zich daarbij het normale geval voor oogen gesteld — ik zeg het den schrijver van het laatste der twee bovenbedoelde opstellen na — dat de hoofdstraf wordt geëxecuteerd dadelijk nadat het vonnis gewijsde is geworden. In dezen gedachtingengang valt de aanvang van den termijn van ontzegging samen met het tijdstip van het uiteinde der straf. Maar dan mag men ook niet aannemen, dat de wetgever in artikel 12, vierde lid, voorschrijvende dat vóór dit laatste tijdstip de ontzegging niet loopt, iets anders heeft willen zeggen dan dat *tijdens* den duur van de hoofdstraf de ontzegging niet zal loopen. De redactie van dit lid laat, onder dit licht bezien, aan duidelijkheid dus niets te wenschen over.

Evenwel hoe spoedig ook de executie van de hoofdstraf plaats hebbe, er ligt altijd een zekere tijdsduur, hoe kort dan ook, tusschen het in gewijsde gaan van het vonnis en de tenuitvoerlegging van de hoofdstraf, waarvoor — in tegenstelling met de uitvoering van de bijkomende straf welke van rechtswege plaats vindt — eene handeling noodig is van den executeerenden ambtenaar. Deze handeling toch, hoe schielijk ook verricht, behoeft altijd eenige voorbereiding, waarmede dus tijd is gemoeid. De wetgever, die een algemeenen regel stelde, mocht dit kort tijdsverloop verwaarloozen, in de practijk is gebleken dat ook moet vaststaan, welke de rechtstoestand van den militair, tegen wien ontzegging is uitgesproken, in dat tijdsbestek is, of de ontzegging ook dan reeds loopt en het dienstverband dientengevolge als verbroken moet worden beschouwd, alsook dat dit punt van gewicht is in abnormale tijden als wij thans nog beleven, nu er dagen ja maanden verlopen vóórdat een vonnis wordt geëxecuteerd. Nu de wetgever dit niet heeft vastgesteld, behoort dit tot de taak des rechters. Deze zal bij het oplossen van de vraag of de ontzegde, die in dat kortere of langere tijdsbestek een strafbaar feit heeft gepleegd, valt onder de jurisdictie van den militairen of van den burgerlijken rechter, niet mogen tekort doen aan het bepaalde bij het tweede lid van artikel 12, dat op het tijdstip van het in gewijsde gaan van het vonnis de ontzegging is aangevangen en voorts de vraag hebben te toetsen aan den algemeenen regel van het vierde lid dat zoolang de hoofdstraf wordt ondergaan de bijkomende straf niet loopt. De beslissing is voor hem dan geen moeilijke. Immers logice volgt uit die beide bepalingen in haar onderling verband, dat de uitvoering van de bijkomende straf, begonnen bij het in kracht van gewijsde gaan van het vonnis, wordt geschorst op het oogenblik dat de tenuitvoerlegging van de hoofdstraf aanvangt, om na het uiteinde van den duur der hoofdstraf haar loop te hervatten. Vóór de schorsing was het dienstverband dus reeds verbroken en de beslissing zal moeten luiden, dat de burger-rechter heeft kennis te nemen van het strafbaar feit vóór de schorsing begaan.

Deze wetsverklaring doet de woorden van de wet geen geweld aan. Zij doet recht wedervaren aan elk dier woorden zonder één er

van over het hoofd te zien. Zij sluit zich aan bij de opvatting sinds tientallen van jaren door de Regeering en hare zuiver militaire ambtenaren gehuldigd.

Ook leidt zij in de practijk niet tot onhoudbare consequenties en is zij ook daarom te verkiezen boven die van de schrijvers hoogerbedoeld. In het tijdsverloop toch tusschen het in kracht van gewijsde gaan van het vonnis en de executie van de hoofdstraf zullen de militaire autoriteiten met den man niet verlegen zitten, daar hij geen militair meer is. De man zal in dien tijd niet kunnen worden ingelijfd noch eene verbintenis als vrijwilliger aangaan, aangezien hij als ontzegd militair moet worden afgewezen, en van het recht om bij de gewapende macht te dienen zal hij geen dag en geen uur langer verstoken worden dan door den rechter is bepaald.

WETGEVING.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1919—1920. — 428.

Nadere voorzieningen tot bestrijding van revolutionnaire woelingen.

VOORLOOPIG VERSLAG.

Algemeene beschouwingen.

§ 1. Verscheidene leden gaven hunne verbazing er over te kennen, dat dit wetsontwerp eerst nu, een maand geleden ongeveer, is ingediend. In de afgelopen jaren zijn er oogenblikken geweest, waarop het gevaar voor revolutie aanzienlijk grooter was dan thans. Van het standpunt der Regeering beschouwd, had zij dit ontwerp behooren in te dienen onmiddellijk nadat het bestaan van revolutionnaire woelingen in ons land haar bekend was geworden, evenals indertijd met de Stakingswetten is geschied.

Vele andere leden konden zich met deze zienswijze niet vereenigen. Zij achtten het een daad van wijs beleid der Regeering, dat zij eerst nu dit wetsontwerp indiende, omdat zij daarmede heeft voorkomen, dat het met ook maar eenigen schijn van recht als gelegenhedswet kan worden gediskwalificeerd. En al moge het gevaar voor revolutionnaire woelingen in ons land op dit oogenblik niet zoo groot zijn als het in de jaren, die achter ons liggen, wel eens is geweest, de mogelijkheid blijft bestaan, dat in dit opzicht ernstige dagen voor ons weerkeren, waarin de thans voorgestelde maatregelen wellicht zouden kunnen blijken niet zonder grond te zijn getroffen.

Op spoedige behandeling van het wetsontwerp werd van verschillende zijden aangedrongen.

§ 2. Eenige leden, die in het ontwerp wel degelijk een gelegenhedswet zagen, verklaarden zich tegen de voorgestelde bepalingen, welke zij niet anders konden beschouwen dan als een onduidbare bedreiging van de persoonlijke vrijheid, van de vrijheid van gedachte en politieke actie, van handel en organisatie, met kracht te zullen verzetten. De Regeering — aldus deze leden — verblijde zich echter over dezen tegenstand niet; zij putte daaruit niet de overtuiging, dat zij, tegen wie hare voorstellen ongetwijfeld in de eerste

plaats zijn gericht, zich verzetten, omdat zij vreezen, dat daardoor hunne actie belemmerd, het reeds verkregene vernietigd, en hun doel onbereikbaar zal worden. Ook met dit wetsontwerp zal zij aan de revolutionnaire woelingen geen einde kunnen maken. De eenige wijze, waarop de komende revolutie kan worden afgewend, is het wegnemen van de oorzaken, welke tot het ontstaan en het groeien der revolutionnaire beweging aanleiding hebben gegeven en nog geven. De burgerlijke staat, die berust op de rechten van het individu, is het, waartegen deze beweging zich keert. Eerst als de rechten van het individu zullen hebben plaats gemaakt voor die van de gemeenschap, als de burgerlijke staat tot een communistischen staat zal zijn vervormd, eerst dan zullen de revolutionnaire woelingen, welke de Regeering thans met de wet in de hand wil trachten te onderdrukken, ophouden; eerst dan zal een tijd van rust en vrede wederkeeren. Wil de Regeering niet tot de verwerkelijking van den communistischen staat medewerken, dat is haar zaak. Wil zij trachten de revolutionnaire beweging, die hiervan het onvermijdelijk gevolg is, met strafrechtelijke maatregelen tegen te gaan, zij wete het. Doch zij meene niet, dat zij daarmede haar doel bereiken, dat zij daarmede de revolutie bezweren en den burgerlijken staat redden zal. Het revolutionnaire proletariaat zal zich door de bedreiging der Regeering niet laten weerhouden, het zal op den eens ingeslagen weg voortgaan, en hoe feller de tegenstand, des te scherper zal zijn strijd zijn. Tegen deze wet, die tot de grofste willekeur tegen politieke en sociale bewegingen aanleiding zal geven, die tot gevolg zal hebben, dat ieder, die maar een vleugje revolutionnaire daad vertoont, vogelvrij verklaard wordt, die de oorzaak zal zijn, dat elke regelmatige verbinding met de sovjet-landen onmogelijk wordt, hebben de arbeiders slechts één wapen: de staking. En dit wapen zullen zij met vasten greep hanteeren! Indien het alzoos thans ingediende ontwerp inderdaad wet wordt, zal het een ondeugdelijke wet blijken te zijn. Zij zal of een doode letter blijven, of door hare toepassing het tegendeel bereiken van hetgeen met hare samenstelling wordt beoogd; in plaats van de revolutionnaire woelingen te onderdrukken, zal zij de arbeiders verbitteren, en zoo den strijd tegen het kapitalisme, tegen de burgerlijke maatschappij aanwakkeren en de revolutie bevorderen.

Verscheidene leden, die niet, gelijk zij die hierboven aan het woord waren, alle heil verwachten van den communistischen staat, hadden intusschen tegen dit wetsontwerp niet minder ernstige bezwaren. Zij zagen in de indiening van het ontwerp een groote politieke fout. En hadden zij niet zoovele andere redenen om die indiening te betreuren, zij zouden zich in die fout hebben verheugd. Het zal den arbeiders nu duidelijk zijn, wat zij van deze Regeering hebben te verwachten, en hoe zij zich tegenover haar zullen hebben te gedragen. Het optreden van dit Kabinet, gesteund door de vertegenwoordigers der kerkelijke arbeiders, die meermalen hun steun gaven

aan voorstellen, die lijnrecht tegen het volksbelang ingingen, samenwerkend met een parlement, waarin de invloed van het volk veel meer behoorde uit te komen dan thans het geval is, heeft moeten leiden tot een serie maatregelen, waar dit wetsontwerp in past. Dit ontwerp is niets anders dan een poging van de Regeering om den arbeiders het recht te ontnemen openlijk te beraadslagen over de vraag, welke houding zij zullen aannemen, wanneer zij zullen worden gesteld voor het feit, dat zij zich zullen hebben te verklaren vóór of tegen de revolutie. Zeer vele arbeiders wenschen niet langer te arbeiden in dienst van het kapitaal, maar slechts te produceeren ten bate van de gemeenschap. Over dit zeer belangrijke vraagstuk behooren zij vrijelijk hunne gedachten te kunnen laten gaan, opdat zij zullen weten, hoe te handelen, wanneer hun te eeniger tijd zal worden afgevraagd, of zij deze sociale hervorming al dan niet door daden van geweld zullen bewerkstelligen. En dat zal hun door dit ontwerp, tot wet verheven, worden belet. Langs wettelijken weg zullen zij tot de wijziging der staatkundige en maatschappelijke verhoudingen, waarnaar hunne verlangens uitgaan, niet kunnen geraken. Immers, volkomen onjuist is de bewering, in de Memorie van Toelichting uitgesproken, dat in een land als het onze alle sociale en politieke hervormingen, waarvoor een politieke meerderheid bestaat, langs wettigen weg kunnen worden tot stand gebracht. Het is schijn en geen werkelijkheid, dat in ons land de meerderheid der kiezers regeert. De tegenwoordige meerderheid in het parlement dankt haar ontstaan slechts aan den dwang van den clerus en van het kapitaal. En hebben wij bovendien naast de Tweede niet ook een Eerste Kamer, die door hare eigenaardige wijze van samenstelling nimmer een afspiegeling geeft van wat er leeft in het volk? Kunnen wetsvoorstellen, door parlamentsleden ingediend en door de Staten-Generaal aangenomen, niet door de Regeering worden gekeerd? Gaat een grondwetsherziening, welke voor belangrijke hervormingen veelal noodig is, niet uiterst langzaam in haar werk, en kan die niet door een minderheid in het parlement worden tegengehouden? Kan het niet voorkomen, dat een Kamer, die 3 à 4 jaar geleden is gekozen, niet meer den volkswil representeert, en kunnen de kiezers dan op de ontbinding van zulk een Kamer eenigen invloed uitoefenen? Neen, meent de Regeering, dat voor ons land het stelsel, dat naar den wil van de meerderheid der kiezers geregeerd wordt, gewenscht is, dan kome zij spoedig met de noodige voorstellen tot wijziging van onze staatsinrichting. Zij beroepe zich echter thans niet op het bestaan van zulk een stelsel; want dat bestaat hier te lande nog *niet*. De meerderheid der kiezers denkt dan ook over de genoemde hervormingen heel anders dan de meerderheid der leden van het parlement, en vele dier hervormingen komen alleen ten gevolge van de vermelde gebreken van onze staatsinstellingen niet tot stand. Onmiskienbaar wordt door een der groote partijen thans op een politieke en sociale omwenteling aangestuurd. Op deze omwenteling behooren de arbeiders zich, ook in samenwerking met hunne kameraden

in andere landen, te kunnen voorbereiden, en zij behooren zonder eenige verhindering te kunnen beraadslagen over de vraag, of zij al dan niet tot staking hun toevlucht zullen nemen, als dit het aangewezen middel zoude zijn om een Regeering, die hun niet welgevallig is, tot aftreden te dwingen, gelijk onlangs in Denemarken is geschied. Door strafbepalingen als de voorgestelde, zullen de arbeiders worden verhinderd zich over deze hunne belangen vrijelijk te beraden en uit te spreken. Deze bepalingen zullen groote onveiligheid brengen voor allen, die het tijdig tot stand brengen van noodzakelijk gebleken hervormingen op politiek en sociaal gebied willen bevorderen, in het bijzonder voor hen, die zich daartoe met gelijkgezinden in het buitenland in verbinding stellen. Maar de Regeering zal door deze wet hunne plannen niet kunnen verijdelen. Zij zal slechts tot verzet prikkelen en zij zal slechts bereiken, dat velen nu in het geheim gaan samenspannen, die anders in het openbaar van hunne politieke en sociale denkbeelden zouden hebben doen blijken. Zij zal bewerken, dat in Nederland toestanden zullen ontstaan, zooals in het oude Rusland werden aangetroffen. En zij moge zich herinneren, hoe die door geheel West-Europa eenstemmig werden veroordeeld.

Verschillende andere leden verklaarden zich met de in het ontwerp vervatte voorstellen al evenmin te kunnen vereenigen.

Sommigen van hen wezen er op, dat de ontworpen bepalingen in hoofdzaak gericht schijnen te zijn tegen de Communistische partij en de actie van de personen, die tot haar behooren. Om deze te bestrijden heeft de Regeering naar hunne meening eene wettelijke regeling als de onderhavige niet noodig. In onzen bodem kan de communistische plant geen wortel schieten. De Nederlandsche volksaard verdraagt zich niet de communistische beweging niet. Deze is hier te lande alleen bestaanbaar in abnormale tijden. Zoodra onze maatschappij weer wat geregelder functioneert, is er voor haar geen plaats meer. Door de indiening van dit wetsontwerp heeft de Regeering dan ook te veel relief gegeven aan de Communistische partij. Zij concentreert de aandacht op die partij en opent haar de gelegenheid om een actie te beginnen ter verijdeling van den aanslag, welke op hare vrijheid en de vrijheid in het algemeen wordt gedaan. Het gevolg daarvan moet wel zijn, dat een aantal personen, die overigens voor de beginselen en het optreden der Communistische partij zeer weinig voelen, onder den indruk van hare bezwaren komen en deze in meerdere of mindere mate gaan deelen. Zoo zullen vele goedgezinden met de communisten op één hoop worden gedreven. Buitensporigheden, die op het gezond verstand moeten afstuiten, late men over aan de publieke opinie; zij zullen bij een volk als het onze vanzelf tot tegenspraak leiden. Intusschen wenschten de hier aan het woord zijnde leden nogmaals met nadruk er op te wijzen, dat een revolutie en de ontwikkeling van een revolutionaire beweging niet worden tegengehouden door een wet. De geschiedenis van de arbeiders-

beweging in Duitschland (Bismarck's wetten tegen de socialisten) heeft dit afdoende in het licht gesteld. Zulk een wetgeving werkt slechts prikkelend en irriteerend en bevordert daardoor juist hetgeen men wil bestrijden. Grooter beroering nog dan de indiening en de totstandkoming van een dergelijke wet zal hare toepassing ten gevolge hebben, en eventueele niet-toepassing zal de Regeering verzwakken. Bovendien laadt de Regeering, die zulk een wet voorstelt, den schijn op zich, dat zij een klasseregeering is, die alleen de belangen van een bepaalde klasse van de maatschappij behartigt en die elke hervorming, welke die klasse kan benadeelen, met alle macht wil weren; die géén stelsel kent, dat te eeniger tijd het tegenwoordige zou behooren te vervangen. Zulk een standpunt zou alleszins onjuist zijn. De wetgeving dient zich, onder medewerking van de Regeering, voortdurend zoodanig te ontwikkelen, dat de maatschappij kan uitgroeien in de richting, door het volk gewenscht. Een Regeering, die zich niet naar dezen eisch zou willen voegen en met een minderheid de meerderheid zou willen dwingen, zou hare taak moeten neerleggen. Want het zou haar niet mogelijk blijken haar gezag te handhaven tegen den wil van het volk in. De Minister, die voor dit wetsontwerp verantwoordelijk is, en het geheele Kabinet hadden moeten inzien, dat de indiening van dit ontwerp hen blootstelt aan de verdenking, dat zij zich stellen op het standpunt, waarvan hierboven de onjuistheid werd aangetoond. Ook uit dit oogpunt bezien, schijnt deze indiening geen gelukkige daad.

Anderen achtten het ontwerp ook daarom buitengewoon ongelukkig, omdat het door overdreven vrees schijnt te zijn ingegeven. Ook met de bestaande bepalingen had de Regeering tegen de revolutionaire woelingen kunnen optreden. Zij heeft dit echter nooit geprobeerd, zoodat in de practijk een aanvulling als de voorgestelde niet noodig of gewenscht gebleken is. Waren deze bepalingen gebruikt ter bereiking van het oogmerk der Regeering, en wel zonder genoegzaam resultaat, dan zou de indiening van dit ontwerp logisch verklaarbaar zijn. Nu is deze dit niet. De hier aan het woord zijnde leden juichten het toe, dat de Regeering tot nu toe van de bestaande bepalingen geen gebruik heeft gemaakt, doch zij meenden er op te moeten wijzen, dat het goede resultaat, dat door die onthouding was bereikt, door de thans voorgestelde aanvulling weer geheel zal worden te niet gedaan. Het ware beter geweest de bestrijding van revolutionaire woelingen geheel over te laten aan het particulier initiatief, dat reeds heeft geleid tot de oprichting van verschillende organisaties met een dergelijk doel, waaronder de burgerwachten een eerste plaats innemen.

Van andere zijde werd nog de meening geuit, dat de indiening van het ontwerp moet worden beschouwd als een poging om hetgeen men noemde de „dwaselijk” verontruste publieke opinie gerust te stellen.

Een der leden wenschte zich zijn oordeel over de voorgestelde bepalingen voor te behouden totdat hem bekend zou zijn, hoe het

ontwerp er zal uitzien, als het in openbare behandeling komt. Intuschen stelde hij er prijs op reeds thans te verklaren, dat hij met vele der gemaakte opmerkingen zich zeer goed kon vereenigen. Ook hij achtte de indiening van dit ontwerp geen gelukkige daad. Wij hebben in ons land nooit politieke delicten gekend. Dit moet zoo blijven in het belang van de vrijheid. Een regeering behoort zich op het standpunt te stellen, dat zij in zich zelve de kracht heeft om revolutionnaire woelingen en bewegingen tegen te gaan. Daaraan mag zij niet twifelen. Heeft onze Regeering zich hiervan wel voldoende rekenschap gegeven, toen zij dit voorstel aan het oordeel der Kamer onderwierp? Allerwegen heeft men er zich over verheugd, dat in de Novemberdagen van 1918 in alle kalmte de vraag is kunnen worden besproken, of er al dan niet revolutie mocht worden gemaakt. Dit was het schoonste getuigenis van den vrijheidszin, die er heerschte, en van het vertrouwen, dat gesteld kan worden in het Nederlandsche volk. Met dien vrijheidszin en met die betrouwbaarheid heeft de Regeering te weinig rekening gehouden. Ter bestrijding van de Communistische partij is, gelijk reeds eerder werd gezegd, dit wetsontwerp niet noodig. Gevaar van andere zijde dreigt er niet.

§ 3. Sommige leden verklaarden vele der bezwaren, welke tegen het wetsontwerp werden aangevoerd, niet te kunnen deelen. Met name kwam hun het verzet der niet-communistische arbeiders tegen de voorgestelde bepalingen, die toch ook hen beschermen, zeer onbegrijpelijk voor. Zien dezen dan niet in, dat een eventueel slagen van een revolutie van communistische zijde en een daarop gevolgde instelling van een sovjet-regeering ook in ons land, hen zou berooven van vele voordeelen — men denke slechts aan den 8-urigen arbeidsdag — die zij onder ons huidig regeeringsstelsel hebben verkregen? En zijn de beschouwingen, bij het afdeelingsonderzoek door hunne vertegenwoordigers gehouden over den invloed van de meerderheid der kiezers op het Staatsbestuur, niet geheel onjuist? De hier aan het woord zijnde leden waren er van overtuigd, dat de meerderheid van ons volk zich in tijden van gevaar nog steeds om de wettige regeering scharen en zich verre houden zou van al wat zweemt naar revolutie. Daarom behooren der Regeering door de Staten-Generaal de middelen niet te worden onthouden, die zij thans vraagt om alle pogingen van een minderheid om het gezag in handen te krijgen en over de meerderheid te heerschen, met kracht te onderdrukken.

Zeer vele andere leden juichten de indiening van het ontwerp ten eerste toe. Zij prezen het in de Regeering, dat deze verstaat, wat het overgrootste deel des volks wenscht: bescherming, ook door de strafwet, tegen revolutionnaire bedreigingen.

Verscheidenen van deze leden kwam het voor, dat aan het betoog van verschillende bestrijders van het wetsontwerp de gedachte ten grondslag ligt, dat hier te lande een zeker recht bestaat om revolutie te maken, als een minderheid niet langs wettigen weg tot haar doel

zou kunnen geraken. Het bestaan van dat recht ontkennen deze leden ten stelligste. Het zoude toch in strijd zijn met ons geheele constitutioneele stelsel, dat een deel van het volk, als het niet met legale middelen zijn doel kunnen bereiken, zulks met daden van geweld zoude mogen beproeven, en dat alzoo alleen de brutalen ons land zouden kunnen regeeren in strijd met alle beginselen van recht en orde. Wil men hervormingen, dat men die dan trachte te voltrekken langs wettigen weg, doch niet door middel van revolutie. Het bereiken van hervormingen kan men hier te lande verkrijgen door middel van de verkiezingen voor de openbare lichamen, waaraan thans een ieder kan deelnemen. Onjuist is het, dat de meerderheid der tegenwoordige volksvertegenwoordiging niet zoude zijn de getrouwe afspiegeling van de denkwijze van de meerderheid van het Nederlandsche volk. Een ieder is vrij om te stemmen zoo hij wil; als de kiezer in het stembokje staat, kan niemand ter wereld eenigen invloed uitoefenen op de stem, die hij zal uitbrengen. Tegen de geuite bewering, dat de meerderheid der Nederlandsche arbeiders zoude streven naar eene politieke en sociale omwenteling, kwamen de leden, welke hier het woord voerden, met kracht op. Gelukkig denkt de overgrootste meerderheid van onze arbeiders daarover nog anders. Het zijn maar enkele politieke raddraaiers, die den weg der revolutie uit willen. Waarheen zij Nederland zouden voeren, als zij hun doel zouden bereiken, leeren de tegenwoordige gebeurtenissen in Rusland maar al te duidelijk. Het is bovendien volkomen onjuist, dat de Regeering met dit wetsontwerp een aanslag zoude bedoelen op de vrijheid, die ook de arbeidende klasse behoort te hebben om in het openbaar te beraadslagen, propaganda te maken voor hare denkbeelden en politieke actie te voeren. De voorgestelde bepalingen zijn niet gericht tegen een bepaalde groep of partij. Zij zijn gericht tegen allen, die revolutionaire woelingen voorbereiden of het slagen daarvan bevorderen. Dat daardoor revolutionaire groepen of partijen in het gedrang kunnen komen en belemmering in hunne actie kunnen ondervinden, spreekt vanzelf, doch dit kan kwalijk als grief tegen het ontwerp worden ingebracht. De Overheid wil de revolutie bestrijden. Dit is ook haar taak. De bescherming van de veiligheid van den Staat mag niet, gelijk werd aangeprezen, aan particuliere organisaties worden overgelaten; deze behoort bij de Overheid en bij haar alleen.

Dat in de indiening van dit ontwerp een bewijs zou kunnen worden gezien van het twijfelen aan eigen kracht van de zijde der Regeering, weerspreken vele dezer leden ten stelligste. De Regeering wenscht alleen op volkomen regelmatige wijze die maatregelen tot stand te brengen, welke zij ter bestrijding van revolutionaire woelingen noodig oordeelt. Zij wil in dezen krachtvertoon en noodrecht gaarne vermijden en vraagt nu de middelen om op rechtvaardige en wettige wijze hen te kunnen straffen, die zich aan de in het ontwerp gesignaleerde wandaden schuldig maken. Dit ontwerp is niet in strijd met onze zoo te recht geprezen vrijheid, het dient integendeel om

die vrijheid te beschermen tegen de losbandigheid en onderdrukking, welke van revolutionnaire actie het gevolg zijn.

Dat toepassing der voorgestelde bepalingen tot zulke ongewenschte toestanden aanleiding zou geven, als sommige tegenstanders van het ontwerp willen doen gelooven, konden de leden, door wie deze beschouwingen werden gehouden, niet inzien. Men verlieze niet uit het oog, dat niet de eerste de beste de toepassing van deze bepalingen in de hand heeft, doch de rechterlijke macht, welke toch ongetwijfeld door niemand van willekeur en van spelen met de rechten der burgers zal worden beticht. De vergelijking van den toestand hier te lande met dien in het oude Rusland werd met nadruk afgewezen. Hier is een gezond en rechtvaardig, daar was een ziek bestuur. Voorts meende men er op te moeten wijzen, dat de Regeering niet het verwijt kan treffen, dat zij in dezen tijd met een wetsontwerp als het onderhavige is gekomen. De indiening van dit ontwerp ligt voor rekening van hen, die de revolutionnaire woelingen in een of ander opzicht voorbereidden en bevorderden en daarmede vroeger niet voorziene daden verrichtten, die enkele leemten in ons Strafwetboek aan den dag brachten. Dat een wetsontwerp als het thans voorgestelde eerst dan zou behooren te worden ingediend, wanneer de noodzakelijkheid daarvan is komen vast te staan door *feitelijk* gebleken ontoereikendheid van de bestaande bepalingen, konden zij, die hier aan het woord waren, niet toegeven. Deze ontoereikendheid staat vast, ook zonder dat de Regeering geprobeerd heeft, hoever zij met toepassing van de bestaande bepalingen kan komen. Het zou juist gevaarlijk zijn te probeeren, in hoeverre men van deze bepalingen gebruik zou kunnen maken ter bestrijding van een kwaad, waartegen die bepalingen naar letter en geest niet in het leven geroepen zijn.

De opvatting, dat de indiening van het ontwerp zou moeten worden toegeschreven aan vrees, werd door tal van leden weersproken. Het wilde hun veeleer voorkomen, dat de *bestrijding* van het ontwerp van vrees blijk gaf. Deze bestrijding toch is, behalve voor zoover zij zich openbaart in critiek van juridischen aard op de formulering der wetsartikelen, voor het grootste deel afkomstig van hen, tegen wier handelingen in strijd met onze rechtsorde en samenleving de voorgestelde bepalingen juist waken; van hen, die voor de totstandkoming van het ontwerp vreezen, omdat zij alsdan gevaar loopen op ongewenschte wijze met den strafrechter kennis te maken of wel hun invloed op een deel der bevolking, dat bij gebrek aan ontwikkeling hunne leiding volgt, en daarmede hun positie te verliezen. Evenmin konden deze leden het ontwerp beschouwen als een poging tot geruststelling van hetgeen men heeft genoemd „dwaselijk” verontruste gemoederen. Het Nederlandsche volk *is* ongerust. Maar is het *dwaas* eenige onrust te toonen als voortdurend in redevoeringen en persartikelen met revolutie wordt bedreigd? Heeft de ervaring in andere landen ons dan niet geleerd, wat revolutie is? Is dat niet een gelegenheid gebleken om te moorden en te rooven, te mishandelen en te verkrachten?

De houding van sommige leden der Kamer, die, hoewel zij niet geacht kunnen worden te behooren tot hen, wier actie te eeniger tijd door de bepalingen van dit wetsontwerp kan worden getroffen, zich niettemin tegen de strekking van het ontwerp uitspraken, werd door vele leden ten zeerste betreurd. Zij herkennen hier dezelfde min waardige houding, welke deze leden in 1903 bij de behandeling der Stakingswetten innamen. Hunne geestverwanten buiten het parlement denken over het wetsontwerp veelal anders en toonen zich dankbaar tegenover de Regeering, die maatregelen neemt om te voorkomen, dat ons land aan ellende ten prooi valt. 't Is wel verklaarbaar, dat sommige leden der linkerzijde het niet aangenaam vinden, dat personen, met wie men op politiek terrein vaak samengaat, nu openlijk worden gesignaleerd als daden te bedrijven, waarvoor men eigenlijk in de gevangenis behoort te komen. Maar mogen zij hiervan hun steun afhankelijk stellen aan een Regeering, die hun vraagt haar in staat te stellen haar eersten Overheidsplicht na te komen: het waarborgen van de veiligheid van den Staat en het handhaven van de openbare orde?

Artikel 2.

Blijkens de Memorie van Toelichting heeft de in artikel 79 voorgestelde wijziging ten doel dat artikel te verduidelijken. Dit doel zal daarmede echter naar het oordeel van verscheidene leden geenszins worden bereikt. Inzonderheid vreesde men, dat het niet vaststaan van de beteekenis van het woord „poging” in dit artikel in de practijk tot moeilijkheden aanleiding zal geven. Van poging in den zin, waarin dit woord in den vierden titel van het eerste boek van het Wetboek van Strafrecht wordt gebruikt, kan hier geen sprake zijn; immers, deze titel handelt over de strafbare poging, en het woord „strafbare” is in de ontworpen redactie juist met opzet vermeden. Maar wat moet dan onder „poging” in dit artikel worden verstaan? Is het eenige vereischte voor het bestaan van deze poging, dat het voornemen des daders zich door een begin van uitvoering heeft geopenbaard? Maar waarom zal het artikel dan moeten luiden: „Aanslag bestaat, zoodra eene poging tot het voorgenomen feit aanwezig is en het voornemen des daders zich door een begin van uitvoering heeft geopenbaard”? Sluit dan het begrip poging het bestaan van een uitvoeringshandeling niet in zich?

Sommige andere leden, die de boven weergegeven opvatting, dat de voorgestelde wijziging geenszins tot verduidelijking van artikel 79 zal leiden, volkomen onderschreven, wezen in dit verband nog op de in de nieuw ontworpen redactie voorkomende uitdrukking „zoodra . . . . . het voornemen des daders zich door een begin van uitvoering heeft geopenbaard”. Deze uitdrukking is klaarblijkelijk overgenomen uit artikel 45 van het Wetboek van Strafrecht, waar zij in de omschrijving van het begrip „strafbare poging” een plaats vindt. Sedert lang wordt een hevige strijd gevoerd over de vraag, of in dat artikel sprake is van een begin van uitvoering van het

misdrif dan wel van een begin van uitvoering van het *voornemen*. Wel is waar heeft de Hooge Raad zich in zijn arrest van 7 Mei 1906 (W. 8372) in eerstgenoemden zin uitgesproken, en is de kans zeer groot, dat dit college ook ten aanzien van een zelfde uitdrukking in artikel 79 een zelfde uitspraak zou geven, doch men achtte het desniettemin niet juist een zoo veel omstreden uitdrukking als de bedoelde opnieuw in de wet op te nemen.

Voorts werd door verscheidene leden de aandacht gevestigd op het feit, dat met het vervallen van het woord „strafbare” uit artikel 79 tevens zal vervallen het thans voor het bestaan van „aanslag” gestelde vereischte, dat de uitvoering alleen ten gevolge van omstandigheden van des daders wil onafhankelijk niet is voltooid. Met de uitbreiding, welke door het vervallen van dit vereischte aan het begrip aanslag zal worden gegeven, konden deze leden zich niet vereenigen. Zij zagen hierin een zeer bedenkelijke afwijking van de beginselen, welke in zake het leerstuk der poging tot nu toe hebben gegolden.

Vele andere leden, die eveneens bezwaar hadden tegen de voorgestelde redactie van artikel 79, verklaarden echter de zienswijze, dat de in dit artikel genoemde aanslag niet strafbaar zou behooren te zijn in geval van het vrijwillig terugtreden des daders, niet te kunnen deelen. Zij waren van meening, dat de misdrijven, omschreven in de artikelen 92, 93 en 94 van het Wetboek van Strafrecht, van zóó ernstigen aard zijn, dat strafbaarstelling ook van hem, die een uitvoeringshandeling verricht, doch later vrijwillig terugtreedt, in de gevallen, welke in die artikelen zijn bedoeld, volkomen is gerechtvaardigd. Men moge beweren, dat alsdan eenig gevaar zal bestaan, dat gezegde wetsartikelen onredelijk zouden kunnen worden toegepast en dat onvoorzichtige en niet misdadige personen hiervan het slachtoffer zouden kunnen worden, doch dat gevaar is dan toch in elk geval uiterst gering en het weegt alzoo niet op tegen het groote gevaar, dat thans voor de veiligheid van den Staat hierin is gelegen, dat wegens de tegenwoordige redactie van artikel 79 van het Wetboek van Strafrecht aanslagen, ondernomen tegen de veiligheid van den Staat, veelal straffeloos zullen blijven. Men beriep zich daarvoor op de zienswijze van den procureur-generaal bij den Hoogen Raad der Nederlanden Mr. Noyon, ontwikkeld in zijn bekend werk: Het Wetboek van Strafrecht verklaard (3de druk, deel I, blz. 423). Bedoelde leden dachten bovendien niet eene onredelijke toepassing van de artikelen 92, 93 en 94 van het Wetboek van Strafrecht, omdat zij er niet aan twijfelden, dat en het openbaar ministerie, en de strafrechter met beleid zullen gebruik maken van de ruimere bevoegdheid, die de voorgestelde redactie van artikel 79 hun zal geven. Het openbaar ministerie, omdat aan het hoofd daarvan staat de Minister van Justitie, die in ons staatsrecht eene zoodanige verantwoordelijke positie inneemt, dat hij niet tot eene onredelijke toepassing van meergemelde artikelen het bevel zal geven en evenmin eene zoodanige toepassing zal dulden. En de strafrechter omdat deze

zich hier te lande niet kenmerkt door eenen crimineelen geest, vooral niet als het misdrijven geldt van de soort in de genoemde artikelen voorzien. Bovendien geldt ten onzent het beginsel dat het openbaar ministerie niet behoeft te vervolgen, als het zulks niet in het algemeen belang acht, een beginsel, dat zelfs uitdrukkelijk is vastgelegd in het onlangs door de Tweede Kamer aangenomen Wetboek van Strafvordering, en vervolgt het toch, dat alsdan de strafrechter kan veroordeelen tot het minimum, zelfs tot eene voorwaardelijke straf. Daarentegen hebben de artikelen 92, 93 en 94, juncto artikel 79, redelijk toegepast, het voordeel, dat in het vervolg de voor de algemeene veiligheid van den Staat gevaarlijke onruststokers zullen kunnen worden achterhaald en dat waarschijnlijk eene preventieve werking ten goede er van zal uitgaan. Zij zullen nu effect kunnen sorteeren, wat zij tot dusverre zoo goed als niet konden, terwijl niemand hier te lande en tot heden iets op tegen had, dat de feiten, bij die artikelen voorzien, als misdrijven worden beschouwd.

Artikel 3.

Ook tegen de voorgestelde wijziging van artikel 96 van het Wetboek van Strafrecht hadden verscheidene leden ernstig bezwaar. Het strafbaar stellen van elke voorbereidingshandeling tot een misdrijf, onverschillig van welken aard die handeling overigens is, ongeacht de mate van haar gevaarlijkheid en haar geschiktheid tot het bereiken van het beoogde doel, ongeacht ook het stadium, waarin de voorbereiding verkeert, achtten zij zeer ongewenscht. Zij deelden in dezen volkomen de opvatting van den wetgever van 1881; die uitging van het beginsel, dat voorbereidingshandelingen in het algemeen niet strafbaar dienen te worden gesteld, en die, gelijk uit de geschiedenis van het onderhavige artikel blijkt, vooral ten aanzien van de in de artikelen 92—95 van het Wetboek van Strafrecht omschreven misdrijven voor de handhaving van dit beginsel zorgvuldig heeft gewaakt. Dat het tegenwoordige Kabinet in de voorstellen, door haar thans aan het oordeel der Staten-Generaal onderworpen, van dit beginsel is afgeweken, werd door deze leden dan ook ten eerste betreurd. Zij spraken de vrees uit, dat het strafbaar stellen van de voorbereiding der reeds genoemde, in de artikelen 92—95 omschreven misdrijven ten gevolge zou hebben, dat tal van personen, die tot eenige revolutionnaire beweging in een zeer ver verwijderd of zelfs nog in geen verband staan, tot betrekkelijk hooge straffen zullen worden veroordeeld. Als uiterste — en naar hun oordeel dwaze — consequentie van de door de Regeering voorgestelde wijziging noemden zij de veroordeeling tot gevangenisstraf van den geleerde, die in zijn studeerkamer wordt aangetroffen met de pen in de hand en een vel papier voor zich, waarop hij aanstonds een proclamatie eener revolutie zal gaan neerschrijven, welke wellicht nimmer door anderen zal worden gelezen. Zal — vroegen zij -- het voorstel der Regeering niet leiden tot

eene onduldbare beperking van de hier te lande sinds lang algemeen erkende vrijheid van gedachte?

Konden de hier aan het woord zijnde leden zich alzoo met de strekking der voorgestelde wijziging allerminst vereenigen, ook de redactie van het artikel, zooals dat in het wetsontwerp luidt, achtten zij niet juist. Naar deze redactie zal in den vervolge strafbaar zijn „de voorbereiding of samenspanning tot een der in de artikelen 92—95 omschreven misdrijven”. Is — werd gevraagd — bij de samenstelling niet over het hoofd gezien, dat samenspanning niet anders is dan een in de wet omschreven bijzondere soort van voorbereiding?

Vele andere leden gaven naar aanleiding van deze beschouwingen als hunne meening te kennen, dat de Regeering zeer te recht heeft ingezien, dat ter bestrijding van het revolutiegevaar een aanvulling van het bestaande artikel 96 van het Wetboek van Strafrecht noodzakelijk is en dat die aanvulling in het strafbaar stellen van voorbereidingshandelingen moet worden gevonden. Een beroep op het beginsel, waarvan ten aanzien van voorbereidingshandelingen bij de samenstelling van het Wetboek van Strafrecht in het algemeen en bij de vaststelling van artikel 96 van dat wetboek in het bijzonder is uitgegaan, achtten deze leden ter bestrijding van het voorstel der Regeering alleszins ongeschikt. De wetgever van 1881 toch kon geen rekening houden met bijzondere omstandigheden, gelijk thans bestaan. De strafbepalingen, door dien wetgever vastgesteld, zijn voor onzen tijd ontoereikend gebleken. En wanneer het tegenwoordige Kabinet nu een aanvulling dier bepalingen voorstelt in dien zin, dat nog andere voorbereidingshandelingen dan alleen de samenspanning in het vervolg strafbaar zullen zijn, is een verwijt van de zijde der Kamer, dat bij het ontwerpen van die aanvulling met eenig door dien vroegeren wetgever gehuldigd beginsel te weinig rekening is gehouden, geheel misplaatst.

Dat de redactie van artikel 96, zooals die door de Regeering is ontworpen, eenigszins ruim is, wilden de hier aan het woord zijnde leden intusschen niet ontkennen. Wel kan worden verwacht, dat de rechterlijke macht door een verstandige toepassing van dit artikel er voor zou weten te waken, dat het begrip voorbereiding in de practijk niet een te ruime beteekenis zou krijgen, zoodat gevallen als van den geleerde, van wien hierboven sprake was, zich niet zouden voordoen; doch, waar het hier een *strafbepaling* geldt, dient volkomen zekerheid te bestaan, dat een zoodanige ruime interpretatie van het artikel niet mogelijk is, en dat bij alle gestrengheid, welke een onvermijdelijk kenmerk is en moet zijn van de bepalingen betreffende misdrijven tegen de veiligheid van den Staat, de vrijheid van gedachte blijve gehandhaafd. In verband hiermede zouden de leden, door wie deze beschouwingen werden gehouden, het zeer op prijs stellen, indien de Minister zou kunnen besluiten de voorbereidingshandelingen, welke hij inzonderheid op het oog heeft en welke hij strafbaar wenscht te stellen, in artikel 96 met name te

noemen, opdat elke uitlegging van het begrip „voorbereiding” overbodig worde.

Artikel 4.

In het nieuw voorgestelde artikel 97a komt meermalen het woord „omwenteling” voor. Wat daaronder moet worden verstaan, wordt in het artikel echter niet gezegd. Vele leden gaven in verband hiermede den wensch te kennen, dat alsnog een definitie van het begrip „omwenteling” in de wet zou worden opgenomen. Sommige leden zouden gaarne zien, dat hiertoe de definitie, voorkomende aan het slot van de 5de alinea van blz. 2 der Memorie van Toelichting, zou worden gebezigd; anderen, die van meening waren, dat er in den tijd, waarin wij nu leven, meer nog dan naar een politieke, een streven bestaat naar een sociale revolutie, naar het op onwettige wijze verandering brengen in de bestaande rechtsordening, vonden de in de Memorie van Toelichting gegeven omschrijving te eng en zouden die gaarne door een ruimere zien vervangen. Weer andere leden zouden aan een omschrijving in den geest van artikel 94 de voorkeur geven. De in dit verband opgeworpen bedenking, dat het in artikel 94 voorkomende woord „onwettige” niet geheel duidelijk schijnt, werd weersproken met de opmerking, dat dit woord in de jurisprudentie langzamerhand in zooverre een vaste beteekenis heeft gekregen, dat thans vaststaat wat eene „wettige” is.

Sommige leden, die zich overigens met de strekking van dit artikel, waarin zij een gezonde gedachte zagen belichaamd, zeer goed konden vereenigen, zouden in plaats van „omwenteling” liever lezen „een omwenteling”. Zij waren van meening, dat het artikel zooals het door de Regeering wordt voorgesteld en toegelicht, een te uitgebreid terrein bestrijkt en dat de voorgestelde bepalingen tot een bepaalde, concreet voorgenomen omwenteling moeten beperkt blijven.

Waarom in het artikel steeds wordt gesproken van „omwenteling binnen het Rijk in Europa”, was verscheidenen leden niet duidelijk. Zij waren van oordeel, dat de geursiveerde woorden dienen te vervallen.

Tegen de sub 1°. voorgestelde bepaling kwamen enkele leden met nadruk op. Deze bepaling — meenden zij — geeft aan de Regeering een willekeurige macht over allen, die met buitenlandsche personen of lichamen in verbinding treden.

Voorts werd er op gewezen, dat bij de zoogenaamde Derde Internationale van Moskou, die uitdrukkelijk heeft verklaard een verstandhouding te willen bevorderen als in dit artikel is strafbaar gesteld, zoovele organisaties zijn aangesloten, dat toepassing van de bedoelde bepaling spoedig een groot tekort aan gevangenisruimte zou veroorzaken.

Deze bedenkingen ondervonden van andere zijde ernstige bestrijding. In de eerste plaats merkte men op, dat van een „willekeurige macht van de Regeering over allen, die met buitenlandsche personen of

lichamen in verbinding treden" geen sprake is. De bestreden bepaling doet niet anders dan hem strafbaar stellen, die met een in het buitenland gevestigd persoon of lichaam in verstandhouding treedt *in verband met plannen tot het te weeg brengen van omwenteling*. En hiertegen schijnt geen gegrond bezwaar te kunnen worden aangevoerd. Verder wees men er op, dat, indien het doel en de gedragingen der Derde Internationale met de bepalingen van dit artikel in strijd zijn, zij, op wie de Nederlandsche Strafwet van toepassing is, willen zij geen gevaar loopen te eeniger tijd voor den strafrechter te worden gebracht, zich onmiddellijk buiten de organisatie zullen hebben te stellen, welke hen bij de genoemde Internationale aangesloten doet zijn. Vrees voor een groot tekort aan gevangenisruimte ten gevolge van de toepassing van de onderhavige bepaling behoeft naar het oordeel van de hier aan het woord zijnde leden niet te bestaan, omdat het opportunitetsbeginsel aan het O. M. de gelegenheid biedt tusschen hen, die in strijd met deze bepaling handelen, een verstandige keuze te doen, en dus c.q. allereerst de voormannen der beweging te vervolgen.

Ook de sub 2° genoemde bepaling gaf tot verschillende opmerkingen aanleiding.

Sommige leden zouden gaarne vernemen, waarom hier wordt voorgesteld te lezen „weet . . . of ernstige reden heeft om te vermoeden" en niet „weet . . . of redelijkerwijs kan vermoeden", welke uitdrukking in verschillende artikelen van het Wetboek van Strafrecht, o.a. in het zeer recente artikel 437bis, voorkomt.

De vraag werd voorts door vele leden gesteld, of het niet beter ware de woorden „bestemd kan zijn" te vervangen door „bestemd is"; de voorgestelde redactie toch achtte men te ruim. Van andere zijde daarentegen werd zoodanige beperking niet noodig noch wenschelijk geacht.

Eenige leden merkten op, dat de bepaling blijkbaar alleen ziet op *preciosa*. Maar — vroegen zij — hoe nu, wanneer het handelsverkeer met Rusland hersteld wordt en de Sovjet-Regearing in relatie treedt met revolutionnair-gezinden hier te lande? Het is waarschijnlijk, dat alsdan scheepsladingen goederen hierheen zullen komen om te worden verkocht door hen, aan wie ze zijn geadresseerd, en dat een deel van de gemaakte winst voor revolutionnaire doeleinden wordt gebruikt. Naar aanleiding van deze opmerking verklaarden sommige leden zich moeilijk een zoodanige handelspolitiek te kunnen voorstellen, en gaven zij dan ook als hunne meening te kennen, dat deze door Sovjet-Rusland wel nimmer zou worden gevoerd, terwijl anderzijds er op werd gewezen, dat de bepaling niet van „*preciosa*" spreekt, doch van „eenig voorwerp" en dat deze dus c.q. ook de bedoelde ladingen zou kunnen treffen.

Ten aanzien van de sub 3° opgenomen bepaling werden niet alleen de boven weergegeven opmerkingen over de uitdrukkingen „weet . . . of ernstige reden heeft om te vermoeden" en „bestemd kan zijn", welke ook hier wederom voorkomen, herhaald, doch werd tevens

met klem geprotesteerd tegen hetgeen men noemde de „besmettings-theorie”, welke in deze bepaling ligt opgesloten. Vele andere leden daarentegen verklaarden zich met de strekking ook van dit gedeelte van artikel 97a zeer goed te kunnen vereenigen.

Van de in de laatste alinea van het artikel vervatte bepaling betreffende de verbeurdverklaring van de voorwerpen waarmede of met betrekking tot welke de onder 2°—3° omschreven misdrijven zijn begaan, verklaarden sommige leden niet zonder bedenking te hebben kennis genomen. Zij zagen in deze bepaling, welke geen onderscheid maakt tusschen voorwerpen, die den veroordeelde wel en die hem niet toebehooren, een inbreuk op het huns inziens zeer juiste beginsel, neergelegd in artikel 33 van het Wetboek van Strafrecht, dat alleen voorwerpen, aan den veroordeelde toebehoorende, kunnen worden verbeurd verklaard.

Verscheidene andere leden konden zich met deze opvatting niet vereenigen. Zij vermochten in de bepaling van artikel 33 niet een beginsel te zien, waaraan elk in de wet op te nemen voorschrift betreffende verbeurdverklaring behoort te worden getoetst. Zij wezen er op, dat ook in de artikelen 214, 223 en 234 van het Wetboek van Strafrecht over den eigendom van de stoffen en werktuigen, die kunnen worden verbeurd verklaard, niet wordt gesproken.

Artikel 5.

Met de voorgestelde uitbreiding van artikel 131 van het Wetboek van Strafrecht konden verscheidene leden zich evenmin vereenigen. Door deze uitbreiding zal de vrijheid van gedachtenopenbaring, naar het oordeel dezer leden, aanzienlijk worden verminderd, hetgeen zij ten zeerste betreuden. Vooral de uitdrukking „tegen de openbare orde” oordeelden sommigen hunner te vaag en daardoor van te wijde strekking. Enkelen vreesden, dat vele Kamerleden in verkiezingsdagen door dit artikel zouden worden getroffen.

Vele andere leden waren van een tegenovergesteld gevoelen. Zij wezen er op, dat reeds onder de Ministers Cort van der Linden en Loeff deze uitbreiding noodig werd geacht, terwijl ook het Wetboek van Strafrecht voor Europeanen in Nederlandsch-Indië een bepaling als de thans voorgestelde bevat, behoudens de woorden „tot gewelddadig optreden tegen de openbare orde”, welke in het bedoelde artikel van dat Wetboek niet voorkomen. Deze laatste uitdrukking is echter kwalijk „vaag” of „ruim” te noemen. Dat Kamercandidaten uit hoofde van dit artikel met den strafrechter in aanraking zouden komen, achtte men niet waarschijnlijk. Mocht dit evenwel geschieden, dan zou dit niet pleiten tegen het artikel, maar tegen den bewusten candidaat.

Eén lid, dat reeds met den strafrechter in aanraking geweest, doch niet veroordeeld was, meende, dat het woord „opruit” te vaag

is. Bij de tegen hem gerichtē vervolging was hem gebleken, dat verschil van meening over de beteekenis van dat woord geenszins is uitgesloten. Andere leden merkten op, dat dit toch moeilijk als een bezwaar tegen het nieuwe artikel kan worden aangevoerd, omdat reeds nu het Wetboek de bedoelde uitdrukking kent en bovendien uit het medegedeelde duidelijk blijkt, hoe omzichtig de rechterlijke macht dat begrip toepast.

Dat ook hij strafbaar zal zijn, die opruit tot ongehoorzaamheid, hetzij aan een wettelijk voorschrift, hetzij aan een bevel of vordering, krachtens wettelijk voorschrift gedaan, achtten sommige leden niet juist. Zij noemden het met alle logica in strijd, dat opruiing tot ongehoorzaamheid aan een wettelijk voorschrift enz. strafbaar zou worden gesteld, terwijl die ongehoorzaamheid zelve niet strafbaar is.

Verscheidene andere leden oordeelden de uitbreiding van artikel 131, voor zoover die de genoemde ongehoorzaamheid betreft, daargelaten of zij al of niet logisch juist is, ook met het oog op de bepaling van artikel 184 van het Wetboek van Strafrecht, onmoedig. Zij konden zich moeilijk een geval denken, waarin opruiing tot ongehoorzaamheid aan eenig wettelijk voorschrift, welke ongehoorzaamheid op zich zelve niet een strafbaar feit uitmaakt, als een zóó gevaarlijke handeling moet worden beschouwd, dat strafrechtelijk optreden daartegen zou zijn geboden. Met nadruk wenschten de hier aan het woord zijnde leden der Regeering in overweging te geven het artikel in dien zin te wijzigen, dat alleen het opruien tot eenig strafbaar feit of tot gewelddadig optreden tegen de openbare orde worde strafbaar gesteld.

Artikel 7.

Tegen de in de eerste alinea van dit artikel vervatte bepaling hadden sommige leden ernstig bezwaar. In het voorschrift, dat de in artikel 8 van het Wetboek van Strafvordering bedoelde ambtenaren bevoegd zijn in beslag te nemen al hetgeen tot bewijs van het begane misdrijf kan dienen, onverschillig of dit aan den dader toebehoort of niet, zagen deze leden een zeer bedenkelijke afwijking van de op dit gebied geldende beginselen.

Enkele leden achtten de uitdrukking „redelijkerwijs vermoed kan worden”, welke eenige malen in het artikel voorkomt, te ruim.

Eenige andere leden beweerden, dat de Rijks- of gemeente- autoriteiten reeds nu zich de bevoegdheid aanmatigen, welke het tweede lid van dit artikel hun zal geven. Zij doelden daarmede op het feit, dat door insluiping enkele personen een geheime vergadering van revolutionnaire intellectueelen te Amsterdam hebben bijgewoond. Van andere zijde werd er op gewezen, dat het, indien inderdaad iets dergelijks als het aangeduide feit heeft plaats gehad, aan ernstigen twijfel onderhevig moet worden geacht, dat justitieele of politieele

autoriteiten daarbij ook maar op eenigerlei wijze zouden zijn betrokken geweest.

Aldus vastgesteld den 18den Mei 1920.

VAN SASSE VAN YSSELT.
VAN WIJNBERGEN.
BEUMER.
VAN DER MOLEN.
SCHOUTEN.

MEMORIE VAN ANTWOORD.

(Ingezonden bij brief van 25 Mei 1920.)

De opmerkingen en beschouwingen, voorkomende in het Voorloopig Verslag, geven den ondergeteekende aanleiding tot de volgende beantwoording.

§ 1. Gedurende de laatste jaren heeft de handhaving van de inwendige veiligheid van den Staat tegen eventueele pogingen van een minderheid om zich met geweld van het gezag meester te maken een voorwerp van voortdurende zorg der Regeering moeten uitmaken. De Regeering heeft een reeks van maatregelen moeten treffen, geschikt om de inwendige veiligheid van den Staat te verdedigen. En de indiening van dit wetsontwerp is als één der schakels in die reeks aan te merken. Waarom de Regeering de indiening dezer wetsvoordracht aan andere maatregelen van dezelfde strekking had behooren te laten voorafgaan, gelijk verscheidene leden beweren, is den ondergeteekende niet duidelijk mogen worden.

Met vele andere leden is hij van oordeel, dat tegen het tijdstip der indiening geen bezwaar kan worden gemaakt. Bij het treffen der onderscheidene maatregelen tot bestrijding van eventueele aanslagen op de inwendige veiligheid van den Staat moest uiteraard een zekere volgorde worden betracht. Op een gegeven oogenblik diende daarbij ook de ten deze dringend noodige herziening der strafwet aan de orde te komen. De Regeering is thans tot dit onderdeel van het geheel harer maatregelen gevorderd. De aard en de omvang der leemten in het Wetboek van Strafrecht zijn door den loop der gebeurtenissen thans meer dan ooit duidelijk in het licht getreden.

Tot spoedige behandeling van het wetsontwerp is de ondergeteekende bereid.

§ 2. De indiening van dit wetsontwerp is blijkens het Voorloopig Verslag met gemengde gevoelens begroet. Terwijl zeer vele leden die toejuichen, wordt zij door anderen aanvankelijk afgekeurd. De

ondergeteekende moge derhalve beginnen met tegenover de aanvankelijke tegenstanders der wetsvoordracht de noodzakelijkheid harer indiening nader aan te toonen.

Uiteraard heeft de ondergeteekende in den laatsten tijd zich genoopt gezien herhaaldelijk te overwegen of de bepalingen van het Wetboek van Strafrecht, welke strekken om aanslagen op de inwendige veiligheid van den Staat te beteugelen, voldoende zijn te achten. Het resultaat nu van die overweging was zeer opmerkelijk.

Allereerst bevond de ondergeteekende, dat volgens niemand minder dan de procureur-generaal bij den Hoogen Raad¹⁾ de aanslag, ondernomen met het oogmerk om den grondwettigen regeeringsvorm of de orde van troonopvolging te vernietigen of op onwettige wijze te veranderen, hier te lande, behoudens dan het geval, dat de aanslag *gelukt*, straffeloos kan worden gepleegd. Men kan over de juistheid dezer meening met Mr. Noyon van gevoelen verschillen — de ondergeteekende is inderdaad een andere opvatting toegedaan — doch dit neemt niet weg, dat de meening van Mr. Noyon, welke, gelijk den ondergeteekende bekend is, door vooraanstaande leden van het openbaar ministerie gedeeld wordt, ten deze gewicht in de schaal moet leggen. De ondergeteekende bevond m.a.w., dat de bewerkers van een aanslag, als hierboven bedoeld, een niet te verwaarloozen kans zouden hebben op straffeloosheid. Dit gaat z.i. niet aan. Het komt hem noodzakelijk voor, dat door een wijziging van artikel 79 van het Wetboek van Strafrecht de bedoelde kans worde weggenomen. En hij zou den aanvankelijken tegenstanders dezer wetsvoordracht willen vragen of zij inderdaad wenschen, dat aanslagen op de inwendige veiligheid van den Staat hier te lande c.q. straffeloos zouden kunnen worden gepleegd? Zoo neen, dan dienen zij zich in zoover met de strekking van het wetsontwerp te vereenigen.

Vervolgens nagaande, in hoever hier te lande de voorbereiding van aanslagen op de inwendige veiligheid van den Staat strafbaar is gesteld, constateerde de ondergeteekende, dat, in afwijking van onderscheidene buitenlandsche wetgevingen, alleen de *samenspanning* tot aanslag in het Wetboek van Strafrecht als misdrijf wordt aangemerkt. Het is m.a.w. hier te lande iemand naar de wet geoorloofd om, met het oogmerk om een aanslag — en let wel een *concreten* *voorgenomen* aanslag, niet omwenteling in het algemeen — voor te bereiden of te bevorderen, de meest bedenkelijke handelingen van voorbereiding of bevordering te plegen. Het is hem in het algemeen geoorloofd, dat hij anderen tracht te bewegen om aan den aanslag mede te werken of om daartoe gelegenheid, middelen of inlichtingen te verschaffen; dat hij gelegenheid, middelen of inlichtingen tot het plegen van den aanslag zich of anderen tracht te verschaffen; dat hij voorwerpen voorhanden heeft, waarvan hij weet dat zij bestemd zijn tot het plegen van den aanslag; dat hij plannen voor de uit-

¹⁾ Het Wetboek van Strafrecht verklaard door Mr. T. J. Noyon, deel I, derde druk, aantekening 1 op artikel 79.

voering van den aanslag, welke bestemd zijn om aan anderen te worden medegedeeld, in gereedheid brengt of onder zich heeft; dat hij eenigen maatregel, van Regeeringswege genomen om de uitvoering van den aanslag te voorkomen of te onderdrukken, tracht te beletten, te belemmeren of te vrijdelen. Alweder zou de ondergeteekende den aanvankelijken tegenstanders dezer wetsvoordracht willen vragen of het inderdaad hun wensch is, dat dit alles straffeloos hier te lande kan geschieden, dat hier dus desnoods werfbureau's voor deelneming aan een aanslag — welke volstrekt niet uitsluitend van deelnemers aan een samenspanning behoeven uit te gaan — zouden worden geopend? Zoo neen, dan kunnen zij ook in zoover tegen de strekking van dit wetsontwerp geen bezwaar gevoelen.

Voorts de vragen die zich voordoen in verband met de buitenlandsche invloeden. Kan men het goedkeuren, dat de Regeering thans vrijwel machteloos staat tegenover toch inderdaad bedenkelijke en strafwaardige handelingen als het aanknoopen en onderhouden van verbindingen met het buitenland met het oogmerk om hier te lande omwenteling voor te bereiden, te bevorderen of teweeg te brengen, en als het invoeren, enz. van geldswaarden of andere voorwerpen uit het buitenland afkomstig en, naar de dader weet of ernstige reden heeft om te vermoeden, bestemd om hier te lande in het belang van omwenteling te worden gebruikt? Gevoelt men niet, dat de politie, waar zij staat tegenover een koeriersdienst of tegenover een import van groote geldswaarden, beide in laatste instantie aan omwentelingsdoeleinden dienstbaar, den steun der strafwet behoeft om te doen wat door het belang der veiligheid van den Staat wordt geëischt? En dat met buitenlandsche hulp in elken Staat revoluties kunnen worden gekweekt, die bij tijdig ingrijpen hadden kunnen worden voorkomen? Het Wetboek van Strafrecht houdt ook op dit stuk een groote leemte in. Het treft in artikel 97 de verstandhouding met het buitenland om *oorlog* te bevorderen, doch het treft niet de verstandhouding met het buitenland om *burgeroorlog* in de hand te werken. Het een zoowel als het ander is hoogverraad. Een verschrikkelijke ramp is oorlog, maar niet minder verschrikkelijk zijn revolutie en burgeroorlog. Te oordeelen naar hetgeen in den laatsten tijd in het buitenland heeft plaats gevonden, houdt revolutie niet alleen de genezing van de door den oorlog geslagen wonden tegen, maar bevordert zij in de eerste plaats hongersnood, in de tweede plaats terreur en in de derde plaats anarchie, ontbinding van het volkslichaam. Wie die plagen wenscht te voorkomen en ons volk niet, gelijk een overigens kleine minderheid het pleegt uit te drukken, door den „chaos” wil laten gaan, zal zich met de strekking van dit wetsontwerp, dat zich tegen gevaarlijke buitenlandsche invloeden keert, moeten vereenigen. Met buitenlandsche hulp kan, gelijk in de Memorie van Toelichting is opgemerkt, zelfs een kleine, naar revolutie strevende minderheid voor de veiligheid van den Staat gevaarlijk worden. Is dit juist, dan dient tegen die buitenlandsche hulp met behulp van de strafwet te kunnen worden

opgetreden. En men zegge niet: laat de wetgever zich van ingrijpen ten deze maar onthouden, de dingen komen van zelf wel terecht. Het risico is daarvoor te groot. Juist artikel 4 van het wetsontwerp geeft de gelegenheid tegen het begin van het kwaad op te treden.

En nu ten slotte nog de voorgestelde uitbreiding van het misdrijf van opruiing. Wat den ondergeteekende daarbij vooral voor oogen heeft gestaan is, dat ook de opruiing tot een gewelddadig optreden tegen de openbare orde strafbaar moet zijn. Volgens de rechtspraak is voor strafbare opruiing vereischt, dat tot een *bepaald* strafbaar feit wordt opgeruid. En nu is het zeer goed mogelijk, dat iemand tot een gewelddadig optreden tegen de openbare orde, d.i. in het algemeen tot vermoedelijk strafbare handelingen, aanzet, zonder een *bepaald* strafbaar feit te noemen. Hij dient dan, naar het oordeel van den ondergeteekende, in verband met het eminent gevaarlijk karakter der opruiing te kunnen worden gestraft. Dat dit thans niet het geval is, acht de ondergeteekende een niet onbedenkelijke leemte in de bestaande strafwet.

Het voorafgaande samenvattende bevond derhalve de ondergeteekende, dat de bepalingen van het Wetboek van Strafrecht, welke strekken om aanslagen op de inwendige veiligheid van den Staat te beteugelen, de meest ernstige leemten vertoonen, dat hier te lande aanslagen op de inwendige veiligheid van den Staat met een niet te verwaarloozen kans op straffeloosheid kunnen worden begaan, dat de meest bedenkelijke vormen van voorbereiding van zoodanige aanslagen in het algemeen straffeloos zijn, behalve dan de samenspanning, dat de strafbare verstandhouding met het buitenland zich beperkt tot die, welke oorlog wil bevorderen, en m. a. w. die, welke burgeroorlog wil voorbereiden, uitsluit en dat de opruiing tot omwenteling feitelijk door de strafwet niet wordt getroffen.

De ondergeteekende meende dan ook bij de indiening dezer wetsvoordracht te mogen aannemen, dat allen, die maatschappelijke hervormingen enkel langs ordelijken, wettigen weg willen zien tot stand gebracht, met de strekking van dit wetsontwerp hun instemming zouden betuigen. Over den concreten inhoud der voorgestelde voorzieningen zou dan verder een vruchtdragend gemeen overleg kunnen worden gepleegd.

De ondergeteekende heeft gemeend deze inleidende opmerkingen aan de beantwoording van § 2 van het Voorloopig Verslag te moeten doen voorafgaan, omdat hij duidelijk wil doen uitkomen, dat onze strafwet op het stuk van het tegengaan van aanslagen op de inwendige veiligheid van den Staat is een hoogst gebrekkige en dat enkel de noodzaak om de strafwet te dezen aanzien te verbeteren hem er toe heeft gebracht om de indiening dezer wetsvoordracht te bevorderen. Elk streven om politieke overtuigingen met de strafwet te bestrijden of propaganda voor overtuigingen te verbieden, is hem daarbij vreemd geweest. Dit zal ten overvloede uit de wijzigingen, welke hij in het wetsontwerp heeft aangebracht, kunnen blijken.

Dat de enkele leden, die den burgerlijken staat tot een communistischen vervormd wenschen te zien, met deze wetsvoordracht niet instemmen, heeft den ondergeteekende niet verwonderd. Zij dwalen echter in hun karakteristiek van dit wetsontwerp. Het meest daar, waar zij meenen, dat deze wetsvoordracht de vrijheid van gedachte zou aanranden. De voorgestelde regeling laat die geheel onaangetast. Eerst waar de gedachte zich omzet in *handelingen*, welker bedenkelijk karakter hierboven is geschetst, zal de dader strafschuldig worden. De hier bedoelde leden wenschen blijkbaar niet alleen vrijheid van gedachte, maar ook vrijheid tot de revolutionnaire daad. En daarom hebben zij tegen dit wetsontwerp bezwaar. Dit moet echter een reden zijn voor allen, die een geleidelijke, ordelijke ontwikkeling der maatschappelijke toestanden wenschen, om zich tegen de oppositie dier leden te keeren. Over hun oppositie zal de ondergeteekende overigens niet veel behoeven te zeggen. De kennismeming van den inhoud van het gewijzigd wetsontwerp zal, naar hij meent, aanstonds doen zien, dat het hier niet geldt een regeling, „die tot de grofste willekeur tegen politieke en sociale bewegingen aanleiding zal geven”. Het betreft hier een regeling, die de strafbaarheid erkent van de daden van hen, die aanslagen op de inwendige veiligheid van den Staat bedrijven of *op bepaald aangewezen wijzen* voorbereiden. Over de toepasselijkheid der voorgestelde voorzieningen zal de rechterlijke macht oordeelen. Reeds uit dien hoofde is „de grofste willekeur” uitgesloten; en zelfs iedere willekeur. De ondergeteekende meent hiermede te kunnen volstaan. Van de verwezenlijking van den communistischen staat verwacht de Regeering geen heil. Zij kan daartoe niet medewerken en moet dus dit haar aangewezen middel om omwenteling te voorkomen van de hand wijzen. Het revolutionnaire proletariaat wordt in den groei zijner politieke overtuigingen in geen enkel opzicht door het wetsontwerp belemmerd, maar wel keert zich dit tegen de — gelijk de hierbedoelde leden het uitdrukken — „vleugjes revolutionnaire daad”, hierin bestaande, dat aanslagen op de inwendige veiligheid van den Staat zouden worden bedreven of op bepaald aangewezen wijzen voorbereid. Naar het oordeel dier leden is het blijkbaar aan minderheden der bevolking geoorloofd met geweld haar wil aan de meerderheid op te leggen. Juist dit acht de Regeering ongeoorloofd.

Aan verscheidene leden, die niet minder ernstige bezwaren hadden tegen dit wetsontwerp als de zoeven bedoelde, kan worden toegegeven, dat deze wetsvoordracht past in een serie maatregelen, welke de Regeering tot het tegengaan van mogelijke aanslagen op de inwendige veiligheid van den Staat zich genoopt heeft gezien te nemen. De Regeering betreurt, dat zij daartoe genoopt werd. Doch zij is overtuigd bij het nemen van bedoelde maatregelen de meerderheid van ons volk achter zich te hebben. Nu beweren de hierbedoelde leden, dat dit wetsontwerp zou zijn „een poging van de Regeering

om den arbeiders het recht te ontnemen openlijk te beraadslagen over de vraag, welke houding zij zullen aannemen, wanneer zij zullen worden gesteld voor het feit, dat zij zich zullen hebben te verklaren vóór of tegen de revolutie". Zij zullen hierbij wel doelen op de, in navolging van de wetsontwerpen-Cort van der Linden en Loeff, thans voorgestelde uitbreiding der strafbare opruiing, waaronder deze wetsvoordracht ook wil begrijpen de opruiing tot gewelddadig optreden tegen de openbare orde. Inderdaad zal, wanneer bij een beraadslaging, als door deze leden bedoeld, een bepaalde opruiing in dien zin plaats vindt, deze door de voorgestelde regeling, in sommige gevallen ook reeds door het thans geldende artikel, worden getroffen. Echter bestaat tusschen het enkel mededeelen eener politieke overtuiging, b.v. van de wenschelijkheid eener eventueel te volgen gedragslijn, en het opruien van anderen tot die gedragslijn nog een zeer aanmerkelijk verschil. De ondergeteekende bedoelt met dit wetsontwerp dan ook niet publiek debat over politieke overtuigingen te verhinderen en is overtuigd, dat het dit gevolg ook niet zal hebben. Mits men zich slechts van opruiing onthoude. Niet zonder verwondering heeft voorts de ondergeteekende kennis genomen van de scherpzinnige pogingen der hier bedoelde leden om het democratisch karakter van ons staatsbestel te verdoezelen. Volkomen onjuist zou, naar hunne meening, zijn de stelling der Memorie van Toelichting, dat in een land als het onze alle sociale en politieke hervormingen, waarvoor in het volk een meerderheid wordt gevonden, langs wettigen weg kunnen worden aangebracht. Dat de meerderheid der kiezers haar werkelijk eigen belang niet zou inzien, doch onder den invloed van clerus en kapitaal haar stem zou bepalen, is een bewering, welke, gesteld zij ware juist, wat de ondergeteekende niet kan toegeven, die stelling niet zou raken. Is werkelijk eens de meerderheid der kiezers voor zekere hervorming gewonnen, dan is hier te lande die hervorming op den duur toch niet tegen te houden. De ondergeteekende meent, dat de feiten hem ten deze in het gelijk stellen. Op het feitelijk bestaan van een democratisch staatsbestel, dat geheel valt binnen het kader eener constitutioneele monarchie, mocht de ondergeteekende zich derhalve veilig beroepen. En daaruit volgt, dat het bevorderen van omwenteling niet slechts is verzet tegen het wettig gezag, een verzet, dat door geene enkele Regeering wordt geduld, maar ook lijnrecht ingaat tegen een op democratischen voet ingericht staatkundig leven. Indien inderdaad de meerderheid der kiezers vóór zekere zeer ingrijpende politieke en sociale hervormingen mocht zijn, dan is de invoering daarvan slechts een quaestie van tijd. Omwenteling is in een democratisch geregeerd land niet noodig en niet het middel om de gewenschte politieke en sociale hervormingen, *waarvoor in het volk een meerderheid wordt gevonden*, in het leven te roepen. Daarmede is zij, ook van democratisch standpunt, veroordeeld.

De ondergeteekende kan dan ook niet erkennen een beweerd recht om zich hier te lande op omwenteling voor te bereiden, voor zoover die voorbereiding althans bestaat in handelingen, welke bij dit wets-

ontwerp worden gewraakt. Aan het bevorderen van noodzakelijk gebleken hervormingen op politiek en sociaal gebied staat deze wetsvoordracht niet in den weg, wel aan het met geweld opdringen aan ons volk van veranderingen, waarvan het in zijn meerderheid niet gediend is. Evenmin kant zich het wetsontwerp tegen politieke gedachtenwisseling in het openbaar met gelijkgezinden in het buitenland; wel echter tegen verstandhouding met het buitenland om buitenlandse machten aan te zetten tot het bevorderen of teweegbrengen van revolutie hier te lande, of om die machten daarbij behulpzaam te zijn. Daden van zulke verstandhouding, wel te onderscheiden van openbare gedachtenwisseling over hetgeen op politiek of sociaal gebied uit den loop der historie zou kunnen voortvloeien, plegen niet in het openbaar te geschieden. Inderdaad komen dan ook den ondergeteekende de ernstige bezwaren der hier bedoelde leden niet gerechtvaardigd voor.

Ond-Russische toestanden zullen daardoor niet worden geschapen, doch Nieuw-Russische met al de ellende, die zij ook voor de arbeidersbevolking medebrengen, worden tegengegaan.

Wat nu betreft de argumenten van verschillende andere aanvankelijke tegenstanders dezer wetsvoordracht, diene het volgende.

Een deel van dezen stelt zich voor, dat de dingen wel van zelf weer terecht zullen komen, gezien den Nederlandschen volksaard. De ondergeteekende hoopt het met hen, doch hij meent, dat het voorzichtiger is om, ongetwijfeld in overeenstemming met het rechtsbesef van de groote meerderheid des volks, de groote leemten van het Wetboek van Strafrecht op het stuk van het tegengaan van aanslagen op de inwendige veiligheid van den staat weg te nemen. Dat dit aan de Communistische Partij te veel relief zou geven, kan hij niet toegeven. Die partij weet ieders aandacht op zich te vestigen en de Regeering kan voor haar optreden de oogen niet sluiten. Buitendien zijn de bepalingen van het gewijzigd wetsontwerp naar de meening van den ondergeteekende zoo gematigd, dat zij, naar hij vertrouwt, louter uit haren aard strafbare en bedenkelijke handelingen treffen en geen prikkelend of irriteerend karakter dragen. Zijn overigens de hier bedoelde leden niet geneigd den invloed van de strafwet op de uitwassen van het streven naar maatschappelijke hervormingen te onderschatten? Vooral, wanneer die wet niet op zich zelve staat, doch een schakel vormt in een reeks van maatregelen?

Deze wetsvoordracht wil bevorderen, dat politieke en sociale hervormingen slechts langs wettigen, ordelijken weg worden aangebracht. Onder een omwenteling zouden alle klassen der maatschappij lijden. Reeds hierboven wees de ondergeteekende op de drie begeleidende euvelen eener omwenteling, te weten: hongersnood, terreur en anarchie. De ondergeteekende voor zich is overtuigd, dat dit wetsontwerp aan alle klassen der maatschappij ten goede zal komen. Hij meent dan ook, dat zelfs de schijn, alsof daardoor slechts de belangen van een

bepaalde klasse zouden worden behartigd, hem niet mag treffen. De ondergeteekende wijst nadrukkelijk iedere gedachte daaraan terug, en is zich bewust, dat het de Regeering te doen is niet om de belangen van een bepaalde klasse maar die van het geheele volk in zoo harmonisch mogelijke ontwikkeling te behartigen. De vervulling van die taak is moeilijk, maar de Regeering is zich klaar bewust, dat zij daarnaar streeft en daarin aanspraak heeft op den steun van allen, die gelijk doel beoogen.

Van de zijde van andere leden vernam de ondergeteekende tot zijn verwondering, dat de Regeering ook met „de bestaande bepalingen” tegen de revolutionaire woelingen had kunnen optreden. De ondergeteekende zag het gaarne aangetoond. Totdat dit is geschied, kan hij de oppositie dier leden kwalijk gegrond achten. Hij meent in den aanhef dezer paragraaf voldoende te hebben doen blijken, dat en waarom de bestaande bepalingen volstrekt ondeugdelijk zijn. Overigens kunnen er oogenblikken zijn, waarin aan de toepassing van strafbepalingen geene behoefte bestaat, maar er kunnen andere omstandigheden zich voordoen waarin strafbepalingen noodzakelijk zijn. De hier bedoelde leden zouden de bestrijding van revolutionaire woelingen geheel willen overlaten aan het particulier initiatief. Het is evenwel in de allereerste plaats de roeping der Overheid, in deze op te treden, zij het dat de steun des volks haar daarbij onmisbaar is en dat de zich aanbiedende particuliere krachten, onder hare leiding georganiseerd, door haar hoogelijk worden gewaardeerd.

Het wetsontwerp is niet zoozeer te beschouwen als een poging om de al dan niet „dwaselijk” verontruste publieke opinie gerust te stellen, doch om onmiskenbare leemten in het Wetboek van Strafrecht aan te vullen.

Zeer terecht heeft, naar het oordeel van den ondergeteekende, één der leden zich zijn oordeel over de voorgestelde bepalingen voorbehouden, totdat hem bekend zou zijn, hoe het ontwerp er zal uitzien, als het in openbare behandeling komt. Inderdaad houdt het gewijzigd ontwerp op allerlei punten met de in het Voorloopig Verslag gemaakte opmerkingen rekening. Zoo is de algemeene strafbaarstelling der voorbereiding van aanslagen op de inwendige veiligheid van den Staat tot de strafbaarstelling van bepaald aangewezen daden van voorbereiding — het aanwerven van medewerkers, enz. — beperkt; zoo is het nieuw voorgestelde artikel 97a van het Wetboek van Strafrecht minder ruim gemaakt, o.a. door de vervanging der uitdrukking „bestemd kan zijn” door „bestemd is”; zoo is de strafbare opruiing nader enkel met de opruiing tot gewelddadig optreden tegen de openbare orde uitgebreid. Over den concreten inhoud der voorgestelde voorzieningen heeft dus vruchtdragend gemeen overleg plaats gevonden. De indiening van het ontwerp blijft de ondergeteekende noodzakelijk achten. Hij vertrouwt, dat het hier bedoelde lid niet zal willen toelaten, dat hier te lande c.q. straffeloos aan-

slagen op de veiligheid van den Staat zouden kunnen worden gepleegd of op bepaald aangewezen, bedenkelijke wijzen voorbereid. Is dit zoo, dan moet hij zich er mede vereenigen, dat te dezer gelegenheid die handelingen tot delicten, die nu eenmaal van politieken aard maar niettemin delicten zijn, worden gestempeld. Dit lid gelieve ook niet te vergeten, dat dit wetsontwerp één schakel is in het geheel der maatregelen, welke de Regeering ter beveiliging van de inwendige veiligheid van den Staat heeft moeten nemen. De Regeering stelt zich in menig opzicht gaarne op het standpunt, door dat lid bedoeld, maar dan moet men haar ook den steun der wetgeving niet onthouden. De bestaande wetgeving is, gelijk de ondergeteekende in den aanhef dezer paragraaf aantoonde, ten deze volstrekt onvoldoende.

§ 3. Met sommige leden, die verklaarden vele der bezwaren, tegen het wetsontwerp aangevoerd, niet te kunnen deelen, is den ondergeteekende het verzet der niet-communistische arbeiders tegen deze wetsvoordracht, welke ook hen beschermt, niet begrijpelijk. En ook hij geloof, dat ons volk zich niet met geweld veranderingen wenscht te laten opdringen, waarvan het in zijn meerderheid niet gediend is. De aanneming van dit wetsontwerp zal strekken om de Regeering beter in staat te stellen eventueel geweld te voorkomen of te beteugelen.

Aan hetgeen door de zeer vele andere leden, die de indiening van het wetsontwerp ten zeerste toejuichen, is opgemerkt, heeft de ondergeteekende weinig toe te voegen. Hij is dien leden voor hun steun erkentelijk.

Ook den ondergeteekende wil het voorkomen, dat een deel der oppositie tegen dit wetsontwerp zich baseert op een beweerd recht om revolutie te maken en wel om gewelddadig den grondwettigen regeeringsvorm hier te lande te vernietigen. Dat de overgrootte meerderheid van ons volk in al zijne geledingen geen revolutie wil, blijkt z.i. reeds uit den uitslag der verkiezingen. Een aanslag op de vrijheid van eenige klasse om in het openbaar te beraadslagen, propaganda te maken voor hare denkbeelden en politieke actie te voeren, ligt in het wetsontwerp geenszins opgesloten. De ontworpen regeling is geen gelegenheidswet en richt zich niet tegen een bepaalde groep of partij.

Zij randt niet de vrijheid aan, doch tracht die integendeel tegen gewelddadige aanranding te beveiligen.

Daartoe moeten de groote en onmiskbare leemten, welke het Wetboek van Strafrecht op het stuk van het tegengaan van aanslagen op de inwendige veiligheid van den Staat vertoont, worden weggenomen.

De ondergeteekende kan niet ontkennen, dat een deel der oppositie tegen de strekking van dit wetsontwerp hem heeft verbaasd. Hij had zich, gelijk hij reeds eerder opmerkte, voorgesteld, dat allen, die hier niet straffeloos revolutie willen zien gemaakt of op bepaalde bedenkelijke wijzen voorbereid, hem hun steun niet zouden onthouden.

Hij vertrouwt intusschen, dat de kennisneming van deze Memorie en van het gewijzigd ontwerp van wet de hiér bedoelde aanvankelijke tegenstanders van het wetsontwerp alsnog tot een ander oordeel over de voorgestelde regeling zal vermogen te brengen.

Artikel 2.

Nu van het nevens elkander vermelden van de uitdrukkingen „poging” en „begin van uitvoering” in het nieuw voorgestelde artikel 79 verwarring wordt gevreesd, heeft de ondergeteekende geen bezwaar het artikel aldus te vereenvoudigen, dat het luidt: „Aanslag tot een feit bestaat, zoodra het voornemen des daders zich door een begin van uitvoering heeft geopenbaard.”

De uitdrukking „begin van uitvoering” beteekent natuurlijk in artikel 79 precies hetzelfde als in artikel 45. Zoolang de rechterlijke macht ten aanzien van artikel 45, welks redactie min of meer in het midden laat, waarop die uitdrukking terugslaat, „begin van uitvoering” doet slaan op de uitvoering van het misdrijf, zal zij met betrekking tot het overeenkomstig geredigeerde artikel 79 „begin van uitvoering” wel moeten opvatten als begin van uitvoering van het (voorgenomen) feit. Gelet op het nauwe verband tusschen de artikelen 45 en 79 schijnt het gewenscht, artikel 79 zooveel mogelijk te redigeeren in aansluiting aan artikel 45. De ondergeteekende merkt nog op, dat de aanslagen, welke het wetboek kent, allen gericht zijn op bepaalde (voorgenomen) feiten, zoodat de uitdrukking „aanslag tot een feit” juist voorkomt.

Indien inderdaad juist mocht zijn, wat door sommige leden wordt gesteld, n.l. dat thans voor het bestaan van „aanslag” voorwaarde is de *niet-voltooiing van het voorgenomen feit* (alleen ten gevolge van omstandigheden van des daders wil onafhankelijk), dan zou er des te meer reden zijn om artikel 79 te wijzigen. Immers dan zou ook de *gelukte* aanslag niet strafbaar zijn.

Los van de beteekenis van het geldende artikel 79 is de ondergeteekende intusschen met vele andere leden van oordeel, dat de aanslag door het vrijwillig terugtreden van den dader zijn strafbaarheid niet moet verliezen. Dit volgt uit den aard van dit misdrijf en een afwijking van de pogingsleer is daarin niet te zien, vermits de aanslag, al wordt die reeds door poging gevormd, niet als poging, doch als zelfstandig, voltooid, misdrijf is strafbaar gesteld. Waar dit het geval is — men vergelijkte b.v. de artikelen 62, 69 en 131 van het Wetboek van Militair Strafrecht — is aan vrijwillig terugtreden straffeloosheid niet verbonden, evenmin als aan het werkdadig berouw bij andere voltooide misdrijven. Met de hier bedoelde leden acht voorts de ondergeteekende een beleidvolle toepassing zoo van het nieuw voorgestelde artikel 79 als van de andere bepalingen dezer wetsvoordracht noodig — hij zal die bevorderen — en is hij geneigd aan de *preventieve* werking dier bepalingen op gevaarlijke onruststokers gewicht te hechten.

Artikel 3 (thans 4).

Reeds in het algemeen deel dezer Memorie heeft de ondergeteekende medegedeeld, dat hij, ter tegemoetkoming aan de bedenkingen, tegen de algemeene strafbaarstelling van de voorbereiding der in de artikelen 92—95 omschreven misdrijven gerezen, de strafbaarstelling thans tot eenige bepaald omschreven voorbereidingshandelingen heeft beperkt. Hij is van oordeel, dat tegen het gewijzigde artikel de in het Voorloopig Verslag geopperde bezwaren niet langer kunnen worden aangevoerd. Hij moge dus ten deze volstaan met een verwijzing naar dat artikel en met de opmerking, dat, wanneer een geleerde, als waarvan in het Voorloopig Verslag sprake is, plannen voor de *uitvoering* van het misdrijf, welke bestemd zijn om aan anderen te worden medegedeeld, in gereedheid brengt of onder zich heeft, met het oogmerk om het misdrijf voor te bereiden of te bevorderen, van een betrekkelijk onschuldige handeling, welke buiten bereik van de strafwet zou dienen te blijven, niet kan worden gesproken.

De uitdrukking „tracht” (te bewegen, te verschaffen, enz.) is ontleend aan de artikelen 62, 69 en 131 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Artikel 4 (thans 5).

Ter tegemoetkoming aan den daartoe strekkenden wensch is het wetsontwerp thans met een definitie van „omwenteling” aangevuld. Men zie het nieuw voorgestelde artikel 3. Deze definitie sluit zich geheel aan bij de bewoordingen van artikel 94 van het Wetboek van Strafrecht.

Op den voorslag om, in plaats van „omwenteling”, te lezen: „een omwenteling” zou de ondergeteekende niet willen ingaan. Werd de verstandhouding met het buitenland eerst tegengegaan, nadat, wellicht juist als een gevolg daarvan, het plan tot een concrete omwenteling zou zijn gerijpt, dan zou over den steun der strafwet door de met de zorg voor de handhaving der inwendige veiligheid van den Staat belaste autoriteiten eerst te laat kunnen worden beschikt. Dat reeds een concreet plan tot omwenteling zou zijn ontworpen, zou den autoriteiten vermoedelijk niet aanstonds bekend zijn. Tot het tijdstip der bekendwording zouden zij m.a.w. tegenover de verstandhouding met het buitenland om omwenteling te bevorderen machteloos staan. Dit zou zeer ongewenscht zijn.

Met het oog op de in het ontwerp thans opgenomen definitie van „omwenteling” kunnen de woorden „binnen het rijk in Europa” vervallen. Onder die definitie toch vallen omwentelingen in het buitenland niet.

Wat de onder 1° voorgestelde bepaling betreft, is de ondergeteekende van oordeel, dat van een willekeurige macht van de Regeering over allen, die met buitenlandsche personen of lichamen

in verbinding treden, geen sprake is. In aansluiting aan hetgeen daartegen reeds in het Voorloopig Verslag is aangevoerd, moge hij opmerken, dat het oordeel over de toepasselijkheid dezer bepaling is bij de rechterlijke macht.

Organisaties, welke met het buitenland in verstandhouding zouden treden met een der oogmerken, onder n°. 1 genoemd, zouden zich c.q. strafschuldig maken. Zij zullen zich, naar het ontwerp overigens geheel onaangetast laat, van dergelijke verstandhouding, d.w.z. van verstandhouding met het oogmerk om hier te lande omwenteling voor te bereiden, te bevorderen of teweeg te brengen, moeten onthouden.

De uitdrukking „redelijkerwijs kunnen vermoeden” is in nos. 2 en 3 met voordacht niet gebruikt, omdat zij in de artikelen der strafwet, waarin zij thans voorkomt, wel geacht wordt te impliceeren, dat het redelijk vermoeden juist moet zijn en dat de juistheid daarvan moet worden bewezen. Het is intusschen de plicht van een ieder, zich van den invoer, enz. van bepaalde voorwerpen te onthouden, als hij ernstige reden heeft om te vermoeden, moge nu dit vermoeden achteraf juist blijken of niet, dat die voorwerpen de in dit artikel genoemde bestemming hebben. Hier was dus noodig een uitdrukking, welke niet geacht kan worden te impliceeren, wat wel in de uitdrukking „redelijkerwijs kunnen vermoeden” opgesloten wordt geoordeeld.

Tegen de vervanging van „bestemd kan zijn” door „bestemd is” heeft de ondergeteekende, als de uitdrukking „ernstige reden heeft om te vermoeden” behouden blijft, geen bezwaar. Hij erkent het nut dier vervanging. In verband daarmee heeft hij de nummers 2 en 3 eenigszins omgewerkt. Daarin komt thans duidelijk uit, dat ten aanzien van de voorwerpen enkel behoeft te worden bewezen, dat zij „geschikt”, niet: „bestemd”, zijn tot het verschaffen van stoffelijken steun, terwijl ten aanzien van den schuldige moet worden bewezen, dat hij althans ernstige reden heeft gehad om te vermoeden, dat de voorwerpen daartoe bestemd waren.

Onder n°. 2 zullen niet alleen vallen preciosa, doch ook andere goederen, welke, al dan niet na verzilvering, geschikt zijn tot het verschaffen van stoffelijken steun aan het voorbereiden, bevorderen of teweegbrengen van omwenteling. Een handelspolitiek van Sovjet-Rusland, als in het Voorloopig Verslag als mogelijk wordt verondersteld, zou niet zijn een politiek van handel, doch, waar immers de opbrengst van de verkochte goederen voor revolutionnaire doeleinden zou strekken, een politiek van het bevorderen in andere Staten van revolutie. Er schijnt geen reden om de scheepsladingen goederen, welke het buitenland voor revolutionnaire doeleinden hier te lande zou afstaan, anders te bezien dan preciosa.

Een besmettingstheorie ligt in n°. 3 niet opgesloten. Van het voorwerp, dat de schuldige onder zich heeft of tot onderwerp eener overeenkomst maakt, moet hij althans ernstige reden hebben om te vermoeden, dat het tot het verschaffen van stoffelijken steun aan

revolutionnaire doeleinden bestemd is Stel b.v. iemand heeft een diamant onder zich, wetende dat die bestemd is om, al of niet na verzilvering, revolutionnaire doeleinden te dienen. Nu verkoopt hij den diamant en neemt de opbrengst onder zich. Doch ook van die opbrengst weet hij, dat zij dezelfde bestemming heeft. Dit is geen quaestie van besmetting, maar de bestemming was van den aanvang af ook aan de opbrengst gegeven.

Ten aanzien van de voorwerpen, in de n°s. 2 en 3 bedoeld, gaat het niet aan op het openbaar ministerie den bewijslast te leggen, dat zij den schuldige toebehooren. Practisch zouden de goederen dan vaak niet verbeurd kunnen worden verklaard en, naar alle waarschijnlijkheid, hun revolutionnaire bestemming volgen.

In de afwijking van het overigens juiste beginsel van artikel 33 van het Wetboek van Strafrecht moet ten deze worden berust. De rechterlijke macht zal tegen onbillijke consequenties van deze afwijking moeten waken. Blijkt haar b.v., dat de revolutionnaire bestemming buiten toedoen van den eigenaar — een ander dan den schuldige — aan het voorwerp is gegeven, dan zal zij van verbeurdverklaring moeten afzien en de teruggave aan den rechthebbende bevelen.

Artikel 5 (thans 6).

Na aandachtige overweging van hetgeen in het Voorloopig Verslag betreffende dit artikel is opgemerkt, is de ondergeteekende te rade geworden, overeenkomstig hetgeen hem door verscheidene leden in overweging is gegeven, de strafbare opruiing te beperken tot opruiing, hetzij tot eenig strafbaar feit, hetzij tot gewelddadig optreden tegen de openbare orde, zonder dat dus een bepaald strafbaar feit wordt aangewezen. Hij erkent, dat de behoefte aan strafbaarstelling ook van opruiing tot ongehoorzaamheid, hetzij aan eenig wettelijk voorschrift, hetzij aan een bevel of vordering, krachtens wettelijk voorschrift gedaan, niet in die mate urgent is, dat zij te dezer gelegenheid bepaald voorziening eischt. Bij een meer algemeene herziening van het Wetboek van Strafrecht dient dit punt nog eens ernstig te worden overwogen.

Wat nu de nader voorgestelde uitbreiding van de strafbare opruiing betreft, gelooft de ondergeteekende niet, dat de uitdrukking (opruïing tot een gewelddadig optreden) „tegen de openbare orde” te vaag zou zijn. Dat vele Kamerleden in verkiezingsdagen zich aan zoodanige opruiing, ook reeds in de wetsonwerpen-Cort van der Linden en -Loeff strafbaar gesteld, zouden schuldig maken, wordt in het Voorloopig Verslag gesteld, doch niet aannemelijk gemaakt.

De term „opruit” pleegt door de rechterlijke macht zeer omzichtig te worden gehanteerd. Bewezen moet worden, dat de wil van den dader op het in het leven roepen van datgene, wat hij aanprijst, gericht was.

Artikel 7 (thans 8).

Het artikel is ontleend aan artikel 16 der wet van 20 Mei 1911 (*Staatsblad* n°. 130). Men zie ook de artikelen 14 en 15 der Vuurwapenwet 1919. Het recht tot inbeslagneming van stukken van overtuiging — wel te onderscheiden van het recht tot verbeurdverklaring van voorwerpen — is, en dit geheel in overeenstemming met de beginselen der strafvordering, onafhankelijk gesteld van de vraag, wien de stukken van overtuiging toebehooren. Dit dient zoo te blijven.

De uitdrukking „redelijkerwijs vermoed kan worden” schijnt hier niet te ruim, vermits de opsporingsambtenaren op redelijk vermoeden moeten kunnen optreden. Dit is in overeenstemming met de beginselen der strafvordering.

Dat politie-ambtenaren localiteiten wederrechtelijk zouden binnentreden, kan de ondergeteekende zonder bewijs niet aannemen. Artikel 370 van het Wetboek van Strafrecht stelt daarop uitdrukkelijk straf.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten: Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat nadere voorzieningen tot bestrijding van revolutionaire woelingen noodig zijn;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

In artikel 4, n°. 1, van het Wetboek van Strafrecht wordt onmiddellijk vóór het cijfer „105” ingelascht: „97a, onder 1°.”

Artikel 2.

Artikel 79 van het Wetboek van Strafrecht wordt gelezen als volgt:

„Aanslag tot een feit bestaat, zoodra het voornemen des daders zich door een begin van uitvoering heeft geopenbaard.”

Artikel 3.

Na artikel 80 van het Wetboek van Strafrecht wordt een nieuw artikel 80*bis* ingelascht, luidende als volgt:

„Onder omwenteling wordt verstaan het vernietigen of op onwettige wijze veranderen van den grondwettigen regeeringsvorm of de orde van troonopvolging.”

Artikel 4.

Artikel 96 van het Wetboek van Strafrecht wordt gelezen als volgt:

„De samenspanning tot een der in de artikelen 92—95 omschreven misdrijven wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren.

Dezelfde straf is toepasselijk op hem die, met het oogmerk om een der in de artikelen 92—95 omschreven misdrijven voor te bereiden of te bevorderen:

1°. een ander tracht te bewegen om het misdrijf te plegen, te doen plegen of mede te plegen, om daarbij behulpzaam te zijn of om daartoe gelegenheid, middelen of inlichtingen te verschaffen;

2°. gelegenheid, middelen of inlichtingen tot het plegen van het misdrijf zich of anderen tracht te verschaffen;

3°. voorwerpen voorhanden heeft waarvan hij weet dat zij bestemd zijn tot het plegen van het misdrijf;

4°. plannen voor de uitvoering van het misdrijf, welke bestemd zijn om aan anderen te worden medegedeeld, in gereedheid brengt of onder zich heeft;

5°. eenigen maatregel van regeeringswege genomen om de uitvoering van het misdrijf te voorkomen of te onderdrukken, tracht te beletten, te belemmeren of te verijdelen.

De voorwerpen, in het voorgaande lid, onder 3°, bedoeld, kunnen worden verbeurd verklaard.”

Artikel 5.

Na artikel 97 van het Wetboek van Strafrecht wordt een nieuw artikel 97*a* ingelascht, luidende als volgt:

„Met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren wordt gestraft:

1°. hij die met een in het buitenland gevestigd persoon of lichaam in verstandhouding treedt, met het oogmerk om een zoodanig persoon of lichaam tot het verschaffen van steun aan het voorbereiden, bevorderen of teweegbrengen van omwenteling te bewegen, om een zoodanig persoon of lichaam in het daartoe opgevatte voornemen te versterken of aan een zoodanig persoon of lichaam daarbij hulp toe

te zeggen of te verleenen, of om omwenteling voor te bereiden, te bevorderen of teweeg te brengen;

2°. hij die eenig voorwerp invoert, dat geschikt is tot het verschaffen van stoffelijken steun aan het voorbereiden, bevorderen of teweegbrengen van omwenteling, indien hij weet of ernstige reden heeft om te vermoeden dat het daartoe bestemd is;

3°. hij die eenig voorwerp onder zich heeft of tot onderwerp eener overeenkomst maakt, dat geschikt is tot het verschaffen van stoffelijken steun aan het voorbereiden, bevorderen of teweegbrengen van omwenteling, indien hij weet of ernstige reden heeft om te vermoeden dat het daartoe bestemd is en dat het voorwerp of eenig ander voorwerp, waarvoor het in de plaats is getreden, hetzij met die bestemming is ingevoerd, hetzij door of vanwege een in het buitenland gevestigd persoon of lichaam daartoe is bestemd.

De voorwerpen waarmede of met betrekking tot welke de in het voorgaande lid onder 2°.—3°. omschreven misdrijven zijn begaan, kunnen worden verbeurd verklaard."

Artikel 6.

Artikel 131 van het Wetboek van Strafrecht wordt gelezen als volgt:

„Hij die, mondeling of bij geschrifte, in het openbaar tot eenig strafbaar feit of tot gewelddadig optreden tegen de openbare orde opruit, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden."

Artikel 7.

De aanhef van artikel 132 van het Wetboek van Strafrecht tot en met de woorden „met het oogmerk" wordt gelezen als volgt:

„Hij die een geschrift, waarin tot eenig strafbaar feit of tot gewelddadig optreden tegen de openbare orde wordt opgeruid, met het oogmerk".

Artikel 8.

De in artikel 8 van het Wetboek van Strafvordering bedoelde ambtenaren zijn te allen tijde bevoegd ter inbeslagneming de uitlevering te vorderen van al hetgeen kan dienen tot bewijs of redelijkerwijs vermoed kan worden bestemd te zijn geweest of gediend te hebben tot het begaan van eenig in de artikelen 92—96 en 97a van het Wetboek van Strafrecht omschreven misdrijf.

Zij hebben te allen tijde vrijen toegang tot alle plaatsen, waar redelijkerwijs vermoed kan worden, dat een zoodanig strafbaar feit wordt begaan.

Wordt hun de toegang geweigerd, dan verschaffen zij zich dien desnoods met inroeping van den sterken arm.

Is de plaats tevens eene woning of alleen door eene woning toegankelijk, dan treden zij deze tegen den wil des bewoners niet binnen dan op bijzonderen schriftelijken last van den burgemeester en in tegenwoordigheid, hetzij van dien burgemeester, hetzij van den kantonrechter, hetzij van een commissaris van politie.

Van dit binnentreden wordt door hen proces-verbaal opgemaakt, dat binnen tweemaal vier en twintig uren aan den ingezetene, wiens woning is binnengetreden, in afschrift wordt medegedeeld.

Artikel 9.

Deze wet treedt in werking met ingang van den dag na dien harer afkondiging.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Justitie,

VERSLAG.

De Commissie van Rapporteurs voor het wetsontwerp, houdende nadere voorzieningen tot bestrijding van revolutionnaire woelingen, is, na kennis genomen te hebben van de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag wegens dit wetsontwerp, van oordeel, dat door deze gewisselde schrifturen de openbare beraadslaging over het voorstel genoegzaam is voorbereid.

Vastgesteld den 26sten Mei 1920.

VAN SASSE VAN YSSELT.
 VAN WIJNBERGEN.
 BEUMER.
 VAN DER MOLEN.
 SCHOUTEN.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 16 April 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. H. L. M. Muller.

Nietigverklaring van de telastlegging, welke enkel bevat een rechtskundige qualificatie van het misdrijf van verduistering, maar niet een omschrijving van feiten als bedoeld in art. 114 R. L.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

J. F., oud 21 jaar, geboren te Spanbroek, milicien-soldaat bij de 4de compagnie Hospitaalsoldaten, appellant,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstond doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat appellant voor den Krijgraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij te Ede op 24 Februari 1919 opzettelijk een horloge met ketting, toebehoorende aan A. J. H., althans aan een ander dan aan hem, appellant, dat hij anders dan door misdrijf onder zich had, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend;

Overwegende dat de Krijgraad, bij op 6 October 1919 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het

aan appellant te laste gelegde — met den verstande, als in het vonnis aangegeven, — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „verduistering”, en appellant te dier zake heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf van één maand, met weigering van de gevraagde voorwaardelijke veroordeeling;

Overwegende dat de telastlegging aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad, den appellant betreffende, niet voldoet aan hetgeen daaromtrent in artikel 114 der Rechtspleging bij de Landmacht op straffe van nietigheid is voorgeschreven; dat toch die telastlegging enkel bevat eene rechtskundige qualificatie, n.l. van het misdrijf van „verduistering”, maar geenszins eene omschrijving van een feit, hetwelk zou zijn gepleegd; dat derhalve die telastlegging behoort te worden nietig verklaard en het vonnis van den Krijgsraad dus niet in stand kan blijven;

Gezien de artikelen 114 der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 6 October 1919 ten laste van appellant gewezen;

Verklaart de telastlegging aan den voet van het bevelschrift, tot het bijeenkomen van den Krijgsraad nietig;

Ontzegt allen anderen eisch.

Deze zaak is niet opnieuw bij den krijgsraad aanhangig gemaakt.

Red. M. R. T.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 30 April 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Een krijgstuchtelijk vergrijp betreffende den garnizoensdienst, begaan terwijl strafoplegger was belast met de waarneming van het garnizoenscommando en ook door hem onderzocht, mag door dezen niet als wnd. garnizoenscommandant worden gestraft, wanneer hij op het tijdstip van strafoplegging niet meer met de waarneming van dat commando is belast.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen de verklaring, gedagteekend 19 Februari 1920, van den sergeant-majoor-instructeur D., in garnizoen te den Helder en aldaar dienende bij het 4de Regiment Vesting-Artillerie, welke verklaring inhoudt, dat hij „wenscht zich bij den militairen rechter te beklagen „over de straf en strafreden van: 6 dagen kamerarrest, „Terwijl hij „gekleed was in burgerkleeding, verzuimd den waarnemend-garnizoens-commandant, dien hij in het openbaar, in uniform gekleed, „ontmoette, te groeten, niettegenstaande hij dien meerdere bij het „voorbijgaan openlijk en goed aankeek. Bij het onderzoek verklaard, „op den aangegeven tijd en plaats te hebben gewandeld, maar niet „meer te weten, dat hij dien meerdere had ontmoet”, den 19den „Februari 1920 opgelegd door den Luitenant-Kolonel, waarnemend-garnizoens-commandant(?) Gasile (lees: „Gasille”).”;

Gelezen de toelichting ter zake, gedagteekend 3 Maart 1920, van den strafoplegger, Luitenant-Kolonel H. J. Gasille, commandant van het 21ste Regiment Infanterie; de toelichting van klager, gedagteekend 25 Februari 1920, behelzende, dat hij zich wenscht te beklagen, „omdat hij gestraft is geworden voor een feit, wat niet door „hem is gepleegd, en de straf hem is opgelegd door de waarnemend-garnizoens-commandant, terwijl op dien dag — bedoeld is 19 „Februari 1920 — Garnizoens-commandant was de Kolonel de „Virieu Furstner”, benevens de overige stukken, op de zaak betrekking hebbende;

Gehoord klager en strafoplegger;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het onderzoek o.m. is gebleken;

dat klager het krijgstuchtelijk vergrijp betreffende den garnizoensdienst, omschreven in de strafreden, zou hebben gepleegd te den Helder (Kanaalweg) op Zondag, 15 Februari 1920;

dat aldaar sedert den vorigen dag (14 Februari), wegens ontstentems van den Garnizoens-commandant, Kolonel H. J. G. de Virieu Furstner, commandant van het 4de Regiment Vesting-Artillerie, het garnizoenscommando werd waargenomen door den strafoplegger, Luitenant-Kolonel N. J. Gasille, commandant van het 21ste Regiment Infanterie;

dat strafoplegger op 16 Februari 1920 een aanvang heeft gemaakt met het onderzoek betreffende het voorgevallene, hier bedoeld, op den vorigen dag (Zondag, 15 Februari), en dat hij dat onderzoek heeft beëindigd op 18 Februari d.a.v. 's namiddags; dat echter vóór dien op evenvermelden dag (18 Februari) het garnizoenscommando wederom was aanvaard door den Kolonel de Virieu Furstner;

dat strafoplegger, na afloop van het door hem gehouden onderzoek, den klager in de hoedanigheid van „Wd. Garn. Comdt”, zooals mede blijkt uit de invulling van kolom „Door wien gestraft” van klagers straflijst, op 19 Februari 1920 heeft gestraft met de straf bovenvermeld;

dat het garnizoens-commando in handen is gebleven van den Kolonel de Virieu Furstner tot 21 Februari 1920, zijnde het op dien dag wederom tijdelijk aanvaard door den Luitenant-Kolonel Gasille;

Overwegende dat, blijkens het vorenstaande, strafoplegger op den 19den Februari 1920 niet belast was met de waarneming van het garnizoens-commando, en dat hij derhalve op dien 19den Februari niet bevoegd was in de hoedanigheid van „Wd. Garn. Comdt.” klager, zelfs al zou deze hebben behoord tot het 21ste Regiment Infanterie, wegens eenig door hem begaan krijgstuuchtelijk vergrijp betreffende den garnizoensdienst straf op te leggen, ook al gold het een vergrijp, gepleegd tijdens strafoplegger wel belast was met de waarneming van het garnizoens-commando, en ook al werd het desbetreffend onderzoek tijdens evenbedoeld tijdperk door strafoplegger aangevangen en vervolgens, onverschillig wanneer, beëindigd;

Overwegende dat, waar straf en strafreden, waarover beklag, behooren te worden te niet gedaan uit hoofde van strafopleggers onbevoegdheid om in het onderwerpelijke geval aan klager straf op te leggen, het Hof geene beslissing behoeft te geven omtrent de feitelijke grieven, door klager tegen zijne bestraffing aangevoerd, terwijl uiteraard de Garnizoens-commandant te den Helder, „Wd.” of niet „Wd.”, vrij blijft om, naar eigen inzicht, de zaak, waarover het gaat, al dan niet opnieuw in behandeling te nemen, zullende echter bij de *tenuitvoerlegging* van de mogelijk aan klager alsnog op te leggen straf rekening moeten worden gehouden met de omstandigheid, dat hij reeds eene straf van zes dagen kamerarrest, thans te niet te doen, heeft ondergaan;

Krachtens artikel 51 van 's Hof's Provisioneele Instructie in verband met de artikelen 17--20 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart die wettig, zijnde de strafoplegger op den 19den Februari 1920 niet bevoegd geweest om in de hoedanigheid van „Wd. Garn. Comdt.” aan klager straf op te leggen;

Doet te niet de aan klager op evenvermelden dag opgelegde straf van zes dagen kamerarrest en de daarbij behoorende strafreden;

Gelast, dat deze straf en deze strafreden uit klagers straflijst zullen worden verwijderd;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan den klager, een aan den strafoplegger en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Sententie van 15 Juni 1920.*

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en
Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadvrouw: Mejuffrouw Mr. E. C. Simons.

Een telastlegging in zake medeplichtigheid aan diefstal, subsidiair het opzettelijk voordeel trekken uit de opbrengst van de weggenomen goederen is nietig, wanneer zij, voor zooveel betreft het weggenomen goed, alleen spreekt van „militaire goederen” zonder nadere aanduiding.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant,

en

Z., oud 21 jaar, geboren te Amsterdam, soldaat 2e klasse bij het Regiment Genietroepen, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geding;

Geiet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terecht gestaan ter zake, dat hij te Ufrecht omstreeks het einde van de maand November 1918 opzettelijk behulpzaam is geweest toen K. militaire goederen, toebehoorende aan het Rijk, althans aan een ander dan aan hem, gedaagde, en K., heeft weggenomen met het oogmerk om zich die goederen wederrechtelijk toe te eigenen, door op den uitkijk te staan om te waarschuwen bij onraad;

althans opzettelijk uit de opbrengst van bovenbedoelde goederen, toebehoorende als voormeld, door K. met voornoemd oogmerk weggenomen, althans van misdrijf afkomstig, een som gelds ten geschenke heeft aangenomen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 24 November 1919 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde primair te laste gelegde — met dien verstande, als in het vonnis is aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „medeplichtigheid aan

diefstal", en gedaagde te dier zake heeft veroordeeld tot een maand gevangenisstraf, met bepaling, dat deze straf niet zal worden ondergaan, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich binnen een proeftijd van twee jaar zal schuldig maken aan een strafbaar feit, of, zoolang hij aan de krijgstucht onderworpen is, aan een ernstige overtreding tegen de krijgstucht, of zelfs aan een lichte zoodanige overtreding, indien deze tevens een strafbaar feit oplevert;

Overwegende dat de telastlegging aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad, den gedaagde betreffende, niet voldoet aan hetgeen daaromtrent in artikel 114 der Rechtspleging bij de Landmacht op straffe van nietigheid is voorgescreven; dat daarbij wel aan gedaagde is te last gelegd, dat hij opzettelijk behulpzaam is geweest, toen K. „militaire goederen" heeft weggenomen, met het oogmerk om zich die goederen wederrechtelijk toe te eigenen, althans opzettelijk uit de opbrengst van die aldus weggenomen goederen een som gelds ten geschenke heeft aangenomen, doch zulks niet kan worden beschouwd als eene behoorlijk duidelijke vermelding van het feit, dat wordt te laste gelegd, aangezien toch daardoor geenszins is aangeduid, welke die militaire goederen dan waren, dat derhalve de telastlegging behoort te worden nietig verklaard en het vonnis van den Krijgsraad dus niet in stand kan blijven;

Gezien de artikelen 114 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koninging!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 24 November 1919 ten laste van gedaagde gegeven;

Verklaart de telastlegging aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad te dezer zake nietig;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 22 Juni 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. S. J. Pit.

Beklaagde is aanvankelijk naar den krijgsraad verwezen wegens overtreding van de Motor- en Rijwielwet en is vervolgens bij een

nieuwe beschikking tot verwijzing voor twee andere overtredingen van diezelfde wet naar den krijgsraad verwezen.

Bij deze laatste beschikking heeft de garnizoenscommandant niet bepaald, dat ter zake van de daarin vermelde overtredingen informatiën niet zouden worden gehouden (art. 178 R. L.), terwijl niet is gebleken, dat deze beschikking den grondslag heeft uitgemaakt van informatiën.

De in de tweede beschikking tot verwijzing voorkomende feiten zijn mitsdien ten onrechte opgenomen in de telastlegging.

Als bestuurder van een motorrijwiel niet onmiddellijk voldoen aan de vordering van een niet in uniform gekleeden veldwachter om dat rijwiel te doen stilhouden.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant,

en

D., oud 22 jaar, geboren te Raalte, milicien-kanonnier bij het 1ste Regiment Veld-Artillerie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht, en op de verklaringen van den ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuige E. J. E., gemeente-, tevens onbezoldigd Rijksveldwachter, te Raalte;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij te Raalte op 12 April 1919:

I. als bestuurder heeft gereden op een motorrijwiel op den openbaren weg, de Heerestraat, zonder dat aan hem was afgegeven een zijn geldigheid niet verloren hebbend rijbewijs, door den Commissaris der Koningin in de provincie, waar gedaagde woont;

II. als bestuurder van een motorrijwiel heeft gereden over genoemden weg met eene zoodanige snelheid, dat daardoor de vrijheid of veiligheid van het verkeer werd belemmerd of in gevaar werd gebracht, daar aldaar op dat tijdstip veel menschen aanwezig waren, die links en rechts wegluchtten;

III. als bestuurder rijdende op een motorrijwiel op genoemden openbaren weg, niet onmiddellijk voldaan heeft aan de vordering, door den rijksveldwachter E. J. E., in verband met de punten I. en 2. gedaan, om zijn motorrijwiel te doen stilhouden.

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 20 October 1919 gewezen vonnis, op grond van den in het vonnis weergegeven inhoud van het daar aangehaald ambtseedig proces-verbaal, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „I. het als bestuurder van een motorrijtuig daar-, mede over een weg rijden met zoodanige snelheid, dat de veiligheid van het verkeer op dien weg in gevaar wordt gebracht; II. het als bestuurder van een motorrijtuig daarmede over een weg rijden, zonder dat aan hem door den Commissaris der Koningin in de provincie, waar hij woonde, is afgegeven een rijbewijs, dat niet ingevolge artikel 11, 2de lid, of artikel 20, 2de lid, Motor- en Rijwielwet zijne geldigheid had verloren; III als bestuurder van een motorrijtuig, niet op de eerste vordering van de in artikel 21 Motor- en Rijwielwet genoemde ambtenaren en beambten het rijtuig doen stilhouden”, en te dier zake gedaagde heeft veroordeeld tot eene geldboete van vijf gulden voor het onder I, eene geldboete van twintig gulden voor het onder II, en eene geldboete van vijftien gulden voor het onder III gequalificeerde feit, met bepaling, dat deze boeten, bij gebreke van betaling, zullen worden vervangen door hechtenis van onderscheidenlijk vijf, twintig en vijftien dagen;

Overwegende dat gedaagde bij beschikking van den Garnizoenscommandant te Harderwijk van 15 Mei 1919 naar den Krijgsraad is verwezen ter zake, dat hij op 12 April 1919 te Raalte als bestuurder rijdende op een motorrijwiel op den openbaren weg, niet onmiddellijk voldaan heeft aan de vordering van den Rijksveldwachter E. om zijn motorrijwiel te doen stilhouden, en dezen veldwachter op zijne vordering geen rijbewijs getoond heeft; dat deze beschikking den grondslag heeft uitgemaakt van de in te winnen informatiën, immers gedaagde op 22 en 23 Mei 1919 door den Officier-Commissaris in het garnizoen Harderwijk en, op diens verzoek, één getuige door den Kantonrechter te Deventer ter zake is gehoord;

Overwegende dat daarna gedaagde bij beschikking van den Garnizoenscommandant te Harderwijk van 21 Juni 1919 naar den Krijgsraad is verwezen ter zake, dat hij op 12 April 1919 te Raalte als bestuurder reed op een motorrijwiel op den openbaren weg, de Heerenstraat, zonder dat aan hem was afgegeven een zijn geldigheid niet verloren hebbend rijbewijs, door den Commissaris in de provincie, waar gedaagde woont; alsmede dat hij op tijd en plaats vernoemd als bestuurder van een motorrijtuig reed met eene zoodanige snelheid, dat daardoor de veiligheid van het verkeer in gevaar werd gebracht;

Overwegende dat bij laatstbedoelde beschikking niet, zooals artikel 178 der Rechtspleging bij de Landmacht dit toelaat, door den Garnizoenscommandant, overeenkomstig het advies van den Auditeur-Militair, is bepaald, dat met betrekking tot de overtredingen naar het gemeene recht, in die beschikking omschreven, informatiën niet zullen worden genomen, terwijl niet is gebleken, dat deze be-

schikking den grondslag heeft uitgemaakt van informatiën, immers gedaagde na het uitvaardigen van deze beschikking door den Officier-Commissaris of namens dezen niet is gehoord;

Overwegende dat mitsdien met deze tweede verwijzing geene rekening mocht zijn gehouden en de daarin omschreven feiten aan den gedaagde aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad niet mochten zijn ten laste gelegd, omdat met betrekking tot *deze* verwijzing niet waar is, wat in dit bevelschrift wordt overwogen, dat de informatiën zijn afgeloopen;

Overwegende dat, nu dit wèl is geschied, gedaagde van dit deel der telastlegging moet worden vrijgesproken, zijnde ter zake van de daarin omschreven feiten recht tot strafvordering niet aanwezig;

Overwegende dat dus het vonnis des Krijgsraads, voor zooverre de bewezen- en schuldigverklaring, de qualificatie en de veroordeeling met betrekking tot en ter zake van het hem in den aanhef en onder I en II te laste gelegde betreft, niet in stand kan blijven, waarbij het ook nog opmerking verdient, dat op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, enkel bewezen is het aan den veldwachter op diens vordering niet vertoonen van een rijbewijs, waarvoor gedaagde wel bij de beschikking van 15 Mei 1919 naar den Krijgsraad was verwezen, maar welk feit hem aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad niet was te laste gelegd;

Overwegende dat de Krijgsraad te recht ten laste van gedaagde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, hetgeen hem in den aanhef en onder III is te laste gelegd, — hetgeen daar in den aanhef en onder I en II is omschreven kan worden beschouwd als onder III ingevoegd—; dit aldus bewezen feit heeft gequalificeerd overeenkomstig de Wet, maar te dier zake aan gedaagde eene te zware straf heeft opgelegd, kunnende hier worden volstaan met eene geldboete van vijf gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door eene hechtenis van vijf dagen;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, de artikelen 14 en 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 20 October 1919 ten laste van gedaagde gewezen, voor zooverre betreft de bewezen- en schuldigverklaring, de qualificatie en de veroordeeling met betrekking tot en ter zake van het hem in den aanhef en onder I en II te laste gelegde, en ten aanzien van de ter zake van het in het vonnis onder III gequalificeerde feit opgelegde straf van geldboete van vijftien gulden;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand;

Verstaat, dat ter zake van het aan gedaagde in den aanhef en onder I en II te laste gelegde geen recht tot strafvordering aanwezig is, en spreekt gedaagde mitsdien daarvan vrij;

Veroordeelt gedaagde, ter zake van het hem in den aanhef en

onder III te laste gelegde en bewezen feit, gequalificeerd als hiervoor aangegeven, tot eene geldboete van vijf gulden;

Bepaalt, dat deze boeten, bij gebreke van betaling, zal worden vervangen door hechtenis van vijf dagen;

Ontzegt allen anderen eisch.

De advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat aan beklagde voor of op 12 April 1919 geen rijbewijs is afgegeven;

dat het beklagde te last gelegde, met diens schuld daaraan, wettig en overtuigend is bewezen door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen voortvloeiende uit de opgaven van beklagde en de beëdigde verklaring van getuige E., en uit den inhoud van het ambtseedig proces-verbaal, met dien verstande, dat de veiligheid van het verkeer op dien weg werd in gevaar gebracht;

dat beklagde, die met zoodanige snelheid reed, dat de veiligheid van het verkeer werd in gevaar gebracht, terwijl hem toen niet een zijn geldigheid niet verloren hebbend rijbewijs was afgegeven, één feit pleegde;

en concludeerde tot verbetering van het vonnis wat betreft de bestraffing en dat gedaagde alsnog bij sententie van den Hove, met aanhaling van art. 55 W. v. S. zal worden veroordeeld ter zake van de feiten hem sub 1 en 2 te last gelegd tot eene geldboete van f 25.— en ter zake van het hem sub III te last gelegde tot eene geldboete van f 10.— met bepaling dat deze boeten bij gebreke van betaling zullen worden vervangen respectievelijk door hechtenis van 25 en 10 dagen, met instandhouding overigens van het beroepen vonnis;

terwijl

de raadsman betoogde:

dat beklagde het verzoek bedoeld bij art. 179 lid 2 R. L. niet heeft gedaan;

dat op de tweede verwijzing d. d. 21 Juni 1919 niet voorkomt de aantekening vereischt bij art. 76 R. L.;

dat uit de processtukken blijkt, dat die beschikking tot verwijzing inderdaad niet aan beklagde is vertoond en voorgehouden;

dat de informatiën ten aanzien van die tweede verwijzing d.d. 21 Juni 1919 dan ook niet, (althans niet behoorlijk) zijn genomen;

dat derhalve op de feiten in die tweede verwijzing omschreven niet mag worden gelet, en deze verwijzing, (geschied, nadat de informatiën reeds waren beëindigd en vermoedelijk moettende dienen tot verbetering van de oorspronkelijke verwijzing) geheel is van onwaarde, bovendien wordt daarin Duisburg en niet Durberg verwezen (?);

dat alléén acht mag worden geslagen op de feiten in de eerste, de eigenlijke verwijzing d. d. 15 Mei 1919 omschreven;

dat die feiten echter onmogelijk tot beklagdes veroordeeling kunnen leiden, aangezien het immers vaststaat, dat de verbali-seerende veldwachter E., toen hij de „vordering” als bedoeld in art. 16 Motor en Rijwielwet deed, zich niet in uniform bevond, terwijl het toch geen nader betoog behoeft, dat het vereischt is, dat de ambtenaren bedoeld in art. 21 van gemelde Wet, door eenig voor een iegelijk duidelijk kenbaar teeken in hun kwaliteit en functie moeten zijn te herkennen, vooral, waar het hier geldt be-stuurders van automobielen en motorrijwielen, dus van zich in het algemeen tamelijk snel voortbewegende voertuigen;

dat mitsdien bij beklagde ten aanzien van het niet stilhouden op de vordering van den *niet* kenbaren veldwachter alle schuld afwezig is, terwijl datzelfde geldt voor het niet toonen van een rijbewijs;

dat mitsdien beklagde behoort te worden vrijgesproken;

weshalve het den Hove moge behagen met vernietiging van het vonnis den beklagde vrij te spreken.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie d.d. 29 Juni 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fisikaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsvrouw: Mejuffrouw Mr. E. C. Simons.

De krijgsraad verklaart den beklagde schuldig aan het opzettelijk voordeel trekken uit de opbrengst van eenig door misdrijf verkregen goed.

Het H. M. G. vernietigt het vonnis en verklaart hem schuldig aan het als ambtenaar eene gift aannemen wetende, dat zij hem gedaan wordt naar aanleiding van hetgeen door hem in strijd met zijn plicht in zijne bediening is nagelaten.

Beklaagde wordt voor het gebeurde aansprakelijk gesteld, hoewel eigenlijk niet hij, maar een ander op zijn verzoek, gehandeld heeft.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambshalve
appellant,

en

K., oud 20 jaar, geboren te Pernis, milicien-soldaat bij het 10de
Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft
in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het eerste
Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terecht-
gestaan ter zake, dat hij te Hembrug, gemeente Zaandam, op of
omstreeks 13 Februari 1918, als wanneer gedaagde als schildwacht
was op post gesteld bij de petroleumopslagplaatsen van 's Rijks
Artillerie-werkplaatsen aldaar en als zoodanig o.a. consigne had,
dat hij gestrengelijk moest toezien, dat geen onbevoegden die op-
slagplaatsen naderden en dat van de opgeslagen olie enz. niets
werd ontvreemd, een gift van ongeveer f 7.— heeft aangenomen
van een in burger gekleed persoon, welken gedaagde — in gezelschap
van één of meerdere burgers, conform tevoren gemaakte afspraak —
ongehinderd het mede door hem, gedaagde, te bewaken terrein had
laten betreden en aldaar met het oogmerk van wederrechtelijke toe-
eigening aan een ander dan aan die burgers toebehoorende olie had
laten wegnemen, wetende gedaagde, dat die gift hem werd gedaan
ten gevolge van de omstandigheid, dat gedaagde had nagelaten, den
gever van voormelde gift en de zijnen in hunnen diefstal te ver-
hinderen en van het verboden terrein af te houden, zulks in strijd
met zijn plicht als schildwacht;

althans, dat gedaagde ten tijde, ter plaatse, in hoedanigheid en
onder omstandigheden, als voren omschreven, opzettelijk gelegenheid
heeft verschaft, althans opzettelijk behulpzaam is geweest, bij het
plegen van vorenomschreven diefstal van olie door vorengenoemde
burger(s), door zijne bovenomschreven, in strijd met gedaagdes
plicht, opzettelijk gepleegde plichtsverzakingen of handelingen, en
door op den uitkijk te gaan staan, terwijl vorengenoemde burger(s)
den diefstal, althans het misdrijf pleegde(n), ten einde in geval
van onraad te kunnen waarschuwen;

althans, dat gedaagde ten tijde, ter plaatse, onder omstandig-
heden en in hoedanigheid, als voren omschreven, opzettelijk voordeel
heeft getrokken uit de opbrengst van door diefstal of verduistering,
althans door eenig misdrijf verkregen olie, waarvan gedaagde de
herkomst als voormeld wist, althans begripen moest, door een be-
drag van ongeveer f 4.—, althans eenig ander bedrag, uit de op-
brengst dier olie aan te nemen en voor zich te behouden;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 28 Januari 1920 gewezen

vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde in de tweede plaats subsidiair te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Het opzettelijk voordeel trekken uit de opbrengst van eenig „door misdrijf verkregen goed”, en gedaagde te dier zake heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf van zes maanden, met bepaling; dat de tijd, van 28 Januari 1920 af door den veroordeelde voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, in mindering zal worden gebracht bij de uitvoering van de hem opgelegde straf, en met vrij spraak van gedaagde van hetgeen hem primair en in de eerste plaats subsidiair is te laste gelegd;

Overwegende dat ten processe is komen vast te staan, dat aan gedaagde de krijgsartikelen, voor het krijgsvolk te lande vastgesteld, zijn voorgelezen;

Overwegende dat gedaagde bij zijn verhoor heeft opgegeven:

dat hij op 13 Februari 1919 schidwacht was bij de petroleum-opslagplaatsen van 's Rijks Artillerie-werkplaatsen aan de Hembrug te Zaandam en als zoodanig o.a. consigne had, dat hij gestrengelijk moest toezien, dat geen onbevoegden die opslagplaatsen naderden en dat van de opgeslagen olie enz. niets werd ontvreemd; dat er 's middags een burger bij hem kwam, die vroeg, of hij 's avonds wat olie mocht weghalen waarvoor gedaagde dan eenig geld zou ontvangen; dat hij dien burger heeft gezegd, dat het goed was en dat die burger 's avonds om 8 uur maar moest komen, dat hij gedaagde, 's avonds om half acht met getuige van den B. op schildwacht is gekomen bij het hek, dat toegang geeft tot voormelde opslagplaatsen; dat hij aan van den B. had gezegd, wat hij met dien burger had afgesproken; dat van den B. goed vond, den burger te laten passeeren, wanneer hij (van den B.) de helft van de aan gedaagde te geven belooning zou krijgen;

dat gedaagde omstreeks 8 uur zag, dat eenige burgerpersonen, die een paar groote petroleumbussen droegen, de opslagplaatsen verlieten, gaande langs de plek, waar van den B. op post stond; dat van den B. hem vervolgens f 3.50 heeft gegeven; dat hij wel begreep, dat dat geld was gegeven door die burgers ter belooning van het hen ongehinderd laten passeeren om diefstal van petroleum te plegen;

Overwegende dat de volgende getuigen onder eede hebben verklaard:

1. M. A. v. d. B., destijds landstormplichtig soldaat bij de 4de compagnie, Iste bataljon, 10de Regiment Infanterie:

dat hij van 13 op 14 Februari 1919 op wacht was bij de Artillerie-Inrichtingen te Hembrug, gemeente Zaandam; dat hij gelijk met gedaagde van 1.30 tot 3.30 namiddag van 13 Februari 1919 onderscheidenlijk posten n°. 8 en 9 betrokken heeft; dat tusschen bovengenoemde schilderuren gedaagde naar hem, getuige, toekwam en zijne, getuiges, medewerking verzocht om mogelijk te maken,

dat een burger tusschen 7.30 en 9.30 uur namiddag van dien dag ongehinderd het afgesloten terrein betrad om olie weg te halen en er weder mede te vertrekken; dat gedaagde hem, getuige, de helft van de opbrengst beloofde, indien hij, getuige, op het bewuste moment net zou doen, of hij niets zag; dat hij van 7.30 uur namiddag tot 9.30 uur namiddag van dien dag wederom post n°. 8 betrok; dat hij zag, dat om ongeveer 8 uur namiddag twee burgers, voorzien van één of meer bussen, de opslagplaatsen der olie betraden en te zamen de bussen aldaar vulden; dat hij van één dier burgers *f* 7.— aan zilverbons ontving; dat hij, getuige, hiervan *f* 3.50 aan gedaagde heeft gegeven; dat gedaagde dienzelfden middag had afgesproken met getuige, dat hij, gedaagde, het geld zou ontvangen, maar dat gedaagde op bovenbedoeld bewust moment niet ter plaatse was om het geld in ontvangst te nemen;

2. D. v. d. L., magazijnknecht te Zaandam:

dat hij in Februari 1919 belast was met het toezicht op de Rijks-petroleum, opgeslagen in de loodsen van het Algemeen Verdedigingspark te Hembrug; dat hij omstreeks half Februari 1919 heeft geconstateerd, dat uit de vaten, waarin zich bovenbedoelde petroleum bevond, ontbraken 67 liter ruwe petroleum, 123 liter Wilhelmina-olie en ruim 100 liter petroleum; dat hij niemand toestemming had gegeven, zich die olie toe te eigenen;

Overwegende dat door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit voormelde opgaven van gedaagde en uit de bovenvermelde beëdigde verklaringen der getuigen, wettig en overtuigend is bewezen, met gedaagdes schuld daaraan, hetgeen hem primair is te laste gelegd, met dien verstande, dat het feit is gepleegd op 13 Februari 1919, en dat de in burger gekleede personen in gezelschap van één burger het terrein heeft betreden;

Overwegende dat dit bewezen feit behoort te worden gequalificeerd als:

„Als ambtenaar eene gift aannemen, wetende, dat zij hem gedaan „wordt naar aanleiding van hetgeen door hem in strijd met zijn „plicht in zijne bediening is nagelaten”;

Overwegende dat, nu het primair te laste gelegde is bewezen, het subsidiair en het meer subsidiair te laste gelegde buiten verdere beschouwing behooren te blijven;

Overwegende dat dus het vonnis van den Krijgsraad niet in stand kan blijven;

Gezien de artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande, 1 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad n°. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad n°. 64), 74 der Militiewet, 27, 84 en 363, 2de lid, van het Wetboek van Strafrecht en 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire

Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 28 Januari 1920 ten laste van gedaagde geweest;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen gedaagde primair is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan, met den verstande als boven aangegeven;

Qualificeert het bewezen feit als:

„Als ambtenaar eene gift aannemen, wetende, dat zij hem gedaan „wordt naar aanleiding van hetgeen door hem in strijd met zijn „plicht in zijne bediening is nagelaten;

Veroordeelt gedaagde deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van vier maanden en drie-en-twintig dagen;

Bepaalt, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering der hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht van 28 Januari 1920 tot 19 Juni d.a.v.;

Ontzegt allen anderen eisch.

(Voor zooveel betreft de qualificatie gewezen overeenkomstig de conclusie van den Advocaat-Fiscaal).

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

Sententie definitief van 25 Juli 1919.

President: Mr. A. H. Klein.

Leden: R. B. M. de Wijs, J. F. Nijland, H. W. A. Brans en Mr. C. A. de la Parra.

Advocaat-Fiscaal: (*niet opgegeven*).

Veroordeeling door den zee krijgsraad tot 2 maanden militaire gevangenisstraf wegens insubordinatie; in hooger beroep veroordeelt het H. M. G. van Ned. Indië wegens mishandeling tot 3 dagen gevangenisstraf.

In de zaak hangende voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië,

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Land- en Zeemacht in Nederlandsch-Indië, R. O. appellant

en

M., stamboeknummer 14006, oud volgens opgaaf 35 jaren, geboren te Soerabaja, inlandsch korporaal-kok, geappelleerde,

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien het vonnis van den Zeekrijgsraad op het Nederlandsch Eskader in Oost-Indië tegen den in hoofde dezer genoemden beklaagde gewezen den 3en September 1919 en uitgesproken den 15en October 1919, waarbij hij is schuldig verklaard aan „het plegen van een daad van geweld tegen zijn meerdere in rang in tijd van vrede en niet voor den vijand” deswege veroordeeld tot een militaire gevangenisstraf voor den tijd van twee maanden met bepaling dat de tijd voor de tenuitvoerlegging van het tegen hem gewezen vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van deze militaire gevangenisstraf zal worden in mindering gebracht van af den 8en Augustus 1919;

Gelezen den namens den appellant R. O. op den 7en November 1919 gedienden eisch in appel, waarbij wordt geconcludeerd dat het Hof met toewijzing van den eisch in appel zal vernietigen het vonnis a quo, ten aanzien van de kwalificatie en de opgelegde straf;

den beklaagde zal schuldig verklaren aan het misdrijf van „mishandeling” hem deswege zal veroordeelen tot de straf van gevangenis voor den tijd van drie dagen;

Nog gelezen de namens den geappelleerde op den 20en November 1919 gediende schriftuur van antwoord in appel waarbij wordt gerefereerd aan 's Hofs prudentie;

Gezien de verdere stukken van den processe zoo ter eerste instantie als in appel gediend;

Overwegende: dat appellant R. O. naar aanleiding van 's Hofs resolutie d.d. 3 October 1919 waarbij de Advocaat-Fiscaal voor de Land- en Zeemacht in Nederlandsch-Indië gemachtigd werd om in het belang van den beklaagde en tot handhaving van het recht der Hooge Overheid van het tegen den beklaagde gewezen vonnis te provooceren aan den Hove te bekwamer tijd dat appel vervolgd heeft;

Overwegende dat de Krijgsraad op de gronden en middelen in het vonnis vermeld terecht eene schuldigverklaring en veroordeeling van den beklaagde heeft uitgesproken, doch de welbewezen feiten minder juist zijn omschreven en een straf is opgelegd welke te zwaar is in verhouding tot den ernst van het misdrevene;

Gelet op de in het vonnis aangehaalde strafbepalingen;

Recht doende in Naam en vanwege de Koningin!

Vernietigt het vonnis van den Zeekrijgsraad op het Nederlandsch Eskader in Oost-Indië d.d. 3 September 1919 ten aanzien van de kwalificatie en de opgelegde straf;

Verklaart den beklaagde voornoemd schuldig aan „mishandeling”;

Veroordeelt hem deswege tot de straf van gevangenis voor den tijd van drie dagen;

Bekrachtigt overigens het vonnis.

Vorenstaande sententie werd ons zonder eenige nadere toelichting ter plaatsing toegezonden. Wij hebben ons afgevraagd welk nut opneming zou kunnen hebben. Het kan niet de bedoeling geweest zijn onze meening te vernemen aan welke zijde in deze het gelijk is, bij den krijgsraad, die veroordeelde wegens insubordinatie, of bij het Hof dat hier mishandeling aanwezig achtte. Wij kunnen dit niet beoordeelen, want eenige motiveering van de gegeven beslissing ontbreekt in de sententie. Maar dat niet alleen, zelfs een telastlegging komt in het stuk niet voor, zoodat wij zelfs niet kunnen vermoeden wat gebeurd is. De sententie munt uit door eenvoud, die echter naar het ons voorkomt niet te prijzen valt, integendeel. Het Hof in Indië maakt het zich wel heel gemakkelijk.

Bovendien vermoeden wij, dat de sententie in al hare korthed nog een belangrijke fout bevat. De krijgsraad veroordeelde M. wegens het misdrijf van art. 99 C. W. Z. en zal dit artikel in zijn vonnis hebben aangehaald, niet art. 300 W. v. Sr., hetwelk mishandeling strafbaar stelt. Nu het Hof let op de in het vonnis aangehaalde strafbepalingen zonder daaraan art. 300 W. v. Sr. toe te voegen, terwijl het niettemin veroordeelt wegens mishandeling, houdt de uitspraak niet in de strafbepalingen waarop de veroordeeling rust.

Wij vermoeden, dat men ons de sententie heeft toegezonden, om op het bovenstaande te kunnen wijzen, waarom wij dan ook tot plaatsing zijn overgegaan.

Red. M. R. T.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

ARROND.-RECHTBANK TE ARNHEM.

Zitting van 19 September 1919.

Voorzitter: Mr. F. O. van der Dussen.

Rechters: Mrs. P. C. J. A. Boeles en Dr. G. L. van Oosten Slingeland.

Art. 74 van de Militiewet 1912 eischt niet een uitdrukkelijke mededeeling dat de bij de militie ingelijfde manschappen onder de militaire tucht staan; de wetenschap daaromtrent kan ook worden verkregen uit te hunnen aanzien verrichte handelingen en gebeurtenissen verricht bij of langer of korter tijd na hunne inlijving.

(Dit vonnis is vernietigd bij arrest van den Hoogen Raad van 1920; zie M. R. T. XV, blz. 596).

De Arrondissements-Rechtbank te Arnhem, rechtsprekende in strafzaken heeft het volgende vonnis gewezen in zake:

De Officier van Justitie, ambtshalve eischer,

tegen

M., geboren te Gorichem 28 Juni 1898, milicien soldaat 11e Regiment Infanterie, 2e Compagnie, 2e Bataljon te Ede, thans verblijvende in de tuchtklasse te Fort Edam;

gedagvaard ter zake 1o. dat hij omstreeks 1 Februari 1919 te Nijmegen met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening een rijwiel, toebehoorende aan een ander dan beklaagde heeft weggenomen, 2o. dat hij omstreeks 4 Februari 1919 te Nijmegen opzettelijk een, door T. W. door misdrijf verkregen horloge, van dezen als geschenk heeft aangenomen.

De Arrondissements-Rechtbank te Arnhem, kamer voor strafzaken, Gezien de akte van dagvaarding, aan den beklaagde beteekend, en de lijst der getuigen, door den Officier van Justitie overgelegd;

Gezien en ter audientie gelezen:

Een uittreksel uit het Stamboek van onderofficieren en minderen van het 11e Regiment Infanterie betreffende beklaagde en beklaagdes straflijst;

Gehoord den Officier van Justitie in zijne voordracht der zaak;

Gehoord den getuige in zijne beëdigde verklaringen;

Gehoord de vordering van den Officier van Justitie, door dezen ter terechtzitting voorgelezen en daarna schriftelijk overgelegd, daartoe strekkende: dat de beklagde zal worden schuldig verklaard aan het hem sub 1 ten laste gelegde en mitsdien veroordeeld tot eene gevangenisstraf van een jaar en zal worden vrijgesproken van het hem sub 2 ten laste gelegde;

Gehoord den beklagde in zijne antwoorden en middelen van verdediging;

Overwegende dat de beklagde ter terechtzitting heeft verklaard, dat hij krachtens de militiewet zich bevindt in militairen dienst, dat hij behoort tot de lichting 1918 en met een gedeelte daarvan in 1917 is ingelijfd en op 26 October 1917 n.l. eenige dagen later — wegens ongesteldheid — dan bedoeld gedeelte waartoe hij behoorde, onder de wapenen is gekomen; dat hem toen de krijgswet-artikelen niet voorgelezen zijn, doch hij wel bij den fourier zijn uitrusting heeft ontvangen en hij op het bureau van den compagniescommandant is gebracht, voor wien eenige formaliteiten vervuld zijn; dat hij toen wel heeft begrepen, dat hij, evenals het overige gedeelte der lichting waartoe hij behoorde, onder het militaire dienstverband kwam te staan, evenals onder de militaire tucht; dat hij in den loop der jaren 1917, 1918 en 1919 meerdere krijgswet-artikelen straffen wegens overtredingen der krijgswet heeft ondergaan;

Overwegende dat door deze opgaven van beklagde, die bevestigd worden door het uittreksel uit het Stamboek van onderofficieren en minderen van het 11e Regiment Infanterie en door de straflijst van beklagde, hierbij overgelegd, vaststaat zoowel dat aan beklagde onmiddellijk na zijn komst onder de wapenen bekend was geworden, dat hij onder de militaire tucht stond, als dat in Februari 1919 de militaire dienstvoorschriften ten zijnen aanzien werkten;

Overwegende dat dientengevolge krachtens art. 74 der Militiewet 1912, het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande op beklagde toepasselijk is;

Overwegende dat wel is waar aan beklagde de krijgswet-artikelen niet zijn voorgelezen, doch in geen wetsartikel een dergelijke formaliteit tot het brengen van een militieplichtige onder de werking der militaire rechtsvoorschriften wordt vereischt; dat art. 74 der Militiewet 1912 slechts verlangt, dat aan de manschappen bij of na hunne inlijving is bekend gemaakt, dat zij onder de militaire tucht staan; dat dit artikel niet alleen niet voorschrijft door wie en hoe een desbetreffende mededeeling moet worden gedaan, en dus daaromtrent vrijheid laat, maar zelfs opgevat in overeenstemming met zijn bedoeling niet uitdrukkelijk mededeeling met zooveel woorden verlangt; dat die bedoeling niet meer is dan de uit de burger — met de militaire verhoudingen onkundige — maatschappij in het militaire dienstverband tredende personen voor te bereiden op en in te leiden in het feit, dat in dat dienstverband bijzonder recht geldt; dat de kennis daaromtrent niet alleen kan worden verkregen uit uitdrukkelijke mededeeling, maar evenzeer indirect uit bepaalde handelingen en

gebeurtenissen ten hunnen aanzien bij of langer of korter tijd na de inlijving verricht of voorgevallen kan worden afgeleid;

Overwegende dat beklaagde in dit geval dan ook reeds geruimen tijd voor 1 Februari 1919 de hier bedoelde kennis heeft gehad en hij dus krachtens het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande aan de rechtsmacht van den Militairen Rechter onderworpen is;

Overwegende dat geen der uitzonderingsgevallen op die bevoegdheid in dit geval aanwezig is en dus de burgerlijke strafrechter onbevoegd is om over de aan beklaagde ten laste gelegde feiten te oordeelen;

Gezien de artt. 74 der Militiewet 1912, 13 en 14 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande;

Gezien art. 218 van het Wetboek van Strafvordering;

Na beraadslaagd te hebben overeenkomstig art. 211 van hetzelfde Wetboek;

Recht sprekende in Naam der Koningin!

Verklaart zich onbevoegd om van de zaak tegen beklaagde kennis te nemen, en verwijst haar naar den bevoegden militairen rechter.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Gerechtskosten in strafzaken.

Staatsblad no. 695 (uitgegeven den 27sten Augustus 1920) bevat het K. B. van 10 Augustus 1920 houdende bekendmaking van den tekst der wet van 18 April 1874 (Staatsblad no. 66), tot vaststelling der tarieven van gerechtskosten in strafzaken, waarvan de gewone regter kennis neemt, laatstelijk gewijzigd bij de wet van 29 Mei 1920 (Staatsblad no. 278).

Staatsblad no. 703 (uitgegeven den 25sten Augustus 1920) bevat het K. B. van 11 Augustus 1920 tot wijziging en aanvulling van het K. B. van 18 December 1874 (Staatsblad no. 212), houdende voorschriften omtrent de onderwerpen, aangewezen bij art. 78 der wet van 18 April 1874 (Staatsblad no. 66) tot vaststelling van een tarief van gerechtskosten in strafzaken, waarvan de gewone regter kennis neemt, welk besluit laatstelijk is gewijzigd bij K. B. van 12 Mei 1911 (Staatsblad no. 126).

Artikel II van dit besluit bepaalt, dat de daarin vermelde wijzigingen en aanvullingen in werking treden op een door H. M. de Koningin te bepalen tijdstip.

Staatsblad no. 725 (uitgegeven den 9den September 1920) bevat het K. B. van 25 Augustus 1920 tot vaststelling van het tijdstip, waarop de wetten van 29 Mei 1920 (Staatsblad no. 278 en 279) ¹⁾, zoomede het K. B. van 11 Augustus 1920 (Staatsblad no. 703), voor zooveel betreft de daarin opgenomen bepalingen tot wijziging van de tarieven van gerechtskosten in strafzaken en van het K. B. van 18 December 1874 (Staatsblad no. 212) ten aanzien van de getuigen en deskundigen derhalve met uitsluiting van de wijzigingen ten aanzien van de deurwaarders, in werking zullen treden.

Bedoeld tijdstip is gesteld op 1 October 1920.

In verband met de gewijzigde tarieven heeft de Minister van Justitie bij beschikking van 18 Juni 1920, 4e afdeling no. 700 een aantal oude modellen van declaratiën, toeschattingen en verdere tot de betaling, begrooting en vereffening der kosten betrekkelijke stukken, zooals die waren vastgesteld bij zijne beschikking van 15 September 1875, 5e afdeling, no. 101 ingetrokken en door nieuwe vervangen.

---

¹⁾ Zie blz. 1 van dit deel. Wij maken van deze gelegenheid gebruik mede te deelen, dat aldaar aan het slot van de laatste alinea zijn weggevallen de woorden: in werking.

Gezag van korpscommandant.*(Legerorders 1920 nr. 411).**Koninklijk besluit van 10 Augustus 1920, Nr. 62.*

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 4 Augustus 1920, IIe Afd., No. 176;

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

1e. De Directeur van den Cursus bij het Wapen der Infanterie oefent het gezag van korpscommandant uit over het personeel, verbonden aan dien cursus, behoudens, dat hij niet bevoegd is aan het personeel beneden den rang van officier een rang of hoogereren rang toe te kennen of de straf van degradatie op te leggen.

2e. Dit Besluit treedt in werking op een door Onzen Minister van Oorlog te bepalen tijdstip.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit Besluit.

Het Loo, den 10 Augustus 1920.

WILHELMINA.

De Minister van Oorlog
W. F. POP.

Beschikking van den Minister van Oorlog van 21 Augustus,
IIe Afd., Nr. 233.

Bovenbedoeld Koninklijk besluit treedt in werking op 1 October 1920.

Wij werden bij het lezen van dit K. B. in het bijzonder getroffen door de daarin gemaakte restrictie, volgens welke de Directeur van den cursus als korpscommandant niet mag opleggen de straf van degradatie. Deze bevoegdheid toch heeft de wet (het R. K. L.) uitdrukkelijk aan den korpscommandant toegekend. Ook al zou men nu — gelijk bij het opstellen van dit K. B. schijnt te zijn geschied — willen volgen de redeneering dat, wie het meerdere mag toestaan ook het mindere mag geven, dan had deze toch op andere wijze moeten zijn toegepast. Het moet toch onwettig en dus ongeoorloofd worden geacht dat een K. B. aan een autoriteit zou onthouden een bevoegdheid, welke de wet haar toekent. Men had dan een anderen vorm moeten uitdenken om aan dien Directeur de mindere bevoegdheid toe te kennen. Doch nu hij de bevoegdheid van korpscommandant verkregen heeft, is deze reserve o. i. ongeldig en mag hij niettemin de straf van degradatie opleggen. Omgekeerd moet elke straf van degradatie, opgelegd aan onder zijn bevelen dienende militairen door een anderen korpscommandant o. i. als ongeldig worden beschouwd.

Red. M. R. T.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Afschaffing van de militaire rechtspraak in Duitschland.

Schreven wij op blz. 7 van dezen jaargang dat, ten gevolge van den loop der gebeurtenissen bij de behandeling van het ontwerp tot afschaffing van de militaire rechtspraak in Duitschland, deze kwestie voorloopig tot het najaar van de baan zou zijn, reeds in de eerste vergadering van den eersten Rijksdag van de Deutsche Republiek op 28 Juni 1920 kwam deze aangelegenheid weder ter sprake en zeide de sociaal-democratische afgevaardigde Scheidemann, dat de militaire strafrechtspraak in ieder geval onmiddellijk moest verdwijnen. In verband met dien eisch heeft dan ook de sociaal-democratische groep in den Rijksdag een initiatief-voorstel ingediend tot opheffing van de militaire rechtspraak. Dit ontwerp kwam in eerste lezing aan de orde in de vergadering van 3 Juli 1920 en werd na een korte discussie verwezen naar een commissie van 21 leden.

Inmiddels heeft ook de Regeering de zaak weder ter hand genomen. In zijn zitting van 5 Juli 1920 nam de Rijksraad onder voorzitterschap van den Minister van Justitie Heinze een ontwerp van wet tot opheffing van de militaire rechtspraak aan. De Rijksraad meende, hoewel een overeenkomstig initiatief-voorstel was ingediend, aan een eigen ontwerp te moeten vasthouden. Aangezien de besluiten van den Rijksraad niet geheel met het initiatief-voorstel overeenkwamen, zouden wellicht nog moeielijkheden kunnen ontstaan. Een voorstel van Pruisen, dat ten doel had overeenstemming te bereiken met de besluiten van de Nationale Vergadering (dus met het vroeger in behandeling geweest zijnde ontwerp) werd verworpen.

Aan een bericht in het Berliner Tageblatt van 8 Juli 1920 ontleenen wij de mededeeling dat de commissie uit den Rijksdag zich in verscheidene zittingen met het sociaal-democratische initiatief-voorstel, wat de hoofdzaken betreft, heeft vereenigd. Artikel 1 is aldus vastgesteld, dat de militaire rechtspraak wordt opgeheven, behalve met betrekking tot strafgedingen in oorlogstijd en tegen het personeel van de Rijksmarine dat zich aan boord van oorlogsschepen bevindt. Het streng arrest wordt voor den vervolge vervangen door „Mittlerer Arrest”. Het in arrest stellen zal ook toegelaten zijn, wanneer zulks noodig is voor het in stand houden van de krijgstuicht; op dit arrest zijn de bepalingen van het voorarrest van toepassing. Opgenomen is een nieuw artikel over de aanstelling van „Heeres-” en „Marineanwältten”, aan wie secretarissen worden toegevoegd. De „An-

wälte" zijn rechterlijke ambtenaren, die voldoen aan de eischen om te worden benoemd tot rechter. Op hen rust de verplichting de commandanten in alle militaire strafzaken en met betrekking tot krijgstuchtelijke aangelegenheden van raad te dienen.

In de zitting van 29 Juli 1920 heeft de Rijksdag het initiatiefvoorstel van den afgevaardigde Müller in tweede lezing behandeld. De meerderheidssocialist prof. Dr. Radbruch verdedigt het wetsontwerp, maar wil de voorloopige hechtenis, welke niet alleen mag worden opgelegd bij vrees voor ontvluchting, maar ook wanneer gevaar bestaat voor de instandhouding van de krijgstucht, uit het ontwerp verwijderen. Generaal von Gallwitz van de Duitsch-nationale volkspartij verdedigt daarna de militaire rechtspraak; de daarop gerichte aanvallen waren niet toe te schrijven aan de haar aanklevende fouten, maar aan politieke hartstocht. Hij noemt de militaire rechtspraak voor een leger onontbeerlijk en wijst er op, dat de overwinningen van het russische sovjet-leger slechts mogelijk geweest waren als gevolg van de strenge discipline. Hij ontkent niet, dat de militaire rechtspraak hare fouten heeft, zooals bijv. de regeling van het instituut van den „Gerichtsherr", maar meent toch te mogen zeggen, dat zij beter is dan ze wordt afgeschilderd.

Vervolgens is het woord aan Dr. Rosenfeld, onafhankelijk-socialist, die een fellen aanval doet op generaal von Gallwitz en voorts zegt, dat het wetsvoorstel voor zijn partij te tam is, maar zij geen kans ziet haar verder gaande eischen te verwezenlijken.

Nadat de centrumsafgevaardigde Dr. Bell heeft verklaard, dat zijn partij het ontwerp zal steunen, omdat de scheiding tusschen de militaire en burgerlijke rechtspraak, bij den tegenwoordigen vorm dien het leger heeft aangenomen, niet kon worden gehandhaafd, verdedigt de afgevaardigde Brüninghaus van de Deutsche volkspartij generaal von Gallwitz zoomede het ontwerp; hij noemt het een fout de militaire rechtspraak af te schaffen, voordat men iets beters heeft iets dat men in alle legers, ook het sovjet-leger, noodig heeft, kan ook het Deutsche leger niet ontberen.

De democratische afgevaardigde Haas zegt daarna, dat de militaire justitie groote fouten gemaakt heeft met betrekking tot vergrijpen gepleegd door meerderen tegen ondergeschikten en omgekeerd; in de eerste gevallen is groote mildheid, in de laatste groote gestrengheid betracht. Juist in de laatste maanden zijn vele vonnissen uitgesproken, die in groote volkskringen niet zijn begrepen. Ook hij is van meening, dat voor het leger in zijn tegenwoordigen vorm een afzonderlijke rechtspraak niet noodig is.

Vervolgens spreekt de Minister van Rijksverdediging. Dr. Geszler. Deze noemt het ontwerp de inlossing van een te Weimar gedane belofte; de regeering zal daarom de wet aanvaarden. Eens zal de militaire justitie aan den invloed van de politieke hartstochten worden onttrokken. Voorts wenscht hij dat de herziening van de burgerlijke rechtspleging zoo spoedig mogelijk zal volgen. Juist het

nauw samenzijn van de troepen in de kazerne eischt een zoo mogelijk snelle bestraffing van het begane vergrijp. Hij wenscht dat de overgang tot de burgerlijke rechtspleging zoo mogelijk zonder wrijving zal plaats hebben.

Daarna wordt paragraaf 1, welke het grondbeginsel van de wet inhoudt, met de stemmen van de rechtsche partijen tegen, aangenomen.

Nadat een voorstel van de sociaal-democraten tot afschaffing van het voorloopig arrest is aangenomen, daarentegen een voorstel van de onafhankelijken om het recht van den militair tot het op eigen gezag gebruik maken van de wapenen, wanneer een gevangene ontsnapt, op te heffen, is verworpen en het ontwerp overigens vrij wel ongewijzigd is aangenomen, stelt de voorzitter voor dadelijk over te gaan tot de derde lezing. Aangezien hiertegen verzet rijst uit de vergadering kan de derde lezing niet dadelijk plaats hebben; zij volgde in de vergadering van 30 Juli 1920. Daarbij komt in behandeling een door afgevaardigden van de verschillende burgerlijke partijen onderteekend voorstel om het eerste gedeelte van de fundamenteele paragraaf 1 van de wet als volgt te doen luiden: „Die Militärgerichtsbarkeit wird, abgesehen von den Strafverfahren in Kriegszeiten und gegen die an Bord von in Dienst gestellten Kriegsschiffen eingeschifften Angehörigen der Reichsmarine, aufgehoben”.

Prof. Radbruch noemt dit voorstel in strijd met de grondwet en onzinnig. „An Bord” beduidde tot nu toe zooveel als „in het buitenland”. Hoe wil men nu onderscheid maken tuschen manschappen, die in Kiel in een kazerne zijn ondergebracht en andere die op een schip in de haven geplaatst zijn. De eersten zullen onderworpen zijn aan de burgerlijke de anderen aan de militaire rechtspraak.

Schout-bij-nacht b. d. Brüninghaus wijst er op dat bij de marine zeer bijzondere verhoudingen bestaan. Door de redactie van het voorstel worden de wacht- en logementschepen enz. juist niet aan de militaire rechtsmacht onttrokken. Nadat minister Geszler heeft gezegd, dat hij de grondwettelijke bezwaren tegen het voorstel niet kan deelen en de afgevaardigde Dr. Rosenfeld heeft medegedeeld, dat zijn partij zich met alle kracht tegen het voorstel verzet, komt dit in stemming, waarbij de ondervoorzitter Dr. Bell de afgevaardigden verzoekt bij de stemming de zaal niet te verlaten, opdat kan worden vastgesteld of het voorstel het voor een mogelijke grondwetswijziging noodige aantal stemmen verkrijgt. De uitslag is dat het voorstel van de burgerlijke partijen met 188 tegen 168 stemmen wordt aangenomen.

Vervolgens worden de bij de tweede lezing door een toevallige meerderheid uit de wet geschrapte bepalingen over het voorloopig arrest daarin weder opgenomen, waarna het geheele wetsontwerp zonder belangrijke wijzigingen in derde lezing wordt aangenomen. De beide rechtsche partijen stemmen tegen. Ten slotte stelt Dr. Bell vast, dat de wet is aangenomen met een meerderheid van twee derde

der stemmen van de in de zaal aanwezige afgevaardigden. Het vaststellen van dit feit is noodig met betrekking tot de opvatting dat de wet een verandering van de grondwet inhoudt.

Naar aanleiding van bovenvermelde wijziging van § 1 der wet heeft de democratische afgevaardigde Waldstein een schrijven gericht tot den Rijksweermminister Dr. Geszler, waarin hij er op wijst dat de aan boord ingeschepte militairen der zeemacht onderworpen blijven aan de militaire rechtsmacht, ook dan wanneer het strafbaar feit niet aan boord is begaan. Of de burgerlijke dan wel de militaire rechter bevoegd is, staat dus niet van te voren vast, maar de bevoegdheid van den militairen rechter wegens aan den wal begane strafbare feiten kan door de militaire autoriteit geschapen worden, door den man over te plaatsen op een in dienst gesteld schip. Om die reden had hij dan ook tegen het voorstel gestemd en gaf hij in overweging een voorschrift uit te vaardigen, inhoudende, dat geen militair der zeemacht door overplaatsing aan boord aan de burgerlijke rechtsmacht onttrokken en aan de militaire rechtsmacht overgeleverd mag worden. Als gevolg van deze opmerkingen heeft Minister Geszler in de uitvoeringsvoorschriften voor de wet de bepaling opgenomen, dat een tot de marine behoorend militair niet aan boord van een schip mag worden overgeplaatst, nadat ter kennis van den commandeerenden officier is gekomen, dat hij wordt verdacht van een gerechtelijk af te doen strafbaar feit. Afwijking van dit voorschrift is toegelaten in zeer dringende gevallen, maar dan nog alleen wanneer de tot het instellen eener strafvervolging bevoegde burgerlijke autoriteit daartoe uitdrukkelijk toestemming verleent. Het Berliner Tageblatt, dat de wetswijziging niet goed gezind is, merkt op, dat door deze uitvoeringsbepaling ten minste een mogelijk misbruik door de militaire autoriteiten wordt voorkomen. Wij zouden er op willen wijzen, dat een dergelijk voorschrift geheel onnoodig zou zijn, wanneer men slechts den bij ons geldenden regel volgde, dat de algemeene bevoegdheid zich regelt naar het tijdstip waarop het strafbaar feit is begaan.

Ten slotte vermelden wij nog, dat het ontwerp is geworden de wet van 17 Augustus 1920, welke den 23sten Augustus d.a.v. in het Deutsche staatsblad is afgekondigd. Zij is in werking getreden den 1sten October 1920 behalve voor strafbare handelingen, waardoor lijf of leven van niet tot de weermacht behoorende personen is aangerand, voor hoogverraad en landverraad en de daarmee samenhangende strafbare handelingen; ten aanzien van deze feiten is de wet in werking getreden met den dag van hare afkondiging. Voor zooveel betreft strafbare feiten begaan in tijd van oorlog en die gepleegd door aan boord van oorlogsschepen geplaatst personeel der zeemacht blijven de bestaande voorschriften van kracht.

Sociale taak van den officier.

Blijkens L. O. 1920 nr. 419 is in het leerprogramma van de Kon. Militaire Academie en in dat van den hoofdcursus als nieuw studievak opgenomen de „militaire gezondheidsleer”, waarvan zal worden onderwezen door een officier van gezondheid of oud-officier van gezondheid: 1°. eerste hulp bij ongelukken (waaronder verbandleer); 2°. hygiëne van den militairen dienst (marcheeren enz.); 3°. hygiëne van de legering in het garnizoen en te velde; 4°. drinkwatervoorziening en vuilafvoer; 5°. hygiëne van de warmteregeling (klimaat, kleding, voeding); 6°. infectie-ziekten; 7°. sexueele hygiëne; 8°. anatomie-physiologie van den mensch, voor zoover noodig bij de bespreking van vorengenoemde onderwerpen”. ¹⁾

Dat wij de aandacht van onze lezers op dit oogenschijnlijk buiten ons terrein liggend nieuwtje vestigen, vindt zijn oorzaak in het volgende.

Wij achten het van groot belang dat de aanstaand officier zal worden voorbereid voor een deel der sociale taak welke hij behoort te vervullen. Hij zal nu in staat zijn daadwerkelijk en met kennis van zaken mede te werken tot verspreiding van goede begrippen op het gebied der volksgezondheid onder de landskinderen, die aan zijne zorgen en opvoeding worden toevertrouwd. Aan dergelijke voorlichting bestaat bij verschillende groepen van de bevolking groote behoefte en de verstreking ervan, niet door geleerde voordrachten maar op praktische doelbewuste wijze, zal er toe medewerken de genegenheid en het vertrouwen tusschen officieren en minderen te versterken. Wel is de opvoeding naar de eischen der hygiëne nog maar een klein onderdeel van de sociale opvoeding, welke de officier aan zijn ondergeschikten kan en vermag te geven, een zeer klein onderdeel dat nauw verband houdt met het doel der militaire instructie, maar het is een begin in eene goede richting, reeds in 1891 gepredikt door den algemeen bekenden en gewaardeerden Franschen generaal Lyautey in zijn opstel „du rôle social de l'officier” (*Revue des deux Mondes*, 15 mars 1891 p. 443 ss.), een richting bij uitnemendheid geschikt om van vele, zoo niet alle dienstplichtigen niet alleen goede soldaten maar ook goede staatsburgers te maken. Zoover wij er over kunnen oordeelen en de lezing van oorlogsliteratuur ons het trekken van conclusies mogelijk heeft gemaakt, is de opvatting van generaal Lyautey proefondervindelijk juist gebleken. Wel zal een meer algemeene doorvoering van deze beginselen meer algemeene ontwikkeling van de officieren eischen en meer ontwikkeling in sociaal-economischen zin dan hij thans pleegt te bezitten, doch wil men een

¹⁾ Bij het Koninklijk Instituut voor de Marine wordt aan de adelborsten voor den zeedienst en voor het korps mariniers les gegeven in fysieke opvoeding w.o. verbandleer en aan de aspirant-administrateurs en aspirant-machinisten in verbandleer, hygiëne en zelfbehoud, zoomede eerste hulp bij ongelukken.

goede, betrouwbare weermacht hebben, waarin de dienstplichtigen niet voor hun verdriet zekeren tijd doorbrengen, dan zorge men dat de leiding ervan niet alleen de doode weermiddelen tot in de kleinste onderdeelen kent doch ook en in de eerste plaats de levende strijdkrachten tot voorwerp van belangstelling en studie maakt.

Invoering van de nieuwe militaire strafwetten.

In de vergadering van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 23 September 1920 deelde de Voorzitter mede, dat hij, overeenkomstig het tot hem gerichte verzoek van de Bijzondere Commissie voor het ontwerp van wet betreffende de invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht (84, 78) tot verlenging van den termijn voor het uitbrengen van haar verslag, dien termijn had verlengd tot 1 October 1920.

Aangezien de Commissie op dien datum niet met haar verslag gereed kon zijn, heeft zij verzocht den termijn, waarbinnen zij haar verslag moest uitbrengen, nader te verlengen tot 15 October 1920, welk verzoek, op voorstel van den Voorzitter, door de Tweede Kamer in bovenvermelde vergadering is ingewilligd. Nadat deze termijn, op verzoek van de Commissie, door den Voorzitter van de Tweede Kamer, blijkens zijne mededeeling in de vergadering van 19 October 1920, nader was verlengd tot 1 November 1920, heeft de Commissie, onder dagteekening van 21 October 1920, voorloopig verslag uitgebracht. Wij komen hierop in de volgende aflevering terug.

In het stadium waarin de behandeling van het ontwerp thans is komen te verkeeren zouden wij nog een paar vragen willen onderwerpen aan de aandacht van hen, die zullen medewerken aan de totstandkoming van de Invoeringswet.

1. Art. 28. 2e van het ontwerp handhaaft C. W. L. en R. K. L. voor de koloniën en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen. Zal deze handhaving bij de wet niet ten gevolge moeten hebben, dat ook de latere afschaffing aldaar bij de wet moet geschieden en ware het niet beter deze afschaffing voor te behouden aan een Koninklijk besluit, genomen in den vorm van een algemeen maatregel van bestuur, den meer gewonen vorm voor dergelijke koloniale wetgeving?

2. Is het criterium, genoemd aan het slot van art. 76 van het ontwerp wel voldoende en moeten hier ook niet worden vermeld commune strafbare feiten gepleegd door militairen, met toepassing van art. 44 W. v. Sr. te bestraffen? Zie M. R. T. XII blz. 282 vlg.

3. Is het juist om naast art. 123 R. Z. en art. 134 al. 2 (Wet van 20 Juni 1913 Stbl. no. 292, art. 1) j° art. 118 R. L. in de artt. 87 en 89 der Invoeringswet de standplaats van een krijgs-

raad vast te leggen? Daardoor wordt indirect de bevoegdheid van de Koningin om de standplaatsen van de krijgsraden aan te wijzen beperkt en neemt men met de andere hand terug een deel der vrijheid die men met de eene gegeven heeft. Verdient het daarom niet de voorkeur in beide artikelen voor de aanwijzing van den bevoegden krijgsraad een zoodanige omschrijving te kiezen, dat verandering van de standplaatsen van de krijgsraden kan geschieden, zonder dat daaraan wetswijziging vooraf moet gaan?

4. Ware aan de Invoeringswet niet een verkorte titel te geven? De wet zal herhaaldelijk in vonnissen moeten worden vermeld.

5. Moet niet evenals in art. III Slotbepalingen R. Z. worden bepaald, dat het W. v. M. Sr., de W. o. d. K. en de Invoeringswet ook verbindend zijn voor de koloniën en de bezittingen in andere werelddeelen? Zie artt. 67 en 72 W. o. d. K. j° 54 W. v. M. Sr. en art. 80 ontwerp-Invoeringswet. En moet in verband daarmee de Invoeringswet niet mede door den Minister van Koloniën worden gecontrasigneerd?

Rechtsgeleerde studie van officieren bij zee- en landmacht.

Bij beschikking van Z. E. den Minister van Marine a. i. van 10 September 1920, Afd. Personeel, 2e Bureau, nr. 162 zijn de officieren van administratie der 2e kl. D. B. A. Franken en A. Lensvelt geplaatst te Amsterdam, ten einde gedurende twee jaren colleges te volgen aan de Gemeentelijke Universiteit aldaar ter verkrijging van het getuigschrift voor „meer uitgebreide kennis in rechtswetenschappen” bedoeld in Hoofdstuk XI A, Deel 1 V. K. M. (De daarvoor gestelde eischen zijn ook te vinden in het Jaarboekje van voornoemde Universiteit).

Vcorts heeft Z. E. de Minister van Oorlog den eerste-luitenant der infanterie A. J. J. M. Lohmeijer, den eerste-luitenant der artillerie A. Spruijt, den tweede-luitenant der infanterie J. Tuinstra en den tweede-luitenant der artillerie A. J. Glerum aangewezen voor het volgen van een tweejarigen cursus in de rechtswetenschappen aan bovengenoemde Universiteit. Hoewel deze aangelegenheid door het Departement van Oorlog nog slechts voorloopig geregeld is, om nog tijdig, in verband met het tijdstip waarop de colleges aan meergenoemde Universiteit zouden beginnen, eenige officieren voor het volgen daarvan te kunnen aanwijzen, kunnen wij nu reeds mede deelen, dat het in de bedoeling ligt voor de landmacht een overeenkomstige regeling te treffen als reeds thans voor de zeemacht bestaat.

Wij maken met genoegen melding van deze beslissing, die de eerste stap vormt om voor de landmacht in te halen den voorsprong dien de zeemacht op dit gebied reeds lang bezit. Niet alleen voor toepassing van het militair straf- en tuchtrecht, doch ook voor behande-

ling van vraagstukken met de rechtspositie van den militair samenhangend wordt het meer en meer noodig dat de troepenofficier over zekere hoeveelheid rechtskennis vermag te beschikken.

Wat baat een goede straf- of rechtspositie-wetgeving wanneer de toepassing in handen is van ondeskundigen zooals de gemiddelde troepenofficier nog altijd is? Meer nog dan een goede wetgeving zijn voor hun taak berekende officieren in de weermacht noodig.

Men begint thans met specialiteiten-studie. Want verwacht mag worden dat de thans aan de studie gezette officieren in deze richting zullen doorgaan. Wij hopen dat men van hunne studie en verworven kennis later doorlopend partij zal trekken en voor hen een werkkring zal scheppen waarin zij toekomst vinden en in hun richting blijvend nut kunnen stichten. Vele anderen zullen dan volgen en de geest in de weermacht zal dientengevolge naar onze overtuiging belangrijk verbeteren.

Mogen wij weldra van een rechtsgeleerden staf en van rechtsgeleerde verlofsofficieren bij dien staf melding kunnen maken, Er is genoeg emplot voor deze officieren te vinden.

En moge daarnaast aan de studie van enkele onderdeelen der rechtswetenschap ook voor den gewonen troepenofficier meer aandacht dan tot nu toe worden geschonken. Ook de opvoeding van den soldaat in het leger stelt o. i. eischen in die richting, welker vervulling eveneens dringend noodig is.

Tenuitvoerlegging van straffen opgelegd aan principiele dienstweigeraars.

De heer Oud, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, heeft tot de Regeering onderstaande vragen (ingezonden 7 September 1920) gericht:

1. Is het juist, dat de fungeerend auditeur-militair te 's Gravenhage gevangenisstraf (o. a. van den principieelen dienstweigeraar Stam) doet executeeren in het provoosthuis te Scheveningen?

Zoo ja, waaraan ontleent dan de genoemde auditeur de bevoegdheid tot deze wijze van executie?

2. Indien de eerste vraag bevestigend wordt beantwoord, is de Minister dan bereid, zelfs al mocht deze wijze van executie naar zijn oordeel op de wet zijn gegrond, te bevorderen, dat de militaire detentie en gevangenisstraf, wat betreft principiele dienstweigeraars, uitsluitend worden ondergaan in de daarvoor aangewezen inrichting, het fort bij Spijkerboor?

Het daarop den 28sten September 1920 ingezonden antwoord van den Minister van Justitie, den heer Heemskerk, luidt:

1. De executeerende auditeur-militair heeft, in afwijking van den regel, ook nadat de gevangenisstraf van den principieelen dienst-

weigeraar S. executabel was geworden, dezen in het provoosthuis te Scheveningen doen verblijven.

De genoemde auditeur heeft daartoe aanleiding gevonden in het feit, dat S. als bouwkundig teekenaar met werkzaamheden was belast bij den aanbouw van een zaal in het provoosthuis te Scheveningen ten behoeve van de arrestanten, bij welk werk S., nu hij eenmaal vakkundige hulp verleende, moeilijk kon worden gemist. De voormelde auditeur meende, dat tegen deze wijze van executie in dit geval geen bezwaar behoefde te bestaan, aangezien S., die zich met groote toewijding van zijn taak kwijt, zelf op een langer verblijf in het provoosthuis had aangedrongen, ten einde aan het voltooien van bedoeld werk te kunnen blijven deelnemen. Gedetineerden met executabele straffen zijn overigens volgens bericht van bedoelden auditeur niet aanwezig.

2. Zooals door mij reeds bij een vroegere gelegenheid is opgemerkt, ligt het in mijn bedoeling, gebruik makende van de bevoegdheid, mij verleend bij de wet van 22 November 1918 (*Staatsblad* n°. 607), als voorloopigen maatregel de principieele dienstweigeraars hun straf zooveel doenlijk in het fort bij Spijkerboor te doen ondergaan; in verband daarmee heb ik aan den auditeur-militair opgedragen, den principieelen dienstweigeraar S. alsnog naar het fort bij Spijkerboor te doen overbrengen.

Georganiseerd overleg voor het leger.

Het lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, de heer Duymaer van Twist, heeft tot de Regeering de navolgende vragen gericht (ingezonden 17 September 1920):

Is de instelling van het „georganiseerd overleg” voor het leger binnenkort te verwachten? Zoo neen, welke omstandigheden zijn daarvan dan de oorzaak?

Kan de Minister reeds de toezegging doen, dat aan het „georganiseerd overleg” de regeling der rechtspositie van de onderofficieren ter beoordeeling zal worden gegeven?

Het antwoord (ingezonden 27 September 1920) van den Minister van Oorlog, den heer Pop, luidt als volgt:

De instelling van het georganiseerd overleg van land- en zeemacht wordt voorbereid.

Aan het georganiseerd overleg zal de regeling der rechtspositie van de onderofficieren ter beoordeeling worden gegeven.

H. P. STAAL. †

Met een enkel woord maken wij melding van het overlijden op 15 October jl. van den oud-Minister van Oorlog H. P. Staal. Wij doen dit omdat hij als Minister opdracht heeft gegeven tot het samenstellen van de bekende bij K. B. van 29 Juni 1907 (Stb. n°. 154) vastgestelde Justitieele Voorschriften voor de Landmacht. Na de herziening van de Regtspleging bij de Landmagt, in 1913, moesten deze voorschriften vervallen, doch ieder die ermede heeft gewerkt, weet welken grooten dienst de Heer STAAL daardoor aan de autoriteiten, die met militaire rechtspraak te maken hadden, gedaan heeft.

Varia.

De Duitse rijkskieswet van 27 April 1920 bepaalt in § 2 o.m., dat de uitoefening van het kiesrecht voor de militairen ¹⁾ wordt geschorst gedurende den tijd, dat zij deel uitmaken van de weermacht.

Het regeeringsbesluit tot herstel van de orde in Ierland bestaat uit twee artikelen, waarbij de „Defence of Realm Act” op Ierland toepasselijk wordt verklaard voor zoover betreft de berechting door krijgswaarden; maar wanneer iemand beschuldigd is van een misdrijf, waarop de doodstraf staat, zal aan den krijgswaard iemand van kennis en ondervinding op het gebied van het recht worden toegevoegd, die niet noodzakelijk een officier behoeft te zijn. (N. R. Ct. 4 Augustus 1920, Ochtbl. B).

De tucht in het roode (Russische) leger is buitengewoon streng. Er bestaan slechts twee vormen van straf: 1e. de dood door den kogel; 2e boete. Elk doodvonnis moet worden bevestigd door een regeerings-commissaris, die aan elke troep is toegevoegd en te zeggen heeft over leven en dood, zoowel van officieren als van soldaten. Militaire commissies, zooals ze onder Kerensky gebruikelijk waren, zijn niet meer geoorloofd. Zoo is onlangs een regimentscommandant, die uit St. Petersburg bevel had gekregen op te rukken, doodgeschoten, omdat hij een vergadering had bijeengeroepen ter beslissing of het regiment zou gehoorzamen of niet. (N. R. Ct. 25 Maart 1919, Avondbl. B).

---

¹⁾ De Duitse tekst spreekt van „Soldaten”. Volgens een toelichting in het Marine Verordnungsblatt zijn daaronder te verstaan „die Personen des Soldatenstandes im Sinne der gesetzlichen Vorschriften”, waarmede, naar wij stellig meenen te weten, bedoeld worden officieren, onderofficieren en manschappen.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Opmerkingen naar aanleiding van het Ontwerp-Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht

door

Mr. G. J. JUTTE,

I

Over den omvang der werking van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Het rechtsbeginsel naar hetwelk de militaire strafwetten uitsluitend voor militairen en andere aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen gelden en uitsluitend de militaire rechter de daarvoor vatbare regels dier wetten heeft toe te passen, vloeit voort uit bepalingen van positief recht.

Uitsluitend, d.w.z.: de burgerlijke rechter bij het berechten van de personen aan zijn rechtsmacht onderworpen, daaronder begrepen de personen, gewoonlijk aan de militaire rechtsmacht onderworpen, doch uit hoofde van bijzondere omstandigheden, (connexiteit) voor hem te recht staande, past het gemeene recht toe en slaat geen acht op de militaire delicten en de andere bepalingen van militair-strafrechtelijken aard.

Dat beginsel is niet kort en bondig in eenigerlei wetsvoorschrift neergelegd. Het vloeit uit verschillende positief-rechtelijke regels voort.

Vooreerst uit het opnemen in de rij van burgerlijke misdrijven van het opzettelijk uitlokken en bevorderen van desertie, oproer of mouterij van het krijgsvolk (artt. 203 en 204 W. v. S.). „Het beginsel — zoo luidt de M. v. T. —, dat de militaire strafwetten uitsluitend voor militairen en andere aan den militairen regtswang onderworpen personen gelden, belet de toepassing van de gewone regelen omtrent deelneming, in geval personen die niet aan dien regtswang onderworpen zijn, aan militaire delicten deelnemen, en dit beginsel moet gehandhaafd blijven.”

Dan ook vloeit het voort uit de algemeene bepalingen van militair-strafrechtelijken aard zooals deze thans worden aangetroffen in de wetten van 14 November 1879 Stbl. Nos. 191 en 193, beide

gewijzigd bij de wet van 15 April 1886 Stbl. No. 64. Die wetten houden o.m. in vele directieven voor den rechter ten aanzien van zijne bevoegdheid tot het opleggen van bijkomende militaire straffen, doch het is niet twijfelachtig tot wie die bevelen gericht zijn. Nu eens wordt de „militaire regter” uitdrukkelijk aangewezen (artt. 2, 3 en 13 der beide wetten), dan weer spreken die wetten van den „regter” alsdan echter in betrekking tot straffen die slechts de militaire rechter kan opleggen (artt. 7, 4e lid en 14 der beide wetten).

Eindelijk ook is het beginsel gehuldigd in de wet van 20 April 1918 Stbl. no. 255, houdende nadere voorzieningen aangaande de toepassing van de voorwaardelijke veroordeeling door den militair rechter. Wel is waar bevat de text der wetsartikelen geen aanwijzing omtrent den omvang der werking, doch opschrift en considerans wijzen den militair rechter uitdrukkelijk aan.

Is hoogerbedoeld rechtsbeginsel gevolgd in het Wetboek van Militair Strafrecht (wet van 27 April 1903 Stbl. No. 111)? Dat bedoeld is het in hoofdzaak te volgen, is weinig twijfelachtig, maar met zooveel woorden is het nergens in die wet uitgedrukt. Er is bijvoorbeeld geen titel „Omvang van de werking der militaire strafwet”, wat nog niet zoo kwaad zou zijn geweest, al moet terstond worden toegegeven dat het formuleeren van zoodanig algemeen voorschrift lang geen gemakkelijke taak is. De huldiging van het beginsel zal dan ook uit de wettelijke bepalingen dienen te blijken.

Art. 15 luidt: „Het ontslag uit den militairen dienst. . . . kan. . . . door den rechter worden uitgesproken bij elke veroordeeling. . . . tot gevangenisstraf, van een militair, dien hij op grond van het begane misdrijf ongeschikt acht, in den militairen stand te blijven.”

Art. 17 luidt: „De verlaging kan door den rechter worden uitgesproken:

1o. bij elke veroordeeling van een onderofficier dien de rechter op grond van het begane feit onwaardig of ongeschikt acht, in den door hem bekleeden rang te blijven dienen. . . . Zie voorts ook art. 17 sub 2°, nogmaals ten aanzien van de verlaging, en art. 18 ten aanzien van de plaatsing in eene strafklasse.

Welke rechter wordt bedoeld? De burgerlijke rechter toch kan, wanneer hij een militair heeft te berechten, zich ook die punten ter beslissing voorleggen.

Om dit dubium weg te nemen wordt in art. 7 van het ontwerp der Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht (Handelingen S. G. Bijlagen 1917-1918 1 t/m 3) voorgesteld om na art. 28 W. M. S. in te voegen art. 28a: „De bijkomende straffen, welke krachtens dezen Titel kunnen worden opgelegd, worden uitsluitend door den militairen rechter toegepast”. Zie zoo nu is het goede spoor weergevonden, maar geheel in orde is de zaak nu nog niet, want bij datzelfde wetsontwerp worden den rechter nieuwe stellen voorschriften gegeven ten aanzien waarvan wederom twijfel kan rijzen wie ze moet toepassen, hoewel, gelet op de beschouwingen, voorkomende in de

M. v. T. op artikel 7 van dat ontwerp, het nauwelijks twijfelachtig kan zijn welk antwoord op die vraag moet worden gegeven. Bedoeld wordt het navolgende:

1o. in art. 4 van het ontwerp (artt. 12 a-g W. M. S.) worden voorschriften gegeven betreffende de toepassing van artt. 14 a-k W. v. S. (voorwaardelijke veroordeeling);

2o. in art. 8 van het ontwerp (artt. 29 a-e W. M. S.) worden voorschriften gegeven betreffende de toepassing der in het gemeene recht geldende voorschriften voor minderjarigen.

In verband met het bovenstaande volgen thans korte opmerkingen ten aanzien van die artikelen:

ad Ium.

artt. 12 a en c. Deze voorschriften zou de burgerlijke rechter bij berechting van een militair ook als voor hem geldende kunnen beschouwen. Vermoedelijk is dit niet de bedoeling. Een passus in de M. v. T. zou daarop kunnen wijzen: „Met betrekking — zoo luidt de M. v. T. — tot deze artikelen (artt. 12 a-g) worde nog opgemerkt, dat zij alleen gelden, ingeval de voorwaardelijke veroordeeling met toepassing van het Wetboek van Militair Strafrecht is uitgesproken. Men zie de artikelen 1 en 2 van dat wetboek”. Maar de vraag is juist: mag de burgerlijke rechter ook de daarvoor vatbare bepalingen van het W. M. S. toepassen? ¹⁾

art. 12b kan slechts door den militairen rechter worden toegepast. Ingevolge het bepaalde in art. 11 W. M. S. is de rechter bevoegd om in geval krachtens het W. M. S. gevangenisstraf kan worden uitgesproken, in plaats daarvan militaire detentie op te leggen. De burgerlijke rechter nu kan nimmer gevangenisstraf krachtens het W. M. S. opleggen. ²⁾

art. 12d. Met het woord „rechter” zal hier wel bedoeld zijn en de burgerlijke en de militaire rechter.

art. 12e. Hoewel dit voorschrift algemeen luidt, zal het toch wel niet de bedoeling zijn, dat eventueel bijv. het H. M. G. van N. I. last zal geven tot tenuitvoerlegging van een voorwaardelijk gewezen vonnis van bijv. de arrondissements-rechtbank van Amsterdam.

Het valt voorts in dat artikel op, dat aan het O. M. bij de hoogere militaire gerechten geene bevoegdheden toegekend en verplichtingen opgelegd worden. Moeten deze stilzwijgend worden afgeleid uit de competentie van de hoven? Geen onbekende figuur overigens!

¹⁾ Gebruik makend van de bevoegdheid den burgerlijken rechter verleend bij art. 14c, 2e lid W. v. S., zou deze c.q. toch als bijzondere voorwaarde kunnen stellen de algemeene voorwaarde van art. 12c W. M. S. ²⁾ Legt de militaire rechter, wanneer hij wegens een commun delict, waarop gevangenisstraf is gesteld, veroordeelt, die gevangenisstraf op krachtens het W. M. S. (zie voor het belang van de beantwoording dier vraag art. 11 W. M. S.)?

Ja, zou men kunnen zeggen, zie maar art. 2 W. M. S. Twijfel zou kunnen worden weggenomen, indien in dat artikel het woordje „is” werd vervangen door „blijft”, wat de bedoeling van dat artikel vermoedelijk ook juister zou uitdrukken.

art. 12f. Is het de bedoeling dat, ook in geval de voorwaardelijke veroordeeling is uitgesproken door den burgerlijken rechter, de kennisgeving, bedoeld in art. 14f. W. v. S. geschiedt krachtens beslissing van den Commandeerenden officier, na overleg met den betrokken ambtenaar van het O. M.? Neen toch zeker?

Ten slotte nog een opmerking ten aanzien van art. 12g; zij houdt wel geen verband met den gedachtengang die leidde tot de voorgaande opmerkingen, doch, nu deze artikelenreeks ter sprake is gebracht, moge daarvoor een plaatsje worden ingeruimd.

In dat artikel wordt het geval onder de oogen gezien, dat hij die, toen hij voorwaardelijk werd veroordeeld, militair was, dit niet meer is of zich niet in werkelijken dienst bevindt op het tijdstip dat de last tot tenuitvoerlegging wordt gegeven. De militaire kleur wordt, om het zoo maar eens uit te drukken, aan de oorspronkelijk opgelegde straf ontnomen. Maar is het dan ook niet wenschelijk te bepalen, dat, indien de straf van gevangenisstraf wegens een in het W. M. S. omschreven misdrijf is opgelegd, de rechter kan bevelen, dat die straf zal worden ondergaan zonder toepassing van de bijzondere voorschriften, bedoeld in artikel 10, 1e lid, W. M. S.?

ad 2um.

art. 29a. De algemeenheid van dit voorschrift moet eenigszins worden getemperd. Ook de burgerlijke rechter krijgt wel eens te oordeelen over „minderjarige aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen” en voor dien rechter geldt dan dit voorschrift niet. De strekking van dit voorschrift ligt echter zoo voor de hand, dat verwarring ten deze nauwelijks denkbaar is.

art. 29b. Dit artikel moet door den burgerlijken en door den militairen rechter worden toegepast. De ratio legis is gelijk. Ook na terbeschikkingstelling door den burgerlijken rechter moeten de ouders niet denken „dat zij b.v. bevoegd zouden zijn den jongen aan den verderen dienst te onttrekken”.

art. 29c. De bedoeling zal wel zijn dat de militaire rechter alleen dit voorschrift zal toepassen.

art. 29d. Dat door het stellen ter beschikking van de Regeering het militaire dienstverband wordt verbroken moet ook het rechtsgevolg zijn van het gewijsde van den burgerlijken rechter.

De hieronder aan te geven wijzigingen schijnen op grond van het bovenstaande aanbevelenswaardig:

art. 12a worde gelezen:

De militaire rechter past artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht alleen toe, indien het militair belang zich niet daartegen verzet.

art. 12c worde gelezen:

Bij het bevel, bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht, stelt de militaire rechter als algemeene voorwaarde steeds mede dat de veroordeelde die militair is, enz.

art. 12e worde gelezen:

(als 1e lid.)

Als de militaire rechter die enz.

aan art. 12e worde als 2e lid toegevoegd:

In dat geval geldt al hetgeen met betrekking tot het Openbaar Ministerie bij het gerecht, dat de voorwaardelijke veroordeeling heeft uitgesproken, is bepaald, ten aanzien van den openbaren aanklager bij die gerechtshoven.

art. 12f worde gelezen:

De kennisgeving, bedoeld in artikel 14f van het Wetboek van Strafrecht, geschiedt, wanneer het veroordeelend vonnis van een militair gerecht afkomstig en de veroordeelde militair is, krachtens enz.

aan art. 12g worde als 3e lid toegevoegd:

Was de straf van gevangenisstraf zonder ontslag uit den militairen dienst wegens een in dit Wetboek omschreven misdrijf opgelegd, dan kan de rechter bepalen dat die straf zal worden ondergaan zonder toepassing van de bijzondere voorschriften, bedoeld in artikel 10, 1e lid.

Tusschen de woorden „aanleg” en „wordt” van art. 29a worde gevoegd:

door een militair gerecht.

Tusschen de woorden „gewijsde” en „tot” van art. 29c worde gevoegd:

van een militair gerecht.

Opgemerkt dient ten slotte nog, dat in verband met de vraag omtrent den omvang van de werking der militaire strafwet, moet worden overwogen of niet ook sommige artikelen van Titel III en VII W. M. S. wijziging behoeven. De beantwoording dier vraag ligt echter buiten het bestek van de voorgaande opmerkingen. Het was niet de bedoeling eigen opvattingen in deze materie te doen kennen, maar slechts de lijn der aan de nieuwe militaire strafwet ten grondslag liggende opvattingen door te trekken.

II.

De regeling van de relatieve competentie van den militairen rechter aan het systeem der militaire Rechtsplegingen getoetst.

De memorie van toelichting van het ontwerp-Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht bevat onder Titel VIII „Bepalingen omtrent de rechtsmacht van den militairen rechter” wel eene motiveering van de ontworpen § 1, „Rechtsmacht van den militairen rechter in het algemeen”, § 2, „Rechtsmacht van het Hoog Militair Gerechtshof in het bijzonder” en § 3, „Onderverdeeling der rechtsmacht tusschen de krijgsraden bij de zeemacht en die bij de landmacht”, maar niet eene motiveering van de daarop volgende ontworpen §§ betreffende de relatieve competentie der krijgsraden van de zee- en van de landmacht. Immers die motiveering luidt: „In de eerste Titels van de beide Crimineele Wetboeken wordt bepaald, op welke per-

sonen de militaire strafwetgeving van toepassing is, en, naar algemeene opvatting, moet die toepasselijkverklaring geacht worden, mede eene toekenning van jurisdictie in zich te bevatten. Nu de Crimineele Wetboeken worden afgeschaft, rijst derhalve de noodzakelijkheid om de rechtsmacht van den militairen rechter opnieuw te regelen. Deze Titel strekt daartoe". Wanneer men nu in dien eersten titel der Crimineele Wetboeken te vergeefs zoekt naar iets wat zweemt naar eene regeling van de relatieve competentie, dan kan er misschien een deugdelijke reden bestaan voor het treffen van een zoodanige regeling in de Invoeringswet, maar in de enkele afschaffing van dien titel der Crimineele Wetboeken is ze niet gelegen.

Het ontwerp van der Hoeven „Voorloopige regeling der rechtsmacht van den militairen rechter" bevat geene regeling der relatieve competentie der krijgsraden. Er is geen sprake van, zooals ook trouwens niemand van dien hooggeleerden ontwerper zal veronderstellen, dat dit aan onachtzaamheid is te wijten, want de motieven van de voorgestelde regeling geven een duidelijk antwoord op de vraag waarom prof. v. d. Hoeven eene regeling der relatieve competentie niet heeft voorgedragen. „Blijkens de Memorie van Toelichting van het ontwerp van een nieuw Wetboek van Militair Strafrecht — luidt het ontwerp-memorie van toelichting op het ontwerp-wetsvoorstel — ligt het in de bedoeling der Regeering, voorloopig de herziening uitsluitend van het *materieel* militair strafrecht aan de orde te stellen. Evenwel kunnen de thans nog geldende bepalingen uit den Eersten Titel der beide Crimineele Wetboeken, voor zoover zij bestemd schijnen te zijn om de rechtsmacht van den militairen rechter te omschrijven, en alzoo tot het formeel recht behooren, onmogelijk ongewijzigd gehandhaafd worden, al ware het alleen omdat thans slechts één, de zeemacht zoowel als de landmacht betreffend strafwetboek wordt voorgesteld."

Als men nu bedenkt:

dat de nieuwe regeling van de relatieve competentie wordt aangeboden met onjuiste motiveering;

dat de voorstellers op het voetspoor trouwens van de voorstellen der commissie voor de invoering van het wetboek van militair strafrecht enz., niet mededeelen waarom zij, die toch in de M. v. T. onder het hoofd „Kader en indeeling van het wetsontwerp" schreven dat zij „zich ten deze tot richtsnoer hebben gesteld om geen voorstellen tot wijziging van de in te voeren wettelijke regelingen te doen dan op grond van sedert 1903 gebleken feitelijke noodzakelijkheid", zich bij de opvatting van prof. v. d. H., die zich toch soortgelijke beperking had voorgenoemen, niet konden aansluiten;

dat zij, die voorstellers, voor den dag komen met eene regeling zonder hetzij de bestaande regeling in te trekken of te wijzigen in den geest van het nieuw voorgestelde, hetzij aan te toonen dat het voorgestelde past in het kader der militaire Rechtsplegingen;

dan moet toch wel het vermoeden rijzen dat zij zich van de draagwijdte van hunne voorstellen niet voldoende rekenschap hebben gegeven; dat zij zich niet bewust waren iets te regelen wat reeds geregeld was.

Waar is die regeling, welke dan volgens mij over het hoofd zou zijn gezien, te vinden? Wel, in de Rechtplegingen bij de zee- en bij de landmacht. En als ik dan meer precies zal hebben aangewezen waar die regelingen te vinden zijn, dan moet men niet schamperen: dat het dan ook pracht regelingen zijn! want dat heb ik niet willen beweren, alleen maar: dat het regelingen zijn. Ik wijs dan op de artt. 4, 8, 17, 22, 25, 26, 111, 112, 123 en 142 R. Z. op 6, 11, 13, 21, 26, 29, 113, 114, 118, 134, 253 en 269 R. L. Ik hoop dat ik er geen enkel vergeten heb, maar in hoofdzaak zullen de regelingen wel uit die artikelen kunnen worden opgediept, hetgeen geschied zijnde de ontwerpers van de nieuwe competentieregeling zal verontschuldigen bij hen, die het hun ten kwade mochten willen duiden dat zij aan hun opzet om slechts het strikt noodige in het formeel recht te wijzigen, ontrouw zijn geworden. De kennismaking van die artikelenreeksen zal misschien tevens de overtuiging schenken hoezeer de regeling der relatieve competentie is gegeven door heel de rechtsplegingen heen, een omstandigheid waarmede valt rekening te houden bij het aanbrengen van wijzigingen.

Men zal zich misschien nog wel herinneren het aardige en pakkende woord dat de regeeringscommissaris Mr. Dresselhuys in 1912 sprak bij de verdediging van de wijzigingsontwerpen der rechtsplegingen enz. op het verwijt dat men met de wijzigingen niet ver genoeg zou zijn gegaan: De regeering van 1904 bevond zich ongeveer „in de positie van een huisvader, die een zeer groot, oud, ruim huis bewoont in de binnenstad en door zijn gezin er van overtuigd wordt, dat de gemakken van een moderne Scheveningsche villa toch inderdaad zoo aantrekkelijk zijn, dat hij zijn huis niet onverbouwd kan laten, maar het van nieuwe gemakken moet doen voorzien. Wanneer die huisvader overlegt met een architect, dan zal diens antwoord waarschijnlijk zijn: indien gij geen geld en tijd hebt om op het oogenblik het huis te sloopen en een nieuw te bouwen, en uw oud, ruim huis op modernen voet wilt inrichten, dan zou ik u raden twee punten in het oog te houden: alleen te doen wat dringend noodzakelijk is en alles wat tot het fundament behoort, muren draagt het sousterrain, alles wat van ouds heeft bestaan en alleen kan aangerand worden op gevaar af dat uw huis ineen valt, te laten zooals het is”. Ware woorden, maar hoe slecht heeft men ze zich te binnen gebracht, nu men zich andermaal geroepen gevoelde veranderingen in datzelfde oude huis aan te brengen! Men wil er nu maar op los bouwen, om de constructieve lijnen van het oude gebouw bekomert men zich in het geheel niet. Dat er onder die omstandigheden weinig van de verbouwing zal terecht komen ligt voor de hand.

Wil men eenige voorbeelden waaruit dat blijkt?

Een gewezen soldaat beleedigt binnen een jaar na zijn ontslag

uit den dienst een vroegeren, nog in dienst zijnden meerdere in rang. Hij doet dit ter plaatse waar geen garnizoen gelegen is. Volgens art. 88 Ontwerp-Invoeringswet zal de man dan voor een der krijgsraden kunnen terecht staan. Maar een militaire autoriteit om hem derwaarts te verwijzen is er niet.

Een ander voorbeeld: Een gewezen soldaat heeft, toen hij nog in dienst was, een strafbaar feit gepleegd, hetwelk eerst ontdekt werd toen hij reeds uit den dienst ontslagen was. Een der krijgsraden is nu volgens art. 88 bevoegd van dat feit kennis te nemen. Maar een militaire autoriteit om hem te verwijzen is er niet.

Nog een ander voorbeeld: Een z.g. vlootvolgeling pleegt een feit waarvoor hij zich krachtens art. 72 Ontwerp-Invoeringswet voor een zee-krijgsraad zal hebben te verantwoorden. Een militaire autoriteit om hem te verwijzen is er echter niet.

Wellicht zal men mij toevoegen: Ja, maar onder vigueur van de tegenwoordige wet bestaan die leemten ook! Ja zeker, maar wat hebben we aan een pracht regeling van de relatieve competentie van den militairen rechter als die bepalingen toch maar voor parade in het wetboek komen te staan.

Laat mij, den raad van dien architect indachtig, allereerst de constructie van het oude huis aanwijzen om daarna de plannen te ontwerpen voor de verbouwing, noodig om het oude huis aan eene bepaalde bestemming te doen beantwoorden. Die constructie kan men vinden in de bovenaangehaalde artikelen der Rechtsplegingen. Zij zullen het navolgende leeren: Niet eene competentie-regeling van den militairen rechter staat op den voorgrond, maar die regeling volgt uit de competentie van de militaire autoriteit toegerust met het verwijzingsrecht. Door die verwijzing wordt het onderste apparaat van de miliair-rechterlijke organisatie in beweging gebracht, de Officier-Commissaris van het rechtsgebied, *niet van den krijgsraad, maar van de verwijzingsautoriteit*, hoedanige rechtsgebieden er vele kunnen, doch niet behoeven te zijn in het rechtsgebied van den militairen rechter. Na instructie der zaak door den officier-commissaris komt de zaak weer in handen van de verwijzingsautoriteit, die er vervolgens zorg voor draagt dat de zaak langs korten of langen weg, naargelang namelijk geïnstrueerd is ter plaatse of buiten de plaats van den zetel des rechters, in handen komt van den krijgsraad. Hierna komt het werk van den rechter. Onder rechtsgebied heeft men in dit verband niet, althans niet onder alle omstandigheden, te verstaan iets territoriaals, een geografisch bepaald deel der aardoppervlakte; men denke aan het rechtsgebied van een veldleger, een maritieme directie — dit complex van schepen, infichtingen aan den wal enz. —, een vloot, eskader of minder smaldeel.

Wanneer men zich nu zet ter regeling van de relatieve competentie van den militairen rechter en zich dan herinnert dat, afgescheiden en onafhankelijk van den militairen rechter, er andere machten, toegerust met het recht van verwijzing, d.i. met de bevoegd-

heid te beslissen of een zaak al of niet naar den militairen rechter behoort te worden verwezen — de militaire autoriteit, garnizoenscommandant en vlootvoogd om de voornaamste te noemen —, aanwezig zijn, dan heeft men er allereerst voor te zorgen dat de gevallen waarin de militaire autoriteit kan verwijzen, gedekt worden door de gevallen waarin de rechter tot oordeelen bevoegd is. Doet men dit niet, dan loopt men gevaar dat een tot oordeelen alleszins bevoegde rechter aanwezig is, die echter de zaak niet voor zich krijgt, omdat de militaire autoriteit haar naar dien rechter niet vermag te verwijzen. Het omgekeerde geval kan zich natuurlijk ook voordoen.

Dan kan men verder ter regeling twee wegen inslaan: of men kan de bevoegdheid van de militaire autoriteit regelen en daaruit laten voortvloeien de bevoegdheid van den rechter om recht te spreken of omgekeerd kan men de militaire autoriteit bevoegd tot verwijzen verklaren in die gevallen waarin de competentie van den rechter vaststaat.

Eindelijk overwege men of, waar, zooals in het militair strafrecht, in tegenstelling met het burgerlijke, het rechtsgebied (men denke nu aan het rechtsgebied van de verwijzingsautoriteit) niet uitsluitend is een territoriaal begrip, het wel gewenscht kan zijn de rechtsmacht te verbinden aan de plaats des misdrijs of des misdadigers, of er niet veel is wat er voor pleit, voor de delicten, onafhankelijk van de plaats waar zij worden bedreven of waar de misdadiger zich bevindt, den rechter aan te wijzen.

Gelet nu op het systeem der Rechtsplegingen schijnt het gewenscht een competentie-regeling te ontwerpen met inachtneming van het navolgende:

- a. het fundament dier regeling blijve het rechtsgebied van de met verwijzingsrecht toegeruste, militaire autoriteit;
- b. met dat rechtsgebied tot grondslag worde het rechtsgebied van den militairen rechter opgebouwd;
- c. voor de strafbare feiten worde, los van de plaats des misdrijs of van den misdadiger, ter berechting de militaire rechter aangewezen.

Beproefd zal nu worden een zoodanige regeling, die dan in de plaats zou kunnen komen van § 4 „Betrekkelijke bevoegdheid van de krijgsraden bij de zeemacht” te ontwerpen. Indien de door mij ontworpen regeling deugdelijk mocht worden bevonden, zal het iemand die met de feitelijke toestanden bij de Landmacht beter bekend is dan ik dat ben, vermoedelijk weinig moeite kosten een dergelijke regeling voor dat deel der krijgsmacht te ontwerpen. ¹⁾

¹⁾ Nadat dit opstel reeds ter perse was, is mij gebleken uit het in 1912 nieuw ingevoerde 2e lid van art 13 R.L., dat de zaak bij de Landmacht anders is geregeld dan bij de Zeemacht. Daarbij is toen voor alle gevallen, niet vallende onder het 1e lid, een verwijzings-autoriteit aangewezen. In de eerste twee hiervoren genoemde voorbeelden zal de zaak dus wel voor den rechter kunnen komen.

Proeve:

Art. A.

De bevoegdheid van de krijgsraden bij de zeemacht tot kennisneming van strafbare feiten regelt zich, behoudens het bepaalde in de artikelen C. en D., naar de bevoegdheid van de tot hun rechtsgebied behorende commandeerende officieren ten opzichte van het recht tot verwijzing van verdachten naar den krijgsraad.

Art. B.

Tot verwijzing naar den krijgsraad is bevoegd:

a. ten aanzien van strafbare feiten, begaan door militairen, op het tijdstip van verwijzing behorende tot een oorlogsvaartuig of eene inrichting van de zeemacht: de commandeerende officier onder wien het oorlogsvaartuig of de inrichting ressorteert;

b. ten aanzien van de strafbare feiten, bedoeld in artikel 133 van het Wetboek van Militair Strafrecht en in artikel 72, 1°, dezer wet en ten aanzien van strafbare feiten, begaan door gewezen militairen der zeemacht: de commandeerende officier, die het eerst van die strafbare feiten kennis krijgt;

c. ten aanzien van strafbaren feiten, begaan door personen bedoeld in artikel 72, 2° dezer wet: de commandeerende officier van de betrokken krijgsmacht;

d. ten aanzien van strafbare feiten, begaan door personen, bedoeld in artikel 73 dezer wet: de commandeerende officier, het bevel voerende ter plaatse waar het strafbare feit is gepleegd.

Art. C.

Indien een commandeerende officier een verdachte naar den krijgsraad heeft verwezen en, nadat de informatiën voor den officier-commissaris zijn afgelopen, het, ten gevolge van bijzondere omstandigheden, redelijker wijze niet mogelijk is de zaak te doen be-rechten door den krijgsraad van het rechtsgebied waartoe die com-mandeerende officier behoort, is de krijgsraad van het rechtsgebied waarin de beklaagde ten gevolge van die bijzondere omstandig-heden zich bevindt, mede bevoegd van die zaak kennis te nemen.

Art. D.

Indien de commandeerende officier van een schip, hetwelk zich alleen buiten het Rijk in Europa bevindt, een verdachte naar den krijgsraad heeft verwezen ter zake van een strafbaar feit, niet ge-noemd in artikel 117 der Rechtspleging bij de Zeemacht, en dat schip komt te verkeerren in omstandigheden waaronder die commandee-rende officier, ingevolge het bepaalde in het laatste gedeelte van

gemeld artikel, niet bevoegd is om de zaak door een krijgsraad, samengesteld overeenkomstig den tweeden titel, vijfde hoofdstuk, van gemelde Rechtspleging, te doen berechten, is de krijgsraad van het rechtsgebied, waartoe het schip het eerst, nadat hetzelfde opgehouden heeft schip alleen buitengaats te zijn, gaat behooren, bevoegd van die zaak kennis te nemen.

Mede is de krijgsraad van het rechtsgebied waarin de beklagde zich ten gevolge van bijzondere omstandigheden, als bedoeld in artikel C., bevindt, bevoegd van die zaak kennis te nemen.

Art. E.

In de gevallen, bedoeld in de artikelen C en D, wordt de zaak op de wijze als in artikel 112 der Rechtspleging bij de Zeemacht aangegeven, bij den krijgsraad aanhangig gemaakt krachtens bevelschrift van den in dat artikel aangewezen commandeerenden officier.

Toelichtingen:

Algemeene. Gesteld voor de keuze of om de wijzigingen en aanvullingen in de R. Z. aan te brengen of om ze in eene afzonderlijke wet onder te brengen, geve men aan het laatste de voorkeur. Men — zei de architect — knoei — de man zei knoei! — niet verder aan het oude huis, het is in 1912 nu toch van de meest moderne gemakken voorzien, wat wilt ge meer? Ontbreekt er nu nog wat aan, is het te klein, bouw dan een filiaaltje, eene dependanceje en verbindt dat met het huis. Bouw dat dan in stijl, dan krijgen we een dragelijk geheel, maar knoei niet verder aan het oude huis.

Art. B is als eene aanvulling van art. 8 R. Z. te beschouwen.

Art. C is als eene aanvulling van art. 112 R. Z. bedoeld.

Art. D en E beschouwe men als eene aanvulling van art. 112 en Titel II hoofdstuk 5 R. Z.

Op art. A. Dit artikel is niet strikt noodig, het is eene korte samenvatting van het systeem der R. Z. en meer als aanloop bedoeld op de volgende artikelen.

Op art. B. Het begrip „commandeerende officier” heeft hier geen afzonderlijke omschrijving. Het is de C. O. van de R. Z. Niet dus, in den regel althans niet, de commandant van een schip of maritieme inrichting, maar de vlootvoogd. Men raadplege over deze quaestie M. R. T. deel XV blz. 324 en vlg.

„Op het tijdstip van verwijzing behoorende”. Het komt meermalen voor dat een militair tijdelijk niet staat onder een commandant. Door hem er een te geven komt hij onder het bereik van een bepaalden rechter.

„Gewezen militairen”. Bedoeld worden niet de gewezen militairen van artikel 48 W. M. S., maar de zoodanigen, die toen zij nog in dienst waren, een strafbaar feit hebben gepleegd, hetwelk eerst werd ontdekt na het verlaten van den dienst.

Op art. C. Een verdachte wordt in N. I. naar den krijgsraad verwezen. Tijdens de instructie wordt hij wegens ziekte naar Nederland gezonden. De officier-commissaris instrueert dan de zaak af, desnoods per rogatoire commissie door zijn collega in Nederland. Na afloop der instructie kan de krijgsraad in Nederland dan de zaak berechten.

Dit artikel strekt om dit mogelijk te maken.

Op art. D. Voor den bestaansgrond van dit artikel wordt verwezen naar M. R. T. deel XV blz. 541 en vlg.

Op art. E. Dit artikel is noodig om op de wijze als de R. Z. (totaal overbodig nu er permanente krijgsraden zijn) heeft voorgeschreven ook in deze gevallen de zaak bij den rechter aanhangig te maken. Nu nog verder iets te bepalen ten aanzien van het procederen schijnt onnoodig. De zaak is nu bij den rechter en voor dezen wordt op de gewone wijze geprocedeerd.

Als uitvloeisel van de voorgedragene artikelen (A tot en met E) worde de wijziging, aangegeven in het 2e lid van art. 35 van het ontwerp-Invoeringswet, niet aangebracht.

III.

Over sommige bepalingen van transitoir recht.

Artikel 95 Ontwerp-Invoeringswet stelt voor, ter bepaling van de bevoegdheid van den rechter, die wetgeving toe te passen, welke in werking was op het tijdstip waarop het feit is begaan. Nu kan misschien niet worden beweerd dat zich geen gevallen laten denken waarin dat artikel zijn nut heeft; voor de hand liggen die gevallen echter niet. En zoo komt men er van zelf toe de toelichtende memorie nauwkeurig te bestudeeren. Nadat in dat stuk er de aandacht op is gevestigd dat ten deze eene regeling wordt voorgesteld, afwijkende van die getroffen in art. 30 der Invoeringswet W. v. S., welk artikel immers de bevoegdheid van den rechter afhankelijk stelt van het tijdstip waarop het geding een aanvang genomen heeft, gaat de M. v. T. voort „artikel 95 van het ontwerp daarentegen strekt in hoofdzaak om te beslissen, of de gewone dan wel de militaire strafrechter competent zal zijn. De niet-militair die onder de oude wetgeving deelnam aan een militair misdrijf of een daarmede samenhangend misdrijf pleegde, behoort niet te worden afgetrokken van den rechter, die op het oogenblik van die deelneming de hem door de wet toegekende rechter was.” De toelichting maakt de zaak toch wel min of meer raadselachtig, want die gevallen kunnen zich niet voordoen. Wanneer zullen burgers, aan een militair misdrijf deelgenomen of een daarmede samenhangend misdrijf gepleegd hebbende, onder de gewijzigde militaire wetgeving ter berechting aan den militair rechter worden overgeleverd. Nimmer (zie de artt. 71-76 ontwerp-Invoeringswet) of liever: nimmer op grond van deelneming of samenhang, misschien op anderen grond, in geval van oorlog

(niet te verwarren met „tijd van oorlog” art. 87 W. v. S. j° 108 ontwerp-Invoeringswet; een geval dat zich dus niet heeft voorgedaan) als wanneer burgers onafhankelijk van deelneming of samenhang in sommige gevallen ter zake van strafbare feiten of bepaald aangevozen strafbare feiten voor den militairen rechter terecht kunnen staan (art. 73 ontwerp-Invoeringswet).

De oplossing van het raadsel is vermoedelijk deze: art. 95 en zijne toelichting zijn woordelijk ontleend aan het ontwerp-wet, regelende het in werking treden van het W. M. S. enz. met zijne toelichting van prof. v. d. Hoeven. Maar voor dezen stonden de zaken geheel anders. In art. 10 van zijn ontwerp-wet betreffende de voorloopige regeling der rechtsmacht van den militairen rechter komt voor deze bepaling:

„Wanneer een persoon, aan de rechtsmacht van den militairen en een ander aan die van den gewonen rechter onderworpen, verdacht worden te hebben deelgenomen aan hetzelfde strafbare feit, zal de vervolging van alle verdachten plaats hebben:

1°. bij den militairen rechter, indien de aan diens rechtsmacht onderworpen persoon wordt vervolgd als dader van een der misdrijven in het Wetboek van Militair Strafrecht omschreven, of van eenig met zijne betrekking tot de zee- of landmacht in verband staand ambtsmisdrijf, ambtsovertreding, of strafbaar feit begaan onder een der in artikel 44 van het Wetboek van Strafrecht vermelde omstandigheden;

2°. bij den gewonen rechter in alle andere gevallen”.

Art. 11 treft een soortgelijke regeling ten aanzien van strafbare feiten begaan door burgers en militairen, indien tusschen die feiten samenhang of verband bestaat.

Die regelen zijn echter niet in het ontwerp-Invoeringswet overgenomen.

De artt. 99, 100 en 101 ontwerp-Invoeringswet zijn ontleend respectievelijk aan de artt. 18, 19 en 20 van het ontwerp-wet regelende het in werking treden van het W. M. S. enz. van prof. v. d. Hoeven, die echter de militaire detentie als straf in het voorgestelde W. M. S. niet kende. Zoodra is bekend, werd art. 11 W. M. S. in dat wetboek opgenomen tengevolge van een door de 2e Kamer aangenomen amendement van de Commissie van voorbereiding (v. d. Hoeven I blz. vlg.). Is het nu niet wenschelijk dat de artt. 99—100 in dien zin worden aangevuld, dat:

in art. 99 tusschen de woorden „duur” en „in”

in art. 100 tusschen de woorden „gevangenisstraf” en „in”

in art. 101 tusschen de woorden „duur” en „in”

telkens worde gevoegd de woorden: „of militaire detentie, bedoeld in het Wetboek van Militair Strafrecht, van ten hoogste twee maanden”?

De omzetting toch van gevangenisstraf in militaire detentie in gevolge artikel 11 W. M. S. kan slechts geschieden, indien de gevangenisstraf is uitgesproken *krachtens dit Wetboek, d. i. het W. M. S.* en niet krachtens de Invoeringswet.

IV.

Over de voorgestelde wijziging van Art. 8 R. Z.

In artikel 31 van het ontwerp-Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht wordt eene wijziging van art. 8 R. Z. voorgesteld. Tot nu toe hield dit art. slechts in:

in het 1e lid: eene beschrijving van den loop eener zaak voordat deze bij den militairen rechter aanlandt. De zaak is gekomen ter kennis van den Commandant van den verdachte. Die Commandant kan nu óf twijfelen „of de fout, waaraan de verdagte zich heeft schuldig gemaakt, inderdaad een krijgstuchtelijk vergrijp is”, d. w. z. twijfelen niet of het een krijgstuchtelijk vergrijp is of eene gedraging voor het straf- en tuchtrecht van geene beteekenis, maar twijfelen aan den anderen kant of het een krijgstuchtelijk vergrijp is of een strafbaar feit, óf van oordeel zijn „dat de zaak voor den militairen Regter moet worden gebracht”. In beide gevallen wordt dan het geval den vlootvoogd voorgelegd.

in het 2e lid: toekenning aan den vlootvoogd van het recht om een ten onrechte door den Commandant voor onschuldig gehoudene of krijgstuchtelijk gestrafte alsnog naar den militairen rechter te verwijzen. Het „non bis in idem” geldt hierbij niet.

De bevoegdheid toegekend in het 2e lid blijft, wordt het voorgestelde wet, gehandhaafd, doch aan de twee zoeven vermelde gevallen, waarin de zaak den vlootvoogd moet worden voorgelegd, wordt een derde geval toegevoegd: kennisgeving aan den vlootvoogd moet ook geschieden „wanneer door den Commandeerenden Officier, omtrent een feit niet vallende onder artikel 2, 1° van de Wet op de Krijgstucht, eene beslissing is genomen als bedoeld in artikel 6 of 7”, d. i. dus in de gevallen waarin de Commandant, gebruik makende van de hem in art. 2, 2°-6° W. K. gegeven bevoegdheid, ten aanzien van bepaald aangewezen strafbare feiten in bepaald aangegeven gevallen heeft beslist, dat zij niet voor den rechter zullen worden gebracht maar disciplinair afgedaan of dat van de onschuld van den verdachte is gebleken.

„De voorgestelde wijziging van artikel 8 R. Z. is een noodzakelijk gevolg van artikel 57 in verband met artikel 2, nos. 2-6, van de W. K. . . . . De onderscheiding van *eigenlijke en oneigenlijke* krijgstuchtelijke vergrijpen, in artikel 2 der W. K., zal eene wijziging van bovenstaande regeling (d. i. de regeling, vervat in het tegenwoordige art. 8 R. Z.) tengevolge moeten hebben”, luidt het in de toelichtende memorie.

Nu is het merkwaardig, dat de inhoud van artikel 57 W. K. reeds bij de wetswijziging in 1912 ¹⁾ „zij het met andere woorden in de militaire wetgeving is opgenomen. Het toen nieuwe 2e lid van artikel

¹⁾ Ook reeds voor dien tijd heeft in ernstige gevallen wel eens strafrechtelijke behandeling van zaken, die reeds disciplinair waren afgedaan, plaats gehad.

8 R. Z. is een uitvloeisel van het rechtsbeginsel dat thans klaar en duidelijk is uitgedrukt in art. 57 1e lid W. K.: „Het recht van strafvordering vervalt niet door de toepassing van krijgstuchtelijke straf”. En het voorschrift van het 2e lid van dat artikel „In geval van schuldigverklaring houdt de rechter bij de bepaling van de straf met die toepassing rekening” werd in 1912 in art. 189 R. Z. ondergebracht in deze bewoordingen: „Indien ter zake van hetzelfde feit reeds eene krijgstuchtelijke straf is opgelegd, wordt daarvan mede in het vonnis melding gemaakt”.

En verder is het merkwaardig, dat destijds bij de behandeling van het ontwerp W. K. in de Staten-Generaal van regeeringszijde ten aanzien van art. 2 herhaaldelijk is verzekerd, dat de voornaamste beginselen, die aan de thans geldende krijgstuchtelijke bepalingen ten grondslag liggen, in het ontwerp behouden zijn en met de onderscheiding in eigenlijke en oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen wel naar den vorm, echter niet in wezen iets nieuws in de militaire wetgeving wordt ingevoerd (v. d. Hoeven III 30-34, 37, 38 en 52).

Indien dit waar is, dan kan niet tegelijk juist zijn, dat het thans noodzakelijk is een voorschrift te geven als voorgesteld in art. 31 ontwerp-Invoeringswet.

En inderdaad moet worden toegegeven, dat er met de invoering van art. 2 W. K. nog wel iets anders dan slechts een vorm gewijzigd wordt. Zeker, de formulering van verschillende militaire delicten in de Crimineele Wetboeken, de inkleeding van de Reglementen van Krijgstucht, in verband met het ten onzent geldend opportuniteitsprincipe, zijn oorzaak dat door het in werking treden van gemeld artikel 2 geen diepgaande verandering van stelsel zal komen, maar eenige verandering is toch wel aan te wijzen.

Het maakt toch wel verschil of men de delicten aandient, zeggende: ziehier de strafbare feiten; gij hebt de wet toe te passen gelijk zij voor U ligt. Nu ja, er zijn wel — onmogelijk in de wet aan te duiden — gevallen waarin het openbaar belang een strafvervolging niet eischt; om U een voorbeeld, ontleend aan het gemeene recht, te geven: gij behoeft niet wegens diefstal te vervolgen hem die een speld steelt; maar houdt het U voor gezegd: gij hebt de wet toe te passen; — of dat men zegt: ziehier de strafbare feiten, maar onder — dan in de wet min of meer vagelijk aangeduide — omstandigheden moogt gij ze behandelen als waren zij krijgstuchtelijke vergrijpen. Er zal nu niet licht een Commandant bereid bevonden worden om een schepeling, die in tijd van vrede langer dan twee dagen van den bodem waarop hij dient, afwezig is gebleven, doch — stel — op den 7en dag na den aanvang van zijn afwezigheid werd gearresteerd, niet tot verwijzing naar den militairen rechter voor te dragen. En dit uit puren eerbied voor de wet. Doet datzelfde feit onder dezelfde omstandigheden, onder vigueur van het W. M. S., zich voor, dan zal die Commandant, door de wet (art. 80 of 81 W. M. S. j^o 2, 2° W. K.) daartoe als het ware uitgenoodigd, zich afvragen: moet ik dit geval nu krijgstuchtelijk afdoen of niet?

Dan, in het bijzonder ten aanzien van de strafbare feiten naar het gemeene recht valt nog eenige wijziging van systeem op te merken.

Onder de tegenwoordige wetgeving moet de tot disciplinaire correctie bevoegde autoriteit omtrent elk zoodanig strafbaar feit beoordeelen of het al of niet mede een krijgstuchtelijk karakter draagt en zoo ja: of onder de concrete omstandigheden dit karakter praevaleert, terwijl de strafrechtelijke beteekenis gering is, in welk geval de zaak krijgstuchtelijk mag worden afgedaan. In het andere geval, n.l. wanneer het strafrechtelijk karakter praevaleert, moet zij de zaak ter verwijzing naar den rechter aan de met het verwijzingsrecht toegeruste autoriteit voordragen, tenzij zij, de disciplinaire autoriteit, ook een strafrechtelijke vervolging niet noodig acht (opportuniteits beginsel). Onder vigueur van het W. M. S. en W. K. zal haar zoodanig oordeel slechts vrijstaan ten aanzien van de strafbare feiten, genoemd in art. 2 nos. 3-6, ten aanzien van alle overige commune delicten niet, met dien verstande echter dat zij te hunnen aanzien wel mag beslissen dat noch strafrechtelijke vervolging noch disciplinaire afdoening (opportuniteits beginsel) noodig is.

Zijn die afwijkingen van het thans geldende systeem nu van dien aard, dat de voorgestelde wijziging van art. 8 R. Z. moet aangeduid worden als een noodzakelijk uitvloeisel daarvan? Is het noodzakelijk te noemen dat eene zoo hinderlijke contrôle op de handelingen van de disciplinaire autoriteit wordt ingesteld? Moet deze nu gedwongen worden van elke beslissing omtrent haar ter kennisse gebrachte, in art. 2 nos. 2—6 W. K. genoemde feiten, die èn een strafrechtelijk èn een krijgstuchtelijk karakter dragen, en waarin hij, Commandant, geoordeeld heeft, dat onder de concrete omstandigheden het krijgstuchtrechtelijk karakter praevaleert, schriftelijk rekenschap af te leggen aan den vlootvoogd, opdat en deze en de fiscaal nog eens zullen naneuzen of het gebruikte goudschaaltje en de gebruikte gewichtjes wel zuiver waren en de omstandigheidjes wel keurig afgepast? Men zal zeggen die Commandant behoeft het niet schriftelijk te doen; maar het is haast ondenkbaar dat hij het niet schriftelijk zal doen. Hij behoeft het rapport ook niet omstandig in te kleeden; hij zou bijv. kunnen rapporteeren: alle omstandigheden in aanmerking genomen heb ik die zaak krijgstuchtelijk afgedaan. Maar wat heeft zoo'n rapport dan voor waarde. Zouden dan de omstandigheden den vlootvoogd of den fiscaal beter bekend zijn?

Is het dan niet waar wat de regeering destijds in de M. v. T. schreef: „dat aan de militaire chefs waarlijk niet kan worden verweten, dat zij de hun bij de even bedoelde artikelen gegeven bevoegdheid (de nu voorgestelde bepaling is volgens de regeering niet anders dan de bestendinging van den tegenwoordigen toestand, welke sedert 75 — thans meer dan 100 — jaren in de praktijk goed heeft gewerkt) hebben misbruikt, om de onder hen staande minderen boven de niet-militairen te begunstigen of verschoonend te behandelen” (v. d. H. III blz. 86)? Niet waar ook wat de regeeringscommissaris zeide in verband met een zekere „theoretische vrees”: „zooals het nu is, gaat

het goed; ik weet althans niet dat ooit de klacht vernomen is, dat er bij de militairen een „hang” bestaat om de zaken in den „doofpot” te doen” (v. d. Hoeven III blz. 52). Het tegendeel is waar, heer regeringscommissaris, als er gesproken moet worden van een „hang”, dan is het veeleer een „hang” om alles wat er maar eenigszins voor in aanmerking kan komen, bij den rechter te brengen.

Indien de vrees nu zoo groot is, dat de disciplinaire autoriteit in haar beleid ten deze te kort zal schieten, is het dan niet eerlijker eenvoudigweg te bepalen dat deze de feiten, bedoeld in art 2. nos. 2-6 W. K. niet eerder disciplinair straft dan nadat ze haar ter disciplinaire afdoening zijn overgelaten krachtens beslissing van de met verwijzingsrecht toegeruste militaire autoriteit, genomen na advies van den fiscaal?

Nu dient er nog op te worden gewezen, dat tengevolge van de voorgestelde regeling eenerzijds iets zou worden gecontroleerd wat reeds op andere wijze wordt gecontroleerd, anderzijds vrij belangrijke beslissingen buiten contrôle blijven.

Gecontroleerd reeds worden de beslissingen ten opzichte van de strafbare feiten, genoemd in art. 2. nos. 3-6, althans nagenoeg alle. Deze feiten komen ter kennis van de disciplinaire autoriteit langs den weg: opsporingsambtenaar, officier van justitie, fiscaal (auditeur-militair), vlootvoogd. Het spreekt van zelf dat, nu de vlootvoogd en de fiscaal in die reeks zijn opgenomen, dezen zich desgewenscht op de hoogte kunnen stellen omtrent den afloop der zaak, die mede door hun toedoen ter kennis van de disciplinaire autoriteit is gekomen. Vóór de wetswijziging van 1912 was deze contrôle reeds mogelijk, na het in werking treden van de gewijzigde R. Z., waarin als nieuw is opgenomen art. 243 (292 R. L.) kon die contrôle scherper worden uitgeoefend. Buiten die contrôle vallen — volledigheidshalve zij dit vermeld — een ongetwijfeld niet groot aantal feiten; die n.l. welke niet langs dien weg ter kennis van de disciplinaire autoriteit komen; bedoeld worden de strafbare feiten naar het gemeene recht die, omdat zij gepleegd werden aan boord van oorlogsschepen of in militaire inrichtingen, niet tot klaarheid werden gebracht door opsporingsambtenaren; terwijl het ook wel eens voorkomt, doch ook bij uitzondering, dat de officier van justitie de zaak niet toezendt aan den fiscaal maar rechtstreeks aan den C. O. Een aanschrijving aan de parketten om dien weg voortaan niet meer te volgen zou daarin desgewenscht verandering kunnen brengen.

Het gewicht van die contrôle juist met betrekking tot deze strafbare feiten is van belang, omdat het hier een gebied betreft waarop gemakkelijk vergelijkingen kunnen worden gemaakt met burgers die onder gelijke omstandigheden delicten plegen, en buitenstaanders dan o zoo bevreesd zijn dat de militaire chefs hun bevoegdheid zullen misbruiken om onder hunne bevelen dienende militairen boven niet-militairen te begunstigen.

Buiten de contrôle volgens de voorgestelde regeling vallen de beslissingen omtrent gedragingen waarvan het twijfelachtig kan zijn

of zij vallen onder het bereik van het krijgstuchtelijk- dan wel van het strafrecht. Daarin zit in het geheel geen moeilijkheid leert de M. v. T. op art. 31 ontwerp-Invoeringswet: „Ten aanzien van de eerstbedoelde vergripen (eigenlijke krijgstuchtelijke) zal twijfel uitgesloten zijn, omdat het niet kunnen zijn strafbare feiten”. Heel eenvoudig inderdaad, alleen is het maar jammer dat de Commandant slechts *feiten* te beoordeelen krijgt, waarvan hij moet uitmaken of het *eigenlijke krijgstuchtelijke vergripen of delicten* zijn; van een etiket met gebruiksaanwijzing voorzien komen ze toch waarlijk de wereld niet in. Wie denkt hierbij niet aan de moeilijkheden welke beslissingen van dezen aard opleveren: of eene gedraging moet worden aange-merkt als het misdrijf dan wel als het krijgstuchtelijk vergrijp „dienstweigering”; of een geval van reeds aangevangen geweldpleging ten opzichte van een meerdere voorligt of nog slechts sprake kan zijn van een, naar militair strafrecht, straffelooze poging tot zoodanig geweld; of woorden zijn beleedigend of slechts ongepast; of woorden, houdingen zijn dreigend of uitdagend enz. enz. Onder werking van het W. M. S. zullen misschien niet dezelfde maar dan toch ongetwijfeld soortgelijke quaesties zich voordoen.

Voorts vallen buiten de voorgestelde contrôle de beslissingen, genomen ten aanzien van feiten die de disciplinaire autoriteit wel degelijk als strafbare feiten erkent, doch waaromtrent zij oordeelt dat op gronden ontleend aan het algemeen belang noch disciplinaire bestraffing noch strafrechtelijke vervolging noodig is (opportuniteitsbeginsel). Zij vallen buiten de voorgestelde contrôle, voor het grootste deel niet buiten de zoeven aangewezen contrôle, die reeds wordt uitgeoefend.

Wanneer men er nu toe zou kunnen besluiten de voorgestelde wijziging in art. 8 I. Z. niet aan te brengen, dan zal in groote trekken aangeduid, de disciplinaire autoriteit — Commandant van een oorlogsschip, van een militaire inrichting — niet gecontroleerd worden, althans niet direct, met betrekking tot hare beslissingen tot disciplinaire afdoening van de militaire delicten genoemd in art. 2, 2° W. K.

Erkend moet echter worden dat ten gevolge van het gewijzigde systeem van militaire wetgeving de taak van den Commandant zeer zal worden verzwaaard. Nu zullen er Commandanten zijn -- maar ik hoop dat het aantal gering is — die heel spoedig bemerken dat er een uiterst eenvoudig middeltje bestaat om dien verzwaaerden last zich van de schouders te wendelen. Zij behoeven, desnoods met gebruikmaking van een gedrukt formulier, slechts telkens den vlootvoogd te schrijven: dat alle omstandigheden in aanmerking genomen deze zaak toch afdoening buiten den rechter niet gedooft. Dat klinkt deftig en een conscientieus tintje is niet te miskennen. Ziet, dezulken doen zichzelf controleren. Maar er zullen er ook zijn — en ik verwacht dat het getal groot is — die zich niet willen ontdoen van den grooteren last van verantwoordelijkheid dien de wet hun op de schouders laadt en hunne beslissingen na gezette overweging zullen

geven. En ziet, dezulken hebben contrôle niet van noode. Bij hen is de beslissing in goede handen en al is het geval zeer wel denkbaar dat vlootvoogd en fiscaal achteraf een andere beslissing zouden hebben gewenscht, dan toch sla ik die van den Commandant afwijkende meening geen graad hooger aan en wil toch niet geacht worden in hoogachting voor die heeren voor iemand onder te doen.

Mocht het echter blijken dat er door Commandanten beslissingen worden genomen van dien aard — en ik denk hierbij niet in de eerste plaats aan beslissingen op grond van rechts- en waardeeringsfeiten van het concrete geval, maar aan beslissingen waarin opvattingen omtrent straf- en tuchtrecht in het algemeen tot uiting komen —, dat een vlootvoogd, verantwoordelijk ook in dit opzicht voor het geheel, ze niet met zijne verantwoordelijkheid wenscht te dekken, dan kunnen er van hem bevelen uitgaan bijv. in den geest van het thans voorgestelde. Die bevelen zullen dan niet tot ondergrond hebben een theoretische vrees, maar zullen zijn gebaseerd op feiten. Het spreekt overigens van zelf dat die bevelen alsdan kunnen en wel altijd zullen worden gegeven na overleg met den fiscaal, al of niet op diens initiatief.

Eene groote onbillijkheid tegenover militaire beklagden, die niet meer in werkelijken dienst zijn en niet met onbepaald (klein)verlof werden gezonden

door

C. J. G. L. VAN DER BERG VAN SAPAROEÀ,

Ritmeester der Huzaren, Officier-Commissaris in de residentie van den Krijgsraad te Arnhem.

Telkens komt het tegenwoordig voor, dat militairen, die voor den Officier-Commissaris of den Krijgsraad moeten verschijnen, reeds met groot verlof zijn gezonden dan wel uit den dienst zijn ontslagen.

Het gevolg hiervan is, dat deze justiciabelen, op het oogenblik, dat zij moeten verschijnen, burger zijnde, geen recht hebben op reiskosten, en dat aan hen ook geen vervoerbewijs mag worden verstrekt.

Daar deze kwestie voortdurend moeilijkheden oplevert, vroeg ik aan het Departement van Oorlog, althans voor wat beklagden met groot verlof betreft, of het niet mogelijk ware, deze menschen onder de wapenen te roepen, of anders te bepalen, dat ook zij van een vervoerbewijs mochten voorzien worden.

Het antwoord luidde, dat het onder de wapenen roepen niet mogelijk was en dat deze personen geen andere positie innamen dan gewone burgers, die ook geen vervoer voor Rijksrekening krijgen, als zij voor den rechter moeten verschijnen.

De vergelijking met gewone burger-beklaagden gaat echter volstrekt niet op, want de burger kan verstek laten gaan, terwijl de militair *moet* verschijnen behoudens de bepaling van art. 179 Rechtspleging Landmacht. En hoe dikwijls gebeurt het dan nog, dat de verdachte verzoekt niet bij de krijgsraadzitting tegenwoordig te zijn en dat hij toch voor den Officier-Commissaris en den Krijgsraad moet verschijnen, omdat het ambtseedig proces-verbaal van dien aard is, dat daarop geen recht kan worden gedaan. (Bijvb. eene rijwielovertreding geconstateerd door twee niet beëdigde marechaussees, zoodat de informatie niet achterwege kan blijven).

Hier bestaat dus eene groote onbillijkheid tegenover den militairen beklagde, want men denke tegenwoordig niet al te licht over de enorme kosten, welke het verschijnen voor den rechter, (gewoonlijk drie keer: twee keer voor den Officier-Commissaris en één keer voor den Krijgsraad), als een gevolg der hooge spoorwegvrachten, voor zulk een beklagde kan opleveren.

Bij onwil, als een uitvloeisel dezer onkosten, of bij onvermogen om deze reizen te betalen, verschijnt de beklagde dus niet en daar de man nu eenmaal gehoord moet worden, blijft er niets anders over, dan hem door de politie te laten aanhouden en voorgeleiden.

Dit is wel een zeer pijnlijke maatregel. Hij, die daartoe in staat is, kan dezen smaad ontgaan, door zijn penningske te offeren aan de Nederlandsche Spoorwegen, doch hoe meer dan hard is het voor hem, die *wel* zou *willen* verschijnen, maar niet over deze noodige penningskes beschikt. Voor een wellicht gering feit wordt dus zoo iemand, als ware hij de grootste boef, ten aanschouwe van het publiek overgebracht.

Het meest grievende hierbij is nog wel, dat men dit aan hoogerhand blijkbaar ook niet gewild heeft.

Volgens L. O. 1919 B. 414 mogen immers zij, die in aanmerking komen voor groot verlof, doch tegen wie een krijgsraadzaak aanhangig is, niet met groot verlof gezonden worden; men mag hen slechts met onbepaald (klein) verlof laten vertrekken. Geschiedt dit, dan kan men hen onder de wapenen roepen, om hen voor den rechter te laten verschijnen (L. O. 1919 B 257) en alsdan hebben zij recht op vrij vervoer. En nu meene men niet, dat, wanneer de Comp^{ies} Cten deze legerorder maar stipt opvolgen, deze moeilijkheid is opgelost.

Telkens gebeurt het, dat er een krijgsraadzaak aanhangig is, zonder dat de betrokken Comp. Ct. dit weet. Hij zendt den verdachte dus met groot verlof en als de man vertrokken is, komen eerst de

stukken bij hem in, waaruit blijkt, dat hij hem met onbepaald (klein) verlof had moeten weg zenden.

Hoe dit mogelijk is? Wel er zijn, ik zou bijna zeggen, honderd mogelijkheden.

Kort vóór het oogenblik, waarop soldaat X. met groot verlof zal vertrekken, pleegt hij buiten zijn garnizoen een of ander feit. Doordat verschillende getuigen moeten worden gehoord, duurt het geruimen tijd, eer het proces-verbaal naar den Officier van Justitie wordt verzonden; deze zendt het aan den Auditeur-Militair, waarna het eindelijk in handen komt van den betrokken garnizoenscommandant, die dan echter verneemt, dat de man reeds met groot verlof vertrok, hetgeen echter geen reden is om hem niet te verwijzen.

Een ander geval: Er heeft een diefstal plaats, dader onbekend. Na zeer veel tijd valt de verdenking op Y en dan blijkt, dat deze een militair met groot verlof is, die het feit pleegde, toen hij nog onder de wapenen was.

Meer voorbeelden behoeft ik waarlijk niet te geven. Hoe dikwijls gebeurt het niet, dat een beklagde door den burgerrechter wordt berecht en dat eerst dan aan het licht komt, dat het een man met groot verlof is, wiens zaak door den militairen rechter moet worden behandeld. Men denke ook aan de groot-verlofgangers, die bij het maken van inspectie, buiten de streek gaan en aldus met de *militaire* Justitie in aanraking komen.

In al deze gevallen moet de beklagde dus zelf de reiskosten betalen, terwijl ik aan de hand der L. O. 1918 B. 42, L. O. 1918 B. 209 en de reeds genoemde L. O. 1919 B. 414 straks nog nader hoop aan te toonen, dat dit in strijd is met de bedoeling dezer legerorders, zoodat het slechts een zaak van *formeelen* aard is, waarvan deze beklagden het slachtoffer worden.

Ik vraag dan ook met klem, of de betrokken Minister niet zoo spoedig mogelijk kan bepalen, dat ook de militaire beklagde *met groot verlof* voor rijksrekening voor den militairen rechter zal verschijnen.

In verband met de zooveen genoemde legerorders moeten de gelden hiervoor toch zijn uitgetrokken. Immers doen zich de hierboven geschetste toevallige omstandigheden niet voor, dan moet het Rijk de kosten van *alle* hierbedoelde reizen dragen.

Bezwaren van financieelen aard kunnen er dus niet zijn.

Door het bepaalde in art. 46 van de spoorwegwet brengt het vervoer van gevangenen per spoor voor den Staat wel geen kosten mee, doch telkens, wanneer men een militair beklagde moet laten aanhouden en voorgeleiden, worden doorgaans *twee* politiedienaren aan hun taak onttrokken en dit is toch niet zonder bedenking, want indien de beklagde vrijwillig verschijnt, kunnen zij zeer waarschijnlijk heel wat nuttiger arbeid verrichten.

Had ik tot nog toe de miliciens met groot verlof op het oog, hetzelfde doet zich voor bij elk militair beklagde, die om een

of andere reden uit den dienst is ontslagen (afkeuring wegens gebreken, beëindiging dienstverband, verbreking der dienstverbintenis), of indien de beklaagde landweerplichtig of landstormplichtig is en het feit bedreef onder omstandigheden, waardoor hij voor den *militairen* rechter moet verschijnen.

Ik kan niet inzien, dat het de bedoeling is geweest *deze* justiciabelen *wel* van reiskosten te doen verstoken blijven. L. O. 1918 B 42, zooals deze gewijzigd is bij L. O. 1918 B 209, bepaalt, dat de militaire beklaagde met onbepaald (klein) verlof van een vervoerbewijs moet worden voorzien en dat daarbij in acht moet worden genomen, dat de beklaagde rechtstreeks kan reizen van zijn verblijfplaats naar de plaats, waar hij volgens de dagvaarding moet verschijnen.

Hieruit valt niet anders af te leiden, dan dat men den militairen justiciabele, *die niet in werkelijken dienst is, juist niet* de reiskosten wil laten betalen bij het verschijnen voor den militairen rechter en daar den groot-verlofgangers geen vervoerbewijzen mogen worden uitgereikt, moet de hier meer genoemde bepaling van L. O. 1919 B 414 wel een logisch gevolg zijn geweest van dit beginsel. Waar beide legerorders nog altijd van kracht zijn, mag men dus aannemen, dat men zich nog steeds en zeer terecht, op het standpunt stelt, dat de militaire beklaagde bij het verschijnen voor den rechter niet voor eigen, doch voor Rijksrekening moet reizen en dan vraagt men zich af, hoe het mogelijk is, dat men bij al de hierboven genoemde categorieën van beklaagden, evenals bij die met groot verlof, van dit beginsel afwijkt.

Hierdoor toch ontstaat wel de grootste onbillijkheid, want nu gebeurt het, dat bij het plegen van hetzelfde feit A's straf aanmerkelijk wordt verzwaaard tengevolge van de hooge reiskosten, omdat hij niet als B. zoo gelukkig was met onbepaald (klein)verlof te zijn gezonden.

Dit geldt evenzeer voor de verlofsofficieren, als zij in dergelijke omstandigheden mochten verkeerden, tenzij zij, evenals de beroepsofficieren-beklaagden, nimmer recht hebben op vrij vervoer, als zij voor den militairen rechter moeten verschijnen.

Nergens heb ik de desbetreffende bepalingen kunnen vinden, maar van bevoegde zijde vernam ik, dat men aan het Departement van Oorlog van meening is, dat de beroepsofficier-beklaagde geen recht op vergoeding der reiskosten heeft.

Na het bovenstaande zal het duidelijk zijn, dat dit al even onbillijk is. Het gaat er hier niet om, of de officier de reis zal kunnen betalen, hetgeen doorgaans wel het geval zal zijn, maar waarom moet, waar de burger voor eene rijwielovertreding bijvb., alleen de boete behoeft te voldoen, de officier voor datzelfde feit behalve die boete nog eens extra de reis Groningen-Arnhem heen en weer bekostigen, als hij toevallig in eerstgenoemde plaats in garnizoen is? Daar het verschijnen voor den krijgsraad als dienst beschouwd wordt,

zal de officier in uniform gekleed zijn, zoodat hij bovendien nog verplicht is le klasse te reizen.

Het wordt dus hoog tijd, dat men aan elken (militairen) beklaagde, van den laagste tot den hoogste, *dien men verplicht* voor den militairen rechter te verschijnen, ook al is hij niet meer in werkelijken militairen dienst of met onbepaald (klein)verlof, de daarvoor te maken reiskosten heen en terug vergoedt.

Bezag ik hierboven de zaak alleen van de zijde van beklaagde er is ook nog eene andere omstandigheid, welke hiervoor pleit.

Houdt de deliquent zich op in het buitenland en wil, of kan hij *ten gevolge van de reiskosten* niet verschijnen, dan staan wij machteloos tegenover hem, want wij kunnen hem immers niet door onze politie laten aanhouden.

L. O. 1920 No. 185 bepaalt wel, dat de militaire autoriteit, die bericht ontvangt van verleende toestemming tot verblijf buitenslands aan militairen, tegen wie kriegsraadzaken aanhangig zijn, onverwijld bericht moet zenden aan den Minister van Oorlog of Commissaris der Koningin, die deze toestemming verleende, maar zelfs bij toepassing hiervan, zal de vogel wellicht reeds gevlogen zijn. Bovendien hebben miliciens, die met groot verlof vertrekken en hun domicilie in het buitenland hadden, de zoeven genoemde toestemming niet noodig, zoodat zij dus ongestoord het land kunnen verlaten.

Hetzelfde doet zich voor bij den groot-verlofganger, den landweer- of landstormplichtige, die zich buitenslands mag ophouden en die tijdens een kort verblijf onder de wapenen een strafbaar feit pleegt, zoodat hij alweder buitenslands kan zijn op het oogenblik, dat hij voor den militairen rechter moet verschijnen.

In de grensprovincies komt het dan ook herhaaldelijk voor, dat militaire beklagden zich in het buitenland bevinden en wanneer zij dus niet zelf de reiskosten wenschen te betalen, kunnen hunne zaken geen voortgang hebben en dit is toch zeker niet bevorderlijk voor eene goede rechtsbedeeling.

Moge er dan spoedig een einde komen aan de hierboven geschetste onbillijkheid, welke alreeds veel te lang heeft voortgeduurd.

Augustus 1920.

De geachte inzender van bovenstaande bijdrage wijst daarin op een tweetal leemten, die ook naar onze meening aanvulling behoeven. Ook wij achten het onbillijk, dat een militaire beklaagde, die, behoudens uitzonderingen, volgens de regelen van het militaire strafproces voor den officier-commissaris en den kriegsraad moet verschijnen, zelf zijn reiskosten moet betalen.

Voor het tweede door den geachten inzender behandelde geval is een oplossing gemakkelijk te vinden en bij de Zeemacht doet zich

dit geval dan ook niet voor. Immers bijlage 3 van het XIe hoofdstuk, derde deel van de Verordeningen voor de Koninklijke Marine „Justitieele Zaken” bepaalt onder meer, dat voor rekening van het Rijk komen „de kosten van reis en verblijf en eventueel vervoer van militairen, die als gedaagden, getuigen of deskundigen in strafzaken moeten worden gehoord of zich ten gevolge van een beklag bij eene hoogere militaire autoriteit of den militairen rechter ter zake van het onderzoek der klachtzaak van hunne standplaats moeten verwijderen.” Onder dit voorschrift vallen ook de officieren. Het D. v. O. behoeft slechts een zelfde voorschrift uit te vaardigen en de zaak is opgelost. Trouwens genoemd departement heeft niet steeds op het thans ingenomen standpunt gestaan. Men raadplege slechts bijlage 2 van de bij K. B. van 29 Juni 1907 Stbl. 154 vastgestelde, maar sedert bij K. B. van 23 December 1913 Stbl. 448 ingetrokken Justitieele Voorschriften voor de Landmacht. Daarin zal men de bepaling vinden, dat voor rekening van het Rijk komen, „alle kosten vallende op het vervoer van militaire gevangenen en van hen die, hoewel nog geen vonnis te hunnen laste hebbende, voor den militairen rechter in rechten betrokken zijn” Onder dit voorschrift vallen ook de officieren; het behoeft slechts in eere te worden hersteld en de aangeduide leemte is verdwenen.

De andere door den S. aangeduide leemte bestaat ook bij de Zee-macht, maar doet zich daar, naar wij meenen, minder gevoelen. Daarvoor een goede oplossing te vinden is minder eenvoudig. Zendt men aan den betrokkene te voren het geld voor de reis naar de standplaats van den officier-commissaris of den krijgsraad en terug naar zijn woonplaats, dan bestaat niet de zekerheid, dat hij werkelijk verschijnt en het zal meestal niet gemakkelijk zijn in dat geval het geld van hem terug te krijgen. Laat men de reiskosten, nadat de verdachte is verschenen, betalen door den officier-commissaris of door den secretaris van den krijgsraad, dan blijft het bezwaar bestaan, dat de man de reiskosten moet voorschieten, iets waartoe hij misschien niet in staat is. Dit bezwaar wordt nog grooter, wanneer men hem na afloop van iedere reis zou laten declareeren. Vrijvervoerbewijzen, die de zeemacht bovendien niet kent, mogen alleen verstrekt worden aan militairen, zoodat ook met behulp daarvan een oplossing niet kan worden bereikt, tenzij de spoorwegmaatschappijen bereid zouden zijn hunne medewerking te verleen. Dit laatste zou ook noodig zijn voor het verstrekken van een spoorwegkaartje tegen afgifte van een dagvaarding of ander bescheid afkomstig van eenige militair-rechterlijke autoriteit.

De beste oplossing zou misschien nog zijn, een wijziging van de militiewet, waarbij de mogelijkheid geopend wordt een groot-verlofganger, die voor den krijgsraad moet terecht staan, in werkelijken dienst op te roepen. (Voor landweerplichtigen en landstormplichtigen zou in denzelfden geest gehandeld kunnen worden). Een regeling zou dan nog getroffen moeten worden voor de uit den dienst ont-

slagen vrijwilligers, die in de hierbedoelde omstandigheden komen te verkeerren. Voor hen zou een regeling getroffen kunnen worden, waarbij in garnizoensplaatsen de militaire autoriteiten en elders de burgemeesters (bureau's voor militaire zaken) de betrokkenen van een plaatsbewijs voor de heen- en terugreis voorzien. Hiertegen bestaan, naar het ons voorkomt, geen groote bezwaren, omdat, waar de categorie van vrijwilligers niet groot is, het geval zich slechts bij uitzondering zal voordoen. Bij deze korte opmerkingen meenen wij het te mogen laten; zij zijn voldoende om te doen uitkomen, dat de zaak niet zoo eenvoudig is als zij lijkt. Wij zouden het zeer toejuichen, wanneer in de een of ander richting een goede oplossing werd gezocht en gevonden.

Red. M. R. T.

Aanteekeningen op het Ontwerp-Invoeringswet Wetboek van Militair Strafrecht en Wet op de Krijgstucht

van

Mr. W. BOEKHOUDT.

In mijne aanteekeningen op het Ontwerp-Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht (blz. 121 vlg van dezen jaargang) maakte ik de opmerking, dat de in Ned.-Indië veroordeelde, naar Nederland opgezonden tot het ondergaan van miliaire gevangenisstraf, deze straf gedurende de eerste vijf jaren hier te lande in afzondering ondergaat. Aldus was mij van ambtelijke zijde medegedeeld. Deze opmerking is evenwel niet juist. Het College van Regenten over de Gevangenen te Leeuwarden was zoo vriendelijk mij dienaangaande nader in te lichten, en zoo bleek mij, dat weliswaar die personen geheel op denzelfden voet worden behandeld als zij die in Nederland tot gevangenisstraf zijn veroordeeld, maar dat de geheele straf — en dus ook de eerste vijf jaren — in gemeenschap wordt ondergaan. Volledigheidshalve zij hierbij nog aangeteekend, dat luidens K. B. van 20 September 1889 no. 27 de bijzondere strafgevangenis te Leeuwarden ook is bestemd tot bijzondere strafgevangenis voor de militairen, die in de koloniën en bezittingen in andere werelddeelen veroordeeld zijn tot „gemeenschappelijke” militaire gevangenisstraf en tot het ondergaan daarvan naar het Rijk in Europa worden overgebracht. Bij dit K. B. is gezien artikel 7 laatste lid der Gestichtenwet.

WETGEVING.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1919—1920 — 428.

Nadere voorzieningen tot bestrijding van revolutionnaire woelingen.

In hare vergadering van 8 Juni 1920 heeft de Tweede Kamer der Staten-Generaal bovengenoemd ontwerp van wet in openbare behandeling genomen. De beraadslagingen hebben een dusdanigen omvang aangenomen, dat zij te veel van onze ruimte in beslag zouden nemen, wanneer wij ze in deze rubriek zouden willen overnemen. Dit komt ons ook te minder noodig voor, omdat de beraadslagingen zich voor een groot deel, zoo niet grootendeels, op politiek terrein hebben bewogen. Belangstellenden verwijzen wij daarom naar de Handelingen der Staten-Generaal 1919-1920. — II, blz. 2574 vlg. Wij vermelden slechts, dat het ontwerp van wet ten slotte in de vergadering van 16 Juni 1920 met 52 tegen 4 stemmen is aangenomen, nadat tijdens de beraadslagingen in het gewijzigd ontwerp van wet de navolgende wijzigingen waren aangebracht:

Artikel 2. In den tweeden regel der tweede alinea wordt tusschen „uitvoering” en „heeft” ingevoegd:
„ , in den zin van artikel 45,”.

Artikel 4. Het aanhalingsteeken, geplaatst achter het laatste woord van dit artikel, vervalt; als laatste lid wordt aan dit artikel toegevoegd:

„Niet strafbaar is hij, van wien blijkt, dat zijn oogmerk enkel gericht is op het voorbereiden of bevorderen van staatkundige veranderingen in algemeenen zin”.

Artikelen 6 en 7. Waar in deze artikelen sprake is van:
„de openbare orde”
wordt gelezen:
„het openbaar gezag”.

EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1919—1920.

Nadere voorzieningen tot bestrijding van revolutionnaire woelingen.

VOORLOOPIG VERSLAG.

Algemeene beschouwingen.

§ 1. Velen achtten den voorgestelden wettelijken maatregel noodzakelijk, niet alleen ter beveiliging der rechtsorde, doch ook omdat men meende, dat deze wet eene goede preventieve werking zal hebben en ophooping van brandstof voor eene revolutie zal voorkomen. Bij het bestaande verschil van opvatting omtrent de strafbaarheid van aanslag was men daarenboven van oordeel, dat deze leemte in onze strafwet behoorde te worden aangevuld. Ook het oogeblikkelijk gevaar voor revolutie zijn, dergelijke maatregelen behooren juist te worden genomen wanneer dat gevaar niet dreigt, anders toch komen zij veelal te laat of prikkelen noodeloos. Ontkend werd overigens, dat in ons democratisch staatsbestel eenige politieke partij een recht zoude hebben om revolutie te maken.

§ 2. Eenige leden konden deze zienswijze geenszins deelen. Zij wenschten zich aan te sluiten bij hetgeen in de Tweede Kamer door de sociaal-democratische fractie en anderen tegen dit wetsontwerp is gezegd en noemden de indiening ontijdig, overbodig en eene politieke fout. Die uitspraak werd door hen als volgt gemotiveerd.

In November 1918 had er hier te lande eene zekere beweging plaats, die met revolutionnaire woelingen werd vereenzelvigd, maar geheel regelmatig is verlopen. Op het congres van moderne arbeiders werd een programma aangenomen van veranderingen, die men op wettelijke wijze wenschte tot stand te brengen, maar van omwenteling was geen sprake. Van pogingen om strafwaardige handelingen uit te lokken heeft niemand iets vernomen.

In de Kamer heeft ook de Minister op niets gewezen waartegen niet kan worden opgetreden volgens de bepalingen der bestaande wet. Van leemte in de strafwetgeving is niets gebleken en men zou gaarne worden ingelicht, waarom de artt. 94 en 96 van het Wetboek van Strafrecht niet voldoende worden geacht tot bestrijding der mogelijkheden, die tot motiveering van het onderhavige wetsontwerp dienen. Of is het juridisch geweten bezwaard, omdat de strafwetgeving niet volmaakt is? Veeleer geloofde men, dat het te doen is om eene beweging, die geenszins tot revolutionnaire daden heeft geleid, den kop in te drukken. De Regeering wil gelegenheid hebben om eene bepaalde beweging met behulp der strafwetgeving

te bestrijden, zooals men ook uit de artikelen van het wetsontwerp meende te moeten afleiden.

Elk denkbeeld mag in ons vrij land door de pers of anderszins verkondigd worden, revolutionnair of niet, en de bestrijding evenzeer. Op dat standpunt stond ook onze wetgeving en nu poogt men dat te veranderen. Voortaan zullen niet alleen daden, maar ook bedoelingen strafbaar zijn en bij de toepassing dezer wet zal alles afhangen van de subjectieve opvattingen en inzichten van de rechterlijke macht. Allerlei willekeur zal kunnen worden gepleegd door hulp-officieren van justitie. Alle vrijheid van meeningsuiting en propaganda wordt bedreigd. Op allerlei wijze zal kunnen worden ingegrepen in de persoonlijke vrijheid der burgers. Het wetsontwerp is dan ook niets anders dan provocatie. Het doel, hetwelk er mede wordt beoogd, zal echter niet worden bereikt. Het eenige, dat men bereiken zal, is, dat veel van hetgeen thans in het openbaar geschiedt, voortaan in het geheim zal plaats hebben en dus een veel bedenkelijker karakter zal dragen.

De Regeering preciseert niet eens juist, wat onder omwenteling wordt verstaan. Wat is b.v. onlangs in België gebeurd? Tijdens den oorlog was alles geschorst. Na den oorlog heeft men de Grondwet veranderd, niet langs den door de Grondwet voorgeschreven weg, maar zonder ontbinding werden de Kamers nieuw samengesteld. De omstandigheden kunnen dus medebrengen, dat men zonder omwenteling eenen nieuwen vorm van regeering krijgt.

§ 3. Een der leden, die een voorstander verklaarde te zijn van het vrije woord, merkte eveneens op, dat de noodzakelijkheid van dit wetsvoorstel niet was aangetoond. Hij was er van overtuigd, dat ons volk genoeg gezond verstand heeft om tegen absurditeiten als van communistische zijde worden geuit, bestand te zijn. Ook hij vreesde geheimdoenerij in de toekomst en stond niet sympathiek tegenover het ontwerp, hoezeer hij ook zou willen tegengaan het importeeren van gestolen goederen, met welker opbrengst hier kwaad moet worden gestookt.

§ 4. Andere leden gingen niet zoo ver, maar hadden tot hun leedwezen toch groot bezwaar tegen deze wetsvoordracht. Wel erkenden zij het recht om bepalingen te maken, die de bestaande orde zullen beschermen, de principiële bevoegdheid daartoe wilden zij dus ten volle beamen, doch de geschiedenis heeft herhaaldelijk bewezen, dat het niet zoo gemakkelijk is doeltreffende voorschriften in het leven te roepen. In den regel wordt door zoodanige verscherping van strafbepalingen het streven tot omwenteling eerder bevorderd dan bestreden, en komt het tot toepassing door bijvoorbeeld personen van aanzien in de revolutionnaire beweging te vervolgen en te straffen, dan wordt de beweging eerder aangewakkerd dan onderdrukt. De uitbreiding der bestaande strafbepalingen achtten deze leden daarom tactisch en politiek verkeerd.

§ 5. Door een der leden werd opgemerkt, dat „gouverner est prévoir”, en dat men de Regeering niet mag verwijten, dat zij zich wapent tegen gebeurlijkheden, zooals men in andere landen heeft aanschouwd.

Verschillende leden sloten zich daarbij aan en betuigden hunne groote ingenomenheid met het ontwerp. Zij meenden dat het van pas is voor elke Regeering, wanneer men met geweld wil trachten haar omver te werpen. Deze wet wil slechts voorkomen, dat men weerloos staat tegen geheime samenspanningen of gewelddadige omwentelingspogingen van welke zijde ook.

Daartegenover stelde een ander lid de meening, dat wettelijke maatregelen als de hier voorgestelde niets baten, indien werkelijk eene revolutie opkomt. Dan spoelt de stormvloed zulke papieren dijkjes weg. En als er geen revolutie is, dan zijn dergelijke bepalingen slechts een middel, om al wat de oogenblikkelijke machthebbers onwelgevallig is tegen te gaan. Juist Rusland en Duitschland hebben ons getoond hoe weinig zulke repressieve wetten en maatregelen baten, als werkelijk in het volk de drang leeft, om zich tegen den bestaanden regeeringsvorm te keeren. Het „gouverner c'est prévoir” kan hier niet gelden. Wettelijke maatregelen als de onderhavige zijn slechts toelaatbaar als zich feiten hebben voorgedaan, die hunne noodzakelijkheid afdoende aantoonde; zij mogen niet hun ontstaan te danken hebben aan fantasiën, opgekomen in het brein van een bewindsman.

§ 6. Weer andere leden herhaalden, dat het voor een voorstel als het onderhavige noodig is, dat de tijdsomstandigheden zulks wettigen. Er moet een zekere duidelijk merkbare roering aanwezig zijn om tot zoo iets over te gaan. Van die roering ontkende men echter het bestaan. Betwist werd ook door deze leden niet het recht der Overheid om wettelijke bepalingen in het leven te roepen om daarmede aanslagen te kunnen afslaan. Elke Overheid zal zoodanig zwaard moeten kunnen hanteeren, ook de Overheid, die deze leden zouden wenschen dat later de tegenwoordige zou vervangen. Er valt eigenlijk niet over te praten, dat elke Overheid aanslagen tegen haar moet kunnen afslaan. Dit wordt dus niet kwalijk genomen, maar de tegenwoordige Overheid, de thans bestaande heerschende klasse, behoorde er niet meer te zijn, want de vitale belangen van de overgroote massa van het volk zijn niet meer in harmonie te brengen met het behoud van de bestaande staatsinrichting. Die belangen botsen tegen de bestaande ordening in. Nieuw opkomende maatschappelijke behoeften passen niet meer in het bestaande keurslijf, die behoeften zullen vroeg of laat te sterk zijn om door eenig harnas in bedwang te worden gehouden en dit zal breken, evenals inder tijd het feudale stelsel werd gebroken. Als de politieke heerschende klasse niet meer de draagster is van de maatschappij, dan is er recht om door revolutie de bestaande orde omver te gooien. In het bestaande burgerlijke systeem stuiten de maatschappelijke behoeften

der massa op de geheele inrichting, op de belastingregeling, op schier alles. Nu moge de Regeering zich beroepen op onze democratische Staatsinstelling, waarin door het algemeen kiesrecht alles tot uiting kan komen, een soepele geleidelijkheid in de vervulling der wenschen kan optreden, zoodat gewelddadige terzijdestelling der bestaande orde onnoodig is, doch dit is wel eene fluweelen opvatting van den toestand en vreemd doet het aan, dit beroep op deze democratische inrichting te vernemen van den tegenwoordigen Minister van Justitie, die zich toch in zijn verleden tegen dit algemeen kiesrecht heeft gekeerd. Of zou hieruit moeten worden afgeleid, dat deze Minister dus revolutie wel gewettigd zou hebben geacht, toen wij die democratie nog niet hadden bereikt? Verwerpt de Regeering m. a. w. revolutie niet onder elk regime, dan moet revolutie ook toelaatbaar zijn voor zoover de democratie niet voldoende is doorgevoerd. Revolutionnair optreden is in de geschiedenis herhaaldelijk voorgekomen. Herinnerd werd aan de afschudding van de Spaansche overheersching of van de Fransche regeering in deze landen, aan Louis Philippe en den staatsgreep van Napoleon III in Frankrijk. En zelfs onder een uitgebreide democratie is revolutionnaire omverwerping moreel te verdedigen.

Maar hier hebben wij nog geen eigenlijke democratie, de minderheden worden daartoe nog te weinig gerespecteerd. Wij hebben immers ook nog de Eerste Kamer, die met een meerderheid uit slechts 26 stemmen uiterst belangrijke verbeteringen kan tegenhouden. Ook bestaat nog het veto van de Kroon, waaraan wel is waar door verwerping van het budget tegengewicht kan worden gegeven, maar dan kan men toch ook nog geruimen tijd buiten de vertegenwoordiging regeeren door zich uit de inkomende rechten geld te verschaffen en van democratie is dan niets meer te bespeuren.

Ook de Grondwet is niet gemakkelijk genoeg te herzien, dat kan niet op genoegzaam democratische wijze geschieden. Het gevaar bestaat nog steeds, ook hier te lande, dat de meerderheid zoodanige maatregelen gaat treffen, dat de minderheid moet optreden om zich niet geheel te laten verdrukken. De ontwikkeling gaat in den laatsten tijd zoo verbazend snel, dat het schier niet is bij te houden en de eischen des tijds kunnen er toe leiden (men zie naar Duitschland) dat verandering langs wettigen weg niet meer mogelijk is en de papieren barrière moet worden verwijderd.

Daarmede zij niet gezegd, dat men jaagt naar revolutie, er belust op is, en bij de minste aanleiding naar de macht wil grijpen, doch als het langs den geleidelijken weg niet snel genoeg gaat, dan zijn schokken noodig en onder dat voorbehoud kan revolutie te voorzien zijn. Het voorgestelde wetsontwerp wil nu daartegen maatregelen nemen. Verwacht had mogen worden, dat in de toelichting krachtig en duidelijk de noodzakelijkheid ware aangetoond, doch de geheele opvatting der Regeering is weinig breed, eer duf en benepen. Uiteraard was men benieuwd naar de mondelinge behandeling, waar

wellicht frisschere geest zon aan den dag treden. Ook daarin was men teleurgesteld; hoofdzakelijk hoorde men toen wat Russische romanverhalen. Vroeger, toen in Rusland het czaar-régime gold, zweeg men, nu echter spreekt men steeds over het Russische sovjet-systeem, dat niet voor hier te verdedigen zou wezen, doch men diende toch zoo bescheiden te zijn zich te onthouden van beoordeeling of het voor Rusland noodig kan zijn. Dat hierin aanleiding moet worden gezocht hier te lande de vrijheid te benemen, achtte men te vergaand. De nieuwe ideëen zullen er evenwel toch komen. In de propaganda daarvoor had men groot vertrouwen, zoo ook in de vrijheid van vergaderen en van de pers. Deze vrijheden mogen echter niet worden benomen vandaag met dit ontwerp, morgen wellicht met een, hetwelk van nog meer reactie getuigt. Immers deze regeering is in vele opzichten reactionnair, waar zij door de wijziging van de huurcommissiewet de huren geweldig wil laten stijgen, kruisers bouwt, een bedenkelijke Zondagswet indient, de gemeentefinanciën ongeordend laat en met de invoering van de arbeidswet te lang talmt. Ook de instelling der burgerwachten en economische mobilisatie van studenten e. a. bij werkstakingen zijn even zoovele blikken van reactie.

Welke, zoo werd gevraagd, is nu toch de actueele aanleiding voor deze vrijheidsbepierking. In November 1918 scheen die aanleiding aanwezig te zijn, toen was dus het tijdstip meer geschikt, maar op dit oogenblik, nu er een verflauwing van het gevaar is, eerder een inzinking van de actie valt te constateeren, nu bestaat die aanleiding niet. Of hebben er wellicht, zooals ook reeds is gefluisterd, internationale besprekingen tusschen de mogendheden plaats gehad, om gezamenlijk tegen de revolutionnaire bewegingen op te treden? Gaarne zou men daaromtrent zekerheid hebben.

§ 7. Vele andere leden konden zich met bovenstaande beschouwingen allerminst vereenigen. Zij waren van oordeel, dat wij wel degelijk hier te lande leven in een ver doorgevoerde democratische maatschappij, waar onze vrijheden zoo open en bloot liggen, dat er alle reden is om met meer scherpste en met meer nadruk er voor te waken, dat ze niet door eene roekelooze minderheid kunnen worden aangetast.

De rechten van de minderheden kunnen op volkomen wettige wijze tot uiting komen. Het algemeen kiesrecht voor mannen en vrouwen met de evenredige vertegenwoordiging waarborgt, dat alle denkbeelden kunnen worden geuit. Wel is beweerd dat een deel der bevolking stemt onder dwang van clerus of werkgevers, doch dit is in strijd met de werkelijkheid aangezien in het stembokje elke kiezer volkomen vrij is, en men even goed zou kunnen beweren, dat socialistische en communistische kiezers zouden stemmen onder dwang van hunne leiders. Eigenaardig deed het dezen leden overigens aan, dat, nu het algemeen kiesrecht is verkregen, de waarde daarvan als democratische uiting wordt geringschat. Dat de tegen-

woordige Minister van Justitie, hoewel hij eertijds het algemeen kiesrecht minder goed gezind kan zijn geweest, zich thans beroept op de democratische inrichting, behoeft niet te verwonderen, aangezien die democratische inrichting nu toch inderdaad bestaat en gelegenheid geeft aan de meerderheid om haren wil in de wet vast te leggen. Het bestaan der Eerste Kamer mag daartegen ook niet als argument worden aangevoerd, nu voor het lidmaatschap iedereen verkiesbaar is, en de verkiezing, al is het met een trap, de uiting is van het algemeen kiesrecht.

Dit wetsvoorstel nu is ter dege geschikt om de democratische vrijheden te beschermen. Er kan niet ernstig genoeg over worden gedacht, dat tijdig voor zoodanige bescherming moet worden gewaakt, om te voorkomen dat toestanden plotseling ontstaan, zooals die in Hongarije zijn aan den dag getreden en in Rusland nog bestaan. Zelfs vroeg men zich af, of deze wetsvoordracht wel ver genoeg gaat, en of ook niet andere uitwassen moeten worden strafbaar gesteld, zooals de onduldbare poging van vakvereenigingen, zelfs internationaal, om de macht te verplaatsen van de wettige regeeringen naar politiek onbevoegde lichamen als de vakorganisaties, die een werelddictatuur beproeven in te stellen om vandaag aan deze, morgen aan gene regeering haar wil op te leggen. Dat zoodanige organisatie een economischen oorlog verklaart aan een geheel land en vrouwen en kinderen aan den honger prijs geeft is zoo onduldbaar en gruwelijk, dat men meende ook dit tot strafwaardig misdrijf te moeten stempelen. Dat regeeringen in oorlogstijd het boycotten van een geheel land als wapen hanteeren, is reeds afgrijselijk en onmenselijk, maar dat vakorganisaties zich dat recht aanmatigen is in niet mindere mate te veroordeelen, en daartegen diende met kracht te kunnen worden opgetreden.

Men kon zich eigenlijk de felle en hartstochtelijke oppositie, die tijdens de behandeling van dit ontwerp in de Tweede Kamer in en buiten het parlement is aan den dag getreden, niet verklaren, en de krachttermen daarbij gebruikt als „worgwet” en „miskaksel der reactie” klinken wel erg in de ooren van hen, die van het ontwerp geen kennis hebben kunnen nemen, doch kunnen geenszins worden onderschreven door hen, die zich de werkelijke strekking der bepalingen goed voor oogen hebben gesteld. De tot oordeelen bevoegde leiders hadden die oppositie eerlijkheidshalve moeten matigen of onderdrukken. Of was het hier wellicht minder te doen om een juiste voorstelling te geven van de strekking der wet, doch meer om aan het feit van indiening eener wetsvoordracht uit overweging, dat nadere voorziening tot bestrijding van revolutionnaire woelingen noodig zijn, eene welkome aanleiding te ontleenen tot het op felle wijze voeren van nieuwe propaganda, nu er eene inzinking dreigt van den aanhang der socialisten. Immers telkens opnieuw treedt vermindering van het ledental der S. D. A. P. aan het licht, in weerwil van aanneming op congressen van eenheidsmoties en conclusies van rapporten over socialisatie. Daarin zou men voor die

hartstochtelijke oppositie eene verklaring kunnen vinden, al kon men dat verzet dan niet beschouwen als gedragen door een bezielend strijden voor het algemeen welzijn. Men begreep ook niet waarom voortdurend een gewelddadig omverwerpen van de bestaande orde wordt in het uitzicht gesteld, en op haast wordt aangedrongen om andere toestanden in het leven te roepen. Het zal toch wel de bedoeling zijn dien toekomstigen heilstaat een lang bestaan te verzekeren, en als die, zooals men zegt te gelooven, zal komen, dan komt het toch op eene korte spanne tijds niet aan, en kan men rustig voortgaan de gemoederen daarvoor vatbaar te maken. Nu is dat nog lang niet algemeen het geval. De R.K. en de Christelijke arbeiders weten zeer goed aan wie zij hun vertrouwen schenken. Hunne organisaties nemen steeds in aantal toe, die der sociaal-democratische arbeiders nemen af, zoodat de laatsten niet kunnen zeggen de arbeiders te vertegenwoordigen.

De leden hier aan het woord achtten het ook goed gezien, dat niet reeds dadelijk na de gebeurtenissen van November 1918 de Regeering deze voordracht heeft ingediend, doch rustiger oogenblikken als de tegenwoordige heeft afgewacht.

§ 8. Deze laatste meening kon door enkele leden niet worden gedeeld. Zij spraken als hun oordeel uit, dat uit een tactisch oogpunt — om aan de revolutionnairn de gelegenheid voor de welkome propaganda niet te verstrekken — deze wetsvoordracht beter ware achterwege gelaten, terwijl ook de toepassing daarvan telkens tot nieuwe agitatie kan leiden. Maar aangezien dit ontwerp gunstig is ontvangen door het overgrootste deel van het volk en daarbij steun vindt, heeft de Eerste Kamer volgens hen daarnaar haar standpunt te bepalen en behooren eigenlijk alle leden hunne stem daaraan te geven.

Considerans.

Verschillende leden achtten den considerans van dit wetsontwerp minder juist daar de strekking daarvan feitelijk is om te voorzien in eenige bestaande leemten van het Wetboek van Strafrecht. Door iets anders als bedoeling voorop te stellen, was in vele kringen, naar men meende, onnoodig ontstemming gewekt. Ook zij, die met het oog op den gekozen considerans indiening van het wetsontwerp op het huidige oogenblik betreuden, moesten echter toegeven, dat dit ontwerp, zooals het in den loop der behandeling is gewijzigd, op verdienstelijke wijze eenige leemten aanvult, die dringend voorziening behoeft. Zij zouden om deze reden gaarne hun stem daaraan geven, overtuigd toch als zij waren dat het vrijelijk uitspreken en propageeren van politieke overtuigingen er niet door zal worden belemmerd.

Artikel 2.

Bejammerd werd, dat hier wordt afgeweken van den tot dusver algemeen geldenden regel, dat, indien men terugtreedt van het aanvankelijk voornemen tot het plegen van misdrijf, geene strafbaarheid bestaat. Handhaving van dien regel zou, naar men meende, voor geen feit meer op zijne plaats zijn dan bij dit, waarop het wetsontwerp doelt. Het gevolg zal, zoo vreesde men, zijn, dat de bedrijver van het misdrijf zal denken: „Vrijwillige terugtrekking maakt mij niet meer straffeloos; ik ben toch al strafbaar, dus doe ik nu maar beter te volharden en mijn voornemen door te zetten”. Juist daarom diende hier de heilzame regel te worden gehandhaafd.

Artikel 4.

Men juichte het toe, dat, wanneer het oogmerk aanwezig is, hetgeen door den rechter zeker niet lichtvaardiglijk zal worden aangenomen, niet behoeft te worden gewacht, totdat er een begin van uitvoering is en alles mogelijk reeds voor eene omwenteling gereed is.

Enkele leden maakten voorts bezwaar, dat sub 2°. het *trachten* zich inlichtingen te verschaffen tot het plegen van het daar bedoelde misdrijf strafbaar wordt gesteld.

Met die bepalingen verklaarden anderen zich echter zeer wel te kunnen vereenigen.

Artikel 5.

Een der leden gaf toe, dat dit artikel, zooals het thans luidt, eene verbetering is vergeleken bij het oorspronkelijk ontwerp, maar hij betreurde toch, dat het vaag was gebleven en handelingen strafbaar stelde, die het voorheen niet waren en van welke strafbaarheid de noodzakelijkheid nimmer was gebleken. Hij vroeg, of voortaan theoretische bespreking van het begrip „revolutie” strafbaar zal zijn, en evenzoo eene algemeene werkstaking, beoogende verwezenlijking van socialisatie. Hoe zal het gaan, zoo vroeg hij verder, met de internationale relaties in de arbeidersbeweging? Zullen vakvereenigingen niet meer in verstandhouding mogen treden met soortgelijke organisaties in het buitenland?

Enkele leden verzekerden nu reeds, dat dit artikel iedere verstandhouding met het buitenland strafbaar stelt. Volgens hen krijgen wij hier een onafzienbaar terrein. Wanneer de rechter oordeelt, dat iemand de bedoeling heeft eene omwenteling tot stand te brengen, dan valt elke steun, die hij in het buitenland vraagt, daaronder. Wij hebben bijv. onlangs eene staking in het transportbedrijf gehad. De syndicalisten beschouwden die als het begin van eene revolutionnaire beweging. Het grootste deel der stakers dacht daar echter geheel anders over en voor hen was het eene eenvoudige loonkwestie. Voor die staking vroeg en verkreeg men steun uit het

buitenland. Oordeelde de rechter nu echter, dat die beweging was het begin eener revolutionnaire actie, dan zou de vraag om steun in het buitenland zijn eene overtreding van art. 5, niet eene gewone ondersteuning bij staking. Dezelfde vermoedens en bedoelingen worden wederom gevonden in het tweede lid van dit artikel.

Ook meenden zij, dat het strafbaarstellen in art. 5 sub 3°, van het onder zich hebben of tot onderwerp eener overeenkomst maken, van het daar bedoelde voorwerp te ver gaat. Zelfs eene overeenkomst om het voorwerp te verbergen, of waardoor het voorwerp niet zal kunnen strekken tot het doel waarvoor het was bestemd, is hier strafbaar gesteld. Dat dit eigenlijk niet door den beugel kan, zal wel algemeen moeten worden erkend.

Verschillende leden verklaarden hiertegenover geen bezwaar te hebben tegen de bepalingen van dit artikel. Waar het hier eene zaak van zoo uiterst groot belang geldt als het handhaven van de bestaande staatsinrichting, wilden deze leden de Regeering gaarne steunen, wanneer zij deze bepalingen noodig acht.

Artikel 6.

Dit artikel beoogt uitbreiding te geven aan het begrip „opruiming”, maar naar de meening van sommigen valt onder de tegenwoordige wet reeds alles, wat strafbaar dient te worden gesteld. Zij vreesden, dat deze uitbreiding het in het geheim beraadslagen en spionneeren zal bevorderen, hetgeen toch zeker ten eenenmale verkeerd moet worden geacht.

Ook geeft het der politie gelegenheid op te treden tegen minder ervaren sprekers op openbare vergaderingen, die uiting willen geven aan hunne gevoelens, maar op de juiste strekking hunner woorden niet zoo nauwkeurig weten te letten, terwijl meer ervaren redenaars wel zullen weten, hoe zich buiten de strafbaarheid te houden. Op het gevaar van dit elastiek artikel werd dan ook reeds gewezen door de professoren Simons, Blok en Kranenburg.

Artikel 7.

Enkele leden waren de meening toegedaan, dat dit artikel niet ver genoeg gaat, aangezien daardoor het aansporen tot het nalaten of schenden van zijn ambtsplicht niet strafbaar wordt gesteld, hetgeen toch evenzeer gewenscht is.

Aldus vastgesteld den 10den Juli 1920.

VAN HOUTEN.
POLAK.
GEERTSEMA.
VAN LANSCHOT.
KRAUS.

EINDVERSLAG.

Nadat het Voorloopig Verslag der Commissie aan de Regeering was medegedeeld, is van haar ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN ANTWOORD.

Algemeene beschouwingen.

§ 1. Dat velen de voorgestelde voorzieningen noodzakelijk achtten, mocht de ondergeteekende niet zonder voldoening constateeren. Hij beaamt het door hen aangevoerde. De noodige middelen moeten ter beschikking van de Overheid staan om tegen revolutionnaire woelingen tijdig te kunnen optreden. Zelfs een positieve, daadwerkelijke aanslag, ondernomen met het oogmerk om den grondwettigen regeeringsvorm of de orde van troonopvolging te vernietigen of op onwettige wijze te veranderen, zou hier te lande, naar gezaghebbende meening, niet strafbaar zijn. Reeds dit toont de noodzakelijkheid van voorziening aan. En het schijnt bijkans ongeloofelijk, dat er nog niet-revolutionnair gezinde personen worden aangetroffen, die de verantwoordelijkheid voor het laten voortbestaan van een dusdanig gebrekkigen wettelijken toestand durven aanvaarden. En behalve deze waren andere leemten in ons Strafwetboek, wat deze materie aangaat, in het licht getreden, die aanvulling eischten. Met vele leden is de ondergeteekende voorts van oordeel, dat voorzieningen als de onderhavige zoo mogelijk niet moeten worden voorgesteld op tijdstippen waarin onmiddellijk dreigend gevaar voor omwenteling bestaat. In zoover schijnt het oogenblik der indiening niet onjuist gekozen. Een recht van eenige politieke partij hier te lande om revolutie te maken, kan natuurlijk niet worden erkend. De ondergeteekende stemt daaromtrent ten volle overeen met de vele leden hier aan het woord.

§ 2. De indiening van het wetsontwerp is alzoo, naar de meening van den ondergeteekende, niet ontijdig. De stelling is trouwens kwalijk verdedigbaar, dat men geen strafwetten mag vaststellen, alvorens de gebeurtenissen, waartegen die wetten zich richten, zich daadwerkelijk hebben voorgedaan. Dan zou een groot deel van de bestaande strafwetgeving ontijdig zijn. Men denke b.v. aan de eerste vier titels van het Tweede Boek van het Wetboek van Strafrecht. Het is b.v. hier te lande nog nimmer voorgekomen, dat iemand door geweld of bedreiging met geweld eene vergadering der Staten-Generaal heeft uiteengejaagd. Doch is daarom artikel 121 Wetboek van Strafrecht, hetwelk daarop straf stelt, ontijdig? Ten slotte plegen van de artikelen der bestaande strafwetgeving slechts enkele practisch te worden toegepast. Niettemin mag het preventief karakter der overige artikelen niet worden miskend.

Is dan de indiening van het wetsontwerp overbodig? Die vraag

kan alleen dan bevestigend worden beantwoord, wanneer men van oordeel is: 1°. dat hier te lande straffeloos aanslag tot omwenteling moet kunnen worden ondernomen; 2°. dat hier te lande straffeloos eene concrete, bepaalde omwenteling moet kunnen worden voorbereid of bevorderd door een der handelingen, opgesomd in het nieuw voorgestelde artikel 96, tweede lid, Wetboek van Strafrecht; 3°. dat men tegen buitenlandsche invloeden om hier te lande omwenteling voor te bereiden, te bevorderen of te weeg te brengen niet behoeft op te treden; 4°. dat hier te lande straffeloos tot gewelddadig optreden tegen het openbaar gezag moet kunnen worden overgeruid. Reeds uit deze korte samenvatting van den inhoud van het wetsontwerp blijkt de onjuistheid van de meening der leden, in § 2 van het Voorloopig Verslag aan het woord, als zou van leemte in de geldende strafwetgeving niet zijn gebleken. Integendeel blijkt uit die korte samenvatting van het bestaan van zeer ernstige leemten in onze strafwetgeving. Dat de indiening van een voorstel om die leemten weg te nemen een politieke fout zou zijn, kan dan ook niet worden toegegeven.

Tegen eenige beweging om op wettige wijze veranderingen in den grondwettigen Regeeringsvorm tot stand te brengen, is dit wetsontwerp niet gericht. Het richt zich enkel tegen eene bepaalde wijze, waarop sommige hervormers, om de door hen gewenscht geachte veranderingen van den grondwettigen Regeeringsvorm in het leven te roepen, zouden willen te werk gaan, n.l. door die veranderingen aan de meerderheid des volks, die daarvan niet gediend is, op te dringen, en op onrechtmatige wijze het wettig gezag omver te werpen. Het richt zich tegen ieder, wie ook, die dit zou ondernemen, zoowel tegen hen, die op wettige wijze een revolutionnair heilstaat zouden willen vestigen, als tegen hen, die langs onregelmatigen weg een ancien régime zouden willen herstellen. Het wil geen enkele hervorming tegengaan; het wil alleen het streven naar hervorming binnen de banen des rechts beperken en voorkomen, dat ons volk ter wille van de denkbeelden van zekere hervormers, waarvan het in zijn meerderheid niet gediend is, in den chaos wordt gejaagd, en dat, met de wettige Overheid, de rechten en vrijheden des volks worden vernietigd.

Als tot dusver, zal overigens ieder zijne denkbeelden door de pers of anderszins mogen verbreiden. Dat men daarbij zich moet onthouden van strafbare handelingen, voortaan dus met name ook van opruiing tot gewelddadig optreden tegen het openbaar gezag, spreekt vanzelf. Ook thans dient men bij de verspreiding zijner denkbeelden de strafwet te ontzien en zich dus niet aan beleediging, opruiing tot een strafbaar feit, of wat dies meer zij, schuldig te maken. In werkelijkheid wordt de vrijheid van denken, spreken en schrijven door dit wetsontwerp in geen enkel opzicht miskend. Als tot dusver zal men elke hervorming mogen nastreven. Men zal enkel in de keus der middelen, waarmede men die hervorming wil verwezenlijken, zich de door de aangevulde strafwet geboden beperking

moeten opleggen en zich dus van omwenteling, bepaalde wijzen van voorbereiding of bevordering daarvan, zoomede van opruiing tot gewelddadig optreden tegen het openbaar gezag moeten onthouden. Dit is voorwaar niet een onredelijke eisch.

En wat betreft de stelling der hier bedoelde leden, als zouden voortaan niet alleen daden, maar ook bedoelingen strafbaar zijn, deze is in strijd met den geheelen inhoud van het wetsontwerp, dat overal bepaald omschreven handelingen strafbaar stelt, dat dus niet alles doet afhangen, gelijk ten onrechte die leden beweren, van de subjectieve opvattingen en inzichten van de rechterlijke macht, en niet allerlei willekeur van hulp-officieren van justitie mogelijk maakt. Wat te zeggen van de stelling, dat „alle vrijheid van meeningsuiting en propaganda wordt bedreigd”? Is dan voor meeningsuiting en propaganda essentieel, dat men de ergerlijke en gevaarlijke handelingen pleegt, waartegen dit wetsontwerp zich richt? Ook nu weder houden de bestrijders van deze wetsvoordracht zich afzijdig van haren concreten inhoud. Zij beweren daarvan monstrositeiten, als de hierboven vermelde, te vreezen, doch vermijden zorgvuldig het bewijs van de gegrondheid hunner bedenking te leveren. De ondergeteekende wijst met nadruk de bewering terug, dat dit wetsontwerp eene provocatie is; die bewering is door niets gerechtvaardigd. Het houdt in de strafbaarstelling van feiten, die een misdadig karakter dragen. Het is overigens aan te nemen, dat de feiten, die het hier geldt, veelal in het geheim zullen worden gepleegd, zulks niet alleen wegens de strafbepaling.

Dat de Regeering niet eens juist zou preciseeren wat onder omwenteling wordt verstaan, is een bewering, welke niet alleen onjuist is, maar ook hierom vreemd aandoet, wijl een afzonderlijk artikel van het wetsontwerp, artikel 3, geheel aan een definitie is gewijd.

§ 3. Een der leden acht de noodzakelijkheid van dit wetsvoorstel niet aangetoond. Zou hij dan een concrete, bepaalde omwenteling willen afwachten alvorens daartegen, d. w. z. tegen een nieuwe omwenteling, voorzieningen te treffen? Hij verklaart een voorstander te zijn van het vrije woord. De ondergeteekende is dat ook. Doch impliceert het recht van spreken het recht om misdrijven te plegen? En is er wel één instituut, dat in geval van omwenteling eerder zou worden opgeheven dan juist het vrije woord? De ondergeteekende hoopt, dat dit lid, dat althans met eenige bepalingen van de wetsvoordracht kan medegaan, bij nadere overweging zich alsnog met het wetsontwerp zal willen vereenigen. Ongetwijfeld is de meerderheid van ons volk van het communisme niet gediend. Maar dit weêrhoudt de aanhangers van die leer niet van rusteloos revolutionair streven, waartegen, tijdig afweermiddelen aanwezig moeten zijn. En naar aanleiding der hier uitgesproken vrees voor geheimdoenerij in de toekomst, mag worden gevraagd, of dit beteekent dat te vreezen is, dat men voortaan niet meer in het openbaar tot gewelddadig optreden tegen het openbaar gezag zal opruien?

De ondergeteekende zou dit juist een gunstig gevolg van deze wetsvoordracht achten. Of vreest hij voor geheime, op omwenteling gerichte verstandhouding met het buitenland? De ondergeteekende zou dan willen vragen of niet misschien zoodanige verstandhouding reeds bestaat. Is het dan niet noodzakelijk daartegen op te treden? De ondergeteekende vleit zich, dat het hierbedoelde lid dit niet zal betwisten, daar hij zelf het importeeren van gestolen goederen, met welker opbrengst hier kwaad moet worden gestookt, wil tegengaan.

§ 4. Gaarne toegevende, dat het ontwerpen van doeltreffende voorzieningen ter bescherming van den grondwettigen regeringsvorm niet zoo gemakkelijk is en wel een het daarmede beoogde doel kan doen voorbijstreven, meent de ondergeteekende, dat daaruit nog niet voortvloeit, dat de voorgestelde uitbreiding der bestaande strafbepalingen tactisch en politiek verkeerd is. Immers, uit de praemisse zelve der hier bedoelde leden volgt, dat alles te dezen aankomt op den concreten inhoud der voorgestelde voorzieningen. Het wetsontwerp nu stelt, naar de ondergeteekende vertrouwt, aan den wil der justitiabelen gematigde en redelijke eischen. Is dit juist, dan zullen ook de hier bedoelde leden, krachtens hun eigen uitgangspunt, alsnog hun aanvankelijke bezwaren tegen de wetsvoordracht moeten laten varen. Zij kunnen zich overigens overtuigd houden, dat mede de ondergeteekende van het belang eener verstandige toepassing doordrongen is.

§ 5. Reeds uit het hierbovenstaande zal zijn gebleken, dat de ondergeteekende zich met de gevoerde beschouwingen naar aanleiding van het „gouverner c'est prévoir” zeer goed vereenigen kan.

Het lid, dat van meening blijkt, dat het „gouverner c'est prévoir” hier niet geldt, denkt in het bijzonder aan revoluties in landen, waar een democratisch Staatsbestel ontbrak en waar de omstandigheden hemelsbreed verschilden van die, welke in Nederland bestaan; de vergelijking gaat dan ook voor ons land niet op. Overigens is de noodzakelijkheid der voorgestelde voorzieningen overtuigend gebleken. Of meent ook dit lid, dat men tegen omwenteling een strafwet alleen dan mag voorstellen, wanneer zich eerst eene omwenteling heeft voorgedaan? Of dat het internationaal gevoed streven naar omwenteling eene fantasie is?

§ 6. De tijdsomstandigheden wettigen de indiening van een wetsvoorstel, als het onderhavige. Eene duidelijk merkbare roering, door andere leden daarvoor noodig geacht, ontbreekt niet. Zij wordt, gelijk reeds werd opgemerkt, internationaal onderhouden. De ondergeteekende constateert, dat deze leden het recht der Overheid om strafbepalingen ter bescherming van de inwendige veiligheid van den Staat in het leven te roepen, niet ontkennen. De wijze, waarop zij meenen daarmede te kunnen rijmen het mede door hen gesteld recht op omwenteling, blijft voor hunne rekening. Voor onze demo-

cratische instellingen hebben de hier bedoelde leden, die de meerderheid des volks nog niet voor hun inzichten hebben kunnen winnen, blijkbaar niet de volle waardeering. Zij trachten met allerlei argumenten, waarbij zelfs het argumentum ad hominem, dat niet op een juiste voorstelling berust, opgeld moet doen, de beteekenis der argumenten tegen het beweerd recht op revolutie, aan het democratisch karakter van ons staatsbestel ontleend, te verdoezelen. Zij kunnen intusschen niet wegdeneeren het feit, dat revolutionnair woelen in onze dagen is het streven eener minderheid om aan het volk een door haar, maar niet door het volk in zijn meerderheid, gewenschten Regeeringsvorm op te dringen en dat dit streven is onrechtmatig en ondemocratisch en gericht niet op vermeerdering, maar op vermindering van vrijheid.

Hier te lande zouden wij nog geen eigenlijke democratie hebben. De minderheden zouden daartoe nog te weinig gerespecteerd worden. De strekking van deze opmerking ontgaat den ondergeteekende. Wordt daarmee bedoeld op den plicht eener constitutioneel-monarchiale democratie om te zorgen dat de minderheden niet worden onderdrukt, dan moge herinnerd worden, dat meer en meer en niet vruchteloos daarnaar is gestreefd en dat voor zoover eenige meerderheid daarin mocht zijn te kort geschoten, het gewelddadig grijpen naar het gezag door eene minderheid zeker niet een doeltreffend geneesmiddel zou zijn. Te minder duidelijk wordt de opmerking door de daaropvolgende klacht over de macht der Eerste Kamer en over het Koninklijk recht van veto, die zeker niet de strekking hebben om minderheden niet te doen respecteeren en waaruit kwalijk in ernst een recht tot revolutie kan worden afgeleid. Binnen de grenzen der constitutioneele monarchie beschikt hier te lande het volk over zijn eigen wetgeving en bestuur. Dat hervormingen somtijds te langzaam komen, wettigt niet revolutie en het beroep daarop klinkt vreemd in dezen tijd hier te lande, waar binnen kort tijdsverloop een ongewoon aantal gewichtige vraagstukken tot aanvankelijke oplossingen worden gebracht en de hervormingen elkaar met snelheid opvolgen.

De ondergeteekende waardeert, dat een jagen naar, een bepaald bevorderen van revolutie niet in de bedoeling der hier bedoelde leden ligt. Maar in revolutionnaire situaties zou volgens hen het grijpen naar de macht te voorzien zijn. Hoe is het dan te verklaren, dat zij de noodzakelijkheid van het wetsontwerp nog krachtig en duidelijk wenschen te zien aangetoond? Zij gewagen van „Russische romanverhalen” — een „roman” is blijkbaar de uitdrukking die zij geschikt achten voor de gebeurtenissen in Sovjet-Rusland — doch, helaas, was hetgeen de ondergeteekende in de Tweede Kamer der Staten-Generaal over het Sovjet-systeem en de daarvan uitgaande internationale bevordering van omwenteling meedeelde, geen roman. Zij verklaren verder in de propaganda voor hun ideeën groot vertrouwen te hebben. Doch niet zooveel, dat zij meenen de revolutie onder alle omstandigheden te kunnen missen. Zij schijnen er dus

toch voor beducht te zijn, dat de meerderheid vrijwillig niet tot die ideeën is te bekeeren. En dan moet de bekeering blijkbaar maar plaats vinden met geweld. De vrijheid van vergaderen en die van de pers zouden met dit ontwerp worden benomen. Dit staat echter niet in het wetsontwerp. Niet de Regeering is, dit wetsontwerp indienende, reactionnair, doch zij, die geweld als factor bij de beslissing over de aangelegenheden der volken niet willen uitschakelen.

Op de vraag welke de actueele aanleiding is tot de indiening van het wetsontwerp, behoeft de ondergeteekende niet nader in te gaan. Het mag geacht worden voldoende bekend te zijn. De ondergeteekende heeft het reeds meer dan eens verklaard, dat hij enkele leemten in het Wetboek van Strafrecht wilde zien weggenomen en daarbij natuurlijk rekening moest houden met den loop der gebeurtenissen, zoo elders als hier te lande. Internationale besprekingen over dit wetsontwerp hebben niet plaats gevonden, voor zoover den ondergeteekende bekend is.

§ 7. Met groote waardeering en instemming nam de ondergeteekende van den inhoud dezer paragraaf kennis. Tijdig te waken voor onze democratische vrijheden is inderdaad de strekking van dit wetsontwerp. Des te meer bevreemdend is de oppositie tegen dit wetsontwerp, voor zoover zij van democratische zijde gevoerd is.

In het Voorloopig Verslag wordt gevraagd, of het wetsontwerp wel ver genoeg gaat en of ook niet andere uitwassen moeten worden strafbaar gesteld, als bijv. nationale of internationale boycot van een bepaald land door vakorganisaties. Inderdaad zou, naar het oordeel van den ondergeteekende, een dergelijke boycot vallen buiten het kader van deze wetsvoordracht, die zich beperkt tot bestrijding van omwenteling d.i. van het vernietigen of op onwettige wijze veranderen van den grondwettigen regeeringsvorm of de orde van troonopvolging hier te lande.

Ook de ondergeteekende verklaart zich de felle en hartstochtelijke oppositie, welke tegen het wetsontwerp onnoodigerwijs is gevoerd voor een groot deel uit de geheel onjuiste voorlichting, welke een deel van het publiek over dit wetsontwerp, dat ook hen beschermt, heeft erlangd.

Op de vraag, met welke bedoelingen dit aldus geschiedde, zal de ondergeteekende thans niet ingaan. Met belangstelling heeft hij gelezen, wat daaromtrent in het Voorloopig Verslag is geschreven.

§ 8. Het vooruitzicht op eenige agitatie bij de indiening dezer wetsvoordracht en wellicht mede bij de toepassing der ontworpen bepalingen mocht, naar het oordeel van den ondergeteekende er niet toe leiden, dat deze noodzakelijke aanvulling van het Wetboek van Strafrecht achterwege werd gelaten. Overigens constateerde de ondergeteekende met voldoening, dat de leden, in § 8 van het Voorloopig Verslag aan het woord, van oordeel zijn, dat eigenlijk alle leden aan het wetsontwerp hun stem behooren te geven.

Considerans.

De strekking van het wetsontwerp is feitelijk om te voorzien in eenige bestaande leemten van het Wetboek van Strafrecht. De considerans had in dien kleurloozen zin kunnen luiden, doch zou dan geheel in het midden hebben gelaten, welke leemten het hier geldt en waarom juist de wegneming van die leemten wordt voorgesteld. Het wetsontwerp houdt, volgens de considerans, nadere voorzieningen in tot bestrijding van revolutionnaire woelingen. Deze bewoordingen schijnen niet onjuist. En het is moeilijk aan te nemen, dat de oppositie tegen het wetsontwerp juist aan die bewoordingen aanstoot zou hebben genomen. Het wetsontwerp wil bevorderen, dat veranderingen in den grondwettigen regeeringsvorm enkel langs regelmatigen, wettigen weg worden aangebracht. Aan het vrijelijk uitspreken en propageeren van politieke overtuigingen staat het niet in den weg.

Artikel 2.

De regel, dat vrijwillig terugtreden straffeloosheid medebrengt, geldt, alleen bij poging, niet bij voltooide misdrijven. En nu wordt aanslag, ook naar het geldende wetboek, niet als poging, maar als zelfstandig, voltooid, misdrijf strafbaar gesteld. Een afwijking van den regel, die voor poging geldt, is daarin dus niet te zien. Aan het werkdadig berouw bij voltooid misdrijf verzekert de strafwet geen straffeloosheid.

Artikel 4.

Inderdaad geeft dit artikel de gelegenheid tegen een concrete, bepaalde omwenteling reeds tijdens het stadium van voorbereiding op te treden. Moest op een begin van uitvoering worden gewacht, dan zou de Overheid met hare maatregelen wellicht te laat komen.

Bij het nieuw voorgestelde tweede lid van art. 96 Wetboek van Strafrecht, onder 2°, vergelijke men de artt. 62, 69 en 131 van het Wetboek van Militair Strafrecht, waaraan de uitdrukking „tracht” (te verschaffen) is ontleend. Reeds het trachten te verschaffen draagt een gevaarlijk en strafwaardig karakter.

Artikel 5.

De ondergeteekende kan aan een der leden niet toegeven, dat dit artikel te vaag zou zijn gebleven of onnoodigerwijs handelingen strafbaar zou stellen. Het in verbinding treden met het buitenland om theoretisch het begrip van „revolutie” te bespreken valt op zich zelf evenmin onder het artikel als een algemeene werkstaking, beoogende verwezenlijking van socialisatie. Internationale

relaties in de arbeidersbeweging blijven geheel geoorloofd, voor zoover daarbij niet het bepaalde oogmerk voorziet om omwenteling voor te bereiden, te bevorderen of teweeg te brengen.

Natuurlijk, zou de ondergeteekende willen zeggen, stelt het artikel alleen onder zeer bijzondere voorwaarden verstandhouding met het buitenland strafbaar, dus niet „iedere verstandhouding”. De bewering van het tegendeel houdt de merkwaardige stelling in, dat iedere verstandhouding met het buitenland zou geschieden met het oogmerk om te bewegen tot het voorbereiden, bevorderen of te weeg brengen van omwenteling of om het buitenland in het voornemen daartoe te versterken of daarbij steun toe te zeggen.

Op het in verbinding treden met het buitenland om voor een staking steun te verkrijgen, kan n°. 1 alleen dan worden toegepast, wanneer daarbij bepaaldelijk beoogd — en dit oogmerk bezwezen kan worden — om omwenteling voor te bereiden, te bevorderen of teweeg te brengen. Het komt daarbij op het oogmerk van den dader bij de handeling van het in verstandhouding treden met het buitenland aan.

Met betrekking tot elke strafbepaling laten zich uitzonderingsgevallen denken, waarin de redelijkheid van een toepassing dier bepaling kan worden betwijfeld. Zoo ook ten aanzien van het nieuw voorgestelde artikel 97a onder 3°. In de practijk komt dit terecht voor het opportuniteitsbeginsel of, zoo de zaak reeds ter terechtzitting is aangebracht, door het algemeene strafminimum en c.q. door gratie.

De ondergeteekende oordeelt het nieuw voorgestelde artikel noodig om tijdig tegen verderfelijke buitenlandsche revolutionaire invloeden te kunnen optreden.

Artikel 6.

De voorgestelde uitbreiding van het begrip strafbare opruiing is allerminst elastiek.

Vereischt wordt opruiing (in het openbaar, mondeling of bij geschrifte) tot gewelddadig optreden tegen het openbaar gezag, ook dus wanneer de dader niet tot een bepaald strafbaar feit, als zoodanig herkenbaar, heeft aangezet. Opruiing niet in het openbaar is minder bedenkelijk dan opruiing in het openbaar en dan ook niet strafbaar. Straffeloosheid van opruiing zou, naar vermoed kan worden, geheime besprekingen ter voorbereiding van aanslagen niet voorkomen.

Ook minder ervaren sprekers op openbare vergaderingen dienen zich bij hun uitingen naar de eischen der strafwet te gedragen.

Artikel 7.

Op de meening der leden, te dezen aan het woord, zal bij een meer

algemeene herziening van het Wetboek van Strafrecht worden gelet. Hun opmerking is daarvoor belangrijk genoeg.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

De Commissie van Rapporteurs heeft gemeend met de mededeeling van dit antwoord aan de Vergadering haar Eindverslag te kunnen sluiten.

Vastgesteld 15 Juli 1920.

VAN HOUTEN.
POLAK.
GEERTSEMA.
VAN LANSCHOT.
KRAUS.

In hare vergadering van 22 Juli 1920 heeft de Eerste Kamer der Staten-Generaal het ontwerp van wet in openbare behandeling genomen. Voor de gevoerde beraadslagingen verwijzen wij, evenals voor de beraadslagingen in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, naar de Handelingen. (1919-1920. — I blz. 779 vlg.). In de vergadering van 27 Juli 1920 is het ontwerp met 35 tegen 5 stemmen aangenomen.

Het ontwerp is als Wet van 28 Juli 1920 opgenomen in Staatsblad No. 619 (uitgegeven 5 Augustus 1920).

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement te 's-Hertogenbosch.

Vonnis van 5 December 1919.

Leden: gep. Kol. H. B. Mol; gep. Luit. Kol. F. H. Lambert; gep.
Majoor J. H. Welsch en gep. Kapt. L. G. Grotendorst.

Auditeur-Militair: Mr. J. S. L. Aghina.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 21 Mei 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette
en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-
raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. C. J. M. Witlox.

Poging tot diefstal.

*Het H. M. G. bevestigt het vonnis van den krijgsraad maar met
vervanging van de bewijsvoering. Het Hof geeft een opsomming
van de aanwijzingen waarop het wettig en overtuigend bewijs berust.*

Vonnis.

In de zaak van den Auditeur-Militair in het 3e Militaire Arron-
dissement, standplaats 's-Hertogenbosch r. o. eischer,

op en jegens

P. J. J., oud 22 jaar, geboren te Vessum, Wintelre en Knegsel,
milicien-soldaat van 3-I-Regiment Jagers, gedetineerd in het Huis
van bewaring te 's-Hertogenbosch, beklaagde en gearresteerde.

De Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement standplaats
's-Hertogenbosch,

Gezien de processale stukken, door den eischer r. o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

Overwegende dat de beklaagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient, en hem de krijgsartikelen zijn voorgelezen;

Overwegende dat blijkens overgelegd extract-stamboek de beklaagde op 5 Februari 1917 is ingedeeld bij het Regiment Jagers en blijkens acte op 5 Februari 1917 in het garnizoen, te 's-Gravenhage opgemaakt, en door den 1e-luitenant S. E. van Nooten en den sergeant A. Huizinga met den beklaagde onderteekend, de krijgsartikelen voor het krijgsvolk te lande vastgesteld, op laatstgenoemden dag aan den beklaagde zijn voorgelezen en hem daardoor is bekend gemaakt, dat hij staat onder militaire tucht weshalve op hem het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande van toepassing is, welke beide stukken aan beklaagde zijn voorgehouden;

Overwegende dat den beklaagde aan den voet van het hem op 25 October 1919 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is te laste gelegd:

dat hij op 14 Februari 1919 te Sint Oedenrode, ter uitvoering van zijn voornemen om met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening weg te nemen een geldelijk bedrag van circa 10.000 gulden aan muntspecie en geldswaardig papier, een en ander zich bevindende in een mandje gedragen door P. van den O. en eigendom van een ander dan hem, beklaagde, zijn hand heeft gebracht aan een der hengersels van dit mandje en aan dat hengel heeft getrokken met het doel gemeld mandje met inhoud aan genoemden van den O. te ontrukken en zich wederrechtelijk toe te eigenen, zijnde de uitvoering van zijn voornemen niet voltooid alleen tengevolge van de van zijn wil onafhankelijke omstandigheid, dat genoemde van den O. het mandje stevig bleef vasthouden en het hengel afbrak en in handen van hem, beklaagde, bleef;

Overwegende ten aanzien van de vraag of de Krijgsraad in deze bevoegd is te oordeelen:

dat de Arrondissements-Rechtbank te 's-Hertogenbosch, gezien een requisitoir van den Heer Officier van Justitie d.d. 9 Augustus 1919, strekkende: dat de Rechtbank de zaak naar de terechtzitting zal verwijzen met bevel tot gevangenhouding, tegen P. J. J., oud 21 jaar, landbouwer, geb. 28 Juni 1897, wonende te Weebosch, onder Bergeijk, gedetineerd ter zake;

dat hij op 14 Februari 1919 te St. Oedenrode ter uitvoering van zijn voornemen om met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening weg te nemen een geldelijk bedrag van circa f 10.000 aan muntspecie en geldswaardig papier een en ander zich bevindende in een mandje gedragen door P. v. d. O. en eigendom van een ander dan van hem, verdachte, en zijn medeplichtige of van een hunner, zijn hand heeft gebracht aan een der hengersels van dit mandje en aan dat hengel heeft getrokken met het doel gemeld mandje met inhoud van genoemden v. d. O. te ontrukken en zich wederrechtelijk toe te

eigenen, zijnde de uitvoering niet voltooid alleen tengevolge van de van zijn wil onafhankelijke omstandigheid, dat gemelde v. d. O. het mandje stevig bleef vasthouden en het hengel afbrak en bleef in handen van hem verdachte, alles terwijl tot het plegen van bovengemeld misdrijf hem verdachte opzettelijk inlichtingen had verstrekt P. v. d. W., zijnde niet in militairen dienst,

zich onbevoegd heeft verklaard van deze zaak kennis te nemen, nu uit de stukken blijkt, dat genoemde v. d. W. als medebeklaagde niet vervolgd wordt noch vervolgd zal worden;

dat aanvankelijk de Officier van Justitie in deze zaak het inwinnen van voorloopige informatiën heeft gerequireerd bij requisitoiren d.d. 7 Juni 1919 tegen P. J. J., verdacht van poging tot diefstal en tegen P. v. d. W. verdacht van medeplichtigheid aan poging tot diefstal;

dat de informatiën tegen laatstgenoemden verdachte, blijkens ambtseedige verklaring van den Officier van Justitie (in het dossier aanwezig), geen voldoende bewijs hebben opgeleverd, dat hij het feit, waarvan hij verdacht werd, zoude hebben gepleegd en de Officier van Justitie mitsdien geen termen heeft gevonden ter zake eene vordering tot rechtsingang bij de Rechtbank in te dienen;

dat dus v. d. W. niet naar de terechtzitting werd verwezen en niet had terecht te staan voor den burgerlijken rechter ter zake van het commun delict te zamen met een militair begaan, terwijl van een vervolging van v. d. W., gedurende de procedure voor den Krijgsraad niet is gebleken;

Overwegende dat de Krijgsraad in dezen is bevoegd;

Overwegende dat de beklagde heeft opgegeven: dat hij op 14 Februari 1919 te Bergeijk was bij zijne familie;

dat hij met v. d. W. wel over de zaak heeft gesproken en ook de fiets den 14den Februari 1919 des morgens circa 8½ uur heeft afgehaald aan de tram te Eindhoven;

dat hij ook bij den kapper G. te Eindhoven is geweest en zich daar een valsche snor heeft laten aanmeten;

dat toen hij dit deed, zulks gebeurde in de veronderstelling, dat hij het met van den W. afgesprokene zou uitvoeren;

dat v. d. W. hem n.l. van te voren het voorstel had gedaan van den O. te berooven;

dat hij met v. d. W. had afgesproken, dat deze hem een telegram zou zenden dat zijne zuster ziek was, ten einde zoo verlof te krijgen;

dat hij ook verlof in Den Haag heeft gekregen op een telegram, meldende ziekte van een familielid, dat hij toen in den avond van 13 Februari 1919 van den W. te Eindhoven heeft aangetroffen en dat hij, beklagde, dien nacht heeft gelogeerd in het hotel van D. aldaar;

dat v. d. W. voor hem de hotelrekening heeft betaald;

dat hij zijn verlof den 13en Februari 1919 des morgens had gekregen;

dat v. d. O. geen geld van hem beklagde onder zich had;

Overwegende dat de navolgende getuigen hebben verklaard en met eede bevestigd: I. P. v. d. W., 19 jaar, assistent-directeur Zui-velfabriek St. Oda te St. Oedenrode;

dat hij in het begin van Februari 1919 te Eindhoven met be-
klaagde heeft afgesproken om P. v. d. O., kassier bij de Boerenleen-
bank te St. Oedenrode te berooven, dat hij in zijne hoedanigheid
van assistent-directeur der boterfabriek St. Oda wist, dat v. d. O.
om de 14 dagen op Vrijdag zeer veel geld bij zich droeg in een
mandje, dat hij aan zijn arm draagt; dat de afspraak met beklagde,
die te dien tijde als milicien in den Haag lag, was, dat hij dezen zou
telegrafeeren, zoodra hij, getuige, wist, dat v. d. O. met geld op een
Vrijdag naar de boterfabriek zou gaan;

dat hij, getuige, den beklagde, een telegram zou sturen, vermel-
dende ernstige ziekte van een familielid, om hem daardoor verlof te
bezorgen, dat hij tevens met beklagde een dag of wat later naar
den coiffeur G. te Eindhoven is gegaan, om aldaar voor beklagde
een roodachtig snorretje te laten maken, teneinde dit bij de beroo-
ving te gebruiken;

dat hij, getuige, hem verder van burgerkleding zou voorzien;

dat hij een dag of tien later, vernam, dat P. v. d. O. op Vrijdag
14 Februari 1919 een bedrag van ongeveer f 10.000 in de boterfa-
briek moest brengen;

dat hij toen op 12 Februari 1919 des namiddags omstreeks 5 uur
uit Eindhoven aan beklagde een telegram heeft gezonden; dat het in
beslag genomen, hem vertoonde, telegram dat is, hetwelk hij toen
heeft verzonden;

dat het zijn handschrift is;

dat hij op 13 Februari 1919 des namiddags circa 6 uur beklagde
is tegengekomen te Eindhoven;

dat zij toen samen naar het hotel van D. op de markt aldaar zijn
gegaan, alwaar hij aan beklagde een pak heeft gegeven, inhoudende
een gele overjas;

dat hij met beklagde verder afsprak, dat hij, getuige, den vol-
genden dag, zijn fiets zou sturen per tram naar Eindhoven met een
pakje inhoudende een blauwe broek en pet;

dat beklagde den volgenden dag als militair gekleed naar St.
Oedenrode zou fietsen, terwijl hij zich onderweg in burgerkleding
zou steken, n.l. broek, overjas en pet;

dat hij den beklagde verder had medegedeeld, dat v. d. O. om-
streeks elf uur aan de fabriek zou komen en hem tevens den weg
heeft opgegeven, welken van den O. steeds loopt om naar de fabriek
te komen;

dat beklagde dan zou trachten het mandje met geld van zijn
arm los te rukken;

dat zij, indien het lukte, het geld samen zouden deelen;

dat hij hem tevens eene beschrijving van v. d. O. had gegeven;

dat hij op 13 Februari 1919 des avonds het rijwiel van beklagde
heeft medegenomen naar Sint Oedenrode, alwaar hij het den vol-

genden morgen iets voor 7 uur met het pakje, inhoudende broek en pet, erop naar het tramstation heeft gebracht om het met de tram mede naar Eindhoven te laten nemen, dat hij op de fiets een kaartje had gehangen met „J., Bergeijk”, „wordt afgehaald”;

dat van den O. op 14 Februari 1919 omstreeks 11 uur op de fabriek is gekomen;

dat hij in de hem vertoonde in beslag genomen overjas en blauwe broek, welke beklaagde ter terechtzitting aan heeft, de goederen herkent, die hij aan beklaagde geleend had;

dat beklaagde hem verder op een tekening heeft aangeduid de plaats, waar hij die burgerkleeding gelegd had, in een boschje op den weg Neijssel-Son;

dat hij toen ook die kleedingstukken heeft gevonden in de heide precies op de plaats, die beklaagde hem had aangeduid;

dat hij nimmer met een ander dan beklaagde over de mogelijkheid heeft gesproken om v. d. O. te berooven;

dat op 16 Februari 1919 beklaagde hem te Gestel heeft verklaard, dat de poging mislukt was, doordat het hengseltje van het mandje afbrak;

2o. P. J. v. d. O., 59 jaar, kassier bij de boerenleenbank te St. Oedenrode:

dat hij op 14 Februari 1919 te Sint Oedenrode des voormiddags omstreeks 11 uur geld ging brengen naar de boterfabriek St. Oda aldaar;

dat hij het geld bij zich had in een z.g. spoormandje, waaraan 2 hengsels zaten;

dat het bestond uit een bedrag van ongeveer f 10.000 aan muntspecie en geldswaardig papier;

dat hij kassier is van de boerenleenbank en tevens gevolmachtigde van de boterfabriek Sint Oda om het geld van de Centrale Boerenleenbank te halen en over te brengen naar de boterfabriek St. Oda;

dat hij dit alle 14 dagen deed en wel op Vrijdag;

dat toen hij op Vrijdag 14 Februari 1919 op weg was naar de boterfabriek met het mandje met geld onder zijn arm een persoon op een rijwiel hem kwam achteropgereden, uit de richting St. Oedenrode;

dat toen die persoon bij hem was, deze van zijn rijwiel afsprong en met hem begon te praten;

dat terwijl hij met hem sprak, hij, getuige, bemerkte, dat de oogen van dien persoon gericht waren op het mandje, waarin hij, getuige, het geld had en hetwelk hij onder zijn linkerarm droeg;

dat hij daardoor argwaan kreeg en het mandje nog steviger vastkneep;

dat plotseling die persoon naar het mandje greep en zijn hand bracht aan een der hengsels van dat mandje, en aan dat hengsel trok;

dat, doordat hij, getuige, het mandje stevig tegen zich aan-

drukte en het hengsel wat versleten was de poging om dat mandje te ontrukken mislukte doordat een der hengsels afbrak;

dat hij toen liep naar de woning van v. W., die ongeveer 20 Meter daar vandaan woonde;

dat die persoon hem nog volgde, doch, toen hij, getuige, de deur van het huis van van W. open had, die persoon op zijn fiets sprong en wegreed in de richting van St. Oedenrode;

dat de hem vertoonde beklagde gekleed in blauwe broek en gele overjas, wat lengte, postuur en leeftijd betreft, zeer veel overeenkomt, met den persoon, die getracht heeft, hem het geld af te nemen;

dat die persoon ook een dergelijke gele overjas aan had;

30. Th. v. K., 27 jaar, dienstknecht te Breugel;

dat hij op een Vrijdag in de maand Februari 1919 des voormiddags circa 10½ à 11 uur, op zijn kar reed van St. Oedenrode in de richting Schijndel;

dat hij toen een ouden man, welke hem later bleek v. d. O. te zijn, zag staan praten met een jong persoon van ongeveer 21—22 jaar, dat hij dacht, dat die twee ruzie hadden en die jonge man v. d. O. een slag wilde toebrengen;

dat v. d. O. hard wegliep naar een woning die in de buurt stond;

dat die jonge man hem achterna liep, totdat van den O. de deur van die woning had opengemaakt;

dat toen de jonge man op zijn fiets sprong en wegreed in de richting van St. Oedenrode;

dat hij omtrent den hem vertoonden beklagde gekleed in gele overjas en blauwe broek kan verklaren, dat deze wat grootte voorkomen, lengte, postuur en gezicht betreft, *sprekend gelijk* op den persoon, die v. d. O. heeft aangevallen;

Overwegende dat nu het oogmerk van wederrechtelijke toeïgening voortvloeit uit de omstandigheden waaronder het feit is gepleegd door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen voortvloeiende uit de eigen opgave van beklagde en de beëdigde verklaringen der getuigen, wettig en overtuigend is bewezen, zoomede beklagdes schuld daaraan, hetgeen hem is te laste gelegd;

Overwegende dat beklagde ter zake van het gepleegde feit ongeschikt is om langer in den militairen stand te blijven;

Gezien art. 74 der Militiewet, 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 1, 2 en 12 der Wet van 14 November 1879 (St. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (St. 64), 10, 27, 45 en 310 Wetboek van Strafrecht en artikel 197 van het Wetboek op de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in Naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hier boven als zoodanig is aangenomen, zoomede de schuld van beklagde daaraan;

Qualificeert het als: poging tot diefstal;

Veroordeelt den beklagde tot eene gevangenisstraf van één jaar en zes maanden, ontzegt hem tevens het recht om bij de gewapende

macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van vijf jaren;

Bepaalt dat de tijd door den veroordeelde voor de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf van den 4en Juni 1919 in mindering zal worden gebracht.

Sententie.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof tusschen P. J. J., oud 22 jaar, geboren te Vessem, Wintelre en Knegsel, milicien-soldaat bij het Regiment Jagers, appellant,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuigen P. J. van den O., kassier te Sint Oedenrode, Th. van K., dienstknecht te Breugel, F. van den K., kleermaker te Eindhoven, en C. V., reiziger te Luijksgestel;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terechtstaan ter zake, dat hij op 14 Februari 1919 te Sint Oedenrode, ter uitvoering van zijn voornemen om, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening, weg te nemen een geldelijk bedrag van circa 10.000 gulden aan muntspecie en geldswaardig papier, een en ander zich bevindende in een mandje, gedragen door P. van den O. en eigendom van een ander dan van hem, appellant, zijn hand heeft gebracht aan èen der hengsels van dit mandje en aan dat hengel heeft getrokken met het doel, gemeld mandje en inhoud aan genoemden van den O. te ontrukken en zich wederrechtelijk toe te eigenen, zijnde de uitvoering van zijn voornemen niet voltooid alleen ten gevolge van de van zijn wil onafhankelijke omstandigheid, dat genoemde van den O. het mandje stevig bleef vasthouden en het hengel afbrak en in handen van hem, appellant, bleef;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 5 December 1919 gewezen vonnis, na overwogen te hebben, dat hij in dezen is bevoegd om over appellant te erkennen en recht te spreken, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd het aan appellant te laste gelegde — met den verstande, als in het vonnis aangegeven, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „po-

ging tot diefstal", en appellant te dier zake heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf voor den tijd van één jaar en zes maanden, met bepaling, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de opgelegde straf van den 4den Juni 1919 af in mindering zal worden gebracht voorts met ontzegging aan appellant van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van vijf jaren;

Overwegende dat de Krijgsraad te recht heeft beslist, dat de militaire rechter in deze bevoegd is, over appellant te erkennen en recht te spreken;

Overwegende dat, blijkens daarvan opgemaakt proces-verbaal, appellant op 25 September 1919 voor den officier-commissaris in de residentie van den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, stândplaats 's-Hertogenbosch, heeft verklaard:

„Ik heb nooit een afspraak gemaakt met P. van den W. om van den O. te Sint Oedenrode geld af te nemen. Ik heb nooit aan den coiffeur G. een valschen knevel besteld bij mijn weten. Bij mijn weten heb ik ook nooit op 12 Februari 1919 een telegram ontvangen, geteekend door Dokter van der Loo, inhoudende: „Jan, kom spoedig, zuster ernstig ziek”. Ik herinner me niet meer, of ik, als ik dat telegram gekregen mocht hebben, op dat telegram verlof heb gehad. Ik kan me niet herinneren, dat ik den nacht van 13/14 Februari 1919 in het hotel-van D, te Eindhoven heb doorgebracht. Ik heb niet op 14 Februari een fiets van de tram te Eindhoven gehaald.”;

Overwegende dat appellant ter terechtzitting van den Krijgsraad op 6 November 1919 heeft verklaard:

„Van den W. heeft mij wel over de zaak gesproken. Ik erken een fiets van de tram te Eindhoven afgehaald te hebben. Ook erken ik, dat ik bij den kapper G. te Eindhoven mij een valsche snor heb laten aanmeten. Ik erken verlof in den Haag te hebben gekregen op een telegram, meldende ziekte van een familielid. Ik ben toen naar Eindhoven gegaan en logeerde aldaar in hotel-van D. Dien avond sprak ik aldaar van den W. Deze wilde dien avond nog naar Sint Oedenrode en ging, daar de tram weg was, met mijn fiets. Den volgenden dag zond hij mij die per tram terug en ik haalde deze te Eindhoven af. De dag, dat ik met verlof kwam, was 13 Februari.”;

Overwegende dat appellant ter terechtzitting van den Krijgsraad van 28 November 1919 heeft verklaard:

„Ik beken nu, dat ik bij G. geweest ben en dat ik de fiets 's avonds gehaald heb, omdat het toch al door getuigen bewezen is en ontkenen mij niet zou baten. Een week of drie van te voren deed van den W. mij het voorstel, van den O. te berooven. Ik zeide, dat ik er wel eens over zou nadenken. Ik ben toen met hem naar den barbier gegaan om de snor aan te laten meten. Hij sprak toen wel van verlof. Hij zou mij een telegram zenden, dat mijne zuster ziek was. Ik ben van den W. 's avonds van 13 Februari 1919 in Eind-

hoven toevallig tegengekomen. De kosten van overnachten zijn mij door van den W. gegeven. Ik heb met dat geld van van den W. de hotelrekening betaald. Tegen circa 9¼ uur n.m. kwam ik te Eindhoven aan. Tusschen 8 en 8½ uur v.m. heb ik de fiets te Eindhoven van de tram gehaald.”;

Overwegende dat appellant ter terechtzitting van het Hof heeft verklaard:

„Ik had er van te voren met van den W. wel eens over gesproken om van den O. van het geld, dat hij overbracht, te berooven. Den avond te voren had ik te Eindhoven met van den W. nog gesproken. Ik heb wel een fiets van hem ontvangen, die hij met de tram had gezonden. Ik heb me wel met van den W. bij een kapper te Eindhoven een snorretje laten aanmeten.”;

Overwegende dat de volgende getuigen onder eede hebben verklaard:

1o. W. T. G., kapper te Eindhoven:

„Ongeveer in het begin van Februari 1919 is van den W. bij mij geweest met een verzoek, of ik een rood kneveltje kon maken voor een vriend van hem. Ik heb daarop geantwoord „ja”. Een paar dagen later is van den W. met zijn vriend tegen den avond bij mij gekomen. Ik heb toen de maat genomen voor dat kneveltje. Van den W. is eenigen tijd later bij mij gekomen om dat kneveltje af te halen, en hij heeft dat kneveltje mij betaald op denzelfden dag, dat de moord te Sint Oedenrode heeft plaats gehad. De persoon, dien U mij hier vertoont, is dezelfde persoon, welke met van den W. in mijn zaak geweest is in het begin van Februari 1919, en welken ik de maat heb genomen voor een roodachtig kneveltje.” (Appellant is aan getuige vertoond);

2o. B. S., werkzaam in hotel van D. te Eindhoven:

„In den nacht van 13 op 14 Februari 1919 heeft appelland gelogeed in het hotel van D. te Eindhoven. Ik ben de stiefdochter van van D. en ben in zijn hotel werkzaam. Appellant was bij zijn komst in het hotel op 13 Februari 1919 gekleed in grijsgroene uniform. Ook was in den avond van 13 Februari 1919 de mij bekende van den W. in het gezelschap van appelland in bedoeld hotel. In den morgen van 14 Februari 1919 heb ik appelland aan het ontbijt geholpen, en daarna is hij weggegaan. Den juisten tijd weet ik niet meer; het zal omstreeks 9 uur v.m. geweest zijn.

(Appellant wordt aan getuige vertoond, waarop zij antwoordt:)

„Dit is dezelfde J., die in den nacht van 13 op 14 Februari 1919 te Eindhoven in ons hotel heeft gelogeed.”;

3o. W. van W., tram-conducteur te Sint Oedenrode:

„Op 14 Februari 1919, des morgens om ± 7 uur, vóór het vertrek van de stoomtram van Sint Oedenrode naar Eindhoven, bracht de aan mij bekende van den W. een rijwiel aan het tramstation te Sint Oedenrode om mede te nemen naar Eindhoven en aldaar af te geven aan iemand, die het in Eindhoven zou komen afhalen. Het rijwiel was geadresseerd aan „J. te Eindhoven”. Te Eindhoven

aangekomen op dien dag, om ruim 8 uur voormiddags, kwam een militair (soldaat) bij mij, die mij vroeg, of ik ook een rijwiel van Sint Oedenrode had medegenomen, en, toen ik hierop zeide „ja”, verzocht hij, het aan hem af te geven. De persoon, die dit vroeg, was gekleed in grijze uniform van militair. Ik zeide hem, dat ik een rijwiel voor hem had medegebracht van van den W. te Sint Oedenrode en dat het bestemd was voor „J. te Eindhoven”. Hij zeide hierop: „Dat is goed, dat rijwiel is voor mij.” Dat rijwiel heb ik met toestemming van den stationschef te Eindhoven aan dien persoon (militair) afgegeven.”;

4o. F. van den K., kleermaker te Eindhoven:

„Van van den W. heb ik een covercoat-jas in reparatie gehad, waaraan een winkelhaak in de mouw zat. 't Was een gele jas. 't Was de jas, die de persoon draagt, dien U mij vertoont. (Aan getuige wordt appellant vertoond, gekleed in de ter griffie van het Hof gedeponeerde jas). De linkermouw van deze jas heb ik gerepareerd. In Februari 1919 op een avond is van den W. deze jas bij mij komen terughalen.”;

5o. P. A. C. J., oud 27 jaar, kellner in hotel „Stad Rotterdam” te Eindhoven:

„Op een dag in het voorjaar 1919, het was in dien tijd om $\pm$ 4.30 uur namiddag donker, kwam van den W., dien ik zeer goed ken en die dikwijls bij ons in het café kwam, om $\pm$ 3 uur op dien dag bij mij in het café „de Stad Rotterdam” te Eindhoven, alwaar ik kellner was. Hij gaf mij een pakje, waarin bleek te zitten een covercoat-jas. Het goed was in natten toestand. Hij vroeg me om de jas bij de stoomwasscherij „de Iris” uit te laten stoomen. Ik heb toen het goed aangenomen. De jas heb ik *niet* uit laten wasschen; er is niets aan gebeurd. Een week of vier daarna kwam hij de covercoat-jas halen. Hij had me in dien tijd reeds verscheidene malen gevraagd, of ik de jas al had laten uitstoomen, doch ik zeide steeds geen tijd gehad te hebben. De covercoat, welke U mij hier vertoont (de covercoat wordt getuige vertoond) is dezelfde covercoat, welke ik in het voorjaar 1919 van van den W. heb ontvangen om te drogen en uit te laten stoomen.”;

6o. J. C. V., reiziger te Luijkgestel:

„Van van den W. heb ik een korte, gele jas gekocht, die later bij mij in beslag genomen is. Ik geloof wel, dat het deze jas was, die appellant nu draagt, (Appellant wordt aan getuige vertoond, gekleed in de ter griffie van het Hof gedeponeerde jas), maar ik heb die jas maar kort gehad. Ik geloof, dat het verleden jaar in Maart was, dat ik de bewuste jas gekocht heb voor f 12.50; ik had van den W. gevraagd, mij die te verkoopen.”;

7o. P. J. van den O., kassier van de Boerenleenbank te Sint Oedenrode:

„Op 14 Februari 1919 te Sint Oedenrode, des morgens om $\pm$ 11 uur, ging ik geld brengen naar de boterfabriek St. Oda te Sint Oedenrode. Ik had het geld in een zoogenaamd spoormandje, waar-

aan twee hengsels zaten. Het geld bestond uit een bedrag van circa tienduizend gulden aan muntspecie en geldswaardig papier. Ik ben kassier van de Boerenleenbank en tevens gevolmachtigde van de boterfabriek St. Oda om het geld van de Centrale Boerenleenbank te Eindhoven te halen en te brengen bij de boterfabriek St. Oda. Dit deed ik alle veertien dagen op een Vrijdag. Op Vrijdag 14 Februari 1919 had ik in mijn mandje circa tienduizend gulden, bestaande uit biljetten van f 60.—, f 40.—, f 25.— en f 10.— en zilverbons van f 2.50 en f 1.— en pasmunt. Toen ik op weg was naar de boterfabriek met mijn mandje met geld aan den arm en ongeveer nog een goede 100 Meter van de fabriek verwijderd was, reed mij een persoon, op een rijwiel gezeten, achterop, komend uit de richting van Sint Oedenrode. Toen hij bij mij was, sprong hij van het rijwiel af, begon met mij te praten en vroeg me naar den weg naar 's-Hertogenbosch en hoever hij er nog van verwijderd was. Terwijl hij met mij sprak, bemerkte ik, dat zijn oogen gericht waren op het mandje, waarin ik het geld had en dat ik onder mijn linkerarm droeg. Wij stonden toen stil; die persoon stond tegenover mij. Plotseling greep de persoon naar het mandje, dat ik onder mijn arm droeg, bracht zijn hand aan één der hengsels van het mandje en trok aan het hengel, blijkbaar met de bedoeling om het mandje met inhoud aan mij te ontrukken. Daar ik het mandje echter stevig tegen mij aandrukte en het hengel iets of wat versleten was, mislukte deze poging om mij het mandje te ontrukken, doordat één der hengsels afbrak. Ik liep toen naar de woning van van W., die $\pm$ 20 Meter van die plaats af woonde. De persoon liep mij toen nog achterna tot ik de deur van het huis van van W. open had; toen sprong hij op zijn rijwiel en is weggereden in de richting van Sint Oedenrode. (Appellant wordt aan getuige vertoond, nadat appellant gekleed is in de gele overjas, welke in beslag is genomen, en aan getuige wordt gevraagd, of dat de persoon is, die getracht heeft, hem het mandje te ontrukken. Getuige antwoordt: Wat lengte, postuur en leeftijd betreft, komt hij zeer veel overeen met den persoon, welke getracht heeft mij het geld af te nemen. Ook had die persoon een dergelijke gele overjas aan.”;

80. T. van K., dienstknecht te Breugel:

„Op een Vrijdag in de maand Februari 1919, den juiststen datum weet ik niet meer, om $\pm$ 11 uur voormiddag, reed ik op mijn kar van Sint Oedenrode in de richting Schijndel. Ik zag toen een ouden man, waarvan ik later hoorde, dat hij van den O. heet, met een soort spoormandje onder één zijner armen staan praten met een jong persoon van $\pm$ 21 à 22 jaar, die een geelachtig bruine overjas aan had en een rijwiel bij zich had aan de hand. Toen ik een eindje voorbij gereden was, keek ik om en zag toen, dat die jonge persoon den ouden man aangreep. Ik dacht, dat ze ruzie hadden en dat die jonge man aan van den O. een slag wilde toebrengen. Van den O. liep hard weg naar eene woning, welke in de buurt stond. De jonge persoon liep hem hard achterna totdat van den O. de deur der

woning had opengemaakt. De jonge persoon sprong toen op zijn rijwiel; ik zag hem wegrijden in de richting van Sint Oedenrode. (Appellant, gekleed zijnde in de gele overjas, welke in beslag is genomen, wordt aan getuige vertoond. Getuige verklaart:) Appellant lijkt sprekend, wat grootte, voorkomen en lengte en postuur betreft, op den persoon, die van den O. aangevallen heeft. Hij had ook een dergelijke overjas aan, welke hij nu ook draagt.”;

Overwegende dat de getuige van K. nu wel ter terechtzitting van het Hof op 11 Mei 1920 heeft verklaard, dat de door hem bedoelde persoon een grijze jas droeg en niet een jas van gele kleur, zooals ter terechtzitting van het Hof aanwezig is, — maar dat hier den getuige door het tijdsverloop deze bijzonderheid niet meer helder voor oogen heeft gestaan, waar hij immers, blijkens het daarvan opgemaakt proces-verbaal, op 12 Juni 1919 aan de hem hoorende Rijksveldwachters heeft verklaard, dat de persoon, die bij van den O. stond, was gekleed met lichtgele jas, waar hij op 24 Juni 1919 tegenover den Rechter-Commissaris, belast met de instructie van strafzaken bij de Arrondissements-Rechtbank te 's-Hertogenbosch, blijkens diens proces-verbaal, heeft gesproken over een jong persoon, die een geelachtig bruine overjas aan had, en waar vaststaat, dat appellant ter terechtzitting van den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch dezelfde jas droeg, als ter terechtzitting van het Hof aan getuige is vertoond en van welke door hem toen „gele” genoemde jas getuige destijds heeft verklaard: „Hij had ook een dergelijke overjas aan, welke hij nu ook draagt.”;

Overwegende dat een op den ambtseed op 8 Juni 1919 opgemaakt proces-verbaal van A. van W., opperwachtmeester, commandant van de Brigade Bergeijk van de Koninklijke Maréchaussée, inhoudt, dat op 8 Juni 1919 door relavant is in beslag genomen op J. C. V., reiziger, wonende te Luijksgestel, een jas, welke jas door hem, relavant, zal worden gedeponeed ter Griffie van de Arrondissements-Rechtbank te 's-Hertogenbosch;

Overwegende dat uit den inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen voortvloeien de volgende aanwijzingen:

1o. dat appellant met P. van den W. eenigen tijd vóór 14 Februari 1919 eene afspraak had gemaakt, dat hij, appellant, P. van den O. van het geld zoude berooven, dat deze, als gewoonlijk, naar de boterfabriek te Sint Oedenrode zoude overbrengen, en dat van den W. hem, appellant, in zijn garnizoen een telegram zoude zenden, dat zijne, appellants, zuster ziek was;

2o. dat appellant in het begin van Februari 1919 met van den W. zich een valsche snor heeft laten aanmeten bij een kapper te Eindhoven;

3o. dat appellant op 13 Februari 1919 verlof heeft gekregen op een door zijnen commandant ontvangen telegram omtrent ziekte van zijne zuster;

4o. dat appellant in den nacht van 13 op 14 Februari 1919 heeft gelogeerd op kosten van van den W. in een hotel te Eindhoven en

in dat hotel in den avond van 13 Februari 1919 met van den W. in gezelschap is geweest;

5o. dat appellant in den morgen van 14 Februari 1919, gekleed in grijsgroene militaire uniform, te Eindhoven aan de tram uit Sint Oedenrode een rijwiel heeft in ontvangst genomen, dat door van den W. hem dien morgen van uit Sint Oedenrode was toegezonden;

6o. dat van den W. in Februari 1919 in het bezit was van de ter terechtzitting van den Krijgsraad en van het Hof aanwezige gele jas, die hij op een avond in die maand van een kleermaker te Eindhoven heeft teruggehaald, in het voorjaar van 1919 aan een kellner te Eindhoven in bewaring heeft gegeven en in Maart 1919 heeft verkocht;

7o. dat P. van den O., ten tijde en ter plaatse, als in de telastlegging aangegeven, is aangerand op de daarbeschreven wijze en met den daar aangegeven afloop van deze aanranding door een persoon, die, wat leeftijd, lengte, postuur en gezicht betreft, met appellant veel overeenkomst vertoonde en die gekleed was met een gele jas, soortgelijk aan de ter terechtzitting van den Krijgsraad en van het Hof aanwezige, en een rijwiel bij zich had;

8o. dat appellant tijdens het onderzoek van de zaak tegenstrijdige verklaringen heeft afgelegd, immers een aantal daadzaken, die hij voor den Officier-Commissaris had ontkend, daarna ter terechtzitting van den Krijgsraad en van het Hof heeft erkend;

Overwegende dat uit deze aanwijzingen, beschouwd in onderling verband en samenhang, wettig en overtuigend is bewezen, met appellants schuld daaraan, hetgeen hem is te laste gelegd;

Overwegende dat dus het vonnis van den Krijgsraad, wat de bewezen- en schuldigverklaring betreft, in stand kan blijven, zij het dan ook op andere gronden, dan de in het vonnis daarvoor aangevoerde;

Overwegende dat de Krijgsraad het ten laste van appellant bewezen verklaarde te recht heeft gequalificeerd als in het vonnis is geschied, terwijl de straffen, zoowel de hoofd- als de bijkomende straf, te recht zijn opgelegd en de duur van de hoofdstraf staat in goede verhouding tot den ernst van het gepleegde feit;

Overwegende dat derhalve het vonnis, met vervanging van de bewijsvoering door de bovenstaande, kan worden bevestigd, zijnde appellant daardoor niet bezwaard;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 198, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55. van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Verklaart appellant niet te zijn bezwaard met het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 5 December 1919 te zijnen laste gewezen;

Bevestigt dat vonnis met vervanging van de bewijsvoering door de bovenstaande;

Gelast, dat onmiddellijk na de uitspraak van deze sententie de

in beslag genomen jas zal worden teruggegeven aan J. C. V., reiziger, wonende te Luijksgestel, en de in beslag genomen broek aan appellant.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 11 Juni 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch en P. A. Spaan, toegevoegde-raden.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Beklaagde heeft zijn eigen verdediging gevoerd.

Opzettelijk en wederrechtelijk beschadigen van een dier.

Beklaagde heeft te paard zittend met een flaubert-pistooltje geschoten op een hond, die blaffend op het paard kwam toeloopen.

Beklaagdes beroep op noodweer verworpen.

In de zaak, in eerste instantie aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambshalve eischer ter eenre,

en

B., oud 46 jaar, geboren te Leerdam, Majoor bij den Staf der cavalerie, gedaagde, ter andere zijde, ingevolge artikel 51 der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, in eerste instantie voor het Hof terechtstaande.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de stukken van het geding, voor zooveel noodig aan gedaagde vertoond en voorgehouden, waaronder die betreffende de precedente informatiën, te dezer zake genomen ingevolge 's Hof's beschikking dd. 9 April 1920;

Gelet op 's Hof's beschikking d. d. 4 Mei 1920, waarbij tegen gedaagde is verleend mandament van dagvaarding in persoon;

Gezien de conclusie, door den eischer ambtshalve genomen, daartoe strekkende, dat de gedaagde zal worden schuldig verklaard aan:

„Opzettelijk en wederrechtelijk een dier, dat aan een ander toebehoort, „hoort, beschadigen”, en deswege veroordeeld tot eene geldboete van veertig gulden, bij niet-betaling te vervangen door veertig dagen hechtenis;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht, en op de verklaringen van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuige H. D. B., gezelschapsjuffrouw, wonende te 's Gravenhage;

Gezien de door den gedaagde aan het Hof toegezonden memorie van verdediging;

Overwegende dat aan gedaagde door den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht is te laste gelegd, dat hij op den 14 October 1919, des namiddags omstreeks kwartier over twaalf uren, onder de gemeente 's Gravenhage, opzettelijk en wederrechtelijk een hond, toebehoorende aan de Weduwe van Mr. A. E. H. G., althans aan een ander dan aan hem, gedaagde, heeft beschadigd, door, met gebruikmaking van een geladen schiettuig, moedwillig en zonder recht op dien hond te schieten, met het gevolg, dat dit dier aan mond en rechter voorbeen werd verwond;

Overwegende dat, blijkens een aan gedaagde vertoond en voorgehouden uittreksel uit het stamboek der Heeren Officieren, bij het Departement van Oorlog berustende, afgegeven op 16 April 1920, voor den Minister door den Secretaris-Generaal (geteekend) A. J. Doorman, blijkt: *a.* dat gedaagde bij Koninklijk besluit van ..... is benoemd tot Tweede-Luitenant bij het 1ste Regiment Huzaren; *b.* dat gedaagde bij Koninklijk besluit van ..... is benoemd tot Majoor;

Overwegende dat, blijkens een door den Secretaris-Generaal van het Departement van Oorlog voor eensluidend afgegeven afschrift van het proces-verbaal, gedaagde op ..... te Deventer heeft afgelegd den eed als tweede-luitenant;

Overwegende dat gedaagde het hem te laste gelegde heeft bekend, opgevende:

dat hij op 14 October 1919 te 's-Gravenhage te paard reed op den Ouden Scheveningschen weg op het ruiterspad tusschen het hooge pad en de trambaan; dat op een gegeven oogenblik in de buurt van „de Promenade” een groote zwarte herdershond blaffende hem tegemoet kwam; dat zijn paard bang werd en dwars op het ruiterspad ging staan; dat het paard niet steigerde, doch keert maakte; dat hij toen met een klein hagelpistooltje, geladen met een patroon met musschenhagel, op den hond heeft geschoten; dat hij daardoor den hond raakte aan den mond en den voorpoot; dat de hond jankende, met een der pooten in de hoogte, wegliep naar het fietspad;

Overwegende, dat de volgende getuigen onder eede hebben verklaard:

1. H. D. B., gezelschapsjuffrouw, wonende te 's Gravenhage: dat zij in het najaar van 1919 — het kan wel op den 14den Octo-

ber 1919 geweest zijn — des middags te 12 uur ongeveer, te 's-Gravenhage liep op het wandelpad van den Ouden Scheveningschen weg tusschen „de Promenade” en „Zorgvliet”; dat zij een jongen Duitschen herdershond, toebehoorende aan Mevrouw de Wed. Mr. A. E. H. G., bij zich had; dat de hond los liep; dat op het ruiterspad een majoor te paard haar tegemoet kwam; dat de hond naar het ruiterspad ging en blaffend op het paard toeliep; dat het paard een beetje schichtig werd en met het achterlijf heen en weer ging; dat zij vervolgens zag, dat de majoor een pistool of revolver trok en daarmede op den hond schoot; dat zij een vuurstraal zag en een knal hoorde, toen de majoor schoot; dat de hond daarop jankende en bebloed naar haar toekwam; dat hij aan zijn bek bloedde en door eenige schrammen aan den kop (bij het oog en den neus) beschadigd was; dat zij en Mevr. G. den bek van den hond met boorwater hebben gewaschen; dat de hond na eenige dagen weer beter was;

2. A. J. L. van der H., automobielverhuurder, wonende te 's-Gravenhage;

dat hij op 14 October 1919, des middags te 12 uur, ongeveer, heeft gezien, dat te 's-Gravenhage op den Ouden Scheveningschen weg een hond dwars over den weg ging in de richting naar de tramrails; dat hij toen een schot hoorde en zag, dat een majoor te paard, die op het ruiterspad reed, met een revolver op den hond schoot; dat de hond toen ongeveer 6 a 7 M. van dien majoor af was; dat, nadat het schot gevallen was, de hond jankende en hinkende wegliep naar eene dame op het wandelpad; dat hij bloed heeft gezien aan den bek en aan een der voorpooten van den hond; dat de majoor, toen hij schoot, met zijn paard dwars op het ruiterspad stond;

Overwegende dat door de bekentenis van gedaagde, bevestigd door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit de bovenvermelde beëdigde getuige-verklaringen, wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen gedaagde is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan, met dien verstande, dat de hond toebehoorde aan de weduwe van Mr. A. E. H. G., en met deze uitzondering, dat niet is bewezen, dat de hond aan het rechter voorbeen werd verwond;

Overwegende dat gedaagde wel tot zijn verweer heeft aangevoerd, dat hij zou hebben gehandeld uit noodzakelijke verdediging, als omschreven in artikel 41 van het Wetboek van Strafrecht; dat evenwel — nu gedaagde zelf heeft verklaard, dat hij geen gevaar liep om van het paard te worden gegooid en dat het paard niet steigerde, doch keert maakte, terwijl enkel is gebleken, dat de hond tegen het paard blafte, niet dat dit dier het paard beet of op andere wijze aanrandde of zocht aan te randen, — het Hof dit verweer niet aanvaardt;

Overwegende dat het bewezen verklaarde feit behoort te worden gequalificeerd als: „Het opzettelijk en wederrechtelijk een dier, dat „geheel aan een ander toebehoort, beschadigen”;

Overwegende dat, nu is gebleken, dat gedaagde bij zijn handeling

heeft gebruik gemaakt van een vuurwapen van uiterst klein kalibër en geladen met musschenhagel, hetwelk slechts bij uitzondering beschadiging van eenige beteekenis zou kunnen toebrengen, en in dit geval dan ook slechts eene geringe en zeer spoedig herstelde beschadiging van den hond heeft teweeggebracht, aan gedaagde de lichtste straf, en wel eene geldboete van vijftig cents, behoort te worden opgelegd;

Gezien de artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 1, 3 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64), 23, 350, 1ste lid, van het Wetboek van Strafrecht, en 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in eerste instantie in Naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan, met den verstande en de uitzondering, als hierboven aangegeven;

Qualificeert het bewezen verklaarde feit als: „Het opzettelijk „en wederrechtelijk een dier, dat geheel aan een ander toebehoort, „beschadigen”;

Veroordeelt gedaagde deswege tot een geldboete van vijftig cents;

Bepaalt, dat deze boete, bij gebreke van betaling, zal worden vervangen door hechtenis van één dag;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen, hetgeen gedaagde meer is te laste gelegd, dan bij deze sententie als bewezen is aangenomen, en spreekt gedaagde daarvan vrij;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat door het gerechtelijk onderzoek, naar eisch van rechten, is bewezen, hetgeen den beklaagde is te laste gelegd, met zijne schuld daaraan;

dat de beklaagde er niet mede tevreden, dat hij den hond in kwestie vrees had aangejaagd, wat de hond er van door deed gaan, daarenboven nog, zonder recht of vergunning, op dat wegvluchtend dier heeft geschoten, met de gevolgen als in de telastlegging genoemd;

dat zulk een ongemotiveerd en ongerechtigd optreden, te meer te misprijzen is in den beklaagde, omdat die, door zijn ambt, geroepen is om aan anderen gevoelens van zelfbedwang en mildheid jegens de dieren bij te brengen.

Ter verdediging droeg de beklaagde, B. voor:

1o. dat door hem niet „wederrechtelijk” op den bewusten hond is geschoten, doch dat zulks door hem is gedaan op grond van het bepaalde bij art. 41 Wetb. v. Strafr. aangezien hij door den bewusten hond werd aangevallen en hij vermeent het recht te hebben zich

daartegen te verdedigen; dat hij derhalve handelde uit wettige zelfverdediging;

2o, dat er geen quaestie van was dat hij alvorens te schieten, den hond vrees had aangejaagd, waardoor deze wegliep, zooals in de conclusie van eisch is vermeld, aangezien hij, te paard zittende, geen middel bezat om het dier vrees aan te jagen;

3o, dat de hond niet is weggevlucht en daarna door hem op het wegvluchtende dier zou zijn geschoten, maar dat door hem geschoten is tijdens den aanval van den hond; dat zulks blijkt uit de lichte verwoningen, die zijn ontstaan welke zich aan de voorzijde van kop, snuit of bek bevonden en dat het niet mogelijk zou zijn geweest een vluchtend dier op deze wijze te verwonden; dat wel is waar door de getuige Mej. B. is verklaard, dat door hem op den hond is geschoten toen deze zich verwijderde, maar dat hij in deze wijst op de niet volkomen geloofwaardigheid van deze getuige, die aanvankelijk heeft verklaard dat door hem met een sabel naar den hond zou zijn geslagen of gestoken, terwijl hij vermeent aan het Hof te hebben kunnen duidelijk maken en aantoonen dat daarvan geen sprake kon zijn:

1e, omdat hij nimmer met een sabel rijdt;

2o, het niet mogelijk is om eerst met een sabel te slaan en daarna een vuurwapen te bedienen;

4o, dat hij zijn optreden noch ongemotiveerd noch ongerechtigd acht, zooals in de conclusie van eisch is vermeld, omdat door het met groote snelheid uitschieten en aanvallen van honden op ruiters ook al strekt de aanval zich niet zoover uit, dat ruiter of paard door den aanvallenden hond wordt gebeten, toch zoowel voor ruiter, paard, als voor derden, gevaar ontstaat, doordat de paarden tengevolge van het schichtig worden op zij kunnen springen, er van door kunnen gaan of ergens tegen aan kunnen vliegen, waardoor tal van ongelukken hebben plaats gehad; dat in het bijzonder in het garnizoen 's-Gravenhage ruiters eindeloos overlast van uitschietende honden ondervinden, en dat het gevaar, door honden opgeleverd, niet bestaat in een onschuldige aanblijven, maar in het in dolle vaart op paarden toerennen, waardoor deze schichtig worden, uit de hand geraken en ongelukken kunnen veroorzaken;

dat hij hierbij voegt eene verklaring van den Luit.-Kolonel van den Generalen Staf H. C. Fortanier, Chef van het Hoofdkwartier van het Veldleger, welke verklaring deze Hoofdofficier bereid is onder eede te bevestigen;

dat hij derhalve het Hof verzoekt ook van uit dit oogpunt de onderhavige zaak te willen beschouwen, en zoo noodig door het hooren van getuigen de juistheid van bovenstaande te willen vaststellen;

5o, dat ter zake bij de politie ingebrachte klachten niets helpen, omdat eerst dan de politie kan ingrijpen, indien een hond inderdaad gebeten heeft, en indien zulks niet heeft plaats gehad, de politie den eigenaar slechts kan waarschuwen, meer niet;

anderzijds politieambtenaren bijna nimmer ter plaatse aanwezig zijn, indien zich dergelijke gevallen voordoen, de identiteit der hon-

den nagenoeg nimmer is vast te stellen en zelfs al ware politie aanwezig deze toch het uitschieten van een hond en het daardoor ontstane gevaar niet kan beletten;

6o. dat hij ten zeerste moet opkomen tegen de clause in de conclusie van eisch „dat zulk een ongemotiveerd en ongerechtigd „optreden te meer te misprijzen is enz. enz.”

omdat hier geen sprake is van een gemis aan zelfbedwang of van mildheid tegenover dieren, wat blijkt o.a. omdat door hem het meest onschuldige middel gekozen is dat kon worden toegepast, n.l. een flaubert pistooltje van zeer geringe uitwerking, met zeer fijne hagel geladen, waarbij het niet in de bedoeling ligt om dieren te verwonden of te mishandelen, maar slechts om deze af te schrikken, zoodat hij ten zeerste moet opkomen tegen een voorstelling der motieven, die hem hebben geleid te handelen zooals door hem is geschied, als in de conclusie van eisch is gegeven;

7o. dat bij hem de vraag is gerezen, wie eigenlijk beschermd worden de honden of de ruiters, en dat er naar zijn meening meer voor te zeggen is, dat de bescherming zich uitstrekke over de laatsten;

dat er geen enkele bepaling bestaat die ruiters beschermt tegen het gevaarlijk optreden van honden en dat elke ruiter machteloos daartegenover staat;

8o. dat van „opzettelijk” beschadigen van een dier, als in de slotclause der conclusie van eisch wordt gezegd, geen sprake kan zijn en dat dan ook de lichte verwonding een niet gewild gevolg is geweest van de poging tot zelfverdediging en geenszins als doel der handeling voorop gesteld mag worden;

9. dat hij verder verwijst naar het door hem verklaarde in zijn verhoor voor den rechter-commissaris d.d. eerste helft Mei 1920.

„Het is niet duidelijk waarom tegen den gedaagde mandement van dagvaarding in persoon is gevraagd en verleend. Dit mandement diende toch in den stijl van praktijk bij den Hove van Holland tot in den jare 1810 in gebruik geweest zijnde (art. 75 P. I.) slechts voor gevallen, waarin waarschijnlijk lijfstraf moest worden opgelegd en het is toch wel aan te nemen dat zoodanige straf hier niet in uitzicht stond.

Red. M. R. T.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 11 Juni 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch en P. A. Spaan, toegevoegde-raden.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. W. Francken.

Vrijpraak van een gepensionneerd hoofdofficier, belast met de

administratie en het beheer van het spaarfonds van de geïnterneerde militairen van vreemde nationaliteit, die werd beschuldigd in zijne kasboeken verschillende bedragen verkeerdelijk te hebben geboekt en zich tot dat fonds behoorende gelden te hebben toegeëigend.

In de zaak, in eerste instantie aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof tusschen den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve eischer, ter eenre

en

C. A. H., oud 67 jaar, geboren te Batenburg, met den rang van kolonel gepensionneerd luitenant-kolonel kwartiermeester, gedaagde ter andere zijde, ingevolge artikel 51 der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, in eerste instantie voor het Hof terechtstaande.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de stukken van het geding, voor zooveel noodig aan gedaagde vertoond en voorgehouden, waaronder die betreffende de precedente informatiën, te dezer zake genomen, ingevolge 's Hofs beschikking d.d. 23 Sept. 1919;

Gelet op 's Hofs beschikking d.d. 23 Sept. 1919, waarbij tegen gedaagde is verleend mandament crimineel;

Gezien de conclusie, door den eischer ambtshalve genomen, daartoe strekkende, dat de gedaagde zal worden schuldig verklaard aan: „Als officier gesteld zijnde in eene militaire administratie en bewind van penningen, eenige ontrouw en falsiteit daaromtrent begaan”, en deswege, veroordeeld tot twee maanden militaire gevangenisstraf, met bepaling, dat de tijd, door den gedaagde vóór de tenuitvoerlegging van 's Hofs uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering dier militaire gevangenisstraf van 17 October 1919 tot 31 October 1919 in mindering zal worden gebracht;

Gezien de conclusie, voor den gedaagde genomen, daartoe strekkende, dat het den Hove behage, den gedaagde vrij te spreken van het hem te last geleide;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht, en op de verklaringen van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuigen:

J. W. A. hoofdcommies bij het agentschap van het Ministerie van Financiën te Amsterdam;

Ph. J. R. gep. majoor der militaire administratie, wonende te Barneveld en

J. H. M. gep. luit. kol. der militaire administratie wonende te 's-Gravenhage

en op de verklaringen van J. J. M. accountant, wonende te 's-Gravenhage;

Gehoord de pleidooien;

Overwegende dat aan gedaagde door den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht is te laste gelegd, dat hij, met den rang van kolonel gepensionneerd luitenant-kolonel kwartiermeester, bij kon. besluit van ....., toegevoegd aan de Afdeeling „Interneering” van het Algemeen Hoofdkwartier, bij die afdeeling sedert dien tot 27 Mei 1919, of daaromtrent te werk gesteld en werkzaam geweest in de administratie en het bewind van penningen van het tot den Interneeringsdienst behoorende spaarfonds der geïnterneerde militairen van vreemde nationaliteit, meer in het bijzonder der geïnterneerde Belgische militairen, en alzoo tot eenigen militairen dienst gebruikt, derhalve als ambtenaar of als met eenigen openbaren dienst belast persoon, ontrouw en falsiteit daaromtrent heeft begaan, door in voorschreven tijdvak te 's-Gravenhage of elders in Nederland

A. opzettelijk de kasboeken 3, 4 en 5 van werkgelden van geïnterneerden, door hem, gedaagde, onderscheidelijk gefolieerd op 7 April 1917, 14 Januari 1918 en 25 September 1918 en geparafeerd en uitsluitend bestemd tot contrôle der voorgescreven administratie, valschelijk op te maken en te vervalschen door tegen beter weten in, in strijd met de waarheid, en ten nadeele der geïnterneerden, als ontvangst minder te boeken, dan ingekomen en wel in:

I.

kasboek 3:

op folio 16,

onder 1 Juni 1917, van betaalmeester te 's-Gravenhage, rente schatkistpromessen *f* 4597.— in plaats van het werkelijke bedrag van *f* 4797.—;

op folio 51,

onder 4 September 1917, van Nederlandsche Bank, rente schatkistpromessen *f* 3094.45 in plaats van het werkelijke bedrag van *f* 3194.45;

op folio 87,

onder 4 December 1917, rente verwisselde schatkistpromessen *f* 7027.76, in plaats van het werkelijke bedrag van *f* 7077,76;

II.

kasboek 4:

op folio 20,

onder Maart 1918, rente van gekochte schatkistpromessen *f* 7133.32 in plaats van het werkelijke bedrag van *f* 7233.32;

op folio 29,

onder 2 April 1918, rente schatkistpromessen *f* 33.585.50 in plaats van het werkelijke bedrag van *f* 33.785.50;

- op folio 39,
 onder 27 April 1918, rente van schatkistpromessen *f* 37.070.—
 in plaats van het werkelijke bedrag van *f* 37.170.—;
- op folio 50,
 onder 28 Mei 1918, rente van schatkistpromessen *f* 13.890.—
 in plaats van het werkelijke bedrag van *f* 13.990.—;
- op folio 76,
 onder 29 Juli 1918, rente van schatkistpromessen *f* 2534,80, in
 plaats van het werkelijke bedrag van *f* 2584,80;

III.

kasboek 5:

- op folio 2,
 onder 27 September 1918, rente van gekochte schatkistpromessen
f 39.730.—, in plaats van het werkelijke bedrag van *f* 39.930.—;
- op folio 14,
 onder 28 October 1918, rente van gekochte schatkistpromessen
f 29.646.—, in plaats van het werkelijke bedrag van *f* 29.746.—;

B. opzettelijk die verschillen tusschen de geboekte en ontvangen gelden, zijnde onderscheidelijk *f* 200.—, *f* 100.—, *f* 50.—, *f* 100.—, *f* 200.—, *f* 100.—, *f* 100.—, *f* 50.—, *f* 200.— en *f* 100.—, makende te zamen uit *f* 1200.—, welke gelden hij in zijne voorzegde bediening onder zich had, te verduisteren, door willens en wetens deze gelden, aan de geïnterneerden, althans aan een ander dan aan hem, gedaagde, toebehoorende, aan de rechthebbenden te onttrekken en te onthouden en zich wederrechtelijk toe te eigenen;

Overwegende dat, blijkens een aan gedaagde vertoond en voorgehouden uittreksel uit het stamboek van H. H. Officieren bij het Departement van Oorlog berustende, afgegeven op 3 October 1919, voor den Minister door den Secretaris Generaal geteekend, A. J. Doorman, blijkt: *a.* dat gedaagde, na bij Kon. besluit van ..... te zijn benoemd tot 2e luitenant-kwartiermeester bij het 1e Reg. Infanterie, bij Kon. besluit van ..... met ingang van ....., op zijne aanvraag, onder toekenning van pensioen en van den rang van kolonel, een eervol ontslag uit den militairen dienst is verleend: *b.* dat gedaagde bij Kon. besluit van ....., is toegevoegd aan de Afdeeling „Interneering”, van het Algemeen Hoofdkwartier en bij Kon. besluit van ....., van deze werkzaamstelling, gerekend van 1 Juni 1919, op zijn verzoek, eervol is ontheven;

Overwegende dat, blijkens een door den Secretaris-Generaal van het Departement van Oorlog voor eensluidend afschrift afgegeven afschrift van het proces-verbaal, gedaagde op ..... te Leeuwarden heeft afgelegd den eed als tweede-luitenant-kwartiermeester;

Overwegende dat het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat gedaagde het hem in aanhef en onder A.

te laste gelegde heeft gepleegd, bijzonderlijk niet, dat de kasboeken, bedoeld onder A., uitsluitend waren bestemd tot contrôle der in de telastlegging omschreven administratie, noch dat gedaagde schuldig is aan het hem in aanhef en onder B. te laste gelegde, dat gedaagde derhalve behoort te worden vrijgesproken;

Gezien art. 51, van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in eerste instantie in Naam der Koningin!

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen, hetgeen gedaagde is te laste gelegd;

Spreekt gedaagde mitsdien vrij;

Ontzegt allen eisch.

Deze sententie geeft ons aanleiding tot een opmerking en een paar vragen. Zoover uit de sententie blijkt achtte het Hof het niet noodig, dat een verdachte, die in eersten aanleg voor dat college terecht staat, naar den militairen rechter verwezen wordt. In zoodanig geding bestaat dus geen beschikking tot verwijzing, „die den grondslag uitmaakt van de in te winnen informatiën”. Daarvoor treedt zeker in de plaats het „mandament crimineel”, dat in de sententie genoemd wordt, doch waarin niet schijnt voor te komen een omschrijving van het feit dat den beklaagde wordt ten laste gelegd zooals de beschikking tot verwijzing naar den krijgsraad behoort te bevatten. Voor aanduiding van dit mandament is gebezigd de naam van het genus maar niet van de species: werd er ten deze geprocedeerd bij apprehensie of bij dagvaarding in persoon, gelijk de stijl van praktijk, bij den Hove van Holland tot in den jare 1810 in gebruik geweest zijnde, onderscheidt? Waarom is eindelijk art. 3 C. W. L. niet aangehaald?

Red. M. R. T.

Wij laten hier nog volgen de pleidooien van den Advocaat-Fiscaal en van den verdediger, zooals die zijn opgenomen in het verslag van deze strafzaak voorkomende in de N. R. Ct. van 10 Juni 1920, Ochtendblad A.

De advocaat-fiscaal voor de zee- en landmacht, jhr. mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt, zegt, dat het onaannemelijk is, dat beklaagde bona fide te werk zou zijn gegaan, omdat de kenbaar geworden feiten anders uitwijzen; valscheden als waarover het hier gaat, geschieden niet onwillekeurig; die worden eerst bedacht en dan willens en wetens gepleegd; accountant Moret zegt dan ook: het staat vast, dat beklaagde wetens het disconto der schatkistpromessen foutief heeft geboekt ten nadeele van de kas; onhandig of onbeholpen is de beklaagde daarbij niet, doch wel zeer misleidend te werk gegaan. Ter verduidelijking voor het hof van de door beklaagde gepleegde valscheden toont spreker een tiental cartons, waarop met cijfers van ongeveer zeven centimeter grootte de door

beklaagde vervalschte cijfers staan aangegeven, en waaruit, volgens spr., ten duidelijkste blijkt, dat beklagde met zijn vervalschingen volgens een bepaald systeem is te werk gegaan, en de valscheden naar een bepaald en listig stelsel zijn verricht. Het feit reeds, aldus spr., dat de kolonel, in de model-kasboeken van werkgelden van geïnterneerden, afgestempeld met: Opperbevelhebber Land- en Zee-macht, Interneerings-Bureau, en door den beklagde, in zijn hoedanigheid van kolonel-kwartiermeester toegevoegd aan de afdeling interneering, gewaarmerkt en ondertekend, de vervalschte posten tusschen juiste betalings- en ontvangsten-posten inschrijft en laat doorloopen, alsof de vervalschte posten ook echt waren, is op zich zelf reeds zeer misleidend; daardoor werden de boeken, in plaats van aan hun bestemming: bevorderlijk te zijn aan een goede contrôle, getrouw te blijven, een bron van bemoeilijking en ontduiking van de contrôle. Toen later de kolonel er mee begon om in de kasboeken 4 en 5 betalingen en ontvangsten door anderen te doen inschrijven, gaf hij het inschrijven van de vervalschte posten niet uit handen, maar bleef dit eigenhandig doen; heel veel moeite en tijd heeft het dan ook gekost, de valscheden te ontdekken en vast te stellen; daarvoor is moeten worden ingeroepen de hulp van een eerste kracht accountant en overlegging van staten door en vanwege het ministerie van financiën. De schatkist-promessen waarover het nu ten slotte gaat, bleken in de boeken juist te zijn weergegeven; maar voor de verificering van de ontvangen renten stonden den accountants geen gegevens ten dienste; die moesten aan het ministerie van financiën worden opgevraagd en zijn welwillend verstrekt; toen kwam aan den dag het verschil tusschen het geboekte en het werkelijke disconto.

Ook weerspreken de feiten beklagdes bewering, dat hij, door vergelijking van de boeksaldi met het kassaldo, zou hebben kunnen opmaken, of er een kas-te-kort was en hoe groot dat dan was; beklagde is dan ook in den loop van het proces zelf op die bewering teruggekomen en heeft gezegd, dat niet was na te gaan, of het kassaldo met het boeksaldo klopte, omdat de boeken niet bij waren; dat pas bij de geheele afwikkeling van het spaarfonds zal kunnen blijken, wat ontbreekt; dat er al in 1917 een kolossale verwarring in zijn administratie was; dat hij niet kon opgeven, hoe groot het bedrag was van de aan het bureau interneering opgezonden spaargelden, toekomende aan geïnterneerde en te werk gesteld geweest zijnde militairen; dat er loonlijsten zoek waren; dat vermits zijn boekhouding niet bij was, het tegoed der geïnterneerden niet kon worden vastgesteld.

Spr. merkt voorts op, dat toen kolonel Schotman, in overleg met den minister van oorlog, de hulp van het accountants-bureau van Moret had ingeroepen, beklagde zeide, dat hij nu het bijltje maar zou neerleggen; hij heeft de daad bij het woord gevoegd, hij is vertrokken en heeft als zijn adres achtergelaten Voorburg; deze plaats heeft hij zonder van de verandering van zijn adres kennis

te geven, verlaten en hij heeft zich geruimen tijd schuil gehouden nabij de grens en ook over de grens; beklaagde was dan ook niet ter verantwoording op te roepen, omdat zijn verblijfplaats onbekend was.

Spr. concludeert tot schuldigverklaring van beklaagde aan: als officier gesteld zijnde in een militaire administratie en bewind van penningen, eenige ontrouw en falsiteit daaromtrent begaan, tienmalen gepleegd, en vraagt deswege veroordeeling tot twee maanden militaire gevangenisstraf, met aftrek van de van 17 tot 31 October ondergane voorloopige hechtenis.

Mr. Franken, uit Den Haag, meent, dat het eenige verwijt, dat beklaagde kan treffen, is, dat hij zich zoo lang heeft laten gebruiken voor het hondenbaantje, tegen een loon, dat thans een straatveger te Amsterdam geniet. De verwarring in de administratie vindt ook haar oorzaak hierin, dat van alle kanten aan het spaarfonds werd getrokken; b.v. door de Engelsche legatie, die belegging van de gelden wenschte in Engelsche staatsschuld; door België, die weer andere verlangens had. Steeds werd aan allerlei klachten en verzoeken zooveel mogelijk tegemoet gekomen; generaal Onnen wilde maar, dat alles gebeuren moest, en nu het misgeloopen is, wordt beklaagde alles voor de voeten geworpen. Nu alles bekend is, verdient, meent pleiter, beklaagde lof in plaats van blaam. Deskundige Moret heeft ook uitdrukkelijk verklaard, dat hij geen spoor van kwade trouw bij beklaagde heeft gevonden. Vervolgens schetst pleiter de treurige familieomstandigheden, waarin beklaagde verkeerde.

Op de dagen in de telastlegging vermeld is, zoo zeide pleiter verder, in het geheel geen rente ontvangen, hetgeen blijkt uit ten processe aanwezige bescheiden; daarmede valt eigenlijk al de geheele beschuldiging. Vervolgens brengt pleiter te berde, dat in het militaire dergelijk veranderde boekingen geoorloofd zijn, hetgeen nog door een voorbeeld wordt gesteund. Het is, zoo zeide hij, haarklooverij te zeggen, dat men niet mag doen, zooals beklaagde gedaan heeft; beklaagdes handelingen zijn finesses van boekhouding, waarvoor men niet iemand voor den strafrechter brengt. Pleiter houdt verder een juridisch betoog over het beklaagde ten laste gelegde en concludeert daarna tot vrijspraak van zijn cliënt.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie d.d. 9 Juli 1920.

President: Mr. Dr. C. J. A. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sase van Ysselst.

Raadsman: Mr. J. A. Rosenveldt.

Beklaagde is ten onrechte schuldig verklaard aan het misdrijf van verduistering omdat de telastlegging niet inhoudt, dat hij het desbetreffende voorwerp anders dan door misdrijf onder zich had; integendeel wijst de telastlegging er op dat hij het juist wel door misdrijf onder zich had.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

F., oud 26 jaar, geboren te 's Gravenhage, soldaat 2de klasse bij het Regiment Genietroepen, appellant,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtstaan ter zake, dat hij op 5 Juni 1919 te Utrecht opzettelijk een karabijn, letter K. No. 7777, welke aan den Staat der Nederlanden toebehoorde en welke hem door H. en Z. op 3 Juni 1919 ten huize van H. in gedeelten was overhandigd om die te gelde te maken, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend, door die aan den rechercheur en onbezoldigd Rijksveldwachter L. te verkoopen, althans ten verkoop aan te bieden;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 14 Februari 1920 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, het aan appellant te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis

aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als „verduistering” en te dier zake appellant heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf van vier maanden, met bepaling, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht van 5 tot 14 Juni 1919 en van 22 Juni tot 1 Augustus 1919, en met last tot teruggaaf van de in beslag genomen karabijn aan den Plaatselijk-Commandant te Utrecht, na verloop van acht dagen, nadat het geaprobeerde vonnis zal zijn gepronuntieerd;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid; dat het vonnis dus in zooverre in stand kan blijven; dat de Krijgsraad evenwel ten onrechte het bewezene heeft gequalificeerd als: „verduistering” en appellant deswege straf heeft opgelegd; dat toch, nu aan appellant niet is te laste gelegd, dat hij de bewuste karabijn anders dan door misdrijf onder zich had, — integendeel wijst de telastlegging er juist op, dat appellant de aan den Staat der Nederlanden toebehoorende karabijn, welke hem door H. en Z. op 3 Juni 1919 ten huize van H. in gedeelten was overhandigd om die te verkoopen, wél door misdrijf onder zich had, — dit bestanddeel van het in artikel 321 van het Wetboek van Strafrecht omschreven strafbaar feit in de telastlegging ontbreekt en de Krijgsraad derhalve ten onrechte genoemd artikel ten dezen heeft toegepast;

Overwegende dat, nu het bewezen feit evenmin valt in eenige andere, door straf te handhaven bepaling van wet of verordening, dit feit derhalve niet strafbaar is en appellant daarvan behoort te worden vrijgesproken; dat dus het vonnis ten aanzien van de qualificatie en de strafoplegging niet in stand kan blijven;

Gezien de artikelen 192, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 14 Februari 1920 ten laste van appellant gewezen, ten aanzien van de qualificatie en de strafoplegging;

Houdt het vonnis voor het overige in stand;

Verklaart het te laste gelegde en bewezen feit niet strafbaar en spreekt appellant mitsdien daarvan vrij;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 28 September 1920.

President Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. E. van Zinnicq Bergmann.

Het is in strijd met de wet en dus ongeoorloofd om, nadat de beschikking tot verwijzing naar den krijgsraad is genomen en daarvan een afschrift aan den beklaagde is uitgereikt, aan den inhoud van die beschikking iets toe te voegen of daarin wijziging te brengen; in casu was dit ook niet noodig omdat de oorspronkelijke verwijzing voldoende feitelijke gegevens bevatte om daarop zoowel de primaire als de subsidiaire telastlegging te grondvesten.

Vrijpraak van den beklaagde, die met een revolver op een ander heeft geschoten, omdat bij hem noch opzet, noch schuld in strafrechtelijken zin aanwezig was, doch zijn handeling was te beschouwen als een automatische zelfverdedigingsreactie op een onverwachte beweging van dengene op wien hij heeft geschoten.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

A. oud 31 jaar, geboren te Tjiawi in Nederlandsch-Oost-Indië, eerste-luitenant bij een Regiment Infanterie, appellant van een door den Krijgsraad te Arnhem op 26 April 1920 gewezen vonnis, ter eenre, — voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, op gronden en middelen, nader bij pleidooi toe te lichten, dat het den Hove moge behagen te vernietigen het vonnis, waarvan beroep, en appellant vrij te spreken,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hofs beschikking van 18 Juni 1920 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle, bij eisch a minima, is geconcludeerd tot verbetering van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft de kwalificatie en het

niet geven van eene beslissing omtrent de overtuigingsstukken, en dat alsnog bij sententie van den Hove de appellant zal worden schuldig verklaard aan: „Aan zijn schuld te wijten hebben, dat „een ander zwaar lichamenlijk letsel bekomt, gepleegd door een „ambtenaar, tot de gewapende macht behoorend persoon, in de uitoefening van zijn ambt”, met instandhouding overigens van het be-roepen vonnis, en met vrijspraak van appellant van hetgeen appellant meer of anders is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen; eindelijk zal worden bevolen dat onmiddellijk na de uitspraak van 's Hofs sententie van de als stukken van overtuiging in beslag genomen goederen de revolver zal worden teruggegeven aan appellant en de scherpe patronen aan het Rijk.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op den eisch a minima van den Advocaat-Fisikaal;

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van den ter terecht-zitting van het Hof gehoorde deskundige Dr. J. C., zenuwarts, wonende te 's Hertogenbosch;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij te Harderwijk op 21 October 1919, als officier van piket bij de bewakingstroepen van het Interneeringskamp, opzettelijk met de tot zijne uitrusting behoorende en met scherp geladen revolver een schot heeft gelost, op zeer korten afstand, op den geïnterneerden en door eenige soldaten bewaakten Rus A. T., ten gevolge waarvan deze door een kogel zwaar verwond werd aan hals, tong en lip;

subsidiar, dat aan appellants schuld te wijten is, dat genoemde Rus zwaar lichamenlijk letsel heeft bekomen of zoodanig lichamenlijk letsel, waaruit tijdelijke ziekte is ontstaan, door onder voorschreven omstandigheden en met voorschreven gevolgen zijn revolver af te schieten;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 26 April 1920 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan appellant subsidiar te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Aan zijne schuld te wijten „hebben, dat een ander zwaar lichamenlijk letsel bekomt, gepleegd „in de uitoefening van eenig ambt door een ambtenaar, tot de ge- „wapende macht behoorend persoon, waarbij deze gebruik maakt „van middel, hem door zijn ambt geschonken”, en appellant te dier zake heeft veroordeeld tot één maand hechtenis, met bevel, dat deze

straf niet zal worden ondergaan, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat appellant zich vóór het einde van een proeftijd van één jaar heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of, zoolang hij aan de krijgstucht onderworpen is, aan eene ernstige overtreding tegen de krijgstucht, of zelfs aan eene lichte zoodanige overtreding, indien deze tevens een strafbaar feit oplevert;

Overwegende dat het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat appellant het hem in de eerste plaats te laste gelegde feit heeft gepleegd, meer in het bijzonder niet, dat hij, toen hij een schot loste op den in de telastlegging genoemden Rus, zulks deed opzettelijk;

Overwegende dat toch de zenuwarts te 's-Hertogenbosch, dr. J. C., als deskundige benoemd en beëdigd door den Officier-Commissaris in het garnizoen 's-Hertogenbosch, in zijn rapport op de door hem daarvoor aangevoerde gronden heeft betoogd en geconcludeerd, dat appellant, die niet lijdende is aan ziekelijke storing der geestvermogens, ten gevolge van zijne Oostersche afstamming heeft levendige fantasie, verwachtings-gevoelens (verwachtings-angst), neiging tot mystiek, verhoogde auto-suggestibiliteit, terwijl door erfelijke momenten van vaders-kant daarbij nog komen neuropathische momenten van overgevoeligheid; dat appellant door de kort aan het feit voorafgaande emoties — o.a. de poging tot ontsnapping even te voren van drie Russen — en doordat zijn geest in het hem zoo gevaarlijk dunkende milieu van het Interneeringskamp te Harderwijk zich reeds lang had gericht op zelfverdediging, op het oogenblik van de handeling zich in zeer heftige gemoedsbeweging heeft bevonden met algemeen sterk verhoogde reflex-prikkelbaarheid; dat, naar de overtuiging van hem, deskundige, het schot is gevallen als automatische zelfverdedigings-reactie op eene onverwachte beweging, die de Rus, dien appellant van wapenen voorzien achtte, maakte; dat de geest van appellant voor het tot stand komen van automatische reacties ontvankelijk en gevoelig was geworden en appellant in dien toestand niet in staat was om kalm na te denken en motieven te overwegen;

Overwegende dat dit deskundig gevoelen, waarbij de handeling van appellant wordt verklaard en besproken in denzelfden zin als appellant bij diens — vóór de benoeming van den deskundige op 19 November 1919 gehouden — verhoor voor den officier-commissaris in het garnizoen Harderwijk dit reeds had gedaan, toen hij verklaarde: „Op eenige meters van mij vandaan rukte de Rus zich „los, hief zijn linker arm op en draaide met zijn lichaam, waarop „ik op hem schoot, zonder dat mijn wil er op gericht was om te „schieten. Op zijne beweging heb ik instinctmatig geschoten. De Rus „viel neer en ik dacht, dat hij dood was. Ik kwam tot bezinning „en bedacht, dat ik een mensch vermoord had” — aan het Hof juist

is voorgekomen en mitsdien op de daarvoor aangevoerde gronden tot het zijne wordt gemaakt en wordt overgenomen;

Overwegende dat weliswaar door appellant, zoewel in het op 2 October 1919 door hem opgemaakt extra-rapport, als voor den Rijksveldwachter-brigadier-titulair E., blijkens diens tenzelfden dage opgemaakt proces-verbaal is verklaard, dat de Rus eene beweging maakte met zijn arm en dat hij, appellant, daarop op hem schoot, doch de aan den Officier-Commissaris gegeven nadere verklaring van deze woorden door het Hof wordt aanvaard in verband met de reeds op 29 October 1919 door appellant voor de officieren, belast met het voorloopig onderzoek, gevoerde verdediging, dat hij zijne revolver afschoot in eene reflex-beweging, zonder de bedoeling om iemand te treffen;

Overwegende dat appellant derhalve van het hem in de eerste plaats te laste gelegde behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende dat appellants raadsman bij diens pleidooi heeft be-toogd, dat ter zake van het aan appellant subsidiair te laste gelegde geen recht tot strafvordering aanwezig is, omdat appellant te dier zake door den Garnizoens-commandant niet naar den Krijgsraad is verwezen; dat immers de schriftelijke beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad, zooals die op 6 November 1919 van den Garnizoens-commandant is uitgegaan en in afschrift aan appellant is uitgereikt, enkel inhoudt, hetgeen in de telastlegging aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad in de eerste plaats voorkomt; dat wél in de beschikking tot verwijzing van 6 November 1919, zooals die bij de stukken van het dossier wordt aangetroffen, ook voorkomt hetgeen in de telastlegging in bovenbedoeld bevelschrift subsidiair staat vermeld, maar dat meerdere in de verwijzingsbeschikking moet zijn bijgeschreven, nadat aan appellant van die beschikking een afschrift was uitgereikt;

dat onder die omstandigheden enkel met den inhoud van dit afschrift mag worden rekening gehouden en appellant moet worden geacht enkel te dier zake naar den Krijgsraad te zijn verwezen;

Overwegende dat deze conclusie juist is, omdat het inderdaad volstrekt ongeoorloofd, immers met de wet in strijd is om, nadat eene beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad is genomen en daarvan aan den beklaagde een afschrift is uitgereikt, aan den inhoud van die beschikking nog iets toe te voegen of daarin eenige wijziging aan te brengen; dat echter ten onrechte door appellants raadsman uit deze juiste conclusie de verdere gevolgtrekking is gemaakt, dat nu ook ter zake van het in de telastlegging aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad aan appellant subsidiair te laste gelegde geen recht tot strafvordering aanwezig zoude zijn;

Overwegende dat toch daarbij is voorbijgezien — zooals door den- gene, die aan de beschikking tot verwijzing het eerst daarin niet voorkomende heeft toegevoegd, dit ook is voorbijgezien — dat het geenszins noodig is, dat verwijzing en telastlegging denzelfden in-

houd hebben, en dat eene verwijzing als aan appellant in afschrift is uitgereikt, voldoende feitelijke omschrijving bevat om daarop zowel de subsidiaire als de primaire telastlegging aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad te grondvesten; dat dan ook de latere aanvulling van de beschikking tot verwijzing niet alleen was ongeoorloofd, maar ook overbodig, omdat reeds ten overvloede in die beschikking voorkwam, dat appellant „opzettelijk” had gehandeld;

Overwegende dat dus met betrekking tot het aan appellant subsidiair te laste gelegde recht tot strafvordering wel aanwezig is, maar appellant ook van dit deel der telastlegging moet worden vrijgesproken, omdat op de boven weergegeven gronden, door den deskundige aangevoerd en door het Hof overgenomen hier schuld in strafrechtelijken zin niet bewezen is;

Overwegende dat dus het vonnis van den Krijgsraad niet in stand kan blijven;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, de artikelen 192, 198, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 26 April 1920 ten laste van appellant geweest;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen, hetgeen aan appellant zoo primair als subsidiair is te laste gelegd, en spreekt hem mitsdien daarvan vrij;

Beveelt, dat, onmiddellijk na de uitspraak van deze sententie, de in beslag genomen revolver zal worden teruggegeven aan appellant, en de in beslag genomen scherpe patronen aan den Garnizoenscommandant te Harderwijk;

Ontzegt allen anderen eisch.

ZEEKRIJGSRAAD TE WILLEMSOORD.

Dispositie van 21 Juli 1920.

Geaprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof den 3den September 1920 onder mededeeling dat het Hof „deze klachtzaak tot zich heeft genomen om haar in eersten aanleg te behandelen.”

President: Mr. W. de Sitter.

Leden: C. J. E. Brutel de la Rivière, J. J. Heilbron, C. J. O. Dorens en J. Rotgans.

Een klacht over een disciplinaire straf opgelegd door den com-

mandant van een Marine-Vliegekamp behoort in eersten aanleg te worden onderzocht door het H. M. G. ook al is die commandant niet een hoofdofficier.

Advies van den fiskaal, Mr. G. J. Jutte, in de klachtzaak van M. V., dienende als timmermansmaat onder Stambn. 5208, door den Commandant van het Vliegekamp „de Kooij”, den luitenant ter zee 2e klasse K. W. F. M. Doorman, op 9 Juni 1920 gestraft met 8 dagen provoostarrest om den 3en dag gewone voeding wegens „Terwijl hij als provoostarrestant zich op het Communicatievaartuig bevond, zich op een ondisciplinaire wijze uitgelaten tegen zijnen rapporteur”.

Alvorens op de hoofdzaak in te gaan wenscht de Zeekrijgsraad te Willemsoord mijne meening te kennen omtrent de vraag of in dit geval deze Zeekrijgsraad wel bevoegd is van deze klachtzaak kennis te nemen.

Ter voldoening aan dat verlangen heb ik de eer beleefdelijk het navolgende mede te deelen:

Tot nu toe werden klachten over disciplinaire straffen, opgelegd door de Commandanten van Vliegekampen aan onder hunne bevelen staande militairen, uit hoofde van den militairen rang der straffers — zij hadden immers den rang van luitenant ter zee der 1e of der 2e klasse — ingebracht bij en beslist door dezen Zeekrijgsraad. Zulks geschiedde conform de beslissing, vervat in de resolutie van het Hoog Militair Gerechtshof d.d. 1 Juni 1915 (M. R. T. X blz. 748 vlg.), waarbij, naar aanleiding van de aan het Hof toegezonden stukken, betrekking hebbende op de klacht van een marinier, deel uitmakende van het Marine-detachement op Ameland, over een disciplinaire straf, hem door den Commandant van het detachement opgelegd, werd beslist, dat de stukken behoorden te worden gezonden aan den Zeekrijgsraad te Willemsoord en zulks op grond dat de opvatting „dat een marine-detachement op een eiland is te beschouwen als de bemanning van een bodem en de Commandant van zoodanig detachement als Commandeerende officier van een bodem, door het Hof niet wordt gedeeld, wijkende die opvatting te verre af van den gewonen zin van het begrip „bodem” of „schip of vaartuig van oorlog”, zooals het in artikel 50 van 's Hof's Provisioneele Instructie wordt gebezigd.”

Nog bij beschikking van 21 November 1919 (M. R. T. XV blz. 471 vlg.) verwees het Hof een klachtzaak betreffende een bij het Vliegekamp te Veere dienenden korporaal-torpedist, die zich had beklaagd over een hem door den Commandant van dat vliegekamp opgelegde krijgstuhtelijke straf, naar dezen Zeekrijgsraad uit overweging: „dat, nu voormelde strafoplegger niet behoort tot een der categorieën van officieren der zeemacht, genoemd in artikel 50 van

's Hofs P. I., de behandeling van deze klacht niet door het Hof, doch door den krijgswaad behoort te geschieden."

Van waar nu twijfel of deze Zeekrijgswaad in de onderwerpelijke zaak wel bevoegd is?

Om dezen te verklaren moet ik op drie omstandigheden wijzen:

1o. Onlangs is de organisatie van den Marineluchtvaartdienst gewijzigd. Tot voor kort was de Commandant van dien dienst de verbindende schakel tusschen de Commandanten der vliegkampen en de Commandanten der Marine-directies. Bij beschikking van den Minister van Marine dd. 5 Mei 1920 Afd. S/B/D No. 68 is echter bepaald: „dat de vliegkampen in de Commandementen (c.q. onder-Commandementen) in hun geheel rechtstreeks komen te staan onder den Commandant (c.q. onder-Commandant) ter plaatse", zoodat de Commandanten der vliegkampen nu ongeveer in gelijke verhouding tot de Commandanten der Marinedirecties zijn komen te staan als de Commandant der onderzeedienstkazerne tot den Commandant der Marine te Willemsoord.

2o. Het Hoog Militair Gerechtshof pleegt kennis te nemen van klachten over disciplinaire straffen, opgelegd door den Commandant der onderzeedienstkazerne, een luitenant ter zee 1e klasse.

3o. In een geval waarbij een Commandant van een bewakingsvaartuig verdacht werd van zich aan een scheepvaartovertreiding te hebben schuldig gemaakt en de Advocaat-Fiskaal aan het H. M. G. had verzocht den verdachte te mogen dagvaarden voor het Hof, weigerde het Hof bij zijne beschikking van 21 November 1916 de gevraagde dagvaarding (M. R. T. XII blz. 458 en vlg.). Ter motivering van deze afwijzing vestigt het Hof er o.m. de aandacht op dat de verdachte tijdens het plegen der overtreiding niet rechtstreeks stond onder de bevelen van den Commandant der Marine ter plaatse, doch onder den Commandant van Hr. Ms. Wachtschip te Hellevoetsluis en komt na uitvoerige beschouwingen tot de slotsom dat de verdachte niet kon worden beschouwd als „Commandeerende officier" in den zin van art. 50 P. I.

Wanneer men nu opmerkt: dat het Hof eenerzijds steeds kennis neemt van klachten over disciplinaire straffen, opgelegd door den Commandant der onderzeedienstkazerne (een subaltern officier), rechtstreeks staande onder de bevelen van den Commandant der Marine ter plaatse, anderzijds de kennisneming van klachten over disciplinaire straffen, opgelegd door een Commandant van een vliegkamp (een subaltern officier) — tot voor kort niet staande rechtstreeks onder den Commandant der Marine ter plaatse — overlaat aan den Zeekrijgswaad en dan zich herinnert: hoe het Hof in zijn beschikking van 21 November 1916 opereerde met het begrip „rechtstreeks gesteld zijn onder", dan is het mij dunkt duidelijk hoe er twijfel is kunnen ontstaan of deze krijgswaad, nadat ook de Vliegkampen rechtstreeks zijn komen te staan onder de bevelen van den Commandant der Marine ter plaatse, nog wel bevoegd is kennis te

nemen van klachten over disciplinaire vergrijpen waarbij de Commandanten der Vliegkampen als straffers zijn betrokken.

Maar al werd aangetoond dat er twijfel in deze aangelegenheid is kunnen rijzen, dan is daardoor nog geenszins aangetoond, dat twijfel ten deze gerechtvaardigd is. Ik althans meen reden te hebben te twijfelen aan de rechtmatigheid van dien twijfel.

Niettegenstaande niemand minder dan de redactie van het M. R. T. (Deel XV blz. 472) verband meende te mogen leggen tusschen den gedachtengang van de beschikking van 21 November 1916 en dien van 21 November 1919, in dien zin namelijk: dat het Hof in het feit, dat de Commandant van het Vliegkamp te Veere niet rechtstreeks stond onder de orders van den Commandant der Marine ter plaatse, doch onder die van den Commandant van den Marineluchtvaartdienst en deze onder de Commandanten der Marine te Willemsoord en Middelburg, wellicht aanleiding heeft gevonden om, zooals het Hof oordeelde dat een Commandant van een bewakingsvaartuig niet was te beschouwen als een Commandeerende officier in den zin der wet, zoo ook een Commandant van een vliegkamp die qualiteit niet toe te kennen, waag ik zoodanig verband te betwijfelen.

Niet die gedachtengang is m. i. gevolgd, wel deze *in beide gevallen*. Beide keeren toetst het Hof de positie van Commandeerenden officier aan het wettelijk begrip „Commandeerende officier”, voorkomende in art. 50 P. I. Het geval waarover handelt de beschikking van 21 November 1916, was voor de toetsing veel moeilijker dan dat waarover handelt de beschikking precies drie jaren later genomen. In het geval 1916 trof het Hof iemand (Commandant van een bewakingsvaartuig) aan die uiterlijk als twee druppelen water geleek op een Commandeerenden officier van een schip of vaartuig van oorlog; het geval in 1919 betrof iemand, die Commandeerende officier werd genoemd (Commandant van een Vliegkamp), doch uiterlijk zeer weinig geleek op een Commandeerenden officier van een schip of vaartuig van oorlog.

In het geval behandeld bij de beschikking van 21 November 1916, gaf, om het eens kort, maar toch nauwkeurig uit te drukken, het Hof niets anders te kennen dan dat, zoomin als het bereid zou worden bevonden een Commandant van een sloep, behoorende bij een oorlogschip, te erkennen als Commandeerenden officier van een schip of vaartuig van oorlog, evenmin het Hof bereid was in dit geval als Commandeerenden officier te erkennen den uit de officieren van het Wachtschip te Hellevoetsluis door den Commandant van dat Wachtschip aangewezen Commandant van een bewakingsvaartuig, hetwelk ter uitoefening van den bewakingsdienst was gesteld ter beschikking van den Commandant van Hr. Ms. Wachtschip te Hellevoetsluis als belast met de leiding van den bewakingsdienst.

Dat in dit geval het „rechtstreeks gesteld zijn onder” een voorname rol speelt is duidelijk, doch dat dit begrip op ander gebied

ook zulk een gewichtige rol moet spelen, ontken ik. Of een Commandant van een vliegveld nu rechtstreeks staat onder den Commandant der Marine ter plaatse of niet doet m. i. niets ter zake; in beide gevallen wijkt de opvatting dat de bevolking van een Marine-vliegveld is te beschouwen als de bemanning van een bodem en de Commandant van zoodanige bevolking als Commandeerende officier van een bodem, te verre af van den gewonen zin van het begrip „bodem” of „schip of vaartuig van oorlog”, zooals het in artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie wordt gebezigd. Deze toetsingsregel, voor het eerst voorkomende in de resolutie van het Hof van 1 Juni 1915, in niets van zijn kracht beroofd door 's Hofs beschikking van 21 November 1916, nog bevestigd door die van 21 November 1919, is nog altijd de rechtsregel.

Maar het feit dan dat het Hof pleegt kennis te nemen van klachtzaken waarin de Commandant der onderzeedienstkazerne (een subaltern officier) als strafoplegger is betrokken? En ook het feit dat het Hof pleegt kennis te nemen van klachtzaken waarin de waarnemend Commandant der Marinekazerne (1e officier, gemeenlijk een subaltern officier) als strafoplegger is betrokken? Ook dit laatste geval moet onder de oogen worden gezien; immers de waarnemend Commandant (subaltern officier) straft niet namens den Commandant (hoofdofficier), wat ongeoorloofd zou zijn, doch uit eigen hoofde als Commandant, zij het ook waarnemend.

Daarvoor kan ik geen verklaring vinden. De nuance der feiten, die aanleiding zouden geven om den Commandant van een vliegveld niet, de Commandant der onderzeedienst- en der Marinekazerne wel als Commandeerende officier in den zin van art. 50 P. I. te beschouwen, ontgaat mij te eenen male. Dat ik de nuance niet zoek in het „rechtstreeks gesteld zijn onder” den Commandant der Marine ter plaatse, deed ik te voren reeds uitkomen. Om op een absurde consequentie te wijzen voor het geval men zich aan het „rechtstreeks gesteld zijn onder” mocht willen vastklampen, vestig ik er de aandacht op dat voor Amsterdam, ressorteerende voor wat de Marine aangaat, onder Willemsoord, een onder-Commandant der Marine is ingesteld en de Commandeerende officieren van oorlogsvaartuigen, zoolang zij te Amsterdam vertoeven, onder diens bevelen zijn gesteld hoewel zij, zij het dan niet rechtstreeks, blijven dienen onder de bevelen van den Commandant der Marine te Willemsoord. Zou men nu meenen dat de Commandanten der te Amsterdam vertoevende schepen nu plotseling niet meer Commandeerende officieren zijn in den zin van artikel 50 P. I.?

Ik voor mij zie in het onderwerpelijke geval geen reden tot twijfel, Om dit en dergelijke gevallen te beslissen moet men de wet in het oog vatten, namelijk artikel 50 P. I.: „Voor hetzelfde staan ter eerster Instantie teregt alle Officieren der Zeemagt, eenen hoogerem

rang hebbende dan dien van eersten Luitenant ter Zee, mitsgaders alle commanderende Officieren van eenig schip of vaartuig van oorlog . . .” Deze woorden zijn mij dunkt duidelijk en geen enkel ander wetsartikel geeft eenige aanleiding om te veronderstellen dat de wetgever iets anders met die woorden heeft bedoeld dan strikt uit de beteekenis der woorden valt af te leiden. (Dit geval is dus geheel iets anders dan dat waarbij het gebruik van het woord „bodem” in art. 145 C. W. W. ter sprake komt; hier geven dit artikel en andere artikelen der wet aanleiding om naar de beteekenis van het woord „bodem” een onderzoek te doen).

Dat in de latere jaren officieren der zeemacht in posities zijn gekomen welke den wetgever aanleiding zouden hebben kunnen geven om ook in die gevallen aan die officieren het Hof als forum (in disciplinaire aangelegenheden wel te verstaan) te geven is wellicht mogelijk, maar toch nog altijd twijfelachtig. Of is het zelfs geen vraag of de geheele opvatting: dat het forum zich regelt naar den straffer en niet naar den klager wel de juiste is? Of de wetgever zich wel bewust was bij het formuleeren van art. 50 P. I. nog iets anders te scheppen dan een bijzonder forum in strafzaken (zie Mr. J. H. Beaujon T. v. S. VI. blz. 328 bovenaan, memorie van het H. M. G. M. R. T. I blz. 126 13en regel v. b. en blz. 127 4en regel v. b. K. B. van 2 November 1873 No. 36 en laatstelijk art. 12 van het K. B. van 2 October 1918 No. 35 M. R. T. Deel XIV blz. 511)?

Op grond van het bovenstaande heb ik dan ook de eer den Zeekrijgsraad te adviseeren om van deze zaak, waarin de klacht over een disciplinaire straf niet is gericht tegen een officiere der zeemacht, die een hooger rang bekleedt dan die van luitenant ter zee der 1e klasse of is commandeerende officier van eenig schip of vaartuig van oorlog, kennis te nemen en ten principale te beslissen.

Dispositie.

De Zeekrijgsraad te Willemsoord,

Gelezen eene missive van den Commandant der Marine te Willemsoord d.d. 19 Juni 1920, No. 5, waarbij in handen van dezen krijgsraad wordt gesteld ter behandeling eene klacht van den timmermansmaat M. V. over een hem opgelegde straf en strafreden door den Commandant van het Vliegekamp „de Kooij”, den luitenant ter zee der 2e klasse K. W. F. M. Doorman, met de bijbehorende stukken;

Overwegende dat bij beschikking van den Minister van Marine dd. 5 Mei 1920, afdeling S/B/D, No. 68, is bepaald, dat met ingang van 10 Mei 1920 „de vliegekampen in de Commandementen (c.q. ondercommandementen) in hun geheel rechtstreeks komen te staan onder den Commandant (c.q. ondercommandant) ter plaatse”, waaruit volgt dat de Commandant van een Vliegekamp door die beschik-

king is geworden de houder van een zelfstandig Commando, voerende toch die Commandant het bevel over een Vliegekamp onder het rechtstreeks bevel van den Commandant eener Directie;

Overwegende dat de oplossing der vraag of een klachtzaak in eerste instantie door het Hoog Militair Gerechtshof dan wel door den krijgsraad moet worden behandeld naar 's Hof's constant gehuldigde opvatting moet worden gezocht in art. 50 van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, waar onder de officieren die in eerste instantie voor het Hoog Militair Gerechtshof terecht staan onder meer worden genoemd „alle Commandeerende Officieren van eenig schip of vaartuig van oorlog”;

Overwegende dat naar het oordeel van den krijgsraad, onder het begrip „schip of vaartuig van oorlog” moet worden begrepen een vliegekamp, zijnde een verzameling van vaartuigen van oorlog, zij het dan vaartuigen, die zich boven, niet op het water bewegen, waaruit volgt de onbevoegdheid van den krijgsraad om van de onderhavige klacht kennis te nemen;

Overwegende dat deze opvatting wordt gesteund door de omstandigheid, dat het Hoog Militair Gerechtshof steeds in eerste instantie klachtzaken in behandeling neemt over straffen opgelegd door den Commandant der Onderzeedienstkazerne, een luitenant ter zee der 1e klasse, bekleedende die officier een positie volkomen gelijkwaardig en in overeenstemming met de positie van een Vliegekamp-Commandant, zooals die door bovenvermelde Ministerieele beschikking is geworden, terwijl er geen reden is een vliegekamp anders te beschouwen dan een onderzeedienstkazerne, op grond dat de klaar gehouden vaartuigen zich „boven” in stede van „onder” water bewegen;

Gezien de artikelen:

12, 13, 14 en 15 Rechtspleging Zeemacht;

..50 der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof;

Verklaart zich onbevoegd van de opgemelde klacht kennis te nemen;

Verwijst deze zaak naar het Hoog Militair Gerechtshof.

Deze beslissing van den Zeekrijgsraad heeft ons getroffen als een mooi staaltje van wetsuitlegging, ter bereiking van practisch resultaat. Wat heeft de wetgever van 1814 bedoeld met de term „eenig schip of vaartuig van oorlog”? Valt daaronder ook, zoo vraagt men zich af, een vliegekamp? Misschien juist omdat het anachronisme, dat in die vragen ligt, zoo groot is, maakt het den lezer zeer duidelijk hoe met een oude wet moet worden getransigeerd om haar thans nog toe te passen. Men moet voor geen kleintje vervaard zijn!

Red. M. R. T.

**Krijgsraad in het 2e Militaire Arrondissement,
standplaats Arnhem.**

Vonnis (lees: dispositie) van 5 September 1919.

Geapprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof den 28sten
October 1919.

President-plv.: Mr. G. A. J. M. van Ditzhuyzen.

Leden: A. Gelderman, Jhr. H. M. van der Goes, W. P. C. Fabius
en B. W. Kraake.

Auditeur-Militair: Mr. W. F. van Meurs.

*De krijgsraad is niet bevoegd kennis te nemen van het door den
beklaagde op 27 Juni 1919 gepleegde feit, omdat hem bij een vroeger
vonnis het recht was ontzegd om bij de gewapende macht of als
militair geëmployeerde te dienen en de hem toen opgelegde hoofd-
straf op 26 Juni 1919 geheel was ondergaan, zoodat beklagde van
af 26 Juni 1919 van rechtswege had opgehouden militair te zijn.*

*(Dit vonnis is door den Hoogen Raad, recht doende ter regeling
van rechtsgebied, vernietigd bij arrest van 14 Juni 1920, hetwelk wij
in de volgende aflevering zullen opnemen.)*

Vonnis van den Krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondisse-
ment te Arnhem

in zake

De Auditeur-Militair in het Tweede Militaire Arrondissement te
Arnhem, ambtshalve eischer,

tegen

L., 22 jaar, geboren 14 Januari 1897 te Arnhem, landstormplichtig
soldaat bij de 1e Comp. II Bat. 8 Regiment Infanterie; gedetineerd,
beklaagde.

De Krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondissement te
Arnhem;

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad van den
Garnizoenscommandant te Arnhem d.d. 16 Juli 1919, waarvan af-
schrift is gelaten aan beklagde;

Gezien het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad
van den Commandeerenden Officier van het Garnizoen der Hoofd-
plaats van het 2e Militaire Arrondissement, d.d. 14 Aug. 1919 met
de aan den voet daarvan gestelde telastlegging van den Auditeur-
Militair, welk stuk onder overgifte van een door den Secretaris bij
bovengenoemden krijgsraad geteekend afschrift, aan beklagde is
beteekend op 26 Augustus 1919;

Gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gezien een voorgelezen proces-verbaal op ambtseed tegen beklagde opgemaakt door R. B. en F. H. G. H., agenten van politie 2e klasse;

Gezien de door den Auditeur-Militair ingediende schriftuur van eisch strekkende tot veroordeeling;

Gehoord den beklagde;

Na overeenkomstig artikel 193 van de Rechtspleging bij de Landmacht te hebben beraadslaagd;

Overwegende, dat beklagde voor dezen Krijgsraad gehouden den 5 September 1919 heeft terecht gestaan ter zake:

dat hij op 27 Juni 1919 te Arnhem opzettelijk den sergeant A van T., die hem op den openbaren weg, den Klarendalscheweg, aanmaande zich ordelijk te gedragen, eenige malen op het hoofd heeft geslagen en den sergeant R. P. R. S. met een geopend mes heeft bedreigd en dreigend heeft toegevoegd: „sergeant ga weg, want ik steek je kapot”;

Overwegende dat het aan beklagde vertoonde en voorgehouden uittreksel uit het stamboekblad van de onderofficieren en minderen van den landstorm inhoudt: dat beklagde den 1en Febr. 1917 in werkelijken dienst is gesteld, op dato in onderhoud bij het Depôt der VIII Inf. Brig. (Amersfoort), bestemd voor Infanterie; den 19den December 1917 in onderhoud bij I—8 R. I.;

Overwegende, dat uit een ten processe aanwezig extract-vonnis blijkt, dat beklagde bij vonnis van dezen krijgsraad van 23 Mei 1919 is veroordeeld tot 4 maanden militaire gevangenisstraf met ontzegging van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van 5 jaar, terwijl uit de daaronder gestelde ambtseedige verklaring blijkt, dat deze hoofdstraf is ondergaan van 24 Januari—1 Februari 1919 en van 6 Maart tot 26 Juni 1919;

Overwegende, dat de bovengenoemde termijn van 5 jaren krachtens art. 12 der Wet van 14 November 1879 S. 191 is begonnen te loopen bij het uiteinde van den duur der hoofdstraf d. i. op 26 Juni 1919 en toen dus krachtens hetzelfde artikel van rechtswege, d.w.z. zonder dat daarvoor nog iets behoefde te geschieden, de opheffing der bestaande dienstbetrekking plaats greep;

Overwegende dat beklagde dus op 27 Juni 1919 geen militair meer was en de krijgsraad derhalve niet bevoegd is ter zake van het te laste gelegde over beklagde te erkennen;

Gezien artikel 240 Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht sprekende in Naam der Koningin!

Verklaart zich onbevoegd over den persoon van beklagde te erkennen;

Gelast dat hiervan zal worden kennis gegeven aan den bevoegden rechter.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Bemoeienis van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië met klachtzaken bij de zeemacht aldaar.

De Verordeningen voor de Koninklijke Marine gelden niet alleen voor de zeemacht in Nederland, maar evenzeer voor de in Ned.-Indië aanwezige zeemacht. De daar te lande bestaande geheel andere toestanden, de gewijzigde omstandigheden waaronder het personeel aldaar dient, het feit dat het personeel gedeeltelijk, bestaat uit personen behorende tot de inlandsche bevolking en meer andere oorzaken hebben ten gevolge, dat de voorschriften, die voor de zeemacht in het algemeen gelden, in Ned.-Indië niet ongewijzigd kunnen worden toegepast. Van daar dan ook dat naast de reeds genoemde Verordeningen nog bestaat een „Verzameling van voorschriften voor de zeemacht in Nederlandsch-Indië”, vastgesteld door den Commandant der Zeemacht aldaar. Hoofddoel daarvan is het geheel van voorschriften pasklaar te maken voor de bijzondere Indische verhoudingen en toestanden. Beide groepen voorschriften zijn op overeenkomstige wijze ingericht en vullen elkander aan. Naast tal van hoofdstukken uit de Nederlandsche verzameling vindt men gelijknamige hoofdstukken in de Indische; o.a. is dit het geval met het hoofdstuk „Justitieele Zaken”. Reeds vroeger bestonden in Ned.-Indië evenals in Nederland de zoogenaamde Justitieele Voorschriften. Toen deze in Nederland bij het in werking treden van de gewijzigde R. Z. werden ingetrokken, had dit in Ned.-Indië eveneens moeten geschieden, zij het dan ook later, omdat de gewijzigde R. Z. aldaar eerst op 1 Juli 1914 in werking trad. Destijds heeft men er zich daar te lande echter toe bepaald een aantal min of meer noodzakelijke wijzigingen in de Justitieele Voorschriften aan te brengen uit overweging dat met een algeheele herziening beter kon worden gewacht tot de Wet van 15 Mei 1914 (Ned. Stbl. n°. 206, Ind. Stbl. n°. 677) tot openstelling van hooger beroep van vonnissen in Nederlandsch-Indië door krijgsraden bij de zeemacht geweest, en, in verband daarmee, uitbreiding der rechtsmacht van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, in werking zou zijn getreden. Deze wet en de daarmee verband houdende voorschriften zouden immers weder belangrijke wijziging en aanvulling van de Justitieele Voorschriften noodzakelijk maken. Dat het in werking treden van die wet eerst op 1 December 1918 zou volgen, was destijds, in 1914, niet te voorzien. Dit uitstel heeft gelukkig niet geleid tot afstel en bij beschikking van den Commandant der Zeemacht van 5 Maart 1919, n°. 2121 is het VIIIste hoofd-

stuk van het eerste deel van meergenoemde verzameling van voorschriften, vormende het Indische hoofdstuk „Justitieele Zaken” (I. J. Z.), vastgesteld. Dat hiermede slechts bedoeld is om voor zooveel noodig een aanvulling te geven op het gelijknamige hoofdstuk van de Verordeningen voor de Koninklijke Marine blijkt uit den aanhef van artikel 1 waar men leest: „Met den inhoud van 3 V. K. M. XI (J. Z.) behoort bij de zeemacht in Oost-Indië rekening te worden gehouden, voor zooverre niet in de ondervolgende artikelen anders is bepaald of uit de strekking van eenige in genoemd hoofdstuk voorkomende bepaling duidelijk blijkt, dat deze niet van toepassing is.”

Eenigen tijd geleden vestigde men onze aandacht op een paar in dit hoofdstuk voorkomende voorschriften, die ons aanleiding geven tot een enkele opmerking.

Wij lezen in artikel 1: „Waar in genoemd hoofdstuk” (bedoeld is 3 V. K. M. XI., Red. M. R. T.) „gesproken wordt over het hoog militair gerechtshof, zal het, bij de lezing der artikelen waarin het militair rechterlijk college wordt genoemd, niet moeilijk vallen te onderscheiden of daarvoor in deze gewesten al dan niet moet worden gelezen het hoog militair gerechtshof van Nederlandsch-Indië, mits men slechts in het oog houde, dat de taak van dit gerechtshof, ten opzichte van de zeemacht in Oost-Indië, voorloopig beperkt blijft tot de gevallen genoemd in de artikelen 10 en 16 R. Z., benevens tot de approbatie en de behandeling in appèl en wat daarmede verband houdt van alle vonnissen in *strafzaken* en van dispositiën en vonnissen bij vermeende onbevoegdheid des rechters door de krijgsraden in Oost-Indië gewezen en dat genoemd hof derhalve, zoolang de wet op de krijgstuicht (wet van 27 April 1903, Nederlandsch Staatsblad n°. 112) nog niet in werking is getreden, geenerlei bemoeienis, noch in eersten aanleg, noch in hooger beroep, heeft met *beklagzaken*.

Behoudens de uitzonderingsgevallen, waarin beklagzaken door den krijgssraad worden behandeld en afgedaan — vide art. 22 J. Z. — blijft de behandeling van alle beklagzaken, benevens de kennisgeving van strafzaken tegen personen die, krachtens art. 50 van 's hofs provisioneele instructie in eerste instantie voor het hoog militair gerechtshof moeten terechtstaan, aan het hof te Utrecht voorbehouden.”

Hier wordt dus in het kort een omschrijving gegeven van de taak van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië met betrekking tot de rechtspraak van de zeekrijgsraden aldaar; die taak wordt als het ware met een enkel woord in herinnering gebracht. Als zoodanig bestaat tegen een en ander geen bezwaar. Er komt echter een zinsnede in voor die in het bijzonder de aandacht trekt n.l. waar gezegd wordt „dat genoemd hof derhalve ..... geenerlei bemoeienis noch in eersten aanleg, noch in hooger beroep, heeft met *beklagzaken*”. Tegen het eerste gedeelte van deze stelling

bestaat geen bezwaar. Klachtzaken, waarin de straf is opgelegd door een officier, die krachtens het bepaalde in artikel 50 van 's Hof's Provisioneële Instructie in eerste instantie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland terecht staat, worden in eerste en hoogste instantie door dat Hof behandeld. Daarin is geen wijziging gebracht.

Artikel I van de slotbepalingen R. Z. zegt, dat alles wat in „deze Wet”, dat is de R. Z., ten aanzien van het Hoog Militair Gerechtshof is bepaald, onder bepaalde omstandigheden geldt voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië. Daaronder valt dus niet het bepaalde in art. 50 van de P. I., zoodat het Indische Hof niet op grond van art. I slotbepalingen R. Z. de behandeling van klachtzaken in eerste instantie aan zich kan trekken. Twijfel is hier te eenenmale uitgesloten.

Hoe staat het nu met het tweede gedeelte van bovenbedoelde stelling, dat het Hof ook geen bemoeienis heeft met het hooger beroep in klachtzaken? Bij de behandeling van de wet van 15 Mei 1914 S. 206 in de Tweede Kamer der Staten-Generaal is uitdrukkelijk gevraagd het hooger beroep van klachtzaken in Indië te regelen. De Regeering heeft gemeend aan dat verzoek niet te moeten voldoen, omdat zij van oordeel was, dat daarvan het noodzakelijk gevolg zou moeten zijn, dat ook voor Nederland een soortgelijke regeling gemaakt zou moeten worden, wilde men niet dat het recht van beroep in klachtzaken in Nederland, welk recht door de praktijk wordt erkend, maar in de wet niet is geregeld, geheel op losse schroeven zou komen te staan. Een dergelijke regeling viel echter buiten het kader van het ontwerp. (Vergelijk M. R. T. IX blz. 271). Volgt daar nu uit dat in Ned.-Indië hooger beroep in door de krijgsraden bij de zeemacht behandelde klachtzaken niet bestaat en de in die zaken gewezen disposities niet aan de goedkeuring van het H. M. G. aldaar zijn onderworpen? De Regeering heeft zich over die vraag niet uitgelaten, noch in bevestigenden noch in ontkennenden zin. De wet zelf laat zich over deze kwestie niet met zooveel woorden uit; het zal dus de taak zijn van den rechter het antwoord op de gestelde vraag te geven. Daarvoor komt in de eerste plaats in aanmerking het Indische Hof, want het gaat ten slotte om een vraag van bevoegdheid van dat college en elk rechtscollege heeft in het algemeen over zijn eigen bevoegdheid te beslissen. Daarom ware het naar onze meening beter geweest, omtrent dít punt in het hoofdstuk I. J. Z. niets te zeggen en af te wachten wat het Hof zou beslissen. Door de gewraakte bepaling in de voorschriften op te nemen heeft de administratie zich bewogen op een gebied dat niet het hare is. Het is mogelijk, dat het Hof zich reeds ter zake had uitgesproken, toen het hoofdstuk I. J. Z. werd vastgesteld. Wij meenen dit te mogen betwijfelen, maar zoo dit inderdaad het geval mocht zijn, dan vervalt natuurlijk onze bedenking, omdat men in dat geval slechts te doen heeft met het in

ruimen kring bekend maken van het door den bevoegden rechter ingenomen standpunt. Wij houden ons dan aanbevolen voor een afschrift van de beschikking waarin het Hof zijn standpunt heeft uiteengezet.

In afwachting daarvan, willen wij thans onze meening te dezer zake uiteenzetten.

Artikel I slotbepalingen R. Z. zegt: Voor zooverre betreft de zaken naar de Krijgsraden in Oost-Indië te *verwijzen*, of welke, na *verwijzing*, in die Krijgsraden zullen zijn behandeld, geldt alles wat in deze Wet ten aanzien van het Hoog Militair Gerechtshof is bepaald, voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië. Wij hebben ons veroorloofd in deze bepaling een tweetal woorden te cursiveeren. Waarom? Omdat men aan de hand daarvan kan beoogen, dat bedoelde slotbepaling bij de behandeling van klachtzaken in Ned.-Indië niet van toepassing kan zijn. Immers is bij klachtzaken van een eigenlijke *verwijzing* naar den krijgsraad geen sprake; de betrokkene geeft zijn wensch te kennen zich bij den militairen rechter te beklagen en daardoor maakt hij zelf zijn zaak bij dien rechter aanhangig. Vat men de beteekenis van de slotbepaling aldus op, dan mag het Hof in Indië in hooger beroep niet kennis nemen van door de zee-krijgsraden aldaar behandelde klachtzaken. Misschien heeft men zich in Indië bij de vaststelling van het hoofdstuk I. J. Z. op dit standpunt gesteld, wat wij niet weten, maar hoe heeft men zich dan het verloop van een door een zee-krijgsraad te behandelen klachtzaak voorgesteld? Het antwoord op die vraag geeft artikel 11 van hetzelfde hoofdstuk. Wij lezen daar: „Indien een klager zich beroepen heeft op den militairen rechter, blijven de artt. 22 en 23 J. Z. — inzonderheid ook art. 22 (12) — van kracht. Volgens dit voorschrift moet dus de Vlootvoogd het fiat executie verleenen op de door den zee-krijgsraad in Indië te wijzen dispositie. Er kan hier geen sprake zijn van een vergissing, want het verleenen van het fiat executie door den Vlootvoogd vindt men juist in het 12e lid van art. 22 J. Z., waarop art. 11 I. J. Z. in het bijzonder de aandacht vestigt.

Vindt deze opvatting nu steun in de wet? Naar onze meening geenszins. De klachtprocedure is in de R. Z. niet geregeld. Volgens de beschikking van het H. M. G. van 27 Augustus 1915 (M. R. T. XI blz. 187) moet echter worden aangenomen, dat alles wat omtrent strafgedingen en vonnissen in de R. L. (R. Z.) is voorgeschreven, zooveel de aard der klachtzaken dit maar gedooft, ook geldt als geschreven voor de behandeling van klachtzaken en de in die zaken te nemen beschikkingen. Past men deze stelling toe bij de behandeling van een klachtzaak door een zee-krijgsraad in Ned.-Indië, dan zal dit er toe leiden, niet dat de vlootvoogd op de dispositie van den krijgsraad fiat executie verleent, want deze formaliteit bestaat ook voor de door bedoelde zee-krijgsraden gewezen vonnissen niet meer,

maar dat die dispositie, evenals een vonnis, onderworpen is aan de approbatie van het Indische H. M. G.

Het blijft nu de vraag of laatstgenoemd college het hiervoor vermelde standpunt van het Hof te Utrecht deelt en op grond daarvan dus ook van oordeel is, dat disposities in klachtzaken, gewezen door zee-krijgsraden in Indië, aan zijn goedkeuring onderworpen zijn. Het zou daarom aanbeveling verdienen te dezer zake zoo spoedig mogelijk een beslissing van dat college uit te lokken. Wij vermoeden dat het antwoord op die vraag bevestigend zal luiden. Op 1 Mei 1919 is voor de Landmacht in Ned.-Indië een nieuwe regeling van het recht van beklag in werking getreden. ¹⁾ Voor dien gold evenwel de regeling vastgesteld bij K. B. van 2 November 1873 (Ind. Stbl. 1874 n°. 28), zooals dat sedert was gewijzigd bij het K. B. van 19 November 1880 (Ind. Stbl. 1881 n°. 49). Deze regeling maakte volgens Barré ²⁾ een einde aan de vele moeilijkheden, welke voortsporen uit de onvolledige en onduidelijke regeling van het klachtproces in de artt. 15 t/m 18 R. L., die oorzaak was, dat de jurisprudentie en de militaire autoriteiten omtrent belangrijke geschilpunten telkens tegenstrijdige uitleggingen gaven. Wanneer men nu bedenkt, dat het laatste lid van art. 4 van vornoemd K. B. van 1873 reeds bepaalde, dat de dispositie van den krijgsraad ter goedkeuring aan het H. M. G. moest worden opgezonden, dan lijkt ons de veronderstelling niet gewaagd, dat het Indische Hof reeds in 1873 van meening was, dat de dispositie van een krijgsraad in een klachtzaak aan zijn goedkeuring onderworpen is en dat genoemd college thans een zelfde opvatting zal blijken te huldigen met betrekking tot de disposities door zee-krijgsraden in Indië gewezen. Wij voor ons zouden dit de juiste opvatting achten. De praktijk is in het algemeen, dat de klachtzaken voor zooverre hun aard zulks toelaat, zoo veel mogelijk op gelijke wijze als strafzaken worden behandeld; maar dan bestaat er niet een reden om daarmede plotseling op te houden van af het oogenblik, dat de dispositie is gewezen en dan plotseling een geheel andere procedure te gaan toepassen. Welken grond kan men trouwens voor het verleenen van fiat executie op een dispositie van den krijgsraad in een klachtzaak aanvoeren? Wij zien er geen. Vóór het in werking treden van de wet van 15 Mei 1914 (Ned. Stbl. n°. 206, Ind. Stbl. n°. 677) verleende de Vlootvoogd fiat executie op de vonnissen door de zee-krijgsraden in Indië gewezen; de bovenvermelde stelling van de zooveel mogelijk gelijke behandeling leidde er dus toe ook op de disposities in klachtzaken het fiat executie te doen verleenen. Die redeneering gaat thans niet meer op; consequent doorgevoerd moet zij thans leiden tot de approbatie door het Indische H. M. G. Analogische toepassing van het

¹⁾ Zie M. R. T. XIV, blz. 511 en XV, blz. 322.

²⁾ Het militair strafrecht in Nederlandsch-Indië, 1e gedeelte blz. 302 (3e druk).

fiat executie kan in Indië niet meer plaats hebben, omdat dit instituut daar niet meer bestaat. De R. Z. kent het fiat executie alleen nog voor vonnissen door zekrijgsraden buiten het Rijk in Europa en buiten Oost-Indië geweest, ook alleen op disposities in klachtzaken van diezelfde krijgsraden zal dus van fiat executie sprake kunnen zijn. Hoewel dit laatste zich onder de bestaande wetgeving wel nimmer zal voordoen, kan naar onze meening art. 22 (12) J. Z. thans alleen op dat geval betrekking hebben. Het zou daarom wel aanbeveling verdienen dit voorschrift te wijzigen. Dat zulks niet is geschied, is vermoedelijk toe te schrijven aan de omstandigheid, dat men heeft willen wachten tot de opvatting van het Indische Hof te dezer zake bekend zou zijn.

Wanneer wij nu eens een oogenblik aannemen, dat het Indische H. M. G. onze meening, dat de onderhavige disposities aan zijn goedkeuring zijn onderworpen, niet deelt, wat zal daarvan dan het gevolg zijn? Het verleen van fiat executie op die disposities vindt naar ons oordeel geen steun in de wet en is uitgesloten. Zou dan misschien daarop de goedkeuring van het Nederlandsche H. M. G. gevraagd moeten worden? Ook dit lijkt ons niet juist. Dit college heeft geen bemoeienis met de in Indië behandelde krijgsraadzaken en de stelregel, dat de klachtzaken zooveel mogelijk op overeenkomstige wijze behandeld behooren te worden als strafzaken, zou er hier toe moeten leiden, dat het Hof weigerde van een Indische klachtzaak kennis te nemen. En aangezien er geen college of autoriteit is aangewezen, welke bevoegd is in een dergelijk conflict van attributie uitspraak te doen, zal er dan niet anders overblijven, dan dat de dispositie van den krijgsraad niet aan eenige hogere voorziening onderworpen is.

Hervorming van het strafstelsel. — Hoog Militair Gerechtshof. Principieele dienstweigeraars.

Aan het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op de begroting van Justitie voor het dienstjaar 1921 (Bijlagen van de Handelingen 1920—1921—2 IV 12) ontleenen wij het navolgende:

Hervorming van het strafstelsel.

Het had de aandacht van vele leden getrokken, dat in den laatsten tijd weder eenige gevallen van veroordeeling tot levenslange gevangenisstraf zijn voorgekomen, waaronder één van een jongen van nog geen 20 jaren. Men achtte deze straf in strijd met de begrippen van humaniteit. Levenslange gevangenisstraf verbetert de individuen niet, maar demoraliseert hen. Vooral de celstraf gedu-

rende de eerste vijf jaren drukt neer. Eene grondige hervorming van ons geheele strafstelsel achtten de hier aan het woord zijnde leden urgent.

Andere leden konden zich niet vereenigen met eene strafrechtsleer, welke eenzijdig den nadruk legt op de verbetering van den misdadiger en het vergeldingsbeginsel loslaat. Ook de belangen der samenleving komen daarmede in botsing, doordien alsdan de straf hare afschrikwekkende kracht inboet. Voorts weerspraken deze leden de bewering, dat levenslange gevangenisstraf steeds demoraliseerend zou werken. Hun waren gevallen bekend, waarin tot deze straf veroordeelden waren gekomen tot oprecht berouw en tot geestelijke verheffing. Zij wezen daarbij nog op het instituut der gratie.

Sommige leden bepleitten de wederinvoering der doodstraf; door andere leden werd deze op de bekende gronden bestreden.

Kosten van het Hoog Militair Gerechtshof, enz. (IIIe Afdeling).

Sommige leden achtten het onbillijk, dat aan den burgerlijken rechter wel, doch aan den militairen rechter niet bij de wet de gelegenheid wordt gegeven buiten zijne standplaats te wonen.

Eenige leden vestigden de aandacht van den Minister op eene beslissing van het Hoog Militair Gerechtshof, waarbij een Nederlandsch officier, die — voor zoover uit de berichten in de pers bekend is — het vorige jaar zonder eenige aanleiding in het interneringskamp te Harderwijk op een Russischen geïnterneerde geschoten en dezen zwaar verwond had, werd vrijgesproken. Zij zouden gaarne vernemen op welke gronden deze vrijspraak berustte.

Door eenige leden werd gewezen op den minder gewenschten toestand, dat op het oogenblik een plaatsvervangend advocaat-fiscaal ontbreekt en voor diens bezoldiging geen bedrag op de begrooting schijnt te zijn uitgetrokken.

Voorts vermelden wij nog, dat bij art. 46 het oordeel van den minister gevraagd werd over de uitkomsten van de voortgezette proef met dienstweigeraars in het fort Spijkerboor.

Ter beantwoording van bovenstaande vragen deelt de Minister van Justitie, Mr. Heemskerk, in zijne Memorie van Antwoord het volgende mede:

Hervorming van het strafstelsel.

Omtrent de hier aangegeven strafrechtelijke beginselvragen bestaan, gelijk ook reeds blijkt uit het bij de samenstelling van het Voorloopig Verslag gerezen meeningsverschil, zeer uiteenlopende opvattingen.

Van den ondergeteekende zal niet verwacht mogen worden, dat hij daaromtrent bij deze gelegenheid een uitspraak geeft, waar de

geheele materie in behandeling zal komen bij de beantwoording der vraag in hoever het bestaande strafstelsel hervorming behoeft, welke vraag, zooals der Kamer bekend is, in studie is genomen.¹⁾

Kosten van het Hoog Militair Gerechtshof, enz.

De opmerking, dat aan den burgerlijken rechter wel, doch aan den militairen rechter niet bij de wet de gelegenheid wordt gegeven buiten zijn standplaats te wonen, is niet geheel juist. Bij de wet van 29 Juli 1920, *Staatsblad* n°. 624, is onder anderen door een aanvulling van art. 15 der wet op de Regterlijke Organisatie en het Beleid der Justitie, voor leden der burgerlijke rechterlijke macht de mogelijkheid geopend buiten hun standplaats te wonen. Bedoeld art. 15 is echter krachtens art. 122 der Regtspleging bij de Landmagt en art. 125 der Regtspleging bij de Zeemacht (tekst van beide Regtsplegingen bekend gemaakt bij Koninklijk Besluit van 5 September 1913, *Staatsblad* n°. 365) eveneens van toepassing voor den President van een Krijgsraad te land en voor den President van den Zeekrijgsraad (de artikelen 123 R. L. en 126 R. Z. hebben door de aanvulling van art. 15 R. O. in beteekenis verloren). Art. 15 R. O. geldt krachtens art. 7 der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof eveneens voor den President van dat Hof, de rechtsgeleerde leden — voor militaire leden gold de beperking van art. 15 R. O. ook te voren niet — den Advocaat-Fiscaal en den Griffier (zie art. 2 der wet van 20 Juni 1913, *Staatsblad* n°. 292, waarbij dat art. 7 is gewijzigd). Alleen kan dus nog twijfel bestaan ten aanzien van den Auditeur-Militair bij een Krijgsraad te land en den Fiscaal bij den Zeekrijgsraad, voor wie gelden onderscheidenlijk de artikelen 275 R. L. en 244 R. Z. De ondergeteekende is bereid nader onder de oogen te zien, of ook voor deze ambtenaren een bepaling in het leven dient te worden geroepen, teneinde het hun mogelijk te maken buiten de standplaats te wonen.

De opmerking, dat reeds op het oogenblik een plaatsvervangend advocaat-fiscaal zou ontbreken, moet op een misverstand berusten. De tegenwoordige functionaris defungeert eerst met ingang van 1 December a. s. Dat daardoor een minder gewenschte toestand zal ontstaan, is den ondergeteekende niet bekend. Waar de werkzaamheden, door den tegenwoordigen plaatsvervangend advocaat-fiscaal verricht, met ingang van 1 December a.s. niet langer noodzakelijk geoordeeld werden, is hij bij resolutie van het Hoog Militair Gerechtshof — welk hof hem op grond van de bepalingen van artikel 96 der Provisioneele Instructie destijds die werkzaamheden had opgedragen — van zijn taak ontheven. De beslissing daaromtrent,

¹⁾ Blijkens het Voorloopig Verslag op de begrooting van Justitie voor het dienstjaar 1920 en de daarop gevolgde Memorie van Antwoord is het centraal college voor de reclasseering bereid bevonden de herziening van het strafstelsel in studie te nemen.

welke overigens geschiedde in overleg met den ondergeteekende, berustte bij het hof.

Wat betreft de opmerking, dat voor bezoldiging van een waarnemend advocaat-fiscaal geen bedrag op de begrooting zou schijnen te zijn uitgetrokken, moge de ondergeteekende wijzen op artikel 18 der begrooting, waarbij een bedrag is uitgetrokken gedeeltelijk mede voor vergoeding wegens bewezen diensten, aan dien functionaris. Deze post werd op de ontwerp-begrooting gebracht, voordat omtrent de ontheffing van den betrokken functionaris als waarnemend advocaat-fiscaal eene beslissing was genomen. Met het oog op eventueel zich te wijzigen omstandigheden zou de ondergeteekende dezen post thans echter gaarne in den tegenwoordigen vorm behouden.

De ondergeteekende heeft de stukken opgevraagd, die op het door eenige leden — vermoedelijk — bedoelde geval van vrijspraak door het Hoog Militair Gerechtshof betrekking hadden. Hem is daaruit gebleken, dat de vrijspraak, bij Sententie van 28 September 1920, is gewezen op grond van het ontbreken van het strafrechtelijk vereischte opzet en, voorzoover het subsidiair ten laste gelegde betreft, van de strafrechtelijk vereischte schuld. Het Hof vereenigde zich namelijk met het gevoelen van den in de zaak benoemden deskundige omtrent de verantwoordelijkheid van den klaagde. De ondergeteekende heeft geen bezwaar, de betrekkelijke sententie in afschrift, hetwelk tot dit einde hierbij gaat, ter griffie der Kamer te deponeren.¹⁾

Ten aanzien van de vraag naar de uitkomsten van de voortgezette proef met dienstweigeraars in het fort Spijkerboor deelde de Minister mede, dat de rapporten gunstig blijven luiden.

Bij de mondelinge behandeling van deze begrooting in de Tweede Kamer zeide de Minister van Justitie, naar aanleiding van de vragen van de heeren Kruyt en Oud, of de geruchten, dat het fort bij Spijkerboor als strafplaats zou worden opgeheven, juist waren, nog het volgende:

Het is inderdaad mijn voornemen om de bestemming, welke gegeven is aan fort Spijkerboor, te geven aan het provoosthuis te Scheveningen, maar dat beteekent niet verandering van regime. Men zou met den directeur enz. het geheele regime willen overbrengen.

Wat betreft de opmerking van den heer Oud, dat er eenige gedetineerden gehouden worden in het provoosthuis te Scheveningen en niet naar het fort Spijkerboor werden overgebracht, een zoodanig geval heeft zich voorgedaan, met goede bedoelingen, maar ik heb daarop gelast dat deze gedetineerde zou worden overgebracht naar Spijkerboor.

¹⁾ Bedoelde sententie deden wij afdrukken op blz. 276 vlg. van dit deel.
Red. M. R. T.

Inderdaad zal het provoosthuis te Scheveningen voor het doel gebruikt worden, waarvoor nu Spijkerboor dient, omdat het voorkomt economischer te zijn, maar de bedoeling is niet daarmede te komen tot verandering van regime. (Handelingen 1920—1921 — II blz. 949).

Tuchtklasse te Edam. — Dienstweigeraars. — Regeling van het georganiseerd overleg en der rechtspositie bij de landmacht.

Met betrekking tot bovenstaande onderwerpen maakt het voorloopig verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal over de Oorlogsbegrooting voor het dienstjaar 1921 de ondervolgende opmerkingen.

Tuchtklasse te Edam.

Overbrenging van de tuchtklasse te Edam, waar, naar men meende te weten, 40 officieren en onderofficieren werkzaam zijn ten behoeve van $\pm$ 12 tuchtelingen, naar het fort Spijkerboor, werd door sommige leden krachtig bepleit.

Dienstweigeraars.

Sommige leden, die meenden te weten, dat van den goeden regel, dat gestrafte dienstweigeraars bij uitsluiting naar het fort Spijkerboor worden gezonden, in de 1ste militaire auditie voortdurend wordt afgeweken, zouden het op prijs stellen, indien de Minister zou willen bevorderen, dat de genoemde regel wederom algemeene toepassing erlange. Zij waren voorts van oordeel, dat niet alleen geen dienstweigeraars, doch geen enkele gestrafte militair, gelijk den laatsten tijd meermalen geschiedt, naar Veenhuizen mag worden overgebracht.

De Memorie van Antwoord van den Minister van Oorlog, luitenant-generaal Pop, bevat met betrekking tot bovenstaande opmerkingen het volgende:

Tuchtklasse te Edam.

Een meer eenvoudige regeling voor de tuchtklasse wordt overwogen; de tegenwoordige toestand bevredigt den ondergeteekende niet. Overbrenging naar het fort Spijkerboor heeft bij oppervlakkige beschouwing wel iets aantrekkelijks, doch stuit op bezwaren, omdat te Spijkerboor niet alleen dienstweigeraars worden ondergebracht, doch ook misdadigers die tot gevangenisstraf zijn veroordeeld.

Of het gewenscht is om de in de tuchtklasse geplaatste militairen samen te brengen met deze elementen, mag zeker wel ernstig betwijfeld worden.

Dienstweigeraars.

De executie van militair-rechterlijke uitspraken behoort niet tot den werkkring van den Minister van Oorlog, maar tot dien van zijn ambtgenoot van Justitie. Noch betreffende het zenden van gestrafte dienstweigeraars naar het fort Spijkerboor, noch betreffende het overbrengen van gestrafte militairen naar Veenhuizen kunnen derhalve door ondergeteekende maatregelen worden genomen.

Naar aanleiding van de opmerkingen in het Voorloopig Verslag, dat de aangekondigde regeling van het georganiseerd overleg nog steeds op zich laat wachten en dat het wetsontwerp tot regeling der rechtspositie van het personeel beneden den rang van officier het Departement nog niet scheen te hebben verlaten, zegt de Minister in zijne Memorie van Antwoord:

Regeling van het georganiseerd overleg.

De aangekondigde regeling van het georganiseerd overleg heeft eenige vertraging ondervonden, doordat aanvankelijk bij deze regeling bij de Departementen van Oorlog en Marine van een verschillend standpunt werd uitgegaan. De ondergeteekende acht een uniforme regeling noodzakelijk; hij meent dat thans een oplossing is gevonden, zoodat spoedige invoering is te wachten.

Regeling der rechtspositie van het militair personeel beneden den rang van officier.

Beter dan een regeling der rechtspositie voor elk der onderdeelen van de krijgsmacht (land- en zeemacht) *afzonderlijk*, wordt, nu een Departement van Defensie staat te worden ingevoerd, een regeling geacht, welke zooveel mogelijk voor beide onderdeelen zal kunnen gelden. In deze richting wordt thans eene voorbereiding getroffen.

Uit het voorafgaande zal wel gebleken zijn, dat de geschetste gang van zaken geheel onafhankelijk is van de persoonlijke werkzaamheden van den Minister zelf, zoodat de omstandigheid dat de ondergeteekende tevens het beheer van het Departement van Marine op zich heeft genomen, geheel zonder invloed is op de aangehaalde vertragingen.

Commissie tot regeling van de rechtspositie van het personeel der zeemacht.

In haar voorloopig verslag over de Marinebegrooting voor het dienstjaar 1921 schrijft de commissie van rapporteurs uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal, onder het hoofd „Personeel”, het navolgende met betrekking tot bovengenoemde commissie.

Teekenend achtte men het voorts, dat in de Memorie van Toelichting met geen woord wordt gesproken over de indertijd door den Minister Naudin ten Cate ingestelde Commissie tot regeling van den rechtstoestand van het marinepersoneel. Men meende te weten, dat de arbeid dezer commissie reeds ver gevorderd is en dat door haar bij den Minister belangrijke partieele voorstellen zijn ingediend, welker uitvoering groote bevrediging aan het personeel zou hebben gegeven. Echter schijnt de Minister voor den arbeid dezer commissie weinig belangstelling te hebben en hare voorstellen niet van genoegzame beteekenis te achten om aan de hand daarvan dringend noodige hervormingen in te voeren. Men meende voorts te weten, dat uit de bedoelde commissie eene subcommissie is gevormd, om eene regeling van het tuchtrecht te ontwerpen en dat deze subcommissie op 4 Maart 1920 tot den Minister van Marine a. i. een schrijven heeft gericht, waarin verzocht werd, ter regeling dezer materie, samenwerking te willen bevorderen met de Departementen van Oorlog en Justitie. Was men goed ingelicht, dan heeft genoemde subcommissie, in afwachting van antwoord op dit schrijven, haren arbeid moeten staken. Men zou gaarne van den Minister vernemen, of inmiddels door hem op genoemd schrijven is geantwoord en, zoo ja, in welken zin. Men vroeg voorts een categorisch antwoord, of de Minister bereid is de gewenschte samenwerking te bevorderen, en, zoo ja, welke stappen daartoe reeds door hem zijn gedaan.

Meergenoemde commissie heeft, meende men, den Minister ook een ontwerp betreffende de regeling van het georganiseerd overleg aangeboden. Men wenschte te vernemen, of dit georganiseerd overleg door den Minister zal worden ingevoerd en, zoo ja, of bij de regeling daarvan het ontwerp der commissie zal worden gevolgd. Het had de aandacht getrokken, dat in de bladen een communiqué is verschenen omtrent eene audiëntie, welke de Minister aan eene R.-K. militaire organisatie zou hebben toegestaan en waarin hij zou hebben verklaard, dat hij tot het invoeren van georganiseerd overleg bereid was, maar de voorstellen der organisaties afwachtte. Mocht dit bericht juist zijn, dan vroeg men, welke organisaties nog voorstellen zouden moeten indienen, waar voor deze zaak reeds eene commissie bestaat. In het algemeen meenden de hier aan het woord zijnde leden, dat door den Minister tegenover de meergenoemde commissie, welke een zoo belangrijke en omvangrijke opdracht verkreeg, niet de vereischte deferentie in acht wordt genomen.

In aansluiting aan het boven opgemerkte, werd door sommige leden aangedrongen op eene spoedige regeling der rechtspositie van

onderofficieren en minderen. Men vroeg, wanneer de vlootcommissie, wier benoeming reeds zoo vaak is toegezegd, zal worden ingesteld en wanneer de benoeming der leden kan worden verwacht. Ook werd gevraagd, of deze Minister zal overgaan tot de benoeming, door den Minister Bijleveld in uitzicht gesteld, van een adviseur voor sociale zaken, zij het dan voor de vereenigde Departementen.

In zijne Memorie van Antwoord zegt de Minister van Marine a. i., de luitenant-generaal Pop, dienaangaande het volgende:

Van de adviezen van de Commissie tot regeling van den rechts-toestand van het personeel is reeds meermalen partij getrokken, zoo o. a. ten aanzien van de jongste traktementsregeling en van de ontwerpen-militaire Pensioenwetten. Invoering van eene door haar voorgestelde regeling omtrent het passagieren na vastwerken, stuitte tot nog toe af op praktische bezwaren voor den dienst. In antwoord op het aangehaalde schrijven van de uit die Commissie gevormde subcommissie voor de regeling van het tuchtrecht, is haar medege-deeld, dat het ondergeteekende beter voorkomt, om de regeling van het tuchtrecht voor land- en zeemacht te laten rusten totdat de samenvoeging der Departementen van Marine en van Oorlog is tot stand gekomen. Uit dit antwoord blijkt, dat ondergeteekende bereid is de gewenschte samenwerking te bevorderen en tevens dat daartoe vooralsnog geen stappen konden worden gedaan.

De meening der hier aan het woord zijnde leden omtrent de regeling van het georganiseerd overleg is juist. De ondergeteekende heeft van meergenoemde Commissie eene ontwerp-regeling ontvangen. Omdat deze regeling in beginsel afweek van de door de Regeering aanvaarde regeling van het georganiseerd overleg in ambtenaarszaken, heeft op zijn verzoek de adviseur van de Regeering, professor Suyling, met eenige leden der Commissie eene bespreking gehouden. De resultaten dezer bespreking zijn door professor Suyling in een rapport neergelegd met een voorstel, dat, met inachtneming van de door de Regeering aangenomen beginselen, tot eene bevredigende oplossing voor land- en zeemacht kan leiden. De ondergeteekende kan zich met dit voorstel vereenigen, dat, nader uitgewerkt, alvorens het definitief wordt vastgesteld, om advies zal worden gezonden aan de meergenoemde Commissie en zooveel noodig aan de verschillende organisaties, die voor het georganiseerd overleg in aanmerking komen. Wanneer in de bladen een communiqué is verschenen als in het verslag is gememoreerd, dan is de zaak, waarom het gaat, minder juist weergegeven. Het heeft steeds in de bedoeling van den ondergeteekende gelegen om een ontwerp-regeling van het georganiseerd overleg van zijn Departement te doen uitgaan, doch dit ontwerp vóór de vaststelling aan het oordeel der organisaties te onderwerpen.

De ondergeteekende is zich niet bewust, dat hij tegenover de meergenoemde Commissie niet de noodige deferentie in acht neemt.

De door haar verricht wordende werkzaamheden worden door hem

ten zeerste gewaardeerd, doch het kan hem toch niet euvel worden geduid, dat hij zich tegenover de gedane voorstellen vrijheid van handelen voorbehoudt.

De regeling der rechtspositie van onderofficieren en manschappen wacht op de voorstellen van genoemde Commissie. De vlootcommissie zal zoodra mogelijk worden ingesteld.

Het ligt niet in de bedoeling van den ondergeteekende om thans over te gaan tot de benoeming van een door zijn ambtsvoorganger Minister Bijleveld in uitzicht gestelden adviseur voor sociale zaken. Hij meent eene afwachtede houding te moeten aannemen, omdat door hem aan het Departement van Oorlog een bureau voor het geven van adviezen in zaken van economischen en socialen aard is georganiseerd, dat, wanneer de vereeniging der beide Departementen tot stand mocht komen, geschikt is om voor de vereenigde Departementen werkzaam te zijn.

Ontheffing van dienst bij de Landweer.

Iemand, die oorspronkelijk behoorde tot de militielichting 1914, was, nadat hem eenige malen vrijstelling wegens kostwinnerschap was verleend, komen te behooren tot de lichting van 1918. Als ingeschrevene van deze lichting had hij aanspraak kunnen maken op vrijstelling van den dienst bij de militia wegens broederdienst, doch hij verzuimde daartoe een aanvraag in te dienen.

Nadat bij onderzoek was gebleken, dat hij niet opzettelijk had nagelaten te bekwaamere tijd bij den betrokken militieraad vrijstelling als militieplichtige van de lichting 1918 aan te vragen, doch dat dit verzuim was voortgesproten uit onbekendheid met de juiste strekking van de bepaling, dat de vrijstellingen op een nader te bepalen datum zouden ingaan, verleende het K. B. van 26 October 1920 no. 67 (St.Ct. no. 211) hem, op zijn verzoek, ontheffing van den werkelijken dienst bij de landweer, waartoe hij inmiddels was overgegaan, voor zijn nog overigen dienstdienst bij de landweer.

Invoering van de nieuwe militaire strafwetten.

Onder dagteekening van 21 October 1920 heeft de Bijzondere Commissie uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal, in wier handen het ontwerp van wet tot „Invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht was gesteld, haar Voorloopig Verslag uitgebracht.

Toen destijds het wetsontwerp met bijbehorende memorie van toelichting aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal was ingezonden, hebben wij die stukken niet in ons tijdschrift opgenomen,

maar hebben wij er ons toe bepaald de verschillen aan te geven, welke bestonden tusschen het Regeeringsontwerp en dat van de ministerieele commissie voor de invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht. (Zie deel XIV, blz. 106 vlg.). De redenen, die ons daartoe hebben geleid, deelden wij mede op blz. 518 van deel XIII. Thans staan wij voor de vraag: wat nu; moeten wij het voorloopig verslag en wat daarop verder zal volgen publiceeren ja dan neen?

Voorloopig volstaan wij er mede onze lezers te verwijzen naar de officieele stukken, bijlagen der Handelingen Zitting 1920—1921, 78 en naar het Weekblad van het Recht n°. 10639. Daarmede is evenwel niet gezegd, dat wij de verschillende stukken in het geheel niet zullen opnemen. Vermoedelijk zullen wij daartoe later overgaan, maar dan niet op de gebruikelijke wijze in onze rubriek „Wetgeving”. Wij onderzoeken nl. de mogelijkheid om de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht te bewerken in den vorm als door prof. Mr. H. van der Hoeven is geschied met het Wetboek van Militair Strafrecht en de Wet op de Krijgstucht in zijn werk Militair Straf- en Tucht recht en op die wijze de op de Invoeringswet betrekking hebbende stukken in ons tijdschrift te publiceeren. Meer kunnen wij er nog niet van zeggen; wij zijn nog bezig de zaak te bespreken en te overwegen. Wij hopen evenwel in een volgende aflevering nadere bijzonderheden te kunnen mededeelen.

BOEKAANKONDIGING.

Wijsgeerige beschouwingen over de verhouding tusschen staatkunde en zedeleer door Mr. Dr. J. S. Barbas, kapitein der infanterie.

Wij hebben ons al eenigen tijd bezwaard gevoeld dat wij nog geen melding gemaakt hebben van het feit dat de Kapitein der Infanterie Mr. Dr. *J. S. Barbas* op 2 Juli 1920 te Utrecht bevorderd is tot doctor in de wijsbegeerte op bovenvermeld proefschrift, hetwelk ons ter aankondiging was toegezonden. Ons past in de eerste plaats een nieuwe gelukwensch aan den geleerden schrijver, die, na zijn studies in de rechtswetenschappen voltooid te hebben, in philosophische richting ook den academischen eindpaal bereikt heeft. De studierichtingen, waarin de Heer *Barbas* thans georiënteerd is, verdragen zich zeer goed samen; er is aan de philosophische zijde van het militair recht zoo goed als nooit aandacht geschonken en toch is die studie, niet het minst in verband met die van het militair strafrecht en met de beginselen van krijgstucht, geenszins zonder nut en de belangstelling overwaard.

Gaat ons deze gelukwensch van harte, minder gemakkelijk is de taak om het proefschrift recht te doen wedervaren. Het onderwerp ligt buiten het terrein van ons tijdschrift, doch wij hadden hoop om, ter wille van den persoon van Mr. *Barbas* en van het zeldzame geval van zoodanige tweede of eigenlijk derde promotie, een bevoegd beoordeelaar te kunnen overhalen een aankondiging voor ons tijdschrift te schrijven van beter gehalte dan wijzelf in staat zijn te geven. Onze pogingen in die richting zijn helaas mislukt en zoo mogen wij niet langer wachten om althans van de verschijning van het boekje melding te maken. De schrijver behandelt hierin de verhouding tusschen den staat en de zedeleer, welk vraagstuk door den oorlog van 1914 weer sterk naar voren is gebracht. Wat is de oorzaak, zoo vraagt de schrijver zich af, van het ontzettend leed, dat in de oorlogsjaren over de wereld is uitgestort en welke zijn de middelen om een herhaling te voorkomen? Dan vindt de schrijver het antwoord op de eerste vraag in de omstandigheid dat, naast een nog maar weinig ontwikkeld volkenrecht, de zedenwetten in de staatkunde zijn miskend en daarin andere ethische normen zijn gesteld dan die welke voor de individuen algemeen geldend worden geacht. De staat is in de practijk niet, gelijk het individu, aan de wetten der moraal onderworpen geacht, doch geheel vrij in de keuze der middelen, mits deze slechts tot het beoogde doel voeren.

Hij gaat dan na de geschiedenis van deze leer in een hoofdstuk „De staatkunde vrij van de zedeleer”, verzamelt dan gegevens in tegengestelde richting gaande in een hoofdstuk „De staatkunde gebonden aan de zedeleer”. Daarna gaat de schrijver na welke de verhouding is van staatkunde en individueele moraal en doet hij middelen aan de hand tot verbetering van den bestaanden toestand.

Wij bevelen de lezing van het proefschrift gaarne aan voor hen, die van dit onderwerp een studie willen maken. Er is in het boekje veel eer bewezen aan vreemde, vooral Deutsche literatuur over dit onderwerp, welhaast wat te veel eer, naar het ons wil toeschijnen. Wij hadden liever den schrijver zelf wat meer aan het woord gezien. Doch wij stellen het op prijs in een kort bestek veel lezenswaardigs bijeen te hebben gevonden en hopen dat de schrijver met voldoening op dit proefschrift mag terugzien en dat hij zijn pen niet te lang in rust zal houden.

Militair-rechtelijke literatuur.

Na het verschijnen van de derde aflevering van het achtste deel van het Archiv für Militärrecht, bleek gedurende ongeveer twee jaar van het voortbestaan van dit tijdschrift niets meer, totdat in het voorjaar van 1920 de vierde, vijfde en zesde aflevering van genoemd deel te gelijkertijd het licht zagen. Met de verschijning van deze driedubbele aflevering heeft het tijdschrift tevens opgehouden te bestaan. De tegenwoordige politieke toestand en hare inwerking op het militair recht geeft ons aanleiding, aldus luidt een korte mededeeling van den uitgever, het Archiv für Militärrecht voorloopig niet verder te doen verschijnen.

In een „Zum Abschluss des achten Bandes” zegt Oberkriegsgerichtsrat Heinrich Dietz, onder wiens leiding de acht deelen van het tijdschrift zijn verschenen, dat het geen doel heeft te klagen en te vragen naar het „waarom”. Van beteekenis is slechts deze vraag: wat wordt er van het militair recht en de wetenschap van het militair recht? Daarop antwoordt hij, dat zoo lang er een leger zal zijn, ook het militair recht zal blijven bestaan. Elk recht, dus ook het nieuwe militair recht dat nu zal ontstaan, heeft wetenschappelijke verklaring en aanmoediging noodig. Zoo zal ook de wetenschap van het militair recht voortleven. Het is slechts de vraag: in welken omvang? Zulks zal in hoofdzaak afhangen van de inzichten en de werkkraft van hen, die van de beteekenis van het militair recht voor leger en staat doordrongen zijn. De wetenschap van het militair recht is zwaar getroffen en het zal moeilijk vallen haar weder op te bouwen. Maar wanneer de thans zoo gewichtige strijd voor het behoud van de militaire rechtspraak zonder gevolg mocht blijven, dan is ook te gelijker tijd het nieuwe doel aanwezig: voor de gewapende macht datgene terug te winnen, dat zij volstrekt noodig heeft om een vertrouwbaaren steun voor Regeering en Staat te zijn.

In tijden van nood is het van meer belang een verzamelpunt voor dit streven te bezitten dan in tijden van voorspoed; daarom is de heer Dietz overgegaan tot het uitgeven van een nieuw tijdschrift „Militärrechtliche Blätter”, waarvan de eerste aflevering reeds den 1sten Juli 1919 is verschenen, doch dat wij eerst kort geleden in handen kregen. Het is van belangrijk kleiner omvang dan het Archiv für Militärrecht; de afleveringen zijn, hoewel het aanvanke-lijk in de bedoeling lag deze om de 10 tot 14 dagen te doen verschijnen, op ongezette tijden uitgegeven. Blijkens een inleidend woord in de eerste aflevering is het doel van de Militärrechtliche Blätter in de eerste plaats om door voorlichting in het openbaar ten bate van de militaire rechtspraak, welke in gevaar verkeert, werkzaam te zijn. Daartoe roept de heer Dietz alle militaire juristen, militairen en kenners van het militair recht te wapen. Wij hadden nog niet de gelegenheid alle afleveringen te lezen, maar reeds bij een vluchtig doorzien van den inhoud blijkt, dat de inhoud van het tijdschrift in hoofdzaak is gewijd aan de bestrijding van het opheffen van de militaire rechtspraak.

De voorstanders van het behoud dier rechtspraak zijn in grooten getale aan het woord, hetzij in opstellen, die voor het tijdschrift zijn geschreven, hetzij dat hunne elders uitgesproken of neergeschreven meening wordt weergegeven; onder hen, die aan het woord zijn, treft men zoowel militairen als juristen aan en onder deze laatsten niet alleen juristen, die een werkzaam aandeel aan de militaire rechtspraak hadden, maar ook andere. Eveneens vindt men het oordeel van enkele psychiaters weergegeven. Dat de wetsontwerpen, welke de door de grondwet voorgeschreven afschaffing van de militaire rechtspraak nader uitwerkten, besproken worden, spreekt van zelf.

Aan de daarop uitgeoefende critiek neemt ook het Reichsmilitärgericht deel. Van dit college is o. a. een advies opgenomen van 28 Februari 1919, waarin het uitdrukkelijk stelling neemt tegenover het plan om de zuiver burgerlijke delicten aan de militaire rechtspraak te onttrekken en over te brengen bij den burgerlijken strafrechter. Met algemeene stemmen wordt deze splitsing van de rechtsmacht over militairen op verschillende gronden afgekeurd.

Om aan te toonen, dat het leger zelf de afschaffing van de militaire rechtspraak niet verlangde, zijn een zeer groot aantal moties en protesten afgedrukt, aangenomen door de „Vertrauensmänner” van tal van onderdeelen van het leger. Toen daarop bij de behandeling van het laatste ontwerp van wet in den Rijksdag gewezen werd, noemden de tegenstanders van de militaire rechtspraak dit „besteld werk”. Volledigheidshalve zij er hierbij op gewezen, dat volgens de verordening van 5 December 1918 door de militairen gekozen rechters deel uitmaakten van de krijgsraden.

Dat door dit tijdschrift een krachtige poging is gedaan om de militaire rechtspraak voor het Deutsche leger te behouden kan naar onze meening niet worden ontkend. Het heeft echter niet mogen baten; de door den heer Dietz aangeboden strijd is door de voor-

standers van de militaire rechtspraak, zooals onzen lezers bekend is, verloren.¹⁾ In een van de laatst verschenen nummers van het tijdschrift schrijft hij dan ook: de strijd voor het behoud van de militaire rechtspraak is uitgestreden; hij was vergeefs maar niet nutteloos. In de eerste plaats zijn daardoor de niet te weerspreken voordeelen van de militaire rechtspleging, hare zeer goede verrichtingen en hare gevolgen in het volle licht der openbaarheid aangewezen. De redding van de eer van de militaire justitie is ontegenzeggelijk gelukt. Geen van de burgerlijke partijen kon dit langer tegenspreken. Maar ook zijn het wezen en de beteekenis van de militaire rechtspraak openlijk in het licht gesteld. Daardoor liggen waardevolle gegevens en voorbereidend werk gereed voor den nieuwen strijd, die spoedig ontbranden moet en het herstel van de militaire rechtspraak ten doel zal hebben. Zij zal terug komen, omdat zij onontbeerlijk is.

In dezelfde aflevering wijdt de heer Dietz nog een korte beschouwing aan de wet tot opheffing van de militaire rechtspraak, hij noemt hare gebreken groot en talrijk. Zij draagt den stempel van overhaasting. In den inwendigen bouw van de „Reichswehr”, die nog in haar eerste ontwikkeling verkeert, wordt een zeer groote verandering gebracht, die verontrustend moet werken, nog geheel afgezien daarvan, dat de „Reichswehr” de uitschakeling van haar eigene rechtspraak als een achteruitstelling voelt. De tot nu toe bestaande rechtsbescherming van de militairen is, doordien zij onder een verouderd strafprocesrecht zijn gebracht, verminderd. Het militaire strafwetboek, dat veel eer verbetering noodig heeft dan de wet op de militaire strafrechtspleging, blijft ook voor de burgerlijke gerechten bestaan; alleen het streng arrest is afgeschaft. De wet op de „Reichswehr”, het nieuwe reglement van krijgstucht, de in uitzicht gestelde „Disziplinargerichtsgesetz”, die alle in het nauwste verband staan met de wet op de opheffing van de militaire rechtspraak, die er eigenlijk de grondzuilen van hadden moeten zijn, ontbreken. Door de „Disziplinargerichtsgesetz” met hare „Disziplinarkammern” zou een groot gedeelte van de lichtere militaire delicten aan de bevoegdheid van de burgerlijke gerechten onttrokken zijn; nu dit niet kan gebeuren zullen de ambtenaren van het openbare ministerie en de burgerlijke rechtscolleges binnenkort met militair kleingood overladen worden. De bergen van processtukken, die zich op hunne tafels zullen ophooopen, zullen zij in geen maanden kunnen verwerken, waarschijnlijk zullen zij ze niet eens in behandeling kunnen nemen. Het zich inwerken in dit deel van het recht vereischt tijd en geschoolde krachten, die er niet zijn. Het slot van de geschiedenis zal zijn, dat de berechting van militairen stil ligt; men kan er zich moeilijk indenken welke gevaren daaraan voor het voortbestaan van de „Reichswehr” verbonden zijn. Zal, zoo vraagt de heer Dietz, een nieuwe amnestie het middel moeten zijn om dezen berg van papieren op te ruimen? Hij wijst daarna op den geest van wantrouwen tegen de militairen en in het

¹⁾ Zie blz. 195 en vlg. hiervoor.

bijzonder tegen de officieren, dien de wet ademt. Hare wordingsgeschiedenis leert, dat een groot aantal voorschriften, waardoor men met de meest noodzakelijke militaire eischen rekening had willen houden, door den Rijksdag zijn geschrapt. Men heeft de vorming van bijzondere „Schöffengerichte” of kamers voor strafzaken ter afdoening van militaire zaken niet alleen geweigerd, maar uitdrukkelijk verboden. Bijzondere ambtenaren (Kommissare) voor de behartiging der militaire belangen heeft men niet toegelaten. Zelfs de „Heeresanwälte”, die binnenkort de met ondervinding toegeruste militaire juristen bij de „Reichswehr” zullen zijn, heeft men als helpers van de burgerlijke rechtscolleges en het openbaar ministerie voor gerechtelijke en niet-gerechtelijke werkzaamheden, in het algemeen voor gerechtelijk onderzoek uitgeschakeld. Men heeft de tot krijgstuuchtelijke bestraffing bevoegde meerderen den plicht willen opleggen, om zonder uitzondering aan het burgerlijk openbaar ministerie of den kantonrechter mededeeling te doen van ingekomen verzoeken tot strafvervolgning en van gevallen waarin aanwijzing of verdenking, dat een strafbaar feit gepleegd is, bestaat. Ten slotte heeft men hen van dezen plicht ontslagen, wanneer zij het vergrijp krijgstuuchtelijk mogen afdoen. Maar dit hun krachtens de wet toekomstige recht, om kleine vergrijpen krijgstuuchtelijk af te doen, heeft men hun afgenomen voor de gevallen dat een ondergeschikte of een niet tot de weermacht behoorend persoon de beleedigde is. Iedere tegen de voorschriften strijdende behandeling of beleediging van een ondergeschikte komt in den verfolge aan de groote klok te hangen bij het burgerlijk openbaar ministerie, hetwelk zal uitmaken of de zaak krijgstuuchtelijk mag worden afgedaan. Men zou om een en ander medelijdend kunnen glimlachen, wanneer het geen bittere ernst ware. Door dergelijke bepalingen, die den tot straffen bevoegden meerdere, in zijn handelingen tegenover ondergeschikten, onder voogdij van een burgerlijk ambtenaar stellen, ondermijnt men het vertrouwen dat, meer dan ooit, tusschen meerderen en minderen noodzakelijk is, wanneer de kleine weermacht een werkelijke bescherming voor het Rijk zal vormen. Snelle bestraffing van de begane daad is onmogelijk. Deze geest van wantrouwen, dien de wetgever aan den dag legt, versterkt den reeds bestaanden en begrijpelijken weerzin van de militairen tegen het ingrijpen van burgerlijke ambtenaren in het militaire bestel. De bestaande, van zelf sprekende tegenstelling zal niet overbrugd, maar vergroot worden. De gevolgen daarvan kan een ieder zich voorstellen. Tot een voor het leger heilzame rechtsbedeeling, zal het ook bij den besten wil van de burgerlijke rechtscolleges en tot strafvervolgning bevoegde ambtenaren niet komen. Dit laatste oordeel van den heer Dietz is niet wat men noemt gunstig; of het juist is, zal de toekomst moeten leeren.

Wij nemen hiermede afscheid van dit tijdschrift, waarschijnlijk voor goed. In de vierde aflevering van den tweeden jaargang, verschenen 30 September 1920, vinden wij de mededeeling, dat, wanneer de Militärrechtliche Blätter niet spoedig in het 4e kwartaal van

1920 verschijnen, zij waarschijnlijk in het lot van de militaire rechtspraak hebben gedeeld. Nu na genoemde aflevering geen nieuwe meer is verschenen, mogen wij aannemen, dat die veronderstelling bewaarheid is geworden. Daarop wijst ook de omstandigheid, dat de inhoud van de vier afleveringen van den tweeden is opgenomen in de inhoudsopgave van den eersten jaargang.

Thans moge even de aandacht gevestigd worden op een ander tijdschrift n.l. het „Zeitschrift für Militärrecht”. Veel kunnen wij daaromtrent niet mededeelen, want wij hebben het niet in handen kunnen krijgen; het weinige, dat wij er van weten, ontleenen wij aan het Archiv für Militärrecht. Dit laatste heeft steeds ook zijn aandacht gewijd aan en de belangen behartigd van het militair recht in Oostenrijk-Hongarije. Maar ten slotte is men er daar te lande toe overgegaan een eigen orgaan uit te geven onder leiding van den majoor-auditeur en privaatsdocent Dr. Albin Schager, (Uitgever Karl Harbauer, Weenen en Leipzig). Het nieuwe tijdschrift schijnt in inhoud en vorm veel overeenkomst te vertoonen met het „Archiv”. Opggericht in 1917 tijdens den wereldoorlog vermoeden wij, dat het tengevolge van de buitengewone tijdsomstandigheden wel zal hebben opgehouden te bestaan.

Onze voorafgaande mededeelingen luiden voor de militairrechtelijke tijdschrift-literatuur niet gunstig. Immers blijkt daaruit, dat een drietal op militair-rechtelijk gebied werkzame tijdschriften hebben opgehouden te bestaan, zij het dan ook dat wij daaromtrent geen volle zekerheid hebben. Met des te meer genoegen vestigen wij daarom de aandacht op een ander tijdschrift, hetwelk voor het eerst in 1917 is verschenen. Of het erg levenskrachtig is lijkt twijfelachtig, want eerst kort geleden zagen de afleveringen 5 en 6 van den jaargang 1919 het licht. Wij bedoelen het Belgische tijdschrift „Le droit et la guerre”, Revue de législation, de doctrine et de jurisprudence belges, onder redactie van de heeren Charles Dejongh, oud deken van de Brusselsche balie en Victor Yseux advocaat te Antwerpen. (Uitgevers: Librairie, générale de Droit et de Jurisprudence te Parijs en Établissements Emile Bruylant te Brussel). Het tijdschrift bevat drie rubrieken; wetgeving, opstellen en rechtspraak, die evenwel niet uitsluitend op het militair recht betrekking hebben, maar het geheele gebied van het recht bestrijken voor zoover dit verband houdt met den oorlog 1914—1918 en de daarop gevolgde buitengewone omstandigheden. Naast wetten, besluitwetten, koninklijke besluiten enz. op zuiver militair-rechtelijk gebied treft men in de eerste rubriek aan, wat men hier te lande kan samenvatten onder crisiswetgeving. Ten deele zijn zij geheel opgenomen, al dan niet vergezeld van het desbetreffend rapport aan den Koning, ten deele in uittreksel, terwijl in andere gevallen slechts het onderwerp wordt vermeld met verwijzing naar het nummer van

de Belgische Staatscourant, waar zij te vinden zijn. Men vindt er tal van onderwerpen gergeld, die ook bij ons in de laatste jaren, als gevolg van de buitengewone omstandigheden, regeling hebben gevonden, maar daarnaast vindt men een groot aantal regelingen, die men hier te lande gelukkig niet onder de oogen heeft behoeven te zien, omdat zij meer direct een gevolg waren van den oorlogstoestand, waarin België verkeerde. Wij meenen dat het daarom zijn nut heeft de aandacht op dit tijdschrift te vestigen, vooral van hen die geroepen zijn de voorbereidende maatregelen te treffen voor het geval ons land in een oorlog betrokken mocht worden.

Wij gebruikten zooveen het woord „besluit-wetten” en willen daarbij een oogenblik stil staan. Toen de Duitsche troepen een groot deel van België bezet hadden, bleek het al spoedig, dat het niet meer mogelijk was de beide deelen van de volksvertegenwoordiging te doen bijeenkomen. Het gevolg daarvan was, dat de wetgevende macht niet op de in de grondwet voorgeschreven wijze kon worden uitgeoefend, zoodat deze feitelijk stop gezet werd. Dit was natuurlijk eene onmogelijkheid; vandaar dat de wetgevende macht van af dat oogenblik door den Koning alleen is uitgeoefend. De door hem uitgevaardigde wetten kregen den naam van besluit-wetten; in den aanhef wordt telkens overwogen, dat het niet mogelijk is de volksvertegenwoordiging bijeen te roepen, terwijl daarin tevens wordt vermeld, dat de besluit-wet overeenstemt met het advies van den Ministerraad. De vraag, of deze besluit-wetten, kracht van wet hebben en verbindend zijn, is bij verschillende rechterlijke colleges opgeworpen; het antwoord daarop luidt in het algemeen bevestigend. Uit een arrest van het Belgische Hoog Militair Gerechthof van 13 September 1917 blijkt ons echter, dat dit college van oordeel is, dat de besluit-wetten verbindend zijn en het die ook wil toepassen, voor zoover zij geboden zijn door het belang van de orde en de verdediging van het land. Tegen deze opvatting van het college komt de heer Victor Yseux op in een opstel „La constitutionnalité et la rétroactivité des lois. Algeheele overeenstemming schijnt er op dit punt dus niet te bestaan. De kwestie zou zich in geval van oorlog ook bij ons kunnen voordoen. De Grondwet voorziet er niet in. Wij stellen daarom de vraag: zou het geen aanbeveling verdienen bij de komende grondwetsherziening dit punt onder de oogen te zien en te regelen?

Wij moeten het bij deze vluchtige aankondiging laten; wij konden niet meer doen dan de verschenen deelen (het tweede deel telt ruim 1200 bladzijden) en afleveringen doorzien. Slechts willen wij er nog aan herinneren, dat als basis voor de militaire rechtspleging in België nog geldt de „Code de procédure pour l'armée de terre” van 20 Juli 1814, zijnde onze „Regtspleging bij de Landmagt”, terwijl daarnaast de „Code de procédure pénale militaire” van 15 Juni 1899 van kracht is. Waar tal van artikelen van deze beide wetten in de medegedeelde jurisprudentie behandeld worden, is het niet onwaarschijnlijk, dat

daaronder een en ander te vinden is, dat ook voor de verklaring van de Rechtspleging bij de Landmacht van belang is. Met betrekking tot het Crimineel Wetboek kan ditzelfde niet gezegd worden, omdat dit Wetboek in België is vervangen door den „Code pénal militaire” van 27 Mei 1870. Een overzicht van de geschiedenis van de Belgische militaire strafwetgeving vindt men in een opstel in het eerste deel van het tijdschrift. Ten slotte zij nog vermeld, dat in de jurisprudentie verschillende internationaal-rechtelijke vragen behandeld worden.

K.

Naschrift.

Nadat het vorenstaande was geschreven en gereed lag om te worden afgedrukt, kregen wij een bericht van de uitgevers in handen dat een abonnement op den jaargang 1920 van het tijdschrift „Le droit et la guerre” niet kon worden aangenomen, omdat het niet verder zal verschijnen. Of de nog ontbrekende afleveringen van den jaargang 1919 al dan niet het licht zullen zien, konden wij uit dit bericht niet met zekerheid opmaken.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Proeve van eene regeling der relatieve competentie van de krijgsraden, geënt op de Rechtspleging bij de Landmacht,

door

Mr. G. J. JUTTE.

De redactie van dit tijdschrift was zoo welwillend mij op het allerlaatste oogenblik nog in de gelegenheid te stellen in mijn, in de vorige aflevering opgenomen, opstel sub II, eene rectificatie (blz. 213 — noot —) aan te brengen, n.l. te vermelden dat de nadere kennisneming van het in 1912 nieuw ingevoerde 2e lid van art. 13 R. L. mij tot inzicht had gebracht, dat de in dat deel van mijn opstel behandelde materie bij de Landmacht toch anders was geregeld dan bij de Marine, met dat gevolg dat bij nader inzien de eerste twee voorbeelden (blz. 212) mij niet juist gekozen voorkwamen. Ik had toen geen gelegenheid meer dit eenigszins toe te lichten en daaraan vast te knopen de mededeeling dat van de algemeene strekking van dat betoog toch niets werd teruggenomen.

Hoe moet het 2e lid van art. 13 R. L. gelezen worden? Oorspronkelijk dacht ik aldus: Art. 11 R. L. behandelt het meest voorkomende geval: een tot het garnizoen behoorend militair is, op vermoeden van zich aan een strafbaar feit te hebben schuldig gemaakt, in arrest gesteld en, na al of niet in arrest te zijn gehouden, beslist nu de garnizoenscommandant of de verdachte ter zake van het feit waarvoor hij is aangehouden, naar den krijgsraad behoort te worden verwezen. Art. 13, 1e lid, behandelt het geval, dat een tot een ander garnizoen behoorend militair als verdacht van zich aan een strafbaar feit te hebben schuldig gemaakt, is gearresteerd waarna de Commandant van het garnizoen, waar de arrestatie plaats vond, nadat de gearresteerde al of niet in arrest is gehouden, beslist of die militair naar den krijgsraad zal worden verwezen. Art. 13, 2e lid, dacht mij, sloeg op het geval van den militair, niet behoorende tot enig garnizoen. Dit lid is als nieuw voorgesteld in de (3e) nota van nadere wijzigingen (No. 21 der zitting 1911—1912) met deze toelichting: „Het nieuwe tweede lid van dit artikel is opgenomen met het oog op de mogelijkheid, dat de verdachte niet mocht zijn ingedeeld bij enig garnizoen.”¹⁾ Zoodat mijn aanvanke-

---

¹⁾ Bij de openbare beraadslaging in de 2e Kamer is dit artikel door den heer Thomson nog even besproken. Deze vroeg of dit tweede lid niet een nieuw artikel moest worden. Waarom bij dit vroeg, blijkt niet. En de regering is er klaarblijkelijk niet verder op ingegaan.

lijke opvatting van dat lid juist is? Naar de bedoeling van de ontwerpers dier nota: ja, geloof ik. Indien zij toch hadden bedoeld dit lid te doen slaan niet slechts op militairen, niet tot eenig garnizoen behorend, maar meer in het algemeen bovendien op alle niet-militairen, aan de militaire rechtsmacht onderworpen, welke personen — men zal het moeten toegeven — ook zeker niet tot een garnizoen behoreen, dan hadden zij dezen vermoedelijk niet aangeduid met „verdachte . . . niet ingedeeld bij eenig garnizoen”. Dat zou toch al te onbeholpen zijn geweest. Maar toegegeven moet worden dat de bewoordingen van het 2e lid, beschouwd los van hare toelichting, wel gedoogen dat men dat lid aldus leest: „Indien, volgens de voorafgaande bepalingen geen Commanderende Officier tot de verwijzing van den (aan de militaire rechtsmacht onderworpen) verdachte naar den Krijgsraad bevoegd mogt zijn. . . . .”.

Indien men nu deze interpretatie van art. 13, 2e lid, R. L., die ik niet beweer zeer fraai te zijn, aanvaardt, dan zijn mijne eerste twee voorbeelden op blz. 212 niet juist gekozen.

Kan nu toch de regeling der relatieve competentie der krijgswraden bij de landmacht, zooals zij zal voortvloeien uit de R. L. en de Invoeringswet, worden aanvaard?

Ter beantwoording dier vraag is het van belang met betrekking tot die regeling de verschillende toestanden waarin de krijgsmacht zich bevinden kan, de revue te doen passeeren.

I. De krijgsmacht verkeert in rust, is verspreid over de verschillende garnizoenen in het Rijk.

Volgens de R. L. heeft de garnizoenscommandant het recht van verwijzing naar den krijgsraad van het rechtsgebied waartoe zijn garnizoen behoort, ten aanzien van:

1o. militairen, verdacht van zich aan een strafbaar feit te hebben schuldig gemaakt, op het tijdstip van verwijzing behorende tot dat garnizoen (art. 11 R. L.);

2o. militairen, niet behorende tot dat garnizoen, verdacht van zich aan een strafbaar feit te hebben schuldig gemaakt, gearresteerd in dat garnizoen (art. 13, 1e lid R. L.).

De bevoegdheid van den krijgsraad om van die zaken kennis te nemen vloeit voort uit de bevoegdheid van den garnizoenscommandant tot verwijzing.

Den commandant van het garnizoen, waar de krijgsraad, tot de kennismaking van de zaak bevoegd, zitting heeft, komt, behalve ten aanzien van de militairen onder 1o. en 2o. aangeduid, bovendien de bevoegdheid toe om naar den krijgsraad te verwijzen:

1o. militairen, verdacht van zich aan een strafbaar feit te hebben schuldig gemaakt, niet behorend tot eenig garnizoen;

2o. niet-militairen, aan de militaire rechtsmacht onderworpen, verdacht van zich aan een strafbaar feit te hebben schuldig gemaakt.

De bevoegdheid van den garnizoenscommandant om deze ver-

dachten naar den krijgsraad te verwijzen vloeit voort uit de bevoegdheid van den krijgsraad om van deze zaken kennis te nemen (art. 13, 2e lid R. L.). Een inversie van systeem, door wetswijziging in 1912 in de militaire wetgeving ten aanzien van de gewone krijgsraden binnengeleid.

Naast die regeling van de R. L. loopt nu die van titel VIII § 5 der Invoeringswet. Daarin wordt de betrekkelijke bevoegdheid van de gewone krijgsraden bij de landmacht geregeld; van de verwijzingsautoriteit wordt in die regeling met geen enkel woord gerept. Voor zoover nu, men moet haast zeggen: bij toeval, de gevallen waarin de rechter volgens de Invoeringswet van een zaak mag kennismaken, overeenstemmen met die waarin de militaire autoriteit volgens de R. L. mag verwijzen, loopt de zaak wel; zij loopt ook wanneer de bevoegdheid tot verwijzen volgens de R. L. in meerdere gevallen vaststaat dan in die waarin de krijgsraad volgens de Invoeringswet bevoegd is tot kennismaken, want dan volgt 's krijgsraads bevoegdheid uit de R. L.; de zaak echter loopt niet, wanneer de bevoegdheid van den krijgsraad om volgens de Invoeringswet van een zaak kennis te nemen in een grooter aantal gevallen vaststaat dan in die waarin de verwijzingsautoriteit volgens de R. L. mag verwijzen, want dan krijgt de rechter zijn toegedachte portie niet.

En gelukkig, bij toeval ook weer, doet zich het laatste geval niet voor, wel het tweede. Immers volgens art. 13, 1e lid, R. L. verwijst de militaire autoriteit wel naar den krijgsraad een militair, niet behoorende tot het garnizoen, verdacht van zich aan een strafbaar feit te hebben schuldig gemaakt en gearresteerd in het garnizoen, waaruit dan voortvloeit de bevoegdheid van den krijgsraad tot wiens rechtsgebied het garnizoen, waarin de verdachte werd gearresteerd, behoort, om van de zaak kennis te nemen. Dit is echter geen geval waarin 's rechters bevoegdheid vaststaat volgens titel VIII § 5 der Invoeringswet.

Op nog een gelukkig toeval zij terloops even gewezen. Zooals reeds is opgemerkt werd het bepaalde in het 2e lid van art. 13 R. L. in 1912 als nieuw in de wetgeving opgenomen. Volgens dat art. konden nu militairen, niet tot een garnizoen behoorende, en niet-militairen, aan de militaire rechtsmacht onderworpen, na verwijzing door den C. O. van het garnizoen, waar de krijgsraad tot de kennisneming van de zaak bevoegd, zitting heeft, naar dien krijgsraad worden verwezen. Maar de wet wees in 1912 niet aan den tot kennisneming der zaak bevoegden rechter. Die rechter wordt nu in titel VIII § 5 der Invoeringswet aangewezen.

II. De troepen zijn te velde.

Met de competentieregeling van de krijgsraden te velde in de R. L. is het treurig gesteld. Volgens art. 243 R. L. worden een of meer krijgsraden ingesteld door of van wege den Vorst, wanneer

troepen van den Staat zich te velde bevinden vóór of bij het openen van den veldtocht en zij blijven in stand hetzij gedurende den geheelen veldtocht, hetzij voor een bepaalden tijd, hetzij telkens naar mate de dienst zulks vorderen of gedoogen zal.

In art. 254 R. L. wordt de commandeerende generaal of degene, dien hij in zijn plaats daartoe mocht benoemen, aangewezen als de autoriteit die naar den krijgsraad verwijst. Ten aanzien van wie dat recht wordt toegekend, wordt er niet bijgezegd. In art. 253 R. L. wordt slechts bepaald dat de krijgsraden te velde zullen rechtspreken ten aanzien van alle strafbare feiten, begaan door zoodanige personen, welke ingevolge artt. 5, 6 en 7 C. W. L., wanneer zich in tijd van oorlog een veldleger in of buiten het grondgebied van den staat bevindt, aan de militaire jurisdictie onderworpen zijn, in welk artikel de voornaamste categorie van personen, die voor die krijgsraden moeten terecht staan, vergeten zijn, n.l. de militairen deelluitmakende van de troepen te velde.

Het ontwerp-Invoeringswet stelt nu in art. 48 voor art. 253 R. L. te doen vervallen en in art. 90 wordt de navolgende bepaling voorgesteld: „De betrekkelijke bevoegdheid van de krijgsraden te velde wordt geregeld bij Ons besluit tot benoeming van die krijgsraden of dat waarbij die benoeming wordt opgedragen”. Dit is eenvoudig de oplossing van de quaestie verschuiven en afschuiven. Verschoven wordt zij naar een oogenblik en afgeschoven op een autoriteit, die in dat tijdsgewricht wel iets anders te doen heeft dan kalm te wikken en te wegen op welke wijze de competentie-moeilijkheden het best worden opgelost. Een testimonium pauperitatis!

III. Een deel der krijgsmacht bevindt zich in een belegerde of berende stad of plaats.

Het beeld der competentie-regeling in de R. L. van een krijgsraad voor dat deel der krijgsmacht biedt een nog troostelooser aanblik. Een zoodanige krijgsraad, temporaire krijgsraad geheeten, wordt door den commandeerenden officier ter plaatse ingesteld (art. 261 R. L.). Het geeft den indruk dat de wetgever hier zich zoo zeer heeft ingedacht in den naren toestand van een belegerde of berende stad of plaats, dat aandoening hem belette een ook maar eenigszins dragelijke regeling te ontwerpen. Wie verwijst hier naar den krijgsraad? Geen antwoord. Aangenomen moet worden dat de C. O. dit moet doen. Rechtsmacht van den krijgsraad? Antwoord verbeeldt zich art. 269 R. L. te geven: „De Krijgsraden in dezen Titel vermeld, oefenen uit de criminele Justitie over alle militairen of andere aan den militairen dienst, verbondene personen, bij de Wet, aan hunne Regtsmagt, onderworpen, met uitzondering van de zoodanigen welke, ter eerster instantie, terecht staan voor het Hoog Militair Gerechtshof”. Maar de wet die moest uitmaken welke personen aan de rechtsmacht dier krijgsraden zouden zijn onderworpen, die wet juist was de wetgever bezig te schrijven, maar daarin schrijft hij het niet.

Het ontwerp-Invoeringswet stelt in art. 48 voor art. 269 R. L. te doen vervallen en art. 91 van het ontwerp biedt aan deze bepaling: „De betrekkelijke bevoegdheid van de krijgswaarden in eene dadelijk belegerde of berende stad of plaats strekt zich uit tot de strafbare feiten begaan in die stad of plaats of hare onmiddellijke omgeving”. Aangenomen mag wel worden dat het militair gezag, indien het een plaats betreft op het grondgebied van het Rijk gelegen, krachtens art. 2 der wet van 23 Mei 1899 Stbl. 128 den staat van beleg zal hebben afgekondigd, in welk geval art. 73 1o. en 2o. zijn volle uitwerking zal hebben, doch dan nog schijnt mij de rechtsmacht te beperkt. Zij moet zich toch ook kunnen uitstrekken tot personen, die niet juist ter plaatse of in de onmiddellijke omgeving hebben misdaan, doch zich ten nadeele van de krijgsmacht hebben misdragen waar ook maar ter plaatse worden aangetroffen. Is de plaats niet in het Rijk gelegen, dan komt art. 73, 3o van het ontwerp in werking, maar ook dan is de beperking tot delicten begaan ter plaatse te beperkt.

IV. Een deel der krijgsmacht bevindt zich op in staat van beleg verklaard gebied.

Voor de rechtsmacht van de krijgswaarden van zoodanig gebied moet art. 40 der Wet van 23 Mei 1899 Stbl. 128 worden geraadpleegd. Volgens dat artikel bestaan (lees: worden benoemd — art. 261 R. L. —) in de gedeelten van het grondgebied, welke in staat van beleg zijn verklaard, een of meer temporaire krijgswaarden. Naar de bestaande regeling is de rechtsmacht dier krijgswaarden gelijk aan die van de krijgswaarden in een belegerde of berende stad of plaats, maar volgens gemeld art. 40, 2e en 4e lid, komt daar in geval van oorlog nog bij een uitgebreider rechtsmacht over niet-militairen.

In de M. v. T. van het ontwerp-Invoeringswet betreffende art. 91 wordt opgemerkt: „Aangenomen moet echter worden dat na de wet van 23 Mei 1899 (Stbl. n°. 128) de oprichting van krijgswaarden in gedeelten van het grondgebied des Rijks, welke in staat van beleg zijn verklaard, door die wet wordt beheerscht en dat, in verband daarmee, artikel 261 voormeld enkel beteekenis houdt ten aanzien van steden en plaatsen, welke feitelijk in toestand van beleg verkeerden”.

Deze juiste opmerking had moeten leiden tot het voorstel om in art. 261 R. L. de woorden „of in staat van beleg gesteld” te doen vervallen, wat niet is geschied en waartegen het behoud van art. 273 R. L. zich niet verzet.

Art. 92 van het ontwerp luidt: „De betrekkelijke bevoegdheid van de krijgswaarden in een in staat van beleg verklaard gedeelte des Rijks is beperkt tot de strafbare feiten in dat gedeelte begaan. Zij wordt geregeld bij het besluit tot benoeming van die krijgswaarden”; en de toelichting daarop: „De rechtsmacht der in dit artikel bedoelde, z.g. temporaire krijgswaarden behoeft, evenals die van de

krijgsraden te velde, afgrenzing niet alleen van de bevoegdheid van de gewone krijgsraden bij de landmacht, doch ook van die van gelijksoortige buitengewone krijgsraden. Daarom is ook hier de regeling aan een nader besluit, te weten dat, waarbij de temporaire krijgsraad wordt benoemd, overgelaten." Wederom een testimonium pauperitatis!

Het antwoord op de vraag of de regeling der relatieve competentie der krijgsraden bij de landmacht, voorgesteld in het ontwerp-Invoeringswet, kan worden aanvaard, moet bepaald ontkenkend luiden.

Beproefd zal nu worden een regeling te ontwerpen, die wel kan worden aanvaard.

Art. A.

De bevoegdheid van de krijgsraden bij de landmacht tot kennisneming van strafbare feiten regelt zich, behoudens het bepaalde in de artikelen G en H, naar de bevoegdheid van den commandeerenden officier of van de wettiglijk aangewezen militaire autoriteit ten opzichte van het recht van verwijzing van verdachten naar die krijgsraden.

Art. B.

Tot verwijzing naar den gewonen krijgsraad (van het militaire arrondissement of district) is bevoegd:

a. ten aanzien van strafbare feiten, begaan door militairen, op het tijdstip van verwijzing behorende tot een garnizoen: de commandeerende officier van dat garnizoen;

b. ten aanzien van alle overige strafbare feiten, begaan door aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen, voor wier verwijzing naar den krijgsraad een bepaalde militaire autoriteit niet is aangewezen: de commandeerende officier van het garnizoen, die het eerst van die strafbare feiten kennis krijgt.

Art. C.

(1) Tot verwijzing naar den krijgsraad te velde is bevoegd, indien, overeenkomstig het bepaalde in artikel 243 der Regtspleging bij de Landmagt, één krijgsraad is benoemd: de commandeerende generaal van de troepen zich te velde bevindende of degene, dien hij in zijne plaats daartoe mocht hebben benoemd:

a. ten aanzien van strafbare feiten, begaan door militairen, op het tijdstip van verwijzing behorende tot voormelde troepen;

b. ten aanzien van alle overige strafbare feiten, begaan door aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen, voor zoover de verdachten gevonden worden ter plaatse waar die troepen zich ophouden.

(2) In het besluit der benoeming van dien krijgsraad of in dat waarbij die benoeming wordt opgedragen, wordt tevens een officier-commissaris en een secretaris tot het nemen van informatiën in door die autoriteit naar den krijgsraad verwezen zaken benoemd. Zoo noodig kunnen meer dan één officier-commissaris en secretaris worden benoemd, wier werkingsgebied door die autoriteit wordt geregeld.

(3) Indien, overeenkomstig het bepaalde in artikel 243 van de Regtspleging bij de Landmagt, twee of meer krijgsraden te velde worden benoemd, wordt in het besluit der benoeming dier krijgsraden of in dat waarbij die benoeming wordt opgedragen, aangewezen:

1o. een of meer militaire autoriteiten, die met betrekking tot elk dier krijgsraden het recht van verwijzing uitoefenen met afbakening van het werkingsgebied van ieder dier autoriteiten, indien meer dan een verwijzingsautoriteit is aangewezen;

2o. voor elk werkingsgebied van de verwijzingsautoriteit een officier-commissaris en een secretaris tot het nemen van informatiën in door die autoriteit naar den krijgsraad verwezen zaken.

(4). Het recht van verwijzing van de autoriteiten, bedoeld in het 3e lid, strekt zich uit tot:

a. de strafbare feiten, begaan door militairen, op het tijdstip van verwijzing behoorende tot de troepen van het aan ieder dier autoriteiten aangewezen werkingsgebied;

b. alle overige strafbare feiten, begaan door aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen, voor zoover de verdachten gevonden worden ter plaatse waar de troepen van het aan ieder dier autoriteiten aangewezen werkingsgebied, zich ophouden.

Art. D.

(1). Indien in tijd van oorlog de troepen zich te velde bevinden, doch nog niet door Ons of van Onzentwege, overeenkomstig het bepaalde in artikel 243 van de Regtspleging bij de Landmagt, een of meer krijgsraden zijn benoemd, worden door Ons een of meer gewone krijgsraden aangewezen, welke kennisnemen van de strafzaken, overeenkomstig de volgende twee leden van dit artikel, naar die krijgsraden verwezen.

(2). Door Ons worden daarbij tevens aangewezen:

1o. een of meer militaire autoriteiten, die met betrekking tot elk dier krijgsraden het recht van verwijzing uitoefenen met afbakening van het werkingsgebied van ieder dier autoriteiten, indien meer dan een verwijzingsautoriteit is aangewezen;

2o. voor elk werkingsgebied van de verwijzingsautoriteit een officier-commissaris en een secretaris tot het nemen van informatiën in door die autoriteit naar den krijgsraad verwezen zaken.

(3). Indien één krijgsraad is aangewezen, is het 1e lid en indien

twee of meer krijgswaarden zijn aangewezen, is het 4e lid van artikel C van overeenkomstige toepassing.

(4). Met betrekking tot de aldus aangewezen militaire autoriteiten, officieren-commissarissen en secretarissen is het bepaalde ten aanzien van den garnizoenscommandant, den officier-commissaris en den secretaris van het garnizoen in den tweeden titel, eerste hoofdstuk, der Regtspleging bij de Landmagt van overeenkomstige toepassing, terwijl zoomede van toepassing zijn de daarin voorkomende bepalingen omtrent de wijze van procederen.

(5). Tusschen de militaire autoriteit en den officier-commissaris, aangewezen krachtens het 2e lid, en den auditeur-militair bij den krachtens het 1e lid aangewezen krijgsraad bestaan dezelfde betrekkingen als die, welke bestaan tusschen den commandeerenden officier en den officier-commissaris van een garnizoen, niet zijnde residentie van een krijgsraad, en den auditeur-militair bij den krijgsraad van het rechtsgebied waartoe dat garnizoen behoort.

Art. E.

Tot verwijzing naar den krijgsraad in eene belegerde of berende stad of plaats is bevoegd de commandeerende generaal of officier van de krijgsmacht zich te dier plaatse bevindende:

a. ten aanzien van strafbare feiten, begaan door militairen, op het tijdstip van verwijzing behoorende tot voormelde krijgsmacht;

b. ten aanzien van alle overige strafbare feiten, begaan door aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen, voor zoover de verdachten ter plaatse gevonden worden.

Art. F.

(1). Tot verwijzing naar den krijgsraad, in de gedeelten van het grondgebied welke in staat van beleg zijn verklaard, ingesteld, is bevoegd de daartoe door Ons of, bij toepassing van artikel 2 der Wet van 23 Mei 1899 Stbl. n°. 128, door het militair gezag, aangewezen autoriteit:

a. ten aanzien van strafbare feiten, begaan door militairen, op het tijdstip van verwijzing gelegd in dat gebied;

b. ten aanzien van alle overige strafbare feiten, begaan door aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen, voor zoover de verdachten ter plaatse gevonden worden.

(2) Indien voor een in staat van beleg verklaard gedeelte van het grondgebied twee of meer krijgswaarden zijn ingesteld, wijst het besluit tot instelling dier krijgswaarden een of meer militaire autoriteiten aan, die met betrekking tot elk dier krijgswaarden het recht van verwijzing uitoefenen met afbakening van het werkingsgebied van ieder dier autoriteiten, indien meer dan een verwijzingsautoriteit is aangewezen.

(3). Het recht van verwijzing van die autoriteiten strekt zich uit tot:

a. de strafbare feiten, begaan door militairen, op het tijdstip van verwijzing geleverd in het aan die autoriteit aangewezen werkingsgebied;

b. alle overige strafbare feiten, begaan door aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen, voor zoover de verdachten gevonden worden in het aan ieder dier autoriteiten aangewezen werkingsgebied.

Art. G.

(1). Indien een militaire autoriteit een verdachte naar den krijgsraad heeft verwezen en, nadat de informatiën voor den officier-commissaris zijn afgelopen, het, ten gevolge van bijzondere omstandigheden, waaronder begrepen het feit dat een bijzondere krijgsraad heeft opgehouden te bestaan, redelijker wijze niet mogelijk is de zaak te doen berechten door den krijgsraad van het rechtsgebied waartoe die militaire autoriteit behoort, is de krijgsraad van het rechtsgebied waarin de beklagde ten gevolge van die bijzondere omstandigheden zich bevindt, mede bevoegd van die zaak kennis te nemen.

(2). In zoodanige gevallen wordt de zaak op de wijze als voor het aanhangig maken van zaken bij dien krijgsraad bepaald, bij dien krijgsraad aanhangig gemaakt.

Art. H.

(1). Indien meer dan één militaire autoriteit, bevoegd tot verwijzen van een verdachte naar den krijgsraad, ter zake van hetzelfde feit een verdachte naar den krijgsraad heeft verwezen en de informatiën nog bij geen der officieren-commissarissen zijn afgelopen, worden de informatiën begonnen of voortgezet door den officier-commissaris van het werkingsgebied van de militaire autoriteit, die het eerst den verdachte naar den krijgsraad heeft verwezen, tenzij het redelijkerwijze niet mogelijk is dat deze officier-commissaris de informatiën begint of voortzet, in welk geval de officier-commissaris van het werkingsgebied van de militaire autoriteit, die in tijdsorde het eerst daarna den verdachte naar den krijgsraad heeft verwezen, de informatiën begint of voortzet en zoo vervolgens.

(2). Indien de informatiën voor een der officieren-commissarissen zijn afgelopen of indien informatiën niet zijn genomen, is slechts die krijgsraad bevoegd van de zaak kennis te nemen bij wien de zaak het eerst is aanhangig gemaakt.

Algemeene toelichtingen:

Bij het ontwerpen van deze regeling is uitgegaan van de gedachte: dat de krijgsraad bij elk deel der krijgsmacht de aangewezen rechter is voor de militairen behoorende tot dat deel. Er is geen reden om aan te nemen dat de kennis van het recht daar niet op dezelfde hoogte staat als elders; de feiten zijn daar over het algemeen beter

vast te stellen dan waar ook; doch het leidt geen twijfel of daar worden over het algemeen de waardeeringsfeiten het best gekend. Daarbij komt nog dat daar van straftoepassing op hem die misdeed, het grootst nuttig effect is te verwachten. Deze motieven werken het krachtigst ten opzichte van de delicten door militairen in den kring hunner dienstverrichtingen gepleegd, dat overgrootste deel der door militairen gepleegde strafbare feiten; ten opzichte van de rest der door hen gepleegde delicten mogen de zooeven aangeduide factoren in mindere mate werken, krachtig genoeg werken zij nog om die rest der delicten het lot der andere te doen deelen. En het bestendigt den tegenwoordigen gang van zaken, die te dezen opzichte tot klacht geen aanleiding heeft gegeven. (Artt. B. a. C. 1. a. en 4. a. D. 3. E. a. F. 1. a. en 3 a.).

Moet deze gedachtengang met betrekking tot de krijgsmacht in rust zoowel als in actie tot uiting worden gebracht, daarna vraagt uitwerking eene andere gedachte, namelijk deze: dat de krijgsmacht in actie haar kracht zoo ruim mogelijk moet kunnen ontplooien. Hetgeen kan worden bevorderd zoowel door het noodige werk onmiddellijk te doen als het niet onmiddellijk noodige werk, ook met betrekking tot de militaire justitie, tot gelegener tijd uit te stellen. Uitvloeisel van die gedachte is de regeling zoodanig te ontwerpen, dat de buitengewone krijgsraden slechts met het bepaald noodige werk worden belast. Vandaar dat voorgesteld wordt die krijgsraden slechts bovendien te doen kennismaken van de strafbare feiten, begaan door aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen, die gegrepen worden ter plaatse waar de krijgsraad vertoeft. Het komt er daarbij niet op aan of die strafbare feiten juist gepleegd zijn in het rechtsgebied dier krijgsraden; immers het moet niet kunnen gebeuren dat iemand, dien een maar al te waar gebleken openbaar gerucht aanwijst als den dader van een strafbaar feit waarbij het militair belang betrokken is, ongemoeid blijft rondloopen in het enge militaire milieu. (Zie het sub *b* bepaalde in voormelde artikelenreeks van art. C af).

De rechtsmacht van de bijzondere krijgsraden uitgebreider te maken, is mede met het oog op het slechts tijdelijke karakter dier raden, niet gewenscht.

Sluitsteen van deze regeling moet zijn een bepaling van die strekking, dat een militaire rechter wordt aangewezen tot berechting van alle overgeschoten strafbare feiten. (Art. B. *b*.).

Met het oog op de veranderlijkheid en de vergankelijkheid van het militairrechtelijk rechtsgebied is het noodig maatregelen te treffen, opdat een zaak die in het eene rechtsgebied is aangevangen en die, ten gevolge van bijzondere omstandigheden, daar niet tot een einde kan worden gebracht, elders kunne worden afgehandeld. (Art. G.).

Ook zou het kunnen gebeuren dat een verdachte ter zake van hetzelfde feit door verschillende verwijzingsautoriteiten naar den krijgsraad wordt verwezen. Ook eene regeling voor dergelijke gevallen moet worden getroffen. (Art. H.).

Omdat het systeem, neergelegd in de R. L., bij het ontwerpen dezer regeling is gevolgd en gevolgd moest worden, omdat die regeling op die rechtspleging als het ware wordt geënt, is het streven in de eerste plaats gericht op afbakening van het werkingsgebied van de verwijzingsautoriteit. Wanneer er nu maar steeds voor gezorgd wordt dat dat werkingsgebied naar twee richtingen wordt bepaald; naar den eenen kant: tot welke strafbare feiten het verwijzingsrecht zich uitstrekt; naar den anderen kant: welk gebied dat recht bestrijkt en ten slotte wordt aangewezen de krijgsraad, waarnaar moet worden verwezen, dan staat de bevoegdheid tot kennisneming van elk gerecht van den in het algemeen bevoegden militairen rechter vast, is het rechtsgebied van elken krijgsraad bepaald.

Zooeven werd gewezen op de twee kanten waarnaar afbakening van het werkingsgebied van de verwijzingsautoriteit en hoogerop dus van den krijgsraad noodzakelijk is. Er bestaat geen enkele reden waarom die afbakening in de eene richting, n.l. aanwijzing van de strafbare feiten ten aanzien waarvan naar den krijgsraad verwezen mag worden, niet door den wetgever zou moeten geschieden. Hij is daartoe in staat, dus is het te dezen opzichte zijn plicht. Anders staat het met de afbakening naar den anderen kant, de afbakening van het gebied hetwelk door het verwijzingsrecht wordt bestreken. Dit gebied mag niet in de wet worden vastgelegd, het moet kunnen gewijzigd worden naar den eisch van een doelmatige indeeling der krijgsmacht. Maar wat de wetgever wel kan en dus ook in dit opzicht moet doen, is de macht aanwijzen die telkens naar den eisch van doelmatigheid dat gebied bepaalt. Dit is reeds geschied krachtens de wet (art. 134, 2e lid R. L.) door het K. B. van 6 October 1913 Stbl. 380 ten aanzien van de gewone krijgsraden; dit wordt voorgesteld ten aanzien van de bijzondere krijgsraden in de ontworpen artikelen (art. C. 3. 1o. D. 2. 1o. F. 2.).

Toelichtingen op:

Art. A. Dit artikel is eene korte samenvatting van het systeem der R. L., neergelegd in titel I en II; in de andere titels is van een systeem in dit opzicht niet veel te bespeuren.

Het scheen mij logischer toe in dit artikel nog niet te spreken van het rechtsgebied van den krijgsraad, zooals ik wel deed in mijne proeve, voorkomende in het M. R. T. XVI blz. 214.

Art. B. Dit artikel sluit zich aan bij art. 11 R. L. Het daarin bepaalde wordt gedekt door art. B. a. Art. 11 R. L. moet behouden blijven in verband met het voorkomende in art. 12 R. L. en om den wetgever niet ontijdig in zijn verhaal te storen, maar dan ook moet het gekeuvel van den wetgever een einde nemen en moeten er spijkers met koppen geslagen worden, hetgeen ik hoop geschied te zijn in art. B. Art. 13 R. L. moet dan vervallen.

Art. C. Het eerste lid van dit artikel moet in de plaats treden van artikel 254 R. L. Het is beter dit art. te doen vervallen. De stukken behooren niet in handen van den auditeur-militair te velde te komen ten einde te procedeeeren, doch om advies, waarna „de Commandeerende generaal of degene, welken hij, in zijne plaats, daartoe mogt hebben benoemd” beslist of al dan niet vervolgd zal worden. Luidt de beslissing: vervolgen, dan wordt pas geprocedeerd „ingevolge de wet”.

Art. 253 R. L. moet vervallen.

Het 2e lid van art. 243 R. L. moet vervallen, in verband met art. C. 2.

Het is misschien niet ondienstig ter verduidelijking van het bepaalde in het 3o en 4o lid een schema te ontwerpen voor een besluit waarbij eenige krijgswaarden voor de troepen te velde worden ingesteld.

Wij Wilhelmina enz.

Overwegende enz.

Gelet op enz.

Op de gemeenschappelijke voordracht van Onze Ministers van Oorlog en Justitie;

hebben goedgevonden en verstaan:

I. bij de troepen te velde te benoemen twee krijgswaarden; de eene aangeduid als krijgswaad te velde A, welke zal zijn samengesteld als volgt: (president, leden, auditeur-militair, secretaris en hunne plaatsvervangers).

de andere aangeduid als krijgswaad te velde B, welke zal zijn samengesteld als volgt:

(Hierbij nu vooral niets omtrent het rechtsgebied dier krijgswaarden te bepalen).

II. aan te wijzen als de autoriteiten die in voorkomende gevallen verdachten

a. naar den krijgswaad A. zullen verwijzen:

1o. den....., wiens werkingsgebied zich zal uitstrekken tot de 1e divisie;

2o. den....., wiens werkingsgebied zich zal uitstrekken tot de 2e divisie;

b. naar den krijgswaad B. zullen verwijzen:

1o. den....., wiens werkingsgebied zich zal uitstrekken tot de 3e divisie;

2o. den....., wiens werkingsgebied zich zal uitstrekken tot de 4e divisie;

III. aan te wijzen als officieren-commissarissen:

a. den....., in het werkingsgebied van de autoriteit genoemd in II a. 1o.

b. enz.

Het zal nu duidelijk zijn dat het rechtsgebied van krijgswaad A is de 1e en 2e divisie en dat van krijgswaad B de 3e en 4e divisie.

Bij de uitdrukking „militairen.....” behoorende tot een gar-

nizoen" evenals bij de in de volgende artikelen voorkomende uitdrukkingen „militairen. . . . . behorende tot de troepen" enz. worde gedacht niet aan eene administratieve, doch aan eene feitelijke betrekking.

Art. D. Met het bepaalde in dit artikel is bedoeld een militair-rechterlijke organisatie te ontwerpen voor een tijd, waarin allerm minst vrede heerscht, doch die toch ook niet als tijd van oorlog kan worden aangeduid. Het is duidelijk welke tijd wordt bedoeld, de mobilisatietijd van 1914-1918 ligt nog versch in het geheugen. Hoe men het toen heeft klaar gespeeld de gewone krijgsraden te doen berechten strafbare feiten, gepleegd door militairen, behorende tot het veldleger, is mij niet precies bekend. Heeft men soms het geheele veldleger beschouwd als een garnizoen, behorende tot het militaire arrondissement waarin het was gelegerd of als zoovele garnizoenen als het aantal militaire arrondissementen bedroeg, waarin het veldleger was gelegerd met aanwijzing van de militaire autoriteiten die als garnizoenscommandanten moesten worden beschouwd? Hoe dit ook zij van die militair-rechterlijke organisatie is te weinig goeds gehoord dan dat het niet eens met een andere organisatie kan worden geprobeerd. Het voorgestelde past geheel in het gewone systeem of is daarvoor pasklaar gemaakt. Zooals uit het voorkomende in het 4e en 5e lid blijkt, is alles wat in betrekking staat tot de informatiën, geregeld als voor de informatiën in een garnizoen buiten de residentie van den krijgsraad is bepaald.

Art. E. Ten gevolge van het bepaalde bij dit artikel j^o. artikel A. moet art. 269 R. L. vervallen.

In verband met het bepaalde in art. 40 der Wet van 23 Mei 1899 Stbl. n°. 128 moeten de woorden „of in staat van beleg gesteld" in art. 261 R. L. vervallen.

Art. F. Dit artikel moet in verband gebracht worden met art. 40 der Wet van 23 Mei 1899 Stbl. n°. 128.

Het eerste lid van dat artikel worde dan vastgesteld zooals het luidt in art. 35 van het wetsontwerp bij Koninklijke boodschap van 27 Mei 1916 (2e Kamer S. G. 1915-1916-391) aangeboden, met dien verstande dat de woorden „en dat door Ons of" tot het einde van dat lid behooren te vervallen.

Vervallen behooren ook het 2e en 4e lid van dat artikel.

Art. H. Is reeds in de „Algemeene toelichtingen" toegelicht.

Naschrift.

Nadere overdenking van deze aangelegenheid geeft mij aanleiding eenige wijzigingen aan te brengen in de door mij ontworpen competentieregeling voor de krijgsraden bij de zeemacht en die regeling op een enkel punt aan te vullen.

Art. A. worde gelezen:

De bevoegdheid van de krijgsraden bij de zeemacht tot kennisneming van strafbare feiten regelt zich, behoudens het bepaalde in de artikelen C., D. en F, naar de bevoegdheid van de commandeerende officieren ten opzichte van het recht van verwijzing van verdachten naar die krijgsraden.

Art. B. worde gelezen:

Tot verwijzing naar den krijgsraad is bevoegd:

a. ten aanzien van strafbare feiten, begaan door militairen, op het tijdstip van verwijzing behoorende tot een oorlogsvaartuig of eene inrichting van de zeemacht: de commandeerende officier onder wien het oorlogsvaartuig of de inrichting ressorteert;

b. ten aanzien van alle overige strafbare feiten, begaan door aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen, voor wier verwijzing naar den krijgsraad, overeenkomstig het bepaalde onder a, een bepaalde commandeerende officier niet is aangewezen: de commandeerende officier, die het eerst van die strafbare feiten kennis krijgt.

Als nieuw worde toegevoegd:

Art. F.

Indien meer dan één commandeerende officier, bevoegd tot verwijzen van een verdachte naar den krijgsraad, ter zake van hetzelfde feit een verdachte naar den krijgsraad heeft verwezen en de informatiën nog bij geen der officieren-commissarissen zijn afgelopen, worden de informatiën begonnen of voortgezet door den officier-commissaris van het werkingsgebied van den commandeerenden officier, die het eerst den verdachte naar den krijgsraad heeft verwezen, tenzij het redelijker wijze niet mogelijk is dat deze officier-commissaris de informatiën begint of voortzet, in welk geval de officier-commissaris van het werkingsgebied van den commandeerenden officier, die in tijdsorde het eerst daarna den verdachte naar den krijgsraad heeft verwezen, de informatiën begint of voortzet en zoo vervolgens.

Indien de informatiën voor een der officieren-commissarissen zijn afgelopen of indien informatiën niet zijn genomen, is slechts die krijgsraad bevoegd van de zaak kennis te nemen bij wien de zaak het eerst is aanhangig gemaakt.

Toelichting. De artt. A en B zijn meer in overeenstemming gebracht met de ontworpen competentieregeling voor de krijgsraden bij de landmacht. Het gewijzigde art. B. maakt de regeling nog iets soepeler; practisch wijkt het thans voorgestelde van het oorspronkelijke art. B niet af. Art. F is ongeveer gelijk aan art. H

van de ontworpen regeling voor de landmacht en heeft dezelfde bestaansredenen.

Een vergelijking van de ontworpen regelingen toont aan dat die voor de zeemacht er heel wat eenvoudiger uitziet dan die voor de landmacht. Dit komt hierdoor:

1o. Er werd voor de landmacht ten aanzien van den mobilisatie-toestand van eenigen duur een nieuwe militair-rechterlijke organisatie ontworpen (art. D).

2o. De organisatie van de militair-rechterlijke macht moest in de gevallen waarin buitengewone krijgsraden in werking treden, nader worden uitgewerkt, hetgeen voor de zeemacht niet noodig is. Daar is in de wet reeds aanwijzing van een of meer krijgsraden door de Kroon, art. 123 *a.* R. Z.) als voor de krijgsraden bij een vloot, eskader of minder smaldeel, voor den krijgsraad of krijgsraden bij de niet tot een vloot, eskader of minder smaldeel vereenigde schepen van de zeemacht in O. I. (art. 123 *b.*) en voor den krijgsraad van het schip alleen buitengaats (behoudens het punt, behandeld in art. D, art. 117 en 2e titel 5e hoofdstuk R. Z.), alles geregeld, althans moet het er voor gehouden worden dat daarvoor alles is geregeld (zie M. R. T. XV blz. 324 en vlg.). De commandeerende officier is daar als de verwijzingsautoriteit aangewezen en voor elk werkingsgebied van dien C. O. wordt reeds krachtens de wet een officier-commissaris aangewezen (artt. 8, 17, 25 en 26 R. Z.).

Administratief ontslag na ontzegging

door

P. RIEMENS,

commies bij het Departement van Marine.

Op blz. 404, Deel XV van het M. R. T. is opgenomen eene beschikking van het H. M. G. van 7 October 1919, waarbij het Hof besloot de approbatie te onthouden aan eene beschikking van den krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement. Deze beschikking van het H. M. G. is gegrond op de overweging, dat de termijn van ontzegging van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen, eerst begint te loopen van den dag af, waarop de hoofdstraf is ondergaan en dat dus de veroordeelde na de tenuitvoerlegging van het vonnis, maar vóór den dag, waarop de ontzeggingstermijn aanvangt, militair is en onderworpen aan de militaire strafwetten.

Naar aanleiding van deze beschikking zijn op blz. 340 en 449 e.v. Deel XV en blz. 136 e.v. Deel XVI beschouwingen opgenomen

over het tijdstip van ingang van de bijkomende straf van ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen. De meeningen loopen nogal uiteen. Merkwaardig is zeker het betoog, opgenomen in Deel XVI, blz. 136 e.v. De inzender komt daar tot de conclusie, dat de uitvoering van de bijkomende straf begint bij het in kracht van gewijsde gaan van het vonnis en wordt geschorst op het oogenblik, waarop de tenuitvoerlegging van de hoofdstraf aanvangt, om na het uiteinde van den duur der hoofdstraf haar loop te hervatten. Derhalve begint, volgens deze opvatting althans, de termijn van ontzegging in het door inzender bedoelde geval te loopen *vóór den aanvang* van den duur der hoofdstraf. Als men nu in 't oog houdt, dat art. 12, 4e lid, der wet van 14 Nov. 1879 van dien termijn zegt, dat hij „loopt niet voor het uiteinde van den duur der hoofdstraf”, dan wordt 't den lezer wel zeer bezwaarlijk gemaakt om de gegeven uiteenzetting als juist te erkennen, ook al verzekert de schrijver (blz. 138): „Deze wetsverklaring doet de woorden van de wet geen geweld aan. „Zij doet recht wedervaren aan elk dier woorden zonder een er van „over het hoofd te zien.”

Die verklaring zou zich bovendien aansluiten bij de opvatting sinds tientallen van jaren door de Regeering en hare zuiver militaire ambtenaren gehuldigd. Dat die opvatting sinds zoo langen tijd door de Regeering zou zijn gehuldigd, is niet geheel juist. Tot omstreeks September 1914 werden bij de zeemacht, met ontzegging gestrafte schepelingen, uit den zeedienst ontslagen. De Minister van Marine verleende de machtiging tot ontslag en de betrokken vlootvoogd ontsloeg den man en verstrekke hem een ontslagbrief. De daarbij gebruikelijke ontslagreden kan buiten beschouwing blijven, alleen het feit, dat de man door de militaire autoriteit ontslagen werd, is hier van belang. Ongeveer September 1914 bracht een der militaire autoriteiten tegen deze handelwijze bezwaar in, op grond van de overweging, dat de veroordeelde, bij de executie van het vonnis, reeds *was* ontslagen. Aan de meening, die daartegenover de juistheid van de handelwijze van het marinebestuur staande hield, werd niet voldoende tegenwicht toegekend. Toen is in de hierbedoelde gevallen het ontslag afgeschaft. Sinds wordt aan de met ontzegging veroordeelden eene namens den Minister van Marine ondertekende beschikking gegeven, waarin de Minister constateert, dat de betrokkene niet meer behoort tot het personeel der Koninklijke Marine, krachtens het (de) tegen hem gewezen vonnis (sententie) van den zee krijgsraad (het H. M. G.), uitgesproken den . . . . . (datum) . . . . ., waarbij hem voor den tijd van . . . . . jaren het recht is ontzegd om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen.

De meening, dat de *vóór* September 1914 door het marinebestuur gevolgde handelwijze juist was, is gegrond op de overweging, ook vermeld in Deel XV, blz. 450, n.l. „Eene op zich zelf staande bijkomende straf van: „verbreking van het dienstverband” kent de „wet niet; wel eene zoodanige op zich zelf staande hoofdstraf onder

„den naam van cassatie — de eenvoudige cassatie — maar daarover „gaat het hier niet.” Art. 8 der wet van '79 zegt, dat de „straf „van cassatie bestaat in eene verklaring, dat de veroordeelde is „ontslagen uit de militaire dienst.” *Is ontslagen.* ¹⁾ De vervallen-verklaring kan moeilijk iets anders wezen dan eene verklaring, dat de veroordeelde vervallen *is* van den militairen stand. Maar de ontzegging is heel iets anders. Er staat niet in het 2e lid van art. 12: Zij *is* de opheffing van de bestaande dienstbetrekking . . . . ., maar: zij heeft van rechtswege *ten gevolge* de opheffing van de bestaande dienstbetrekking. Op grond waarvan zou aan de hier besproken bijkomende straf eene verdere strekking moeten en mogen worden gegeven dan de bewoording zelve duidelijk aangeeft? Ze is niet meer dan het aan den veroordeelde tijdelijk ontnemen van een recht en wel dat om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen. Valt hier wel iets anders aan ten uitvoer te leggen dan het vaststellen van begin en einde van den termijn en de mededeeling aan den veroordeelde? Een gevolg van de ontzegging is, dat in militairen dienst zich bevindt een man, die van een gegeven oogenblik af — het uiteinde van den duur der hoofdstraf — het recht tijdelijk mist om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen. Het dienstverband werd door den strafrechter niet verbroken. Het moet echter worden verbroken, dus zal die verbreking moeten geschieden door de daartoe bevoegde autoriteit. Het moet worden verbroken, omdat art. 12, 2e lid, dat voorschrijft. Dat lid is bij deze opvatting niet overbodig. Evenals bij het ondergaan van gevangenisstraf, de vervulling van eene vrijwillige dienstverbintenis wordt opgeschort, zou ook het marine- of legerbestuur tegen den veroordeelde kunnen zeggen: gij hebt u voor zooveel jaren dienst verbonden; tengevolge van uwe veroordeeling kunt ge tijdens uw verblijf in de gevangenis en tijdens den duur van den ontzeggingstermijn niet aan uwe verplichting voldoen; de vervulling daarvan wordt dus opgeschort, maar ik houd u aan uwe verbintenis en zoodra de belemmeringen zijn opgeheven, zult ge het onvervulde gedeelte van uw verband moeten uitdienen. Dit heeft de wetgever vermoedelijk willen voorkomen. En om dit te bereiken, moest hij, nu de strafrechter de verbintenis niet verbreekt, voorschrijven dat de opheffing van de dienstbetrekking het gevolg zal zijn. Hier is dan zeer zeker sprake van de ons toegedachte „mindere soort van vervallenverklaring”.

De bevoegde bestuursautoriteit zal het verband van den man dus verbreken uiterlijk op het tijdstip, waarop het gemis van het bewuste recht aanvangt. Verbreekt zij het verband vóór dat tijdstip, dan bestaan daarvoor goede gronden en in elk geval kan de strafrechter, wiens taak afgelopen is, haar dat niet euvel duiden. De taak van den strafrechter is immers den man eene straf toe te meten voor het door hem bedreven kwaad, *niet* de bestuursautoriteiten voor te

¹⁾ Zie niettermin art. 60 al. 2 Grondwet.

schrijven wat zij doen of laten mogen. Natnurlijk zullen deze laatsten alles doen — althans moeten doen — om de straf tot haar recht te laten komen.

Dat bij ontslag vóór den aanvang van den ontzeggingstermijn, die termijn, dien wet en rechter hebben gewild, willekeurig ten nadeele van den veroordeelde zou worden verlengd, kan niet worden ingezien. De veroordeelde mist het recht om bij de gewapende macht te dienen gedurende een bepaalden termijn. Vóór en na die periode heeft hij dat recht wél. Maar dat wil volstrekt niet zeggen, dat de overheid den man, als hij zich vóór den aanvang der periode zou aanmelden voor eene vrijwillige verbintenis, nu ook tot zulk eene verbintenis moet toelaten. Meldt hij zich aan *nadat* de termijn verstreken is en wordt hem het sluiten van eene verbintenis geweigerd, dan zal toch ook niemand beweren, dat de termijn willekeurig ten nadeele van den veroordeelde wordt verlengd? Wordt den man, als straf, tijdelijk een recht ontnomen, dan wordt daarmee niet tevens aan de overheid de plicht opgelegd om den man, als hij het ontnomen recht weder terugkrijgt — of het nog niet kwijt is — in de gelegenheid te stellen om dat recht uit te oefenen. De overheid blijft vrij in hare beslissing of de veroordeelde vóór den aanvang van den ontzeggingstermijn in vrijwilligen militairen dienst zal zijn en of hij na afloop van dien termijn tot eene vrijwillige verbintenis zal worden toegelaten.

Maakt de strafrechter bij het opleggen van de straf dus geen gebruik van de hem — zij het dan ook slechts in bepaalde gevallen — ten dienste staande middelen om het dienstverband te verbreken, dan zal dat verband slechts door de bevoegde bestuursautoriteiten kunnen worden verbroken en bij ontzegging, vóór een bepaalden datum van rechtswege moeten worden verbroken. Bij deze opvatting, zal de man, bij veroordeeling met ontzegging, na de uitspraak van het vonnis en uiterlijk op den dag, waarop de ontzeggingstermijn begint te loopen, door de marine- of legerautoriteiten uit den militairen dienst moeten worden ontslagen. De vraag of de man op een bepaalden datum nog militair is, wordt daarmee van zelf opgelost.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 5 October 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Klager is ten onrechte gestraft wegens het indienen van een ongepast verzoek, nu hij zijn verzoekschrift heeft ingediend, nadat hij dit aan zijn divisiechef ter beoordeeling had gegeven en deze zich over het ongepaste van een daarin voorkomende zinsnede niet heeft uitgelaten.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht, gedagteekend 20 Juli 1920, van den marinier 1ste klasse T., dienende aan boord van Hr. Ms. „Gelderland”, over de straf van één dag strafdienst, hem op 19 Juli 1920 opgelegd door zijn commandant, den kapitein ter zee J. A., wegens: „Het „indienen van een ongepast verzoek”, en over de strafreden;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek;

Gehoord klager en als getuige M. C., luitenant ter zee 2de klasse aan boord van Hr. Ms. „Gelderland”;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat door het onderzoek is komen vast te staan:

dat klager zich op 17 Juli 1920 heeft gewend tot zijnen divisiechef, den luitenant ter zee 2de klasse C., met verzoek een door hem, klager, ontworpen schrijven aan den Inspecteur van het Korps Mariniers, houdende verzoek om overplaatsing naar de Marinekazerne te Rotterdam, te willen nazien; dat genoemde divisiechef dat schrijven vervolgens heeft nagezien, met potlood eenige taalkundige verbeteringen en wijzigingen heeft aangegeven, en daarna met klager over het indienen van bedoeld verzoek heeft gesproken; dat meergenoemd schrijven, na het aanbrengen van de daarin door dien divisiechef aangegeven wijzigingen, o. m. de zinsnede bevatte: „De reden daarvan” (n.l. dat klager zich met het verzoek tot overplaatsing tot den Inspecteur van het Korps Mariniers wendde), „is,

„dat hij zich tweemaal tot de bevoegde autoriteiten heeft gewend om „bovengenoemde overplaatsing ingewilligd te krijgen, en dat hiervan „tot nu toe wel aantekening gehouden is, doch dat dit nog niet geschied is”; dat de divisiechef er niet met klager over heeft gesproken, dat die zinsnede onkrijgstuchtelijk zou zijn; dat klager, na het aanbrenge van de door den divisiechef aangegeven wijzigingen, op 19 Juli 1920 aan laatstgenoemde het schrijven heeft ter hand gesteld met verzoek, dit langs den hiërarchieken weg in te dienen; dat klager dienzelfden dag op parade is geroepen bij den commandant, die hem mededeelde, dat het verzoek niet zou worden doorgezonden, aangezien de meergenoemde zinsnede ongepast was; dat de divisiechef het schrijven aan klager heeft teruggegeven en dat klager dienzelfden dag is gestraft met de straf en de strafreden, waarover thans beklag;

Overwegende dat die bestraffing ten onrechte is geschied; dat toch klager zijn verzoek heeft ingediend, nadat hij dit aan den divisiechef ter beoordeeling had gegeven en nadat deze chef, die, ingevolge artikel 163 (2) van 2 V. K. M. V. „zijne ondergeschikten in alles zal voorlichten, en voor zoover mogelijk hun belangen, zowel in als buiten dienst, behartigen”, over de indiening van het verzoek met hem had gesproken, zonder zich er over uit te laten, dat de bewuste zinsnede ongepast zou zijn, zoodat klager op goeden grond kon meenen, dat zijn verzoek, na het aanbrenge der aangegeven wijzigingen, niets ongepast inhield; dat klager dan ook, vertrouwend op het overleg met zijnen divisiechef, niet geacht kan worden zich te hebben schuldig gemaakt aan het in de strafreden genoemde;

Krachtens artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 12-14 der Rechtspleging bij de Zeemacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht wettig;

Gelast, dat de straf en strafreden, waarover beklag, uit klagers conduiteboekje en uit het strafregister zullen worden verwijderd;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan den strafoplegger, een aan den Commandant der Marine te Willemsoord en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 8 October 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Tegen het wijzigen, op grond van een nader onderzoek, van de

oorspronkelijke strafreden, zoodat deze het feit minder ernstig omschrijft dan aanvankelijk was geschied, terwijl de gewijzigde strafreden aan klager was medegedeeld vóór het ondergaan van zijn straf, bestaat geen bezwaar.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht, ingediend den 3den Juli 1920, van den miliciensoldaat B. van de 3de compagnie, IIde bataljon, 11de Regiment Infanterie, over de straf van vier dagen provoost, hem op 26 Juni 1920 opgelegd door den Militie-Commissaris in het 3de District van Noord-Brabant, den luitenant-kolonel Z., wegens: „Na afloop van „het jaarlijksch onderzoek voor verlofgangers, gekleed in uniform, „zingende en schreeuwende, onder den invloed van sterken drank, „begeleid door een talrijk publiek, zich langs de openbare straat „voortbewogen, zoodat de politie, na herhaalde waarschuwing, hem „heeft moeten overbrengen naar het bureau”, en over de strafreden;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek;

Gehoord klager, strafplegger en als getuige P., sergeant-commandant der groep Eindhoven, afdeeling Eindhoven, van de 3de compagnie Politietroepen;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat klager heeft opgegeven, dat hij op 1 Juni 1920 te Veldhoven is geweest bij het jaarlijksch onderzoek voor verlofgangers; dat hij na afloop daarvan in een herberg te Gestel is geweest; dat hij zich niet zingende en schreeuwende op straat heeft voortbewogen;

Overwegende dat P. voornoemd in zijn op 1 Juni 1920 opgemaakt rapport heeft vermeld:

„Heden den 1 Juni 1920, des namiddags te ongeveer 2.20 uur, „passeerden alhier op den openbaren straatweg, genaamd de Hoog- „straat, zingende en schreeuwende eenige militairen, welke inspectie „gemaakt hadden te Veldhoven.

„Des morgens waren bedoelde militairen reeds door mij aange- „houden en gewaarschuwd, zich kalm en behoorlijk te gedragen, en „hun monden dicht te houden op straat.

„Bij terugkeer van de inspectie trokken zij, met de jassen en „kragen los, de kepi's scheef op 't hoofd, zingende door 't dorp, „begeleid door het publiek, dat in grooten getale zich verzamelde.

„Hierop heb ik o. a. aangehouden en overgebracht naar het bureau „van de Groep Politietroepen te Gestel:

„B. der 3de compagnie, IIde bataljon, 17” (moet zijn: 11de) „Regiment Infanterie, thans wonende te Aalst, Eenrooi Nr. 10, „welke opgave overeenstemde met het in zijn bezit zijnde zakboekje.

„Eindhoven, 1 Juni 1920”,

en als getuige onder eede nog heeft verklaard:

dat op 1 Juni 1920 6 à 7 manschappen, die naar Veldhoven waren

geweest voor inspectie, daarvandaan terugkwamen en te Gestel langs het bureau van getuige komende, schreeuwden en zongen en een café binnengingen; dat getuige, die hen des morgens, toen zij naar Veldhoven gingen, reeds had gewaarschuwd om zich kalm en behoorlijk te gedragen, hen wederom heeft gewaarschuwd; dat zij vervolgens een ander café binnengingen; dat getuige daarna werd gewaarschuwd, dat die mannen zeer lastig en luidruchtig waren; dat hij toen met een patrouille naar hen toe ging, terwijl zij intusschen weer naar een ander café waren gegaan; dat hij daarop drie dier manschappen, die bepaald beschonken waren, in arrest heeft doen stellen en van de anderen, onder wie klager zich bevond, gekleed in uniform, de namen heeft opgenomen; dat klager destijds naar sterken drank rook;

Overwegende dat de stellige verklaring van genoemden getuige, zoo in zijn rapport als ter terechtzitting onder eede, niet wordt ontzenuwd door klagers ontkenenis; dat klager derhalve te recht is gestraft en de strafreden de door hem begane krijgstuchtelijke overtreding juist weergeeft, terwijl de opgelegde straf niet te zwaar moet worden geacht;

Overwegende dat wel de strafreden aanvankelijk — op 17 Juni 1920 — eenigszins anders heeft geluid, doch dat de strafoplegger, op grond van een nader onderzoek, die strafreden nog in kleinigheden heeft gewijzigd en heeft gebracht in den vorm, waarin zij op klagers straflijst is vermeld; dat, nu die gewijzigde strafreden het feit minder ernstig omschrijft, dan aanvankelijk was geschied, en vóór het ondergaan van de straf aan klager is medegedeeld, tegen de wijziging geen bezwaar kan worden gemaakt en klagers belangen daardoor niet zijn geschaad;

Krachtens artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17-20 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht ongegrond;

Handhaaft straf en strafreden, waarover beklag;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan strafoplegger en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 8 October 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt en Jhr. J. H. O. van den Bosch, toegevoegde-raad.

Door in een verzoekschrift aan den M. v. O. en in een tijdschrift-artikel uitlatingen op te nemen waardoor een bepaalde militaire

chef wordt of kan worden getroffen, heeft klager zich schuldig gemaakt aan een krijgstuuchtelijke overtreding.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht, ingediend den 30sten Juli 1920, van V., eerste-luitenant bij de 3de compagnie, IIde bataljon, 20ste Regiment Infanterie, over de straf van 4 dagen kamerarrest met accès, hem op 28 Juli 1920 opgelegd door zijn bataljons-commandant, den Majoor G., wegens: „Zich onkrijgstuuchtelijk uitgelaten:

- „1o. in een verzoekschrift aan den Minister van Oorlog,
- „2o. in een militair tijdschrift,
- „door kritiek uit te oefenen op zijn waarnemenden bataljons-„commandant”;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek;

Gehoord klager, strafoplegger, en als getuige, onder eede, K., kapitein bij de 1ste compagnie, IIde bataljon, 20ste Regiment Infanterie;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het onderzoek is gebleken, dat klager op 10 Mei 1920 aan den Minister van Oorlog een verzoekschrift heeft ingediend, betrekking hebbende op de destijds bestaande regeling voor het toekennen van getuigegelden (zie het hierna aangehaalde tijdschrift-artikel van klager), in welk verzoekschrift de navolgende zinsnede voorkomt: „...dat er overigens voor adressant geen aan-„leiding zou bestaan, zich in verband met hooger genoemd onder-„houd, tot Uwe Excellentie te wenden, ware het niet, dat daarbij „door den w.n. B. C. eene opvatting werd gehuldigd, die naar adres-„sants bescheiden meening als een verderfelijke uitwas van de demo-„cratiseringsidee moet worden beschouwd, en schadelijk is voor het „aanzien van de weermacht in het algemeen, en den officiersstand „in het bijzonder”;

en dat hij in Aflevering Juli (No. 7, bladzijden 369 en 370) 1920 van het Orgaan van de Vereeniging van Officieren van de Nederlandsche Landmacht het navolgende artikel heeft doen opnemen:

„Ondergeteekende verzoekt opname van het navolgende.

„Den 13den April l.l. moest ik mij, ingevolge een van mijn „korps-Ct. ontvangen last, per trein naar Utrecht begeven, teneinde „voor het H. M. G. aldaar, getuigenis der waarheid af te leggen.

„Mij werd, door den President van het Hof, aan getuigegeld toe-„geschat een bedrag ad *f* 5.25.

„Mijn totale onkosten bedroegen *f* 8.55, volgens de hiernavolgende „specificatie.

„Reis Harderwijk-Utrecht 1e klasse	<i>f</i> 3.15
„Lunch	„ 2.—
„Foi	„ 0.25
„Reis Utrecht-Harderwijk	„ 3.15

Totaal *f* 8.55

„Ik stond dus voor een tekort van *f* 3.30. De thans bestaande „regeling voor het toekennen van getuigegelden, berustende op het „vroegere militaire tarief op de spoorwegen, is nog steeds niet ge- „wijzigd, welke wijziging toch met denzelfden bekwamen spoed „had behooren te geschieden, waarmede dit militaire tarief op de „spoorwegen voor officieren werd afgeschaft.

„Volgens den exploitateur van het H. M. G., die zich welwillend „belast met de uitbetaling der getuigegelden, geeft dit aanleiding „tot heel wat gemopper van de zijde der officieren, die geroepen „worden om voor het Hof te verschijnen. En terecht. In de meening, „dat mijn geheele onkosten-bedrag ten laste van de Nederlandsche „schatkist behoorde te komen, richtte ik tot den M. v. O. (opzette- „lijk deed ik dit niet tot den M. van Justitie) een verzoekschrift, „om mij alsnog een bedrag ad *f* 3.33 te doen uitbetalen, zijnde het „tekort ad *f* 3.30, vermeerderd met *f* 0.03 voor de kosten van 1 vel „modelpapier, waarop ik gedwongen was mijn verzoekschrift te „schrijven (berekend tegen cantineprijs).

„Immers ook de onkosten, die ik moet maken, om den Staat op „een voor hem meest voordeelige wijze mij mijn tegoed te kunnen „doen uitbetalen, komen, aldus bepeinsde ik naïevelijk, ten laste „van de Nederlandsche schatkist. Een request op zegel, zooals een „of andere L. O. voorschrijft, zou het bedrag nog verhoogd hebben.

„Toen deze, in soberen stijl gehouden vordering op de Neder- „landsche schatkist, reeds op de tweede trede van den langen hierar- „chieken ladder verongelukte, heb ik, ook al ter wille van een „spoedige afdoening en om een academisch debat over verschil- „lende opgeworpen vraagpunten te ontgaan, mijn request, na het „terugbekomen te hebben, rechtstreeks aan het D. v. O. verzonden. „Het zal nu wel in orde komen.

„Doch nu komt er een haakje. Mijn w.n. B. Ct. vond mijn onkos- „tenbedrag veel te hoog; hij was de meening toegedaan, dat ik, „zijnde gedagvaard als getuige en niet als officier (?) . . . zeer „goed 2de of 3de klasse, desnoods in burgerkleeren, had kunnen „reizen en dat ik mijn boterham in mijn zak had behooren mede „te voeren! Ik was zoo ontgaan door het denkbeeld, mijzelf binnen- „kort te zien zitten op de stoep van het H. M. G., kauwende op „mijn meegenomen twaalfuurtje, dat ik opnieuw naar de pen greep „en den M. v. O. eerbiedig verzocht deze materie, in afwachting „van een algeheele definitieve regeling van onzen rechtstoestand, „spoedig ter hand te willen nemen. Moge deze poging succes hebben.

„H. Voorwalt,
„Harderwijk, Mei 1920.

„1e Luitenant 2e R. I.”;

Overwegende dat strafoplegger heeft verklaard:

„Ik heb klager gestraft naar aanleiding van zijne critische uit- „lating in het request aan den Minister van Oorlog: „dat er overigens „voor adressant geen aanleiding zou bestaan, zich in verband met „hooger genoemd onderhoud, tot Uwe Excellentie te wenden, ware

„het niet, dat daarbij door den w.n. B. C. eene opvatting werd gehuldigd, die naar adressants bescheiden meening als eene verderfelijke uitwas van de democratiseringsidee moet worden beschouwd, en schadelijk is voor het aanzien van de weermacht in het algemeen, en den officiersstand in het bijzonder”, en den inhoud van de laatste alinea van het tijdschrift-artikel voorkomende op bladzijden 369 en 370 van Aflevering Juli (No. 7) 1920 van het Organ van de Vereeniging van Officieren van de Nederlandsche Landmacht;

Ik ben van oordeel, dat bij klager bij het neerschrijven van de gewraakte uitlatingen, de bedoeling heeft voorgezet, zijn wd. Bataljons-commandant, kapitein K., persoonlijk te treffen.”;

Overwegende dat kapitein K. heeft verklaard:

„Ik heb klager, toen hij zijn eerste request indiende, trachten duidelijk te maken, dat de toeschatting van het getuigegeld was geschied overeenkomstig de desbetreffende wettelijke bepaling; dat hij dus geen recht op meer kon doen gelden, doch wel zou kunnen verzoeken, de wet te wijzigen.

Voorts heb ik hem in dit verband gezegd, dat, indien hij een volgend maal niet méer wenschte uit te geven, dan de wettelijke toeschatting bedraagt, voor hem geen andere uitweg was dan 2de of 3de klasse, desnoods in burgerkleding, te reizen en een boterham mede te nemen.

Het komt mij voor, dat het door mij gesprokene in de laatste alinea van het tijdschrift-artikel door klager tendentius is weergegeven.

Destijds was ik te Harderwijk de eenige waarnemend bataljonscommandant. Ik had de order ontvangen, het bataljonscommando waar te nemen”;

Overwegende dat klager, — erkennende, dat de waarnemend-bataljonscommandant, kapitein K., destijds tot hem heeft gesproken als deze ter terechtzitting van het Hof heeft opgegeven, — tot zijn verweer heeft aangevoerd:

„Ik heb niet het voornemen gehad, den waarnemend-bataljonscommandant, kapitein K., persoonlijk te treffen of aan de kaak te stellen. Bij mijn korpscommandant heb ik mij beklaagd over den persoon van den waarnemend-bataljonscommandant naar aanleiding van deze zaak. Mijne grieven zijn in hoofdzaak, dat mij is toegevoegd, dat ik e.q. maar in de 2de of 3de klasse moest reizen en een boterham meemen.”;

Overwegende dat het door klager neerschrijven in het verzoekschrift en in het tijdschrift-artikel van de door strafoplegger gewraakte critisch-sarcastische uitlatingen, voorzeker onverenigbaar is met eene goede krijgstuicht, wanneer daardoor, zooals in het onderhavige geval, blijkbaar een bepaald militair chef, de waarnemend-bataljonscommandant, kapitein K., getroffen wordt of kan worden;

Overwegende dat klager nu weliswaar tot zijn verweer heeft aangevoerd, dat hij bij het neerschrijven van evenbedoelde uitlatingen

niet bepaaldelijk het oogmerk zou hebben gehad, den persoon van den waarnemend-bataljons-commandant, kapitein K. te treffen, of aan de kaak te stellen, doch dat, al mocht dit verweer worden aanvaard, klager desniettemin geenszins vrij uitgaat, omdat immers van hem, mede gelet op rang en leeftijd, het besef gevorderd moet worden, dat door het bezigen in het tijdschrift-artikel van de woorden „Mijn w.n. B. Ct.” en in het verzoekschrift van de woorden „den w.n. B. C.” voldoende duidelijk aangewezen wordt de militaire meerdere w.d. Bataljons-commandant kapitein K., op wie zijne, klagers, uitlatingen betrekking hebben;

Overwegende dat klager wegens zijne onkrijgstuchtelijke handelwijze straf heeft verdiend; dat de strafreden juist is, en de opgelegde straf veeleer te licht, dan wel te zwaar is, vooral omdat klager, de woorden uit hun verband rukkende, in de laatste alinea van het tijdschrift-artikel desbewust de bedoeling van den kapitein K. onjuist heeft weergegeven;

Krachtens artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17-20 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht ongegrond;

Handhaaft strafreden en straf, waarover beklag;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan strafoplegger en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 12 October 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booi, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. H. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. J. P. Sieburgh.

Dienstweigering gepleegd door een geniesoldaat 2e kl. tegenover een geniesoldaat 1e kl., dienst doend escouade-commandant, maar behoorende tot een andere escouade dan beklaagde. De dienst doende escouade-commandant had een order gegeven, waartoe ook de korporaal, dien hij verving, bevoegd was.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant,

en

B., oud 18 jaar, geboren te Lossier, soldaat 2de kl. bij het Regiment Genietroepen, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij te Utrecht op 1 Augustus 1919, toen de dienstdoende escouade-commandant, de geniesoldaat 1ste klasse T., hem in dienst gelastte eten te halen, uitdrukkelijk geweigerd en opzettelijk nagelaten heeft, die order te gehoorzamen en na te komen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 4 Maart 1920 gewezen vonnis, gedaagde heeft vrijgesproken op grond, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat gedaagde schuldig is aan hetgeen hem is te laste gelegd;

Overwegende dat de volgende getuigen onder eede hebben verklaard:

1. K., korporaal bij het Regiment Genietroepen:

„Op 1 Augustus 1919 was ik als escouade-commandant bij de 2de sectie van de 2de compagnie, 1ste bataljon, Regiment Genietroepen te Utrecht, gedurende het aanwijzen der etenhalers en het eten, in dezen dienst vervangen door den geniesoldaat 1ste klasse T., daar ik zelf was aangewezen om diensten te verrichten bij den fourier der compagnie. T. was door den kapitein als mijn opvolger aangewezen en stond als zoodanig aangegeven op de escouadelijst, die op de kamer hangt.”;

2. T., korporaal bij het Regiment Genietroepen:

„Op 1 Augustus 1919 was ik escouade-commandant bij de 2de sectie van de 2de compagnie, 1ste bataljon, Regiment Genietroepen te Utrecht, daar korporaal K. afwezig was. Ik bekleedde toen nog den rang van geniesoldaat 1ste klasse en was door den kapitein aangesteld als vervanger in het escouade-commando, als korporaal K. niet aanwezig was. Ik droeg toen aan gedaagde op, om eten te gaan halen. Deze weigerde dit en gaf als reden op, dat hij den dag te voren pas eten had gehaald. Daar ik beslist wist, dat dit

niet het geval was geweest, herhaalde ik mijn last, welke wederom door B. niet werd opgevolgd.”;

3. H., eerste-luitenant der Infanterie:

„De korporaal K. commandeerde destijds de etenhalers van de geheele sectie. Toen de korporaal K. voor eene anderen dienst was geroepen, viel de geniesoldaat 1ste klasse T. voor hem in. T. was door den compagnies-commandant aangewezen als opvolger; dit stond bovendien gemeld op de lijst op de kamer.”;

Overwegende dat gedaagde heeft verklaard:

„Op 1 Augustus 1919 gelastte de geniesoldaat 1ste klasse T. mij om eten te halen. Daar ik juist den vorigen dag eten had gehaald, weigerde ik aan dien last te voldoen, te meer daar T. zelf nooit eten haalt, als de korporaals hem dat opdragen, en hij het dan altijd afschuift op een ander. Ik weigerde eerst door hem te zeggen, dat ik den vorigen dag pas eten had gehaald; toen hij echter doorzette dat ik het doen moest, werd ik zenuwachtig en weet niet juist meer, wat ik gezegd heb; wel weet ik, dat ik het niet gedaan heb; korporaal K. commandeerde altijd de etenhalers voor de geheele sectie; T. had wel eens meer waargenomen voor K.; ik wist wel, dat hij meer belast was geweest met het aanwijzen der etenhalers.”;

Overwegende dat alzoo door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit den boven weergegeven inhoud van de verklaringen der daar genoemde getuigen en van de eigen erkentnissen van gedaagde, wettig en overtuigend bewezen is, met gedaagdes schuld daaraan, hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd;

Overwegende dat wel is gebleken, dat gedaagde destijds behoorde tot eene andere escouade van de sectie, dan waartoe de geniesoldaat 1ste klasse T. behoorde, en dat gedaagdes escouade-commandant toen was korporaal van O. en niet korporaal K., maar dat dit niet wegneemt, dat de geniesoldaat 1ste klasse T., toen hij op 1 Augustus 1919 den korporaal K. als escouade-commandant verving, bevoegd was de etenhalers te commandeeren niet enkel van de escouade van korporaal K., maar van de geheele sectie, omdat hij daarmede niet meer of anders deed, dan de korporaal K., wanneer deze zelf als escouade-commandant in functie was, met voorkennis van hoogerhand placht te doen;

Overwegende dat gedaagde ter terechtzitting van het Hof een beroep heeft gedaan op de omstandigheid, dat de geniesoldaat 1ste klasse T. destijds, toen deze hem gelastte eten te halen, niet tot zijne escouade behoorde, maar dat, voor zooverre hij daarmede mocht hebben bedoeld te beweren, dat hij dien geniesoldaat 1ste klasse toen niet als ook voor zijne, gedaagdes, escouade, dienstdoende escouade-commandant heeft beschouwd, dit beroep faalt, omdat uit zijn antwoord zelf: „ik haal geen eten, want dat heb ik den vorigen „dag al gedaan”, van het tegendeel blijkt, terwijl hij dan ook bij zijn verhoor voor den officier-commissaris in het garnizoen Utrecht op 12 November 1919 heeft verklaard: „ik had aan T. gezegd, dat

„ik den vorigen dag eten had gehaald; ik heb dus dáárom dien „dienst geweigerd, niet omdat T. het recht niet had om mij te „gelasten.”;

Overwegende dat het bewezen verklaarde feit behoort te worden gequalificeerd als: „Het als minder militair in eene andere gelegenheid, dan in eene affaire tegen den vijand, of in eene plaats, welke „dadelijk belegerd of berend is, uitdrukkelijk weigeren en opzettelijk nalaten de orders van dengene die boven hem gesteld is, te „gehoorzamen en na te komen”; dat dit feit met eene militaire gevangenisstraf voor den tijd van één maand behoort te worden geboet;

Overwegende dat dus het vonnis van den Krijgsraad niet in stand kan blijven;

Gezien de artikelen 95 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande, 91 van het Wetboek van Strafrecht, 7, 19 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad n°. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad n°. 64) en 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 4 Maart 1920 in deze zaak gewezen;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen gedaagde is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan;

Qualificeert het aldus bewezen verklaarde feit als: „Het als „minder militair in eene andere gelegenheid, dan in eene affaire „tegen den vijand, of in eene plaats, welke dadelijk belegerd of „berend is, uitdrukkelijk weigeren en opzettelijk nalaten, de orders „van dengene, die boven hem gesteld is, te gehoorzamen en na te „komen”;

Veroordeelt gedaagde deswege tot eene militaire gevangenisstraf voor den tijd van één maand.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat die vrij spraak onverantwoordelijk is;

dat korporaal K. de etenhalers der geheele sectie commandeerde;

dat toen K. voor een anderen dienst werd geroepen, de genie-soldaat 1e klasse T., voor K., inviel en aldus, als opvolger van K., diens rechten en verplichtingen overnemende, den beklagde aanwees en gelastte om eten te halen,

en concludeerde tot tenietdoening van het vonnis van den krijgsraad en tot schuldigverklaring en veroordeeling van beklagde zooals bij de sententie is geschied,

terwijl

de raadsman betoogde dat:

aangezien uit geen enkel bewijsmiddel is komen vast te staan of bewezen is dat gedaagde het opzet heeft gehad niet te willen gehoorzamen aan den last hem vanwege een meerdere in rang opgedragen;

aangezien het zelfs zeer aannemelijk is uit de feiten, zooals zij uit de stukken blijken, dat beklagde niet wist dat T. tijdelijk als escouade-commandant was aangesteld;

aangezien het lichtvaardig zou wezen het opzet in deze als be-
wezen aan te nemen,

het den Hove behage beklagde vrij te spreken wegens gebrek aan bewijs van het vereischte opzet.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 19 October 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Mr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. H. A. J. Reumer.

Beklaagde die in hooger beroep is gekomen tegen het geheele vonnis, is in dat beroep niet-ontvankelijk voor zoover het vonnis een vrij-spraak inhoudt.

Vrijspraak van oplichting, omdat beklagde den in de telastlegging genoemden persoon door één enkele onware opgave heeft bewogen tot afgifte van de goederen. Voor zoover zijne handelingen overigens beschouwd zouden kunnen worden als een samenweefsel van verdichtsels of als listige kunstgrepen, heeft hij daardoor anderen tot de afgifte van de goederen bewogen, wat hem evenwel niet is te laste gelegd.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

J. S. K., oud 22 jaar, geboren te 's-Gravenhage, milicien-soldaat bij het Regiment Genietroepen, appellant,

en

den Adocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij, dienende bij de 4de compagnie, 1ste bataljon, Regiment Genietroepen, in garnizoen te Utrecht, op 9 April 1919 is achtergebleven van een hem bij dat korps verleend verlof, sindsdien voortdurend en onafgebroken zonder verlof daarvan afwezig is gebleven, tot hij op 24 Maart 1920 te 's Gravenhage door de openbare macht is aangehouden;

II. op of omstreeks 21 Februari 1920 te Utrecht, althans in Nederland, met het oogmerk zich wederrechtelijk te bevoordeelen, als handelsreiziger van B., koopman in manufacturen, door listige kunstgrepen en een samenweefsel van verdichtsels genoemden B. heeft bewogen tot afgifte van blauw cheviot tot eene waarde van omstreeks *f* 1000.—, immers door in strijd met de waarheid te verklaren, dat de firma's „Het Modehuis” en „Maison Au Camélia” te Amsterdam een order hadden opgegeven voor bedoeld blauw cheviot, respectievelijk van omstreeks *f* 535.— en *f* 897.—, genoemden B. heeft bewogen tot het verzenden van zoodanige partijen cheviot aan genoemde firma's, waarna appellant zich tot deze firma's wendde onder mededeeling, dat de toezending op eene verrissing berustte en verzocht de goederen aan zijn particulier adres te Utrecht op te zenden, hetwelk geschied zijnde, hij de partijen heeft verkocht en de opbrengst te eigen bate heeft aangewend;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 12 Juni 1920 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan appellant te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „I. eerste desertie in tijd van vrede „door een soldaat, door langer dan acht dagen na het eindigen van „zijn verlof van zijn korps afwezig te blijven, zonder de reden van „afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, gevolgd door aanhouding; II. oplichting”, en te dier zake appellant heeft veroordeeld tot vijf maanden militaire detentie voor het onder I, en tot zes maanden gevangenisstraf voor het onder II gequalificeerde feit, met bepaling, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde be-

waring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf geheel in mindering zal worden gebracht van 24 Maart 1920 af, met ontzegging aan appellant van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van vijf jaren, en met vrijspraak van appellant van hetgeen hem meerder is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen;

Overwegende dat appellant van het vonnis in zijn geheel in hooger beroep is gekomen, maar hij in dit beroep is niet-ontvankelijk, voor zooverre het vonnis eene vrijspraak inhoudt;

Overwegende, met betrekking tot het aan appellant onder I te laste gelegde, dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid, terwijl de qualificatie op de Wet is gegrond en de straf staat in goede verhouding tot den ernst van het gepleegde feit; dat derhalve het vonnis in zooverre behoort te worden bevestigd;

Overwegende, met betrekking tot het aan appellant onder II te laste gelegde, dat het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat appellant dit te laste gelegde heeft gepleegd; dat het Hof meer bijzonderlijk niet bewezen acht, dat appellant den in dit deel der telastlegging genoemden B. door listige kunstgrepen en een samenweefsel van verdichtfels heeft bewogen tot afgifte van blauw cheviot tot eene waarde van omstreeks *f* 1000.—; dat immers uit de telastlegging zelve volgt en dan ook alleen bewezen is, dat genoemde B. het blauw cheviot heeft verzonden aan de in de telastlegging genoemde firma's te Amsterdam op de mededeeling, in strijd met de waarheid gedaan, van appellant, zijnen handelsreiziger, dat die firma's een order hadden opgegeven voor blauw cheviot, respectievelijk van omstreeks *f* 535.— en *f* 897.—; dat wél appellant daarop de bedoelde firma's heeft bewogen het haar door B. gezonden cheviot aan zijn particulier adres te Utrecht op te zenden en hij dit heeft gedaan met middelen, die gevoegelijk als listige kunstgrepen of een samenweefsel van verdichtfels zouden kunnen worden gequalificeerd, maar niet het bewegen van deze firma's tot afgifte van de stoffen, doch enkel het tot afgifte bewegen van B. aan appellant is te laste gelegd; dat eene enkele, op zich zelve staande onware mededeeling, zooals appellant zich tegenover B. heeft veroorloofd, niet voldoende is om tot oplichting te leiden, en hetgeen wél bewezen is daarom niet het feit van oplichting, noch ook eenig ander strafbaar feit oplevert; dat derhalve appellant van dit deel der telastlegging behoort te worden vrijgesproken, en het vonnis van den Krijgsraad, voor zoover betreft de bewezen- en schuldigverklaring, qualificatie en strafoplegging met betrekking tot het aan appellant onder II te laste gelegde, en ten aanzien van de aan appellant opgelegde bijkomende straf van ontzegging, behoort te worden te niet gedaan;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen de ar-

tikelen 193, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Verklaart appellant niet-ontvankelijk in zijn beroep, voor zoverre dit is gericht tegen dat deel van het vonnis, hetwelk eene vrijspraak inhoudt;

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 12 Juni 1920 ten laste van appellant geweest, voor zover betreft de bewezen- en schuldigverklaring, qualificatie en strafoplegging met betrekking tot het aan appellant onder II te laste gelegde, en ten aanzien van de aan hem opgelegde bijkomende straf van ontzegging;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, in het bijzonder voor zover betreft de aan appellant ter zake van het onder I gequalificeerde feit opgelegde straf van vijf maanden militaire detentie, en de bepaling omtrent het in mindering brengen van den door appellant sedert 24 Maart 1920 voorloopig in verzekerde bewaring doorgebrachten tijd;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen, hetgeen appellant onder II is te laste gelegd, en door den Krijgsraad wettig en overtuigend bewezen is verklaard, en spreekt appellant mitsdien daarvan vrij;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 22 October 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandiek, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Mr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. E. D. G. van der Horst.

Een ambtenaar van gemeentepolitie is ingevolge art. 21 van de Motor- en Rijwielwet belast met het opsporen van overtredingen van deze wet en van het Motor- en Rijwielreglement. Zoodanig ambtenaar is dan ook werkzaam in de rechtmatige uitoefening zijner bediening, wanneer hij een wielrijder aanhoudt wegens het rijden zonder licht en hem, indien hij weigert de in verband met die overtreding gestelde vragen te beantwoorden, arresteert. Verzet daartegen is strafbaar als wederspanningheid.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant,

en

C. A. de V., oud 20 jaar, geboren te Delft, milicien-soldaat bij het 15de Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtstaan ter zake, dat hij te Delft op den 26sten Maart 1920:

1e. omstreeks 10 uur 15 minuten namiddag, als bestuurder van en gezeten op een rijwiel, daarmede heeft gereden over den openbaren weg, Voldersgracht aldaar genaamd, zonder dat voormeld rijwiel was voorzien van minstens één lantaarn, die voorwaarts een helder licht uitstraalde;

2e. nadat gedaagde ter zake van het onder 1e. omschreven feit door den op surveillance zijnden agent van politie der gemeente Delft A. J. B., tevens onbezoldigd Rijksveldwachter, was aangehouden en geverbaliseerd wordende, bij gelegenheid waarvan gedaagde opzettelijk weigerde de hem door voormelden ambtenaar van politie gestelde vragen, naar behooren te beantwoorden, en deswege gearresteerd wordende, opzettelijk en met geweld zich tegen deze arrestatie heeft verzet, door eerst opzettelijk dien ambtenaar van politie in functie één of meer klappen, stompen, of stooten toe te dienen, met gedaagdes hand of vuist, en vervolgens in tegenovergestelde richting te trekken en te rukken, als waarheen genoemde ambtenaar in functie gedaagde wilde heenleiden;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 19 Mei 1920 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde in aanhef en onder 1o. te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Het als bestuurder van een rijwiel daarmede rijden over een weg „tusschen een half uur na zonsondergang en een half uur vóór zons„opgang, zonder dat het rijwiel voorzien was van minstens één lantaarn, die voorwaarts een helder wit licht uitstraalde”, en gedaagde te dier zake heeft veroordeeld tot eene geldboete van drie gulden, onder bepaling, dat, bij gebreke van betaling dier boete, zij zal worden vervangen door eene hechtenis van twee dagen, met vrij-spraak van gedaagde van hetgeen hem meer of anders is te laste

gelegd, dan als bewezen is aangenomen, in het bijzonder van het hem onder 2o. te laste gelegde, wat dit laatste betreft op grond, dat niet is gebleken, dat de agent 3de klasse B. was veldwachter, hetzij in gemeente- of Rijksdienst, en derhalve iemand willende arresteren, die hem zijn naam niet wilde opgeven, niet geacht kan worden te hebben verkeerd in de rechtmatige uitoefening zijner bediening;

Overwegende ten aanzien van het onder 1o. te laste gelegde, dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eerste rechtters geleid, de qualificatie op de Wet is gegrond en de aan gedaagde voor dit feit opgelegde geldboete van drie gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door hechtenis van twee dagen, staat in goede verhouding tot den ernst van dit feit; dat het vonnis dus in zooverre in stand kan blijven;

ten aanzien van het onder 2o. te laste gelegde:

Overwegende dat gedaagde heeft opgegeven: dat hij op 26 Maart 1920 te Delft ter zake van het onder 1o. te laste gelegde feit werd aangehouden door een persoon, die zeide, dat hij agent van politie was; dat hij, gedaagde, weigerde aan dien persoon zijn naam op te geven; dat die persoon hem toen zeide, dat hij mee moest naar het politiebureau; dat hij, gedaagde, zulks weigerde, waarop die persoon hem bij den arm greep; dat hij, gedaagde, zich losrukte, waarna bedoelde persoon hem met een gummistok sloeg en weer vastgreep; dat hij, gedaagde, toen heeft teruggeslagen;

Overwegende dat A. J. B., agent van politie te Delft, als getuige onder eede heeft verklaard:

dat hij op 26 Maart 1920 te Delft in burgerkleeding, doch in dienst als agent van politie, gedaagde aanhield ter zake van het onder 1o. te laste gelegde feit; dat hij aan gedaagde zijne aanstelling als agent van politie liet zien; dat hij gedaagde naar zijnen naam vroeg, doch dat gedaagde weigerde dien op te geven, waarop hij gedaagde sommeerde mee te gaan naar het politiebureau; dat gedaagde weigerde mee te gaan; dat hij, getuige, gedaagde toen bij den arm greep, doch dat gedaagde zich losrukte; dat hij gedaagde toen wederom beetgreep, waarop gedaagde begon te rukken en te slaan;

Overwegende dat, nu ten processe is komen vast te staan, dat getuige B. op 26 Maart 1920 was ambtenaar van gemeente-politie, deze getuige ingevolge artikel 21 der Motor- en Rijwielwet was belast met de opsporing van de overtredingen o.a. van het Motor- en Rijwielreglement, en derhalve optredende ter zake als in de te lastlegging aangegeven, was in de rechtmatige uitoefening zijner bediening;

Overwegende dat door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit de opgaven van gedaagde en uit de voormelde beëdigde getuigeverklaring, wettig en

overtuigend bewezen is, hetgeen gedaagde onder 2o. is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan, met dien verstande, dat gedaagde den agent van politie A. J. B. meerdere klappen heeft toegediend met zijne hand;

Overwegende dat dit feit behoort te worden gequalificeerd als: „wederspanningheid”, en gedaagde deswege behoort te worden gestraft met eene geldboete van vijf en twintig gulden;

Overwegende dat derhalve het vonnis ten aanzien van de vrijpraak van gedaagde van het hem onder 2o. te laste gelegde niet in stand kan blijven;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 2, 17 en 21 der Motor- en Rijwielwet, 62 en 180 van het Wetboek van Strafrecht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie; Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 19 Mei 1920 ten laste van gedaagde gewezen, voor zoover betreft de vrijpraak van gedaagde van het hem onder 2o. te laste gelegde;

Houdt het vonnis voor het overige in stand, bijzonderlijk ten aanzien van de terzake van het onder 1o. te laste gelegde en bewezen feit opgelegde geldboete van drie gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door hechtenis van twee dagen;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen gedaagde onder 2o. is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan, met den verstande als boven vermeld;

Qualificeert dit feit als „wederspanningheid”;

Veroordeelt gedaagde deswege tot eene geldboete van vijf en twintig gulden;

Bepaalt, dat deze boete, bij gebreke van betaling, zal worden vervangen door hechtenis van vijf en twintig dagen;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat de vrijpraak onder II onjuist is;

dat A. J. B. was ambtenaar der Delftsche gemeente-politie en, als zoodanig, óók belast met de opsporingen der overtredingen van de Motor- en Rijwielwet en van den, krachtens art. 2, 1o. vastgestelden Algemeenen maatregel van Bestuur,

en concludeerde tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad te 's-Gravenhage van den 19en Mei 1920, alhier in geschil, wat betreft de vrijpraak des beklagden onder II;

dat alnog bij sententie van dezen Hove, met aanhaling tevens der artikelen 2, 17 der Motor- en Rijwielwet 25, 27, 37 van het Motor- en Rijwielregl. (Stbl. 294 van 1915) 62, 180 van het Wetboek van Strafrecht, de beklagde onder II zal worden schuldig verklaard aan: „wederspanningheid”, en deswege veroordeeld tot

14 dagen gevangenisstraf met instandhouding van het beroepen vonnis voor al het overige, derhalve wat betreft de schuldigverklaring en veroordeeling des beklaagden onder I,

terwijl

de raadsman betoogde:

dat niet voldoende bewezen is, dat de politie-agent A. J. B. zich behoorlijk legitimeerde als ambtenaar van politie;

dat bovendien niet voldoende bewezen is, dat beklaagde eerst heeft geslagen;

dat beklaagde niet wetende dat A. J. B. politieagent was, volkomen gerechtigd was tot verzet en zijn daad als zijnde een daad van noodweer niet gestraft kan worden;

en verzocht het vonnis van den Krijgsraad te bevestigen.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 9 November 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette,
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Mr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. E. W. H. Duijzings.

Hoewel beklaagde de hem te laste gelegde feiten heeft bekend, is hij daaraan ten onrechte schuldig verklaard, nu zijne opgaven alleen worden bevestigd door zijne beide, als getuige onder eede gehoorde, mededaders.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

J. H. S. B., oud 22 jaar, geboren te Rotterdam, milicien-soldaat bij het 16de Regiment Infanterie, appellant,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

• Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij in of omstreeks Februari 1919 te Zeist:

I. te zamen en in vereeniging met den milicien-soldaat T. B. de G. uit een barak van het kamp aldaar heeft weggenomen dekens, toebehoorende aan het Rijk, althans aan een ander dan aan hem, appellant, of de G., met het oogmerk om zich die wederrechtelijk toe te eigenen;

II. te zamen en in vereeniging met den milicien-soldaat J. W. M. van den H., uit een barak van het kamp aldaar heeft weggenomen dekens, toebehoorende aan het Rijk, althans aan een ander dan aan hem, appellant, of van den H., met het oogmerk om zich die wederrechtelijk toe te eigenen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 25 Juni 1920 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan appellant te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Als minder militair eenige equipementsgoederen ontvreemden, tweemaal gepleegd”, en appellant te dier zake heeft veroordeeld tot eene militaire gevangenisstraf van zes maanden;

Overwegende dat wel appellant de hem te laste gelegde feiten heeft bekend, doch dat de door hem opgegeven omstandigheden, waaronder hij de feiten zou hebben gepleegd, enkel worden bevestigd door de verklaringen van T. B. de G. en J. W. M. van den H., die door den officier-commissaris als getuigen onder eede zijn gehoord, doch die, zooals uit de telastlegging zelve blijkt, mede-daders van appellant zijnde, niet als getuigen onder eede hadden behooren te zijn gehoord; dat deze verklaringen, die ten onrechte in het vonnis als bewijsmiddelen zijn gebezigd, derhalve ten dezen van geene waarde zijn en, nu de bekentenis van appellant door geenerlei andere in het geding bekende omstandigheden wordt bevestigd, — kunnende toch de verklaring van den getuige S. niet als zoodanige bevestiging worden aangemerkt — het wettig bewijs van het aan appellant te laste gelegde niet is geleverd;

Overwegende dat appellant derhalve behoort te worden vrijgesproken en dus het vonnis van den Krijgsraad niet in stand kan blijven;

Gezien de artikelen 193, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 25 Juni 1920 ten laste van appellant gewezen;

Verklaart niet wettig bewezen, hetgeen appellant is te laste gelegd, en spreekt hem mitsdien vrij;

Ontzegt allen anderen eisch.

De verdediger voerde aan:

dat het slechte voorbeeld, aan appellant gegeven, immers de omstandigheid, dat door vele anderen en in grooten omvang oneerlijkheden werden gepleegd, eenigszins tot verlichting moge strekken;

dat hij zich overigens eerbiedig refereert aan het oordeel van den Hove,

terwijl

de Advocaat-Fiscaal betoogde:

dat de Krijgsraad, door de in het vonnis vermelde wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft bekomen van de schuld van den beklaagde aan de feiten, ter zake waarvan hij is veroordeeld, terwijl de strafwet met juistheid is toegepast.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 16 November 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Mr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. J. P. Sieburgh.

Uit het door den beklaagde geschreven briefje, waarop hij zich, op rekening van zijn vader, een regenjas deed afgeven, kon voor dezen de verbintenis ontstaan om de koopprijs van de jas te betalen, terwijl dit briefje bovendien, ingevolge de wet, als begin van bewijs door geschrift zou kunnen dienen.

Voorwaardelijke veroordeeling wegens „valscheid in geschrift”. Als bijzondere voorwaarde opgelegd de betaling van de toegebrachte schade.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hof's beschikking van 28 Augustus 1920 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis, door den Krijgsraad te 's-Gravenhage op 21 Juli 1920 gewezen in de zaak tegen S., oud 20 jaar, geboren te 's-Gravenhage, milicien-kanonnier bij het 2de Regiment Vesting-Artillerie, gedaagde.

Welke Advocaat-Fiscaal, verzocht en bij beschikking van 15 October 1920 verkregen hebbende 's Hof's lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemden S., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad, en dat de gedaagde alsnog bij sententie van den Hove zal worden schuldig verklaard aan: „Valschheid in geschrift en het opzettelijk gebruik maken van „het valsche geschrift, als ware het echt en onvervalscht, uit welk „gebruik nadeel kan ontstaan”, en deswege veroordeeld tot vier maanden gevangenisstraf, met bepaling, dat de tijd, door den gedaagde vóór de tenuitvoerlegging van 's Hof's uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering dier gevangenisstraf van 25 Juni 1920 tot 21 Juli 1920 in mindering zal worden gebracht; voorts de gedaagde zal worden vrijgesproken van hetgeen hem meer of anders is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen, alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden S., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat het den Hove moge behagen, het vonnis, waarvan appél, wat het bewijs en dictum betreft, te bevestigen, met wijziging der motiveering, als bij de conclusie nader is omschreven.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht, en op de verklaringen van den ter terechtzitting van het Hof onder eede gehoorde getuige W. G. F. S., timmerman, wonende te 's-Gravenhage;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtstaan ter zake, dat hij te 's-Gravenhage of elders in Nederland op of omstreeks 1 Mei 1920 opzettelijk met pen en inkt heeft opgemaakt een verklaring, luidende als volgt: „Den Haag, 1 Mei 1920.

„WelEd. Heer. Bij deze kom ik U beleefd vragen, of U niet zoo „goed wilt zijn en mijnen zoon G. S. een regenjas te geven op het „boekje. Aangezien de werkzaamheden zeer slecht zijn, zoo vraag „ik U beleefd of ik dan niet die 20 procent op het laatst van de „maand kan geven, gelijk met hetgeen wat ik moet afbetalen voor „de jas. Hopende, dat U zoo goed wilt zijn, bedank ik U bij voorbaat. „(w. g.) W. G. F. S. (volgen straatnaam en huisnummer Red.)”, uit welk geschrift recht kon ontstaan op afgifte van een regenjas, alsmede tot het debiteeren van gedaagdes vader voor den koop prijs van die jas, terwijl het bewijs tevens moest dienen tot bewijs van goedkeuring door gedaagdes vader tot dien aankoop, alsmede tot het debiteeren van diens rekening, hebbende gedaagde voormeld geschrift opgesteld met het oogmerk het als echt en onvervalscht te gebruiken, terwijl uit dat gebruik voor de verkoopende firma N. L. te 's Gravenhage eenig nadeel kon ontstaan, immers gedaagdes vader niet, althans wellicht niet bereid was tot betaling van dien koop prijs en de door gedaagdes optreden veroorzaakte schade voor hare, L.'s, rekening bleef;

althans, dat gedaagde ten tijde, ter plaatse, met de middelen en onder omstandigheden, als vorenomschreven, opzettelijk van vorenomschreven, geschrift tegenover de firma N. L. te 's-Gravenhage gebruik heeft gemaakt, door zich in den winkel van genoemde firma te begeven, aldaar aan het bedienend personeel voormeld geschrift af- en over te geven, erbij te voegen, dat gedaagde was de zoon van den steller van dien brief en gedaagde gaarne een regenjas zou medenemen, waarna het personeel van die firma L., in relatie staande met gedaagdes vader, geen argwaan koesterde, overging tot afgifte van een gedaagde passende regenjas ter waarde van f 78.—, waarvan de betaling niet direct door den vader werd aanvaard, hebbende deze tot dien aankoop geene machtiging gegeven, uit het gebruik van welk bewijs, als ware het echt en onvervalscht, door gedaagde, voor genoemde firma L. nadeel kon ontstaan;

althans, dat gedaagde ten tijde, ter plaatse, met de middelen en onder omstandigheden, als vorenomschreven, met het oogmerk zich wederrechtelijk te bevoordeelen, opzettelijk genoemde firma L. heeft bewogen tot de afgifte van voormelde regenjas, toebehoorende aan genoemde firma, althans aan een ander dan aan hem, gedaagde, door alles te doen en/of na te laten, als hiervoren staat omschreven, zulks door een samenweefsel van verdichtsel, alsmede door genoemde listige kunstgrepen, waarop afgifte volgde van die regenjas, ten nadeele van voornoemde firma L.;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 21 Juli 1920 gewezen vonnis, gedaagde zoowel van het hem primair of in de eerste plaats subsidiair, als van het hem in de tweede plaats subsidiair te laste gelegde heeft vrijgesproken op grond, dat het primair en in de eerste plaats subsidiair te laste gelegde betreft, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat gedaagde dit te laste gelegde heeft gepleegd, daar niet gebleken is,

dat uit het in de telastlegging bedoelde geschrift recht kon ontstaan op afgifte van een regenjas, en, wat het in de tweede plaats subsidiair te laste gelegde betreft, dat de Krijgsraad evenmin uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat gedaagde dit hem te laste gelegde heeft gepleegd, daar niet gebleken is, dat gedaagde de firma L. heeft bewogen tot de afgifte van een regenjas, aangezien, indien er al, wat te betwijfelen valt, in het algemeen sprake van kan zijn, dat eene firma, zijnde eene juridische figuur, tot iets bewogen wordt, dit in casu zeer zeker niet aangenomen kan worden, daar niet is komen vast te staan, dat een der firmanten tot de afgifte bewogen is;

Overwegende dat ten processe is komen vast te staan, dat aan gedaagde de krijgsartikelen, voor het krijgsvolk te lande vastgesteld, zijn voorgelezen;

Overwegende dat gedaagde heeft opgegeven:

dat hij zich op 1 Mei 1920 heeft begeven naar den winkel van de firma N. L. te 's-Gravenhage om daar een regenjas te koopen met de bedoeling om daarna die jas te gelde te maken en uit de opbrengst o.a. eene dringende schuld aan een kameraad af te betalen;

dat men hem toen bij de firma L. enkel een regenjas heeft willen verkoopen, wanneer hij een briefje medebracht, ondertekend door zijnen vader;

dat hij daarop, zonder zijnen vader daarin te kennen, heeft geschreven het hem ter terechtzitting van het Hof vertoonde briefje, gedagteekend den Haag, 1 Mei 1920 (volgen straatnaam en huisnummer, Red.) en ondertekend met naam en voornamen van zijnen vader W. G. F. S.;

dat het hem bekend was dat zijn vader bij de firma L. te 's-Gravenhage kleding op afbetaling placht te koopen en dat daarvan een boekje bestond, waarin telkenmale aankopen en afbetalingen werden aangeteekend;

dat hij met bovenbedoeld briefje op 1 Mei 1920 weer naar den winkel van de firma L. is gegaan en het daar heeft afgegeven aan een bediende, zonder te zeggen, dat hij het briefje had geschreven en geteekend en dat zijn vader daarvan niets afwist;

dat de bedoelde bediende hem toen een regenjas heeft ter hand gesteld en het briefje heeft behouden;

dat hij de regenjas vervolgens heeft verkocht aan een koopman in de Jodenbuurt te 's-Gravenhage en de opbrengst ten deele heeft gebruikt voor de betaling van de bovenbedoelde schuld;

Overwegende dat is verklaard door de getuigen:

1o. W. G. F. S., timmerman, wonende te 's-Gravenhage, als vader van gedaagde gehoord met gezamenlijke toestemming van gedaagde en van den Advocaat-Fiscaal;

dat hij op afbetaling kleding voor zich en zijn gezin placht te koopen bij de firma N. L. te 's-Gravenhage; dat daarvan ten zijnen name een boekje — z.g.n. rekening-courantboekje — bestond, waarin de aankopen en de afbetalingen werden aangeteekend; dat hij het

hem ter terechtzitting vertoonde briefje, gedagteekend: Den Haag, 1 Mei 1920, (volgen straatnaam en huisnummer, Red.) en onderteekend: W. G. F. S., niet heeft geschreven of onderteekend en van het schrijven van dit briefje ook niet heeft afgeweten;

dat hij in het schrift van dit briefje het handschrift van zijn zoon, gedaagde, herkent; dat het hem vóór of op 1 Mei 1920 onbekend was, dat zijn zoon, gedaagde, een overjas zou gaan halen en heeft gehaald op zijn, getuiges, boekje bij de firma N. L. te 's-Gravenhage;

2o. D. B., verkooper bij de firma N. L. te 's-Gravenhage:

dat hij op 1 Mei 1920 werkzaam was als verkooper bij de firma N. L., Noordeinde 109-111 te 's-Gravenhage; dat in den namiddag van dien dag in het magazijn van die firma kwam de hem bekende gedaagde, zoon, naar hij wist, van den hem eveneens bekenden W. G. F. S., welke laatste met de zaak in relatie stond en daar eene rekening-courant had; dat gedaagde hem toen het schrijven vertoonde, hetwelk hem, getuige, door den Officier-Commissaris is voorgehouden, geteekend: W. G. F. S., gedagteekend 1 Mei 1920 en inhoudende het verzoek van W. G. F. S. om aan zijn zoon G. S. op het boekje een regenjas te leveren; dat hij op grond van dit briefje, dat hij als van W. G. F. S. afkomstig heeft beschouwd, aan gedaagde een regenjas tot den prijs van f 78.— heeft medegegeven; dat de koopprijs van deze jas is gebracht op de rekening van W. G. F. S., vader van gedaagde; dat deze vader alleen voorkomt als rekening-courant-houder in de boekhouding van de firma L.; dat hij — de vader — echter later heeft geweigerd dien koopprijs te betalen;

Overwegende dat een bij de stukken aanwezig, met pen en inkt geschreven briefje, dat ter terechtzitting van het Hof aan gedaagde en aan den getuige S. en blijkens daarop gestelde aanteekening door den officier-commissaris aan getuige B. is vertoond inhoudt: „den Haag 1 Mei 1920. WelEd. Heer. Bij dezen kom ik U beleefd vragen „of U niet zoo goed wilt zijn en mijn zoon G. S. een regenjas te „geven op het boekje aangezien de werkzaamheden zeer slecht zijn „zoo vraag ik U beleefd of ik dan niet die 20 procent op het laatst „van de maand kan geven gelijk met hetgeen wat ik moet afbetalen „voor de jas hopende dat U zoo goed zult zijn bedank ik U bij „voorbaat.

„(straatnaam, huisnummer Red.) (geteekend) „W. G. F. S.”;

Overwegende dat alzoo door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit den boven weergegeven inhoud van de eigen erkenningen van gedaagde, de verklaringen der getuigen en het bij de stukken aanwezige briefje, wettig en overtuigend is bewezen, met gedaagdes schuld daaraan, dat hij te 's-Gravenhage op 1 Mei 1920 opzettelijk met pen en inkt heeft opgemaakt eene verklaring, luidende als volgt: „den Haag „1 Mei 1920. WelEd. Heer. Bij dezen kom ik U beleefd vragen of „U niet zoo goed wilt zijn en mijnen zoon G. S. een regenjas te geven „op het boekje. Aangezien de werkzaamheden zeer slecht zijn zoo

„vraag ik U beleefd, of ik dan niet die 20 procent op het laatst van „de maand kan geven, gelijk met hetgeen wat ik moet afbetalen „voor de jas. Hopende dat U zoo goed wilt zijn, bedank ik U bij „voorbaat. (geteekend) W. G. F. S. (straatnaam, huisnummer Red.)”, hebbende gedaagde voormeld geschrift opgesteld met het oogmerk het als echt en onvervalscht te gebruiken, terwijl uit dat gebruik voor de verkopende firma N. L. te 's-Gravenhage eenig nadeel kon ontstaan, immers gedaagdes vader niet, althans wellicht niet bereid was tot betaling van dien koopprijs en de door gedaagdes optreden veroorzaakte schade voor hare, L.'s, rekening bleef;

Overwegende dat dit aldus ten laste van gedaagde wettig en overtuigend bewezen feit behoort te worden gequalificeerd als: „Valschheid in geschrift”; dat immers uit het door gedaagde geschreven en geteekende briefje, waarin W. G. F. S. verzoekt aan zijnen zoon G. S. een regenjas te geven op zijn (W. G. F. S.'s) boekje en welk briefje, schoon zulks daaruit niet blijkt, voor de firma N. L. te 's-Gravenhage bestemd was, immers door genoemden zoon aan een verkooper van die firma, bij welke W. G. F. S. een z.g.n. rekening-courant-boekje had, werd ter hand gesteld — voor W. G. F. S. de verbintenis — op grond van zijnerzijds schriftelijk aangegane koop-overeenkomst — kon ontstaan om den koopprijs van de ten behoeve van zijnen zoon geleverde regenjas te betalen, terwijl verder dit briefje, ingevolge de Wet, als begin van bewijs door geschrift zou kunnen dienen, wanneer de firma N. L. in rechte het feit zoude hebben te bewijzen, dat zij destijds aan W. G. F. S. voor diens zoon G. S. een regenjas had verkocht en geleverd; dat het n.l. zou zijn voortgekomen van dengenen, tegen wien de vordering tot betaling van den koopprijs gedaan werd en de daadzaak, waarop beroep werd gedaan, waarschijnlijk zoude maken; dat dit briefje dus is een geschrift waaruit eenige verbintenis kan ontstaan, terwijl het tevens bestemd is om tot bewijs van eenig feit te dienen;

Overwegende dat het ten laste van gedaagde bewezen feit behoort te worden geboet met een gevangenisstraf van drie maanden;

Overwegende dat, waar het aan gedaagde primair te laste gelegde bewezen en strafbaar is, een onderzoek naar hetgeen hem verder, subsidiair en meer subsidiair, is te laste gelegd, overbodig is te achten;

Overwegende dat het militair belang er zich niet tegen verzet, dat, met betrekking tot gedaagde, wordt gebruik gemaakt van de bevoegdheid, bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende dat het vonnis van den Krijgsraad, waarbij gedaagde wordt vrijgesproken, niet in stand kan blijven;

Gezien de artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande, 1 der Wet van 14 November 1879 (*Staatsblad* n°. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64), 74 der Militiewet, 14a en volgende 27, 56, 225 van het Wetboek van Strafrecht, 193 der Rechtspleging bij de Landmacht 62 van 's Hof's Pro-

visioneële Instructie en de Wet van 20 April 1918 (*Staatsblad* n°. 255);

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 21 Juli 1920 in deze zaak gewezen;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, met gedaagdes schuld daaraan, dat hij te 's-Gravenhage op 1 Mei 1920 opzettelijk met pen en inkt heeft opgemaakt eene verklaring, luidende als volgt: „den „Haag 1 Mei 1920. WelEd. Heer. Bij dezen kom ik U beleefd vragen „of U niet zoo goed wilt zijn en mijnen zoon G. S. een regenjas te „geven op het boekje. Aangezien de werkzaamheden zeer slecht „zijn, zoo vraag ik U beleefd of ik dan niet die 20 procent op het „laatst van de maand kan geven gelijk met hetgeen wat ik moet „afbetalen voor de jas. Hopende dat U zoo goed wilt zijn bedank „ik U bij voorbaat. (was geteekend) W. G. F. S. (volgen straat- „naam en huisnummer Red.)”, hebbende gedaagde voormeld geschrift opgesteld met het oogmerk het als echt en overvalscht te gebruiken, terwijl uit dat gebruik voor de verkoopende firma N. L. te 's-Gravenhage eenig nadeel kon ontstaan, immers gedaagdes vader niet, althans wellicht niet bereid was tot betaling van dien koop-prijs en de door gedaagdes optreden veroorzaakte schade voor hare, L.'s, rekening bleef;

Qualificeert dit aldus ten laste van gedaagde wettig en overtuigend bewezen feit als: „Valschheid in geschrift”; ¹⁾

Veroordeelt gedaagde deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van drie maanden;

Bepaalt, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht van 25 Juni 1920 tot 21 Juli d.a.v.;

Beveelt evenwel, dat de straf, aan gedaagde opgelegd, niet zal worden ondergaan, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd, hierbij bepaald op twee jaren, heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of, gedurende den tijd, dat hij aan de krijgstucht onderworpen is, aan eene ernstige overtreding tegen de krijgstucht, of zelfs aan eene lichte zoodanige overtreding, indien deze tevens een strafbaar feit oplevert, of op grond, dat de veroordeelde niet heeft nageleefd de hem hierbij gestelde bijzondere voorwaarde, dat hij de

¹⁾ *Wij zouden meenen dat beklagde ook gebruik heeft gemaakt van het valsche stuk. Dit strafbaar feit was hem evenwel slechts subsidiair te laste gelegd, zoodat een onderzoek naar dat feit, nu het hem primair te laste gelegde bewezen werd verklaard, helaas niet mocht plaats hebben. Het valschelijk opmaken en het gebruik maken van het briefje hadden den beklagde beide primair te laste gelegd behooren te worden.*

door het plegen van het strafbare feit veroorzaakte schade binnen zes maanden zal vergoeden;

• Spreekt gedaagde vrij van hetgeen hem primair meer of anders is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat die algeheele vrijspraak onverantwoord is;

dat het geschrift in kwestie immers, zooals primair óók is te last gelegd, mede bestemd was om tot bewijs van enig feit te dienen en concludeerde zooals in het hoofd van de sententie is vermeld,

terwijl

de raadsman betoogde dat

aangezien de primaire telastlegging, hoewel zeer omvangrijk toch als te vaag, als nietig dient te worden beschouwd daar deze noch een redelijken grond voor verdediging oplevert, noch in enig opzicht het strafbare der handeling doet blijken,

aangezien de subsidiaire telastlegging niet als bewezen kan worden beschouwd althans blijkens de overgelegde stukken, gedaagde terecht wegens gebrek aan bewijs daarvan is vrijgesproken, (zie ook Simons deel 2, tweede druk n°. 600 en 604),

aangezien de telastlegging in appel, als niet bevattende de strafbare elementen, vereischt bij art. 225 W. v. S. zelfs bij eventueel bewijs daarvan onmogelijk tot veroordeeling kan leiden,

hij derhalve de eer heeft te concludeeren enz. (zie de sententie).

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 7 December 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette,
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Mr. W. Boekhoudt.

De omstandigheid, dat een onderofficier in het algemeen behoort gekend te worden in orders door andere superieuren aan een bij zijn détail werkzamen korporaal te geven, brengt niet mede, dat hij daarom het recht heeft de uitvoering te beletten van een aan dien korporaal, namens den chef der equipage, door een anderen onderofficier overgebrachte order. Aldus handelende maakt hij zich schuldig aan een krijgstuuchtelijke overtreding.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht, gedagteekend 21 October, van den sergeant-torpedomaker M., stamboeknummer 311, dienende aan boord van Hr. Ms. torpedoboot „Z. 1”, over het eerste gedeelte van de strafreden, behoorende bij de straf van zeven dagen hutarrest zonder waarneming van dienst, hem op 20 October 1920 opgelegd door zijn commandant, welke strafreden in haar geheel luidt:

„1e. Door blijk te geven een niet juiste opvatting te hebben „van het feit, dat hij als sergeant-torpedomaker aan boord van een „torpedoboot in het algemeen gekend moet worden in orders, welke „door andere superieuren aan den bij zijn detail werkzamen korporaal-torpedomaker gegeven worden, den goeden gang van zaken aan „boord tegengewerkt en wel omdat hij, toen de sergeant-torpedist „een order van den chef der equipage aan den korporaal-torpedomaker overbracht, aan dezen korporaal belet heeft deze order uit „te voeren;

„2e. Onmilitair gedrag tegenover den chef der equipage, door „tegen dien chef, zonder dat hem iets gevraagd was, te gaan zeggen, „dat volgens hem die chef onmilitair handelt”;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek, alsmede de schriftelijke toelichting van den strafoplegger, betreffende de gronden, waarop de opgelegde straf en de omschrijving van de strafreden berusten;

Gehoord den klager;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat door het onderzoek in en het verhoor van klager is komen vast te staan:

dat in den voormiddag van 19 October 1920, terwijl klager met den hem toegevoegden korporaal-torpedomaker B. werkzaam was in het onderofficiersverblijf aan boord van de „Z. 1”, de sergeant-torpedist Z. met eenige bonnen in dat verblijf kwam en, ter voldoening aan de hem daartoe door den torpedist-majoor, chef der equipage, gegeven opdracht, aan genoemden korporaal-namens den torpedist-majoor de order gaf, met die bonnen naar de werf te gaan en daarop behoeften te ontvangen;

dat klager toen aan sergeant Z. te kennen gaf, dat hij, indien de torpedist-majoor over den korporaal wilde beschikken, daarin gekend wenschte te worden en dat hij zelf de order van den torpedist-majoor wilde hebben; dat hieruit eene woordenwisseling ontstond tusschen sergeant Z. en klager en ten slotte eerstgenoemde, met achterlating van de bonnen, zich verwijderde en klager aan den korporaal op diens vraag, wat hij nu doen moest, mededeelde, dat deze de bonnen moest laten liggen en doen moest, wat hij — klager — zeide;

Overwegende dat klager tot zijn verweer heeft aangevoerd, dat hij vermeende tot zijne voormelde handeling gerechtigd te zijn, omdat

hij te beschikken heeft over den hem toegevoegden korporaal-torpedomaker en derhalve, waar bovendien die korporaal op het bewuste oogenblik bij hem werkzaam was, de chef der equipage, aan wien hij te voren meermalen zijne zienswijze in bedoelden zin had kenbaar gemaakt, z.i. aan hem had behooren te vragen, of aan hem de order had behooren te geven, den korporaal tot zijne beschikking te stellen;

Overwegende dat klagers verweer in deze niet juist is; dat immers, al moge het waar zijn, dat, zooals de strafoplegger blijkens het eerste gedeelte van de strafreden geenszins heeft voorbijgezien, dat klager — als sergeant-torpedomaker aan boord van een torpedoboot in het algemeen gekend moet worden in orders, welke door andere superieuren gegeven worden aan den bij zijn détail werkzamen korporaal-torpedomaker, hij daaraan niet het recht ontleende om de uitvoering te beletten van een, door een anderen onderofficier aan dien korporaal, overgebrachte order van den chef der equipage, en zodoende den goeden gang van zaken aan boord tegen te werken; dat klager, indien hij vermeende in dit geval door den chef der equipage voorbijgegaan te zijn en hij zich daardoor gegriefd gevoelde, overeenkomstig de desbetreffende voorschriften (artt 8, 2de lid, en 9 van de Algemeene Baksorder) zijne bezwaren over deze behandeling had kunnen inbrengen bij zijn commandant;

Overwegende dat klager dan ook bij zijn verhoor voor het Hof heeft toegegeven, dat het beter ware geweest, indien hij door den korporaal de aan dezen gegeven order had laten uitvoeren en zich daarna bij zijn commandant beklaagd had;

Overwegende dat klagers in deze gebleken handeling in strijd is met eene goede krijgstucht en hij derhalve, ingevolge artikel 28 van het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te water, te recht te dier zake is gestraft, terwijl het eerste gedeelte van de strafreden de door hem begane overtreding juist weergeeft;

Overwegende dat de straf van zeven dagen hutarrest zonder waarneming van dienst niet te zwaar is voor de beide in de strafreden omschreven feiten;

Krachtens artikel 50 van 's Hof's Provisioneele Instructie in verband met de artikelen 12—14 der Rechtspleging bij de Zeemacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht ongegrond;

Handhaaft de opgelegde straf en de daarbij behoorende strafreden;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan den klager, een aan den strafoplegger, een aan den Commandant der Marine te Willemsoord en een aan den Advocaat-Fiscaal.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

ARROND.-RECHTBANK TE ARNHEM.

Zitting van 16 Maart 1920.

Voorzitter: Mr. F. O. van der Dussen.

Rechters: Mrs. P. C. J. A. Boeles en Dr. G. L. van Oosten Slingeland (plv.).

HOOGE RAAD DER NEDERLANDEN.

Kamer van Strafzaken.

Zitting van 14 Juni 1920.

Voorzitter: Jhr. Mr. W. H. de Savornin Lohman.

Raden: Mrs. A. J. L. Nijpels, A. Fentener van Vlissingen, Jhr. P. L. van Meeuwen en B. Ort.

Wanneer aan iemand het recht wordt ontzegd om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen kan deze bijkomende straf niet beginnen te werken alvorens het vonnis, waarbij zij werd uitgesproken, in kracht van gewijsde is gegaan.

In casu was de hoofdstraf reeds geheel ondergaan, vóór den datum waarop het vonnis van den krijgsraad door het H. M. G. was geaprobeerd en openlijk was uitgesproken. (Zie blz. 287 van dezen jaargang).

De Arrondissements-Rechtbank te Arnhem, rechtsprekende in strafzaken heeft het volgende vonnis gewezen in zake:

De Officier van Justitie, ambtshalve eischer,

tegen

L., geboren 14 Januari 1897 te Arnhem, arbeider, wonende aldaar, gedagvaard ter zake dat hij den 27 Juni 1919 te Arnhem A. van T., heeft mishandeld door dezen moedwillig en gewelddadig te slaan.

De Arrondissements-Rechtbank te Arnhem, kamer voor strafzaken,

Gezien de akte van dagvaarding, aan den beklaagde beteekend, en de lijst der getuigen, door den Officier van Justitie overgelegd;

Gezien en ter audiëntie gelezen: een uittreksel van een vonnis van den Krijgsraad te Arnhem van 23 Mei 1919 ten laste van beklaagde geweest, een uittreksel uit het stamboekblad van den Landstorm en een uittreksel uit het krijgswettenblad, beide ten name van beklaagde;

Gehoord den Officier van Justitie in zijne voordracht der zaak;

Gehoord de 2 getuigen in hunne beëdigde verklaringen;

Gehoord de vordering van den Officier van Justitie, door dezen ter terechtzitting voorgelezen en daarna schriftelijk overgelegd, daartoe strekkende: dat de beklaagde zal worden schuldig verklaard aan het hem ten laste gelegde en mitsdien veroordeeld tot eene gevangenisstraf van drie maanden;

Gehoord den beklaagde in zijne antwoorden en middelen van verdediging;

Overwegende dat de beklaagde ter terechtzitting heeft verklaard, dat hij zich op 27 Juni 1919 als landstormplichtig soldaat bevond in werkelijken militairen dienst, in uniform gekleed en in de kazerne te Arnhem gehuisvest was, op dien datum in de Menno van Coehoornkazerne in arrest is gebracht en daarin is verbleven tot op 5 September 1919;

Overwegende dat deze verklaring wordt bevestigd door die van getuige A van T., sergeant der Infanterie, ook op 27 Juni 1919 en beklaagdes meerdere in rang, dat beklaagde, toen hij de ten laste gelegde mishandeling pleegde, in uniform gekleed was en later in de Menno van Coehoornkazerne in arrest gesteld was, en bovendien wordt bevestigd door het uittreksel uit het stamboekblad van de onderofficieren en minderen van den landstorm en het uittreksel krijgswettenblad, beide ten name van beklaagde en aan de Rechtbank overgelegd, waaruit blijkt, dat beklaagde op 1 Februari 1917 in werkelijken dienst is gesteld en dat hem bekend is gemaakt, dat hij onder militaire tucht staat;

Overwegende, dat door de artikelen 5, 11, en 134 van de Rechtspleging bij de Landmacht in verband met de artikelen 1, 2 en 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande en artikel 13 der Wet van 28 April 1913 Stbl. 149, zooals gewijzigd, landstormplichtigen in werkelijken dienst aan de Crimineele Justitie van de Krijgsraden worden onderworpen en het ten laste gelegde feit niet behoort tot die, in de artikelen 13 en 14 van het Crimineel Wetboek voornoemd ter competentie van den Burgerlijken Rechter gebracht, zoodat de Rechtbank wegens bedoeld feit op 27 Juni 1919 door beklaagde gepleegd geen rechtsmacht heeft;

Overwegende dat wel is waar de Officier van Justitie onder overlegging van een vonnis van den Krijgsraad te Arnhem van 5 September 1919, ten aanzien van beklaagde geweest, waarbij deze zich onbevoegd verklaarde om over het hem ten laste gelegde feit te oordeelen, heeft betoogd, dat beklaagde bij vonnis van dien Krijgsraad

van 23 Mei 1919 was veroordeeld tot vier maanden militaire gevangenisstraf met ontzegging van het recht om bij de gewapende macht of als militaire geëmployeerde te dienen voor den tijd van 5 jaar, en dat deze opgelegde hoofdstraf was ondergaan op 26 Juni 1919 en de bijkomende straf van rechtswege inging op dezen 26sten Juni 1919, zoodat beklagde op 26 Juni 1919 geen militair meer was en de Krijgsraad niet bevoegd is over beklagde ter zake van het ten laste gelegde feit te erkennen, doch dit betoog niet opgaat;

Overwegende dat immers uit het door den Secretaris van den Krijgsraad geteekende en aan de Rechtbank overgelegde uittreksel uit het vonnis van den Krijgsraad van 23 Mei 1919, bij welk vonnis beklagde werd veroordeeld zooals door den Officier van Justitie betoogd, en de daarop gestelde aantekeningen blijkt, dat dat vonnis eerst is geaprobeerd op 11 Juli 1919 en uitgesproken op 18 Juli 1919;

Overwegende dat volgens art. 203 van de Rechtspleging bij de Landmacht geen vonnis door den Krijgsraad gewezen ter executie mag worden gelegd, voor het door het Hoog Militair Gerechtshof is geaprobeerd, terwijl art. 206 van dat Wetboek bepaalt, dat een vonnis, waarvan geen appel valt en dat is geaprobeerd, dadelijk na de pronunciatie zal worden geëxecuteerd;

Overwegende dat het vonnis van 28 Mei 1919 eerst executoriale kracht kreeg op 18 Juli 1919, ook ten aanzien van de opgelegde bijkomende straf en dus de ontzegging van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen eerst kon werken op of na dienzelfden datum: zoodat op 27 Juni 1919 in beklagdes dienstverhouding nog geenerlei verandering was ingetreden en hij zich toen dus nog in werkelijken dienst bevond;

Overwegende dat hieraan niet afdoet, dat de bij het vonnis opgelegde hoofdstraf op 26 Juni 1919 geheel was ondergaan en dat art. 12 van de wet van 14 November 1879 Stbl. 191, zooals gewijzigd, bepaalt, dat genoemde ontzegging van rechtswege ten gevolge heeft de opheffing der bestaande dienstbetrekking, daar genoemd art. 12 in zijn vierde alinea wel bepaalt, dat de bij het vonnis bepaalde termijn niet loopt voor het uiteinde van den duur der hoofdstraf, doch bij dat artikel niet bepaald is, dat de aanvang van dien termijn noodzakelijk met het uiteinde van den duur der hoofdstraf moet samen vallen en bij dat artikel noch bij eenig ander wetsvoorschrift aan een vonnis van den militairen rechter terugwerkende kracht is verleend;

Overwegende dat de omstandigheid, dat de opgelegde hoofdstraf eindigde voor de uitspraak van het vonnis dan ook slechts een gevolg is van de toerekening in dat vonnis van den tijd door den veroordeelde voor de tenuitvoerlegging daarvan in verzekerde bewaring doorgebracht, in verband met den duur daarvan en deze toerekening in den aanvang van de werking van het vonnis geenerlei verandering brengt;

Overwegende, dat het aangehaalde vonnis van 23 Mei 1919 dus

buiten beschouwing moet blijven bij het aan beklagde ten laste gelegde, door hem op 27 Juni 1919 gepleegde feit, dit feit behoort tot de competentie van den Krijgsraad te Arnhem, en de Rechtbank zich dus onbevoegd moet verklaren van het ten laste gelegde feit kennis te nemen;

Gezien de artt. 214 en 218 van het Wetboek van Strafvordering;

Na beraadslaagd te hebben overeenkomstig art. 211 van hetzelfde Wetboek;

Rechtsprekende in Naam der Koningin!

Verklaart zich onbevoegd om van het aan beklagde ten laste gelegde feit kennis te nemen:

Verwijst de zaak naar den bevoegden rechter.

Conclusie van den Advocaat-Generaal Mr. Tak.

Edele Hoog Achtbare Heeren!

Tusschen den Krijgsraad te Arnhem en de Arrondissements-Rechtbank aldaar bestaat verschil van gevoelen omtrent het te geven antwoord op de vraag, of over eene door zekeren L., op 27 Juni 1919 gepleegde mishandeling door den militairen dan wel door den burgerlijken rechter moet worden geoordeeld.

Dit meeningverschil is aldus te verklaren, dat op 23 Mei 1919 genoemde L. door dienzelfden Krijgsraad veroordeeld werd tot eene militaire gevangenisstraf van vier maanden onder aftrek van genoten voorarrest, met ontzegging van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van vijf jaren, welke beslissing op 11 Juli j.l. door het Hoog Militair Gerechtshof werd geëmployeerd en uitgesproken is op 18 Juli d. a. v.

De vraag is nu, of L., op 27 Juni 1919, nadat de hoofdstraf, waarvan vaststaat, dat zij op 26 Juni j.l. geheel was tenuitvoergelegd, militair of burger was.

Het komt mij voor, dat de oplossing moet gezocht worden in artikel 12 der wet van 14 November 1897, Stbl. 191, hetwelk in zijn tweede alinea bepaalt: „Zij (de ontzegging) heeft van regtswege tengevolge de opheffing van de bestaande dienstbetrekking of het ontslag uit de betrekking van militairen geëmployeerde, door den veroordeelde bekleed”.

Zonder ontzegging derhalve geen opheffing van het dienstverband, daar de opheffing een rechtsgevolg is der ontzegging.

Wanneer kan nu de ontzegging rechtens een voldongen feit genoemd worden? Eerst dan, dunkt mij, als het vonnis, waarbij zij werd uitgesproken, gewijsde is geworden en onderwerpelijk mitsdien na approbatie der uitspraak van den Krijgsraad op 11 Juli en uitlezing op 18 Juli 1919.

Hiertegen verzet zich niet alinea 4 van hetzelfde voorschrift, luidende: „De bij het vonnis bepaalde termijn loopt niet vóór het uiteinde van den duur der hoofdstraf. Immers daarin wordt niet gezegd, dat de straf van ontzegging onmiddellijk na het uiteinde der hoofdstraf intreedt, doch enkel, dat zij voor het uiteinde daarvan niet mag worden tenuitvoergelegd.

Al moet derhalve de hoofdstraf reeds op 26 Juni 1919 in verband met het afgetrokken voorarrest voor geboet worden gehouden, toch kon de opheffing van het dienstverband eerst intreden als rechtsgevolg der ontzegging, die op 18 Juli 1919 gepronuntieërd, pas vanaf dat oogenblik mocht worden geëxecuteerd.

Vóór dien was L. militair en stond hij onder militaire jurisdictie, weshalve over de op 27 Juni 1919 door hem te Arnhem gepleegde mishandeling slechts de Krijgsraad aldaar te oordeelen vermag.

Ik moet Uwen Raad nog opmerkzaam maken op eene redactiebijdrage over dit onderwerp in Militair-Rechtelijk Tijdschrift, dl. XV, blz. 340 vlg. en eenige opmerkingen daarover in hetzelfde Tijdschrift dl. XV, blz. 449 vlg.

Ik concludeer mitsdien, dat Uw Raad, recht doende ter regeling van rechtsgebied zal verklaren dat de Krijgsraad in het 2de Militaire Arrondissement te Arnhem zich ten onrechte onbevoegd heeft verklaard bij zijn vonnis van 5 September 1919 om recht te spreken over de aan L. te laste gelegde mishandeling, voorts dat vonnis zal vernietigen en de zaak naar dien Krijgsraad zal terugwijzen, ten einde haar op de hoofdzaak te berechten en af te doen.

DE HOOGHE RAAD DER NEDERLANDEN,

Gezien een verzoekschrift met bijlagen tot regeling van rechtsgebied in de strafzaak tegen L., oud 22 jaar, geboren te Arnhem, door den Officier van Justitie bij de Arrondissements-Rechtbank te Arnhem bij den Hoogen Raad ingediend;

Gelet op 's Hoogen Raads in raadkamer gegeven beschikking van 10 Mei 1920, waarbij is bevolen, dat de zaak dadelijk ter openbare terechtzitting zal worden afgedaan;

Gehoord het verslag van den Raadsheer Fentener van Vlissingen;

Gehoord den Advocaat-Generaal Tak, namens den Procureur-Generaal, in zijne conclusie, daartoe strekkende, dat de Hooge Raad, rechtdoende ter regeling van rechtsgebied zal verklaren, dat de Krijgsraad in het 2e Militaire Arrondissement te Arnhem zich ten onrechte onbevoegd heeft verklaard bij zijn vonnis van 5 September 1919 om recht te spreken over de aan L. te laste gelegde mishandeling, voorts dat vonnis zal vernietigen en de zaak naar dien Krijgsraad zal terugwijzen, ten einde haar op de hoofdzaak te berechten en af te doen;

Overwegende dat uit den inhoud van het ingediend verzoekschrift en van de daarbij overgelegde stukken, blijkt, dat de Krijgsraad te Arnhem bij vonnis van 5 September 1919, — door het Hoog Militair Gerechtshof op 28 October 1919 geapprobeerd — in de zaak tegen voorzeden L., zich onbevoegd heeft verklaard over den persoon van beklaagde, vervolgd ter zake van een nader omschreven op 27 Juni 1919 te Arnhem gepleegd feit te erkennen, zulks in hoofdzaak op grond, dat L. uit kracht van een op 23 Mei 1919 door dien Krijgsraad gewezen vonnis gestraft was met ontzegging van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmploijeerde te dienen voor den tijd van vijf jaar, welke bijkomende straf naar het oordeel van den Krijgsraad zou zijn ingegaan op 26 Juni 1919, zijnde de dag, waarop de aan L. opgelegde hoofdstraf was ondergaan;

dat de Arrondissements-Rechtbank te Arnhem bij vonnis van 16 Maart 1920, waartegen geen hooger beroep werd aange teekend, zich eveneens onbevoegd heeft verklaard, om van bovenbedoeld feit kennis te nemen, zulks op dezen grond, dat, waar de approbatie van het vonnis van den Krijgsraad van 23 Mei 1919 door het Hoog Militair Gerechtshof eerst op 11 Juli 1919 plaats vond, de bij dat vonnis uitgesproken bijkomende straf van ontzegging niet voor dien 11en Juli was ingegaan en L. op 27 Juni daaraan voorafgaande derhalve nog was landstormplichtige in werkelijken dienst;

Overwegende dat ten deze als vaststaand kan worden aangenomen, dat L. op 26 Juni 1919 nog was landstormplichtige in werkelijken dienst;

dat, indien hij daags daarna, toen het feit voorviel, waarvoor hij voor den Krijgsraad en voor de Arrondissements-Rechtbank te Arnhem heeft terechtgestaan, evenzeer als landstormplichtige in werkelijken dienst moest worden aangemerkt, hij, krachtens de ten deze toepasselijke wettelijke voorschriften, voor dat feit aan de militaire jurisdictie zou zijn onderworpen geweest;

dat de Krijgsraad echter, gelijk reeds gezegd, heeft aangenomen, dat op 26 Juni 1919 de opheffing der bestaande militaire dienstbetrekking heeft plaats gegrepen, doordien op dien dag de bij vonnis van den Krijgsraad van 23 Mei 1919 aan L. opgelegde militaire gevangenisstraf was ondergaan, hetgeen medebracht, ingevolge het vierde lid van artikel 12 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad no. 191), dat de bij datzelfde vonnis uitgesproken bijkomende straf van ontzegging op dienzelfden 26en Juni begon te loopen;

Overwegende dat daartegenover de Rechtbank — naar het oordeel van den Hoogen Raad terecht — heeft beslist dat die bijkomende straf niet kon werken, alvorens het vonnis, waarbij zij werd uitgesproken, in kracht van gewijsde was gegaan en dat dit laatste, waar het vonnis van den Krijgsraad eerst op 11 Juli 1919 door het Hoog Militair Gerechtshof werd geapprobeerd, ingevolge de artikelen 203 en 206 van de Rechtspleging bij de Landmacht, op 27 Juni te voren nog niet het geval was;

dat eveneens met juistheid door de Rechtbank is aangenomen, dat

het beroep van den Krijgsraad op artikel 12, 4e lid der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad no. 191) in verband met de beëindiging der hoofdstraf op 26 Juni 1919 niet opgaat;

dat immers die bepaling wel voorschrijft, dat de voor de ontzegging bepaalde termijn niet begint te loopen *vóór* het uiteinde van den duur der hoofdstraf, maar niet zegt, dat de beëindiging van de hoofdstraf en de aanvang van den ontzeggingstermijn noodzakelijk samenvallen, en dus de mogelijkheid openlaat, dat in een geval als het onderhavige dat begin valt *na* den dag, waarop de hoofdstraf was ondergaan;

dat dus de Rechtbank terecht zich onbevoegd heeft verklaard om over het aan L. te laste gelegde feit te oordeelen;

Recht doende ter regeling van rechtsgebied;

Verklaart, dat de Arrondissements-Rechtbank te Arnhem terecht bij hare beschikking van 16 Maart 1920 zich onbevoegd heeft verklaard van de strafvervolging tegen L. ter zake van het volgens de telastlegging op 27 Juni 1919 door hem te Arnhem gepleegde feit kennis te nemen en hem terecht te dier zake naar den militairen rechter heeft verwezen;

Vernietigt het vonnis van den Krijgsraad in het 2e Militair Arrondissement te Arnhem van 5 September 1919, waarbij die Krijgsraad zich onbevoegd heeft verklaard over den persoon van den beklaagde L. te erkennen;

Wijst de zaak terug naar dien Krijgsraad, om haar op de hoofdzaak te berechten en af te doen.

HOOGE RAAD DER NEDERLANDEN.

Kamer van Strafsaken.

Zitting van 19 April 1920.

Voorzitter: Jhr. Mr. W. H. de Savornin Lohman.

Raadsheeren: Mrs. A. J. L. Nypels, A. Fentener van Vlissingen, H. Hesse en B. Ort.

De rechter in hooger beroep, die zelfstandig de strafbaarheid van het te laste gelegde heeft te onderzoeken, moet, wanneer het te laste gelegde feit na de behandeling in eersten aanleg zijne strafbaarheid heeft verloren, van rechtsvervolging ontslaan.

B. S., oud 34 jaren, van beroep landbouwer en vrachtrijder, geboren en wonende te Didam, is requirant van cassatie tegen een arrest van het Gerechtshof te Arnhem, van 5 Februari 1920, ingevolge het arrest van den Hoogen Raad van 3 November 1919

gewezen, waarbij in hooger beroep, behalve ten aanzien van de opgelegde geldboete en vervangende hechtenis, werd bevestigd een vonnis van den Kantonrechter te Doesburg van 19 Maart 1919, bij hetwelk de requirant werd schuldig verklaard aan: „het binnen eene gemeente welke in staat van beleg is verklaard, op een terrein waar het bij en krachtens de wet van 31 December 1915 (Stbl. no. 533) bepaalde niet toepasselijk is, in andere dan binnenwaartsche richting vervoeren van een voedingsmiddel voor den mensch, waarvan de uitvoer verboden is”, en, met toepassing van de artt. 2 en 12 der Algemeene Bekendmaking no. 63, van den territorialen bevelhebber in Overijssel, juncto art. 1 der Verordening no. 87 van dienzelfden bevelhebber en juncto art. 5 der wet van 22 Februari 1917 (Stbl. no. 225), de artt. 23, 33 en 34 Strafr., en art. 43 der wet van 23 Mei 1899 (Stbl. no. 128), art. 1 der wet van 31 December 1915 (Stbl. no. 533), juncto art. 1 van het K. B. van 17 Februari 1916 (Stbl. no. 76), en de Kon. Besluiten van 13 Maart 1915 (Stbl. no. 151), en 31 Juli 1915 (Stbl. no. 361), veroordeeld tot eene geldboete van f 100 en eene vervangende hechtenis van 75 dagen, met verbeurdverklaring van de in beslag genomen 5 K.G. boter, alsmede van de niet in beslag genomen 9 K.G. boter, waarvan de waarde op f 35 werd geschat — en bevel, dat, indien die boter niet wordt uifgeleverd of de geschatte waarde niet wordt betaald, deze zal worden vervangen door hechtenis van 20 dagen —, zijnde bij 's Hof's arrest, met vernietiging in zoover van het vonnis des Kantonrechters, de geldboete en vervangende hechtenis verlaagd onderscheidenlijk tot eene van f 10 en eene van tien dagen.

Nadat was gehoord het verslag van den raadsheer Ort, heeft de adv.-gen. Ledeboer de volgende conclusie genomen:

Edele Hoog Achtbare Heeren!

Bij memorie is als cassatiemiddel voorgedragen:
 „Schending, althans verkeerde toepassing van art. 1, 2e lid, Strafr., door alsnog het te laste gelegde feit met aanhaling van de verordening van den Terr. Bevelhebber van Zwolle, no. 63, strafbaar te oordeelen, niettegenstaande de bewuste verordening zoowel uitdrukkelijk door dien bevelhebber is ingetrokken, als door de wet van 27 Juni 1919, S. 420, is vervallen. Het te laste gelegde feit is volgens de wet van 27 Juni 1919 niet strafbaar omdat de telastegging eenige elementen mist, noodig voor de strafbaarstelling bij art. 2 der Wet van 31 December 1915, gewijzigd bij genoemde wet van 27 Juni 1919.

„Op dit verweer, voorgedragen bij het Gerechtshof is geen acht geslagen.”

Bij het bestreden arrest van 5 Februari 1920 werd, behalve wat de straf betreft, bevestigd een vonnis van het Kantongerecht Doesburg, van 19 Maart 1919, waarbij de beklaagde was veroordeeld

wegens overtreding van art. 2 der verordening van den territorialen bevelhebber in Overijssel (Algemeene bekendmaking, no. 87). Het Hof zag voorbij, dat inmiddels en wel bij besluit van genoemden bevelhebber van 4 Augustus 1919, Alg. Bekendmaking, no. 138, in verband met het in werking treden van de wet van 27 Juni 1919, S. 420, tot wijziging en aanvulling der wet van 31 December 1915, S. 533, de bovengenoemde verordeningen, vervat in de Alg. Bekendmakingen no. 63 en 87, met ingang van 10 Augustus 1919 buiten werking waren gesteld. Dat besluit is te Wehl behoorlijk afgekondigd op 9 Augustus 1919.

Op grond van art. 1, tweede lid, Strafwetboek, kon dus wegens overtreding van de genoemde verordeningen ten tijde van 's Hofs arrest, de door den Kantonrechter uitgesproken schuldigverklaring niet gehandhaafd blijven en het Hof had wegens die overtreding geene straf mogen opleggen.

Er blijft dus nu slechts over na te gaan of het bewezen verklaarde langs anderen weg als strafbaar feit moet worden aangemerkt. Dit is echter niet het geval. Te recht wordt door den steller van de memorie opgemerkt, dat het te laste gelegde niet valt onder de bepaling van art. 2 van de wet van 31 December 1915, S. 533, zooals dat luidt krachtens de op 10 Augustus 1919 in werking getreden wet van 27 Juni 1919, S. 420. Het gemis aan documenten vormt een bestanddeel van de overtreding van dat artikel, dat in de telastelegging niet is en bij het stellen daarvan ook niet kon worden opgenomen (Verg. arr. H. R. 23 Februari 1920, no. 26737 — W. 10543. R e d). Daar ook andere wettelijke voorschriften niet in aanmerking komen, acht ik door 's Hofs arrest art. 1, lid 2, Strafr., in verband met de aangehaalde verordeningen van den Territorialen Bevelhebber in Overijssel en met artt. 214, 216 Strafv., geschonden, en concludeer ik tot vernietiging van het bestreden arrest voor zoover daarbij het vonnis van den Kantonrechter is bevestigd betreffende de schuldigverklaring en de verbeurdverklaring van in beslag genomen boter en de last tot uitlevering van niet in beslag genomen boter of betaling der waarde daarvan mitsgaders van dienaangaande bepaalde vervangende hechtenis en verder tot vernietiging van dat vonnis op die punten en dat de Hooge Raad het als bewezen aangenomene niet strafbaar zal verklaren en beklaagde zal ontslaan van alle rechtsvervolging met last tot teruggave aan hem van de in beslag genomen boter.

De Hooge Raad enz.;

Gelet op het middel van cassatie, namens den requirant voorgesteld bij memorie, luidende: zie conclusie adv.-gen.;

Overwegende, dat bij het in zoover door 's Hof arrest bevestigd vonnis van den Kantonrechter te Doesburg, in overeenstemming met de aanklacht, wettig en overtuigend bewezen is verklaard, met requirants schuld daaraan, dat hij in den namiddag van 4 Januari 1919, te omstreeks 12 $\frac{1}{4}$ uur, te Stillewald, gemeente Wehl, niet op

een gedeelte van het grondgebied des Rijks, bedoeld bij Kon. besl. van 17 Februari 1916 (Stbl. no. 76), in andere dan binnenwaartsche richting heeft vervoerd ongeveer 14 K.G. boter, zijnde een ten uitvoer verboden genot- althans voedingsmiddel voor den mensch;

dat dit feit is gequalificeerd en den requirant deswege straf is opgelegd als in het hoofd van dit arrest is vermeld;

Overwegende ten aanzien van het middel van cassatie:

dat de Kantonrechter, bij zijn in zoover in hooger beroep bevestigd vonnis op de bewezen feiten onder meer heeft toegepast art. 2 der Verordening van den Territorialen bevelhebber in Overijssel, van 17 Februari 1917 (Algemeene Bekendmaking, no. 63), gelijk dit gelezen wordt krachtens art. 1 der Verordening van dienzelfden bevelhebber van 14 Juli 1917 (Algemeene Bekendmaking, no. 87), luidende, voor zoover hier van belang:

„Het vervoer in andere dan binnenwaartsche richting.....
..... is verboden van: 1o. .... 2o. alle ten uitvoer verboden genotmiddelen en voedingsmiddelen voor mensch en dier, uitgezonderd hooi en stroo”;

wordende tegen de overtreding dezer bepalingen bij art. 43 der wet van 23 Mei 1899 (Stbl. no. 128), en art. 5 der wet van 22 Februari 1917 (Stbl. no. 225) de daarbij vermelde straffen bedreigd;

dat nu bij art. 1 van het tijdig en behoorlijk afgekondigd besluit van den voornoemden Territorialen Bevelhebber van 4 Augustus 1919 (Algemeene Bekendmaking, no. 138), in verband met de inwerkingtreding op 10 Augustus 1919 van de wet van 27 Juni 1919 (Stbl. no. 420), tot wijziging en aanvulling van de wet van 31 December 1915 (Stbl. no. 533), houdende tijdelijke bepalingen betreffende het vervoer en de nederlage van goederen, de bovengenoemde verordeningen (Algemeene Bekendmakingen, no. 63 en no. 87), met ingang van 10 Augustus 1919 buiten werking zijn gesteld;

dat dientengevolge het te laste gelegde en bewezen verklaarde vervoer tijdens de behandeling der zaak door het Gerechtshof te Arnhem niet meer was verboden krachtens de meergenoemde Verordeningen van den Territorialen Bevelhebber, en dientengevolge niet meer strafbaar krachtens art. 43 der wet van 23 Mei 1899 (Stbl. no. 128), en art. 5 der wet van 22 Februari 1917 (Stbl. no. 225);

dat nu wel bij art. 2, eerste lid, der wet van 31 December 1915 (Stbl. no. 533), zooals dit luidt krachtens de op 10 Augustus 1919 in werking getreden wet van 27 Juni 1919 (Stbl. no. 420), en geldende ingevolge het mede daarbij gewijzigd art. 1 der genoemde wet, krachtens het Kon. besl. van 15 Juli 1919 (Stbl. no. 495), onder andere voor de gemeente Wehl is bepaald, dat het vervoer van alle goederen, voor zoover dit niet geschiedt met geldige documenten tot in-, uit- of doorvoer, moet gedekt zijn door binnenlandsche paspoorten, en overtreding hiervan strafbaar is gesteld bij art. 11 der eerstgenoemde wet, maar dat, waar ten laste van requirant wel is bewezen verklaard het vorenomschreven vervoer, doch niet dat dit

geschiedde zonder de daarvoor benoodigde documenten, het bewezen verklaarde, als niet inhoudende dit bestanddeel van de verbodsbe-
paling, evenmin strafbaar was krachtens de bepalingen der als ge-
zegd gewijzigde wet van 31 December 1915 (Stbl. no. 533);

dat derhalve het Hof, dat in hooger beroep zelfstandig de straf-
baarheid van het te laste gelegde had te onderzoeken, waar ingevolge
het tweede lid van art. 1, in verband met art. 91 Strafr., ten deze
de voor den requirant meest gunstige bepaling moet worden toege-
past, dezen, nu de feiten ook niet elders strafbaar waren gesteld,
te dier zake had behooren te ontslaan van alle rechtsvervolging, —
en het middel dus is gegrond;

Vernietigt het arrest van het Gerechtshof te Arnhem van 5 Fe-
bruari 1920 in deze zaak gewezen, behalve voor zoover daarbij het
vonnis van den Kantonrechter te Doesburg, van 19 Maart 1919, is
bevestigd ten aanzien van de daarbij uitgesproken bewezenverklaring
van het te laste gelegde en requirants schuld daaraan;

Recht doende ten principale krachtens art. 105 R. O.:

Vernietigt mede voormeld vonnis van den Kantonrechter te Does-
burg, behalve voor zoover daarbij het aan den requirant te laste
gelegde en zijne schuld daaraan is bewezen verklaard;

Verklaart die feiten niet strafbaar;

Ontslaat den requirant te dier zake van alle rechtsvervolging;

Gelast de teruggave van de in beslag genomen boter aan den requi-
rant na verloop van acht dagen na de uitspraak van dit arrest.

(W. v. h. R. no. 10573).

*Men vergelijke bij dit arrest de sententie van het H. M. G. van
12 Maart 1920 (blz. 70 van dezen jaargang), waarin naar wij meenen
een ander standpunt wordt ingenomen.*

Red. M. R. T.

HOOGE RAAD DER NEDERLANDEN.

Burgerlijke Kamer.

Zitting van 28 October 1920.

Voorzitter: Mr. S. Gratama.

Raden: Mrs. J. A. A. Bosch, Jhr. R. Feith, Dr. L. E. Visser en
J. Kusters.

Omvang van het gebruik bij ingebruikneming volgens art. 33 In-
kwartieringswet. Schadevergoeding.

*De militaire autoriteit heeft het recht tot gebruik zooals zij dit ter
voldoening aan hare behoeften noodig oordeelt, terwijl de schade*

niet anders kan worden vastgesteld en vergoed dan op de wijze in de Inkwartieringswet geregeld.

•De onderscheiding van het in gebruik of in eigendom nemen wijst niet op een verschil in omvang van het gebruik.

(Inkwartieringswet artt. 6 en 33).

J. van Oosten, schipper, gedomicilieerd te Sas van Gent, wonende aan boord van zijn vaartuig, eischer tot cassatie van een vonnis van de Arr.-Rechtb. te 's-Gravenhage van den 25 November 1919 tusschen partijen gewezen, advocaat Mr. H. W. C. J. de Jong, (N. J. 1920 blz. 265 *Red.*). ¹⁾

tegen:

den Staat der Nederlanden, verweerder, advocaat Mr. A. F. Telders, gepleit door Mr. J. H. Telders.

Conclusie van den Procureur-Generaal Mr. Noyon.

Door het militaire gezag is krachtens artikel 33 der nader gewijzigde wet van 14 September 1866, Stbl. 138, op de inkwartiering en verdere militaire maatregelen in gebruik genomen een aan den eischer in cassatie toebehoorend schip, dat na het gebruik is teruggegeven met uitbetaling van wettelijk liggeld. De eischer bevond, dat zijn schip ten gevolge van het gebruik schade had geleden en vroeg daarvoor vergoeding, welke hem door de Commissie, bij artikel 12 van het Koninklijk Besluit van 10 November 1872, Stbl. 253, krachtens artikel 6 der Inkwartieringswet aangewezen, is toegekend tot een bedrag van *f* 45. Hiermede niet tevreden heeft de eischer den Staat aangesproken tot betaling van een grooter bedrag, thans beweerende, dat het van het schip gemaakte gebruik niet overeenkwam met den aan den gebruiker bij het B. W. opgelegden plicht tot gebruik als goed huisvader, dat er dus onrechtmatige daad was gepleegd door een ongewoon gebruik, dat schade aan het schip heeft toegebracht.

Bij het vonnis waarvan beroep is de eischer niet-ontvankelijk verklaard in zijne vordering, omdat gebruik in artikel 33 der Inkwartieringswet in ruimen zin moet worden opgevat en dit artikel elk gebruik, dat immers dient tot het bereiken van militaire doeleinden, veroorlooft, mits schadeloosstelling wordt gegeven, te bepalen op de wijze bij voornoemd Koninklijk Besluit aangegeven.

Als middel van cassatie is voorgedragen: „Schending, immers verkeerde toepassing van artikel 33 der wet van 14 September 1866, S. n°. 138, zooals dat luidt na de daarin gebrachte wijziging, artt. 1401, 1402 en 1403 B. W., door te beslissen dat de in eerstbedoeld

¹⁾ Zie M. R. T. XV, blz. 601.

artikel genoemde ingebruikneming in zeer uitgebreiden zin moet worden opgevat, met name daardoor de meest onbepaalde beschikking over het benodigde verkregen wordt — ten onrechte daar het artikel uitdrukkelijk onderscheidt tusschen het in gebruik en in eigendom nemen en die tegenstelling door de Rechtbank ten eenemale wordt verwaarloosd”.

De Inkwartieringswet sprak oorspronkelijk slechts van in gebruik nemen; bij latere wijziging is daaraan toegevoegd in eigendom nemen. Terecht wordt in het vonnis waarvan beroep overwogen, dat de toevoeging niet kan medebrengen, dat aan gebruik eene engere beteekenis is gegeven dan het oorspronkelijk in de wet had, zoodat het niet is geworden gebruik als goed huisvader, indien het te voren dat niet was. De tegenstelling tusschen eigendom en gebruik is hier alleen die tusschen definitief en tijdelijk ontnemen van gebruik en bezit aan den eigenaar.

De eischer is echter van meening, dat die tegenstelling wijst op de toepassing van de civielrechtelijke bepalingen omtrent eigendom en gebruik, zoodat het gebruik aan die bepalingen onderworpen is; en dat de schadeloosstelling door de wettelijk aangewezen Commissie toe te kennen alleen betreft het gemis van gebruik bij den eigenaar gedurende den tijd, waarin het militaire gezag het heeft gehad, en de rechter uitspraak heeft te doen omtrent de schade, door het gebruik aan het goed toegebracht.

Hij ziet echter over het hoofd dat omtrent de schadeloosstelling wegens gebruik door het militaire gezag bijzondere bepalingen zijn gemaakt.

De schadeloosstelling wordt niet door den rechter, maar door de commissie ad hoc vastgesteld, en bij gemis van eenige onderscheiding of uitsluiting betreft zij zoowel de schade, door het gebruik veroorzaakt, als die welke ontstaat uit het tijdelijk ontnemen van het gebruik aan den eigenaar; de door den eischer gewilde splitsing kent de wet niet. Daarmede is de toepasselijkheid van de civielrechtelijke bepalingen omtrent de wijze van gebruik uitgesloten, en kan van onrechtmatige daad, gelegen in de wijze van gebruik en aanspraak gevende op eene vordering bij den rechter, niet sprake zijn.

Dat toelaten van een gebruik, waarbij onbepaalde bevoegdheid omtrent de wijze van gebruik is gegeven, verwaarloozing van de tegenstelling tusschen eigendom en gebruik zoude medebrengen, zooals in het middel beweerd wordt, is ook onjuist. Nevens civielrechtelijk gebruik als goed huisvader en eigendom is zeer wel een gebruik met onbepaalde bevoegdheid denkbaar, al kent het Burgerlijk Wetboek dit niet; het enkele gebruik, welke bevoegdheid het ook in een bijzonder geval aan den gebruiker geeft, is altijd van eigendom principieel onderscheiden.

De eischer is alzoo terecht in zijne vordering niet-ontvankelijk

verklaard; ik concludeer mitsdien tot verwerping van het beroep met veroordeeling van den eischer in de kosten.

De Hooge Raad, enz.

Overwegende, dat uit het bestreden vonnis, voor zoover thans van belang, blijkt:

dat op 10 Augustus 1915 de bevoegde militaire autoriteit te Sas van Gent, krachtens artikel 33 der Wet van 14 September 1866 S. 135, — de Inkwartieringswet — de hand heeft gelegd op een aan den eischer toebehoorend schip, dit met basalt heeft geladen, daarna weer gelost en aan den eischer teruggegeven heeft met uitkeering eener schadeloosstelling, vastgesteld overeenkomstig de bepalingen der boven aangehaalde wet en het daarop steunende reglement van 10 November 1892 S. 253;

dat de eischer in dit geding heeft beweerd, dat hem naast de evenbedoelde schadeloosstelling ook nog toekomt een bedrag van f 261, wegens door het militair gezag van zijn schip gemaakt onrechtmatig gebruik, dat hierin zou bestaan, dat bij de lading van het schip door de militairen niet met de noodige voorzichtigheid zou zijn te werk gegaan, waardoor aan het schip schade zou zijn berokkend, die niet geacht kan worden het gevolg te zijn van een normaal gebruik van het schip overeenkomstig zijne bestemming, terwijl de militaire autoriteit na ingebruikneming krachtens vooraangehaald artikel 33, alleen tot zoodanig normaal gebruik overeenkomstig de bestemming gerechtigd zou zijn, en dan ook alleen voor zoodanig gebruik krachtens de vooraangehaalde wet schadeloosstelling zou kunnen worden gevraagd en in dit geval was uitbetaald;

dat hiertegenover de verweerder staande heeft gehouden, dat een zoodanige beperking van het gebruik, waartoe de militaire autoriteit na ingebruikneming krachtens artikel 33 voorbedoeld, gerechtigd is, in die wetsbepaling niet is te vinden, doch daaruit integendeel moet worden afgeleid, dat de autoriteit bevoegd is een door haar krachtens die wetsbepaling bevoegdelyk in gebruik genomen zaak op de wijze en met het doel als door haar nuttig en noodig zou worden geoordeeld, te gebruiken, terwijl dan de door dat gebruik aan den eigenaar berokkende schade, aan dezen, onafhankelijk van de oorzaak waaruit zij voortsproot en in haar geheel moest worden vergoed met inachtneming der voorschriften der vooraangehaalde wet, wat in deze zaak was geschied, zoodat des eischers vordering hem niet kan volgen;

Overwegende, dat de Rechtbank bij het bestreden vonnis heeft aangenomen, dat des eischers vordering was gegrond op eene onrechtmatige daad, hierin bestaande, dat het schip van eischer door de militairen ruwer dan noodig met basalt was geladen en daardoor beschadigd was, maar tevens heeft geoordeeld, dat die wijze van gebruik van het schip niet onrechtmatig was, daar blykens artikel 33 voorbedoeld de Staat geen verantwoording schuldig was ter zake

van de wijze van gebruik van des eischers schip door de militaire macht;

Overwegende, dat tegen deze beslissing als middel van cassatie is aangevoerd: (zie concl. Proc.-Gen.);

Overwegende, dat blijkens dit middel in zijne toelichting, de eischer uitgaat van de veronderstelling dat artikel 33 der Wet van 14 September 1866 S. 138 aan de militaire autoriteit de bevoegdheid geeft zich in tijden van oorlog of oorlogsgevaar, wat zij noodig heeft te verschaffen, door het in gebruik of eigendom over te nemen met dien verstande, dat, kiest zij het eerste, zij de in gebruik genomen zaak ook slechts op normale wijze en overeenkomstig hare bestemming mag gebruiken, en dus ieder gebruik, dat die grenzen overschrijdt, onrechtmatig is;

Overwegende, dat die stelling is onjuist daar eene zoodanige beperking van het gebruik, waartoe de militaire autoriteit bevoegd wordt verklaard, in gemeld artikel niet is te vinden, terwijl deszelfs onmiskenbare strekking is die autoriteit de macht te geven zich in tijd van oorlog of oorlogsgevaar te verschaffen, wat zij noodig heeft en dit dan te gebruiken, zooals zij dit ter voldoening aan hare behoeften noodig oordeelt, terwijl mogelijk daardoor aan den eigenaar te berokkenen schade dan niet anders kan worden vastgesteld en vergoed, dan op de wijze in de vooraangehaalde wet geregeld;

dat hierin geen verandering wordt gebracht, doordat de wet spreekt van het nemen „in gebruik of in eigendom” daar aan die tegenstelling hier geen andere beteekenis kan worden toegekend, dan dat de in bezit genomen zaak in het eerste geval wel, in het tweede geval niet aan den eigenaar wordt teruggegeven, wat van invloed zal kunnen zijn op de toe te kennen schadeloosstelling;

Overwegende, dat mitsdien het middel is ongegrond;

Verwerpt het beroep.

(N. J. 1920, blz. 1190.).

HOOGE RAAD DER NEDERLANDEN.

Burgerlijke Kamer.

Zitting van 29 October 1920.

Voorzitter: Mr. S. Gratama.

Raden: Mrs. J. A. A. Bosch, Jhr. R. Feith, Dr. L. E. Visser en J. Kusters.

Omvang van het gebruik bij ingebruikneming volgens art. 33 Inkwartieringswet.

Wanneer de militaire autoriteit fabrieksgebouwen ter inkwartiering in gebruik neemt, is zij niet gehouden aan een gebruik over-

eenkomstig de bestemming dier gebouwen. Zij mag de inrichting der opgevoerde gebouwen zoodanig wijzigen, dat zij ter inkwartiering van troepen het grootst mogelijk nut kunnen opleveren.

De onderscheiding (in art. 33 Inkwart. wet) van het in gebruik of in eigendom nemen wijst niet op een verschil in omvang van het gebruik.

(Inkwartieringswet art. 33).

De N.V. Haagsche Machinefabriek en IJzergieterij, gevestigd en kantoorhoudende te 's-Gravenhage, eischeres tot cassatie van een arrest van het Gerechtshof te 's-Gravenhage van 26 Januari 1920, N. J. 1920 blz. 571 *Red.*), ¹⁾ advocaat Mr. W. A. Telders, gepleit door Mr. L. A. Nijpels,

tegen:

den Staat der Nederlanden, verweerder advocaat Mr. A. F. Telders, gepleit door Mr. J. H. Telders.

Conclusie van den Advocaat-Generaal Mr. Ledeboer.

Als cassatiemiddel is voorgesteld:

„Schending, althans verkeerde toepassing van de artikelen 9, 31 en 33 der Inkwartieringswet van 14 September 1866 S. 138, laatstelijk gewijzigd bij de wet van 22 Juli 1899, S. 175, doordat het Hof, terwijl feitelijk vaststaat, dat de militaire autoriteit ten behoeve van de huisvesting van troepen heeft in gebruik genomen een complex fabrieksgebouwen en die gebouwen door het verwijderen daaruit van machines en het aanbrengen daarin van vloeren, zolders en afscheidingen, van privaten en van rioleering, heeft ingericht tot en daarna ook is gaan gebruiken als kazerne, heeft beslist, dat de bevoegdheid tot het verrichten van die handelingen voortvloeit uit artikel 33 der voormelde wet ten onrechte, daar noch het der militaire autoriteit toegekende recht, zich het benoodigde te doen verstrekken na voorafgaande vordering, medebrengt de bevoegdheid, gedaante en inrichting der tot inkwartiering verstrekte gebouwen, als ware men heer en meester, geheel te veranderen, noch ook die bevoegdheid is besloten in het recht het benoodigde in gebruik te nemen zonder voorafgaande vordering, terwijl bovendien dit laatste recht de militaire autoriteit alleen toekomt in dringende omstandigheden, waarvan het Hof, uitgaande van een andere onjuiste opvatting, het bestaan in het midden heeft gelaten”;

Onbetwist is, dat de militaire autoriteit tegen wier handelingen de Haagsche Machinefabriek en IJzergieterij op is gekomen, heeft verkeerd in de omstandigheden voorzien in art. 33 der Inkwartieringswet en dus bevoegd was, om op zoodanige wijze in de be-

¹⁾ Zie M. R. T. XV, blz. 500.

hoeften van inkwartiering te voorzien, of door zijne ondergeschikten te doen voorzien, als hem op zijne verantwoordelijkheid het meest geraden voorkwam, hetzij door het benooidge, na eene voorafgaande vordering van zijnentwege, te doen verstrekken of, in dringende omstandigheden zonder voorafgaande vordering, door zijne ondergeschikten in gebruik of in eigendom te doen nemen, hetzij door goedkeuring van hetgeen te dien opzichte, zonder zijn last, in het belang van de krijgsmiddeelen is verricht”.

Blijkens het in de elfde rechtsoverweging gestelde nam het Hof aan, dat eene vordering van de militaire autoriteit, aan het in bezit nemen is voorafgegaan, wat dus als feitelijk vaststaand moet worden beschouwd.

Art. 33 in verband met art. 31 der Inkwartieringswet geeft naar mijn oordeel derhalve in de eerste plaats bevoegdheid aan de militaire autoriteit om in de behoeften van inkwartiering te voorzien, als haar het meest geraden voorkomt en wel in tegenstelling met wat in tijd van vrede het geval is, hier in geval van oorlog en oorlogsgevaar, op hare eigene verantwoordelijkheid. Die bijzondere omstandigheden wettigen dan de noodige maatregelen te nemen op drieërlei wijzen in het art. 33 nader aangeduid. Zij kan het benooidge — d. o. begrepen inkwartieringsgelegenheid — doen verstrekken na eene voorafgaande vordering, zij kan het benooidge in gebruik of in eigendom doen nemen zonder voorafgaande vordering, doch dit alleen in dringende omstandigheden en eindelijk kan zij achteraf ratificeeren hetgeen ten opzichte van het benooidge ook zonder haar last in het belang van den krijgsmiddeelen is verricht.

De tegenstellingen zijn dus niet gelegen in de wijze, waarop het benooidge ten slotte wordt gebezigd, maar in de wijze waarop het ter beschikking der militaire autoriteit komt, t. w. of door dat de belanghebbende dat desgevorderd ter beschikking stelt, of wel door dat die autoriteit, indien de omstandigheden die wijze van handelen niet toelaten, zelve zich over dat noodige desnoods tegen den wil en in elk geval buiten medewerking van den belanghebbende, de beschikking geeft en eindelijk door latere goedkeuring van hetgeen buiten zijn weten en toedoen in dat opzicht is verricht.

Hieruit volgt, dat het recht om het verstrekte en het recht om het ter beschikking genomene, te gebruiken niet van verschillende inhoud is, zoodat — daargelaten, dat in dit geval vaststaat, dat de gebruikte gebouwen niet zonder vordering in gebruik zijn genomen — alleen behoeft te worden onderzocht, of in het algemeen de militaire autoriteit gebouwen, waarover zij de beschikking heeft verkregen, mag gebruiken op de wijze als zij heeft gedaan.

Zij had ze noodig en heeft ze gebruikt tot legering van manschappen en dat dit valt onder het begrip inkwartiering, zooals de bedoelde wet dat kent, acht ik niet twijfelachtig. Terecht werd bij pleidooi gewezen op de artt. 10, 11 en 12 dier wet, waaruit reeds

volgt, dat inkwartiering niet alleen is inlegering van militairen bij de inwoners aan huis; in het algemeen moet men daaronder begrijpen het huisvesten van militairen buiten de gewone kazernes. (Vgl. Hof Haag 12 Maart 1917 W. 10117), (N. J. 1917 blz. 1092, *Red.*). Is dat zoo in tijd van vrede waarop de genoemde artikelen betrekking hebben, nog veel sterker springt de noodzakelijkheid van die opvatting in het oog als men denkt aan tijd van oorlog of oorlogsgevaar, waarin veel grootere troepenmachten op de been zijn en op bepaalde plaatsen kunnen geconcentreerd wezen, terwijl het belang van den krijgsdienst dan dikwerf ook zal vorderen, ze meer te zamen in de hand te hebben, dan bij inlegering bij de inwoners het geval kan zijn.

Aangenomen nu, dat „inkwartiering” op de bedoelde wijze in gebouwen van particulieren kan plaats hebben, dan volgt daaruit logisch, dat de militaire autoriteit die ook zal mogen inrichten om ze aan de kazerneering van krijgsvolk dienstbaar te maken op de wijze, zooals zij noodig zal oordeelen.

Dat alles is ook niet in strijd met de rechtmatige belangen van de belanghebbenden, die de Inkwartieringswet nooit uit het oog verliest, daar deze voor het gebruik — in den ruimsten zin genomen — worden schadeloos gesteld, voorzover zij daardoor schade mochten hebben ondervonden.

Waar nu zooals ik vooropstelde de militaire autoriteit uitdrukkelijk bevoegd wordt verklaard ten opzichte van inkwartiering te handelen zooals haar het meest geraden voorkomt en in dit geval vaststaat, dat wat zij deed, strekte tot behoorlijke kazerneering van den troep, acht ik 's Hofs beslissing juist, het middel ongegrond.

Ik concludeer tot verwerping van het beroep, met veroordeeling van de eischeres in de kosten van cassatie.

De Hooge Raad, enz.,

Overwegende, dat uit het bestreden arrest en uit het daarbij vernietigde vonnis der Arr.-Rechtbank te 's-Gravenhage van 14 Januari 1919, waarnaar het arrest, voor wat de feiten betreft, verwijst voor zoover van belang, blijkt:

dat het bevoegde Militaire Gezag te 's-Gravenhage in het najaar van 1916, d. w. z.: in een tijd van oorlogsgevaar, na daartoe strekkende vordering, van de eischeres ter huisvesting van troepen krachtens artikel 33 der Wet van 14 September 1866 S. 138, heeft in gebruik genomen eenige van de noodige machines voorziene en als fabriek ingerichte gebouwen en deze met wegruiming van machines heeft ingericht tot kazernes en daarna door een afdeeling troepen heeft doen betrekken;

dat eischeres, van oordeel dat zoodanige wijziging der inrichting harer gebouwen onrechtmatig was, ook omdat een en ander geschied was zonder dat van „dringende omstandigheden”, als bedoeld in artikel 33, sprake kon zijn, — van den verweerder ter zake

van dat, door de eischeres onrechtmatig geoordeeld optreden, schadevergoeding heeft gevorderd, welke vordering door de Rechtbank is toegewezen, op grond, dat de militaire autoriteit, toen zij de gebouwen der eischeres ter inkwartiering krachtens de vooraangehaalde wetsbepaling in gebruik nam, slechts het recht verkreeg die gebouwen als een goed huisvader en overeenkomstig hunnen aard te benutten en niet bevoegd was, de gedaante en inrichting geheel te veranderen, terwijl de militaire autoriteit, wilde zij zich de macht verschaffen om, gelijk zij in dit geval gedaan had, als heer en meester over de gebouwen te beschikken, deze in eigendom had moeten nemen, waartoe gezegd artikel 33 de gelegenheid openstelt;

dat op het hooger beroep van den verweerder dat vonnis is vernietigd en de eischeres alsnog niet-ontvankelijk is verklaard in hare vordering, in hoofdzaak op grond, dat vooraangehaald artikel 33 aan de militaire autoriteit het recht geeft, niet alleen om in tijd van oorlog of oorlogsgevaar krijgsvolk onder te brengen, ook in andere dan door de inwoners bewoonde panden, maar ook om zoodanige andere door haar in gebruik genomen panden, mits ter legering van troepen, in te richten en te gebruiken op zulke wijze, als zij het meest dienstig oordeelt, eene bevoegdheid, die aan de militaire macht toekomt, ook al bestaan „geen dringende omstandigheden”, maar dan alleen, wanneer gelijk in dit geval vaststaat, de inbezitneming is voorafgegaan door eene vordering tot terbeschikkingstelling;

Overwegende, dat tegen deze beslissing als middel van cassatie is aangevoerd: (Zie concl. Adv.-Gen.);

Overwegende, dat dit middel twee grieven inhoudt, de eerste dat het Hof ten onrechte aanneemt, dat ingebruikneming krachtens artikel 33 der wet van 14 Sept. 1866 S, 138, voor de militaire autoriteit mede zou brengen de bevoegdheid, gedaante en inrichting der tot inkwartiering in gebruik genomen gebouwen, als ware zij daarover heer en meester, geheel te veranderen; — de tweede: dat het Hof in het midden laat, of de ingebruikneming der gebouwen geschiedde in „dringende omstandigheden” als bedoeld in vooraangehaalde artikel 33, daar alleen bij het bestaan van zoodanige omstandigheden op de gebouwen der eischeres krachtens gezegd artikel 33 de hand mocht worden gelegd;

Voor wat betreft de eerste grief:

Overwegende, dat de militaire autoriteit in meergenoemd artikel 33 de bevoegdheid krijgt in tijd van oorlog en oorlogsgevaar in de behoefte aan inkwartiering te voorzien als haar op hare verantwoording, het meest geraden voorkomt;

dat daarbij aan „inkwartiering” niet de beperkte beteekenis van onder dak brengen bij de ingezetenen mag worden gehecht, maar de ook taalkundig juiste beteekenis van onder dak brengen hoe dan ook „zoodat artikel 33 voorzegt aan de militaire autoriteit de macht geeft, de manschappen te logeeren zooals haar het meest geraden

voorkomt, dus ook zoo zij dit noodzakelijk oordeelt, in fabrieksgebouwen als die van eischeres;

dat reeds hieruit volgt, dat de militaire autoriteit, wanneer zij fabrieksgebouwen ter inkwartiering in gebruik neemt, niet gehouden is aan een gebruik overeenkomstig de bestemming dier gebouwen, hoedanige beperking dan ook niet uit den tekst der wet kan worden afgeleid, terwijl de strekking der bepaling, — het openen der gelegenheid om in tijd van oorlog en oorlogsgevaar afdoende en onmiddellijk in de behoefte aan kwartieren voor de troepen te voorzien, — aannemelijk maakt, dat de wetgever de militaire autoriteit vrij heeft willen laten in het gebruik, dat zij van ter inkwartiering opgevorderde gebouwen met dat doel meent te moeten maken;

Overwegende, dat er ook geen grond is aan te nemen, dat de militaire autoriteit de bevoegdheid zou missen de inrichting der opgevorderde gebouwen zoodanig te wijzigen, dat zij ter inkwartiering van troepen het grootst mogelijke nut kunnen opleveren, — een bevoegdheid, die moet worden afgeleid uit het onbepaalde recht van gebruik, zooals dat blijkt het bovenoverwogene aan de militaire autoriteit toekomt;

Overwegende, dat de eischeres zich ten betooge van de juistheid harer opvatting nog beroept op het feit, dat in vooraangehaald artikel 33 aan de militaire autoriteit de macht wordt gegeven onder de daar gestelde omstandigheden wat zij behoeft in gebruik of in eigendom te nemen, waaruit volgens eischeres zou volgen, dat alleen wanneer eenige zaak in eigendom wordt overgenomen, de militaire macht in de mate als in dit geval geschiedde, over die zaak zou mogen beschikken;

dat echter deze redeneering is onjuist, daar de strekking dezer onderscheiding hier geen andere is dan te doen uitkomen, dat de militaire autoriteit niet alleen bevoegd is om eene zaak, waarop zij krachtens deze wetsbepaling de hand heeft gelegd, te gebruiken, zooals haar dit ter voorziening in hare behoeften het meest geraden voorkomt, maar ook om die zaak onder zich te houden en dus niet aan den eigenaar terug te geven, wat dan uit den aard der zaak van invloed zal kunnen zijn op de toe te kennen schadevergoeding;

Overwegende, dat mitsdien deze eerste grief is ongegrond;

Voor wat betreft de *tweede* grief:

Overwegende, dat artikel 33, der wet van 14 September 1866, S. 138 bepaalt, dat de militaire autoriteit van de aan haar bij dat artikel toegekende bevoegdheid, voorzoover thans van belang, gebruik zal mogen maken, als regel slechts „na voorafgaande vordering” en als uitzondering, te weten: „in dringende omstandigheden”, ook zonder zoodanige vordering;

dat hieruit volgt, dat de militaire autoriteit na eene voorafgaande vordering in de in artikel 33 omschreven gevallen altijd bevoegd is in gebruik of eigendom te nemen, wat zij noodig heeft, zoodat, nu in deze zaak is vastgesteld, dat aan de ingebruikneming der ge-

bouwen van eischeres eene daartoe strekkende vordering is voorafgegaan, het Hof te recht meende de vraag of die ingebruikneming „in dringende omstandigheden” plaats had, in het midden te kunnen laten;

Overwegende, dat mitsdien ook de tweede grief is ongegrond en dus het voorgestelde middel niet tot cassatie kan leiden:

Verwerpt het beroep.

(N. J. 1920, blz. 1191).

OFFICIEEL GEDEELTE.

Georganiseerd overleg bij de Zeemacht.

(Staatsblad n°. 82). *BESLUIT van den 19den Februari 1921, houdende voorloopige voorzieningen omtrent het georganiseerd overleg voor het personeel der zeemacht.*

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onzen Minister van Marine ad interim van 17 Februari 1921, afdeling B, 1ste bureau, n°. 59;

Overwegende, dat het wenschelijk is in afwachting van de totstandkoming van eene definitieve regeling van den rechtstoestand van het militair-personeel bij de zeemacht voorloopige voorzieningen te treffen omtrent het georganiseerd overleg in het bijzonder van belang voor den rechtstoestand van de officieren, onderofficieren boven den rang van korporaal, korporaals en manschappen bij de zeemacht;

Hebben goedgevonden en verstaan:

vast te stellen de navolgende bepalingen:

Artikel 1.

1. Er worden ingesteld vier commissiën voor georganiseerd overleg in zaken rakende de belangen onderscheidenlijk:
  - A. van de officieren;
  - B. van de onderofficieren boven den rang van korporaal;
  - C. van de korporaals;
  - D. van de manschappen der zeemacht.
2. De commissiën dienen van advies over aangelegenheden in het bijzonder van belang voor den rechtstoestand onderscheidenlijk van de officieren, de onderofficieren boven den rang van korporaal, de korporaals en de manschappen der zeemacht.
3. Tot deze aangelegenheden worden niet geacht te behooren die welke betrekking hebben op de uitoefening van het militair gezag. Onverminderd het in artikel 5, lid 1, eerste zinsnede, bepaalde beslist in gevallen van twijfel de voorzitter.

Artikel 2.

1. Door Onzen Minister van Marine worden tot wederopzegging twee personen aangewezen, die onderscheidenlijk als voorzitter en plaatsvervangend voorzitter der commissiën optreden.

2. Overigens bestaan de in artikel 1, lid 1, sub A, B en C bedoelde commissiën elk uit een door den Minister van Marine tot wederopzegging aangewezen lid en diens plaatsvervanger en uit een tweetal leden en plaatsvervangers aangewezen onderscheidenlijk door de Algemeene Vereeniging van Marine-officieren, den Bond van Marine-onderofficieren en den Bond van korporaals bij de zeemacht;

en de in artikel 1, lid 1, sub D, bedoelde commissie uit twee door den Minister van Marine tot wederopzegging aangewezen leden en plaatsvervangers, zoomede uit een tweetal leden en plaatsvervangers aangewezen door den Bond voor Minder Marine-personeel en uit een tweetal leden en plaatsvervangers aangewezen door de Nederlandsche R.-K. Vereeniging van Marine personeel St. Christophorus.

3. De commissiën worden bijgestaan door een secretaris en zoo noodig door een of meer adjunct-secretarissen door den Minister van Marine tot wederopzegging aangewezen.

Artikel 3.

1. De in artikel 2 bedoelde organisaties van het personeel geven aan den Minister van Marine schriftelijk van de aanwijzing kennis. Zij doen aan dien Minister mededeeling van hare statuten en van de daarin aangebrachte wijzigingen.

2. Zij geven in den aanvang van ieder jaar aan dien Minister kennis van het aantal harer leden.

Artikel 4.

1. De benoeming der door de organisaties aangewezen leden en van hunne plaatsvervangers geschiedt voor ten hoogste twee jaar, voor het eerst tot 1 Januari 1923.

2. Indien tusschentijds een lid of een plaatsvervanger uitvalt, wordt door de organisatie, welke de benoeming deed, een nieuw lid of plaatsvervanger benoemd voor den tijd, dat de uitgevallene nog had moeten zitten.

Artikel 5.

1. De commissiën dienen van advies over de onderwerpen haar door den Minister van Marine voorgelegd. Zij zijn bovendien bevoegd aan hem ambtshalve advies uit te brengen nopens aangelegenheden als bedoeld bij artikel 1.

2. Indien zij, door wie gevoelens zijn uitgebracht, afwijkende van dat der meerderheid, zich hebben voorbehouden afzonderlijke advie-

zen over te leggen om te worden gevoegd bij het advies eener commissie, zijn zij verplicht die adviezen, onderteekend zoo tijdig aan den secretaris ter hand te stellen, dat de inzending van het advies der commissie daardoor geenerlei vertraging onderga.

3. Indien de stemmen over een advies staken, worden nota's ingediend inhoudende het oordeel zoowel van hen die voor —, als van hen, die tegenstemden.

4. Adviezen door den Minister van Marine gevraagd worden uitgebracht binnen den tijd, in het verzoek om advies bepaald.

Artikel 6.

1. De commissiën vergaderen op plaats, dag en uur door den voorzitter te bepalen.

2. De vergaderingen worden in den regel te 's-Gravenhage gehouden.

3. De voorzitter is verplicht een commissie bijeen te roepen, indien twee leden het verlangen daartoe te kennen geven.

4. Hij leidt de vergaderingen; hij heeft een adviseerende stem.

5. Hij kan met goedvinden van een commissie, ook andere personen in de vergadering toelaten.

6. Vereenigingen van marinepersoneel, niet vertegenwoordigd in een de belangen van dat personeel rakende commissie, worden op haar verzoek door de commissie gehoord.

Artikel 7.

1. In de in artikel 1, lid 1, sub A, B en C, bedoelde commissiën brengt het door den Minister van Marine aangewezen lid één stem en het door de onderscheidenlijke organisaties aangewezen tweetal leden te zamen één stem uit. In de in artikel 1, lid 1, sub D, bedoelde commissie brengt elk der door den Minister van Marine aangewezen leden twee, het door den Bond voor Minder Marine-personeel aangewezen tweetal te zamen drie, en het door de Vereeniging St. Christophorus aangewezen tweetal te zamen één stem uit. Indien een tweetal niet tot overeenstemming komt, wordt het geacht blanco te stemmen.

2. Stemmingen kunnen slechts plaats vinden in voltallige vergaderingen, echter met dien verstande, dat van de door de organisaties aangewezen tweetallen slechts één lid behoeft tegenwoordig te zijn, die alsdan de bevoegdheid tot stemmen van het tweetal uitoefent.

3. De voorzitter doet door den secretaris een verslag opmaken bevattende een beknopte samenvatting van het in de vergaderingen verhandelde. Dit verslag is openbaar, tenzij de commissie tot geheele of gedeeltelijke geheimhouding besluit.

Artikel 8.

1. Zoo dikwijls de Minister, de voorzitter of een der commissiën zulks noodig oordeelt, wordt een gemeenschappelijke vergadering gehouden van meerdere of van alle in artikel 1 bedoelde commissiën.

2. De voorzitter roept binnen een maand de gemeenschappelijke vergadering bijeen.

3. Artikel 5, artikel 6, lid 1, 2, 4, 5, 6 en artikel 7, lid 3, vinden op deze vergaderingen overeenkomstige toepassing.

4. Zij, die door den Minister van Marine in meer dan een commissie als lid zijn aangewezen, brengen in de gemeenschappelijke vergadering evenveel stemmen uit als het aantal bedraagt der vereenigd vergaderde commissiën, waarin zij zitting hebben.

Overigens brengt elk der leden en der tweetallen leden slechts één stem uit.

5. Stemmingen kunnen slechts plaats hebben in een vergadering, die zoodanig is samengesteld, dat van de zijde zoowel van het door den Minister aangewezen deel der vergadering als van de door de organisaties aangewezen vertegenwoordiging kunnen worden uitgebracht:

a. ten minste 3 stemmen, voor zoover het gemeenschappelijke vergaderingen van alle commissiën betreft;

b. ten minste 2 stemmen, in de overige gemeenschappelijke vergaderingen.

Onze Minister van Marine is belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in het *Staatsblad* zal worden geplaatst.

's-Gravenhage, den 19den Februari 1921.

W I L H E L M I N A.

De Minister van Marine a. i.,

W. F. POP.

Uitgegeven den *derden* Maart 1921.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Nederlandsche militairen naar Wilna.

De dagbladen hebben in den laatsten tijd verschillende berichten gebracht over het zenden van Nederlandsche troepen naar Wilna. De Raad van den Volkenbond toch heeft zich bezig gehouden met het voorbereiden van een klein internationaal korps, dat de uitvoering zou hebben te verzekeren van de volksstemming, welke onder toezicht van den Volkenbond moet plaats hebben in de streken welke Lithauen en Polen elkander betwisten. Dit korps zal in ieder geval bestaan uit Belgische, Britsche, Fransche en Spaansche misschien ook uit Grieksche en Italiaansche elementen. Bij schrijven van 22 November 1920 heeft de Raad van een en ander mededeeling gedaan aan den Minister van Buitenlandsche Zaken, met uitnoodiging om voor de samenstelling van genoemd korps een detachement van 100 man Nederlandsche troepen te willen beschikbaar stellen. Een gelijke uitnoodiging is gericht tot de Deensche, Noorsche en Zweedsche regeeringen.

Alvorens op het verzoek een beslissing te nemen heeft de Regeering eenige nadere inlichtingen verzocht. Na ontvangst daarvan heeft zij gemeend tegenover de uitnoodiging van den Raad van den Volkenbond eene afwijzende houding niet te mogen aannemen.

Het vorenstaande hebben wij ontleend aan de Memorie van Toelichting op het ontwerp van wet tot wijziging van de begrooting van Buitenlandsche Zaken voor het dienstjaar 1920, waarbij in die begrooting een artikel wordt ingelascht: „Voorschotten aan den Volkenbond ter zake van de uitzending van een detachement Nederlandsche militairen naar Wilna en van alle verdere met die uitzending verband houdende uitgaven.” (Gedrukte stukken, Zitting 1920—1921 — 361). ¹⁾ Er zou voor ons geen aanleiding bestaan deze aangelegenheid ter sprake te brengen, ware het niet, dat zich daarbij ook eenige vragen voordoen, die op het terrein van ons tijdschrift liggen.

Zoo stelde de Minister van Buitenlandsche Zaken bij zijn verzoek om nadere inlichtingen o.a. de volgende vragen: Hoe stelt de Raad van den Volkenbond zich de regeling voor van het commando over het internationale korps en van het gezag en de rechtspraak waaraan het Nederlandsche contingent zou moeten worden onderworpen? Uit het antwoord van den Secretaris-Generaal van den Volkenbond blijkt, dat de Raad heeft besloten het bevel over het internationaal korps op te dragen aan den, zich reeds in de streek van Wilna bevindenden, Franschen kolonel Chardigny. Diens gezag over de troepen

¹⁾ Het ontwerp van wet is, na het ter perse gaan van deze aflevering, ingevolge Koninklijke machtiging door den M. v. B. Z. ingetrokken bij brief van 18 Maart 1921.

van verschillende landaard, die het expeditiekorps zullen samenstellen, zal beperkt zijn tot de maatregelen, noodig voor de uitvoering van zijn opdracht; op alle andere punten behouden de Mogendheden, die een contingent geleverd hebben, onverkort haar gezag en hare rechtsmacht over hare troepen. Het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal over het ontwerp van wet merkt naar aanleiding van dat antwoord op: De Nederlandsche vrijwilligers blijven dus, behoudens het gezag van den Franschen commandant, noodig voor de uitvoering van zijn taak, aan de Nederlandsche rechtsmacht onderworpen. Men meende hieruit te moeten opmaken, dat de vraag, of een vergrijp heeft plaats gehad, tijdens een expeditie onder bevel van genoemden kolonel, krijgstuhtelijk door dezen zal worden beoordeeld, doch naar Nederlandsch recht zal worden berecht. Mocht deze opvatting juist zijn — waaraan door andere leden werd getwijfeld —, dan vreesde men ten deze groote moeilijkheden in gevallen, waarin het Nederlandsche recht een andere opvatting zou huldigen omtrent hetgeen als vergrijp is aan te merken en dus de straf zou ontbreken. Bovendien ontstaat, indien een zoodanig vrijwilliger zich aan eenig strafbaar feit of krijgstuhtelijk vergrijp schuldig maakt — tenzij het in de bedoeling van de Regeering mocht liggen uitsluitend leden van het korps mariniers uit te zenden — de groote moeilijkheid, dat de gewone competentieregeling niet van toepassing is, omdat hier noch sprake is van tijd van oorlog, noch van een belegerde of berende stad. Gaarne zouden de hier aan het woord zijnde leden vernemen, op welke wijze de Regeering aan deze bezwaren denkt te moeten te komen. In dit verband werd voorts nog gevraagd, of het contingent in zijn geheel, of bij splitsing elk detachement onder Nederlandsche aanvoering zal blijven.

Ook wij betwijfelen, evenals sommige kamerleden, de juistheid van de veronderstelling, dat de Fransche bevelhebber de vraag, of een vergrijp heeft plaats gehad, krijgstuhtelijk zal beoordeelen doch dit naar Nederlandsch recht zal worden berecht. Wij gelooven, dat het de bedoeling is, dat de commandanten van de verschillende contingenten de volledige strafbevoegdheid over hunne manschappen behouden. Wij verwachten in dit opzicht geen moeilijkheden en zullen de vraag verder laten rusten. Liever staan wij een oogenblik stil bij die, gesteld in verband met de gewone competentieregeling. Dat de bepalingen betreffende de krijgswaarden te velde of die over de krijgswaarden in eene belegerde of berende stad of plaats toepassing niet zullen kunnen vinden is ook naar onze meening duidelijk. Intusschen levert dit geen bezwaar op, want het ligt inderdaad in de bedoeling van de Regeering het contingent e.g. in hoofdzaak samen te stellen uit officieren, onderofficieren en manschappen van het Korps Mariniers en enkele andere officieren, onderofficieren en manschappen van andere tot de zeemacht behoorende korpsen. Het detachement zal dus in ongeveer gelijke omstandigheden komen te verkeereren als de reeds vele jaren bestaande Gezantschapsnacht te Peking. De berechting van strafbare feiten, begaan door tot die wacht behoorende

rend personeel, heeft tot nu toe geen moeilijkheden opgeleverd. De behandeling van deze zaken geschiedde als volgt.

De commandant van de Gezantschapswacht handelt in voorkomende gevallen als is aangegeven in art. 8 R.Z. en geeft van zijne bevinding kennis aan den Commandant der Zeemacht in Nederlandsch-Indië, onder wiens bevel hij ressorteert. Deze verwijst den verdachte c.q. naar den krijgsraad, waarna de informatiën worden gehouden door den officier-commissaris te Soerabaja, die ook de andere door genoemden commandant naar den krijgsraad verwezen zaken instrueert. De instructie brengt wel eenige bezwaren mede, omdat in den regel de getuigen te Peking vertoeven, maar is toch zeer wel mogelijk. De getuigen worden dan gehoord op vraag-artikelen door den consul te Tientsien tot wiens ressort ook Peking behoort. Dezen consul is de bevoegdheid toegekend tot het uitoefenen van rechtsmacht, zoodat hij bevoegd is tot het verhooren van getuigen. Na afloop van de instructie wordt de zaak behandeld door den zekrijgsraad te Soerabaja en heeft verder het gewone verloop.

Kan nu op overeenkomstige wijze gehandeld worden met betrekking tot het naar Wilna te zenden detachement? Het detachement zal administratief behooren tot de rol van de Marinierskazerne te Rotterdam, welke ressorteert onder den Commandant der Marine te Middelburg. In zooverre verkeert het dus in gelijke omstandigheden als de equipage van een schip met gedetacheerde bemanning, welke administratief gevoerd wordt in de rol van het Wachtschip te Vlissingen. De commandant zal dus het rapport bedoeld in art. 8 R.Z. rechtstreeks kunnen uitbrengen aan den Commandant der Marine te Middelburg, die den verdachte c.q. naar den krijgsraad zal kunnen verwijzen. Nadat de verdachte naar Nederland is opgezonden, geschiedt de instructie op de gewone wijze door den officier-commissaris te Vlissingen en de zaak heeft verder het gewone verloop. Tegen deze wijze van doen bestaat evenwel, in tegenstelling met wat voor zaken afkomstig van de Gezantschapswacht te Peking mogelijk is, een groot bezwaar: het ter plaatse afnemen van getuigeverklaringen door een consulaire ambtenaar is uitgesloten, omdat noch te Wilna, noch te Warschau, waaronder naar wij meenen Wilna ressorteert, een consul is, wien de bevoegdheid is toegekend tot het uitoefenen van rechtsmacht. De getuigen zullen dus of naar Nederland moeten komen of door de ter plaatse bestaande vreemde rechterlijke colleges moeten worden gehoord. De bezwaren zoowel aan het een als aan het ander verbonden springen dadelijk in het oog; de getuigen zullen zoowel militairen behoorende tot het detachement als vreemde militairen of burgers kunnen zijn. Het heen en weer reizen van deze menschen zal belangrijke kosten mede brengen. De afwikkeling der zaken zal in ieder geval belangrijke vertraging ondervinden. Het zal dus wenschelijk zijn in dit geval niet het voorbeeld van Peking te volgen, maar zoo mogelijk een andere oplossing te zoeken. Naar onze meening zou de zaak op de volgende wijze geregeld kunnen worden.

Art. 36 R.Z. geeft den Vlootvoogd de bevoegdheid om, wanneer de benoemde officier-commissaris of secretaris hunne functien niet mochten kunnen waarnemen, anderen in hunne plaats te benoemen. Een dergelijk geval doet zich hier voor; theoretisch is het wel mogelijk dat de officier-commissaris en de secretaris hunne functiën in de hierbedoelde gevallen uitoefenen, maar practisch is dit niet uitvoerbaar. De Commandant der Marine te Middelburg zal dus, zoodra het detachement tot vertrek gereed is, uit de daartoe behoorende officieren een plaatsvervangend officier-commissaris en een plaatsvervangend secretaris moeten benoemen voor het onderzoek van de krijgsraadzaken, waarin militairen van het naar Wilna vertrokken detachement tot aan zijn terugkeer naar Nederland als beklaagden betrokken zijn; in het benoemingsbesluit zou uitdrukkelijk bepaald moeten worden dat hunne werkzaamheid zich uitsluitend tot vorenbedoelde zaken zal bepalen. De informatiën kunnen dan bij het detachement gehouden worden en, zijn deze afgeloopen, dan wordt verder gehandeld als in de artt. 22 t/m 24 en 111 R.Z. is aangegeven. De beklagde zelf kan eenvoudigheidshalve rechtstreeks naar de standplaats van den krijgsraad worden opgezonden.

De vraag kan zich nog voordoen of het wel mogelijk zal zijn, uit de officieren van het detachement een officier met den rang van luitenant ter zee der 1e kl. tot officier-commissaris te benoemen zooals art. 17 R.Z. voorschrijft. Waarschijnlijk zal dit, aangezien de commandant daarvoor niet in aanmerking behoort te komen, niet mogelijk zijn. Wij achten dit niet een onoverkomelijk bezwaar en wij zouden hier het 2e lid van art. 26 R.Z. analogisch willen toepassen. In het benoemingsbesluit zou dan een overweging behooren te worden opgenomen, dat benoeming van een officier met den rang van luitenant ter zee der 1e kl. tot officier-commissaris niet mogelijk is. In dit verband wijzen wij er nog op dat een dergelijke benoeming niet op straffe van nietigheid is voorgeschreven. Daarmede willen wij niet zeggen, dat te allen tijde van dit voorschrift zonder bezwaar zou mogen worden afgeweken, maar wel dat zulks geoorloofd is, wanneer het niet mogelijk is daaraan de hand te houden. Men vergete daarbij niet, dat wij hier te doen hebben met een geval dat bij de herziening van de Rechtspleging bij de zeemacht niet kon worden voorzien en dat dus in de wet een afzonderlijke regeling niet heeft gevonden. Onder art. 25 R.Z. is dit geval naar onze meening niet te brengen, daar men het detachement toch niet kan beschouwen als een schip, dat zich tijdelijk van de standplaats van den commandeerenden officier der directie heeft verwijderd, of als een schip alleen, dat zich buiten het Rijk in Europa bevindt en waarop geen krijgsraad zitting houdt. Wij zien in de positie van het detachement te Wilna meer overeenkomst met die van het personeel in de Marinierskazerne te Rotterdam, dat eveneens onder den Commandant der Marine te Middelburg ressorteert. Wel is waar ligt Rotterdam heel wat dichter bij Middelburg dan Wilna, maar het verschil in afstand mag ten deze toch niet den doorslag geven.

Hoe men de zaak ook regelt er zullen zich steeds moeilijkheden voordoen, wat ook niet anders te verwachten is, nu het geldt een geval hetwelk niet uitdrukkelijk geregeld is. De door ons aangegeven oplossing achten wij evenwel de meest practische; zij is ook aan de hand van de bepalingen der wet te verdedigen.

Nog zou de vraag kunnen rijzen of vast staat, dat, wanneer iemand van het detachement te Wilna zich schuldig maakt aan een feit, dat naar de aldaar geldende landswetten een strafbaar feit oplevert, hij niet zal worden berecht door de vreemde rechterlijke colleges te Wilna maar ter berechting daarvan zal worden overgegeven aan de Nederlandsche militaire autoriteiten m.a.w. of de exterritorialiteit van het detachement vast staat? Wij meenen dat die vraag, op grond van het antwoord van den Secretaris-Generaal van den Volkenbond, dat, behoudens de bevoegdheid toegekend aan den Commandant van de gezamenlijke troepenmacht, de mogendheden onverkort haar gezag en hare rechtsmacht over hare troepen behouden, bevestigend mag worden beantwoord.

Vermindering in klasse van stokers.

Eenigen tijd geleden heeft de commandant van een van Hr. Ms. Oorlogsschepen een stoker 2e kl. gestraft met vermindering in klasse tot leerling-stoker voor den tijd van drie maanden. Naar aanleiding daarvan is ons de vraag gedaan of deze straf al dan niet in overeenstemming is met de wettelijke voorschriften. Het is niet de eerste maal dat deze vraag wordt opgeworpen; al moge daarvan naar buiten weinig of niets zijn gebleken, met korter of langer tusschenpoozen doet zij zich telkens weer voor. Er bestaat dan ook ten deze geen eenheid van opvatting. Het Departement van Marine heeft zich, en naar onze meening terecht, er van onthouden te dezer zake een uitdrukkelijk voorschrift te geven, het heeft er zich toe bepaald desgevraagd zijne zienswijze kenbaar te maken. Het betreft hier een vraag van wetsuitlegging en het antwoord daarop behoort, wat het disciplinaire recht betreft, te worden gegeven door de strafopleggers die de desbetreffende voorschriften hebben toe te passen en in geval van beklag over de opgelegde straf door den krijgswaad of het Hoog Militair Gerechtshof. Voor zoover ons bekend is de vraag nimmer aan laatstgenoemd college ter beantwoording voorgelegd en zoo lang dit niet is geschied, zal het verschil in opvatting wel blijven bestaan. Wij achten het daarom niet ondienstig de kwestie in ons tijdschrift ter sprake te brengen, misschien kunnen wij daardoor een steentje bijdragen om tot een gelijke toepassing van de betrekkelijke wetsbepalingen te komen.

De vermindering in klasse als krijgstuuchtelijke straf vindt men als straf voor mindere schepelingen genoemd in art. 2 van de Wet van 14 November 1879 S. 194, terwijl art. 9 van diezelfde wet

aangeeft hoe zij wordt ten uitvoer gelegd. Dit artikel luidt: „De vermindering in klasse wordt steeds opgelegd voor eenen bepaalden tijd, niet korter dan ééne maand en niet langer dan één jaar. Na afloop van dien tijd wordt de gestrafte weder in zijne vorige kwaliteit hersteld.” Veel wijzer maakt dit voorschrift ons niet. De straf van vermindering in klasse is echter niet alleen een krijgstuuchtelijke straf, zij wordt ook als bijkomende straf door den militairen rechter opgelegd. Als zoodanig vinden wij haar genoemd in art. 4 van de Wet van 14 November 1879 S. 193. Deze wet heeft in art. 15 een voorschrift dat geheel overeenkomt met het hiervoor aangehaalde art. 9, maar bovendien geeft zij in art. 14 nog een voorschrift, dat min of meer een omschrijving van deze straf inhoudt. Dit artikel luidt: „In de bij de wet voorgeschreven gevallen bepaalt de regter, dat de veroordeelde tot detentie tot eene mindere klasse wordt teruggebracht.

Deze straf wordt alleen opgelegd aan mindere schepelingen boven de klasse van matroos der 3e klasse.”

Hoewel nu deze bepaling niet voorkomt in de Wet van 14 November 1879 S. 194 zal men er toch ook bij de toepassing van deze wet rekening mede moeten houden. Het is toch niet twijfelachtig, dat de wetgever in beide wetten volkomen dezelfde straf op het oog heeft gehad; de practijk heeft ook altijd deze opvatting gehuldigd.

Laat ons nu het in den aanhef vermelde geval beschouwen in het licht van bovenbedoelde bepaling. Wij hebben te doen met een stoker 2e kl. dus met een schepeling boven de klasse van matroos der 3de klasse voor wiens vermindering in klasse het 2e lid van bovengenoemd artikel 14 mitsdien geen beletsel is. Legt men hem genoemde straf op, dan moet hij dus tot een mindere klasse worden teruggebracht. Op den stoker 2e kl. volgt in de dalende lijn de hulpstoker, daarna de leerling-stoker en nu rijst de vraag: mogen deze kwaliteiten beschouwd worden als te behooren tot een mindere *klasse* van de stokers dan de stoker 2e kl. of vormt de stoker 2e kl. de laagste klasse?

Wanneer men zich stelt op het standpunt, dat alleen van een bepaalde klasse van schepelingen gesproken mag worden, indien de naam, die zijne kwaliteit aanduidt, uitdrukkelijk het woord klasse vermeldt, dan zouden een hulpstoker en een leerling-stoker niet geacht kunnen worden een bepaalde klasse der stokers te vormen. Dit standpunt zouden wij echter niet gaarne tot het onze maken en wij gelooven dat niet velen het zouden doen. Immers wanneer men de kwestie zoo beziet, dan zouden een matroos-bottelier een matrooskok enz. niet behooren tot eene der klasen van mindere schepelingen en toch hebben wij er nimmer bezwaar tegen hooren opperen, dat een sergeant-bottelier werd gedegradeerd tot matroos-bottelier of een korporaal-kok tot matrooskok. Ware het bovenvermelde standpunt juist dan zou een dergelijke degradatie in strijd zijn met de

wet, want de artikelen 18 en 8 van de Wetten van 14 November 1879 S. 193 en 194 zeggen uitdrukkelijk dat de degradatie bestaat in het terugbrengen van dek- en onderofficieren tot eene der klassen van mindere schepelingen. Wij meenen dan ook veilig te mogen aannemen, dat de naam waarmede een bepaalde kwaliteit wordt aangeduid ten deze geen richtsnoer geeft; voor de oplossing van de gestelde vraag moeten wij dus een anderen weg inslaan.

In 1879 ten tijde van het tot stand komen van de Wetten van 14 November van dat jaar kon de onderhavige kwestie zich niet voordoen. Men kende toen vuurstokers 1e kl. met den graad van korporaal en vuurstokers 2e en 3e kl. met den graad van matroos. In 1896 kende men korporaal-stokers en stokers 1e, 2e en 3e kl., welke laatsten waren gelijkgesteld met matrozen 1e, 2e en 3e kl. De aanwezige vuurstokers 3e kl. gingen over als stoker 2e kl. De bovenbedoelde vraag kon zich ook onder die regeling niet voordoen. In 1899 verdwenen de stokers 3e kl. van het tooneel om in 1901 weder te voorschijn te komen; zij hebben dan den stand van matroos 3e kl. Ook hier dus geen moeilijkheden.

In 1904 verdwenen zij weder en althans tot op den huidigen dag voor goed. De regeling van dat jaar kent stokers 1e kl. en stokers 2e kl. gelijkgesteld met matroos 1e kl. en matroos 2e kl., voorts hulpstokers en leerlingen-stoker, welke beide categorieën zijn gelijkgesteld met matrozen 3e kl. Voor allen geldt, dat zij den stand hebben van matroos. In de thans van kracht zijnde „Regeling van het Personeel van den Marine-Stoomvaartdienst (1 V. K. M. IV) vindt men dezelfde voorschriften.

Art. 14 2e lid, van de Wet van 14 November 1879 S. 193 zegt dat de straf van vermindering in klasse alleen opgelegd wordt aan mindere schepelingen, boven de klasse van matroos 3e kl. De wet beschouwt blijkbaar de matrozen 3e kl. als te vormen de laagste klasse van de matrozen. Het ligt dan naar onze meening voor de hand om de met hen gelijkgestelde kwaliteiten van een ander dienstvak ook te beschouwen als de laagste klasse van dat dienstvak en dus voor ons geval de hulpstokers en de leerlingen-stoker, die uitdrukkelijk zijn gelijkgesteld met matrozen 3e kl., te beschouwen als te vormen de laagste klasse van stokers, waaruit dan zou volgen dat een stoker 2e kl. in klasse verminderd kan worden tot hulpstoker of leerling-stoker. Tegen het eerste schijnt men in het algemeen geen bezwaar te hebben. Het is verklaarbaar, want de hulpstoker is eigenlijk niet anders dan de vroegere stoker 3e kl. Dit blijkt ook nog hieruit, dat toen deze kwaliteit de laatste maal werd afgeschaft, de destijds in dienst zijnde stokers 3e kl. als zoodanig behouden bleven; hunne soldij werd echter gelijk gemaakt aan die van de hulpstokers. De bezwaren richten zich eigenlijk alleen tegen de vermindering tot leerling-stoker. Men ziet in hem niet iemand die reeds stoker is, zoodat men hem niet rekent als te behooren tot een der klassen van stokers. De naam geeft hiertoe reeds aanleiding, maar daar komt

dan nog bij, dat de leerling-stoker feitelijk uitsluitend bij een opleiding dient en eerst na voltooiing van zijne opleiding als stoker 2e kl. op de vloot komt. In de bemanningslijsten van de schepen komt deze kwaliteit dan ook niet voor, wel die van hulpstoker. Nu meene men echter niet, dat de hulpstoker geen leerling is. De eischen voor zijne toelating tot de marine zijn nog geringer dan die voor den leerling-stoker, ook hij moet nog alles leeren; alvorens op de vloot te komen, volgt ook hij eene opleiding. Wil men het verschil tusschen beide categorieën met enkele woorden aangeven, dan kan dit het best op deze wijze geschieden: de leerling-stoker komt in dienst met de bedoeling om opgeleid te worden tot machinedrijver en de hoogere onderofficiersrangen te bereiken, terwijl dit met den hulpstoker niet het geval is, deze brengt het door gebrek aan vak-kennis, niet verder dan korporaal-stoker, uitzonderingen daargelaten. Beiden staan aan het begin van een loopbaan, waarbij zij aanvankelijk, op grond van verschillende kennis en bekwaamheden, dezelfde kwaliteiten bereiken, later scheiden zich dan hunne wegen.

Wie dus van oordeel is, dat vermindering in klasse tot leerling-stoker niet is toegelaten, omdat deze nog leerling is en daarom niet gerekend mag worden te behooren tot eene der klassen van stokers, zal, naar onze meening, tot dezelfde conclusie moeten komen met betrekking tot vermindering in klasse tot hulpstoker.

Wij zeiden reeds, dat wij vermindering in klasse van stokers tot hulpstoker en leerling-stoker niet in strijd met de wet achten. Toch meenen wij dat deze vermindering niet verder behoort te gaan dan tot hulpstoker. Wij hebben daarvoor echter een geheel andere reden. Bedoelde straf wordt volgens meergenoemd artikel 14 alleen opgelegd aan schepelingen boven de klasse van matroos 3e kl. De hulpstoker, die gelijkgesteld is met matroos 3e kl. mag dus niet verminderd worden in klasse tot leerling-stoker hoewel deze, al is hij eveneens met matroos 3e kl. gelijkgesteld, toch in de hiërarchische reeks na den hulpstoker komt. Laatstgenoemde krijgt ook een hoogere soldij dan de leerling-stoker. En nu lijkt het ons toch logisch en in overeenstemming met de bedoeling van de wet, dat de vermindering in klasse van een stoker 1e of 2e kl. in geen geval verder gaat dan tot de eerstvolgende kwaliteit, die zelf niet voor vermindering in klasse vatbaar is.

Over de beteekenis van de woorden „meerdere in rang” voorkomende in art. 99 C. W. W.

Naar aanleiding van de door ons op blz. 187 van dezen jaargang opgenomen sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië van 28 November 1919 (verkeerdelijk is als datum van de sententie vermeld 25 Juli 1919) zendt de toenmalige fiskaal bij den zeerijksraad op het Nederlandsch Eskader in Oost-Indië, de

officier van administratie 2e kl. Mr. G. H. van Driel, ons een afschrift van het bij die sententie vernietigde vonnis van genoemden krijgsraad, hetwelk wij hierna op blz. 467 opnemen. In ons bij meergenoemde sententie geplaatst onderschrift zeiden wij niet te kunnen beoordeelen aan welke zijde in deze het gelijk was, omdat een telastlegging in de sententie ontbrak. Thans blijkt dat het verschil van meening loopt over de beteekenis van de woorden „meerdere in rang” in artikel 99 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water. De krijgsraad is van oordeel, dat de door den beklaagde, korporaal, tegenover een anderen, in den dienst boven hem gestelden, korporaal gepleegde handelingen feitelijke insubordinatie opleveren, terwijl het Hof meent, dat hier slechts van mishandeling sprake kan zijn.

De geachte inzender van het vonnis, dien wij daarvoor onzen vriendelijken dank betuigen, deelt ons mede, dat men over het algemeen in militaire kringen de uitspraak van het Hof niet juist acht en verzoekt ons onze meening aangaande deze kwestie te willen kenbaar maken. Gaarne voldoen wij aan dit verzoek.

Allereerst willen wij er op wijzen, dat het Nederlandsche Hoog Militair Gerechtshof zich op het standpunt van den krijgsraad stelt en het dus niet eens is met de zienswijze van het Indische Hof. Zulks blijkt uit zijne sententie van 1 December 1914 (M. R. T. blz. 84) en uit zijne beschikking van 10 September 1912 (M. R. T. XI, blz. 410). Deze laatste beslissing betreft wel een klachtzaak, maar het Hof zegt duidelijk, dat klager zich aan insubordinatie heeft schuldig gemaakt, zij het dan ook, dat de bijzondere omstandigheden, waaronder het feit gepleegd was, disciplinaire afdoening wettigden. In het eerste geval was de insubordinatie gepleegd door een stoker 1e kl. M. R. tegen een in dienst boven hem gestelden zeemilicien-hulp-machinist, chef van de machinekamer, in het tweede geval door een marinier 2e kl. tegen een marinier 1e kl. dienstdoend korporaal. Geen van deze beide beslissingen houdt eene uitdrukkelijke motivering in van de vraag, die wij hier bespreken, wat wel verklaard zal mogen worden door het feit, dat wij hier te doen hebben met eene sedert vele jaren gevestigde jurisprudentie. Wij verwijzen daarvoor naar blz. 313 en vlg. (2e druk) van het bekende werk van Mr. Pols, die zich op hetzelfde standpunt stelt. Ook Koolemans Beynen is deze meening toegedaan. Hij verkondigt haar niet alleen in zijne „Handleiding ten dienste van het onderwijs in het militair strafrecht voor aanstaande officieren van de landmacht hier te lande”, maar eveneens in zijne handleiding voor dit onderwijs aan de aanstaande Indische officieren. In laatstgenoemd werk (2e druk blz. 224 vlg. vermeldt hij een tweetal sententies van het I. H. M. G. waaruit blijkt, dat het Hof de meening is toegedaan, dat wanneer van twee militairen van denzelfden graad de een belast is met een commando of tijdelijk een hoogere functie waarneemt, deze de meerdere in rang is van den ander. Onder twee voorwaarden evenwel: het commando of de waarneming van de hoogere functie moet

bevoegdelyk zijn opgedragen, terwijl de meerderheid in rang zich slechts bepaalt tot hen, die behooren tot het onderdeel waarover het commando zich uitstrekt of tot hen, waarboven hij, die de hoogere functie waarneemt, als zoodanig gesteld is. Hetzelfde standpunt vindt men ook weergegeven bij Barré, „Het Militair Strafrecht in Nederlandsch-Indië (3e druk, 2e deel blz. 143 vlg.).

Uit het vorenstaande blijkt voldoende, dat zoowel het Nederlandsche als het Indische Hoog Militair Gerechtshof, zoomede de schrijvers op militair-rechtelyk gebied, aan de uitdrukking „meerdere in rang” van art. 99 C. W. Z. en art. 99 C. W. L. niet de beperkte beteekenis hechten, dat meerderheid in rang alleen zou bestaan bij verschil in graad. Wij zijn het daarmede volkomen eens en achten dan ook de beslissing van den kriegsraad in het algemeen juist. Ware het anders, dan zou naar onze meening wetswijziging onmiddellyk noodzakelyk zijn en een voorschrift als dat van art. 51, 3e, W. v. M. Sr. alsnog in de crimineele wetboeken moeten worden opgenomen. Wie daaraan mocht twifelen, verwijzen wij naar de Memorie van Toelichting en de verdere stukken, die op genoemd artikel betrekking hebben, vermeld door Prof. Mr. Van der Hoeven op blz. 537 en vlg. van het tweede deel van zijn werk „Militair Straf- en Tuchtrecht”. Wij geven gaarne toe, dat het beter geweest ware, wanneer het beginsel in de crimineele wetboeken uitdrukkellyk ware neergelegd, maar het is een bekend feit, dat de wetgever van 1814 en 1815 zich aan groote slordigheid bij het redigeeren van voorschriften heeft schuldig gemaakt. Eenheid van uitdrukking voor een zelfde begrip is in de crimineele wetboeken ver te zoeken. Bij art. 99 C. W. Z. en de daarmede verwante artikelen is dit in sterke mate het geval. Men vergelyke de artikelen 6, 84, 85, 88, 89, 95, 97, 99 en 100 C. W. Z. en 1, 4, 6, 11, 12 en 21 R. K. Z. waarin de uitdrukkingen gebruikt worden: zijnen superieur, hunne superieuren, elke superieur, de superieuren, dengene die boven hem gesteld is, dengene welke in den dienst boven hem gesteld is, zijnen meerdere in rang, den meerdere, zijne meerderen, iemand in hoogerer rang gesteld. Al deze artikelen hebben slechts één doel: de bescherming van de subordnatie en het is niet aan te nemen, dat met al deze verschillende uitdrukkingen telkens iets anders bedoeld zou zijn. Het onderling verband dier artikelen brengt mede, dat die verschillende uitdrukkingen geacht moeten worden één en hetzelfde begrip weer te geven. Zoo niet dan zou het gevolg zijn dat bijv. een officier, die dient op een schip, waarop een ranggenoot commandant is, strafbaar zou zijn wegens dienstweigering, wanneer hij een order van dien commandant niet opvolgde, maar niet wegens insubordinatie, wanneer hij den commandant bij diezelfde gelegenheid een belediging toevoegde. Dit ware naar onze meening eene ongerijmdheid.

Wij willen thans nog de vraag onder de oogen zien of het Indische Hof inderdaad de beperkte strekking van art. 99 C. W. Z. voorstaat. De kriegsraad verklaarde het den beklagde ten laste gelegde be-
wezen, dus ook dat de korporaalkok W. in dienst boven den korpo-

raal-kok M. was gesteld, welke omstandigheid in de telastlegging was opgenomen. Het Hof zegt in zijne sententie, dat de krijgsraad terecht eene schuldigverklaring en veroordeeling van den beklaagde heeft uitgesproken, doch de wel bewezen feiten minder juist zijn omschreven. Wat wordt hiermede bedoeld; dat de bewezen feiten niet juist zijn gekwalificeerd of dat niet juist is aangegeven, welke feiten zijn bewezen? Wij vermoeden het eerste, maar twijfel is mogelijk. In het laatste geval zou dan echter in de sententie niet zijn aangegeven, welke feiten wel bewezen zouden zijn, waar tegenover staat, dat wij in het eerste geval een motiveering missen van de vraag waarom art. 99 C. W. Z. niet van toepassing was. Wij weten wel, dat die motiveering niet noodzakelijk is, maar zouden haar in dit geval toch wel wenschelijk geacht hebben. In ons onderschrift op blz. 189 van dit deel schreven wij reeds: Het Hof in Indië maakt het zich wel heel gemakkelijk. Nu wij ook het vonnis kennen, zijn wij in die meening nog versterkt. De zeer sobere motiveering of liever het ontbreken daarvan in de sententie maakt, dat wij het niet onmogelijk achten, dat het Hof van oordeel was, dat het feit, dat de eene korporaal en dienst boven den andere was gesteld, niet was bewezen of dat die aanstelling van den een boven den ander niet door het daartoe bevoegde gezag was geschied. Doch dit had dan toch overwogen moeten zijn in de sententie.

Justitieele statistiek 1918.

Ongeveer een half jaar nadat de Justitieele Statistiek over 1917 het licht zag, verscheen reeds die over 1918. Wezen wij er bij onze aankondiging van eerstgenoemde statistiek (blz. 115 van dezen jaargang) op dat het aantal door den militairen rechter behandelde zaken en het aantal door dien rechter berechte beklaagden in de jaren 1916 en 1917 steeds grooter afmetingen had aangenomen, ook voor het jaar 1918 valt wederom een stijging te boeken. Zij is echter belangrijk kleiner dan in de voorafgaande jaren, zooals blijkt uit de beide volgende staatjes, die wij aan de, aan het tabelwerk voorafgaande, inleiding ontleenen. Deze is wederom van de hand van Mej. Mr. C. G. Wichmann.

TIJDVAK. resp. jaar.	Beklaagden (wegens commune en militaire misdrijven en overtredingen voor den militairen rechter (Hoog Militair Gerechtshof en krijgsraden).				
	Totaal aantal.	Verwezen naar de bevoegde militaire autoriteiten ter disciplinaire bestraffing.	Veroordeeld.	Vrijgesproken.	Verwezen naar den burgerlijk strafrechter.
Gemiddeld per jaar 1906 t/m 1910 .	4211	41 of 0.9 %	4132 of 93.5 %	63 of 5.2 %	1 of 0.07 %
Gemiddeld per jaar 1911 t/m 1915 .	4923	48 of 0.9 „	4770 of 92.0 „	135 of 7.0 „	5 of 0.3 „
1916.	7494	76 of 1.0 „	6847 of 91.4 „	572 of 7.6 „	33 of 0.4 „
1917.	11809	110 of 0.9 „	10936 of 92.6 „	757 of 6.4 „	10 of 0.1 „
1918.	13214	155 of 1.2 „	12202 of 92.3 „	836 of 6.3 „	11 of 0.1 „

Het overzicht over de afzonderlijke jaren geeft de volgende cijfers:

JAAR.	Getal der									
	Zaken.	Beklaagden			Ter terechtzitting verwezen naar den burgerlijken strafrechter.	Ter terechtzitting verwezen naar de bevoegde militaire autoriteit ter disciplinaire bestraffing.	Veroordeelden.	Schuldigen, die ter beschikking van de Regering zijn gesteld.	Voortvluchtigen.	Vrijgesprokenen
		Officieren.	Onderofficieren en manschappen.							
1911	1303	35	1258	5	8	1218	—	2	62	
1912	1293	44	1222	—	13	1189	4	2	62	
1913	1460	52	1395	1	17	1347	2	3	84	
1914	1619	49	1592	—	13	1527	—	2	108	
1915	4036	50	3918	19	38	3567	1	—	358	
1916	7546	110	7384	33	76	6847	—	1	575	
1917	11385	197	11612	40	110	10936	—	3	757	
1918	12714	197	13017	41	155	12202	—	11	836	

Vergelijkt men de cijfers in deze beide tabelletjes met die opgenomen op blz. 115 van dezen jaargang dan zal men over de jaren 1916 en 1917 belangrijke verschillen vast kunnen stellen. Zulks is een gevolg van de omstandigheid, dat de Krijgsraad te 's-Hertogenbosch over die beide jaren en ook over 1918 te lage cijfers had opgegeven, doordat alleen met misdrijven en niet tevens met overtredingen rekening was gehouden. Deze fout is thans hersteld. Dit laatste geldt ook voor den hieronder af te drukken staat X.

Blijkens mededeeling van den krijgsraad te 's-Gravenhage bestonden de daar berechte feiten hoofdzakelijk uit misdrijven; het klein aantal der veroordeelingen wegens overtredingen is echter niet veroorzaakt doordat er zoo weinig waren, maar doordat, tengevolge van overlading, slechts een klein getal overtredingen in dat jaar kon worden berecht.

Staat X van de statistiek geeft het navolgende overzicht van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof en van de Krijgsraden voor de Land- en Zeemacht gedurende het jaar 1918.

AANWIJZING DER MILITAIRE AUDITIE OF VAN DEN ZEEKRIJGSRAAD.	Zaken in den loop van 1918 afgedaan. 1.	Reclames tegen ongelegde disciplinaire straffen, in de voorgaande kolom begrepen. 2.	Beklaagden, op wie de zaken in kolom 1 vermeld betrekking hadden.		De beklaagden, vermeld in kol. 3 en 4, zijn te verdeel- als volgt:					
			Officieren. 3.	Onderofficieren en manschappen. 4.	Ter terechtzitting ver- wezen naar den burger- lijken strafrechter. 5.	Ter terechtzitting ver- wezen naar de bevoegde militaire autoriteit ter disciplinaire bestrafing. 6.	Veroordeelden. 7.	Schuldigen, die ter be- schikking van de Regeer- ing zijn gesteld, art. 39 Wetboek van Strafrecht. 8.	Voortvluchtigen. 9.	Vrijgesprokenen. 10.
Hoog Militair Gerechtshof, Krijgsraad in het:	2081	322	12	2023	—	60	1770	—	—	20:
Militaire Arrondissement te 's-Gravenhage.	4889	—	7	¹⁾ 1882	1	1	1794	—	—	9:
Militaire Arrondissement te Arnhem	3817	87	63	3962	5	71	3770	—	—	17:
Militaire Arrondissement te 's-Hertogenbosch	4467	88	112	4664	4	21	²⁾ 4426	—	—	31:
Krijgsraad te Willems- oord	339	4	3	365	³⁾ 1	⁴⁾ 2	⁵⁾ 324	—	11	3:
Krijgsraden buiten het Rijk in Europa	121	—	—	121	—	—	118	—	—	:
Te zamen.	12714	501	197	13017	11	155	12202	—	11	83:

¹⁾ Hieronder zijn begrepen 6 burger-werklieden, werkzaam bij 's Rijks magazijnen.

²⁾ Bovendien 1 beklagde, die is overleden, 2 beklagden, die ontoerekenbaar zijn verklaard en 4 beklagden, wier verwijzing naar den krijgsraad is vernietigd.

³⁾ Deze beklagde werd onbevoegd verklaard in een reclamezaak en verwezen naar den bevoegden militairen rechter. (Niet de beklagde werd onbevoegd verklaard, maar de krijgsraad verklaarde zich zelf onbevoegd van deze zaak, een reclamezaak, kennis te nemen en verwees haar naar den bevoegden militairen rechter. (Red. M. R. T.)

⁴⁾ Beide tevens vermeld in kol. 10.

⁵⁾ 6 tevens gedeeltelijk vrijgesproken, ook vermeld in kol. 10.

Bij vergelijking van dezen staat met dien afgedrukt op blz. 116 van dit deel zal men ontwaren dat de kolom „Veroordeelden bij verstek”, die zooals wij te dier plaatse opmerkten voor het militaire strafrecht geen reden van bestaan had, is vervallen.

Met betrekking tot de zaken behandeld door de zee-krijgsraden buiten het Rijk in Europa zegt de Inleiding het navolgende: „Als afgedaan door de zee-krijgsraden buiten het Rijk in Europa werden op staat X der Statistiek over 1917 verantwoord 23 zaken. Daar het er in vorige jaren meestal tegen de 100 waren, gaf dit lage cijfer aanleiding tot navraag. Hierbij kwam als vermoedelijke oorzaak

aan het licht de slechte verbinding van Nederland en Indië eind 1917 en begin 1918, het ongeregeld vertrek van schepen enz., waardoor de dossiers in groote pakken tegelijk verzonden werden, en dus een aantal dossiers tot 1918 zijn blijven liggen. De verwachting werd toen uitgesproken, dat het cijfer voor 1918 dientengevolge hoog zou zijn. En inderdaad is het cijfer voor 1918 121, en ligt dus met $\pm$ een 40-tal boven het gemiddelde van vroeger." Wij verwijzen in dit verband naar hetgeen wij schreven op blz. 117 van dit deel. De officier van administratie der 1e kl. bij de zeemacht H. B. van Dam, officier-commissaris te Soerabaja, wien wij daarvoor onzen vriendelijken dank betuigen, was zoo welwillend om ons de juiste cijfers toe te zenden met betrekking tot de in Ned.-Indië in de jaren 1917 en 1918 behandelde zaken. Wij laten de door hem medegedeelde cijfers hier volgen.

AANWIJZING VAN DEN ZEEKRIJGSRAAD.	1. Zaken, in den loop van 1917 afgedaan.	2. Reclames tegen ongelegde discipline strafden, in de voorgaande kolom begrepen.	Beklaagden, op wie de zaken in kolom 1 vermeld betrekking hadden.		De beklaagden, vermeld in kol. 3 en 4 zijn te verdeelen als volgt:						
			3. Officieren.	4. Onderofficieren en manschappen.	5. Ter terechtzitting verwezen naar den burgerlijken strafrechter.	6. Ter terechtzitting verwezen naar de bevoegde militaire autoriteit ter disciplineaire bestraffing.	7. Veroordeelden.	8. Schuldigen, die ter beschikking van de Regering zijn gesteld, art. 39 Wetboek van Strafrecht.	9. Voortvluchtigen.	10. Vrijgesprokenen.	
Zee-krijgsraad te Soerabaia	59	—	1	58	—	—	45	—	—	14	Europ.
	40	—	—	40	—	—	38	—	3	2	Inl.
Zee-krijgsraad op het Nederlandsch Eskader in Oost-Indië.	39	—	1	38	—	—	35	—	—	4	Europ.
	2	—	—	2	—	—	2	—	—	—	Inl.
Te zamen	140	—	2	138	—	—	120	—	3	20	
Zee-krijgsraad te Soerabaia	1918.										
	61	—	1	60	—	5	55	—	—	1	Europ.
Zee-krijgsraad op het Nederlandsch Eskader in Oost-Indië.	66	—	—	66	—	—	66	—	1	—	Inl.
	99	—	1	98	—	—	99	—	—	—	Europ.
3	—	—	3	—	—	3	—	—	—	—	Inl.
Te zamen	229	—	2	227	—	5	223	—	1	1	

Aangezien in de registers van behandelde krijgsraadzaken, waaraan deze cijfers ontleend zijn, geen aantekening wordt gehouden van door de krijgsraden behandelde reclamezaken, ontbreken de gegevens voor kolom 2. Het aantal dier zaken is evenwel zeer gering. Vergelijkt men de in dezen staat opgenomen cijfers met die van de Justitieele Statistiek, dan blijkt er een zeer groot verschil te bestaan met de officieele cijfers; deze geven voor de jaren 1917 en 1918 respectievelijk 23 en 121 behandelde zaken met even zoovele beklaagden. Wij kunnen dit groote verschil niet verklaren, alleen kunnen wij vaststellen, dat het verschil niet gezocht mag worden in de omstandigheid, dat in de eene opgave elke zaak, onafhankelijk van het daarin betrokken aantal beklaagden voor één zaak is geteld en in de andere voor evenveel zaken als er beklaagden waren, want in beide opgaven is het aantal behandelde zaken gelijk aan het aantal beklaagden en er zijn zaken geweest met meer dan één beklaagde. Dit laatste is ons met zekerheid bekend; wij hebben o.a. in handen gehad een door den zeekrijgsraad op het Nederlandsch Eskader in Oost-Indië in 1918 gewezen vonnis in een zaak, waarin ruim 70 beklaagden betrokken waren. Er schijnt aan de officieele cijfers voor de zeekrijgsraden buitengaats nog al iets te haperen, wat ook blijkt uit de omstandigheid, dat onder de beklaagden noch in 1917 noch in 1918 officieren voorkomen, terwijl uit de cijfers, die wij uit Indië ontvingen, blijkt dat in beide jaren een tweetal officieren voor de zeekrijgsraden in Ned.Indië hebben terecht gestaan.

Invoering van de nieuwe militaire strafwetten.

Bij brief van 12 Februari 1921 is bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingekomen de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag van de Bijzondere Commissie uit dat college, in wier handen het ontwerp van wet tot Invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht was gesteld. Bij deze memorie zijn overgelegd eene Nota van Wijzigingen, aangevende de veranderingen, welke in het oorspronkelijk wetsontwerp zijn gebracht en een Gewijzigd Ontwerp van Wet.

Daarna is onder dagteekening van 22 Februari 1921 het Verslag van bovengenoemde commissie verschenen, waarin zij als haar oordeel te kennen geeft, dat door de gewisselde schrifturen de openbare beraadslagingen over het voorstel genoegzaam zijn voorbereid.

(Bijlagen Handelingen Zitting 1920—1921—78, nrs. 2 t/m 5).

Eene onderscheiding.

Bij Koninklijk besluit van 17 Februari 1921 no. 67 is aan den Hoofdofficier van Administratie der 1e kl. N. J. J. van Rijn van Alkemade, lid van het Hoog Militair Gerechtshof, de titulaire rang van Schout-bij-Nacht verleend.

Het is de eerste maal, zoo lang het korps officieren van administratie bij de zeemacht bestaat, dat deze titulaire rang aan een van de tot genoemd korps behorende officieren wordt verleend, zoodat wij meenen gerechtigd te zijn te zeggen, dat het hier geldt een zeer bijzondere onderscheiding, waarmede wij den betrokkene onze welgemeende gelukwenschen aanbieden.

Wij hebben gemeend dit feit in ons tijdschrift niet onvermeld te mogen laten, nu het geldt niet alleen een onzer gewezen redacteuren, maar iemand, wiens werkzaamheden zich gedurende zijn loopbaan voor een groot deel op militair-rechtelijk gebied hebben bewogen. Dit deel van zijn werkkring heeft altijd de bijzondere belangstelling van den Schout-bij-Nacht Van Rijn van Alkemade gehad en waar hij kon heeft hij steeds getracht de belangen van het militair recht zoo veel mogelijk te bevorderen.

Wij hopen dat het hem nog vele jaren gegeven mogen zijn, daaraan zijne krachten te wijden.

Behoud van de militaire rechtspraak in Zwitserland.

Van tijd tot tijd wordt het Zwitsersche volk ter stembus opgeroepen om zich over aanhangige wettelijke voorzieningen uit te spreken.

Op 30 Januari 1921 heeft een dergelijk referendum plaats gehad, waarbij onder meer aan de kiezers deze vraag is voorgelegd: Wil men in de toekomst de militaire rechtspraak in het leger behouden of afschaffen?

Aan hetgeen verschillende dagbladen over deze aangelegenheid hebben medegedeeld ontleenen wij het volgende.

De Zwitsersche krijgsraden bestaan uit een rechtsgeleerden voorzitter, zes, door de Regeering voor den tijd van drie jaar benoemde, militaire leden, een rechtsgeleerden auditeur en een rechtsgeleerden griffier. De tot lid benoemde militairen, zijn in den regel personen, die in hun burgerleven rechterlijke betrekkingen vervullen. Naar gelang van den rang van den beklaagde zijn de militaire leden zes officieren, of drie officieren en drie soldaten. Hierbij houde men in het oog, dat het Zwitsersche leger een volksleger is en de leden van de krijgsraden geen beroeps-militairen zijn.

De links-socialisten hadden echter met de rechtspraak door deze colleges geen vrede en hebben het initiatief genomen tot een voorstel om in den vervolge elk in den militairen dienst begaan vergrijp door een burgerlijke rechtbank te doen berechten. Bij dit voorstel hebben

zich ook vele uit de burgerlijke partijen aangesloten; onder alle politieke groepen vond men voor- en tegenstanders van het voorstel, dat tot veel discussie in vergaderingen en couranten aanleiding heeft gegeven.

De belangstelling bij de stemming was dan ook zeer groot. De uitslag is geweest dat negentien van de twee en twintig kantons het voorstel hebben verworpen; slechts de kantons Genève, Neuchâtel en Tessino verklaarden zich er voor. Tegenover 193000 voorstanders van de afschaffing van de militaire rechtspraak stonden 346000 (volgens een ander bericht 387000) voorstanders van het behoud van die rechtspraak. Met zeer groote meerderheid heeft het Zwitschersche volk dus den wil te kennen gegeven om de militaire rechtspraak te behouden.

Tot hen die voor de afschaffing gestemd hebben moeten in de eerste plaats gerekend worden de links-socialisten, die daarmede een indirecten aanval op het leger deden. In Zwitserland worden de rechters door de bevolking gekozen; in de groote steden is het den socialisten meermalen gelukt een der hunnen gekozen te krijgen. Door de militairen te doen berechten door den burger-rechter hoopten zij de militairen, die bij stakingen den stakers gunstig gezind zijn en in overeenstemming daarmede handelen, aan de strenge straffen van de militaire rechters te onttrekken.

In de tweede plaats hebben voor de afschaffing gestemd zij, die zich hebben laten beïnvloeden door het feit, dat tijdens de grensbezetting in de oorlogsjaren eenige bijzonder strenge vonnissen door den militairen rechter gewezen zijn. In het kanton St. Gallen, dat zich met groote meerderheid voor de afschaffing verklaarde, is destijds een proces gevoerd, dat algemeen als een anomalie voor de moderne rechtsbegrippen werd beschouwd.

Een derde groep van tegenstanders van de militaire rechtspraak vormen zij die streven naar afschaffing van alles wat verband houdt met militarisme.

De voorstanders van het behoud der militaire rechtspraak zijn te vinden onder hen, en zij vormen vermoedelijk de groote meerderheid, die het leger onverzwakt willen handhaven als het machtsmiddel van recht en orde. Een argument, dat ook zwaar gewogen heeft, is, dat de opheffing van de militaire rechtbanken om practische redenen niet uitvoerbaar is. De verschillende kantons hebben hun eigen rechtspraak, die in verband met zeden en gebruiken van de bevolking groote verschillen toont, zoodat een zelfde delict in het eene kanton anders beoordeeld wordt dan in het andere. Voor het leger is iets dergelijks niet te aanvaarden; het zou niet aangaan dat een delict vandaag zus, morgen zoo wordt gestraft al naar gelang het strafbaar feit op het gebied van het eene of het andere kanton is gepleegd. Ook het rassen- en taalverschil onder de Zwitsers vormt hier een bezwaar.

Voor velen, die tegen de militaire rechtspraak bezwaar hadden,

zal het feit van de herziening van het militaire strafwetboek, de bedenkingen hebben doen vervallen. Tot deze herziening hebben vorenbedoeld proces in het kanton St. Gallen en enkele andere dergelijke gevallen den stoot gegeven.

Het nieuwe militaire strafwetboek is ter behandeling bij de Kamer ingediend.

UITTREKSEL uit het verslag van de commissie belast met een bezoek aan het Amerikaansche bezettingsleger te Coblenz en omstreken.

De commissie, die een bezoek heeft gebracht aan het Amerikaansche bezettingsleger te Coblenz en omstreken, bestaande uit: majoor van den Generaalen Staf A. van Mens, kapitein van den Generalen Staf Jhr. W. Röell, kapitein der Grenadiers J. J. G. baron van Voorst tot Voorst, diende onder dagteekening van 31 October 1920 haar verslag in aan den minister van oorlog. Nadat deze bewindsman daartoe zijne toestemming had verleend, stelde de officier van administratie 2e kl. J. M. Tinga ons in staat uit dit verslag een en ander in ons tijdschrift mede te deelen, door het samenstellen van het hier volgende uittreksel.

II C. *Positie van den Officier, discipline.*

In het leger van den grooten democratischen Statenbond heerscht veel traditie; zulks komt tot uiting in de bijzondere positie, die de officier er inneemt. Het gezag van den officier wordt met alle, vooral ook uiterlijke middelen zeer hoog gehouden. Nauwlettend wordt er in het leger voor gewaakt, dat de regels van de militaire omgangsvormen (rules of military courtesy) worden opgevolgd. De mindere spreekt den officier steeds in den 3den persoon aan. In de Sales Commissary, een legerwinkel-inrichting, zijn voor de toonbanken afscheidingen gemaakt ten behoeve van de officieren. De uniform onderscheidt op duidelijke wijze den officier: passament-versiering om de pet, idem om den arm, ook van de overkleeding. Rangdistinctieven op de schouders. In het bijzonder de steeds gedragen lederen koppel met bandelier. Voor de 6 graden (4 onderofficiersgraden, de korporaals en vrijwilligers eerste klasse) is het distinctief op de linker bovenmouw aangebracht (voor allen olijfkleurig laken op een blauwen achtergrond).

De eerbewijzen worden voor de officieren stram en correct uitgevoerd, zoowel door de schildwachten als door den wandelenden man. Voor de onderofficieren behoeft de groet niet te worden toegebracht.

Door het stram uitgevoerde presenteeren van het geweer wordt niet alleen een eerbewijs verricht, doch inderdaad aan den betrokken

officier eer bewezen. De handgreep der Franschen en der Belgen, voor den officier gebracht, waarbij het geweer in de rechter schouderholte wordt opgeheven, vormt, door het in het jongste reglement voorgeschreven omhoog (horizontaal) brengen van den linkerarm met uitgestrekte hand tegen het geweer en het opheffen van het hoofd „d'un mouvement vif et décidé”, eveneens een werkelijk erbewijs.

Opmerkelijk is, dat aan nauwkeurige inspectiën als middel tot handhaving der discipline en het in orde houden van het kostbare materieel, een groote waarde wordt toegekend. De inspectie vormt a.h.w. een ritus, waarin tijdens de inspectie het geweer, de sabel, het pistool of de signaaltrompet, dan wel de patroontassen gehouden moet worden en de beweging, die de man moet maken om het geinspecteerde geheel te laten zien, zijn nauwkeurig voorgeschreven. Ook het uitpakken der uitrusting, zoowel op het nachtleger als elders, is nauwkeurig geregeld. Laat men in het terrein den man zijn uitrusting uitpakken, dan is met één oogopslag de inspectie mogelijk. In de tuchtklasse moet de uitrusting overdag steeds op het nachtleger uitgepakt liggen, zoodat voortdurende inspectie door alle meerderen mogelijk is.

De man is steeds goed gekleed, goed geschoren en draagt de benedenzijde van het hoofdhaar kort.

De Comp. Cdt. kan aan vrijheidsstraffen alleen stadsarrest opleggen. Er zijn 3 soorten krijgsraden. De auditeur-militair bepaalt, welke krijgsraad bevoegd is.

De zg. „Summary court”, d.i. een officier van het regiment, a.h.w. als officier-commissaris met strafrechterlijke bevoegdheid, kan gevangenisstraf tot 3 maanden opleggen.

De „Special Court”, bestaande uit 5 officieren, heeft strafbevoegdheid voor de delicten, waar max. 6 maanden gevangenisstraf op staat.

Alle zwaardere straffen worden opgelegd door het „General court”, bestaande uit 5—13 officieren.

De straffen tot 6 maanden worden ondergaan in de militaire gevangenis te Coblenz, die boven 6 maanden in de Ver. Staten. Bij het transport, dat 8 October van het Casualty Depot naar de Vereenigde Staten vertrok, waren elf veroordeelden met $\frac{1}{2}$ tot 5 jaar gevangenisstraf.

II. D. *Moraliteit en Religie.*

De Noord-Amerikaan schijnt veelal zeer religieus denkend. Men voelt, dat bij velen nog de godsdienstige geest, die der oud-Nederlandsche nederzettingen in Nieuw-Amsterdam en die van de Pilgrim Fathers met zijn ietwat dogmatischen ondertoon, is terug te vinden. Van den anderen kant is het opvallend, dat de kerkparade, die men in het vrijwilligersleger op gelijksoortige wijze als in het Engelsche zou verwachten, niet wordt gehouden.

Sinds den oorlog heeft men krachtig het particuliere initiatief van de Y. M. C. A. (Anglikaansch), de Knights of Columbus (Roomsche-Kath.) en het Leger des Heils gesteund.

Voor den Katholieken Amerikaanschen soldaat is een kerkboek voor gebruik te velde aanwezig, evenals zulks h. t. l. het geval is. Ook voor de Anglikaansche soldaten zijn boekjes opgemaakt, waarin naast het Nieuwe Testament ook de gebruikelijke gezangen en een deel der psalmen te vinden is. De vraag rijst, of niet, met instemming der Kerken in Nederland, aan de veldpredikers de gelegenheid ware te geven, om over soortgelijke, in onderling overleg op te maken, boeken, te beschikken. Tot dusverre waren 97 (chaplains (veldpredikers en aalmoezeniers) in het leger. De nieuwe reorganisatiewet voorziet in een sterkte van 250 chaplains, d. i. 1 op elke 1200 officieren en manschappen. Tot deze chaplains behooren 70 % veldpredikers en 25 % aalmoezeniers. Alle nieuw aangestelden moesten tijdens den oorlog als officier hebben gediend.

Men ziet evenwel de donkere zijde van het vrijwilligersleger, wanneer men op den Zaterdag, den dag van uitbetaling der tractementen, enkele manschappen op den openbaren weg ontmoet, die in kennelijken staat van dronkenschap zijn en er reeds des namiddags zelfs in goede restaurants waarneemt achter de wijnflesch en in gezelschap van vrouwen van verdachte moraliteit. Wij moesten dan ook vernemen, dat het kwaad der prostitutie in het leger en in het bijzonder zijne gevolgen aan de tot 15 % der sterkte per jaar voorkomende venerische ziekten, zeer nauw samenhangen met de fluctuatien in den dollarkoers. Waartegenover echter stonden maatregelen, door de autoriteiten genomen tegenover de Duitsche vrouwen, door armoede zich tot het bedrijf leenende, hetgeen intusschen niet wegneemt, dat een groote reconvallescenten-inrichting was ingericht alleen ten dienste van herstellenden aan de hier bedoelde ziekte, en dat in elke kazerne een prophylactisch station bestaat, waarvan de man *verplicht is zoowel preventief* als repressief gebruik te maken. Het eerste doet uit moreel als ethisch oogpunt wel zeer pijnlijk aan.

II H. Administratie.

De comp. bureelen zijn behoorlijk van het noodige voor de administratie voorzien. Per comp. bureau zijn 2 schrijfmachines in gebruik. Te velde wordt daarvan 1 medegevoerd.

Alle orders, staten, enz. waren dan ook met de machine geschreven en dus leesbaar. De voortdurende wisseling van personeel in de onderdeelen maakt een model van zakboekjes (service record) noodzakelijk. Daarin wordt de beoordeeling van den man door de achtereenvolgende chefs vermeld, voorts zijn straffen, opleiding, examens, detachering, enz. Bij het intreden in een ander verband is de nieuwe chef dus vrij volledig ingelicht. Van elken man wordt een indentificatie-kaart opgemaakt door de zorg van den geneeskundigen dienst. Deze kaart bevat onder meer de afdrukken der 10 vin-

gertoppen, zoomede van de 4 vingers resp. van linker- en rechterhand tegelijk.

Een qualificatie-kaart bevat algemeene gegevens betreffende zijn persoon.

Elk soldaat heeft onder zijne berusting een betalingsboekje in hoef.

Ook is het zorgvuldig aanhouden van indeelingsborden noodig waarop de namen op afneembare aluminium of lederen strooken zijn aangegeven.

II R. Opleidingsscholen, bijzondere instellingen, enz.

a. Korpschool (Unit-school). In elke kazerne is eene school voor lager onderwijs.

Het Amerikaansche leger bestaat uit eene agglomeratie van mannen van verschillenden landaard, dikwijls sinds kort in het land vertoevende. Er zijn er, die het Engelsch nauwelijks goed spreken, laat staan schrijven of lezen. De noodzakelijkheid van elementair onderwijs doet zich dus voor. Dit is tevens een middel om vrijwilligers te trekken. Elke leergang duurt 14 weken, waarna een examen volgt tot overgang naar eene volgende klasse. Totaal zijn er in de eenheids-school 5 klassen. Daaraan sluit het onderricht van de *General and Commercial school van het garnizoen*. De lessen hebben plaats van 1—4 nam. Gedurende dien tijd $2 \times \frac{1}{2}$ uur verplichte eigen studie ter voorbereiding voor de lessen.

De beoordeelingen der leerlingen geschiedt wekelijks op gedrukte tabellen, die ook in de klasse worden opgehangen.

b. Algemeene en Handelsschool. (Generaal and Commercial-school). Deze school was gevestigd in het Kaiser Wilhelm Real-gymnasium, in welk gebouw van 17—30 Augustus 1914 het Duitsche groote hoofdkwartier zetelde.

De school is bestemd den man op te leiden tot eene betrekking, die hem niet alleen meer geschikt maakt voor den dienst, maar ook later in de burgermaatschappij, voornamelijk, als bureelambtenaar en boekhouder. De instelling werkt sinds 6 maanden met 400 leerlingen. Les wordt gegeven door 26 leeraren, voor een groot gedeelte Duitschers of personeel, beschikbaar gesteld door de Y. M. C. A. of de Knights of Columbus.

Aan de school werd zelfs voorbereidend onderricht voor het toelatingsexamen tot de Militaire Academie te West Point gegeven. Het grootste aantal leerlingen meldt zich voor typewerk aan. Er waren thans 100 leerling-machineschrijvers in meerdere parallelklassen. In een klasse telden wij 21 schrijfmachines.

Dit onderricht duurt 3 maanden. Het behoeft geen verwondering te wekken, dat bij een dergelijke opleiding het mogelijk is tot zelfs de compagniën enz. steeds te voorzien van goede machineschrijvers.

Voor het onderricht in de vreemde talen o. a. Spaansch en Duitsch wordt de methode toegepast om door middel van phonograafrollen de juiste uitspraak te leeren.

c. Technische school (Mechanical school). Doel: vorming van

goede chauffeurs, die hun machine kennen en kunnen repareren. Ook deze school is uit een ruime beurs opgezet. Zij was nog niet geopend, toen wij haar bezochten. Verscheidene werkplaatsen werden nog in gereedheid gebracht. De kosten van de eerste installatie bedroegen 80.000 dollar. Men deelde ons mede dat al dergelijke uitgaven *niet* later aan Duitschland in rekening worden gebracht.

De bedoeling is tegelijk 450 leerlingen op te nemen en wel 270 voor de kennis en behandeling van motor en auto, de overigen voor andere takken van het machinebedrijf. In de leerwerkplaatsen stonden talloze draaibanken, schaaftbanken, welinrichtingen, enz. Alle leermiddelen schenen voorhanden. De drijfkracht wordt geleverd door 4 dynamo's.

d. De landbouw- (agriculture) school, waar het boerenbedrijf wordt onderwezen en de *ordnance-school*, waar de munitie- en geschutfabrikatie doel van het onderricht is, werden, bij gebrek aan tijd, niet bezocht.

e. Tuchtklasse (Disciplinary barracks). Sinds November 1919 werden hier 850 man aan een strengere tucht onderworpen. De gemiddelde sterkte bedraagt 150 man. Tijdens ons bezoek waren er 180 man. Zij zijn afkomstig van alle wapens (het grootste percentage wordt naar verhouding gegeven door het motorcorps en de hospitaal-soldaten), doch worden gedrild in de infanterie-exercitiën. Doel is: verbetering van den man. Daartoe komt de man eerst in een recruten-ploeg, bij voldoende gedrag komt hij in het 3e peloton, daarna in het 2e en vervolgens in het 1e of model-peloton. De ervaring was, dat 90 % terugkeerde als *verbeterd* soldaat. Vooral een moreele opleiding is daarbij noodig.

De straf van de strengere krijgstuicht van 1—6 maanden wordt door de summary court d.i. de kleine krijgsraad van het regiment opgelegd. Het is de Comp. Cdt. evenwel, die beslist, of deze straf zal worden ondergaan als „hard labour” dan wel in de tuchtklasse.

De kazerne is afgesloten door een hoog, plaatijzeren netwerk.

De man mag de kazerne nooit verlaten. Daarom is de legering in een der uitgestrekte oude forten van Coblenz oordeelkundig gezien, zoodat de man overdag aan pioniersarbeid, tirailleeren, enz. zooveel mogelijk buiten kan worden gebracht, overeenkomstig de Am. opvatting: gevangenen in de open lucht en aan het werk. Den geheelen dag (vanaf 7 uur voorm.) moet zijn uitrusting uitgepakt op het bed liggen, zoodat deze voortdurend door zijn chefs kan worden geïnspecteerd.

De troep marcheert in rij en gelid naar de eettafels en vandaar naar de waschplaats voor het eetgerei.

Typisch is, dat de man in de tuchtklasse nog 15 % meer eten ontvangt dan zijn reeds zoo goed gevoede kamaraden in den troep en zulks, omdat hij zwaarder werk heeft te verrichten. Iedere 5 dagen wordt een warm douchebad verstrekt. De kerkdienst wordt in de kazerne gehouden. De inrichting heeft een eigen kleermakerswerkplaats met Deutsche werklieden. De exercitiën, welke wij zagen uit-

voeren, bestonden uit compagniesschool en handgrepen. Daarbij werden, zonder verder commando, eenige handgrepen opvolgend uitgevoerd. Ook des Zondags wordt geëxerceerd en wel gedurende 1 uur na de kerk.

f. Militaire gevangenis. Deze is uitsluitend bestemd voor Amerikanen, zoomede voor Duitschers, die onder de Amer. rechtspraak vallen, bijv. omdat zij gouvernementsgoederen gestolen hebben, deelnamen aan vechtpartijen met Amerikanen, sterken drank aan militairen verkochten e. d. Er waren 250 gevangenen, waarvan 70 % Duitschers. De gevangenen worden zoo mogelijk overdag *niet opgesloten gehouden*, doch werken in de open lucht: wegen-aanmaak, kazernes schoonmaken, levensmiddelen transporteren, enz. Hun vervoer naar de werkcentra geschiedt in motorvrachtwagens onder bewaking. Bij poging tot ontvluchting wordt geschoten. Elk gevangene krijgt éénmaal per week een warmwaterdouche. In afwijking van de voorschriften ten onzent, bevinden zich als regel 2 man in een cel. Bij het voorbijgaan der officieren stonden de gevangenen, die juist van hun werk thuis kwamen, stil met de armen gekruist over de borst.

V. Slot.

Waar, in hetgeen de Commissie bij het Rijnleger der Ver. Staten gezien heeft, veel is, dat een vrijwilligersleger typeert en zich minder eigent voor militielegers, zijn verschillende zaken hiervoren aangevoerd, welke ook in het algemeen de overweging waard zijn, met name de streng gehandhaafde discipline; de zin voor gezonde traditie; de militaire omgangsvormen in de kazerne, in dienst en buiten dienst; het hoog houden van de positie van den officier.

Straffen bij de Amerikaansche Marine.

De Amerikaansche Minister van Marine heeft, onder dagteekening van 15 November 1920, de navolgende (door ons vertaalde) algemeene order no. 553 uitgevaardigd:

„In aanmerking genomen het hoogstaande peil der manschappen, „waaruit het vrijwillige personeel bij de zeemacht tegenwoordig is „samengesteld, heeft het opleggen van straffen, welke opsluiting op „water en brood of met vermindering van kost medebrengen, hoewel „niet bij de wet verboden, niet langer de instemming van het Departement van Marine.

„Wanneer bij een vonnis de straf van opsluiting met vermindering van kost wordt opgelegd, zal het niet ten uitvoer gelegd worden zonder voorafgaande medewerking van het Departement.”

Ondanks alle respect voor de goede bedoeling, in de circulaire tot uiting gekomen, zouden wij niet gaarne in een gezelschap van ouderwetsche juristen de verdediging van deze in hunne oogen rechtsge-

leerde ketterij op ons willen nemen. De vraag doet zich intusschen voor of de Amerikaansche wetgevende macht op militair-rechtelijk gebied even traag werkt als bij ons. Zoo ja, zou men dan voor zich zien een staaltje van afschaffing van verouderde wetgeving door van hoogerhand gesanctioneerde desuetudo, in den trant als wij gekend hebben ten aanzien van de straf van slagen tijdens en na den oorlog met België? Zie „Eene lijdensgeschiedenis” onder nos. 13 en 14 in M. R. T. II p. 151 v.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

De Invaliditeitswet,

door

MEJ. MR. G. J. STEMBERG,

Hoofdcommies bij het Departement van Arbeid.

Tot die wetten, waarmede het overgrootste deel van het Nederlandsche volk in aanraking komt, behoort zeer zeker de Invaliditeitswet. Ieder toch, die hetzij werkgever, hetzij werknemer is, valt onder de toepassing dier wet en heeft bepalingen daarin neergelegd in acht te nemen. Bovendien zijn tal van ambtenaren bij de uitvoering dier wet betrokken. Kennisneming van den hoofdinhoud dier wet is derhalve voor een ieder van belang.

Daarenboven bevat de wet nog een aantal voorschriften, welke meer in het bijzonder op militairen, zoowel op hen, die tot de zee- als tot de landmacht behooren van toepassing zijn, zoodat een goed begrip van de Invaliditeitswet ook voor hen van nut kan zijn. Ik stel mij daarom voor om allereerst een kort overzicht te geven van den hoofdinhoud van de Invaliditeitswet en daarna nog te wijzen op datgene wat in het bijzonder voor militairen van belang is.

Bij de Invaliditeitswet, wet van 5 Juni 1913 (*Staatsblad* no. 205), welke in zijn geheel op 3 December 1919 in werking trad, is een regeling getroffen nopens de verzekering van arbeiders tegen geldelijke gevolgen van invaliditeit en ouderdom. Zij heeft ten doel, dat de arbeiders, voor het geval hunne arbeidsgeschiktheid tengevolge van ingetreden invaliditeit of ouderdom goeddeels is opgeheven en derhalve hunne inkomsten uit de aanwending van hun arbeidskracht voor het grootste deel of geheel op houden, in het genot komen van een wekelijksche uitkeering. Ter bereiking van dat doel legt de wet den arbeider de verplichting op zich zoodanige uitkeeringen te verzekeren, waarvan de kosten worden betaald in den vorm van premieën, te heffen van de werkgevers van de arbeiders.

Uit deze strekking der wet volgt, dat haar opzet in het wezen der zaak eenvoudig moet zijn. Feitelijk is het onderwerp dan ook uitgeput, wanneer geregeld is:

- 1o. welke personen verplicht zijn zich te verzekeren, hoe die verplichting begint en wanneer zij eindigt;
- 2o. in welke gevallen de verzekerden recht op rente verkrijgen en hoe groot die rente is;

30. welke premiebedragen verschuldigd zijn en hoe de premie moet worden voldaan.

Ter verkrijging van een inzicht in de Invaliditeitswet zullen bovenstaande drie hoofdlijnen in het kort toegelicht worden.

Echter dient er nog wel op gewezen te worden, dat de Invaliditeitswet behalve bovenomschreven hoofddoel, nog een nevendoeel heeft, dat op den duur zeer belangrijk worden kan nl. de zorg, dat door maatregelen van hygienischen en medischen aard, de invaliditeit zooveel mogelijk wordt voorkomen en tegengegaan.

Welke personen zijn verplicht zich te verzekeren?

Ieder, die arbeider is in den zin der wet is verplicht zich tegen de geldelijke gevolgen van invaliditeit en ouderdom te verzekeren (art. 31).

Onder arbeider verstaat de wet ieder, die den leeftijd van 14 jaar bereikt heeft, binnen Nederland in dienst van anderen tegen een loon van niet meer dan *f* 1200 's jaars arbeid verricht en niet in werkelijken militairen dienst is. (art. 4).

In bepaalde gevallen wordt afgezien van den eisch, dat de arbeid in Nederland moet worden verricht. Arbeider is nl. ook degene, die buiten het Rijk arbeid verricht, doch zulks doet in dienst van eene in Nederland gevestigde onderneming, mits hij in Nederland woont, of arbeid verricht als schipper of schepeling op een schip, dat in den regel naar Nederland terugkeert. (art. 5.) Derhalve is b.v. ook arbeider in den zin der Invaliditeitswet, de in Nederland wonende matroos, die in loondienst van de Rotterdamsche Lloyd werkt op een voor de vaart naar Indië dienend schip. Geen onderscheid maakt de wet tuschen mannen en vrouwen, evenmin tuschen Nederlanders en vreemdelingen, zoodat bv. Deutsche bouwvakarbeiders, werkzaam bij een Nederlandschen aannemer, „arbeiders” zijn in den zin der wet. Ook zij, die volgens het algemeen spraakgebruik niet „arbeider” genoemd worden, vallen onder toepassing van de Invaliditeitswet, indien zij aan den hierboven gestelden eisch voldoen, bv. de kantoorbedienden.

Volgens de bepaling van arbeider hiervoor gegeven, is hij, die een loon van meer dan *f* 1200 per jaar verdient, geen arbeider, en derhalve niet verzekeringsplichtig. Gedurende de eerste twee jaren na de invoering van de Invaliditeitswet, derhalve tot 3 December 1921, is echter degene, die aan de overige vereischten voor arbeider voldoet, doch meer dan *f* 1200 maar minder dan *f* 2000 's jaars verdient, ook arbeider in den zin der wet (art. 354).

Op den regel, dat ieder, die arbeider in den zin der wet is, verplicht is zich te verzekeren, kent de wet enkele uitzonderingen.

Niet verzekeringsplichtig is:

1o. De persoon, die op het tijdstip, waarop hij arbeider wordt, reeds den leeftijd van 35 jaar bereikt had (art. 33).

Deze uitzondering heeft een financieelen grondslag. Bij de berekening der kosten der verzekering is er van uitgegaan, dat alle

personen op den leeftijd van 16 jaar in de verzekering komen. Personen, die op lateren leeftijd tot de verzekering toetreden, zouden ten koste van hunne medeverzekerden bevoordeeld worden. Om dit te voorkomen is een uitsluitingsleeftijd vastgesteld. Als regel zal de arbeider hiervan weinig nadeel ondervinden, aangezien het niet vaak zal voorkomen, dat iemand eerst na het 35ste jaar arbeider wordt.

Billijkheidshalve begint deze uitzondering echter eerst te werken na verloop van twee jaren na de volledige inwerkingtreding der Invaliditeitswet, derhalve eerst met 3 December 1921. Tot dien tijd zijn dus ook verplicht zich te verzekeren arbeiders, die reeds 35 jaar oud zijn, mits zij den 65-jarigen leeftijd nog niet bereikt hebben (art. 353). Na dien datum echter zijn de personen, die op ouderen dan 35-jarigen leeftijd arbeider worden, niet meer verplicht zich te verzekeren.

20. De arbeider, aan wien door het Rijk pensioen is verzekerd, alsmede degene, die in dienstbetrekking is bij een publiekrechtelijk lichaam (provincie, gemeente, waterschap) of bij een onderneming, waar hem overeenkomstig door de wet gestelde eischen pensioen verzekerd is (artikelen 35, 36, 38, 39 en 40). Ten aanzien van deze arbeiders wordt het doel der wet reeds bereikt, zoodat verplichte verzekering overbodig is.

30. De arbeider, wiens financiële toestand van dien aard is, dat een verzekering voor hem overbodig is. Hieronder valt de arbeider, die zelf of wiens niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot aangeslagen is in de vermogensbelasting of in de Rijksinkomstenbelasting naar een inkomen van meer dan *f* 2000 (art. 44, 45).

40. De arbeider, die invalide is (art. 34).

In enkele gevallen kent de wet een vrijstelling van den verzekeringsplicht, zoo kan o.a. de arbeider, die het vooruitzicht heeft binnen enkele jaren *f* 2000 per jaar, te verdienen en dat loon te blijven verdienen op zijn verzoek vrijgesteld worden. (art. 52). Zulks zal zich kunnen voordoen ten aanzien van administratief personeel op handelskantoren, bankinstellingen enz.

Aan den arbeider, die verzekeringsplichtig is, wordt een rentekaart uitgereikt (art. 54). De verzekering gaat in op den dag, waarop de eerste rentekaart aanvangt geldig te zijn.

Wie eenmaal verzekerd is, blijft verzekerd, ook al zijn de voorwaarden voor den verzekeringsplicht vervallen. Zoo blijft een arbeider verzekeringsplichtig al is hij van arbeider werkgever geworden.

De arbeider, die niet meer aan de voorwaarden voor den verzekeringsplicht voldoet, kan echter zijn verzekering vervallen verklaren. Dit geschiedt door het afleggen van een verklaring aan den Raad van Arbeid binnen wiens gebied de betrokkene arbeid verricht of woont. Deze verklaring kan behoudens enkele uitzonderingen, eerst afgelegd worden, wanneer de verzekerde sedert zes maanden niet meer voldoet aan de voorwaarden voor den verzekeringsplicht. Zoo

kan dus een arbeider, die zelfstandig vakman geworden is, de verzekering eerst vervallen verklaren, wanneer hij dat beroep gedurende zes maanden uitoefent. Wordt hij later wederom arbeider en verzekeringplichtig dan herleeft de oude verzekering weer. De arbeider echter, die in een dienstbetrekking komt met uitzicht op pensioen, kan de verzekering dadelijk doen vervallen, zoo ook de arbeider, die in de vermogensbelasting aangeslagen wordt of in de Rijksinkomstenbelasting naar een inkomen van meer dan *f* 2000 en de arbeider, die nog geen 34 jaar is.

De verzekerde bv. die krachtens een vrijwillige verbintenis bij land- of zeemacht dienst doet en aan wien gedurende zijn diensttijd door het Rijk pensioen verzekerd is, kan de verzekering vervallen verklaren. Verstandig zal hij echter hieraan niet doen. Verlaat hij den dienst zonder recht op pensioen en op een leeftijd waarop het weer verzekeringplichtig worden uitgesloten is, dan staat hij ingeval van invaliditeit en bij ouderdom geheel onverzorgd.

De verzekering geeft recht op een invaliditeits- en ouderdomsrente voor den verzekerde zelf, een weezenrente voor zijn nagelaten kinderen, een weduwenrente voor zijn nagelaten weduwe.

Om een invaliditeitsrente te kunnen krijgen is noodzakelijk:

- 1o. dat de wachttijd vervuld is (d.w.z. dat over een bepaald aantal weken premie betaald is);
- 2o. het bestaan van invaliditeit.

De wachttijd bedraagt 150 premieweken. Er moet derhalve over tenminste 150 weken premie betaald zijn, wil de verzekerde aanspraak op invaliditeitsrente kunnen maken. De eerste invaliditeitsrente zal dus eerst eind 1922 toegekend kunnen worden.

De wet geeft een lange definitie van het begrip invalide en noemt zoodanig degeen, die niet meer in staat is om met arbeid, die met zijn krachten en bekwaamheid overeenkomt, en die hem met het oog op zijn opleiding en beroep redelijkerwijze opgedragen zou kunnen worden, op de plaats waar hij gewoonlijk werkte, $\frac{1}{3}$ te verdienen van hetgeen lichamelijk en geestelijk gezonde personen, van dezelfde soort en van soortgelijke opleiding aldaar met arbeid gewoonlijk verdienen (artikel 72). Deze bepaling sluit de z.g. beroepsinvaliditeit uit. Niet ieder arbeider dus, die in zijn eigen vak niet meer bruikbaar is, wordt tot de invaliden gerekend. Is een arbeider bijv. wel is waar geheel ongeschikt geworden voor zijn vroegeren arbeid, maar kan hij met anderen voor hem passenden arbeid nog meer dan $\frac{1}{3}$ verdienen van hetgeen een aan hem gelijksoortig lichamelijk en geestelijk gezonde arbeider kan verdienen, dan ontvangt hij geen invaliditeitsrente. Echter mag niet met elken arbeid rekening gehouden worden. In gelijkwaardige vakken moet hij onbruikbaar zijn. Vooral waar het den geschoolden arbeider betreft moet dus gelet worden op de gelijkwaardigheid der beroepen. Zoo zal bv. een machinist, die niet meer in staat is dat vak of een gelijkwaardig vak uit te oefenen, invalide zijn, ook al zou hij bv. als straatveger wellicht nog dienst kunnen doen.

Een verzekerde, die gedurende een half jaar invalide geweest is, doch niet blijvend invalide is, heeft recht op tijdelijke invaliditeitsrente (art. 179). Deze uitkeering zal zich aansluiten bij de uitkeering van ziekgeld ingevolge de Ziektewet. Een arbeider nl., die ook onder de toepassing van de Ziektewet valt, ontvangt, ingeval hij door ziekte ongeschikt is tot werken, ziekgeld, gedurende ten hoogste zes maanden. ¹⁾ Daarna kan hij, zoo er termen voor zijn, een tijdelijke invaliditeitsrente ontvangen.

Een arbeider, die zich zelf invalide maakt of laat maken, heeft, zooals van zelf spreekt, geen recht op rente (art. 79).

De invaliditeitsrente, zoowel de blijvende als de tijdelijke gaat in op den dag, dat de aanvraag daartoe is ingediend. (art. 154).

Het bedrag der invaliditeitsrente is afhankelijk van de betaalde premiën en van den duur der verzekering. De premie, welke voor een verzekerde moet worden betaald, hangt af van de loonklasse, waartoe de arbeider behoort.

Het bedrag der invaliditeitsrente bestaat uit een grondslag en een verhooging. (art. 75).

De grondslag wordt gevonden door het bedrag van de voor of door den verzekerde betaalde premiën met 260 te vermenigvuldigen en te deelen door het aantal weken, dat de verzekering geduurd heeft. De verhooging bedraagt 11,2 % van het totaal bedrag der premiën, echter niet minder dan $\frac{1}{5}$ van den grondslag.

In den grondslag komt het belang van een regelmatige premiebetaling tot uitdrukking. Het bedrag van den grondslag wordt immers kleiner, naarmate onregelmatiger is gestort.

De verhooging is afhankelijk van het totaal bedrag der betaalde premiën en is derhalve grooter, naarmate meer premiën betaald zijn. Voor den verzekerde is het derhalve van belang, zoo regelmatig mogelijk en zoo lang mogelijk premie te betalen.

Een voorbeeld moge de berekening verduidelijken. Een arbeider viel 1 Februari 1920 in de verzekering en door en voor hem wordt gedurende 10 jaren premie betaald over 50 weken per jaar en wel 60 cents per week (loonklasse V).

De verzekering duurde tot 1 Februari 1930, dus 520 weken. De grondslag wordt dan aldus gevonden:

$$260 \times \frac{50 \times 10 \times 0,60}{520} = 150.$$

Het totaal bedrag der betaalde premiën is $50 \times 10 \times 0,60 = f 300$. De verhooging bedraagt 11,2 % van $f 300 = f 33,60$. De jaarlijkse rente bedraagt dus $f 150 + f 33,60 = f 183,60$, wat volgens art. 77, naar boven wordt afgerond in een veelvoud van 26 cents.

Oudere werklieden zullen, vooral in tijden van werkloosheid, dikwijls niet meer geregeld loonarbeid kunnen vinden, bovendien zal

¹⁾ Gelijk bekend, is het nog twijfelachtig of de in 1913 aangenomen Ziektewet zonder ingrijpende wijzigingen zal worden ingevoerd.

ook de stijgende leeftijd hen licht tot werkverzuim kunnen nopen, terwijl ook de langzame vermindering van de gezondheid een verzekerde tot min of meer geregelde gedwongen werkloosheid kan brengen. Aangezien gelijk hiervoren werd gezegd, de grondslag der invaliditeitsrente afhangt van de regelmatige premiebetaling, bestaat voor deze categorieën arbeiders het gevaar, dat indien zij eenmaal een invaliditeitsrente aanvragen zij een lagere rente zullen ontvangen, dan wanneer zij die vroeger aangevraagd hadden. Artikel 76 der wet voorziet in die onbillikheid.

Als algemeene regel wordt gesteld dat de premiën, betaald gedurende de laatste 5 jaar aan de aanvraag der rente voorafgaande, niet medegerekend worden wanneer per jaar tenminste gemiddeld 20 premien betaald zijn. Bij een aanvraag na het 65ste jaar blijven buiten aanmerking de premiën gestort na het 65ste jaar. Zulks geldt echter alleen dan, wanneer de rente tengevolge van die berekening hooger zou worden.

In sommige gevallen wordt aan den verzekerde bovendien geneeskundige behandeling verleend. Het is zoowel in het belang van den verzekerde als in het belang van de maatschappij, dat invaliditeit zooveel mogelijk voorkomen wordt. Indien het nu mogelijk is de invaliditeit door doelmatige geneeskundige behandeling of verpleging te voorkomen, kan den verzekerde geneeskundige behandeling verleend worden of kan hij in een inrichting verpleegd worden. (artt. 99 en 100). De verzekerde moet daartoe zijn toestemming geven, hij kan daartoe niet verplicht worden. Gedurende den tijd, dat hij in die inrichting vertoeft kan aan zijn kinderen of aan zijn echtgenote, indien deze invalide of ouder dan 60 jaar is een uitkeering toegelegd worden, zulks echter alleen indien de verzekerde den invaliditeitswachttijd vervuld heeft. (art. 101). Is de verzekerde in het bezit van een invaliditeitsrente, doch zou de invaliditeit door geneeskundige behandeling of verpleging in een inrichting verminderd of genezen kunnen worden, dan kan de verzekerde daartoe verplicht worden. Is hij niet bereid zich aan een behandeling te onderwerpen, dan staat hij aan intrekking der rente bloot.

Aan de artikelen 99 en 100 heeft de Rijksverzekeringsbank in het afgeloopen jaar reeds toepassing gegeven. Een groot aantal verzekerden werd reeds voor rekening van het invaliditeitsfonds naar sanatoria gezonden, en zal waarschijnlijk hersteld weer in de maatschappij terugkeeren. Het behoeft geen betoog, dat men op die wijze invaliditeit kan tegenhouden en de volksgezondheid krachtig kan dienen. Bij het aanvragen om geneeskundige behandeling voor rekening van het invaliditeitsfonds moet echter in het oog gehouden worden, dat er gegronde hoop op herstel moet bestaan. Neemt men patienten op, voor wie verpleging wel goed zou zijn, doch wier dreigende invaliditeit niet afgewend zal worden, dan wordt de plaats ingenomen van een minder ernstigen patient, die wellicht na eenige maanden ver-

pleging herstellen zou. Vooral bij het plaatsgebrek in onze sanatoria en ziekenhuizen dient zulks in het oog gehouden te worden.

Intrekking van een invaliditeitsrente heeft behalve in het hiervoor genoemde geval ook plaats, wanneer blijkt, dat de verzekerde de invaliditeit opzettelijk veroorzaakt heeft, en wanneer de verzekerde invalide is geworden tengevolge van een misdrijf, waarvoor hij veroordeeld is.

De verzekerde, die den leeftijd van 65 jaar heeft bereikt, heeft recht op ouderdomsrente. Ook de verzekerde, die bij het bereiken van dien leeftijd nog valide is, heeft derhalve recht op deze ouderdomsrente (artikel 74).

In het algemeen is geen wachttijd vereischt. Indien echter de verzekerde op het oogenblik, waarop zijn verzekering is ingegaan, den leeftijd van 35 jaar reeds heeft bereikt of overschreden, heeft hij geen recht op ouderdomsrente, tenzij voor of door hem over ten minste 1248 kalenderweken premiën zijn betaald (art. 372).

Aangezien gedurende het eerste jaar, na het in werking treden der wet alle arbeiders tot den leeftijd van 65 jaar verzekeringsplichtig waren, is, ten einde ook dezen verzekerden in de gelegenheid te stellen een ouderdomsrente te verwerven, voor hen een bijzondere regeling getroffen. De arbeider, die verzekerd werd in het eerste jaar na 3 December 1919, heeft na het bereiken van den leeftijd van 65 jaar recht op ouderdomsrente, zoodra het getal der voor of door hem betaalde premiën bedraagt $\frac{39}{52}$ van het getal der weken, verstreken tusschen 3 December 1919 en den dag, waarop hij den leeftijd van 65 jaar heeft bereikt. Betreft het echter een arbeider, die op 3 December nog geen 60 jaar oud was, dan wordt voor het recht op de hierbedoelde ouderdomsrente vereischt, dat het getal der voor of door hem betaalde premiën bedraagt $\frac{47}{52}$ van het getal weken verstreken tusschen 3 December 1919 en den dag, waarop hij 60 jaar is geworden, vermeerderd met $\frac{39}{52}$ van het getal weken, verstreken tusschen den dag, waarop hij 60 jaar is geworden en den dag, waarop hij den leeftijd van 65 jaar bereikt.

Voor of door den verzekerde, die aanspraak maakt op de hier besproken rente, moeten echter tenminste over 156 kalenderweken premiën betaald zijn. Is dat niet het geval, dan wordt slechts dan rente toegekend, indien de betrokkene aannemelijk maakt, dat hij gedurende tenminste 156 weken volgens de Invaliditeitswet verzekeringsplichtig zou zijn geweest, derhalve arbeid in loondienst heeft verricht, in het tienjarig tijdvak, onmiddellijk voorafgaande aan de vervulling van zijn 65ste jaar (art. 373).

De ouderdomsrente wordt op dezelfde wijze berekend als hiervoor voor de invaliditeitsrente is aangegeven. De rente in het overgangstijdperk bedraagt echter steeds f 156 per jaar.

De kinderen van den verzekerde kunnen in 3 gevallen aanspraak op weezenrente maken;

1o. Na het overlijden van den verzekerden vader, hebben diens kinderen, mits nog geen 14 jaar oud, recht op weezenrente (art. 82).

2o. Na het overlijden van een verzekerde moeder hebben haar kinderen beneden 14 jaar recht op weezenrente, wanneer de kinderen reeds vaderloos zijn, of de moeder kostwinster was (art. 83 1e lid).

De voorwaarde gesteld voor de weezenrente onder 1o en 2o genoemd is, dat òf de vader in het bezit van een rente was, of gedurende 40 weken voor diens verzekering premie betaald is.

Het begrip kinderen wordt ruim genomen.

Daaronder vallen behalve de wettige, ook de natuurlijke, wettig erkende kinderen, doch ook de kinderen, die de verzekerde het laatste jaar bij zich in huis opvoedde en die na zijn of haar dood, geen kostwinner meer hebben b.v. een pleegkind, een kind van een gestorven familielid (art. 83, 2de lid).

3o. De kinderen van een verzekerde moeder hebben na het overlijden van den vader recht op weezenrente, mits over 40 weken premie betaald is. Indien de kinderen mede op grond van het overlijden van den vader recht op een rente zouden hebben, wordt slechts die rente toegekend, welke de hoogste is (art. 84).

Ten aanzien van de weezenrente voor kinderen van verzekerden, wier verzekering is ingegaan in het eerste jaar na 3 December 1919, geldt evenwel een bijzondere regeling. Aan den eisch, dat 40 premien zijn betaald behoeft dan niet voldaan te zijn. De rente wordt reeds toegekend, wanneer het getal der door of voor den verzekerde betaalde premien $15/52$ bedraagt van het geheel der weken, verstreken tusschen den dag, waarop de eerste rentekaart is aangevangen geldig te zijn en den dag, waarop de verzekerde, onderscheidenlijk de vader overleden is met een minimum van 15 premien.

De rente wordt berekend voor alle kinderen tezamen en wordt onverkort uitgekeerd totdat het jongste kind 14 jaar oud is. Ieder kind heeft recht op een gelijk deel der rente; het deel van het kind, dat 14 jaar wordt, komt ten goede aan de andere kinderen (artt. 88 en 89).

Het bedrag der weezenrente is afhankelijk van het bedrag der invaliditeitsrente en bedraagt $6/5$ van den grondslag van de invaliditeitsrente aan den overledene toegekend, of waarop deze recht zou hebben, indien hem die rente met ingang van den dag van het overlijden was toegekend (art. 86).

In het geval sub 3 genoemd, bedraagt de weezenrente $6/5$ van den grondslag van de invaliditeitsrente, welke de moeder op het oogenblik van het overlijden van den vader zou toekomen. In plaats van de weezenrente kan een afkoopsom uitgekeerd worden, indien nl. de weezenrente minder dan *f* 26 per jaar zou bedragen (art. 87).

De weezenrente wordt niet uitgekeerd wanneer van Rijkswegen voor de kinderen gezorgd wordt, zoo b.v. wanneer de kinderen ter beschikking van de Regeering gesteld zijn (art. 90).

In twee gevallen kan een weduwe van een verzekerde aanspraak maken op weduwenrente (artt. 81a—81g).

1o. wanneer zij invalide is en er geen vooruitzicht bestaat op zoodanige toeneming der verloren arbeidskracht, dat zij ophoudt invalide te zijn;

2o. wanneer zij den leeftijd van 60 jaar heeft bereikt.

Als vereischten zijn gesteld, dat de echtgenoot of in het bezit eener invaliditeits- of ouderdomsrente was, of 40 premiën in rekening kan doen brengen.

De eischen der invaliditeit, waaraan de weduwe moet voldoen om aanspraak op weduwenrente te kunnen doen gelden, zijn gelijk aan die gesteld voor invaliditeitsrente en worden mitsdien op dezelfde wijze beoordeeld. De 60-jarige weduwe wordt geacht invalide te zijn.

De weduwe heeft evenwel geen recht op weduwenrente, indien zij huwde met een man, die reeds 60 jaar of ouder is, of die reeds in het bezit van een invaliditeitsrente is, en indien zij hertrouwd is en daarna invalide of 60 jaar wordt.

De weduwenrente wordt op dezelfde wijze berekend als de weezenrente. Zij bedraagt mitsdien $\frac{6}{5}$ van den grondslag van de invaliditeitsrente van den overleden verzekerde.

De weduwen- en weezenrente te zamen mogen niet meer bedragen dan de invaliditeitsrente van den overledene bedroeg of zou hebben bedragen indien hem met ingang van den dag, waarop hij overleed, invaliditeitsrente was toegekend.

De bijzondere regeling, welke ten aanzien van de weezenrente van verzekerden, wier verzekering in het eerste jaar na 3 December 1919 is ingegaan, getroffen is, geldt ook ten aanzien van de weduwenrente voor de weduwen der verzekerden. Na een minimum storting van 15 premiën werd derhalve reeds weduwenrente toegekend.

De kosten der verzekering worden door de werkgevers en de arbeiders te zamen gedragen, door het betalen van premiën. Bij de vaststelling van deze premiën is van de veronderstelling uitgegaan, dat ten aanzien van alle verzekerden de verzekering op den leeftijd van 16 jaar is aangevangen. Daar gedurende de eerste twee jaren na het in werking treden van den verzekeringsplicht zeer vele arbeiders in de verzekering zullen vallen, die ouder dan 16 jaar zijn, spreekt het vanzelf, dat de verzekering van deze oudere arbeiders tegen de premiën, welke naar de vorenbedoelde onderstelling is vastgesteld, tot een groot te kort aanleiding zal geven. Dit te kort wordt door den Staat gedragen. Om deze uitgaven gelijkmatig op de belastingplichtigen te doen drukken, zal dit in 75 jaar tijds door het Rijk aan het invaliditeitsfonds voldaan worden. Gedurende 75 jaar geeft de Staat een bijdrage van $21\frac{1}{2}$ millioen gulden.

De te betalen premie is verschillend naar gelang van de loonklasse, waartoe de arbeider behoort.

Er zijn 5 loonklassen.

In loonklasse I vallen de arbeiders met een jaarlijksch inkomen van minder dan *f* 240.

In loonklasse II zij, met een jaarlijksch inkomen van *f* 240—*f* 400.

In loonklasse III zij, met een jaarlijksch inkomen van *f* 400—*f* 600.

In loonklasse IV zij, met een jaarlijksch inkomen van *f* 600—*f* 900.

In loonklasse V zij, met een jaarlijksch inkomen van *f* 900 en meer.

Bij Koninklijk besluit van 21 November 1919 Stbl. no. 761 is aangewezen tot welke loonklasse de verschillende groepen van arbeiders behooren. Daarbij heeft een groepsgewijze indeeling plaats gehad. Als regel vallen alle arbeiders, werkzaam in de verschillende beroepen ouder dan 21 jaar in de 5de loonklasse.

In een enkel geval heeft echter de premiebetaling niet plaats volgens de indeeling in het loonklassenbesluit doch volgens het werkelijk verdiende loon. Indien nu een arbeider een vast eens en vooral bepaald loon verdient en de dienstbetrekking zijn geheele arbeidskracht in beslag neemt, dan behoort hij tot de loonklasse, waarin hij volgens het verdiende loon zou vallen. Een kantoorklerk oud 19 jaar bv. die *f* 1200 's jaars verdient, valt in de 5de loonklasse, niettegenstaande hij volgens het loonklassenbesluit in de 4de loonklasse ingedeeld is.

De premie bedraagt voor loonklasse	I	25 cent.
	II	30 „
	III	40 „
	IV	50 „
	V	60 „

Zij is verschuldigd over een kalenderweek, waaronder verstaan wordt de tijdsruimte van Zondag—Zondag.

In enkele gevallen zijn echter dagpremiën toegelaten. Voor arbeiders, wier dienstbetrekking voor minder dan 4 dagen is aangegaan en korter dan vier dagen duurt en voor arbeiders, die in den regel in dezelfde kalenderweek niet langer dan drie dagen in dienst van denzelfden werkgever werkzaam zijn, kan door middel van een dagpremie betaald worden. Hieronder vallen bv. huisnaaisters, schoonmaaksters, losse arbeiders, die een of twee dagen in de week bij een zelfden werkgever arbeiden enz.

Volgens de wet kan de premie in geld of in zegels betaald worden. Voorloopig echter kan de premie slechts door middel van weekzegels, die in de waarden van 25, 30, 40, 50, 60 cent en dagzegels, die in de waarden van 7,5, 10 en 12,5 cent aan de postkantoren en de kantoren van de Raden van Arbeid en bij daartoe aangestelde depothouders verkrijgbaar zijn, voldaan worden. Deze zegels moeten geplakt worden op een rentekaart. In dit stelsel heeft de premiebetaling plaats zonder eenige inmenging van welke autoriteit dan ook. De

zegels hebben een tweeledig doel; zij dienen als bewijs van betaling der premie, doch stellen tevens de aanspraken van den verzekerde vast.

Ook de rentekaart vervult een belangrijke rol. De verzekering vangt aan op den dag, dat de eerste rentekaart werd opgemaakt. Tevens is de rentekaart het bewijsstuk der betaalde premiën en is het stuk, waaruit later de renten berekend zullen worden. Zij moet dus zorgvuldig bewaard blijven.

Is de rentekaart vol met zegels geplakt, of is de duur waarvoor zij geldt, (in het algemeen is de duur op 1 jaar gesteld), verstreken, dan moet zij ingeruild worden voor een nieuwe.

Op den arbeider zelf rust de verplichting zorg te dragen, dat hem een rentekaart wordt uitgereikt. Hij moet zich daartoe bij den Raad van Arbeid, binnen wiens gebied hij werkt, opgeven.

De werkgever moet de premie betalen. Hij mag deze niet van het loon van een arbeider afhouden ook niet eenig deel er van.

De premiebetaling, dus het plakken van het zegel, moet bij iedere loonsbetaling geschieden. De arbeider moet daartoe zijn rentekaart overleggen. Doet hij dit niet, dan behoeft de werkgever geen loon uit te betalen. Nadat het zegel op de kaart geplakt is, moet het dagteekend worden.

Door verschillende strafbepalingen hoopt de wetgever een juiste naleving der Invaliditeitswet te verzekeren. Zoo is de verplichting om premie te betalen en de zegels te dagteekenen door een strafbepaling gesanctionneerd. (*f* 3 per week, waarover de werkgever de verplichting niet nakomt.) Voorts is het geven van onware inlichtingen strafbaar. Strafbaar is de arbeider, die zich niet aanmeldt bij den Raad van Arbeid en binnen 14 dagen, nadat hij arbeider geworden is. Het grootste deel der uitvoering van de Invaliditeitswet is aan de Raden van Arbeid opgedragen. Deze zorgen voor de inschrijving van de verzekeringsplichtigen, het opmaken en uitreiken van rentekaarten. Hun is de controle op de juiste premiebetaling opgedragen. Aanvragen om renten worden bij de Raden van Arbeid ingediend. Het bestuur der Rijksverzekeringsbank evenwel kent de renten toe.

Wat hebben nu de militairen en de militaire autoriteiten met de uitvoering der Invaliditeitswet te maken, zal men zich afvragen. Dat deze bij de toepassing der Invaliditeitswet betrokken zijn, vindt zijn verklaring hierin, dat de dienstplichtigen en de vrijwilligers van vandaag, de verplicht-verzekerden, de arbeiders in loondienst van gisteren zijn.

Bij de bespreking van de bijzondere bepalingen op dit onderwerp betrekking hebbende, moet al dadelijk een splitsing gemaakt worden in twee groepen: nl.:

1o. Zij, die krachtens een vrijwillige verbintenis bij land- of zeemacht dienst doen, de z.g. vrijwilligers dus en,

20. Zij, die krachtens de wet in werkelijken dienst zijn m.a.w. de dienstplichtigen.

De positie van vrijwilligers kan vergeleken worden met die van arbeiders, voor wie een bijzondere pensioenregeling geldt en die deswege niet verzekeringsplichtig zijn, b.v. met personen in dienst van het Rijk, aan wie door het Rijk pensioen verzekerd is of met personen in dienst van een waterschap met een door de Koningin goedgekeurde pensioenregeling.

Zoolang de vrijwilligers dienen kan men zeggen, dat zij buiten de Invaliditeitswet vallen.

Doch nu verlaat een vrijwilliger den dienst. Wat dan?

Hij kan den dienst verlaten met recht op pensioen of zonder recht op pensioen.

Verlaat hij den dienst met recht op pensioen voor onbepaalden tijd, dan geschiedt er niets. Doch verlaat hij den dienst zonder recht op pensioen voor onbepaalden tijd, dan moet het Rijk aan de Bank de voor dien vrijwilliger benoodigde wiskundige reserve betalen en wordt de vrijwilliger, indien hij op het tijdstip, dat hij in dienst kwam niet reeds verplicht verzekerd was, geacht gedurende zijn geheelen diensttijd verplicht verzekerd geweest te zijn. Een dergelijke regeling werd billijk geacht, omdat vrijwilligers vaak in dienst komen op een leeftijd, dat zij nog niet in loondienst arbeid verrichten. Aan het bestuur der Bank moet mededeeling van het ontslag zonder recht op pensioen gedaan worden. Het bestuur stelt dan de reserve vast. De regelen voor die vaststelling zijn te vinden in het Kon. besluit van 28 November 1919 Stbl. no. 791 (artt. 13—16).

Het kan voorkomen dat de vrijwilliger op het oogenblik, dat hij in dienst komt, reeds verplicht verzekerd was. In dat geval behoeft hij gedurende zijn diensttijd geen premie te betalen. Doet hij dit toch, dan krijgt hij later bij ontslag uit den militairen dienst de premien terug. Zij tellen noch voor de renteberekening noch voor den wachttijd mede.

Ik wil hier nog even de aandacht op het volgende vestigen. Een vrijwilliger, die verplicht verzekerd is, op het tijdstip, dat hij in dienst komt, kan gedurende zijn diensttijd de verklaring afleggen, dat hij de verzekering als vervallen beschouwt. Dit is echter niet in zijn belang. Verlaat hij den dienst zonder recht op pensioen voor onbepaalden tijd, wanneer hij ouder dan 35 jaar is, dan kan hij niet meer in de verplichte verzekering opgenomen worden. Hij heeft geen pensioen wegens zijn vrijwilligen dienst en valt niet meer onder de Invaliditeitswet, zoodat hij ingeval van invaliditeit of in geval van ouderdom onverzorgd staat. Den vrijwilligers wordt derhalve aangeraden de verzekering te laten voortduren.

Hetgeen hier ten aanzien van vrijwilligers is medegedeeld, geldt niet voor hen, die bij het aangaan van de vrijwillige verbintenis in het genot van een voor onbepaalden tijd toegekend pensioen zijn; noch voor de reserve, noch voor hen, die voor den rang van officier worden opgeleid of dien rang hebben verkregen. Ook geldt zulks

niet voor hen, die uit den vrijwilligen dienst overgaan naar een werkkring, waarin hun door het Rijk pensioen is verzekerd (art. 222). Het doel der wet toch is ten aanzien van de hierbedoelde categorieën reeds op andere wijze bereikt.

De werkkring, waarin door het Rijk pensioen is verzekerd moet onmiddellijk aan den dienst als vrijwilliger aansluiten.

Naast de vrijwillig dienenden staan de dienstplichtigen.

De wetgever heeft gewild, dat voor den verzekerden geen nadeel zou ontstaan uit het vervullen van hun dienstplicht. Daarom is bepaald, dat het Rijk voor hen de premie betaalt. Om nu evenwel te voorkomen, dat iemand, die binnenkort zijn dienstplicht moet vervullen, nog in loondienst gaat werken, om zoodoende verder op kosten van het Rijk verzekerd te zijn, is de voorwaarde gesteld, dat de verzekerde gedurende de laatste drie maanden voor zijn opkomst verzekerd was. Naar mijne meening behooren hier de 3 maanden op de gewone wijze berekend te worden, zoodat iemand, die op 3 December 1919 verzekeringsplichtig werd, eerst op 3 Maart 1920 gezegd kan worden gedurende 3 maanden verzekerd te zijn geweest. De vrees, dat iemand in loondienst zou gaan werken om verder op kosten van het Rijk verzekerd te zijn, behoeft thans niet meer te bestaan, omdat het Rijk slechts premie in de tweede loonklasse betaalt; de meeste arbeiders zullen, wanneer zij in dienst komen wel reeds tot een hoogere loonklasse behooren.

Verder moet de dienstplichtige, wil het Rijk premie voor hem betalen, op het tijdstip, waarop hij in dienst komt, niet ontheven zijn van de verplichting om premie te betalen en ten minste een geheele kalenderweek onafgebroken in dienst blijven (art. 222). Het gevolg van dit laatste vereischte is, dat een verzekerde, die op Woensdag in dienst komt, tot Zaterdag over een week moet dienen, wil hij aanspraak op premiebetaling door het Rijk kunnen maken. Komt de verzekerde echter op een Maandag onder de wapenen, dan wordt de kalenderweek, waarin hij opkomt, geacht op Maandag aangevangen te zijn.

De Raad van Arbeid stelt vast of de dienstplichtige aan de eerstgenoemde voorwaarden voldaan heeft (art. 224). De dienstplichtige moet daartoe aan den Raad, die hem zijn laatste rentekaart uitreikte, het verzoek doen, onder opgave van den datum van opkomst in werkelijken dienst. Zijn rentekaart moet daarbij overgelegd worden. Aangezien de dienstplichtigen vaak hiermede niet bekend zullen zijn, verdient het aanbeveling, dat zij hierop in dienst gewezen worden en dat hun bij de indiening van het verzoek zoo noodig hulp verleend wordt (Zie o.a. K. B. 27 Dec. '19, Stbl. 990, 1 V. K. M. XVI, artt. 57 t/m 60, en Legerorder 1920, no. 121). Weigert de Raad van Arbeid vorenbedoelde vaststelling, dan kan de dienstplichtige in beroep gaan bij den bevoegden Raad van Beroep, eventueel in hooger beroep bij den Centralen Raad. De termijn van beroep is een maand.

Is eenmaal vastgesteld dat de dienstplichtige aan bovengenoemde

voorwaarden voldoet, dan wordt hem een militair premiecertificaat uitgereikt. Dit certificaat is voor hem van veel waarde, omdat ten slotte het bestuur der Rijksverzekeringsbank daaruit het aantal premiën, dat het Rijk aan het invaliditeitsfonds moet betalen, berekent.

Dit certificaat wordt uitgereikt bij:

1. ontslag uit den dienst;
2. vertrek met verlof van niet korter dan een maand;
3. het aangaan van een verbintenis als vrijwilliger.

Aangezien dit certificaat moet dienen als grondslag voor de premieberekening gedurende den diensttijd, moet daaruit nauwkeurig het aantal weken, dat de verzekerde in werkelijken dienst doorbracht, blijken. Vandaar dat de militaire autoriteiten allerlei data in verband met den diensttijd van den verzekerde moeten aantekenen, als b.v. datum en dag der week van opkomst, van ontslag, van het gaan met verlof van niet korter dan een maand enz. (zie art. 6 K. B. van 27 Dec. 1919, Stbl. no. 990). In het oog gehouden moet worden, dat verlof van niet langer dan 4 dagen geacht wordt in werkelijken dienst te zijn doorgebracht. De wetgever was terecht van oordeel, dat een verzekerde, die 4 dagen met verlof gaat, gedurende die enkele dagen niet in loondienst gaat werken. Telden die dagen nu niet voor de berekening van den tijd in werkelijken dienst doorgebracht mede, dan zou de verzekerde schade lijden, daarom moet het verband met het Rijk gedurende die enkele dagen niet verbroken worden. Bij verlof van langeren duur wordt de verzekerde geacht in loondienst te kunnen werken; zijn werkgever betaalt dan de premie, zoodat in dat geval de band met het Rijk verbroken worden kan.

Ondergaat een dienstplichtige gevangenisstraf, hechtenis, militaire gevangenisstraf of militaire detentie, dan wordt hij geacht niet in werkelijken dienst te zijn en is het Rijk niet tot premiebetaling gehouden.

Het premiecertificaat wordt opgemaakt door de militaire autoriteit d.i. voor de dienstplichtigen bij de landmacht dienende, de korpscommandant; voor de dienstplichtigen bij de zeemacht dienende, de Chef van het Bureau Zeemilitie te Willemsoord. Het model van dat certificaat werd vastgesteld bij meergenoemd Kon. besluit. De dienstplichtige, die tegen den inhoud van het certificaat bezwaar heeft, of bij weigeren van afgifte daarvan van oordeel is, dat hem een certificaat uitgereikt moest worden, kan bij bovengenoemde militaire autoriteit schriftelijk zijn bezwaren inbrengen binnen 14 dagen na de uitreiking of weigering der uitreiking. Indien hij zulks wenscht, wordt hem gelegenheid gegeven zijn bezwaren mondeling toe te lichten. De militaire autoriteit beslist binnen een maand na indiening der bezwaren.

De uitreiking van het certificaat geschiedt bij het ontslag. Dit behoeft niet op den dag van het ontslag te zijn. De militaire autoriteit moet echter zorg dragen, dat hij het zoo spoedig mogelijk na het ontslag ontvangt, indien uitreiking bij het ontslag niet mogelijk is.

Over de vraag, wanneer een verzekerde krachtens de wet in werkelijken dienst, dus dienstplichtig is, geven de militaire wetten, als de Militiewet, Landweernet, Landstormwet uitsluitel. Zoo vallen de verzekerden, die, hoewel dienstplichtig een vrijwillige verbintenis hebben aangegaan, als bedoeld in art. 7 der Militiewet, art. 9, 2de lid, der Landweernet en art. 8, 1ste en 4de lid der Landstormwet, niet langer onder de dienstplichtigen bedoeld in art. 223 der Invaliditeitswet. Op hen is dan van toepassing hetgeen hiervoor ten aanzien van de vrijwilligers is medegedeeld. Hiertoe behooren b.v.:

- milicien-hoefsmid bij de infanterie;
- milicien-smid-bankwerker bij de oefeninghouwitser-compagnie;
- verzorger bij den rijkspostduivendienst;
- vrijwilliger van de exploitatie-compagnie van het regiment genietroepen;

Daarentegen blijft wel tot de dienstplichtigen behooren degeen, die na den gewonen duur in werkelijken dienst blijft krachtens eenvoudige beschikbaarstelling of aanmelding (b.v. administratietroepen) of krachtens een met een anderen dienstplichtige gesloten overeenkomst (blijvend gedeelte). De duur van dien dienst komt bij de opmaking van het premiecertificaat in aanmerking.

Zoo ook wanneer de verzekerde langer in werkelijken dienst blijft in verband met straf of ziekte, in dienst is wegens het niet naleven van een wetsbepaling of vrijwillig in werkelijken dienst is.

Gaat een dienstplichtige over tot vrijwilligen dienst dan wordt hem een militair premiecertificaat uitgereikt en valt hij verder onder toepassing van de bepalingen der Invaliditeitswet voor vrijwilligers geldende. Wordt omgekeerd een vrijwilliger overgebracht in de positie van dienstplichtige, dan gelden voor hem de bepalingen voor dienstplichtigen van kracht, terwijl eventueel aan de Bank reserve over den tijd als vrijwilliger doorgebracht betaald moet worden.

De dienstplichtige, die in het bezit van een militair premiecertificaat is, moet dit zorgvuldig bewaren. Uit het vorenstaande is duidelijk gebleken, welke waarde dit voor hem heeft, zijn renteaanspraken hangen er mede van af, ook voor den wachttijd heeft het beteekenis. Een geldigheidsduur van het certificaat is niet bepaald. Wel echter houdt de wet in, dat de verzekerde dit de eerste maal, dat hij zijn rentekaart aan den Raad van Arbeid inlevert, daarbij overlegt (art. 304). De rentekaart moet zooals hierboven gezegd is. ingeleverd worden, wanneer zij vol met zegels geplakt is, en wanneer de duur, waarvoor zij geldt, verstreken is. Zendt dus de verzekerde zijn rentekaart in, dan voegt hij het militair premiecertificaat daarbij. Heeft hij om de een of andere reden geen rentekaart, dan zendt hij het premiecertificaat zonder rentekaart in. Het is mogelijk, dat de rentekaart van den verzekerde afloopt, terwijl hij in dienst is; hij moet er dan toch voor zorg dragen, al is hij in dienst en al heeft hij dus op dat oogenblik geen nieuwe rentekaart noodig, de rentekaart ter inwisseling op te zenden aan den Raad van Arbeid.

Een militair premiecertificaat volgt het lot van de rentekaart d.w.z. indien een rentekaart nietig verklaard wordt, omdat de verzekering nietig is, dan is ook het militair premiecertificaat nietig en van onwaarde en behoeft het Rijk geen premie te betalen.

Over het algemeen kan de eerste rentekaart gedurende een jaar na het opmaken nietig verklaard worden. Het geval kan zich dus voordoen, dat ten aanzien van een verzekerde, aan wien een rentekaart werd uitgereikt en die gedurende ruim 3 maanden verzekerd was, in werkelijken dienst als dienstplichtige komt en gedurende b.v. 4 maanden dient en den dienst met een militair premiecertificaat verlaat, daarna door den Raad van Arbeid beslist wordt, dat hij niet verzekeringsplichtig was en de verzekering en de rentekaart dus nietig verklaard worden. Het premiecertificaat is dan van onwaarde. Valt de beslissing omtrent de nietigheid der verzekering nog gedurende den diensttijd, dan behoeft geen certificaat uitgereikt te worden.

Volledigheidshalve wil ik er nog op wijzen, dat de dienstplichtige, die den 34-jarigen leeftijd nog niet bereikt heeft, na zijn opkomst onder de wapenen de verklaring kan afleggen, dat hij de verzekering als vervallen beschouwt. Is hij ouder dan 35 jaar, dan kan hij die verklaring eerst afleggen, indien hij gedurende 6 maanden in dienst is. Hoewel wellicht verzekerden hiertoe geneigd zullen zijn, omdat het Rijk slechts premie in de 2de loonklasse betaalt, is een dergelijke handelwijze toch niet in het belang van den verzekerde en diens gezin. Heeft de verzekerde de vervallenverklaring niet afgelegd en overlijdt hij in dienst, dan ontvangen zijn kinderen weezenrente; heeft hij de vervallenverklaring afgelegd, dan ontvangen zij niets. Daar komt bij, dat hoogst waarschijnlijk de dienstplichtige na zijn diensttijd weer in loondienst zal gaan werken en weer verzekeringsplichtig zal worden. Zijn vroegere verzekering herleeft dan weer; doch aangezien hij de vervallenverklaring heeft afgelegd, heeft de Staat geen premie voor hem betaald, en moet hij zelf den tijd gedurende welke de verzekering vervallen was, inkoopden. Doet hij dit niet dan wordt onmiddellijk zijn eventuele rente gedrukt. Naar bovendien vernomen wordt, zal bij een wijziging der Invaliditeitswet de loonklasse, waarin het Rijk voor militairen premie betaalt, wel verhoogd worden.

Ten slotte zij hier nog een bepaling uit de Invaliditeitswet medegedeeld, die met het bovenstaande eigenlijk niet in verband staat n.l. dat militairen voor overtredingen der Invaliditeitswet terechtstaan voor den burgerlijken rechter. Zulks is bepaald ter bevordering van de eenheid der toepassing van de wet. Een militair, die voor zijn dienstbode geen of niet voldoende premie betaald, staat dus voor den burgerlijken rechter terecht. ¹⁾

---

¹⁾ Wij kunnen ons met dit voorschrift niet vereenigen en herinneren aan hetgeen wij dienaangaande schreven op blz. 323 en 324 van den vorigen jaargang.
Red. M. R. T.

In het voorgaande hoop ik eenig beeld gegeven te hebben van de hoofdbepalingen der Invaliditeitswet, voor zoover daarvan kennisneming voor militairen van belang is. Op volledigheid maakt de uiteenzetting echter geenszins aanspraak.

Militaire Tuchtraden. ¹⁾

door

P. J. STIGTER,

kapitein der infanterie.

Wanneer het wetsontwerp betreffende de invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht in de Staten-Generaal behandeld zal worden, dan zal daarbij gesproken worden over Militaire Tuchtraden. Aangezien de kans bestaat, dat deze behandeling binnen afzienbaren tijd zal plaats vinden — de minister van justitie heeft te kennen gegeven dat hij hoopte, dat het hem gegeven mocht zijn dit wetsontwerp in dit zittingsjaar met de Staten-Generaal af te doen — kan eene korte bespreking van een instituut, dat bij die behandeling in het debat zal worden gebracht, nut hebben.

Wat verstaat men onder Militaire Tuchtraden? Het antwoord op deze vraag is niet zoo eenvoudig. Het begrip „militaire tuchtraden” is immers al even weinig scherp omlijnd als het begrip „men”. Een vaag begrip dus; een instituut, waarnaar in de laatste jaren door meerderen verlangen is uitgesproken, misschien zonder dat zij zich een eenigszins heldere voorstelling hebben gevormd van wat zij wenschten.

Wat is de oorzaak van dit verlangen geweest? Hierop is het antwoord gemakkelijk genoeg. Het is met één woord te geven: *wantrouwen*. Wantrouwen tegenover de tot straffen bevoegde meerderen, wantrouwen ten aanzien van hun kennis, inzicht, rechtschapenheid, zelfbeheersching; wantrouwen ten aanzien van het bij die meerderen aanwezig zijn van factoren, die schadelijk werken, het ontbreken van factoren, wier aanwezigheid juist geëischt wordt.

In hoeverre dit wantrouwen gerechtvaardigd is, zou alleen beoordeeld kunnen worden, wanneer wij over eene groote hoeveelheid feitenmateriaal beschikten, dat op zoodanige wijze verzameld was, dat het met eenig vertrouwen als basis voor onze conclusie aanvaard kon worden. Zulk een feitenmateriaal staat niet ter beschikking. Ook niet aan hen, die om tuchtraden vragen. Doch laten wij aanne-

---

¹⁾ Met toestemming van den schrijver en van de redactie overgenomen uit de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 12 Januari 1921 Avondblad B.
Red. M. R. T.

men, dat bij het bestaande systeem van militaire tuchthandhaving fouten gemaakt zijn; laten wij aannemen dat er gerechtvaardigde klachten zijn over de handelwijze van strafopleggende meerderen, en over de behandeling, die zij soms de onder hen geplaatsten hebben doen ondergaan.

Er zijn er inderdaad geweest, de laatste jaren, die aldus gemeend hebben, dat door strafopleggers onrecht is gepleegd, en die daarom geroepen hebben om tuchtraden.

Het idee is niet nieuw. Een voorbeeld van een tuchtraad, die hier te lande lang bestaan heeft, vindt men in den schuttersraad. Het resultaat van de werkzaamheid der schuttersraden is niet bevredigend geweest. In Nederlandsch-Indië werden in Nov. 1798 de straffen, een arrest van acht dagen te boven gaande, onttrokken aan de commandanten en opgedragen aan een Raad van discipline; slechts tot April 1799 werd deze instelling gehandhaafd. Bij de behandeling van het ontwerp-wet op de Krijgstucht in de Tweede Kamer werd op 30 April 1902 door de heeren Duymaer van Twist en Staalman op de invoering van raden van tucht aangedrongen.

De hierbedoelde raden waren college's, die zelf straffen oplegden. Willen zij, die in de laatste jaren op hervorming van het militaire tuchthandhavingssysteem aandrongen, ditzelfde? Het is niet steeds duidelijk. De Bond van Dienstplichtigen verlangde: „Vrijheidsberoving niet meer uitgesproken door één man”. Wij zullen aanemen, dat de bedoeling was, dat vrijheidsberoving slechts door een college zou mogen worden opgelegd. De Onderofficiers-vereeniging „Ons Belang” wenschte: „Onmiddellijke invoering van tuchtraden”. De hoofdbesturen van den Algemeenen Bond van Onderofficieren der Kon. Marine en het Korps Mariniers, den Bond van Onderofficieren-machinedrijvers en -stokers bij de Marine „Voorwaarts”, den Bond van Korporaals der Kon. Marine en den Bond van Minder Marine-Personeel verzochten aan de regeering: „Instelling van Tuchtraden”. Wat al deze vereenigingen onder „tuchtraden” verstonden, zeiden ze niet. Het meest voor de hand ligt echter, dat zij gedacht hebben aan een strafopleggend college.

Ook in het Voorloopig Verslag 2e Kamer op de begroting van oorlog voor het dienstjaar 1919 werd gevraagd om tuchtraden in den zin der vroegere schuttersraden. Het laatst nu vinden wij in het Voorloopig Verslag op het ontwerp-wet tot invoering der Militaire Strafwetten, dat „de vraag of invoering van Raden van Tucht in den vorm van commissies, welke den oplegger eener krijgstuhtelijke straf zullen hebben ter zijde te staan alsnog bij dit ontwerp behoort te geschieden, een punt van ernstige overweging uitgemaakt heeft.” De meerderheid der Bijzondere Commissie, in wier handen het ontwerp was gesteld, heeft zich bepaald tot het stellen van een vraag hieromtrent aan den minister; de minderheid geeft eene wetswijziging en -aanvulling ter overweging. Volgens de door deze minderheid voorgestelde redactie zou de in te stellen tuchtraad eene *commissie van advies* worden naast den strafoplegger.

Kan nu een „tuchtraad” de bezwaren, die men tegen het huidige systeem van tuchthandhaving heeft, wegnemen? 't Zou kunnen zijn. Doch zóó eenvoudig mogen wij de zaak niet bezien. Indien wij deze vraag gaan beantwoorden, dan moeten wij tevens en in onmiddellijk verband daarmee nagaan of door dit middel, dat misschien het eene kwaad zou verminderen, niet anderzijds een veel ernstiger nadeel wordt toegebracht. Dit wordt te veel uit het oog verloren. Zij, die om „tuchtraden” roepen, letten veelal uitsluitend op het persoonlijk belang van hen, op wie de straf wordt toegepast, stellen zich soms de verhoudingen in het leger voor als die in een bedrijf, als die van werknemers en werkgevers, en vergeten dat in het leger het persoonlijk belang ondergeschikt moet zijn aan dat van de gemeenschap.

Het zal duidelijk zijn, dat in een opstel, dat aan beperkte ruimte gebonden is, het vraagstuk van de instelling van tuchtraden niet grondig behandeld kan worden. Want aan de eigenlijke behandeling van dit meer concrete vraagstuk zou moeten voorafgaan eene beschouwing omtrent doel en wezen van de militaire tucht in het algemeen, voorts omtrent de verantwoordelijkheid der commandanten. Dit alles zal hier slechts zeer kort gezegd kunnen worden.

Dit ééne is zeker. De tuchtraad als *strafoplegend* college zou in strijd zijn met alle meer moderne beginselen omtrent tuchthandhaving in een leger; het zou eene reactie zijn in de ergste mate, een terugtred naar een tuchtsysteem zoals dat is beschreven in de eerste paragraaf van de Inleiding van het aloude Reglement van Krijgstucht.

Wat is de militaire tucht naar meer moderne opvatting? Het is kort en goed gezegd in de Memorie van Toelichting op de Wet op de Krijgstucht: „onafgebroken plichtsbetrachting”.

Daartoe moet de soldaat *gebracht* worden, daartoe moet hij worden *opgevoed*; opgevoed tot plichtsgetrouwe gehoorzaamheid, zooals de Minister Sabron het uitdrukte in eene aanschrijving in 1908 tot de legerautoriteiten gericht; opgevoed tot bewuste plichtsvervulling, tot zelfstandig handelen op zoodanige wijze als onder de moeilijkste omstandigheden door het algemeen belang wordt vereischt, niet alleen op commando, doch vooral ook indien geen meerdere tot bevelen in staat is; opgevoed tot zelfverloochening en zelfopoffering wanneer deze door de gemeenschap worden geëischt.

Het wordt door velen onzer officieren zóó ingezien. En er zijn er ook veel, die zich aan die opvoeding der aan hunne zorgen toevertrouwen geven en dit deel van hun taak als het eigenlijk belangrijkste beschouwen, voor wie de goede geest in hunne compagnie een belang is, dat gaat vóór alle andere.

Welke plaats neemt de tuchtstraf daarbij in? Eene uiterst bescheiden. Wat wil men, indien men zich het doel stelt zooals hierboven even aangestipt werd, wat wil men daarbij met de straf? Zij zal slechts aangewend kunnen worden als uiterst middel, indien de andere middelen, die de commandant te zijner beschikking heeft, onvoldoende blijken. Het zal zijn als in het gezin, waar óók de straf

niet steeds ontbeerd kan worden, maar waar zij óók eene heel ondergeschikte plaats inneemt.

Kan nu een „tuchtraad” belast worden met het opleggen van straf? Het antwoord ligt in hetgeen hiervóór gezegd werd. Wanneer men wenscht — en dat zal toch ieder doen, die niet meer staat op de basis van ons Reglement van Krijgstucht van 1815 — dat de tuchthandhaving in ons leger geschiedt door opvoeding tot tucht, dan volgt daaruit, dat dan degeen, in wiens handen die opvoeding gelegd is, ook vrijelijk moet kunnen beschikken over de middelen daartoe, tot welke ook de tuchtstraf behoort.

Reeds enkel omdat hij met die opvoeding belast is. Maar daarbij komt nu ook nog, dat hij voor de tucht in zijne afdeeling *verantwoordelijk* is. Deze verantwoordelijkheid zou men hem niet meer kunnen laten dragen indien men hem de middelen onthield. En wie zou ze dan dragen?

En indien wij nu eens even de vraag terzijde lieten of aan den verantwoordelijken bevelvoerende de strafbevoegdheid zou kunnen worden ontnomen, en eens geheel op zichzelf beschouwden in hoeverre een tuchtraad strafbevoegdheid zou *kunnen* uitoefenen, dan zouden wij toch tot het resultaat komen, dat juist weer omdat de tuchtraad niet met de opvoeding tot tucht belast is — hij dus ook de personen niet kent, niet weet *wat* voor ieder noodig is om hem in de goede richting te brengen — hij daarom juist het meest ongeschikte orgaan is tot het opleggen van straf, dat een deel van de opvoeding van den soldaat uitmaakt.

Indien men dan ook aan een tuchtraad het straffen zou opdragen, dan zou hij óf een *strafrechter* worden, die — naar de beginselen van het oude Reglement van Krijgstucht — de „geringste nalatigheden of mislagen onvermijdelijk zou straffen”, dat wil dus zeggen eene automatische bestraffing van de *feiten* in plaats van aanpassing van den juiststen maatregel aan de *persoon*, zooals de commandant dit kan doen; óf hij zou — wat sommigen misschien willen — een rem worden tegen *alle* straf.

Juist in het oude, starre, doode systeem van „de onvermijdelijke bestraffing” zou de tuchtraad eene plaats kunnen innemen; niet echter in het moderne, levende stelsel, dat gericht is op de individueele vorming der tot de compagnie behoorende personen.

Wij laten nu nog buiten beschouwing de persoonlijke ongeschiktheid van hen, die in den tuchtraad zouden zitting nemen. Men denke maar eens aan het normale geval, dat zich slechts dienstplichtigen van omstreeks 20 jaar onder de wapenen bevinden. Alleen onder het oudere beroepskader, officieren en onderofficieren, zou men er vinden, die opvoedende bekwaamheid bezaten. Hun, die tuchtraden zouden wenschen, omdat de kapitein naar hunne meening geen genoegzame geschiktheid bezit tot het beoordeelen of straf opgelegd moet worden, zij erop gewezen, dat als iemand bij de compagnie geschiktheid daartoe bezit, dit èn door zijne opleiding èn door zijn leeftijd de kapitein is. Laten wij erbij voegen: èn wegens zijne *ver-*

antwoordelijkheid, die daarentegen de tuchtraden niet zouden hebben te dragen.

Volgens art. 2 der Wet op de Krijgstucht zal de militair, die zich heeft schuldig gemaakt aan overtreding van bepaald genoemde artikelen van het Wetboek van Militair Strafrecht, dan wel van eveneens bepaald aangewezen artikelen van het algemeene Wetboek van Strafrecht, deswege disciplinair gestraft worden indien het begane feit „van zóó lichten aard is, dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan”. Het genoemde artikel stempelt voorts tot krijgstuchtelijke vergripen: „alle niet in eenige strafwet omschreven feiten, strijdig met eenig dienstbaar voorschrift, ¹⁾ of *onbestaanbaar met de militaire tucht of orde*”. Wie zal dit een en ander moeten beoordeelen? Wie zal moeten uitmaken of een strafrechtelijk feit in bepaalde gevallen krijgstuchtelijk *kan* worden afgedaan, m.a.w. wanneer dit toelaatbaar is? Wie zal moeten beslissen of eene gedraging al dan niet „onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde”? Dit zal toch wederom alleen opgedragen kunnen worden aan hem die voor die „tucht of orde” verantwoordelijk is en niet aan een tuchtraad, die deze verantwoordelijkheid niet draagt.

Er is door lieden, die eischen, dat „vrijheidsberoving niet meer door één man zou kunnen worden opgelegd”, wel aangevoerd dat deze ééne man, de bevelvoerende, slecht gehumeurd zou kunnen zijn, en zich bij de strafoplegging daardoor wellicht zou laten beïnvloeden. Het argument staat niet hoog; doch wilde men het doen gelden, dan zou men het tegen den alleen-sprekenden rechter in het algemeen moeten doen.

Uit het aangevoerde volgt, dat het opleggen van disciplinaire straf bij de weermacht niet aan tuchtraden zal mogen worden opgedragen.

Mag dan het advies gevolgd worden van de minderheid der „Bijzondere Commissie” uit de Tweede Kamer? Zij wenschte imperatief voorgeschreven te zien, dat de verdachte door den Raad van Tucht steeds zou worden gehoord. Deze Raad zou den tot straffen bevoegden meerdere van advies dienen, nader te regelen — evenals de samenstelling van den Raad — door een Algemeenen Maatregel van Bestuur.

Men ga ook hiertoe niet over. Na hetgeen hiervóór gezegd is, zal het duidelijk zijn dat ook „tuchtraden” in dezen zin verwerpelijk zijn.

Er is maar één juist systeem van tucht brengen en houden in eene militaire eenheid, één systeem, dat in den tegenwoordigen tijd aanvaard kan worden. Het is het hiervóór aangeduide, waarin de commandant in directe betrekking tot zijne onderhebbenden staat,

¹⁾ Lees: dienstbevel of dienstvoorschrift.

ze allen kent en voor ieder afzonderlijk zijne methode van handelen bepaalt. Het zal daarbij dien commandant wel eens kunnen overkomen dat hij omtrent een zijner menschen in het onzekere verkeert. Hij zal dan misschien — aldus is het mij wel gebeurd — het gewenscht achten omtrent de persoonlijkheid van den man inlichtingen in te winnen bij een van diens kameraden of dorpsgenooten. Wil hij dit doen, best. Maar men late hem vrij, absoluut vrij. Men dwinge hem niet advies in te winnen als hij het niet noodig acht. Iedere band, dien men den commandant aanlegt, belemmert hem niet alleen in het gaan in de verkeerde —, maar ook in het zich bewegen in de goede richting.

En laten wij nimmer vergeten: iedere band, dien men den commandant aanlegt, ontnemt hem een deel van zijne verantwoordelijkheid, dien grooten prikkel tot inspanning.

Men heeft geklaagd — het werd hiervóór reeds gezegd —, dat onder het huidige systeem ernstige fouten gemaakt zijn. Ik kan het niet tegenspreken. De heer Hugenholtz heeft op 20 Maart 1918 in de Tweede Kamer gezegd, dat door onoordeelkundige tuchtstraffen „menig jong menschenleven in den grond wordt bedorven”; voorts dat hij „bang was voor de strafopleggers.” De heer K. ter Laan heeft op 5 November van hetzelfde jaar te zelfder plaatse ook niet veel goeds van hen gezegd. Beide afgevaardigden zullen wel bepaalde gevallen op het oog gehad hebben, hunne grieven zullen wel op feiten hebben gesteund.

Ik zou echter deze vraag willen stellen: als een systeem verkeerd wordt toegepast, blijkt daaruit dan dat het systeem niet deugt? De vraag stellen is haar beantwoorden.

Indien het voorkomt dat het huidige systeem door enkelen, door eenigen, verkeerd wordt toegepast, men noeme dan man en paard; men brenge het feit ter kennis van de bevoegde autoriteit; men eische van de laatste dat zij de meest krasse maatregelen neemt tegen den schuldige. Men eische van haar, dat zij alle met strafbevoegdheid bedoelden doordringe, dat zij ook aan dit deel van hun vak dezelfde aandacht hebben te wijden als aan het tactische en het technische. Men eische van haar, dat zij zorg drage dat het door de wet aangenomen systeem goed wordt uitgevoerd. Men blijve daarnaast behouden de ook thans voorgeschreven controle op den strafoplegger door diens chefs en het recht van reclame van den gestrafte.

Maar men werpe niet het systeem op zijde wegens de soms onjuiste uitvoering, om maar luk-raak een ander te grijpen, dat geen waarborg biedt voor een bevredigend resultaat en dat in beginsel reeds foutief gedacht is.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 17 December 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette,
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Mr. H. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Mr. J. P. Sieburgh.

Aangezien beklagde reeds eerder gestraft is wegens eerste desertie, behoort hij thans te worden schuldig verklaard aan tweede desertie. De vraag of de straf wegens eerste desertie is opgelegd overeenkomstig de wettelijke voorschriften, is ten deze niet van belang; het is uitsluitend de vraag of te dier zake straf is opgelegd.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve
appellant,

en

G., oud 21 jaar, geboren te Geldrop, milicien-soldaat bij het 2de
Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's Hertogenbosch, heeft terechtstaan terzake dat hij op 8 November 1919 zijn korps, in garnizoen te Venlo, zonder verlof heeft verlaten en sinds dien tijd zonder verlof en onafgebroken van zijn korps afwezig is gebleven, totdat hij

op 11 November 1919 te Venlo vrijwillig bij zijn korps is teruggekeerd, zulks na reeds op 15 October 1919 krijgstuchtelijk te zijn gestraft wegens eerste desertie in tijd van vrede;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 21 Mei 1920 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde ten laste gelegde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan, met uitzondering evenwel van dat deel der telastlegging, hetwelk luidt: „zulks na reeds op 15 October 1919 krijgstuchtelijk te zijn gestraft wegens eerste desertie in tijd van vrede”, met vrijspraak van gedaagde van dit deel der telastlegging, en heeft verstaan, dat terzake van het aan gedaagde te laste gelegde, voor zoover wettig en overtuigend bewezen, geen recht tot strafvervolging aanwezig is, gedaagde ook van dit deel der telastlegging heeft vrijgesproken en de correctie van gedaagde heeft overgelaten aan den commandeerende-officier, een en ander op grond van de overwegingen, dat de aan gedaagde op 15 October 1919 door zijnen waarnemend-compagnies-commandant opgelegde straf niet als eene bestraffing terzake van eerste desertie is aan te merken, zijnde die straf niet overeenkomstig de desbetreffende wettelijke bepalingen door den militairen rechter opgelegd, en dat het aan gedaagde te laste gelegde, voor zoover wettig en overtuigend bewezen, ingevolge artikel 135 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande ter correctie aan de krijgstucht zal worden overgelaten;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring terecht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid, met dien verstande evenwel, dat ook wettig en overtuigend is bewezen het deel der telastlegging, hetwelk luidt: „zulks na reeds op 15 October 1919 krijgstuchtelijk te zijn gestraft wegens eerste desertie in tijd van vrede”; dat toch uit de op het bij de stukken aanwezige uittreksel uit gedaagdes straflijst voorkomende strafreden, behorende bij de aan gedaagde op 15 October 1919 door zijnen waarnemend-compagnies-commandant opgelegde krijgstuchtelijke straf van veertien dagen provoost blijkt, dat gedaagde destijds zonder verlof langer dan twee dagen van zijn karps afwezig is geweest en zich derhalve, ingevolge het bepaalde in artikel 159 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande, heeft schuldig gemaakt aan desertie, en dat, waar gedaagde te voren niet wegens desertie was gestraft, die ongeoorloofde afwezigheid te recht als „1e desertie” in de strafreden is aangeduid; dat het hier niet van belang is, of de straf terzake van die „1e desertie” is opgelegd overeenkomstig de desbetreffende wettelijke bepalingen, zooals in het vonnis van den Krijgsraad als vereischte wordt gesteld, doch enkel of te dier zake straf is opgelegd;

Overwegende dat het bewezen feit behoort te worden gequalificeerd als: „tweede desertie in tijd van vrede, gepleegd door een soldaat, door, na reeds terzake van eerste desertie te zijn gestraft.

zonder verlof langer dan twee dagen van zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van afwezigheid ten genoegten des rechters te kunnen bewijzen, gevolgd door vrijwillige terugkomst binnen vier weken”;

Overwegende dat derhalve het vonnis, voorzover het bovenvermelde slot der telastlegging niet wettig en overtuigend is bewezen verklaard en voorzover gedaagde daarbij wordt vrijgesproken en zijne correctie aan den commandeerende-officier wordt overgelaten, niet in stand kan blijven;

Gezien de artikelen 74 der Militiewet, 137 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande, 159 van dat Wetboek, zooals het is gewijzigd bij de Wet van 14 Februari 1887 (Staatsblad Nr. 35), 10, 19 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64), 91 van het Wetboek van Strafrecht en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's Hertogenbosch, op 21 Mei 1920 in deze zaak gewezen, voorzover daarbij niet wettig en overtuigend bewezen is verklaard het slot der telastlegging, luidende: „zulks na reeds op 15 October 1919 krijgstuchtelijk te zijn gestraft wegens eerste desertie in tijd van vrede”, ten aanzien van de vrijspraak van gedaagde en de overlating van de correctie van gedaagde aan den commandeerende-officier;

Houdt het vonnis voor het overige in stand;

Verklaart alsnog wettig en overtuigend bewezen het slot der telastlegging, luidende: zulks na reeds op 15 October 1919 krijgstuchtelijk te zijn gestraft wegens eerste desertie in tijd van vrede”;

Qualificeert het aan gedaagde te laste gelegde en te zijnen laste bewezen feit als:

„tweede desertie in tijd van vrede, gepleegd door een soldaat, door, na reeds terzake van eerste desertie te zijn gestraft, zonder verlof, langer dan twee dagen van zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van afwezigheid ten genoegten des rechters te kunnen bewijzen, opgevolgd door vrijwillige terugkomst binnen vier weken”.

Veroordeelt gedaagde deswege tot eene militaire detentie voor den tijd van veertien dagen;

Ontzegt allen anderen eisch.

De geachte inzender van bovenstaande sententie meende, dat zij in tegenspraak is met 's Hofs sententie van 18 September 1917, vermeld op blz. 418 van deel XIII M. R. T. Naar ons oordeel ten onrechte. Eerste desertie wordt, naar gelang van de omstandigheden waaronder zij gepleegd is, of krijgstuchtelijk of door den militairen rechter gestraft. De wet kent dus krijgstuchtelijke bestraffing wegens eerste desertie. Een dergelijke bestraffing had in casu plaats gehad;

het Hof sluit echter een onderzoek naar de vraag, of die bestraffing overeenkomstig de wet is geschied, uit. In de sententie van 18 September 1917 ging het om de vraag, of de beklaagde zich had schuldig gemaakt aan derde desertie; te voren was hij krijgstuuchtelijk gestraft wegens tweede desertie. Krijgstuuchtelijke bestraffing wegens tweede desertie is evenwel volgens de wettelijke voorschriften onbestaanbaar en kan dan ook voor de recidive bij desertie niet in aanmerking komen. De gevallen staan dus niet gelijk. In het eerste hebben wij te doen met een krijgstuuchtelijk bestraffing, die, zij moge in de gegeven omstandigheden niet juist zijn, onder bepaalde omstandigheden rechtens mogelijk is; de beoordeeling van de al dan niet juistheid staat niet aan den rechter die de nieuwe zaak heeft te be-rechten. In het tweede geval gaat het om een krijgstuuchtelijke bestraf-fing, die onder alle omstandigheden rechtens onbestaanbaar is.

Red. M. R. T.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 21 December 1920.

Afwijzing van een verzoek om mandament tot dagvaarding in persoon, nu reeds van te voren vaststaat, dat art. 24 van de Motor- en Rijwielwet op het onderhavige geval van toepassing is.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen op heden, 21 December 1920, een schrijven van den Advocaat-Fiscaal van 2 December 1920, houdende verzoek om mandament tot dagvaarding in persoon tegen A., luitenant ter zee der 1ste klasse, commandeerende-officier van . . . . . te Helder, ter zake, dat deze officier op den 11en November 1920, des namiddags ongeveer te 5 uur, alzoo tusschen een half uur na zonsondergang en een half uur vóór zonsopgang, als bestuurder van een motorrijtuig op vier wielen, daarmede zich bevond binnen de stedelijke bebouwde kom der gemeente Helder, op den voor het openbaar verkeer openstaanden rijweg „Binnenhaven”, terwijl die luitenant aan het motorrijtuig twee lantaarns met verblindende verlichting (schijnwerpers) bezigde, immers met dusdanige sterke lichtschijn, dat men op ongeveer 50 Meter afstand van dat motorrijtuig in dat schijnsel zich bevindende, de voorwerpen, die zich onmiddellijk buiten de lichtkegels bevonden, niet kon waarnemen; dat die officier derhalve heeft overtreden artikel 14, 2°, van het Motor- en Rijwielreglement;

Overwegende dat — nu bij Koninklijk besluit van 30 Juli 1914 Nr. 72 (Buitengewone Nederlandsche Staatscourant van 31 Juli 1914 No. 177*) is bepaald, dat oorlogsgevaar, in den zin, waarin dat woord in 's Lands wetten voorkomt, aanwezig is, welk Koninklijk

besluit nog steeds van kracht is, en nu uit de overgelegde stukken is gebleken, dat het ten dezen betref een motorrijtuig met een militair bestuurder, hetwelk ten tijde en ter plaatse, in voormeld schrijven van den Advocaat-Fiscaal genoemd bevoegdlijk werd gebezigd ten behoeve van 's Rijks dienst, — hier klaarblijkelijk artikel 24 der Motor- en Rijwielwet van toepassing is en derhalve eene strafrechtelijke vervolging van genoemden officier ter zake, als door den Advocaat-Fiscaal aangegeven, achterwege behoort te blijven;

Wijst af het verzoek van den Advocaat-Fiscaal om mandament tot dagvaarding in persoon van voornoemden officier;

Bepaalt, dat van deze beschikking een afschrift zal worden gegeven aan den Advocaat-Fiscaal en aan den Commandant der Marine te *Willemsoord*, onder opmerking, dat het thans aan de desbevoegde militaire autoriteit staat om te beoordeelen, of de luitenant ter zee der 1e klasse A. krijgstuuchtelijk te dezer zake behoort te worden gestraft.

Deze beslissing geeft een duidelijk beeld van het belangrijkste verschil dat bestaat tusschen de bevoegdheid van een ambtenaar van het openbaar ministerie en die van een openbaren aanklager, zooals de Advocaat-Fiscaal is. De controle over de handelingen van een openbaren aanklager berust van den aanvang af bij den rechter, die zelfs het instellen van een strafvervolging mag weigeren, wanneer hij meent dat hiertoe aanleiding bestaat. Dat deze bevoegdheid ook bij overtredingen moet worden toegepast, maakt wel een voor moderne beoordeelaars vreemden indruk. Doch wie zich rekenschap geeft van de omstandigheid dat men overtredingen eerst in de 19e eeuw op de zelfde wijze als andere strafbare handelingen is gaan behandelen en dat voor de berechting van die andere handelingen (misdaden, wanbedrijven en later misdrijven) zeer krachtige procesmiddelen ten dienste stonden, kan voor deze rechterlijke controle wat gevoelen. Laten intusschen de Vlootvoogden en de Plaatselijke- of Garnizoenscommandanten bij de uitoefening van hun verwijzingsrecht aan deze beslissing en aan de daaruit voor hen voortvloeiende analogie in-dachtig zijn.

Omtrent het vragen van mandament tot dagvaarding in persoon verwijzen wij naar onze vraag op blz. 267 van dezen jaargang.

Red. M. R. T.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 31 December 1920.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, P. P. C. Collette,
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Mr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. H. Th. Gerlings.

Beklaagde, die zich, door het doen van een onware mededeeling, een bedrag van honderd gulden heeft doen wittbetalen, heeft zich niet schuldig gemaakt aan oplichting doch aan verduistering.

De garnizoenscommandant mist de bevoegdheid om later in een beschikking tot verwijzing naar den krijgsraad een bijvoeging aan te brengen.

Het is niet noodig dat de Advocaat-Fiscaal, het primair ten laste gelegde bevozen en strafbaar achtende en dienovereenkomstig eisch doende, ten aanzien van het subsidiair te laste gelegde ook een eisch doet om dit subsidiair te laste gelegde in het onderzoek te betrekken.

Voorwaardelijke veroordeeling, gepaard gaande met onvoorwaardelijke degradatie.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof
tusschen

L., oud 21 jaar, geboren te Magelang, (Nederlandsch-Oost-Indië), sergeant bij het 22ste Regiment Infanterie, appellant van een door den Krijgsraad te Arnhem op 27 Augustus 1920 gewezen vonnis, ter eenre, — voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, op nader bij pleidooi aan te voeren gronden, tot vrijspraak van appellant,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hofs beschikking van 8 October 1920 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat de appellant, bij sententie van den Hove, met inachtneming van het in de conclusie genoemde, zal worden verklaard bij het vonnis van den Krijgsraad niet te zijn bezwaard.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht, en op de verklaringen van de ter terechtzitting

van het Hof gehoorde getuigen S., sergeant-majoor-administrateur, en K., sergeant, beiden bij de 1ste compagnie, 1ste bataljon, 22ste Regiment Infanterie;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake dat hij op of omstreeks 10 October 1919 te Ede, met het oogmerk om zich wederrechtelijk te bevoordeelen, den Staat der Nederlanden, immers den administrateur van het 22ste Regiment Infanterie, den eerste-luitenant der administratie H., heeft bewogen tot afgifte van *f* 100.—, door overgifte van een staat model No. 86, van het Reglement van Administratie, ter uitvoering van het bepaalde bij beschikking van den Minister van Oorlog van 19 September 1919, IIIde Afdeling, Nr. 111, welke staat was gezien en goedgekeurd door den commandant van het 1ste Bataljon, 22ste Regiment Infanterie en waarin hij achter het bedrag, bij zijn naam vermeld, in de kolom „Handtekening voor voldaan” zijne handtekening heeft gesteld, hebbende hij den sergeant-majoor-administrateur S. te Ede bewogen tot het opmaken en betaalkrchtig maken van dien staat, door dezen uitdrukkelijk schriftelijk, in strijd met de waarheid, te verklaren, nog geen extra maand salaris te hebben ontvangen, terwijl hem kort te voren door de administratie van de XIde Infanteriebrigade te Amsterdam een bedrag van *f* 100.—, ter zake als boven aangegeven was uitbetaald;

in ieder geval op tijd en plaats voormeld opzettelijk *f* 100.—, toebehoorende aan den Staat, welk bedrag hem ten onrechte bij vergissing was uitbetaald en hetwelk hij anders dan door misdrijf onder zich had, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 27 Augustus 1920 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan appellant primair te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „oplichting”, en te dier zake appellant heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf voor den tijd van één maand, met bepaling, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf geheel in mindering zal worden gebracht van 30 tot 31 October 1919, met degradatie van den veroordeelde, mitsdien terugbrenging tot den stand van soldaat;

Overwegende dat de beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad door den Garnizoens-commandant te Ede op 17 November 1919 genomen, — buiten aanmerking gelaten de in die beschikking later bijgeschreven toevoeging, tot welke bijschrijving de Garnizoens-commandant de bevoegdheid miste, — een voldoende feitelijke omschrijving inhoudt om daarop zoowel de primaire als de subsidiaire telastlegging te doen steunen; dat de verwijzing naar den Krijgsraad, door den bedoelden Garnizoens-commandant op 15 Juni 1920 ge-

nomen, als volstrekt ongeoorloofd en ook geheel overbodig, buiten beschouwing behoort te worden gelaten;

Overwegende dat de Krijgsraad te recht het aan appellant in de eerste plaats te laste gelegde, met diens schuld daaraan, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard met den verstande als in het vonnis aangegeven, maar ten onrechte dit aldus bewezen verklaarde feit heeft gequalificeerd als: „oplichting” en te dier zake appellant heeft veroordeeld als in het vonnis staat vermeld;

Overwegende dat toch appellant bij of door de overgifte van den in de telastlegging bedoelden staat aan den eerste-luitenant der administratie H. geen van de middelen, genoemd in artikel 326 van het Wetboek van Strafrecht, heeft gebezigd om dien officier te bewegen, hem *f* 100.— af te geven;

Overwegende dat appellant ook geen van die middelen heeft gebezigd om den sergeant-majoor-administrateur S. te bewegen hem den bedoelden staat af te geven, waar immers mag worden aangenomen, zulks op de verklaring ter terechtzitting door dien sergeant-majoor-administrateur afgelegd, dat deze den staat zoude hebben ter hand gesteld aan den anderen sergeant, wiens naam met dien van appellant op dien staat was vermeld, indien toevallig die sergeant en niet appellant aanwezig ware geweest op het oogenblik, dat de staat gereed was;

Overwegende dat zelfs niet kan worden gezegd, dat appellant den meergenoemden sergeant-majoor-administrateur tot het opmaken en betaalkrachtig maken van dien staat heeft bewogen door een van de middelen, in artikel 326 van het Wetboek van Strafrecht genoemd, omdat appellant daartoe niet anders heeft gedaan dan aan den sergeant-majoor-administrateur in strijd met de waarheid mede te deelen, dat hij nog geen extra maand salaris had ontvangen, welke op zich zelve staande onware mededeeling hij daarna ettelijke keeren op verschillende tijdstippen en wijzen heeft herhaald en tenslotte schriftelijk heeft bevestigd;

Overwegende dat het feit evenmin valt in eenige andere door straf te handhaven bepaling van wet of verordening, en appellant mitsdien van het hem primair te laste gelegde moet worden vrijgesproken;

Overwegende dat alsnu een onderzoek naar het aan appellant subsidiair te laste gelegde — welk onderzoek de Krijgsraad achterwege heeft gelaten en heeft kunnen laten, omdat deze reeds het primair te laste gelegde bewezen en strafbaar oordeelde — noodzakelijk is geworden en daarvoor geen beletsel is, dat de Advocaat-Fiscaal, eveneens het primair te laste gelegde bewezen en strafbaar achtend, ter zake van het subsidiair te laste gelegde geen eisch heeft gedaan;

Overwegende dat appellant ter terechtzitting van het Hof heeft verklaard: „De *f* 100.— extra salaris, die ik te Amsterdam had ontvangen, ben ik terstond kwijt geraakt. Ik zat in schulden en heb

toen op de door mij aangegeven manier getracht weer *f* 100.— te krijgen. Mijn vader heeft de *f* 100.— terugbetaald”;

Overwegende dat, worden de bewijsmiddelen, in het vonnis van den Krijgsraad genoemd, aangevuld met bovenstaande erkentenis van appelland, alsdan wettig en overtuigend bewezen is, met appellants schuld daaraan, hetgeen aan appelland subsidiair is te laste gelegd, waarbij het Hof de in de subsidiaire telastlegging gebezigde uitdrukking „bij vergissing was uitbetaald” aldus verstaat, dat daarmede is aangeduid al hetgeen omtrent het bewegen tot het opmaken en betaalkrchtig maken van den staat en tot uitbetaling van *f* 100.— in het primaire gedeelte van de telastlegging uitvoerig is aangegeven, welk een en ander, zooals boven is overwogen, ten laste van appelland wettig en overtuigend bewezen is;

Overwegende dat dit aldus bewezen feit behoort te worden gequalificeerd als: „verduistering”;

Overwegende dat het behoort te worden gestraft met eene gevangenisstraf van één maand, terwijl appelland ter zake van dit feit ongeschikt is om den graad van onderofficier te behouden;

Overwegende dat het militair belang er zich niet tegen verzet, dat, met betrekking tot appelland, wordt gebruik gemaakt van de bevoegdheid, bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht, echter alleen voor zoover de aan appelland opgelegde hoofdstraf betreft;

Overwegende dat dus het vonnis, waarvan appèl, niet in stand kan blijven, voor zooverre betreft de qualificatie, aan het daarin bewezen verklaarde feit gegeven, en de veroordeeling te dier zake tot gevangenisstraf voor den tijd van één maand met degradatie van appelland, mitsdien terugbrenging tot den stand van soldaat, zijnde appelland overigens door dit vonnis niet bezwaard;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 321 van het Wetboek van Strafrecht, 193, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 27 Augustus 1920 ten laste van appelland gewezen, voor zooverre betreft de qualificatie, aan het daarin bewezen verklaarde feit gegeven, en de veroordeeling te dier zake tot gevangenisstraf voor den tijd van één maand met degradatie van appelland, mitsdien terugbrenging tot den stand van soldaat, en met bepaling, dat het door appelland van 30 tot 31 October 1919 ondergaan voorarrest bij de uitvoering der gevangenisstraf in mindering zal worden gebracht;

Houdt het vonnis voor het overige in stand;

Spreekt appelland vrij van het hem primair te laste gelegde, als zijnde dit niet strafbaar;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, met appellants schuld daaraan, hetgeen aan appelland subsidiair is te laste gelegd;

Qualificeert dit feit als: „verduistering”;

Veroordeelt appellant deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van één maand;

Degradeert appellant, brengt hem mitsdien terug tot den stand van soldaat;

Bepaalt, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde hoofdstraf in mindering zal worden gebracht van 30 tot 31 October 1919;

Beveelt, dat de aan appellant opgelegde hoofdstraf niet zal worden ondergaan, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd, hierbij bepaald op drie jaren, heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of, gedurende den tijd, dat hij aan de krijgstucht onderworpen is, aan eene ernstige overtreding tegen de krijgstucht, of zelfs aan eene lichte zoodanige overtreding, indien deze tevens een strafbaar feit oplevert, strekkende dit bevel zich niet uit tot de bijkomende straf van degradatie;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Raadsman voerde aan:

dat uit het verhoor van S., op 17 December j.l. niets is gebleken wat eene veroordeeling mogelijk zou maken;

dat S. blijkbaar den betalingsstaat heeft opgemaakt en afgegeven, omdat hij, denkende dat L., de honderd gulden nog niet had ontvangen, geen vrijheid gevoelde die gelden langer te doen inhouden;

dat hij blijkbaar de verklaring van appellant, dat hij de gelden niet had ontvangen, te zijner eigen décharge zwart op wit wilde hebben en daarom de verklaring schriftelijk liet herhalen;

dat hier dus, zelfs al zou men aannemen dat afgifte der betalingsstaat, gelijk is te stellen met afgifte der honderd gulden, in wettelijken zin geen oplichting is gepleegd, daar hier alleen een leugen is geuit en dus op dezen grond vrijspraak zal moeten volgen, hoezeer appellant in moreelen zin een ernstige straf verdiend heeft.

en concludeerde tot vrijspraak,

terwijl

de Advocaat-Fiscaal betoogde:

1. dat de strafwet met juistheid is toegepast;
2. dat beklagde voor het feit waarvoor hij bij beschikking d.d. 17 November 1919 door den Garnizoens-Commandant naar den Krijgsraad is verwezen, andermaal bij beschikking van 15 Juni 1920 van den Garnizoens-Commandant naar den krijgsraad is verwezen;
3. dat tot deze tweede verwijzing de G. Ct. geen bevoegdheid bezat en met die tweede verwijzing geen rekening kan worden ge-

houden, blijvende de oorspronkelijke verwijzing den grondslag van het proces uitmaken;

4. dat die verwijzing eene voldoende feitelijke omschrijving inhoudt om daarop de telastlegging door den Auditeur-Militair aan den voet van het bevelschrift tot het bijeenkomen van den krijgsraad vermeld te doen steunen;

en concludeerde tot sub- en obreptie ten fine van niet ontvanke-lijk, en bij ordine, dat de eischer bij sententie van het H. M. G., met inachtneming van het sub 2 en 4 genoemde zal worden ver- klaard, bij het vonnis van den krijgsraad voornoemd, van 27 Aug. 1920, te zijn niet bezwaard.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 1 Februari 1921.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Mr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. F. A. C. Schröder.

De manschappen van de militaire politie behooren niet tot hen, die belast zijn met de opsporing van de overtredingen van de Motor- en Rijwielwet en van het Motor- en Rijwielreglement (art. 21 dier wet); zij behooren niet tot de ambtenaren van Rijkspolitie, terwijl zij ook niet behooren tot de beambten genoemd in art. 8, 7o, W. v. Sv.

Het niet onmiddellijk voldoen aan een vordering van twee tot de politietroepen behorende onderofficieren, gericht tot den bestuurder van een rijwiel, om dit te doen stilhouden is mitsdien niet strafbaar.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hof's beschikking van 9 November 1920 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis, door den Krijgsraad te Arnhem op 4 September 1920 gewezen in de zaak tegen G., oud 20 jaar, geboren te 's Gravenhage, sergeant bij het Regiment Grenadiers,

Welke Advocaat-Fiscaal, verzocht en bij beschikking van 3 De-

cember 1920 verkregen hebbende 's Hof's lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof, om te dagvaarden den voornoemden G., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot verbetering van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft de gronden, waarop het steunt onder II, en tenietdoening van het vonnis, ten aanzien der kwalificatie en der bestraffing onder II, en dat de gedaagde alsnog bij sententie van den Hove onder II zal worden schuldig verklaard aan: „Als bestuurder van een rijwiel, niet op de eerste „vordering van een der in artikel 21 der Motor- en Rijwielwet „genoemde ambtenaren en beambten het rijwiel doen stilhouden”, en deswege veroordeeld tot eene geldboete van vijftien gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door vijftien dagen hechtenis, met vrij spraak van den gedaagde van hetgeen hem onder II meer of anders is te laste gelegd, dan als bewezen aangenomen; met instandhouding overigens van het beroepen vonnis, inzonderheid wat de schuldigverklaring en veroordeeling onder I betreft, alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden G., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is verklaard, dat gedaagde zich refereert aan het oordeel van het Hof.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtstaan ter zake, dat hij te Ede op 23 Juni 1920, des namiddags omstreeks 11.15 uur:

1o. over den openbaren weg Harskamp—Otterlo te Harskamp, als bestuurder van een rijwiel, daarmede heeft gereden, zonder dat het rijwiel voorzien was van minstens één lantaarn, die voorwaarts een helder wit licht uitstraalde;

2o. niet op de eerste vordering van A. W., wachtmeester, en M. E., sergeant, beiden bij de 6de Compagnie Politietroepen, Afdeling Groenlo, Groep Harskamp, gedaan in verband met de bij of krachtens de Motor- en Rijwielwet gegeven voorschriften, het rijwiel heeft doen stilhouden;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 4 September 1920 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „I. als bestuurder van een rijwiel, „daarmede rijden over een voor het openbaar verkeer openstaanden

„weg tusschen een half uur na zonsondergang en een half uur vóór „zonsopgang, zonder dat het rijwiel voorzien is van minstens één „lantaarn, die voorwaarts een helder wit licht uitstraalt; „II. opzet- „telijk niet voldoen aan een bevel of vordering, krachtens wettelijk „voorschrift gedaan door een ambtenaar, belast met het opsporen „en onderzoeken van strafbare feiten”, en te dier zake gedaagde heeft veroordeeld tot eene geldboete van tien gulden voor het onder I — en tot eene geldboete van tien gulden voor het onder II gequalificeerde feit, met bepaling, dat deze boeten, bij gebreke van betaling, zullen worden vervangen door hechtenis van tien dagen voor elke boete;

met betrekking tot hetgeen aan gedaagde in aanhef en onder

1o. is telaste gelegd:

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid, terwijl de qualificatie op de Wet is gegrond; dat derhalve het vonnis in zooverre behoort te worden bevestigd; dat echter de te dezer zake aan gedaagde opgelegde straf te zwaar is, en het feit met eene geldboete van vijf gulden behoorlijk wordt geboet; dat dus het vonnis ten aanzien van de opgelegde straf behoort te worden te niet gedaan;

met betrekking tot hetgeen aan gedaagde in aanhef en onder

2o. is te laste gelegd:

Overwegende dat het Hof dit deel der telastlegging aldus verstaat, waar het daarin omschreven feit op hetzelfde tijdstip van denzelfden dag en terzelfder plaatse zoude zijn geschied als het feit, in aanhef en onder 1o. te laste gelegd, en waar in de omschrijving van laatstbedoeld feit voorkomt, dat gedaagde was bestuurder van een rijwiel, — dat ook in aanhef en onder 2o. aan gedaagde deze omstandigheid is te laste gelegd;

Overwegende dat op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, wettig en overtuigend bewezen is, met gedaagdes schuld daaraan, dat gedaagde te Ede op 23 Juni 1920, des namiddags omstreeks 11.15 uur, als bestuurder van een rijwiel niet op de eerste vordering van A. W., wachtmeester, en M. E., sergeant, beiden bij de 6de Compagnie Politietroepen, Afdeling Groenlo, groep Harskamp, het rijwiel heeft doen stilhouden;

Overwegende dat dus het vonnis van den Krijgsraad, voor zooverre betreft de bewezenverklaring van dit gedeelte van het in aanhef en onder 2o. te laste gelegde, in stand kan blijven;

Overwegende dat de Krijgsraad het in aanhef en onder 2o. te laste gelegde, voor zooverre dit in het vonnis bewezen is verklaard, heeft gequalificeerd als vallende onder de bepaling van artikel 184 van het Wetboek van Strafrecht; dat daarbij echter is voorbijgezien, dat opzet — als gevorderd in artikel 184 van het Wetboek van Strafrecht — om het rijwiel niet te doen stilhouden, aan gedaagde niet is te laste gelegd;

Overwegende, wat de qualificatie betreft, dat enkel sprake zoude kunnen zijn van het brengen van het bewezen verklaarde onder de bepaling van artikel 16 van de Motor- en Rijwielwet, zijnde de telastlegging daarop klaarblijkelijk ook ingericht en vallende in elk geval de feiten niet onder eenige andere bepaling van wet of wettelijke verordening;

Overwegende dat, waar genoemde wetsbepaling aan den bestuurder van een motorrijtuig of rijwiel slechts dan de verplichting oplegt het rijtuig of rijwiel te doen stilhouden, wanneer dit gevorderd wordt door de in artikel 21 der Motor- en Rijwielwet genoemde ambtenaren en beambten, de vraag rijst, of tot die ambtenaren of beambten behooren manschappen van de militaire politietroepen, als de in de telastlegging genoemden;

Overwegende dat in het vonnis van den Krijgsraad deze vraag is beantwoord in bevestigenden zin, maar de Krijgsraad heeft nagelaten van deze zijne opvatting in het vonnis rekenschap te geven, immers heeft volstaan met te zeggen, dat zulks „wel degelijk” het geval is;

Overwegende dat van al de categorieën van ambtenaren en beambten, in bedoeld artikel 21 genoemd, enkel de categorie „alle ambtenaren van Rijkspolitie” hier in aanmerking zoude kunnen komen, zijnde het duidelijk, dat manschappen van de militaire politietroepen onder eene van de overige categorieën niet kunnen zijn begrepen, ook niet onder die, bedoeld in artikel 8, 7o. van het Wetboek van Strafvordering, omdat wel bij brief van den Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht van 26 Juni 1919 G. S. No. 5680 (Mededeelingen voor de Landmacht 1919) is bepaald, dat de uit militairen van verschillende wapens bestaande politietroepen bij hun toezicht of ook militairen zich schuldig maken aan overtredingen van de openbare orde en veiligheid, in het bijzonder moeten trachten tegen te gaan o.a. rijwielovertredingen en dit laatste dus zoude kunnen worden genoemd, eene zaak, aan hunne waakzaamheid toevertrouwd, maar dit toevertrouwen niet, zooals artikel 8, 7o., van het Wetboek van Strafvordering dit eischt, bij bijzondere wet of wettige verordening heeft plaats gevonden;

Overwegende dat met „alle ambtenaren van Rijkspolitie” in artikel 21 der Motor- en Rijwielwet niet kunnen zijn bedoeld alle ambtenaren, die Rijkspolitiedienst verrichten, wat reeds daaruit blijkt, dat in genoemd wetsartikel naast „alle ambtenaren van Rijkspolitie” uitdrukkelijk „de maréchaussée” wordt genoemd, welke vermelding anders overbodig zoude zijn;

Overwegende dat het trouwens duidelijk is, wat met de uitdrukking „alle ambtenaren van Rijkspolitie” wel is gemeend, omdat die uitdrukking is ontleend aan- en wordt bepaald in de Koninklijke besluiten van 17 December 1851, Staatsblad Nr. 166, „houdende „nadere bepalingen omtrent het beheer en beleid der algemeene „of Rijkspolitie”, en van 7 Februari 1854, Staatsblad, Nr. 10, „houdende vaststelling van onderscheidingsteekens voor de ambtenaren en beambten van Rijkspolitie”; dat onder die uitdrukking

enkel vallen zij, die, bezoldigd dan wel onbezoldigd, onder verschillende benamingen Rijks-politiedienst verrichtend, onderworpen zijn aan het gezag van den Minister van Justitie; staan onder de bevelen van den (waarnemenden) directeur van politie van een der districten; den in artikel 16 van het Koninklijk besluit van 17 December 1851, Staatsblad Nr. 166, bedoelden ambtseed hebben afgelegd en voorzien zijn geworden van een onderscheidingsteeken, als o.a. in het Koninklijk besluit van 7 Februari 1854, Staatsblad Nr. 10, is omschreven;

Overwegende dat voor de manschappen der militaire politietroepen dit alles niet geldt en zij onder de bedoelde uitdrukking dan ook niet kunnen worden begrepen; dat zulks ook de opvatting was van den Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht a.i., zooals blijkt uit diens bovenvermeld schrijven van 26 Juni 1919 G. S. No. 5680, waar immers in de punten 2 en 10 de militaire politietroepen worden gesteld naast en, wat sommige politieverrichtingen betreft, tegenover de Koninklijke Maréchaussée en de Rijks- en Gemeentelijke Politie;

Overwegende dat nu wel de Advocaat-Fiscaal in diens conclusie heeft opgemerkt, dat de in de telastlegging genoemde wachtmeester W. niet enkel behoorde tot de militaire politietroepen, maar ook is onbezoldigd Rijksveldwachter en als zoodanig beëedigd, maar deze opmerking — daargelaten nog of dan niet de hoedanigheid van onbezoldigd Rijksveldwachter in de telastlegging had moeten zijn vermeld — slechts in zooverre juist is, als dit thans wel het geval is, maar het nog niet was op 23 Juni 1920, den in de telastlegging genoemden datum, vermits deze wachtmeester eerst op 4 Augustus 1920 door den Kantonrechter te Wageningen als onbezoldigd Rijksveldwachter is beëedigd;

Overwegende dat dus het boven bewezen verklaarde niet strafbaar is, gedaagde daarvan moet worden vrijgesproken en het vonnis van den Krijgsraad, voor zooverre daarbij met betrekking tot het in aanhef en onder 2o. te laste gelegde meer is bewezen verklaard, dan boven als bewezen is aangenomen, en voor wat aangaat de qualificatie onder II en de te dier zake opgelegde straf niet in stand kan blijven;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 4 September 1920 in deze zaak gewezen voor zoover betreft de straffen, aan gedaagde daarbij opgelegd; de qualificatie onder II en de bewezenverklaring van meer dan boven als bewezen is aangenomen;

Houdt het vonnis voor het overige in stand, bijzonderlijk wat aangaat de bewezen- en schuldigverklaring en de qualificatie met betrekking tot hetgeen aan gedaagde in aanhef en onder 1o. is te laste gelegd;

Veroordeelt gedaagde te dier zake tot eene geldboete van vijf gulden met bepaling, dat deze boete, bij gebreke van betaling, zal worden vervangen door hechtenis van vijf dagen.

Verklaart niet strafbaar het aan gedaagde in aanhef en onder 2o. te laste gelegde, voor zooverre dit boven, met gedaagdes schuld daaraan, wettig en overtuigend bewezen is verklaard;

Spreekt gedaagde van het hem in aanhef en onder 2o. te laste gelegde vrij;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat onder I niet de artikelen 20, 22 en 29 van het Motor- en Rijwielreglement moeten worden aangehaald, doch de artikelen 25, 27 en 37 van dat reglement;

dat onder II wordt opgemerkt, dat de wachtmeester W. óók onbezoldigd Rijksveldwachter en als zoodanig beëdigd is, derhalve tevens ambtenaar van Rijkspolitie is;

dat de wachtmeester, in laatstgemelde hoedanigheid, als belast met de opsporing van overtredingen van de Motor- en Rijwielwet en van het Motor- en Rijwielreglement, den beklaagde nageroepen heeft, toen deze zich verwijderde: „halt, Politie”, „G, ik ken U”;

dat de beklaagde aan die vordering niet heeft voldaan, doch met verdubbelde snelheid doorgereden is;

dat de Krijgsraad hier ten onrechte artikel 184 van het Wetboek van Strafrecht aangehaald en toegepast heeft, omdat voor het hier bedoeld geval, een bijzondere strafbepaling bestaat.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 4 Februari 1921.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Klager is terecht gestraft wegens onmilitair optreden tegenover zijn waarnemend commandant. Diens handelwijze, hoewel minder correct, verontschuldigt klagers optreden niet. Het Hof vermindert de opgelegde krijgstuuchtelijke straf.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht, gedagteekend 23 November 1920, van den officier-machinist 2de klasse X., dienende bij den Marine-Luchtvaart-

dienst, geplaatst bij . . . . ., over de straf van zes dagen hutarrest met waarneming van dienst, hem op 23 November 1920 opgelegd door zijn commandant, den luitenant-ter-zee der 1ste klasse Y., wegens: „Als hoofd van het technisch bedrijf op onmilitaire „wijze tegen den waarnemenden commandant opgetreden”.

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek;

Gehoord klager en als getuige den luitenant-ter-zee der 2e klasse A.;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat door het onderzoek is komen vast te staan:

dat op 20 October 1920, klager als hoofd van het technisch bedrijf en de sergeant B. als chef der Motorafdeeling aanwezig waren in de werkplaats der Motorafdeeling van het . . . . .; dat de luitenant-ter-zee der 2de klasse A., die toen, wegens ongesteldheid van den commandant, waarnemend-commandant van het . . . . . was, zooals aan klager bekend was, die werkplaats met zijn motorrijwiel binnenkwam en, teneinde aan dat motorrijwiel eene herstelling te doen, eenige aldaar aanwezige, niet meer voor gewoon gebruik geschikte, benzine aftapte uit een filter in een pul; dat klager daarop aan luitenant-ter-zee A. vroeg, of hij den sergeant B. in dat aftappen van benzine gekend had, waarop het antwoord ontkennend luidde; dat klager in dit antwoord aanleiding vond om de woordenwisseling met luitenant-ter-zee A. voort te zetten, waarbij klager, in het bijzijn van minderen, tot dien luitenant-ter-zee zeide, dat hij, klager, wenschte, dat luitenant-ter-zee A. de werkplaats onmiddellijk zou verlaten, en tot genoemden sergeant: „B., ik gelast je, neem „die pul onmiddellijk weg”;

Overwegende dat de wijze van optreden van klager tegenover den waarnemenden commandant van het . . . . ., en zulks nog wel in het bijzijn van minderen, door den strafoplegger te recht als onmilitair is gequalificeerd en klager dan ook te recht wegens dat optreden is gestraft; dat evenwel luitenant-ter-zee A. correcter zou hebben gehandeld — zooals hij zelf heeft toegegeven — indien hij, alvorens benzine te gaan aftappen, even had gevraagd of dit goed was, althans had te kennen gegeven, dat dit zijn voornemen was en waartoe hij de benzine behoefde; dat zulks wel het optreden van klager niet verontschuldigt, doch dat het Hof — alle omstandigheden, waaronder dat optreden heeft plaats gehad, in aanmerking nemende — van oordeel is, dat de aan klager opgelegde straf eenigszins te zwaar is en hier met eene bestraffing met vier dagen hutarrest met waarneming van dienst had kunnen zijn volstaan;

Krachtens artikel 50 van 's Hof's Provisioneele Instructie in verband met de artikelen 12-14 der Rechtspleging bij de Zeemacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht wettig;

Vermindert de straf, waarover beklag, tot vier dagen hutarrest met waarneming van dienst;

Gelast, dat deze straf naast de strafreden, welke wordt in stand gehouden, zal worden gesteld in plaats van de oorspronkelijke straf;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt, een afschrift aan den klager, een aan den strafoplegger, een aan den Commandant der Marine te ..... en een aan den Advocaat-Fisikaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 4 Februari 1921.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Mr. W. Boekhoudt.

Krijgstuchtelijke bestraffing van een onderofficier wegens slecht dienst doen als cipier in een provoosthuis.

Klagers beroep op strjfd tusschen de consignes voor den schildwacht in het provoosthuis en diens algemeene consignes gaat niet op, daar de bijzondere consignes den voorrang hebben boven de algemeene en hij bovendien voldoende tijd heeft gehad om op die tegenstrjdigheid de aandacht van zijn commandant te vestigen. Het beroep op de uitgebreidheid van zijn dienst gaat evenmin op.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht, ingediend den 26sten November 1920, van S., sergeant der mariniers bij de Marine-kazerne „Goebeng te Soerabaia, over de reden der straf van vier dagen scheepsarrest, hem op 25 November 1920 opgelegd door zijn commandant, den kapitein-luitenant-ter-zee B., luidende: „Zijn dienst als cipier niet naar be-,hooren nagekomen”;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fisikaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het gehouden onderzoek is komen vast te staan:

dat de officier-machinist der 3de klasse M., toen hij op Dinsdag 23 November 1920, des morgens omstreeks half elf, als dienstdoend officier van de wacht in het provoosthuis van de Marine-kazerne te Soerabaia kwam, aldaar in de zich vóór het ijzeren hek bevindende wachtkamer aantrof klager, die toen in het provoosthuis dienst deed als cipier, en de dezen toegevoegde mariniers den H. en van H.;

dat deze beide laatsten daar toen gezeten waren en niets deden, en één van hen beiden, van H., bij de nadering van den officier-machinist M. opstond en zich achter het hek in het provoosthuis begaf;

dat de derde aan klager toegevoegde marinier, van O. toen vóór het provoosthuis aan het tuinieren was;

dat twee provoost-arrestanten zich toen achter het hek buiten de cellen bevonden, op de waschplaats der arrestanten, waar zij een trap aan het schrobben waren, en een schildwacht bij hen stond;

dat een dier arrestanten, de matroos-schrijver de W., een cigaret rookte, die hij bij de komst van den officier-machinist M. wegwierp;

Overwegende dat blijkens artikel 1 van het Voorloopig reglement op den huishoudelijken dienst in het Marine-provoosthuis te Soerabaia (Beschikking van den Commandant der Zeemacht van 19 Januari 1920, Nr. 625), de cipier verantwoordelijk is voor den goeden gang van zaken in het provoosthuis, en dat de zorg voor dezen goeden gang van zaken blijkens (2) c van dit artikel onder meer omvat de orde en regelmaat binnen het gebouw; dat blijkens artikel 6 van dat reglement overdag steeds een schildwacht binnen het gebouw aanwezig moet zijn, teneinde toezicht te houden bij het *luchten* van arrestanten; dat artikel 2 inhoudt: „Tot hulp van den „cipier is aan dezen toegevoegd een schepeling zonder rang”, en artikel 5: „De cipier regelt den dienst van het voor den dienst in „het provoosthuis aangewezen personeel, met inachtneming van „hetgeen daaromtrent in dit reglement is voorgeschreven”;

Overwegende dat strafoplegger, blijkens diens verklaring van 4 December 1920, met klager vóór 23 November 1920 persoonlijk den dienst in het provoosthuis had besproken, en dezen daarbij o.a. artikelsgewijze het voorloopig reglement op den huishoudelijken dienst had voorgelezen, en dat hij, omdat hij te voren bij een bezoek aan het provoosthuis klager koutende met zijne helpers in het wachtlokaal had aangetroffen, aan klager bij die voorlezing vroeg, of één schepeling — artikel 2 van het Voorloopig reglement op den huishoudelijken dienst in het Marine-Provoosthuis te Soerabaia — niet voldoende was, waarop klager ontkennend antwoordde, en aan stafoplegger o.a. mededeelde, dat één der helpers gewoonlijk achter het hek moest zijn;

Overwegende dat punt 1 van artikel 27 van het Voorloopig reglement op den huishoudelijken dienst in het Marine-Provoosthuis te Soerabaia (Beschikking van den Commandant der Zeemacht van 19 Januari 1920, Nr. 625) luidt: „Tijdens het luchten wordt aan „voorarrestanten, krijgsraad-arrestanten en aan veroordeelden het „rooken vergund”, waaruit blijkt — zooals trouwens ook uit artikel 19, 2de lid, van het bovenvermeld voorloopig reglement op den huishoudelijken dienst, dat vóór het luchten van voorarrestanten, krijgsraad-arrestanten en aan veroordeelden hun rookgerei wordt uitgereikt en na het luchten dit weder wordt ingenomen — dat het rooken hun op andere tijdstippen *niet* geoorloofd is;

Overwegende dat door het feit, dat door een der arrestanten een sigaret werd gerookt tijdens verblijf op de waschplaats, dus op een oogenblik, waarop hem het rooken niet vergund was, de goede gang van zaken in het provoosthuis werd verstoord;

Overwegende dat klager voor deze verstoring verantwoordelijk was;

Overwegende dat klager wel tot zijne verdediging heeft aangevoerd, dat de schildwacht, die bij het rooken door den provoost-arrestant aanwezig was en dit niet verhinderde, niet onder zijne orders stond, al is het tegendeel vermeld in de „Orders schildwacht in het provoosthuis”, luidende: „Hij (de schildwacht) volgt de „orders, door den cipier of diens vervanger gegeven, op, enz.”, daar dit in strijd is met de *algemeene* consignes van dien schildwacht, doch deze verdediging niet opgaat, omdat — zoo er al tegenstrijdigheid tusschen de algemeene en de bijzondere consignes bestond — de bijzondere den voorrang hadden, en klager zich aan deze laatste had te houden, te meer, waar hij ruimschoots gelegenheid had gehad (de orders schildwacht waren immers 15 November 1920 reeds uitgevaardigd) zijn commandant op de door hem bedoelde tegenstrijdigheid te wijzen, en dezen te vragen, hoe hij te dien aanzien had te handelen, en waar niet gebleken is, dat hij dit heeft gedaan;

Overwegende dat evenmin opgaat klagers verweer, dat zijn dienst in het provoosthuis zóó uitgebreid was, dat hij onmogelijk voortdurend bij den schildwacht kon zijn of bij de arrestanten, daar hij immers niet steeds zelf aanwezig behoefde te zijn, maar een der hem toegevoegde mariniers — die op dat oogenblik niets deden — met het toezicht op de werkzaamheden der arrestanten had kunnen en moeten belasten en dat het daartoe niet noodig was geweest, dezen marinier boven den schildwacht te stellen, daar blijkens het hiervóór aangehaalde uit het voorloopig reglement op den huis-houdelijken dienst en blijkens de „orders schildwacht” de taak van den schildwacht — als de arrestanten zich *niet* in hunne cellen bevinden — is beperkt tot het houden van toezicht bij het *luchten* van arrestanten, de mariniers aan klager tot diens hulp waren toegevoegd, en aan klager was opgedragen den dienst voor het voor den dienst in het provoosthuis aangewezen personeel te regelen;

Overwegende dat er voor klager te meer redden was een der hem toegevoegde mariniers met het toezicht op de werkzaamheden der arrestanten te belasten, waar, naar hij zelf in zijne memorie van toelichting heeft opgemerkt, de betrouwbaarheid der schildwachten niet altijd volledig is;

Overwegende dat klager derhalve te recht is gestraft, dat de straf in eene goede verhouding staat tot de door hem gepleegde krijgstuuchtelijke overtreding, en de strafreden deze overtreding juist weergeeft;

Krachtens artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 12-14 der Rechtspleging bij de Zeemacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht ongegrond;
 Handhaaft de opgelegde straf en de daarbij behorende strafreden;
 Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan den klager, een aan den strafoplegger, een aan den Commandant der Zeemacht en Hoofd van het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 18 Februari 1921.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Mr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. P. M. Trapman.

De wetgever heeft niet strafbaar gesteld het door schuld veroorzaken van gevaar voor eens anders leven of lijf, maar enkel het door schuld veroorzaken van eens anders dood, verminking of verwonding als omschreven in de artt. 307 en 308 W. v. Sr.

Nu omtrent de leer van het oorzakelijk verband eene bepaalde uitspraak door den wetgever niet in het W. v. Sr. is gegeven, neemt het Hof bij de beantwoording van de vraag omtrent causaal verband tot richtsnoer de beginselen in het B. W. daaromtrent te vinden.

Twijfel omtrent eene de einduitspraak beheerschende omstandigheid moet die einduitspraak ten gunste van den beklagde doen uitvallen.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

B., oud 27 jaar, geboren te Everdingen, tweede-luitenant bij het 4de Regiment Infanterie, appellant van een door den Krijgsraad te 's-Gravenhage op 2 September 1920 gewezen vonnis, ter eenre, — voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, op gronden en middelen, nader bij pleidooi aan te voeren, tot vrijspraak van appellant, subsidiair tot bevestiging van het vonnis,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hof's be-

schikking van 2 November 1920 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle, bij eisch à minima, is geconcludeerd tot verbetering van het vonnis van den Krijgsraad, wat aangaat de gronden, waarop het steunt, en tenietdoening van het vonnis, wat betreft het dictum, en dat alsnog bij sententie van den Hove, de appellant, onder aanbrenging dier gronden-verbetering, zal worden schuldig verklaard aan: „door schuld veroorzaken van: a. zwaar lichamelijk letsel aan „een ander; b. zoodanig lichamelijk letsel aan een ander, waaruit „voor dezen tijdelijke verhindering in de uitoefening der beroeps- „bezigheden ontstaat”, en deswege onvoorwaardelijk veroordeeld tot zes weken hechtenis, met vrijspraak van den appellant van hetgeen hem meer of anders is te laste gelegd, dan als bewezen aangenomen, en met instandhouding overigens van het beroepen vonnis.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op den eisch à minima van den Advocaat-Fisikaal;

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuigen W., timmerman, wonende te 's-Gravenhage; J., agent van politie-rechercheur der gemeente 's-Gravenhage, tevens onbezoldigd Rijksveldwachter; P., kantoorbediende, en S., dienstbode, beiden wonende te 's-Gravenhage;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtgestaan ter zake, dat het aan zijn — appellants — schuld te wijten is, dat te 's-Gravenhage op of omstreeks 19 Mei 1920 de losse werkman B., wonende te Voorburg (Z.H.), en de timmerman W., wonende te 's-Gravenhage, zwaar lichamelijk letsel hebben bekomen, althans zoodanig letsel, dat daaruit min of meer langdurige verhindering in de uitoefening van hunne beroepsbezigheden is ontstaan, doordat appellant tevoren, toen appellant nog als militair was verbonden aan een handgranatenschool te Waalsdorp en zijne kamers had in een perceel aan de 2de Schuytstraat 129 te 's-Gravenhage, onder meerdere onderdeelen tot handgranaten, ook een of meer slagkwikpijpen naar zijne voormelde kamers mede te brengen en voormelde pijpjes op die kamers te laten liggen, zelfs ze achter te laten in voormeld perceel, toen appellant die kamers voor goed verliet, terwijl appellant toch wist de groote gevaren, aan deze voorwerpen verbonden, speciaal voor ondeskundige personen, hebbende een en ander ten gevolge gehad, dat, toen genoemde werklieden voor het verrichten van karweitjes, in voormeld perceel werkzaam waren gesteld, W. voormeld zulk een pijpje, dat als raampen was in gebruik genomen door een der vroegere bewoonsters van gemeld perceel, opnam en daarin — geheel onbekend als W. voor-

meld was met de werkelijke beteekenis van dit voorwerp, onderdeel tot handgranaat — met een naald ging peutenen, zijnde terstond daarop dit slagkwikpijpe ontploft, waardoor voormelden W. een of meer vingers of leden daarvan van de hand werden afgeslagen en W. het gebruik van die hand voor goed zal moeten missen, althans zeer lang, terwijl voormelde B. in een der ooggen werd veren gewond, zijnde beide werklieden sedert voortdurend in de onmogelijkheid geweest om hunne gewone dagelijksche en beroepsbezigheden te verrichten, althans te verrichten als voorheen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 2 September 1920 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan appellant te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, gelijk dat in het vonnis als bewezen is aangenomen, alsmede appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Door schuld veroorzaken van zwaar lichamelijk letsel” ten aanzien van W. en van zoodanig lichamelijk „letsel, waaruit tijdelijke verhindering in de uitoefening zijner beroepsbezigheden ontstaat” ten aanzien van B., en appellant te dier zake heeft veroordeeld tot één maand hechtenis met bevel, dat de opgelegde straf niet zal worden ondergaan, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd van vijf jaar heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of, aan de krijgstucht onderworpen zijnde, aan eene ernstige overtreding tegen de krijgstucht, of zelfs aan eene lichte zoodanige overtreding, indien deze tevens een strafbaar feit oplevert; voorts met bepaling, dat de veroordeelde tot vergoeding der schade, door W., geleden, aan dezen gedurende de eerste drie jaren van den proeftijd zal betalen een bedrag van *f* 2.— per week, en met vrijspraak van appellant van hetgeen hem meer of anders is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen;

Overwegende, dat uit het onderzoek, zoo in eersten aanleg als in hooger beroep, is komen vast te staan:

dat appellant, ten tijde dat hij werkzaam was aan de handgranaten-school te Waalsdorp, gedurende ruim een jaar heeft bewoond een door hem gehuurde zit- en slaapkamer op de eerste étage in het perceel 2de Schuytstraat 129 te 's-Gravenhage; dat in de zitkamer geen kasten, die konden worden afgesloten, waar in de slaapkamer twee van dergelijke kasten zich bevonden; dat appellant naar die kamers wel heeft medegebracht ongevaarlijke onderdeelen van handgranaten voor studie-doeleinden en hij dan die onderdeelen legde op verschillende plaatsen in de zitkamer, ook wel ze aldaar hing tegen den wand; dat hij, omstreeks October 1919 op een dag thuis komende van de handgranaten-school, in den zak van zijne tuniek heeft gevonden twee pijpjes, gevuld met slagkwik, onderdeelen van handgranaten, welke gevulde pijpjes, zooals hem bekend was, in handen van niet ter zake kundigen zeer gevaarlijk zijn, omdat zij, bij verkeerde behandeling, licht ontploffen en dan groote schade kunnen aanrichten; dat hij deze pijpjes eerst heeft gelegd op een bakje op

zijn schrijftafel en daarna ze heeft geplaatst in een open vaasje staande op den schoorsteenmantel in zijne zitkamer; dat hij de volgende dagen geen dienst had aan de handgranaten-school en hij, toen hij daarna weer naar die school ging, en ook later, aan de pijpjes, die hij in het vaasje had gelegd, niet meer heeft gedacht; dat appellant nog tot ongeveer begin Januari 1920 de kamers in bovengencemd perceel is blijven bewonen en vervolgens naar Leiden is verhuisd om eene nieuwe bestemming te volgen; dat hij ook bij zijne verhuizing aan de pijpjes niet heeft gedacht en die dan ook niet van de kamer heeft verwijderd; dat na de verhuizing van appellant de kamers, door appellant tot dien tijd bewoond, zijn afgesloten en gedurende eene maand onbewoond zijn gebleven; dat omstreeks Februari 1920 de bedoelde pijpjes in het vaasje op den schoorsteenmantel in de zitkamer door de getuige P., dochter van de na October 1919 overleden kamerverhuurster, nog zijn aangetroffen; dat deze getuige, omdat zij toen ging verhuizen en het haar toebehoorend vaasje wenschte mede te nemen, de pijpjes uit het vaasje heeft genomen en op den schoorsteenmantel in de zitkamer heeft nedergelegd; dat zij vervolgens is verhuisd met medeneming van haren geheelen inboedel, en de zitkamer onbewoond en ongemeubileerd bleef; dat na die verhuizing het genoemde perceel nog enkel in gebruik bleef bij de getuige van M., die daar niet woonde, maar, als masseuse, in een benedenvertrek in dat perceel hare patiënten en leerlingen in heilgymnastiek ontving; dat deze getuige, eenigen tijd later, omdat zij bemerkte had, dat in het keukenraam een raampin mankeerde, bang zijnde voor inklimming door dit raam en wegneming van de, haar toebehoorende, in het onbewoonde perceel aanwezige toestellen en goederen, een van de twee pijpjes, welke zij had vinden liggen in de vensterbank in de keuken, heeft gestoken in het keukenraam om daar als raampin dienst te doen; dat deze getuige omstreeks 18 Mei 1920 hare in het meergenoemde perceel aanwezige toestellen en goederen naar elders heeft laten overbrengen met behulp van twee werklieden — de getuigen W. en B. — daartoe te harer beschikking gesteld door den eigenaar van dat perceel; dat die eigenaar aan den getuige W. had opgedragen, tevens inspectie te houden van deuren en ramen in het perceel; dat deze getuige, daartoe in de keuken aanwezig, het als raampin dienende pijpje uit het raamkozijn heeft getrokken en, dit bekijkende, heeft gezien, dat het aan eene zijde open was en half gevuld met eene witte stof; dat hij, om zich te vergewissen of die stof hard dan wel zacht was, omdat in het laatste geval het pijpje als onsterk niet als raampin zoude kunnen blijven dienen, met het pijpje is geloopt naar het midden van de keuken, waar de getuige B. op den grond zijn boterham zat te eten, zeggende: „Kijk eens, Jan, wat een raar stuk muziek van een raampin dat is”, met een hoedespeld, die hij in de keuken had gevonden, in het pijpje, dat hij in de linkerhand hield, heeft gepeuterd; dat dadelijk daarop het pijpje met een luide knal is ontploft met de ernstige gevolgen voor beide getuigen, als in de

telastlegging zijn omschreven; dat het ontplofte pijpje was een van beide pijpjes, die door appellant destijds in het vaasje waren gelegd;

Overwegende dat bij het onderzoek niet is gebleken, wanneer en hoe de pijpjes van den schoorsteenmantel in de zitkamer op de eerste étage zijn gekomen in de vensterbank in de keuken;

Overwegende dat de daad van appellant om — toen hij de beide met slagkwik gevulde pijpjes, waarvan de gemakkelijke ontplofbaarheid en dus groote gevaarlijkheid hem, als werkzaam aan de handgranaten-school en als dagelijks met handgranaten en de onderdeelen daarvan omgaande, bekend was, vond in den zak van zijn tuniek — die voorwerpen te plaatsen in een open vaasje op den schoorsteenmantel van zijne zitkamer in een bewoond particulier huis, was in hooge mate roekeloos en zijne gedraging om die pijpjes daar maanden-lang te laten liggen en ze zelfs niet te verwijderen, toen hij die zitkamer voor goed verliet, was van eene uiterst gevaarlijke gedachteloosheid;

Overwegende dat dan ook het in dezen aan de getuigen W. en B. ten gevolge van de ontploffing van een der pijpjes toegebrachte lichamelijk letsel aan appellants grove schuld moet worden geweten, wanneer er oorzakelijk verband blijkt te bestaan tusschen appellants boven omschreven daad en gedraging en de omstandigheid, dat toen aldaar de ontploffing met hare gevolgen heeft plaats gevonden; dat immers de wetgever — te recht dan of ten onrechte — niet heeft strafbaar gesteld reeds het door schuld veroorzaken van gevaar voor eens anders leven of lijf als hier zonder twijfel heeft plaats gevonden, maar enkel het door schuld veroorzaken van eens anders dood, vermindering of verwonding, als omschreven in de artikelen 307 en 308 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende dat, nu omtrent de leer van het oorzakelijk verband eene bepaalde uitspraak door den Wetgever, in het Wetboek van Strafrecht, niet is gegeven, het Hof bij de beantwoording van de vraag omtrent causaal verband tot richtsnoer neemt de beginselen in het Burgerlijk Wetboek daaromtrent te vinden, en dit te gereeder, omdat niet wél is in te zien, waarom, nu de wetgever het tegendeel niet heeft bepaald, de leer der causaliteit in het Strafrecht eene andere zoude moeten zijn dan in het Burgerlijk Recht;

Overwegende dat die beginselen zijn neergelegd o. a. in de artikelen 1283 en 1284 van het Burgerlijk Wetboek, waar voor het aannemen van causaliteit als voornaamste, in alle gevallen geldende, eisch wordt gesteld, dat het ingetreden gevolg onmiddellijk en dadelijk — dus rechtstreeks — uit de handeling zij voortgevloeid;

Overwegende dat bij de toepassing van deze beginselen op dit geval geene rekening behoeft te worden gehouden met de bovenomschreven handelingen van den getuige W. of van de getuige van M.; dat immers deze getuigen het pijpje hebben gehanteerd als raampin zonder zelfs te kunnen vermoeden, dat het een slagkwikpijpje, onderdeel van een handgranaat, was en aan dit aldus hanteeren eenig gevaar verbonden kon zijn; dat daarom hunne handelingen moeten

worden geacht met betrekking tot de causaliteit van de ontploffing zonder beteekenis te zijn;

Overwegende dat hetzelfde geldt voor de handeling van de onbekend gebleven persoon, die na de verhuizing van getuige P. de slagkwikpijpjes heeft overgebracht van de kamer, te voren door appelllant bewoond, naar de keuken; dat immers de bewoners van het huis, die iets van de pijpjes konden afweten, allen het huis voor goed hadden verlaten zonder zelfs aan de getuige van M., de gebruikster van de benedenverdieping, iets over die pijpjes te zeggen, terwijl de bovenverdieping voorshands onbewoond bleef; dat het daarom als uitgesloten moet worden beschouwd, dat deze onbekende in de pijpjes iets anders heeft gezien dan onschadelijke voorwerpen, gewone afval van eene verhuizing, dat moest worden opgeruimd;

Overwegende dat echter de vraag rijst, of met betrekking tot de causaliteit van de ontploffing niet van overwegende beteekenis is de bovenomschreven handeling van de getuige P., of n.l. niet deze getuige, dochter van de kamerverhuurster en mede met de bediening van appelllant, toen deze de kamers bewoonde, belast, voldoende gegevens had om te moeten aannemen, dat in de pijpjes eenig gevaar school en wel gevaar voor ontploffing, waarbij het er overigens niet toe doet, of zij de omstandigheden gekend heeft, waaronder ontploffing zou kunnen volgen, en of zij van den omvang van het gevaar zich eene duidelijke voorstelling heeft kunnen maken;

Overwegende dat, moet deze vraag worden beantwoord in bevestigenden zin, moet dus de handeling van deze getuige met de pijpjes als een eigen bewuste handeling worden aangemerkt, alsdan na die handeling uit de daad en gedraging van appelllant onmiddellijke en dadelijke gevolgen niet meer konden voortvloeien, vermits alles wat in het ledige huis met die buisjes mocht gebeuren als onmiddellijk en dadelijk gevolg enkel nog kon voortvloeien uit de handeling van getuige P. — het achterlaten van de haar als gevaarlijk bekende buisjes in het door haar verlaten huis — tot welke handeling de omstandigheid, dat appelllant de pijpjes in het vaasje had gelegd en ze daar na zijne verhuizing had laten liggen, dan alleen de aanleiding heeft gevormd;

Overwegende dat dit punt bij het onderzoek in eersten aanleg niet voldoende tot klaarheid is gebracht en bij het onderzoek in hooger beroep niet meer voldoende tot klaarheid gebracht is kunnen worden, zoodat het Hof gronden aanwezig acht voor twijfel, of deze getuige, toen zij de pijpjes uit het vaasje nam en in het door haar verlaten huis achterliet, van de gevaarlijkheid van deze voorwerpen zich bewust is geweest;

Overwegende dat toch eenerzijds uit de verklaringen door deze getuige zoo voor de politie als voor den officier-commissaris en voor het Hof afgelegd zou volgen: dat zij destijds door den thans appelllant tegen de bedoelde pijpjes was gewaarschuwd als zeer gevaarlijk; dat deze waarschuwing op haar althans zooveel indruk had gemaakt, dat zij „er niet aan dorst te komen” (verhoor voor de politie); „het

verstandiger vond de dienstbode te zeggen, dat zij er niet aan mocht komen" (verhoor voor den officier-commissaris); „ze toch niet goed durfde aan te raken" (verhoor voor het Hof); dat het haar destijds bekend was, dat appellant werkzaam was aan een handgranaten-school, en zij ongeveer wist, wat een handgranaat is („een voorwerp, dat geworpen wordt en dan ontploft"); dat het haar ook bekend was, dat appellant onderdeelen van handgranaten op zijne zitkamer placht te hebben, en zij had opgemerkt, dat appellant „wel zeer nonchalant" was;

Overwegende dat, legt men echter verband tusschen de verklaringen van deze getuige, die van de dienstbode, getuige S., en de zich niet steeds gelijk blijvende verklaringen van appellant, alsdan anderzijds ook weer niet te ontkennen valt het gewicht van hetgeen de getuige P. in hare verschillende verhooren heeft doen uitkomen, dat zij aan de waarschuwingen van appellant — deze zegt wél hare moeder, maar niet haar tegen de beide pijpjes te hebben gewaarschuwd — eigenlijk geen geloof heeft geslagen, omdat zij zich niet heeft kunnen voorstellen, dat appellant zóó onvoorzichtig zoude zijn om werkelijk zeer gevaarlijke voorwerpen op zijne zitkamer mede te brengen en daar die voorwerpen dan open en bloot te laten liggen; dat immers uit deze verklaringen, in verband met elkaar beschouwd, blijkt, dat appellant het bedienend personeel meer dan eens heeft gewaarschuwd tegen allerlei, ook ongevaarlijke, op zijn kamer aanwezige onderdeelen van handgranaten met de bedoeling, dat dit personeel er niet met de handen aan zou zitten; dat deze toelig al te duidelijk kan zijn geweest om niet te worden doorzien door iemand van de ontwikkeling van deze getuige, die van dergelijke dingen minder „griezellig" was dan de dienstbode, getuige S., dat daarenboven de omstandigheid, dat de pijpjes eenige maanden in een klein, open vaasje, voor ieder, dus ook voor appellant, zichtbaar, hebben gestaan en door appellant, toen hij met al het zijne voor goed vertrok, daar werden achtergelaten, terwijl door hem gedurende de maand, dat getuige P. het huis nog bleef bewonen, er geen navraag naar werd gedaan, heeft kunnen medehelpen om haar nog te versterken in de opvatting, dat er aan de waarschuwing niet veel beteekenis behoefde te worden gehecht;

Overwegende dat, nu dus het Hof niet uitgesloten acht, dat getuige P. de gevaarlijkheid van de slagkwikpijpjes als ontplofbaar gekend heeft, maar evenmin, dat zij die als onschadelijke voorwerpen heeft beschouwd, in dezen de regel zal moeten gelden, dat twijfel omtrent eene de einduitspraak beheerschende omstandigheid die einduitspraak ten gunste van den beklagde zal moeten doen uitvallen;

Overwegende dat, waar aldus dan niet is komen vast te staan, dat de meervermelde handeling van getuige P. met betrekking tot de causaliteit van de ontploffing zonder overwegende beteekenis was — niet wettig en overtuigend bewezen is, hetgeen aan appellant is te laste gelegd, méer in het bijzonder niet, dat de in de telast-

legging omschreven ontploffing het gevolg — dat is het onmiddellijk en dadelijk gevolg — is geweest van het medebrengen door appellant naar zijne kamers en het laten liggen aldaar en zelfs achterlaten, toen appellant die kamers voor goed verliet, van een of meer slagkwikpijpjes;

Overwegende dat dus het vonnis van den Krijgsraad, waarvan appèl, niet in stand kan blijven, zijnde appellant daarmede bezwaard;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 193, 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 2 September 1920 ten laste van appellant gewezen;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen, hetgeen aan appellant is te laste gelegd, meer in het bijzonder niet dat de in de telastlegging omschreven ontploffing het gevolg is geweest van het medebrengen door appellant naar zijne kamers en het laten liggen aldaar en zelfs achterlaten, toen appellant die kamers voor goed verliet, van een of meer slagkwikpijpjes;

Spreekt appellant vrij;

Laat aan den commandeerende-officier van appellants korps ter beoordeeling, of appellant krijgstuchtelijk behoort te worden gestraft ter zake van het gedurende maanden open en bloot laten liggen van slagkwikpijpjes, afkomstig uit de handgranaten-school, waaraan appellant verbonden was, in eene door hem bewoonde kamer in een particulier huis;

Ontzegt allen anderen eisch.

Uit de sententie blijkt, dat de krijgsraad een voorwaardelijke veroordeeling had uitgesproken waarbij de proeftijd was bepaald op vijf jaar. Dit laatste is in strijd met de wet. Volgens art. 14b W. v. Sr. bedraagt de proeftijd bij misdrijven ten hoogste drie jaar. Wel kan de proeftijd ingevolge het bepaalde in art. 14g W. v. Sr. verlengd worden, maar dit geval deed zich hier niet voor. Trouwens door verlenging kan de proeftijd ook nimmer vijf jaar, doch ten hoogste vier en half jaar duren.

Red. M. R. T.

ZEEKRIJGSRAAD TE SOERABAJA.

Dispositie van 28 September 1920.

President: A. L. Boeser.

Leden: J. Bosman, H. P. Verschuur, H. van Rooij, H. A. J. W.
baron Taets van Amerongen van Woudenberg.
Fisikaal: Mr. G. H. van Driel.

Het onderzoek van een klacht over een krijgstucltelijke straf, opgelegd door den commandant van de Gezantschapswacht te Peking, behoort niet tot de bevoegdheid van den zeekrijgsraad, ook al is die commandant niet een hoofdofficier.

ADVIES van den Fisikaal bij den Zeekrijgsraad te Soerabaja in de klachtzaak van den Marinier der 2e klasse V. stamboeknummer 2014, contra den Kapitein der Mariniers, Commandant van de Gezantschapswacht te Peking over de strafreden van de aan klager op 13 Januari 1920 door genoemden Commandant opgelegde straf van 10 dagen strafdienst met inhouding der ½ soldij wegens: „Zeer ongepast gedrag tegen den onderofficier van de wacht”.

Volgens een vaste jurisprudentie geldt in klachtzaken de regel dat de vraag welk militair-rechterlijk college kennis neemt van het onderzoek betreffende klachten ingediend over opgelegde straffen, haar antwoord vindt in het antwoord op deze vraag: „voor welk college zou de strafoplegger, ware hij beklaagde, terechtstaan?”

In het te behandelen geval is de strafoplegger een Kapitein der Mariniers in rang gelijk gesteld met een Luitenant ter zee der 1e klasse; uit hoofde van zijn rang zou deze officier als beklaagde niet voor het Hoog Militair Gerechtshof terecht staan, daar volgens artikel 50 der Provisioneele Instructie alleen officieren met hooger rang dan dien van eersten luitenant ter zee (= luitenant ter zee der 1e klasse) in eerste instantie voor het Hof terecht staan. Echter niet alleen op grond van den rang wordt de jurisdictie van het Hof in genoemd artikel bepaald; ook op grond van hunne positie staan sommige officieren, die vanwege hun rang niet voor het Hof zouden terecht staan, in bepaalde gevallen wel voor dit college, n.l. wanneer zij zijn „Commandeerende Officieren van eenig schip of vaartuig van oorlog”.

De eerste vraag, die beantwoord dient te worden, is dus deze:

1e. Is de Commandant van de Gezantschapswacht te Peking een commandeerende officier in den zin der wet; en luidt het antwoord op deze vraag bevestigend, dan moet beslist worden deze andere vraag:

2e. Mag de Gezantschapswacht te Peking beschouwd worden begrepen te zijn in de clausule „eenig schip of vaartuig van oorlog”.

Ad. 1. Waar het hier geldt de toepassing van een wetsbepaling, kan de beteekenis der uitdrukking „Commandeerende Officieren” niet steunen op het gebruik om officieren in bepaalde gevallen in verband met de hun opgedragen dienstverrichtingen, waarbij zij met eenig bevel zijn belast, aan te duiden als Commandant of als Commandeerende Officier, maar kan deze beteekenis alleen vastgesteld worden aan de hand van wetsbepalingen en door het bevoegd gezag gegeven voorschriften.

Zooals blijkt o.a. uit de artikelen: 8, 10, 25, 26, 112, 136 en 197 der Rechtspleging bij de Zeemacht en 13, 53, 56, 57, 59 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water vallen onder het begrip „Commandeerende Officier” of „Commandant” verschillende categorieën van tot de zeemacht behorende officieren en wel: 1. een Commandeerende Officier van een directie en de Commandeerende Officieren van schepen tot die directie, behorend; 2. een Commandeerende Officier van een vloot, eskader of een minder smaldeel en de Commandeerende Officieren van de tot die Scheepsmacht behorende schepen en 3. de Commandeerende Officieren van schepen, die zich alleen buiten het Rijk in Europa bevinden.

Zooals blijkt uit het bij die stukken overgelegde schrijven van den Commandant der Zeemacht dd. 7 September 1920 No. 9512 wordt de Commandant van de Gezantschapswacht te Peking aangesteld door den Commandant der Zeemacht en is hij onder diens *bevel onmiddellijk* geplaatst, behoudens een hier niet ter zake doende uitzondering.

Hoewel dit schrijven geen antwoord inhoudt op de vraag aangaande de bevoegdheden en verplichtingen van den Commandant der Gezantschapswacht te Peking mag aangenomen worden, dat deze officier heeft de bevoegdheden en verplichtingen neergelegd in de „Instructie voor de Commandeerende Officieren van Hr. Ms. Oorlogsschepen”. De aard van het bevel van genoemden Commandant komt dus overeen met dat van een Commandant van een schip behorend tot de scheepsmacht, staande onder de bevelen van den Commandant der Zeemacht in Oost-Indië, hetwelk zich niet bevindt ter plaatse of in de onmiddellijke nabijheid van den krijgsvaad. Het feit dat het tot de Gezantschapswacht te Peking behorend personeel administratief blijft behoreen tot de rol van het Departement der Marine, doet aan den aard van het bevel van genoemden Commandant niet af.

Op grond van deze overwegingen moet m.i. de eerste vraag bevestigend beantwoord worden. (Conform besch. H. M. G. te Utrecht dd. 21 November 1916).

Ad. 2. Zooals blijkt uit artikel 56 P. I., spreekt dit artikel van „Commandeerende Officieren van eenig schip of vaartuig van oorlog”; de wet uit zich hier dus in duidelijke bewoordingen: schip of vaartuig van oorlog; en waar de tekst der wet duidelijk is, mag

hiervan door uitlegging, op grond van artikel 11 Wet houdende Algemeene Bepalingen der Wetgeving van het Koninkrijk, niet worden afgeweken. Eerst dan mag de rechter tot een onderzoek naar de *bedoelingen* van den wetgever overgaan als de tekst onduidelijk is of voor meerdere uitlegging vatbaar. Dit is ook de leer van den H. R., zich voor deze leer beroepend op hetgeen de wet zelf voorschrijft omtrent de uitlegging van uiterste willen (932 en 933 B. W.) en overeenkomsten (1378 en 1379 B. W.).

Bovendien is artikel 50 te beschouwen als een uitzonderingsbepaling n.l. als een uitzondering op den regel, dat alle militairen der zeemacht wegens door hen begane strafbare feiten in 1e instantie voor den krijgsraad terecht staan. Op grond van het zijn van uitzonderingsbepaling dient dit artikel volgens het algemeen gevoelen omtrent de uitlegging van dergelijke voorschriften strict geïnterpreteerd te worden. Op grond van stricte interpretatie kan een gebouw der Gezantschapswacht te Peking moeilijk gebracht worden onder het begrip „schip of vaartuig van oorlog” zonder het taalkundig gevoel te veel geweld aan te doen. Dan kunnen echter evenmin andere inrichtingen aan den wal onder bevel staande van officieren der Marine, zooals hier in O. I. b.v. de Marine-Kazerne en de Kweekschool voor Inlandsche Schepelingen te Makassar, onder het begrip van „schip of vaartuig van oorlog” gebracht worden.

De jurisprudentie ten opzichte van de te behandelen kwestie schijnt evenwel te gaan in de richting van eene ruimere uitlegging van het begrip „schip of vaartuig van oorlog”.

Zoo besliste het H. M. G. te Utrecht dd. 1 Juni 1915 (M. R. T. X. 748), naar aanleiding van een beklag over een door een 1en Luitenant Commandant van een Marinedetachement op een eiland opgelegde disciplinaire straf, dat dit beklag door den krijgsraad behandeld moest worden en niet door het Hof op grond hiervan, dat de Commandant van een zoodanig detachement niet is te beschouwen als de Commandeerende Officier van een bodem, wijkende eene andere opvatting te ver af van den gewonen zin van het begrip „bodem” of „schip of vaartuig van oorlog”, zooals het in artikel 50 P. I. wordt gebezigd.

Deze opvatting weekt dus *te ver* af van het begrip „schip of vaartuig van oorlog”; eenige afwijking schijnt het Hof dus wel toelaatbaar te achten, waaruit volgt, dat een stricte interpretatie door dit college niet voorgestaan wordt.

(Hoogstwaarschijnlijk naar aanleiding dezer beschikking van het Hof werd dan ook een soortgelijke klacht, ingediend over een door een Kapitein der Mariniers, Commandant van een Marinedetachement op een eiland, opgelegde krijgstuchtelijke straf, door den krijgsraad te Willemsoord behandeld (disp. van 14 Juni 1916) M. R. T. XIII 166).

Bij beschikking van 24 Augustus 1915 (M. R. T. XII 385) be-

sliste het H. M. G. te Utrecht op een klacht over een disciplinaire straf, opgelegd door een Kapitein der Mariniers, waarnemend Commandant der Marine-Kazerne te Soerabaja, zonder in deze beschikking nader aan te geven om welke reden deze inrichting viel onder het begrip „schip of vaartuig van oorlog”; een stricte interpretatie van genoemd artikel blijkt dus ook uit deze beschikking niet.

Een klacht, ingediend door een schepeling dienende bij de Marine-Scinpost te Bath, over een disciplinaire straf opgelegd door den positie-commandant aldaar, een Luitenant ter zee der 1e klasse, werd beslist bij beschikking van 24 Augustus 1915 door het H. M. G. (M. R. T. XI 182); deze luitenant ter zee was evenwel blijkens de beschikking na de strafoplegging bevorderd tot Kapitein-luitenant ter zee, zoodat niet na te gaan is, of deze klacht op grond van den rang van den strafoplegger, of op grond van zijn positie als Commandeerend Officier door het Hof behandeld is, daar de beschikking zelf niets hieromtrent inhoudt.

Uit de aangehaalde voorbeelden blijkt wel, dat het H. M. G. te Utrecht van een strict zich houden aan de woorden van artikel 50 geen voorstander is. De vraag is nu maar: tot hoever mag dit begrip uitgebreid worden; dat een geheel eiland moeilijk beschouwd kan worden als een schip, zal wel geen tegenspraak ontmoeten; dat zou aan dat begrip een uitbreiding geven, die wel niemand zal willen aanvaarden.

Bij een inrichting als een kazerne, kweekschool en gezantschapswacht echter is de toestand eenigszins anders; bij deze laatste toch is sprake van een bepaald gebouwencomplex, met bijbehorend terrein, uitsluitend bewoond door militairen, allen staande onder het bevel van een militair der Marine en volkomen afgescheiden van de omgeving; een afzonderlijk gebied der Marine alzoo; bij een geheel eiland kan moeilijk gesproken worden van een afgescheiden stuk grondgebied der Marine; het complex is hier veel lossler; niet alleen militairen zijn er gevestigd, maar even goed burgers, die niet staan onder de bevelen van een militair der Marine.

Het uitbreiden van het begrip „schip” tot de hooger aangegeven inrichtingen gaat dan ook m.i. niet te ver en blijkens de beschikking van het Hof dd. 24 Augustus 1915 hierboven vermeld, begrijpt dit college dan ook een Kapitein der Mariniers, waarnemend Commandant der Marine-Kazerne te Soerabaja, onder de clause „Commandeerende Officier van eenig schip of vaartuig van oorlog”. En waar dus het H. M. G. de Marine-Kazerne te Soerabaja beschouwt als te vallen onder het begrip „eenig schip of vaartuig van oorlog” kan m.i. bezwaarlijk anders beslist worden ten aanzien van de Gezantschapswacht te Peking, al heeft deze Gezantschapswacht ook eene andere bestemming dan de Marine-Kazerne.

Ten slotte zou ik er nog op willen wijzen, dat, mocht de krijgsraad deze zaak wel in behandeling nemen, het gevolg hiervan zal zijn, dat de wijze waarop de Commandant der Gezantschapswacht

te Peking van zijn bevoegdheden als straoplegger gebruik heeft gemaakt, beoordeeld zal worden door officieren die lager in rang zijn dan de strafoplegger, (het meerendeel der leden van den krijgsraad toch bekleedt een rang lager dan dien van luitenant ter zee der 1e klasse) hetgeen strijdig is met het militaire begrip, dat de mindere in rang zich heeft te onthouden van de beoordeeling eener handelwijze van een meerdere.

In dit verband wordt tevens de aandacht gevestigd op een der redenen waarom indertijd door de commissie belast met ontwerping der militaire wetboeken het systeem ingevoerd werd om hoofdofficieren in eerste instantie voor het H. M. G. te doen terechtstaan; o.a. op grond van de mindere autoriteit en het mindere gezag van subalterne officieren ten opzichte van hogere officieren werden eerstgenoemde officieren aan de jurisdictie van 's Hofs eerste instantie onttrokken. Op grond van dat zelfde motief werden dan ook m.i. de Commandeerende Officieren niet aan de jurisdictie van het H. M. G. onttrokken, maar bleven daaraan in 1e instantie onderworpen. Bij de uitlegging van artikel 50 P. I. behoort m.i. de nadruk niet zoo zeer te vallen op „schip of vaartuig van oorlog dan wel op „Commandeerende Officier” en doet het er niet aan toe of deze officier het bevel voerde over een schip (de gewone toestand in den tijd van het ontstaan der wetboeken) dan wel over een inrichting aan den wal.

Op grond van het bovenstaande meen ik den krijgsraad te moeten adviseeren zich in deze onbevoegd te verklaren.

In geval de krijgsraad zich met deze voorgestelde onbevoegdverklaring niet mocht vereenigen, dan behoort deze zaak ter terechtzitting verder behandeld te worden.

Dispositie.

De Zeekrijgsraad te Soerabaja:

Gezien de verklaring van den marinier der 2e klasse V., stamboeknummer 2014, dienende bij de Nederlandsche Gezantschaps-wacht te Peking, dat hij zich wenscht te beklagen bij den militairen rechter over de strafreden van de straf van 10 dagen strafdienst met inhouding der halve soldij, wegens „zeer ongepast gedrag tegen den onderofficier van de wacht”, hem opgelegd den 13en Januari 1920, door den Commandant van gencemde Gezantschaps-wacht;

Gezien de bij die klacht behorende bescheiden;

Gelet op het advies van den Fiscaal, strekkende tot onbevoegdverklaring van den Zeekrijgsraad;

Overwegende aangaande de bevoegdheid van den Krijgsraad om deze klachtzaak te behandelen;

dat de wet te dien aanzien een bepaald voorschrift niet inhoudt;

dat de vraag welk militair-rechterlijk college kennis neemt van de klachten, ingediend over krijgstuchtelijke straffen of over de strafreden van zoodanige straffen volgens eene vaste jurisprudentie, beantwoord wordt aan de hand van het bepaalde in art. 50 der P. I. voor het H. M. G.;

dat op grond van dat artikel aangenomen wordt dat de bevoegdheid van het rechtscollege in klachtzaken wordt geregeld naar den rang of naar de positie van den strafoplegger;

Overwegende dat de Krijgsraad van oordeel is, dat de Commandant der Gezantschapswacht te Peking valt onder het begrip „Commandeereud Officier van eenig schip of vaartuig van oorlog”, wordende deze officier toch aangesteld door den Commandant der Zeemacht en zijnde hij onder diens onmiddellijk bevel geplaatst, terwijl hem bovendien de rechten en verplichtingen zijn toegekend, als neergelegd in de „Instructie voor de Commandeereud Officieren van H. Ms. Oorlogsschepen”;

Overwegende dat de Krijgsraad van meening is, dat volgens eene letterlijke interpretatie van genoemd art. 50 P. I. voor het H. M. G. de Gezantschapswacht te Peking niet valt onder de clause „eenig schip of vaartuig van oorlog”;

Overwegende dat de Krijgsraad evenwel van oordeel is, dat dit artikel op het oog heeft en niet anders kan hebben den toestand die tijdens het ontstaan van genoemde wet algemeen bij de Marine bestond, n.l. het dienen van het personeel der Koninklijke Marine aan boord van schepen deel uitmaken der Zeemacht;

Overwegende dat de nadruk in dit artikel niet zoozeer valt op het woord „schip”, dan wel op het begrip „Commandeereud Officier”, in welke meening de Krijgsraad nog gesterkt wordt, door de te dier zake door het H. M. G. te Utrecht voorgestane jurisprudentie, waaruit blijkt, dat het hoogste militair-rechterlijke college in Nederland zich in dit geval niet houdt aan een letterlijke toepassing der wet;

Overwegende dat bij inrichtingen als een kazerne, kweekschool en Gezantschapswacht sprake is van een bepaald gebouwencomplex, met bijbehoreud terrein, uitsluitend bewoond door militairen, allen staande onder het bevel van een militair van de Marine en volkomen afgescheiden van de omgeving, een afzonderlijk gebied der Marine alzoo;

Gezien de artikelen 12 en 14 der Rechtspleging bij de Zeemacht;
Verklaart zich onbevoegd van voornoemde klacht kennis te nemen.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 11 Februari 1921.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack,
P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Mr. W.
Boekhoudt.

Alles wat in de R. Z. is voorgeschreven omtrent strafgedingen en vonnissen, geldt ook voor de behandeling van klachtzaken en de daarin te nemen beschikkingen, voor zoover de aard dier zaken dit maar eenigszins gedooft.

Een dispositie, waarbij de krijgsraad zich onbevoegd verklaart van een klachtzaak kennis te nemen, is onderworpen aan de approbatie van het H. M. G. en nu het geldt een dispositie van den zee-krijgsraad te Soerabaja aan de approbatie van het H. M. G. van N. I.

Het H. M. G. verklaart zich onbevoegd van een klachtzaak kennis te nemen, waarin genoemde krijgsraad zich onbevoegd verklaarde, zoo lang niet het H. M. G. van N. I. heeft beslist of de genomen dispositie aan de goedkeuring van laatstgenoemd college onderworpen is. ¹⁾

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen het schrijven van 15 November 1920 No. 12148 van den Commandant der Zeemacht en Hoofd van het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië, alsmede de daarbij overgelegde dispositie van 28 September 1920 ²⁾ van den Zeekrijgsraad te Soerabaja en verdere stukken betreffende de klacht van den marinier der 2de klasse V., stamboeknummer 2014, over de strafreden, behoorende bij de straf van tien dagen strafdienst met inhouding van de halve soldij, hem op 13 Januari 1920 opgelegd door den kapitein der mariniers, commandant van de Gezantschapswacht te Peking, bij welke wacht klager destijds diende, en welke strafreden luidt: „Zeer ongepast gedrag tegen den onderofficier van de wacht”;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat genoemde klager op 15 Januari 1920 het verzoek heeft gedaan, dat zijne zaak (klacht) door den militairen rechter zoude worden onderzocht;

dat de Commandant der Zeemacht voornoemd, nadat op zijn last informatiën in deze zaak genomen waren, bij beschikking van 4 Augustus 1920 No. 8283, de op de klacht betrekking hebbende

¹⁾ Vgl. blz. 289 en vlg. van dit deel.

²⁾ De dispositie gaat aan deze beschikking vooraf.

stukken toegezonden heeft aan den Zeekrijgsraad te Soerabaia, ter verdere afdoening van de zaak;

dat die Zeekrijgsraad bij zijne voormelde dispositie, blijkens de daarin opgenomen overwegingen en overeenkomstig het advies van den fiscaal van oordeel zijnde, dat de positie van den commandant van de Gezantschapswacht te Peking gelijk is aan die van een „commandeerend officier van eenig schip of vaartuig van oorlog” en dat alzoo de als strafoplegger in de zaak betrokken officier valt onder artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie, zich onbevoegd heeft verklaard om van deze klachtzaak kennis te nemen;

dat vervolgens de Commandant der Zeemacht voornoemd gemeend heeft de op de klacht betrekking hebbende stukken te moeten toezenden aan het Hof „ten einde de klacht alsnog door den militairen rechter te kunnen doen beoordeelen”;

Overwegende dat, bij het ontbreken van eene wettelijke regeling van de procedure in zaken betreffende klachten over opgelegde krijgstuuchtelijke straffen, op grond van de geschiedenis van de vigeerende militaire strafwetgeving en van eene logische interpretatie van de Rechtspleging bij de Zeemacht en van 's Hofs Provisioneele Instructie moet worden aangenomen, dat alles wat in de Rechtspleging bij de Zeemacht is voorgeschreven omtrent strafgedingen en vonnissen, ook geldt voor de behandeling van klachtzaken en de daarin te nemen beschikkingen, voor zoover de aard dier zaken dit ook maar eenigszins gedooft; dat derhalve ook wanneer een Zeekrijgsraad op het daartoe strekkend voorstel van den fiscaal zich onbevoegd verklaart om kennis te nemen van eene krachtens de artikelen 12 en 13 van de Rechtspleging bij de Zeemacht aan zijn oordeel onderworpen klachtzaak, de artikelen 223 en 224 van die Rechtspleging overeenkomstige toepassing behooren te vinden en diensvolgens de betreffende dispositie van den Zeekrijgsraad, met de op de zaak betrekking hebbende stukken, ter goedkeuring moet worden ingezonden aan het Hoog Militair Gerechtshof;

Overwegende dat, ingevolge artikel I van de „Slotbepalingen” der Rechtspleging bij de Zeemacht, voor wat betreft de zaken naar Zeekrijgsraden in Nederlandsch-Indië te verwijzen of, na verwijzing, in die krijgsraden behandeld, alles wat in die Rechtspleging is voorgeschreven ten aanzien van „het Hoog Militair Gerechtshof”, geldt voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië en dus ook voor wat betreft de approbatie van eene door een Zeekrijgsraad in Nederlandsch-Indië in eene strafzaak op het voorstel van den fiscaal genomen dispositie tot onbevoegdheid, in artikel 224 van die Rechtspleging onder „het Hoog Militair Gerechtshof” moet worden verstaan het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië; dat derhalve, op grond van de voorgaande overweging, ook wanneer een Zeekrijgsraad in Nederlandsch-Indië op het voorstel van den fiscaal zich onbevoegd verklaart om kennis te nemen van eene bij dien krijgsraad aanhangig gemaakte klachtzaak, de betreffende dispositie, met overeenkomstige toepassing van artikel

224 juncto artikel I van de „Slotbepalingen” der Rechtspleging bij de Zeemacht, onderworpen is aan de goedkeuring van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië;

Overwegende dat het Hof, op grond van al het vorenstaande, zich niet bevoegd acht kennis te nemen van de bij den Zeekrijgsraad te Soerabaia aanhangig gemaakte klacht van den mariner der 2de klasse V., alvorens het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië uitspraak zal hebben gedaan over de vraag, of de dispositie van genoemden krijgsraad, waarbij deze zich onbevoegd heeft verklaard om van die klacht kennis te nemen, aan zijne goedkeuring is en, bij bevestigende beantwoording van die vraag, die dispositie zal hebben goedgekeurd;

Besluit:

de dispositie van 28 September 1920 van den Zeekrijgsraad te Soerabaia met alle daarbij behoorende stukken terug te zenden aan den Commandant der Zeemacht en Hoofd van het Departement der Marine in Nederlandsch-Indië, ten einde daarmede te handelen zooals hem in verband met den inhoud van deze beschikking noodig zal voorkomen;

Bepaalt:

dat van deze beschikking een afschrift zal worden toegezonden aan den Commandant der Zeemacht voornoemd, alsmede aan den Minister van Marine en aan den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht.

**ZEEKRIJGSRAAD OP HET NEDERLANDSCH ESKADER
IN OOST-INDIË.**

Vonnis van 3 September 1919.

President: H. M. Manikus.

Leden: J. H. Voorthuizen, R. Kwast, A. de Bruijne en J. B. de Meester.

Fiscaal: Mr. G. H. van Driel.

Veroordeeling van een korporaal wegens feitelijke insubordinatie, gepleegd tegen een anderen, in den dienst boven hem gestelden korporaal.

(Dit vonnis is door het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië vernietigd bij sententie definitief van 28 November 1919 opgenomen op blz. 187 van dit deel, waar verkeerdelijk als datum van de sententie is vermeld 25 Juli 1919). ¹⁾

¹⁾ Zie ook blz. 392 hiervoor.

De Zeekrijgsraad op het Nederlandsch Eskader in Oost-Indië, zitting houdende in de debarkementsgebouwen te Soerabaja in de zaak van den fiscaal

tegen

den Inlandschen korporaal-kok M., stamboeknummer 14006, oud volgens opgaaf 35 jaar, geboren te Soerabaja.

Gezien de beschikking van verwijzing naar den Zeekrijgsraad d.d. 8 Augustus 1919, no. 1070;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkoming van den Zeekrijgsraad d.d. 25 Augustus 1919 no. 1095 en het aan den voet van dit bevel den beklagde ten laste gelegde;

dat hij dienende aan boord Hr. Ms. Lynx in den morgen van 27 Juli 1919 in of nabij de kombuis van gemelden bodem, destijds liggende in de haven van Tandjong Priok na het ontvangen van een aanmerking betreffende een dienstverrichting opzettelijk en gewelddadig den in dienst boven hem gestelden Europeeschen korporaal-kok H. W., chef van de kombuis met een stuk steenkool in het aangezicht zou hebben geslagen, althans een stuk steenkool tegen diens aangezicht zou hebben geworpen, waardoor genoemde korporaal-kok W. een lichte kwetsuur bekomen heeft ter hoogte van den linker-slaap;

Gezien het exploit van beteekening en dagvaarding d.d. 25 Augustus 1919 waarbij bovengemeld bevel tot bijeenkoming en de daarop gestelde telastlegging den beklagde zijn beteekend en hij is gedagvaard om te verschijnen ter zitting van den Zeekrijgsraad op 8 September 1919, welke datum op verzoek van den beklagde is vervroegd tot 3 September 1919;

Gelet op de verklaring van den beklagde, dat hij afstand doet van het recht om een schriftuur van antwoord in te dienen;

Gezien de stukken van het proces, voor zooveel daarvan wordt gebruik gemaakt, ter terechtzitting voorgelezen;

Gezien de schriftuur van Eisch door den Fiscaal overgelegd, en gehoord de voorlezing der daarin opgenomen conclusie, strekkende tot schuldigverklaring aan het den beklagde ten laste gelegde en veroordeeling tot een militaire gevangenisstraf van twee maanden, met bepaling dat de tijd door den beklagde vóór de tenuitvoerlegging van het tegen hem te wijzen vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van deze militaire gevangenisstraf zal worden in mindering gebracht vanaf den 8sten Augustus 1919;

Overwegende dat het extract-stamboek van den beklagde onder meer inhoudt, dat beklagde zich op den 18den Mei 1905 als lichtmatroos onder stamboeknummer 14006 voor den tijd van zes jaar in den zeedienst heeft verbonden, dat hem de krijgsartikelen zijn voorgelezen, dat hij zich sedert herhaalde malen heeft gereënga-

geerd, en dat hij thans nog als Inlandsch korporaal-kok in den zee-dienst is verbonden;

Overwegende, dat de navolgende getuigen hebben verklaard:

1°. H. W., korporaal-kok, oud 36 jaar, onder eede gehoord op 16 Augustus 1919, dat hij, dienende aan boord H. M. Lynx, liggende in de haven van Tandjong Priok, ongeveer drie weken te voren op een Zondagmorgen omstreeks tien uur, beklaagde een aanmerking maakte betreffende het halen van steenkolen, hetgeen beklaagde reeds den vorigen dag had moeten doen; dat hij hem zeide dit alsnu te doen, waarop beklaagde wegging en kolen terugbracht, die echter in de kombuis niet te gebruiken waren, hetgeen getuige tot beklaagde zeide, en hetgeen naar getuige bekend is, beklaagde ook wist; dat getuige beklaagde toen zeide die kolen weer weg te brengen en Cardiff-kolen te halen; waarop beklaagde iets tegenmopperde in het Javaansch, naar getuige veronderstelt, hetgeen getuige echter niet verstond; dat getuige beklaagde toen zacht op diens arm naar buiten drukte, beklaagde tevens aanmanende om voort te maken; dat beklaagde daarop een stuk steenkool uit het blik nam en hem, getuige, daarmede op het hoofd sloeg ter hoogte van den linkerslaap, waardoor een klein wondje daar ter plaatse ontstaan is; dat getuige dit aan den ziekenverpleger getoond heeft, die het echter van weinig belang vond; dat hij niet vrij van dienst is geworden en alleen eenige dagen pijn ervan gehad heeft; dat getuige was chef van de kombuis, en beklaagde daar als zijn ondergeschikte werkte; dat getuige volkomen nuchter was tijdens het gebeurde en alleen opgewonden geworden, nadat beklaagde hem met het stuk steenkool geslagen had en geroepen dat hij, getuige, dronken was;

2e. J. D., sergeant-machinedrijver, oud 35 jaar, onder eede gehoord op 19 Augustus 1919; dat hij dienende aan boord van Hr. Ms. Lynx, liggende in de haven van Tandjong Priok, ongeveer drie weken te voren op een Zondagmorgen omstreeks tien uur in de nabijheid van de kombuis zittende, hoorde dat korporaal-kok W., die chef der kombuis is, beklaagde een standje gaf betreffende het niet halen van steenkolen; dat hij beklaagde zag weggaan en even later terugkomen met een blik steenkolen; dat hij W. hoorde zeggen, dat die kolen onbruikbaar waren en beklaagde andere moest gaan halen; dat getuige zag, dat W. beklaagde, die er blijkbaar niet veel zin in had, naar buiten duwde; dat beklaagde hierop een stuk steenkool uit het blik nam en daarmede sloeg naar het hoofd van W.; dat hij niet weet, of deze erdoor verwond is; dat W. naar zijn, getuige's, idee niet dronken was, maar eerst opgewonden is geworden, nadat beklaagde hem geslagen had;

3e. F. J. M., korporaal-kok, oud 30 jaar, die, nadat hij schriftelijk verklaard had tegen het afleggen van eeden onoverkomelijke bezwaren te hebben, de waarheid zijner verklaring heeft bevestigd, op 20 Augustus 1919; dat hij dienende aan boord van Hr. Ms. Lynx, liggende in de haven van Tandjong Priok, ongeveer drie weken te voren op een Zondagmorgen omstreeks tien uur zich in de

nabijheid van de kombuis bevindende hoorde, dat W. beklaagde een standje gaf betreffende het halen van steenkolen; dat beklaagde op order van W. kolen ging halen, maar dat beklaagde terugkwam met kolen, die in de kombuis niet gebruikt kunnen worden; dat hij hoorde dat W. beklaagde erop opmerkzaam maakte en hij hem zeide andere te gaan halen; dat beklaagde tegenpruttelde, waarop W. beklaagde bij den arm greep en kalm de kombuis uitduwde; dat beklaagde hierop een stuk steenkool uit het blik nam en ermede naar het hoofd van W. sloeg; dat getuige gezien heeft, dat hierdoor een klein wondje ter hoogte van den linkerslaap bij W. veroorzaakt werd; dat W., als chef der kombuis gesteld was boven getuige en boven beklaagde; dat W., voordat hij geslagen werd, heel gewoon was, en eerst nadat hij den klap gekregen had driftig geworden is; dat W. niet den indruk maakte van dronken te zijn;

Overwegende dat beklaagde ontkent zich aan het hem ten laste gelegde te hebben schuldig gemaakt, en opgeeft, dat hij, dienende aan boord Hr. Ms. Lynx, op Zondag 27 Juli des voormiddags te ongeveer tien uur order kreeg van korporaal W. om den kolenbak schoon te maken en vervolgens steenkolen te gaan halen; dat hij dit gedaan heeft, echter niet de kolen medegebracht heeft, die eigenlijk benoodigd waren, n.l. Cardiff-kolen; dat, toen hij met de verkeerde kolen in de kombuis kwam W. opsprong en hem zeide, goede kolen te gaan halen; dat beklaagde daarop zeide, dit niet te kunnen doen, daar er maar een man op de wacht was; dat op zijn verhaal W. uitriep, dat hij de kolen niet wilde, beklaagde bij de keel greep en naar buiten duwde, waardoor beklaagde viel en de kolen over het dek rolden; dat korporaal M. en sergeant D., W. vastgegrepen hebben en beklaagde naar achteruit geloopt is; dat hij niet gezien heeft, dat korporaal W. aan het hoofd gewond was en hij trouwens niet kan nagaan op welke manier hij aan die wond gekomen zou zijn; dat hij wist, dat korporaal W. als chef der kombuis boven hem gesteld was; dat hij deze wetenschap nog eenige dagen te voren had medegedeeld, bij de behandeling van een rapport;

Overwegende dat, niettegenstaande de ontkentenis van den beklaagde, door de beëdigde verklaringen der getuigen W. en D., en door de bevestigde verklaring van getuige M., alles in onderling verband en samenhang beschouwd, voor zoover niet rechtstreeks, dan door de aanwijzingen eruit voortvloeiende, wettig en overtuigend is bewezen het den beklaagde ten laste gelegde, alsmede zijn schuld daaraan; ¹⁾

dat het opzet van beklaagde voortvloeit uit de handeling zelve;

¹⁾ De krijgsraad verklaart het den beklaagde ten laste gelegde in zijn geheel bewezen. Ten onrechte evenwel, want het betreft hier een alternatieve telastlegging en de krijgsraad had dus behooren te beslissen of de beklaagde den korporaal-kok W. met een stuk steenkool in het gezicht had geslagen dan wel hem een stuk steenkool naar het gezicht had geworpen. In zijne desbetreffende sententie verklaart het Hof evenmin, welke van de beide alternatieve telastleggingen het bewezen acht. Red. M. R. T.

dat uit de vergelijking van de artikelen 84, 95, 99 en 100 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water 14 en 6 van het Reglement van Krijgstucht voor het krijgsvolk te water blijkt, dat de wetgever de uitdrukkingen „meerdere in rang”, „superieur” en „degene die boven hem gesteld is” door elkander gebruikt, zoodat de uitdrukking „meerdere in rang” in artikel 99 C. W. W. moet worden beschouwd als een der uitdrukkingen die de wet bezigt, om een verhouding van meerdere tot mindere uit te drukken en deze uitdrukking dus synoniem is aan de uitdrukking „degene die boven hem gesteld is.”; dat de verhouding van meerdere tot mindere dus niet alleen bestaat krachtens hooger en militair rang, maar ook onafhankelijk van rang of stand, krachtens feitelijke dienstverhouding, hetgeen in casu het geval is, daar de korporaal-kok W., als chef van de kombuis gesteld was boven het aldaar dienstdoende personeel, dus ook boven den beklagde;

Overwegende dat het alzoo wettig en overtuigend bewezen verklaarde behoort te worden gekwalificeerd als:

Het plegen van een daad van geweld tegen zijn meerdere in rang, in tijd van vrede en niet door den vijand;

Overwegende, dat al moge het optreden van W., als Europeaan jegens beklagde als Inlander de aanleiding zijn geweest tot het plegen van de daad van geweld, dit niet een reden van verontschuldiging voor de door beklagde gepleegde feitelijkeheid mag zijn, daar hij lang genoeg bij de Marine dient, om te weten, dat hij in een dergelijk geval langs den officieelen weg zijn beklag over vermeende onbillijke behandeling kan indienen, maar dat hij nooit als eigen rechter mag optreden;

Overwegende dat naar de meening van den Krijgsraad als verzachtende omstandigheid wel kan gelden het feit dat in gewone omstandigheden tusschen den Inlandschen korporaal en den Europeeschen een verschil in rang niet bestaat, en beklagde dus in den Europeeschen korporaal gewoonlijk zijn meerdere in rang niet te zien had, en dat dit hem er al licht toe kan hebben geleid, zich niet voldoende rekenschap ervan te geven, dat hij met een boven hem gestelde te doen had;

Overwegende dat de zeer geringe aard van de toegebrachte verwonding naar de meening van den Krijgsraad wel een reden is om ten opzichte van dezen beklagde de strafwet met clementie toe te passen;

Gelet op beklagdes gunstigen staat van dienst, blijkende uit het extract van zijn conduite-boekje;

Gelet op het feit, dat de beklagde sedert 8 Augustus arrest met waarneming van dienst ondergaat;

Gezien de artikelen 99 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water, 2 en 7 der Wet van 17 September 1870, S. B. 162, 7 en 20 der Wet van 14 November 1879, S. B. 193, 3 en 9 der Wet van 15 April 1886, S. B. 64, 27 en 91 van het Wetboek van Strafrecht, 176, 185 en 189 der Rechtspleging bij de Zeemacht;

Recht doende in Naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen het den beklaagde ten laste gelegde, met zijn schuld daaraan en kwalificeert het als: het plegen van een daad van geweld tegen zijn meerdere in rang in tijd van vrede en niet voor den vijand;

Veroordeelt hem tot een militaire gevangenisstraf voor den tijd van twee maanden, met bepaling, dat de tijd voor de tenuitvoerlegging van het tegen hem gewezen vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van deze militaire gevangenisstraf zal worden in mindering gebracht vanaf den 8sten Augustus 1919.

**Krijgsraad in het Militair Arrondissement Curaçao,
standplaats Willemstad.**

Vonnis van 6 Januari 1921.

President: Mr. C. S. Gorsira.

Leden: H. A. Kraayenbrink en G. M. H. Dulfer.

Auditeur-Militair: (*niet opgegeven*).

Onder art. 95 C. W. L. is alleen begrepen het uitdrukkelijk weigeren of opzettelijk nalaten de orders tot een bepaalde dienstverrichting uit te voeren.

Als zoodanig is niet te beschouwen de order van een officier om „het water in te gaan” althans „te gaan baden”, nu de compagnies-order als oefening bepaalde „roeien en zwemmen”, zoodat beklagde niet gezegd kan worden uitdrukkelijk te hebben geweigerd of opzettelijk te hebben nagelaten deze compagnies-order na te komen en te gehoorzamen.

De Auditeur-Militair in het Militaire Arrondissement Curaçao ambtshalve eischer,

tegen

E., Stamboek No. 4276, 24 jaar geboren te Rotterdam, Infanterist 2de klasse bij het Garnizoen op Curaçao, niet gedetineerd, beklagde.

De Krijgsraad in het Militaire Arrondissement Curaçao, te Willemstad,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad van den Commandeerende-officier van het garnizoen op Curaçao, d.d. 2 October 1920, waarvan een afschrift aan den beklagde is ter hand gesteld;

Gezien het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad van den Commandeerende-officier van het garnizoen op Curaçao, d.d. 16 December 1920, met de aan den voet daarvan gestelde telastlegging van den Auditeur-Militair, welk stuk, onder overgifte van een door den secretaris van bovengenoemden Krijgsraad geteekend afschrift, aan den beklaagde is betekend op 17 December 1920;

Gelet op het in deze zaak gehouden onderzoek;

Gezien de door den Auditeur-Militair ingediende schriftuur van eisch, strekkende tot vrijspraak van den beklaagde;

Gehoord den beklaagde en diens raadsman;

Na overeenkomstig artikel 193 Rechtspleging Landmacht te hebben beraadslaagd;

Overwegende, dat de beklaagde voor den Krijgsraad, gehouden 30 December 1920, heeft terechtstaan ter zake: dat hij op den 25en September 1900 en twintig in het Schottegat te Willemstad op Curaçao, toen de eerste-luitenant der infanterie, V, hem gelastte het water in te gaan, althans te gaan baden in het ondiepe gedeelte, uitdrukkelijk heeft geweigerd en opzettelijk nagelaten die order, hem door dien meerdere in rang gegeven, te gehoorzamen en na te komen;

Overwegende, dat het aan den beklaagde vertoonde en voorgehouden extract uit het Stamboek van de troepen op Curaçao inhoudt, dat beklaagde op 30 Juli 1919 is overgenomen als soldaat van het 16e Regiment Infanterie als gedetacheerd bij het Leger in Ned. Indië voor drie jaren;

Overwegende, dat het aan beklaagde vertoonde en voorgehouden uittreksel Krijgswettenblad No. 13280, geteekend in het garnizoen te Nijmegen den 30en Juli 1919 door den officier M., den onderofficier B., en den soldaat E inhoudt, dat op gemelden datum in tegenwoordigheid van eerstgenoemde door den tweeden genoemde aan den soldaat E. de Krijgsartikelen, voor het Krijgsvolk te lande vastgesteld, duidelijk zijn voorgelezen;

Overwegende, dat uit een en ander blijkt, dat aan beklaagde is bekend gemaakt, dat hij onder de militaire tucht staat;

Overwegende, dat de beklaagde heeft opgegeven:

dat hij de order, door den 1e-luitenant der infanterie V, aan hem gegeven om te gaan zwemmen, althans te gaan baden, niet opzettelijk heeft geweigerd;

dat hij in den morgen van den 25n September 1920 in het Schottegat te Willemstad op Curaçao samen met de andere soldaten, onder leiding van 1e-luitenant V, is gaan zwemmen en roeien; dat hij wist, dat het zwemmen ter plaatse voormeld ingevolge order van den daartoe bevoegden Commandant der Troepen geschiedde; dat, toen hij dien morgen met de andere soldaten aan het strand in het Schottegat kwam, die soldaten zich uitkleedden; dat hij dat niet gedaan heeft, omdat hij den luitenant wachtte om dezen te vragen hem, beklaagde,

vrij te stellen van zwemmen, daar hij door het loopen van het Waterfort naar de zwemplaats pijn op de borst had gekregen; dat de luitenant hem bij aankomst heeft gevraagd waarom hij gekleed op 't strand zat, waarop hij tegen den luitenant heeft gezegd, dat hij zich ziek gevoelde; dat hij op de vraag van den luitenant, of hij zich dien morgen ziek had gemeld, ontkennend heeft geantwoord, waarop deze hem aanzeide te zorgen binnen vijf minuten het water in te gaan; dat hij zich daarna heeft ontkleed en op 't strand is blijven zitten; dat hij, terwijl hij daar zat, een koude rilling over zijn lichaam heeft gekregen; dat de luitenant vervolgens weer bij hem is gekomen en hem heeft gevraagd of hij van plan was het water in te gaan, waarop hij heeft geantwoord, dat hij dat niet kon doen, daar hij zich ziek gevoelde; dat hij daarna van den luitenant den last kreeg te water te gaan, waarop hij weer antwoordde, dat hij dat niet kon doen, omdat hij zich ziek gevoelde; dat hij daarop weer van den luitenant den last kreeg het water in te gaan, waarop zijnerzijds weer hetzelfde antwoord volgde; dat de luitenant zich daarop heeft verwijderd, maar, nadat hij zich aangekleed had, weer bij hem kwam en hem vroeg, of hij wel wist wat hij deed, waarop hij antwoordde dat hij dat zeer goed wist; dat hij zich dien morgen niet ziek had gemeld noch had verzocht den dokter te mogen spreken; dat hij tijdens zijn kinderjaren gedurende ongeveer zes maanden voor zijn borst onder behandeling van een dokter is geweest; dat hij nooit iets met den luitenant V, zijn meerdere in rang, heeft gehad; dat hij op den 5n October 1920 werd opgenomen in het Militair Hospitaal en den 7n December d.a.v. werd ontslagen; dat hij toen poeders en een drankje heeft gekregen en ook ingespoten is geworden; dat hij ook van 6 Juli tot 20 Augustus d.j. in dat hospitaal is opgenomen geweest; dat hij, toen hij de laatste maal in het hospitaal was, in October l.l. bij den dokter geklaagd heeft over pijn in de borst en in het linkerschoudergewricht, doch dat de dokter hem er niet voor heeft behandeld; dat, aangezien dokter G. hem eerst in den namiddag om 2 uur van den 25n September ll. heeft onderzocht en de pijn op de borst toen verdwenen was, genoemde dokter natuurlijk niet heeft kunnen constateeren, dat hij door de pijnen 's morgens om 8 uur van dienzelfden dag weerhouden was geworden om in het water te gaan; dat, toen de luitenant V. hem op den bewusten morgen heeft gevraagd, waarom hij zich niet te water begaf, hij daarop niet heeft geantwoord, dat hij bij diep ademhalen pijn in zijn buik kreeg, maar pijn op zijn borst; dat hij dien morgen den last van den luitenant voornoemd niet heeft opgevolgd, omdat hij pijn op de borst had en zich ziek gevoelde; dat hij niet kan zwemmen;

Overwegende, dat door den getuige V., 1e-luitenant der Infanterie, onder eede is verklaard:

dat hij, ingevolge Compagniesorder van 24 September 1920, den volgenden dag met de Compagnie een oefening is gaan houden in het roeien en zwemmen; dat door den bevoegden Commandant

onder zijn leiding dien dag een oefening in het zwemmen was gelast, welke oefening inhoudt, dat de soldaten, die niet kunnen zwemmen, zulks moeten leeren; dat met het oog hierop een gedeeltelijk ondiepe inham van het Schottegat als zwemplaats is aangegeven; dat hij, toen hij in den morgen van den 25 September l.l. op de zwemplaats in het Schottegat aankwam, den infanterist E. gekleed aan den waterkant zag zitten, die, op de vraag waarom hij zich niet te water begaf, antwoordde zulks niet te durven uithoofde van zijn zwakke gezondheid en omdat hij bij diep ademen pijn in zijn buik kreeg; dat hij voornoemden infanterist toen vroeg of hij zich dien morgen ziek had gemeld, welke vraag ontkennend werd beantwoord; dat hij toen tot dien infanterist zeide: „dan moet je je direct uitkleeden en het water ingaan, ik geef je vijf minuten tijd daarvoor”; dat meergemelde infanterist zich na verloop van dien tijd had ontkleed, maar zich niet te water begaf; dat E. op zijn, getuiges, vraag waarom hij nog niet te water was, nogmaals zeide niet te durven, uithoofde van zijn zwakke gezondheid; dat hij, getuige, daarop zeide: „E., ik gelast je het water in te gaan”, waarop E. antwoordde: „Ik doe het niet Luitenant, ik durf niet”; dat hij, getuige, daarop gevraagd heeft: „Kun je soms niet zwemen?”, waarop een ontkennend antwoord volgde en hij, getuige, zeide: „dan ga je maar baden in het ondiepe gedeelte”; dat meergenoemde infanterist echter bij zijne weigering volhardde; dat hij dien infanterist nog gevraagd heeft: „E., begrijp je goed het gewicht van je weigering?” en toen ten antwoord heeft gekregen: „Ja luitenant, ik besef het goed”; dat hij na terugkomst het voorval aan den Commandant der Troepen heeft gerapporteerd; dat hij E. niet gelast heeft te gaan zwemmen, doch het water in te gaan of althans te gaan baden in het ondiepe gedeelte; dat E. uitdrukkelijk geweigerd en nagelaten heeft zijn, getuiges, lasten om in het water te gaan en te gaan baden na te komen; dat hij de meerdere in rang van den infanterist E. is; dat hij niet weet of het zwemmen ter plaatse een lichamelijke verzorging is; dat de bevoegde autoriteit, de Compagnies-Commandant de dagelijksche diensten van de compagnie bepaalt; dat de Compagnies-Commandant voor den 25 September 1920 van 7-8.30 uur v.m. als diensten heeft bepaald roeien en zwemmen;

Overwegende, dat voorts door G., Officier van Gezondheid 2de klasse N. I. L., als getuige en deskundige, op grond van eigen wetenschap en bevinding, onder eede is verklaard: dat hij als arts de door beklagde aangevoerde bezwaren om op den 25en September 1920 in het Schottegat te Willemstad op Curaçao niet te zwemmen of baden niet aannemelijk acht; dat het mogelijk is, dat beklagde dien morgen pijn in de borst en een koude rilling heeft gevoeld, maar dat deze niet van dien aard kunnen zijn geweest, dat zij hem konden weerhouden om te gaan zwemmen, althans te gaan baden; dat hij zich niet kan herinneren den beklagde ooit voor pijn op de borst te hebben behandeld; dat het optreden van een koude rilling dien morgen, toen beklagde ontkleed op het strand zat, er niet op wijst, dat de beklagde

ziek was; dat hij den beklaagde op den 25en September 1920, na terugkomst van het zwemmen, geneeskundig heeft onderzocht, maar toen geen ziekte of afwijking heeft kunnen constateeren, waardoor beklaagde verhinderd werd om te gaan zwemmen, althans te gaan baden; dat beklaagde in de maanden Juli en October 1920 in het Militair Hospitaal is opgenomen geweest, maar niet voor een ziekte, die in verband stond met de bezwaren door beklaagde aangevoerd voor het niet-zwemmen of baden;

Overwegende, dat door de aanwijzingen, voortvloeiende uit de erkenenis van den beklaagde en de beëdigde verklaringen van den getuige V. en den getuige-deskundige G., voor zoover die verklaringen op eigen waarneming zijn gegrond, alles in onderling verband en samenhang beschouwd, alsmede beschouwd in verband met het door den Krijgsraad overgenomen gevoelen van den deskundige, het wettig en overtuigend bewijs wordt geleverd van het feit, den beklaagde aan den voet van het schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad ten laste gelegd, alsmede van diens schuld daaraan;

Overwegende, dat onder artikel 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande alléén is begrepen het uitdrukkelijk weigeren of opzettelijk nalaten van de orders tot een bepaalde dienstverrichting;

Overwegende, dat de order, door den Luitenant V. aan den beklaagde gegeven, niet als zoodanig is te beschouwen, aangezien, blijkens het zich bij de stukken bevindend afschrift, de Compagnies-order o.m. bepaalde „roeien en zwemmen”, terwijl, blijkens de verklaring van den luitenant V. zelve, hij den beklaagde niet heeft gelast om te gaan zwemmen, doch om het water in te gaan of althans te gaan baden in het ondiepe gedeelte van het Schottegat;

Overwegende, dat, waar de beklaagde niet kan gezegd worden uitdrukkelijk te hebben geweigerd of opzettelijk te hebben nagelaten de Compagnies-order na te komen en te gehoorzamen, het als bewezen aangenomen feit derhalve niet oplevert het misdrijf van artikel 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande;

Overwegende, dat dat feit evenmin strafbaar is volgens eenige andere, door den militairen rechter te handhaven strafbepaling;

Overwegende, dat echter aan den Commandeerende-officier van beklagdes korps ter beoordeeling behoort te worden gelaten, of en in hoeverre beklaagde krijgstuchtelijk dient te worden gestraft ter zake van hetgeen bij de behandeling dezer zaak te zijnen nadeele is gebleken;

Gezien artikel 193, laatste lid, van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in Naam der Koningin!

Verklaart het feit, den beklaagde ten laste gelegd, en zijne schuld daaraan, wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart dat feit niet strafbaar;

Spreekt den beklaagde daarvan vrij;

Laat aan den Commandeerende-officier van beklagdes korps ter beoordeeling, of en in hoeverre beklaagde krijgstuchtelijk dient te

worden gestraft ter zake van hetgeen bij de behandeling dezer zaak te zijnen nadeele is gebleken.

De geachte inzender van dit vonnis schrijft ons dat dit in militaire kringen op Curaçao vrij algemeen grootte verbazing gewekt heeft en zou gaarne zien, dat wij onze meening omtrent deze uitspraak kenbaar maakten, zulks ter voorkoming dat eene naar zijn meening onjuiste interpretatie van art. 95 C. W. L. in den vervolge op Curaçao ingang zoude vinden. Blijkbaar verwacht hij dus van ons steun voor zijne opvatting, dat het vonnis van den krijgswaad niet op goede gronden berust, want anders zouden wij juist medewerken tot het bevestigen van de volgens hem onjuiste uitspraak van den krijgswaad. Vermoedelijk tot zijne voldoening kunnen wij hem mededeelen, dat hij juist gezien heeft; ook bij ons heeft dit vonnis verbazing gewekt en wij kunnen ons met 's krijgswaads uitlegging van art. 95 C. W. L. niet vereenigen.

De vraag of de gezondheidstoestand van den beklagde van dien aard was, dat hij daarop met recht een beroep mocht doen om de hem gegeven order niet op te volgen, kunnen wij buiten beschouwing laten. De krijgswaad heeft zich vereenigd met het oordeel van den deskundige, dat dit niet het geval was; daarmede was dit punt van de baan. De beslissing van den krijgswaad is door het beroep van den beklagde op zijn gezondheidstoestand niet beïnvloed en zou niet anders geluid hebben, wanneer de beklagde dat beroep achterwege gelaten had.

Te recht overweegt de krijgswaad, dat onder art. 95 C. W. L. alléén is begrepen het uitdrukkelijk weigeren of opzettelijk nalaten de orders tot een bepaalde dienstverrichting op te volgen. (Zie bijv. de Sententie van het H. M. G. van 23 Maart 1915, M. R. T. XI blz. 116 en van 6 Januari 1920, M. R. T. XVI, blz. 566). Wanneer hij echter in de volgende overwegingen hetgeen gebeurd is aan deze stelling toetst, raakt hij op den verkeerden weg. Hij zegt, dat de door den luitenant V. gegeven order niet als zoodanig, d.w.z. als een order tot een bepaalde dienstverrichting, is te beschouwen, want de compagnies-order luidde „roeien en zwemmen” en de luitenant gaf order om „in het water te gaan” althans „om te baden”, dus heeft beklagde ook niet geweigerd of nagelaten om de compagnies-order op te volgen. Maar was dit laatste dan den beklagde ten laste gelegd? Immers neen, hem was alleen ten laste gelegd, dat hij de order van den luitenant V. niet had opgevolgd, welk feit de krijgswaad wettig en overtuigend bewezen verklaarde. Het blijft dus alleen de vraag of die order betrof een bepaalde dienstverrichting. De krijgswaad beantwoordde die vraag ontkennend en, begrijpen wij zijne redeneering goed, dan kwam hij daartoe door aan het woord „bepaalde” hier een verkeerde beteekenis te hechten. Hij verstaat onder een „bepaalde” dienstverrichting een „van te voren vastgestelde” dienstverrichting, terwijl daarmede niet

anders wordt bedoeld dan een „nauwkeurig omschreven” dienstverrichting, zoodat hij, die de order ontvangt, precies kan weten wat hij te doen heeft. In de opvatting van den krijgswaard zou hij, die de order ontvangt, hebben te beoordeelen of hij, die de order geeft, zijne bevoegdheid niet te buiten gaat, of deze zich wel houdt aan de orders zooals hij die ontvangen heeft. Die opvatting zou tot een onmogelijken toestand leiden en mede brengen, dat bijv. de compagnies-commandant, die een eenmaal gegeven en bekend geworden order wijzigt, daarvan onmiddellijk aan de geheele compagnie mededeeling zou moeten doen om te voorkomen, dat men de nieuwe order niet zou uitvoeren met een beroep op het feit dat een andere dienstverrichting „bepaald” was. Maar ook zou het voor de officieren onmogelijk zijn, om in een vastgestelde dienstverrichting bijv. een oefening of exercitie eenige wijziging te brengen, wanneer bij aankomst op het terrein voor de oefening zou blijken, dat deze ten gevolge van de gesteldheid van het terrein, van de weersgesteldheid of om welke reden dan ook niet precies zóó kan worden gehouden als door den compagnies-commandant is bepaald. De met de oefening belaste officier zal dan hebben te beoordeelen of en zoo ja in hoeverre hij van de hem gegeven order zal hebben af te wijken. Doet hij dit, dan heeft hij zich daarover tegenover zijn chefs, en tegenover hen alleen, te verantwoorden, maar voor zijne ondergeschikten kan dit nimmer een reden zijn om er nu maar het bijltje bij neer te leggen onder het motto, we zijn uitgerukt voor die of die oefening, u maakt er wat anders van, nu doen wij niet verder mee. Wanneer wij de zaak zoo voorstellen; zullen de voorzitter en de leden van den krijgswaard ons wel willen toegeven, dat zoo iets met de instandhouding van de krijgswaard onbestaanbaar zou zijn, maar in werkelijkheid hebben wij hier met een zelfde geval te doen. De compagnies-commandant had gelast „roeien en zwemmen”; het blijkt den met de oefening belasten luitenant, dat een van de manschappen niet kan of niet durft te zwemmen. Voor hem wijzigt de luitenant de oefening in „te water gaan” (in ondiep water) of „baden”; de betrokkene volgt deze order niet op en maakt zich volgens den krijgswaard niet schuldig aan dienstweigering, want, zegt deze, daarvoor is hij niet uitgerukt, de compagnies-commandant heeft order gegeven om te zwemmen dus daar blijft het bij; of de man zwemmen kan of niet, doet er niet toe. Ons lijkt het van den betrokken luitenant verstandig gezien, dat hij, te doen hebbende met iemand die niet kon of durfde zwemmen, niet vasthield aan de hem gegeven opdracht de menschen te laten zwemmen, maar voor dien man de oefening zoodanig wijzigde, dat hij kon beginnen bij het begin n.l. te water gaan in ondiep water, een order die hij kon en naar onze meening ook had behooren uit te voeren. Trouwens, dat het hier niet gold een dienstverrichting zegt de krijgswaard niet; had d e z e order maar in de compagnies-order gestaan, dan was, begrijpen wij de zaak goed, alles ook volgens den krijgswaard in orde geweest en zou hij den man wegens dienstweigering gestraft hebben.

Thans nog deze vraag. De betrokkene is ter zake van het door hem

gepleegde feit krijgstucltelijk gestraft, waarbij de omschrijving van de strafreden luidt geheel overeenkomstig de omschrijving in de te lastlegging vermeld en zooals het gepleegde feit ook door den krijgsvraad is bewzen verklaard. De inzender vraagt ons of dit juist is en geeft als bezwaar aan dat de man nu krijgstucltelijk is gestraft voor een feit, dat niet een overtreding van het R. K. L. vormt, omdat dit reglement wel kent de overtreding van het uit losheid of onachtzaamheid verzuimen een order uit te voeren, maar niet die van het uitdrukkelijk weigeren en opzettelijk nalaten een gegeven order uit te voeren. Dat art. 10 R. K. L. ten deze niet toepasselijk is, is duidelijk; van verzuim uit losheid of onachtzaamheid is geen sprake. Dat art. 95 C. W. L. op het gepleegde feit niet van toepassing was, besliste de krijgsvraad, zij het dan ten onrechte. Nadat deze beslissing onherroepelijk was geworden, had de krijgstucltelijke strafoplegger zich daarbij neer te leggen en had hij niet het recht wegens het opzettelijk niet opvolgen van een order een krijgstucltelijke straf op te leggen. Laatstbedoeld feit mag alleen door den militairen rechter gestraft worden, die zich omgekeerd heeft te onthouden van het opleggen van straf wegens het uit losheid of onachtzaamheid niet opvolgen van een gegeven order. Aldus besliste het H. M. G. bij beschikking van 3 November 1916, (M. R. T. XII, blz. 287), in een geval, waarin niet, zooals hier, de strafreden duidelijk deed uitkomen, dat het gold het uitdrukkelijk weigeren en opzettelijk nalaten een gegeven order op te volgen, maar waarin de strafoplegger de strafreden zoodanig had ingekleed, dat het den schijn had als werd gestraft wegens een overtreding vallende onder art. 28 R. K. W., overeenkomende met art. 27 R. K. L.

Eindelijk willen wij nog de aandacht vragen voor een andere mededeeling van den inzender, deze namelijk, dat de zaak, indien er geen appel wordt aangeteekend, niet verder komt dan het Hof van Justitie te Willemstad, welk Hof zich niet bekommert om de uitspraak, doch alleen nagaat of op de juiste wijze is geprocedeerd en daarna den Gouverneur adviseert tot goedkeuring van het vonnis. De vraag, die hierin besloten ligt, eischt voor de niet-ingewijde lezers eenige toelichting. Art. 203 R. L. bepaalt, dat geen vonnis van een krijgsvraad mag worden ten uitvoer gelegd, voordat het door het Hoog Militair Gerecltshof is geaprobeerd ingevolge de wet. Voor de kolonie Curaçao zou dat voorschrift, met het oog op het daarmee gepaard gaande tijdverlies, voor zaken van gering belang bezwaar opleveren. Daarom is bij K. B. van 23 December 1914 (Stsbl. no. 611 P. B. 1915 no. 13) — hetwelk in de kolonie kracht van wet heeft — bepaald dat, voor zooveel vonnissen van den krijgsvraad niet inhouden een veroordeeling tot gevangenisstraf voor den tijd van drie jaren of tot zwaarder straf, zij ter approbatie worden toegezonden aan den Gouverneur. Deze verleent de approbatie wanneer hij, na ingewonnen advies van het Hof van Justitie, van oordeel is dat daartegen geen bezwaar bestaat. Meent hij echter, dat tegen approbatie wel bezwaar bestaat, dan zendt hij het vonnis met de bijbehoorende stukken ter

beschikking aan het Hoog Militair Gerechtshof. (art. 18 van het aangehaald K. B., zooals dat gewijzigd is bij K. B. van 24 Juni 1915, Stb. no. 293 P.B. no. 51). In dat geval is dus de beslissing over de approbatie, aan het Hoog Militair Gerechtshof opgedragen (art. 27). Wat moet nu bij de approbatie door den Gouverneur worden overwogen? Precies hetzelfde wat het Hoog Militair Gerechtshof heeft te overwegen ingevolge art. 57 van zijne Provisioneele Instructie, die ook in de kolonie geldt. Daaronder valt dus niet alleen de vraag of er behoorlijk is geprocedeerd, maar ook of vrijspraak terecht is gevezen dan wel of de straf conform de wet is opgelegd. Wanneer het Hof van Justitie dus zijn advies aan den Gouverneur in casu alleen heeft doen loopen over de formeele zijde van de procedure, heeft het Hof zijn taak niet begrepen en een onvolledig advies uitgebracht. Bovendien heeft ook de Gouverneur, wanneer hij zijn overwegingen niet verder heeft uitgestrekt, de wettelijke voorschriften niet behoorlijk toegepast, nog daargelaten de vraag of hij geen aanvulling van het advies had behooren in te winnen. De approbatie is toch de eerste phase van het appel van de zijde van de hooge overheid, zooals het oudtijds heette, en dient tevens om eenheid in de rechtspraak en goede toepassing der wetsvoorschriften te waarborgen. De geheele zaak in al haar onderdeelen moet dus onder het vergrootglas gelegd worden. Wij weten niet hoe in de practijk de Gouverneur tot zijn oordeel komt doch zouden meenen, dat hij dit moet gronden op de meening van den procureur-generaal en van den commandeerende-officier van het garnizoen omtrent het advies van het Hof. Deze twee autoriteiten toch zijn o.i. de ambtelijke voorlichters in zaken als deze. Aangezien de inzender hiervoor zwijgt en wij reden hebben te onderstellen dat die commandant over het advies van het Hof niet gehoord is, achten wij het niet zonder nut deze onze opvatting hieraan toe te voegen.

Red. M. R. T.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Rechtspleging bij de Landmacht.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 19 April 1921,
Ie Afd., Nr. 92.*

(Legerorders 1921, Nr. 211).

Het heeft de aandacht getrokken van de Militaire Rechterlijke Macht, dat verscheidene officier-commissarissen niet de hand houden aan de bepalingen der Rechtspleging bij de Landmacht, welke bij het onderzoek van strafzaken moeten worden in acht genomen.

Zoo blijkt herhaaldelijk de niet naleving van de voorschriften, vervat in de artikelen 54 tot en met 56 der Rechtspleging bij de Landmacht.

Bij de militaire autoriteiten, die met de naleving van de bepalingen der Rechtspleging bij de Landmacht zijn belast, in het bijzonder bij de Officier-Commissarissen wordt erop aangedrongen zich stipt aan de voorschriften te houden.

Deserteurs.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 7 Mei 1921,
Ie Afd., Nr. 96.*

(Legerorders 1920, Nr. 242).

De Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht vestigt er de aandacht op, dat blijkbaar tal van deserteurs zich hier te lande hebben opgehouden en nog ophouden, zonder dat zij worden aangehouden.

Dit behoort zoo veel mogelijk te worden voorkomen, en daartoe moet ook van militaire zijde medewerking worden verleend.

Mitsdien wordt bij deze aan de Plaatselijke- en Garnizoens-Commandanten opgedragen om omtrent de militairen, die zich sedert 1 Augustus 1914 aan desertie hebben schuldig gemaakt, en betreffende wie zich te hunnen bureele onafgedane strafdoSSIERS bevinden, bij de burgemeesters van de laatste woonplaats dezer personen navraag te doen omtrent hunne huidige verblijfplaats en voor het geval blijkt, dat er onder hen zijn, die wederom hier te lande zich bevinden, de noodige maatregelen te nemen, opdat deze personen worden aangehouden en aan de militaire autoriteiten worden overgeleverd.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Oude Procesvormen.

Wij hebben ons vroeger wel eens gestooten aan onzes inziens formalistische opvattingen van het Hoog Militair Gerechtshof in zake uitlegging van bepalingen van formeel strafrecht. Wat men hier te veel gaf, komt men echter elders te kort. Zoo is het voor den buitenstaander niet mogelijk te ontdekken, welke opvatting het Hof bezit van de bepaling van art. 75 zijner Instructie. Op deze bepaling berust nog wel de geheele procesorde voor het college zelf en het schijnt wel dat er van de „stijl van praktijk bij den Hove van Holland tot „in den jare 1810 in gebruik geweest zijnde”, in de praktijk niet veel is overgebleven.

Leest men oudere sententiën, dan doet de terminologie meermalen aan die oude procesvormen denken. Doch de verjongingskuur, die de wetgever van 1912 het college in het volgend jaar deed ondergaan, deed deze sporen verdwijnen terwijl ook op grond van hetgeen nu en dan naar buiten doordringt, schijnt te mogen worden aangenomen, dat het aangehaalde wetsartikel, dat nog altijd gehandhaafd is geworden en dus voor dezen rechter bindend is, op weg is om door desuetudo zijn kracht te verliezen.

Wij zullen ons niet verdiepen in de vraag of dergelijke opvatting — indien zij werkelijk bestaat — juist en geoorloofd is. Ook zullen wij niet ingaan op een argument, hewelk wij wel eens hoorden gebruiken, dat die procesorde van vóór 1810 niet bekend is; het ontwerp-1814 van de Prov. Instr. H. M. G. opgenomen in het eerste deel van ons Tijdschrift, bevat haar o.i. in extenso.

Doch het trof ons dat, naar ons ook onlangs gebleken is, de conclusiën van het Officie-fisikaal bij den Hove de vroegere procesorde nog niet vergeten hebben, al is de herinnering voor zooveel wij kunnen nagaan, niet altijd zuiver bewaard gebleven.

Wij werden onlangs in staat gesteld kennis te nemen van formulieren, welke voor verzoeken en conclusiën van den Advocaat-Fisikaal worden gebezigd, en wij kunnen de verzoeking niet weerstaan aan de daarbij gebezigde redactien meer bekendheid te geven.

Wanneer ingevolge machtiging van den Hove de Advocaat-Fisikaal van een kriegsraadsvonnis hooger beroep heeft doen instellen, doet hij daarvan mededeeling aan het college en concludeert dan „Weshalve de Vertoon R. O. zich keert tot den Hove eerbiedig „verzoekende deszelfs mandament van appel tegen meergenoemden „beklaagde, disponeerende en voorts in communi forma”. Het verzoek om mandament van appel is ons duidelijk. De openbare aanklager mag geen rechtshandeling als deze verrichten zonder machtiging

van den rechter, waarbij hij optreedt. Doch de ouderwetsche termen doen vreemd aan. Het „zich keeren tot den Hove” kan er nog mee door, doch wat beteekent het slot? De slotzinsnede is als wij ons niet vergissen, niet wel verstaanbaar doordien het woordje „en” overbodig is. De term „disponeerende voorts in communi forma” is bekend; zij komt juist bij verzoeken om mandament van appel doorgaans voor en heeft het oog op het gebruikelijk formulier, dat het college voor die beschikkingen volgt. (vgl. Mr. J. van der Linden, Verhandeling over de judicieele practijk I p. 111). Volgens dat imprimé luidt die beschikking in normale gevallen: „Geschiede als wordt verzocht”. Korter kan het niet, doch die inhoud strookt niet met hetgeen waarschijnlijk oudtijds gebruikelijk was. Immers, zooals ook blijkt uit het formulier, dat voor de op de dagvaarding in appel volgende conclusie van den Advocaat-Fisikaal blijkt, refereert de openbare aanklager daarbij aan de middelen in het mandament van appel vervat. Daaruit volgt dat een mandament van appel „geschiede als wordt verzocht” niet aan den eisch voldoet. Wij hebben daartegen geen overwegend bezwaar, doch zouden dan meenen dat de referte anders behoort te worden geformuleerd en moet verwijzen óf naar het verzoek om mandament van appel, óf naar de dagvaarding in appel, óf naar beide stukken. De bedoeling moet toch zijn de tegenpartij zoodanige gegevens te verschaffen dat te controleeren valt of mandament van appel en dagvaarding wat de feitelijke omschrijving van het telastgelegde met elkander in overeenstemming zijn; deze omstandigheid beheerscht toch de rechtsgeldigheid van het daarop volgend geding.

In de aldus te nemen conclusie van eisch mag derhalve met een verwijzing worden volstaan. Zij luidt aldus: „En bij de middelen „van des Eischers Mandament van appel en anderen, in tijd en wijlen „(is ’t nood) nader bij te brengen, de Advocaat-Fisikaal, ambtshalve „en krachtens de voormelde op hem verleende machtiging, Eisch „doende in hooger beroep, concludeerde tot . . . . van het vonnis van „den krijgsraad . . . . . van . . . . . 192 , alhier in geschil, „en doende enz., dat gedaagde alsnog bij Sententie van dezen „Hove, ...”.

Daarnaast bestaat het formulier voor de conclusiën, welke de Advocaat-Fisikaal neemt in gevallen waarin niet hij, doch de veroordeelde appel heeft geïnterjecteerd. De Advocaat-Fisikaal die gemachtigd is geworden door den Hove om het appel voor den betrokken auditeur-militair of fisikaal te vervolgen, vermeldt dan eerst zijn bezwaren omtrent de gevoerde procedure en (of) het geslagen vonnis en eindigt zijne conclusie met de formule: „Mits welke en andere „middelen, in tijd en wijlen (is ’t nood) nader bij te brengen, de Advocaat-Fisikaal ambtshalve en krachtens de voor aangehaalde op „hem verleende volmacht, alvorens te antwoorden in hooger beroep, „doende Eisch à minima, concludeerde tot . . . . . van het vonnis van den krijgsraad in het . . . . . militaire arrondissement „voornoemd, van . . . . . 192 , alhier in geschil en doende etc.,

„dat alsnog bij sententie van dezen Hove de Eischer . . . . . en Verweerder . . . . . worden . . . . .”.

Heeft de Advocaat-Fisikaal geen bezwaar tegen de gevoerde procedure en het geslagen vonnis, dan volgt de conclusie tot bevestiging van het vonnis in dezen vorm: „Mits welken en andere middelen, in „tijd en wijlen (is 't nood) nader bij te brengen, de Advocaat-Fisikaal voer de Zee- en Landmacht, ambtshalve en krachtens de aangehaalde „op hem verleende machtiging, afslaande de middelen en positiven „van des Eischers mandament bij mere denegatie, impertinentie en „irrelevantie, antwoordende in hooger beroep, concludeerde tot sub- „en obreptie ten fine van niet-ontvankelijk, en bij ordine, dat de „Eischer bij sententie van dezen Hove . . . . . „worde verklaard, bij vonnis van den kriegsraad voornoemd, van . . „ . . . . . 192 , alhier in geschil, te zijn niet bezwaard”.

Deze drie formulieren afkomstig uit het oude ordinaire proces, dat op den grondslag van het civiele proces gevoerd werd, bevatten verschillende bijzonderheden, die aan hun oorsprong herinneren.

Het eerste wat ons treft is de clausele waaruit blijkt dat schijnbaar niet alle middelen van eisch of verweer zijn aangevoerd, maar dat er bij tijd en wijle (is 't nood) nog andere zouden zijn bij te brengen. Deze gedragslijn was in de 18e eeuw in de civiele conclusiën algemeen. Men zie bv. de formulieren bij Mr. J. van der Linden, o. c. I p. 145, 146, 162, 165 en 169. Zij houdt, naar het ons toeschijnt, verband met de mogelijkheid dat de rechter aanvulling van het onderzoek mag bevelen. Doch ook al zou deze mogelijkheid niet alleen in burgerlijke zaken doch ook in criminalibus gelden, de toevoeging lijkt vrij overbodig. Het spreekt toch van zelf dat, wanneer aan een der partijen aanvulling van het onderzoek wordt bevolen, hij aan die opdracht moet voldoen ook zonder dat hij met de mogelijkheid van zoodanige opdracht in zijn conclusiën rekening heeft gehouden. Er zou dus o.i. geen bezwaar bestaan deze clausele als overbodig te doen vervallen.

Daarnaast trekt de bijzondere aandacht de eisch à minima. Ook deze term is aan het oud-Hollandsch procesrecht in burgerlijke zaken ontleend. De beteekenis van dezen eisch omschrijft Mr. van der Linden, o. c. I blz. 355 als volgt: „Het gebeurd ook nu en dan, dat het „vonnis in quaestie, gedeeltelijk wel ten nadeele, maar ook gedeelte- „lijk ten voordeele van den appellant geweest is, zoo dat” — „Mr. Hartzfeld zou deze conclusie ten aanzien van bemiddelende vonnissen wel niet zoo algemeen tot de zijne willen maken — „geene „van beide partijen daarmede te vreden is. Wanneer dan de appellant „heeft geprovoceert van dat gedeelte, waar mede hij zig bezwaard „rekend, staat het den gedaagden vrij, om, zonder het entameeren „eener afzonderlijke instantie in appel, in die zelfde instantie zijn „bezwaar, bij wegen van een soort van reconventie, te allegeeren. „Dit noemt men in de practijk *Grieven à minima proponeeren* of *Eisch à minima* doen.”

Het formulier, dat Mr. van der Linden hiervoor aangeeft, doet duidelijk die twee oogmerken onderscheiden. Het luidt: „Afslaande de middelen van den impetrants en verweerders mandament bij expresse denegatie, impertinentie en irrelevantie, alvorens in appel te antwoorden, doende Eisch à minima, concludeerde tot nullité of correctie van het vonnis van schepenen van . . . van dato den . . . , alhier in quaestie, voor zoo verre daar bij aan den Gedaagden en Eischer het tweede lid van zijnen ter eerster instantie genomen Eisch en Conclusie is ontzegd, en doende etc., dat als nog bij sententie van dezen Hove de impetrant en Verweerder zal worden gecondemneerd aan den Gedaagden en Eischer te vergoeden alle kosten, schaden en interessen, bij denzelven ter zaake ten processe gemeld, reeds gehad en geleden, of nog te hebben en te lijden. — En voorts in appel antwoordende, concludeerde tot sub- en obreptie ten fine van niet-ontfankelijk, en bij ordine, dat de impetrant en Verweerder zal worden verklaard bij den verderen inhoud van het voorsz. vonnisse te wezen niet bezwaard.”

Deze vorm (waarvan de conclusie tot veroordeeling in de kosten weggelaten is) is, zooals hierboven gebleken is, in het militair strafproces voor het Hoog Militair Gerechtshof in twee stukken gesplitst, waarvan het eene blijkbaar gebezigd wordt wanneer er bij den Advocaat-Fiscaal als gedaagde bezwaren tegen het vonnis a quo bestaan, het tweede stuk als eenvoudige conclusie tot bevestiging van het vonnis a quo zonder meer. Het is ons niet gelukt te ontdekken, hoe men tot deze splitsing gekomen is; daardoor zou de bedoeling van den eisch à minima principieel veranderd zijn, wanneer niet aan het slot van de conclusie à minima gewoonlijk voorkwam een clause als „latende het vonnis overigens in zijn geheel” waardoor, korter samengevat, hetzelfde bereikt wordt. Doch het formulier bevat deze clause niet.

Thans nog een enkel woord over twee clauses in deze conclusiën. De eerste is die welke luidt: „afslaande de middelen en positiën van des Eischers mandament bij mere denegatie, impertinentie en irrelevantie”. Bij eerste lezing denkt men onwillekeurig aan zeker advocaat, die met groote woorden de posita van zijn tegenpartij en deze tegenpartij zelve poogde te declineeren. In het bijzonder de impertinentie van des eischers middelen draagt daarvan de schuld. Toch moet men hier niet aan de tegenwoordig meer gangbare beteekenis van het woord impertinent denken. Die term is verhoollandscht latijn en beteekent: niet ter zake dienende. De geheele clause zou in het hollandsch aldus mogen worden vertaald: bij eenvoudige ontkenning, verklaring van niet ter zake dienende of niet van beteekenis te zijn.

De tweede uitdrukking is: „concludeerde tot sub- en obreptie ten fine van niet-ontfankelijk”. De conclusie tot niet-ontvankelijkheid noemde men oudtijds de contrarie-conclusie, de rechtstreeksche, niet met excepties werkende conclusie tot handhaving van het gewezen vonnis. „Zomwijlen” — zoo zegt Mr. van der Linden, o. c. I blz. 165

— „concludeert men niet simpeljk *ten fine van niet ontfaankelijk*, maar tot *sub- en obreptie ten fine van niet ontfaankelijk*; welke clausulen gebruikt worden in antwoorden in appel, in cas van arrest, of „poenaal, op een relief, en diergelijke zaaken, waar in behalven de „ordinaire rau-actie bij het mandament eenige buitengewoone clausule ten verzoeke van den impetrant geinsereert is, en waar bij de „gedaagde vermeent, dat hij den rechter heeft gesub- en geobri- „peert.” Veel duidelijker maakt dit de zaak nog niet. Subripere of surripere, een latijnsch werkwoord, beteekent, wanneer het gebruikt wordt ten aanzien van een aangeklaagde die door omkoopung enz. maakt dat hij vrijgesproken wordt, het zich aan straf onttrekken. Obrepere, eveneens een latijnsch werkwoord, beteekent hier verschalken, bedriegen van den rechter. Deze uitdrukkingen dragen dus naar het schijnt duidelijc het karakter van insinuatie aan het adres van de tegenpartij, als zou hij niet eerlijk in zijn verdedigung zijn te werk gegaan. Het wil ons toeschijnen dat ook al zouden zoodanige uitdrukkingen in een civiel geding tusschen partijen oirbaar mogen worden geacht, zij in criminalibus nog wel van de zijde van den ambtelijken openbaren aanklager geen pas geven. Wij hopen dus dat zij bij eventueelen herdruk van de formulieren daaruit zullen verdwijnen.

Ten slotte nog dit. Wanneer werkelijk de procedure, welke aan het Hoog Militair Gerechtshof voorgeschreven is bij art. 75 van zijn Instructie thans niet meer correct gevolgd wordt, is de tijd dan ook niet aangebroken om deze oude formulieren af te schaffen? Het maakt toch een zonderlingen indruk dat dergelijke procesvormen waarschijnlijk door partijen wel doch door den rechter niet meer worden gevolgd en in acht genomen. Intuschen er blijkt hiervan niet veel naar buiten, zoodat wij niet weten of deze vraag ten slotte wel een vraag is.

Een nieuw Wetboek van Strafvordering.

Het thans nog van kracht zijnde Wetboek van Strafvordering heeft langzamerhand een eerbiedwaardigen leeftijd bereikt. Het dateert van het jaar 1838. Wel is waar is het Wetboek eenige malen gewijzigd, maar deze wijzigingen waren niet van ingrijpenden aard, zij brachten althans geen verandering in de grondbeginselen, waarop de wijze van het voeren van een strafproces ten onzent berust. Met de nieuwere begrippen, die zich in den loop der tijden daaromtrent gevormd hebben, is dan ook in dat Wetboek geen rekening gehouden, zoodat het verwondering niet behoeft te wekken, dat herhaaldelijc en met klem op herziening is aangedrongen. Een paar maal, in 1863, 1896, 1907, is een poging gedaan om tot geheele of gedeeltelijke herziening van het Wetboek te komen, evenwel zonder gunstig gevolg. Een nieuwe poging werd ondernomen in het jaar 1910, toen bij K.B. van 8 April no. 17, onder voorzitterschap van Mr. B.

Ort, advocaat-generaal bij den Hoogen Raad der Nederlanden een staatscommissie werd benoemd „ter voorbereiding van de herziening van het Wetboek van Strafvordering”. En ditmaal met succes. In Mei 1913 was de commissie met haar arbeid gereed en diende een ontwerp-wetboek met memorie van toelichting in. Deze stukken werden bij den Raad van State aanhangig gemaakt, welk college den 23sten December 1913 zijn advies uitbracht. Nadat Mr. Ort, die inmiddels als Minister van Justitie was opgetreden, het ontwerp aan een nadere herziening onderworpen had, werd het bij Koninklijke boodschap van 7 April 1914 aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend. Den 28sten Februari 1918 bracht de door dit college benoemde Commissie van Voorbereiding haar verslag uit, waarin tevens is opgenomen het antwoord van den Minister van Justitie. Nadat Mr. Ort als Minister van Justitie was opgevolgd door Mr. Th. Heemskerk, op wiens initiatief als Minister van Justitie a.i. destijds de Staatscommissie was benoemd, diende deze een tweetal nota's van wijziging in, waarop in April 1920 de mondelinge behandeling in de Tweede Kamer volgde. In de vergadering van 11 Mei d.a.v. is het ontwerp vervolgens met 77 tegen 2 stemmen, die van de heeren Van Ravesteijn en Van Doorn aangenomen. De Eerste Kamer benoemde eveneens een Commissie van Voorbereiding, die 5 October 1920 Voorloopig Verslag en 13 November d.a.v. Eindverslag uitbracht. De mondelinge behandeling door dit college had plaats in hare vergaderingen van 13 en 14 Januari 1921, in welke laatste het ontwerp zonder hoofdelijke stemming is aangenomen. Het ontwerp is als Wet van 15 Januari 1921 opgenomen in Staatsblad no. 14. Voor de officieele bescheiden op de behandeling van het ontwerp betrekking hebbende zie men: Bijlagen Handelingen 1913—1914, 286 nrs. 1 t/m 3; 1917—1918, 77, nrs. 1 t/m 3; 1919—1920, 18, nrs. 1 t/m 11; Handelingen 1919—1920, blz. 1903 t/m 2006, 2187 en 2188; Handelingen 1920—1921, I, blz. 56 t/m 70 en 201 t/m 224.

Een zeer belangrijk deel van den weg, die moet leiden tot het in werking treden van een nieuw Wetboek van Strafvordering, is daarmede afgelegd; er blijft echter nog een belangrijk stuk af te leggen. Want al staat de wet nu in het Staatsblad, zij is daarom nog niet in werking getreden. Ingevolge de slotbepaling zal het in werking treden van het nieuwe Wetboek van Strafvordering nader bij de wet geregeld worden. Er zal dus nog moeten komen een Invoeringswet; het tot stand komen daarvan zal nog belangrijk veel tijd en arbeid kosten, omdat van de geheele bestaande wetgeving moet worden nagegaan of daarin bepalingen voorkomen rakende de materie van het nieuwe en dus ook van het oude wetboek, waarna moet worden beslist in hoeverre die bepalingen gehandhaafd, gewijzigd of afgeschaft moeten worden. Men denke aan bepalingen betrekking hebbende op: opsporing en vervolging van strafbare feiten, voorloopige hechtenis, binnentreden van woningen, inbeslagneming, huiszoeking, onderzoek door deskundigen, executie van strafvon-

nissen, teruggave van overtuigingsstukken. Het is ons bekend, dat met dat werk reeds een aanvang is gemaakt en, waar Minister Heemskerk heeft toegezegd, dat met het tot stand komen van de Invoeringswet spoed zal worden betracht, mag worden aangenomen, dat het in werking treden van het nieuwe wetboek binnen afzienbaren tijd zal volgen.

In de eerste en voornaamste plaats is het tot stand komen van het nieuwe Wetboek van Strafvordering van groot belang voor de burgerlijke strafrechtspraak, maar ook de militaire strafrechtspraak is er bij betrokken en heeft er in meer dan een opzicht belang bij. Een reden dus te meer dat wij deze gebeurtenis in ons tijdschrift niet met stilzwijgen voorbijgaan.

De militaire rechtspraak heeft wel is waar een eigen, zelfstandige regeling van haar strafproces, neergelegd in de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, de Rechtspleging bij de Zeemacht en de Rechtspleging bij de Landmacht, waardoor evenmin als het thans nog van kracht zijnde Wetboek van Strafvordering als zoodanig op het militaire strafproces van toepassing is, dit het geval zal zijn met het nieuwe Wetboek, dit neemt niet weg, dat de wetgever volkomen vrij is om voorschriften voor het burgerlijk strafproces van toepassing te verklaren voor het militair strafproces. Van die vrijheid heeft de wetgever inderdaad gebruik gemaakt en daardoor heeft het tot stand komen van het nieuwe Wetboek ook invloed op het militair strafproces.

In de eerste plaats moge hier gewezen worden op de artikelen 159 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water en 210 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande, welke bepalen, dat de voorschriften omtrent het bewijs der misdaden van het algemeen recht mede toepasselijk zijn op de misdaden en overtredingen begaan door schepelingen of andere personen (militaire of andere personen) aan de militaire jurisdictie onderworpen ¹⁾. Evenzoo bepaalt art. 74 van het (gewijzigd) ontwerp-Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht, dat bestemd is om o.m. deze beide artikelen te vervangen: De bepalingen van het gemeene recht betreffende het bewijs van strafbare feiten zijn toepasselijk in de strafzaken, waarvan de militaire rechter kennis neemt, behoudens dat enz. (volgen enkele hier niet ter zake doende voorschriften). Omtrent de juiste beteekenis van de beide voormelde artikelen uit de Crimineele Wetboeken heeft men niet steeds dezelfde opvatting gehuldigd. Zoo was in 1840, dus kort na het in werking treden van het huidige Wetboek van Strafvordering het H. M. G. van oordeel,

---

¹⁾ Dat deze voorschriften en de titels „Van het bewijs der misdaden”, waarin zij voorkomen, in de Crimineele Wetboeken niet op haar plaats zijn, behoeft voor menschen van onzen tijd geen betoog. Deze titels hadden volgens modern inzicht behooren te zijn opgenomen in de Rechtsplegingen voor de Zee- en voor de Landmacht. Nu dit niet is geschied moet de Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht voorzien in de leemte, die zou ontstaan bij het in werking treden van het Wetboek van militair strafrecht.

dat de uitdrukking algemeen recht moest worden opgevat in den zin daaraan gehecht volgens den stijl van praktijk bij den Hove van Holland, waarvan het gevolg was dat in het militair strafproces dus met de regelen voor het bewijs van het Wetboek van Strafvordering rekening niet behoefde te worden gehouden. Die opvatting heeft echter niet lang stand gehouden en als vaste, sedert jaren gevestigde jurisprudentie mag worden aangenomen, dat meergenoemde artikelen niet anders bedoelen te zeggen, dan dat de regels voor het bewijs vastgesteld voor het burgerlijk strafproces eveneens van toepassing zijn voor het militair strafproces. Dat de wetgever tegelijkertijd voor het militair strafproces eenige afwijkende voorschriften gegeven heeft brengt in de hoofdzaak geen wijziging. Laatstbedoelde opvatting lijkt ook ons de juiste, omdat meergenoemde artikelen in algemeene bewoordingen naar de voorschriften voor het bewijs in burgerlijke strafzaken en niet naar een bepaalde wet of een bepaalde bewijsleer verwijzen ¹⁾).

Het gevolg hiervan is, dat, wanneer de voorschriften voor het bewijs in het Wetboek van Strafvordering wijziging ondergaan, zulks ook in het militair strafproces plaats heeft; de wijziging volgt hier automatisch. En aangezien het nieuwe Wetboek van Strafvordering voor het bewijs der strafbare feiten andere voorschriften geeft dan het bestaande, hebben wij hier te doen met een belangrijk punt, waarop het nieuwe wetboek zijn invloed in het militair strafproces zal doen gelden. Daarom zullen wij bij die nieuwe voorschriften een oogenblik stil staan.

Ons huidig Wetboek van Strafvordering huldigt de negatief-wettelijke bewijsleer, de leer dus waarbij de wet aangeeft, welke bewijsmiddelen zijn toegelaten, den vorm waarin zij ter kennis van den rechter worden gebracht en tevens de waarde der bewijsmiddelen en de bewijskracht der feiten in zekeren zin regelt, maar bovendien legt zij den rechter de verplichting op om, ook al is het wettelijk gevorderd bewijsminimum voorhanden, den beklagde vrij te spreken, wanneer hij niet van diens schuld overtuigd is. Deze leer is in het nieuwe wetboek in hoofdzaak behouden. Wel waren in het oorspronkelijk ontwerp de bewijsminima vervallen, maar na de schriftelijke behandeling door de Tweede Kamer is de oude rechtsregel „*unus testis nullus testis*” weder in eere hersteld, terwijl ook de bepaling weder is opgenomen dat het bewijs niet mag worden aangenomen uitsluitend op de verklaring van den verdachte.

Als bewijsmiddelen noemt het nieuwe artikel 335: 1e eigen waarneming van den rechter; 2e verklaringen van den verdachte; 3e verklaringen van een getuige; 4e verklaringen van een deskundige; 5e schriftelijke bescheiden, waarna ten slotte gezegd wordt dat feiten of omstandigheden van algemeene bekendheid geen bewijs behoeven. Deze laatste bepaling geeft aan de thans bestaande juris-

¹⁾ Vgl. Pols 2e druk, blz. 577 vlg., waar deze kwestie uitvoerig besproken wordt.

prudentie een wettelijke basis. De vijf volgende artikelen geven nu een omschrijving van wat onder ieder van de vijf genoemde bewijsmiddelen is te verstaan, onder bijvoeging voor die vermeld onder 2e en 3e dat het bewijs niet mag worden aangenomen op de uitsluitende verklaring van den verdachte of van de uitsluitende verklaring van één getuige en voor dat onder 5e, dat het bewijs kan worden aangenomen, uitsluitend op het proces-verbaal van één opsporingsambtenaar. Met betrekking tot deze processen-verbaal is dus het bestaande stelsel gehandhaafd. Aangezien de omschrijving van de bewijsmiddelen zich in hoofdzaak aansluit bij de bestaande jurisprudentie kan deze ook grotendeels gehandhaafd blijven. Wij gaan hierop niet verder in, maar merken alleen nog op dat in stede van de bekentenis thans als bewijsmiddel worden genoemd verklaringen van den verdachte; deze omschrijving is ruimer en omvat naast de bekentenis ook de erkentenis en andere verklaringen. Als nieuwe bewijsmiddelen zijn opgenomen de verklaringen van een deskundige en de eigen waarneming van den rechter, welke laatste thans slechts wordt genoemd als mogelijk bewijs voor aanwijzingen. De aanwijzingen zelf zijn als bewijsmiddel vervallen; dat wil echter niet zeggen, dat zij voor het bewijs in den vervolge geen invloed zullen hebben. Zij worden alleen niet meer onder de bewijsmiddelen genoemd, omdat zij dit feitelijk niet zijn; zij zijn bewijsgronden, die uit de bewijsmiddelen worden afgeleid. De woorden: verklaringen van den verdachte sluiten het gebruik van verklaringen van een medeverdachte als bewijsmiddel uit.

Wij komen nu aan een punt, waarop wij de bijzondere aandacht meenen te moeten vestigen. Art. 331 zegt „het bewijs dat de verdachte het telastegelegde feit heeft begaan, kan door den rechter slechts worden aangenomen, indien hij daarvan uit het onderzoek *op de terechtzitting* ¹⁾ door den inhoud van wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft bekomen.” In aansluiting daaraan zeggen de artt. 336—339 dat de eigen waarneming van den rechter en de verklaringen van den verdachte, van een getuige en van een deskundige moeten zijn gedaan bij het onderzoek *op de terechtzitting*. Het is een bekend feit, dat bij de behandeling van strafzaken door de krijgsraden lang niet alle getuigen en deskundigen op de zittingen van den krijgsraad worden gehoord. De artt. 164 R.Z. en 159 R.L. bepalen dat op de zitting van den krijgsraad de verhooren van de niet gedagvaarde of opgeroepen getuigen door den secretaris zullen worden voorgelezen en dat de beklagde in zijne voor den officier-commissaris afgelegde verhooren zal worden gerecoleerd. In eenvoudige zaken, vooral indien de beklagde heeft bekend, volstaat de krijgsraad dan ook dikwijls met de voorlezing van de voor den officier-commissaris afgelegde getuigeverklaringen en verklaringen van den beklagde. Kan men nu zeggen dat deze verklaringen op de terechtzitting zijn afgelegd? Voor zooveel betreft de verkla-

¹⁾ Cursiveering van ons.

Red. M. R. T.

ringen van den beklagde levert de beantwoording van deze vraag geen moeilijkheden op. Immers hem wordt uitdrukkelijk afgevraagd of hij bij zijne verhooren volhardt dan wel of hij daaraan iets heeft toevoegen (artt. 165 R. Z. en 160 R. L.). Volhardt hij daarbij, dan kan men zeggen dat hij zijne verklaringen ter terechtzitting heeft herhaald, brengt hij wijzigingen aan dan heeft hij ter terechtzitting een gewijzigde verklaring afgelegd. Maar bovendien bepalen de artt. 166 R. Z. en 161 R. L. nog, dat de verhooren voor den officier-commissaris afgelegd desniettemin alle zoodanige kracht hebben en behouden alsof dezelve voor den vollen krijgsraad hadden plaats gehad. Voor de beklagden loopt de zaak dus. Maar voor de getuigen (en deskundigen)? Indien het bepaalde in laatstgenoemde artikelen ook voor hunne verklaringen gold, zou ook voor hen de vraag opgelost zijn, maar dat is naar wij meenen op zijn minst genomen twijfelachtig. Wel spreken bedeelde artikelen in den aanhef van „verhooren” in het algemeen, maar dan volgt: „en zal, uit dien hoofde, aan de veranderingen of bijvoegselen van den beklagden, geene meerdere waarde worden toegekend dan dezelve in goede justitie verdienen.” Dat wijst er op, dat hier bedoeld zijn de verhooren van den beklagde, want aan die van de getuigen heeft hij niets te veranderen of bij te voegen, wel kan hij ze tegenspreken of er aanmerkingen op maken. Ook de plaats van de artikelen wijst in dezelfde richting. Immers vooraf gaat het voorschrift dat den beklagde zal worden afgevraagd of hij bij zijne verhooren persisteert, terwijl er op volgt de bepaling, dat van het recolement achter het verhoor melding zal worden gemaakt met aanteekening van het antwoord van den beklagde.

Hoe is nu deze twijfel te verklaren? Hebben wij hier weder te doen met een van die gevallen van slordige redactie of van de weinig systematische werkwijze, die den wetgever van 1814 zoo dikwijls verweten worden? Geenszins. Raadpleegt men de oorspronkelijke artikelen 150 t/m 153 van de ongewijzigde R.Z. en 168 t/m 171 van de ongewijzigde R.L. dan blijkt, dat voor dien twijfel geen aanleiding bestaat, omdat in art. 150 R.Z. (oud) en 168 R.L. (oud) van het voorlezen van getuigeverklaringen geen sprake was. Bij de herziening van de beide rechtsplegingen in 1912 zijn echter in die artikelen, thans artt. 164 R.Z. en 159 R.L., de woorden ingevoegd: „zullen de verhooren van de niet gedagvaarde of opgeroepen getuigen door den Secretaris worden voorgelezen en”, om te gemoot te komen, zooals de Regeering in hare Memorie van Toelichting op het wetsontwerp zeide, aan het euvel van de niet-mondelinge behandeling van de zaak op de terechtzitting. In de artt. 166 R.Z. en 161 R.L. (152 R.Z. oud en 170 R.L. oud) is echter, behoudens de wijziging van „Officieren-Commissarissen” in „den Officier-Commissaris”, niets veranderd; het was ook niet noodig, want het systeem der militaire rechtsplegingen bracht mede, dat de voor de(n) officier(en)-commissaris afgelegde getuigeverklaringen dezelfde waarde hadden als waren zij voor den krijgsraad zelf afgelegd en

daarin kwam geen wijziging. De regel was, dat de getuigen niet door den krijgsraad werden gehoord; in eenvoudige zaken werden hunne verklaringen soms voorgelezen, anders kregen de leden van den krijgsraad de stukken, waaronder die verklaringen, ter lezing.

Van het aambrenge van veranderingen in, of het herroepen van getuigeverklaringen, was dan ook geen sprake en een bepaling als die van de artikelen 166 R.Z. en 161 R.L. was dus voor de getuigen niet noodig, wèl voor den beklaagde, wien uitdrukkelijk moest worden afgevraagd of hij bij zijne afgelegde verklaringen volhardde en die in de gelegenheid was ze te herroepen of te wijzigen. Men kan nu wel aldus redeneeren: de artt. 166 R.Z. en 161 R.L. spreken van verhooren in het algemeen en na de wijziging van de artt. 164 R.Z. en 159 R. L. in 1912 slaat het eerste gedeelte van eerstgenoemde artikelen terug op alle verhooren, terwijl het slotgedeelte alleen verband houdt met de artt. 165 R.Z. en 160 R.L. maar naar onze meening zou men dan toch de beteekenis van de betreffende artikelen geweld aandoen. Om aan alle onzekerheid een einde te maken zou het daarom alleszins aanbeveling verdienen de hier behandelde vraag bij het ontwerpen van de invoeringswet voor het nieuwe wetboek onder de oogen te zien en duidelijk te doen uitkomen, dat in het militaire strafproces aan de verklaringen afgelegd voor den officier-commissaris dezelfde waarde toekomt als aan die afgelegd op de zitting van den krijgsraad. Men redeneere niet, dat is niet noodig, de krijgsraad moet maar alle getuigen (en deskundigen) zelf hooren, dat is ook veel b'eter, want op die wijze zou, geheel onbedoeld en zonder dat daarvan de gevolgen zijn te overzien, een wijziging in het militaire strafproces worden aangebracht. Een methode van wijziging, die o.i. niet toelaatbaar is. Men zou echter ook nog langs een anderen weg uit de impasse kunnen geraken, dus zonder tot het hooren van alle getuigen door den krijgsraad over te gaan. Het nieuwe wetboek noemt onder de bewijsmiddelen: schriftelijke bescheiden en art. 340 zegt, dat onder schriftelijke bescheiden worden verstaan o.a. de geschriften in den wettelijken vorm opgemaakt door colleges of personen, die daartoe bevoegd zijn. Daaronder vallen ook de door den officier-commissaris en den secretaris opgemaakte processen-verbaal van verhoor van de getuigen. Men zou dus die stukken als bewijsmiddelen kunnen gebruiken. Maar ook deze oplossing van de kwestie is weinig fraai en min of meer gewrongen, want men gebruikt dan als bewijsmiddel schriftelijke bescheiden, waar men bedoelt te gebruiken getuigeverklaringen. Zou dit wel de bedoeling kunnen zijn van art. 340, 1e van het nieuwe wetboek? Daaraan knoopt zich dan deze vraag vast: is de redactie van het artikel hier niet een beetje erg ruim? Wij gelcoven de eerste vraag ontkennend, de tweede bevestigend te moeten beantwoorden.

Thans een ander punt in verband met het bewijs. Art. 396 van het van kracht zijnde Wetboek van Strafvordering schrijft voor, dat tot het geven van getuigenis in strafzaken bevoegd zijn allen, die daarvan niet zijn uitgesloten bij de artt. 162, 164 en 165 van dat Wet-

boek. Op grond van dit voorschrift, dat ook toepasselijk is op het militair strafproces, zijn de hierbedoelde personen ook uitgesloten van het geven van getuigenis in zaken, waarvan de militaire rechter kennis neemt.

In het nieuwe wetboek komen dergelijke bepalingen niet meer voor; het sluit niemand van het afleggen van getuigenis uit, ook kinderen beneden den leeftijd van zestien jaar en personen lijdende aan storing of gebrekkige ontwikkeling hunner geestvermogens kunnen als getuigen gehoord worden. Indien de rechter evenwel van oordeel is, dat laatstbedoelde personen de beteekenis van den eed niet voldoende beseffen, wordt voor hen de eed vervangen door een aanmaning om de geheele waarheid en niets dan de waarheid te zeggen, wat met betrekking tot vorenbedoelde kinderen steeds zal geschieden. Hunne verklaringen hebben evenwel dezelfde bewijskracht als die van beëdigde getuigen; de waarde van die bewijskracht zal de rechter hebben te beoordeelen en te waardeeren. Naast hen die van het geven van getuigenis zijn uitgesloten kent de tegenwoordige wet nog hen, die zich van het geven van getuigenis kunnen verschoonen. Deze categorie van personen is ook in het nieuwe wetboek behouden en is nog uitgebreid met hen, die door de beantwoording van de gestelde vragen zich zelf of een hunner bloed- of aanverwanten in de rechte lijn of in de zijlijn in den tweeden of derden graad, hunne echtgenoot of gewezen echtgenoot aan een strafrechtelijke veroordeeling zouden bloot stellen. De vraag rijst hoe staat het militair strafprocesrecht tegenover deze categorieën, nu de beide rechtsplegingen noch van de uitsluiting, noch van het verschooningsrecht melding maken? Wij meenen, dat ten deze geen moeilijkheden zullen rijzen. De voorschriften omtrent het verschooningsrecht van getuigen vinden ook thans toepassing in het militaire strafproces; dit zal zoo blijven. Immers de artt. 159 C. W. W., 210 C. W. L. en 74 G. O. I. M. S. T. verwijzen niet naar een bepaald hoofdstuk of naar bepaalde artikelen van het Wetboek van Strafvordering, maar verklaren in het algemeen de voorschriften omtrent „het bewijs” toepasselijk op het militair strafproces, dus zoowel de voorschriften omtrent de bewijsmiddelen, als die betreffende de bewijskracht en de bewijsvoering, met dien verstande natuurlijk, dat indien het militair strafprocesrecht, omtrent een dier onderwerpen bepaalde voorschriften geeft, deze als bijzondere voorschriften den voorrang behouden. Aangezien dit met betrekking tot het verschooningsrecht van getuigen niet het geval is, moeten de desbetreffende voorschriften van het algemeene recht ook bij de berechting van militaire strafzaken worden toegepast. Zoo besliste ook het H. M. G. bij sententie van 31 December 1849, dat de bijzondere voorschriften van het W. v. Sv. aangaande het bewijs in zake van valsheid door den militairen rechter moeten worden toegepast. Wat nu betreft het niet-hooren van bepaalde personen onder eede kan bovendien nog een beroep gedaan worden op de artt. 92 R. Z. en 94 R. L., welke voorschrijven, dat de getuigen „geene redenen ter contrarie zijnde”

den eed zullen afleggen. In hoeverre zulks wel het geval is, staat ter beoordeeling van den officier-commissaris (krijgsraad); deze zal daarbij de voorschriften van het Wetboek van Strafvordering voor oogen kunnen houden.

Een tweede geval, waarin voorschriften van het Wetboek van Strafvordering uitdrukkelijk toepasselijk zijn verklaard voor de militaire rechtspleging, vindt men in hoofdstuk VIII, titel II, R. Z. en hoofdstuk VI, titel II, R. L. „Van bijzondere beregting van strafbare feiten, als overtredingen in het gemeene strafregt omschreven.” Daarin worden een aantal artikelen uit den 4den titel, § 2. („Van het onderzoek ter terechtzitting”) van het vigeerende Wetboek van Strafvordering, van overeenkomstige toepassing verklaard op de behandeling van de zaak ter terechtzitting van den krijgsraad. Het zal noodzakelijk zijn die artikelen te vervangen door de daarmede overeenstemmende van het nieuwe wetboek.

Behalve de hierboven genoemde gevallen zal ook in andere het nieuwe Wetboek van Strafvordering tot richtsnoer van de te volgen gedragslijn kunnen strekken n.l. dan wanneer de militaire rechtsplegingen eenig punt niet of onvoldoende geregeld hebben. Zoo vinden bijv. de voorschriften omtrent voeging van strafzaken, waartoe in de R. Z. en in de R. L. niets te vinden is, overeenkomstige toepassing in het militair strafproces. Een verbod tot het doen van strikvragen vindt men thans, na de herziening van 1912, in art. 61 R. Z. en in art. 63 R. L., maar ook voor die wijziging was, in navolging van het Wetboek van Strafvordering, reeds aangenomen dat het doen van dergelijke vragen niet geoorloofd was.

Wij achten het dan ook niet onmogelijk, dat in het nieuwe Wetboek van Strafvordering neergelegde nieuwere denkbeelden langzamerhand ook in het militair strafproces ingang zullen vinden, hetzij al dan niet door de jurisprudentie gesanctionneerd. Dat daarbij de noodige voorzichtigheid betracht zal moeten worden, om niet in botsing te komen niet alleen met de wettelijke voorschriften, maar ook met den aard van dat proces, spreekt van zelf. Om een voorbeeld te noemen. Art. 29 van het nieuwe wetboek zegt, dat de verdachte niet tot antwoorden verplicht is en dat hem daarvan vóór het verhoor mededeeling gedaan wordt, van welke mededeeling in het proces-verbaal van het verhoor melding gemaakt moet worden. Wij kunnen ons voorstellen dat onder de officieren-commissaris of presidenten van de krijgsraden er een of meer zouden zijn, die het met dit nieuwe beginsel eens zijn en het ook in het militair strafproces zouden willen toepassen, omdat er toch eigenlijk geen reden bestaat, waarom een burger-beklaagde niet, een militair-beklaagde wel op de hem gestelde vragen zou moeten antwoorden. Zij zouden dan wel niet in strijd handelen met een uitdrukkelijk voorschrift van de rechtsplegingen, maar toch wel met de bedoeling van den wetgever van 1814. Immers de rechtsplegingen kennen niet een

artikel, waarin de beklagde de plicht om te antwoorden wordt opgelegd, maar de artikelen 71 R.Z. en 73 R.L. spreken ter loops van die verplichting ¹⁾ en daaruit valt af te leiden, dat men wel degelijk van het bestaan van een dergelijke verplichting is uitgegaan. Hoe dit zij, men heeft, in later jaren, vooral vóór de herziening van 1912, getracht door een ruime, zij het soms eenigszins gewrongen interpretatie aan de gebreken van het verouderd militair procesrecht te gemoet te komen. Wij twijfelen er niet aan of men zal daarmede voortgaan, laat ons hopen dat het niet lang meer noodig zal zijn.

Het vorenstaande voert ons als het ware van zelf naar een ander punt, waarom het tot stand komen van het nieuwe Wetboek van Strafvordering van belang is voor de militaire rechtspraak. Het militaire strafprocesrecht is verouderd. Wet heeft men het in 1912 een soort verjongingskuur doen ondergaan, maar dergelijke maatregelen mogen al geschikt zijn om eenige van de ernstigste gebreken te verhelpen, aan het wezen der zaak veranderen zij niet veel. Niet-tegenstaande deze kuur is dat procesrecht dan ook verouderd gebleven. De stemmen, die zijn opgegaan om tot een algeheele nieuwe regeling te komen, zijn dan ook geenszins verstomd. Het standpunt door de Regeering daartegenover ingenomen is steeds geweest: eerst het materiele recht, dan het formeel; eerst het burgerlijk strafrecht dan het militaire. In dien gedachtengang is eerst tot stand gekomen het nieuwe Wetboek van Strafrecht, daarna het Wetboek van Militair Strafrecht en vervolgens het nieuwe Wetboek van Strafvordering. En zoo zijn wij dus, al heeft het dan ook lang geduurd, genaderd tot het oogenblik, waarop aan het ontwerpen van een nieuw Wetboek van Militaire Strafvordering kan worden begonnen. Het is inderdaad hoog noodig dat een nieuwe regeling tot stand komt. Wij hopen dat de Regeering spoedig de noodige maatregelen zal nemen, om daartoe te geraken en dat zij, die zullen worden geroepen om het nieuwe ontwerp voor te bereiden, daarbij bekwamen spoed zullen betrachten. Een vóórontwerp is reeds op last van Minister *van Raalte* samengesteld en zal tot zekere hoogte nog wel als legger kunnen worden gebezigd.

Invoering van de nieuwe militaire strafwetten.

Nadat het Verslag van de Bijzondere Commissie uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal op het ontwerp-Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht was verschenen, heeft de Regeering,

¹⁾ Zie vooral ook het in 1912 vervallen art. 82 R. L. en art. 61 R.Z., waarover v. d. Hoeven Onze Militaire Strafwetgeving, blz. 143.

bij brief van 8 April 1921, nog een tweede Nota van Wijzigingen aan de Kamer toegezonden. Aanleiding daartoe vond zij in de indiening van het ontwerp van wet houdende nieuwe regeling van den dienstplicht. Door de thans voorgestelde wijzigingen zal het W. v. M. Sr. zich aanpassen zoowel bij den bestaanden toestand onder de werking van de geldende Militie-, Landweer- en Landstormwetten als bij dien, welke zal ontstaan, wanneer genoemde wetten zullen zijn vervangen door de nieuwe Dienstplichtwet.

Den 28sten April 1921 zonden de heeren Hugenholtz c.s. een amendement in met de strekking de bevoegdheid van den militairen rechter in tijd van vrede te beperken tot de zuiver militaire delicten en tot de niet-militaire delicten, waarvan vóór of tijdens de berechting blijkt, dat zij de militaire tucht of orde aanranden. (Zie voor een en ander Bijlagen Handelingen Zitting 1920—1921—78, Nos. 6 en 7).

In hare vergadering van 18 Mei 1921 heeft de Tweede Kamer het ontwerp van wet in openbare behandeling genomen en na eene betrekkelijk korte beraadslaging aangenomen met 46 tegen 13 stemmen, nadat te voren bovenbedoeld amendement met 17 tegen 49 stemmen was verworpen. Te voren was met 38 tegen 28 stemmen een motie van orde van den heer Hugenholtz aangenomen luidende als volgt:

„De Kamer noodigt de Regeering uit, een onderzoek in te stellen naar de wenschelijkheid en de mogelijkheid van de invoering van:

- 1e. raden van tucht;
- 2e. van de voorwaardelijke strafoplegging in het militaire tuchtrecht,

en de resultaten van dit onderzoek, casu quo vergezeld van een wettelijke regeling van beide instituten, met bekwamen spoed te harer kennis te brengen;

gaat over tot de orde van den dag.”

Tijdens den loop van de beraadslagingen heeft de Minister van Justitie medegedeeld, dat het in het voornemen van de Regeering lag om de Commissie voor de invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht uit te noodigen een nieuw Wetboek van Militaire Strafvordering te ontwerpen.

(Handelingen 1920—1921, II, blz. 2442 t/m 2462).

Voor den aanvang van de beraadslagingen deed de voorzitter van de Bijzondere Commissie mededeeling van eenige bij de Kamer, naar aanleiding van het te behandelen wetsontwerp, ingekomen verzoekschriften waarvan wij er hieronder een, van hetwelk ons een afschrift werd toegezonden, laten volgen.

Aan
 Hunne Excellentien de Ministers van Marine a.i.,
 van Oorlog en van Justitie,
te
 's-Gravenhage.

Geeft eerbiedig te kennen:

het Comité tot behartiging van de algemeene belangen van het marine-personeel, beneden den rang van officier, ten deze domicilie kiezende Hoofdgracht No. 57/58 te Helder:

dat adressant heeft kennis genomen van de schriftelijke gedachtenwisseling over het ontwerp der Invoeringswet van het Wetboek van Militair Strafrecht en de Wet op de Krijgstucht (gedrukte stukken 1920/1921 -78);

dat, waar het eindverslag der bijzondere commissie voor bedoeld wetsontwerp den 22n Februari j.l. werd uitgebracht, reden bestaat om eene spoedige behandeling in de Tweede Kamer van dat ontwerp tegemoet te zien;

dat, waar de Regeering geen gevolg heeft gegeven aan het in 1918 door de personeels-organisaties gedaan verzoek om tot intrekking van het ontwerp Invoeringswet over te gaan, zulks ook in het stadium, waarin het ontwerp thans verkeert, zeker niet zal mogen worden verwacht;

dat door de verschillende personeels-organisaties in den loop der tijden herhaaldelijk wenschen met betrekking tot de militaire strafen tuchtwetgeving zijn kenbaar gemaakt en meer in het bijzonder tegen de Wet op de Krijgstucht en de Militaire Rechtspleging ernstige grieven bestaan;

dat een en ander nader wordt ontvouwd in de hierbij aangeboden memorie van toelichting, waarin tevens de redenen zijn aangegeven, die adressant aanleiding geven er bij Uwe Excellentien eerbiedig doch krachtig op aan te dringen om de wenschelijk geacht wordende wijzigingen in het militaire straf- en tuchtstelsel te doen bestudeeren en spoedig herzieningsvoorstellen te doen indienen en voorts om zoo spoedig mogelijk een aanvang te doen maken met de algeheele herziening van de militaire rechtspleging, zulks na eerst ernstig de vraag te hebben overwogen of de afzonderlijke militaire rechtspraak, althans in tijd van vrede, niet zoude kunnen worden afgeschaft.

't Welk doende,

namens het Comité voornoemd,

PRINS, *voorzitter.*
 J. H. DE NIJS, *secretaris.*

HELDER, den 9n Maart 1921.

Aan
de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Geeft eerbiedig te kennen:
het Comité tot behartiging van de algemeene belangen van het marine-personeel, beneden den rang van officier, ten deze domicilie kiezende Hoofdgracht No. 57/58 te Helder:

dat door adressant in dato heden tot Hunne Excellentien de Ministers van Marine ad interim, van Oorlog en van Justitie een verzoekschrift werd gericht, waarin eerbiedig, doch krachtig wordt aangedrongen om de wenschelijk geacht wordende wijzigingen in het militaire straf- en tuchtstelsel te doen bestudeeren en spoedig herzieningsvoorstellen te doen indienen en voorts om zoo spoedig mogelijk een aanvang te doen maken met de algeheele herziening van de militaire rechtspleging, zulks na eerst ernstig de vraag te hebben overwogen of de afzonderlijke militaire rechtspraak, althans in tijd van vrede, niet zoude kunnen worden afgeschaft;

dat de reden, die tot het indienen dier verzoeken leidden, nader zijn ontvouwd in een bij genoemd verzoekschrift gevoegde memorie van toelichting, waarvan Uwe Kamer hierbij een afschrift wordt aangeboden.

Redenen, waarom requestrant Uw Hoog College verzoekt bij de behandeling van het wetsontwerp Invoeringswet Wetboek van Militair Strafrecht en Wet op de Krijgstucht (gedr. stukken 1920/1921 -78-) aan een en ander Uwe aandacht te willen wijden en aan de kenbaar gemaakte wenschen Uwen hoog gewaardeerden steun te willen verleen.

't Welk doende,

namens het Comité voornoemd,

PRINS, *voorzitter.*

J. H. DE NIJS, *secretaris.*

HELDER, den 9n Maart 1921.

Memorie van Toelichting.

op het verzoekschrift van het Comité tot behartiging van de algemeene belangen van het marine-personeel beneden den rang van officier d.d. 9 Maart 1921.

Adressant vermeent zich te kunnen onthouden van eene herhaling der verzoeken, die door verschillende organisaties van militairen, zoo van land- als van zeemacht, in den loop der tijden met betrekking tot het militaire straf- en tuchtrecht en tot de militaire rechtspleging

naar voren zijn gebracht. Herinnerd moge er slechts aan worden, dat in 1918 op verschillende gronden op intrekking van het ontwerp-Invoeringswet Wetboek van Militair Strafrecht en Wet op de Krijgstucht werd aangedrongen. In hoeverre tegemoetkoming aan dezen wensch indertijd door de Regeering is overwogen, is adressant uit den aard der zaak onbekend, dooh het feit dat het betrekkelijke verzoekschrift door den toenmaligen Minister van Marine in handen werd gesteld van de bij Ministerieele beschikking van 12 December 1918, afd. B no. 51, ingestelde Commissie in zake de regeling van den rechtstoestand van het militair personeel der zeemacht, geeft gegronde aanleiding tot het vermoeden, dat op het vernemen van het oordeel dezer commissie werd prijs gesteld.

Blijkens het op 4 December 1919 gepubliceerde communiqué van bovengenoemde commissie werd op 11 Februari 1919 overgegaan tot benoeming eener sub-commissie voor de behandeling van de punten betreffende het tuchtrecht, voorkomende in de „Opgave van onderwerpen, welke in aanmerking komen voor bespreking in de vergaderingen der commissie”, welke opgave o.m. werd opgenomen op bladz. 518 e.v. van Deel XIV van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift.

Volledigheidshalve worden bedoelde punten hier vermeld:

28. *a.* Moet bij het ontwerpen eener regeling van den rechtstoestand van het militaire personeel der Zeemacht de regeling van het *tuchtrecht* geacht worden, zooals dit bij de regeling van den rechtstoestand van burger-personeel in dienst van publiekrechtelijke lichamen het geval is, noodzakelijk een onderdeel daarvan uit te maken, zoodat de commissie — geheel onafhankelijk van de Wet op de Krijgstucht, welke inwerkingtreding, gelijktijdig met het Wetboek van Militair Strafrecht, in een door de vorige Regeering aanhangig gemaakt wetsontwerp is voorgesteld — zich moet bezighouden met het ontwerpen eener regeling van dit punt?

b. Zoo neen, moet de commissie dan, in het door haar uit te brengen rapport, zich er zelfs van onthouden haar oordeel uit te spreken over de bestaande en de in de Wet op de Krijgstucht omschreven regeling van het tuchtrecht voor militairen, of, indien zij zich daarvan niet behoort of behoeft te onthouden, in welken zin zal zij zich daarover dan uitspreken?

c. Moet en kan, bij bevestigende beantwoording van de onder *a* gestelde vraag, voor de Zeemacht eene regeling van het tuchtrecht ontworpen worden geheel los van de vraag, of het Wetboek van Militair Strafrecht ingevoerd en de afzonderlijke militaire rechtspraak gehandhaafd behoort te worden?

29. Indien de bij het vorige punt onder *c* gestelde vraag ontkennend beantwoord wordt:

a. Is het met het oog op de handhaving van de rechtsorde in de maatschappelijke samenleving noodig en gewenscht afzonderlijke — d.w.z. voor de overige leden der samenleving niet geldende — regelen te geven ten aanzien van de strafrechtelijke aansprakelijk-

heid voor handelingen van militairen, deels omdat die strafwaardige handelingen alleen door hen, in hunne bijzondere hoedanigheid verricht kunnen worden, deels omdat die handelingen, door hen verricht, een ander of alleen maar ernstiger strafwaardig karakter dragen dan ze zouden vertoonen wanneer ze door niet-militairen verricht waren? M.a.w. maakt de positie, welke de *militairen* in de samenleving innemen, het bestaan van een afzonderlijk — materieel — militair strafrecht noodzakelijk of gewenscht? (Deze vraag te beoordeelen onafhankelijk van den eisch van artikel 150 van de Grondwet).

b. Zoo ja, behooren dan die regelen, zooals thans het geval is, samengebracht te worden in een afzonderlijk wetboek van *militair* strafrecht of behooren zij te worden opgenomen en kunnen zij opgenomen worden, naast de voor niet-militairen geldende, in het algemeene strafwetboek; met dien verstande, dat ten aanzien van de strafbaarstelling van feiten die, door militairen gepleegd, alleen maar een ernstiger karakter dragen, volstaan zou kunnen worden met één de verschillende delictsbepalingen beheerschend artikel, dat de mogelijkheid van strafverzwaring voor militairen openlaat (in den zin van artikel 44 van het Wetboek van Strafrecht)?

c. Of wel, is de algemeene rechtsorde bij de hier bedoelde handelingen niet zoozeer betrokken, dat het noodig zou zijn om naast de regelen, volgens welke naar tuchtrecht opgetreden kan worden tegen militairen die aan die handelingen zich schuldig maken, nog bepalingen van strafrechtelijken aard te doen gelden?

d. Welke is de verhouding tusschen militair strafrecht en militair tuchtrecht?

e. Is het, voor eene juiste beoordeeling van het karakter van door militairen gepleegde strafbare feiten en van den aard en den omvang van de daaruit ontstane gevolgen, noodig en gewenscht de berechting van die feiten te doen plaats hebben door een bijzonder daarvoor aangewezen rechter?

f. Zoo ja, geldt dan die noodzakelijkheid of wenschelijkheid voor alle strafbare feiten, of moet men daarbij onderscheiden de zuiver *militaire* delicten en delicten welke ook door niet-militairen gepleegd kunnen worden?

g. En hoe wordt in dat geval, bij de Zeemacht het best voldaan aan den eisch of wensch ten opzichte van de berechting gesteld? (collegiale of alleensprekend rechter, burger of militair; aan boord en aan den wal; binnen en buiten het Rijk in Europa). Op welke wijze behoort de berechting plaats te hebben? (opsporing; voorloopig onderzoek; beslissing over al of niet vervolging; voorbereidend onderzoek; eindonderzoek; beginsel van openbaarheid en van de z.g. onmiddellijkheid; verdediging; bewijs; uitspraak; approbatie; rechtsmiddelen; arrest tijdens de behandeling der zaak).

30. Hoe heeft men zich het als „tuchtrecht” bekende samenstel van regelen te denken, welke — in hoofdzaak repressieve — maatregelen bevatten tegen gedragingen van den militair die in strijd

zijn met eene goede discipline en met eene goede orde in de militaire samenleving? Moeten die gedragingen zooveel mogelijk met name aan het personeel bekend gemaakt worden, of moeten zij aangeduid worden door het noemen van een algemeen kenmerk? Moet samengesteld en aan ieder militair der Zeemacht uitgereikt worden een „Reglement”, waarin de beginselen van krijgstucht neergelegd zijn en dat ook eene opsomming der verplichtingen van den militair bevat?

Mag disciplinaire straf enkel opgelegd worden wegens bepaalde feiten, die als vergripen tegen de tucht aan te merken zijn? En op welke wijze behooren zoodanige feiten bij het tot straffen bevoegde gezag aangebracht te worden? Mag disciplinaire straf ook opgelegd worden wegens handelingen van den militair, welke uitsluitend verband houden met diens particulier leven? Mag krijgstuhtelijke bestraffing van een militair plaats vinden wegens eenzelfde feit, waarvoor hij naar den rechter verwezen of door den rechter veroordeeld is?

31. Welke middelen in het algemeen en welke straffen in het bijzonder moeten geacht worden naar hedendaagsche begrippen het meest doelmatig te zijn? (waarschuwing; onthouding van gunsten en rechten; berisping, mondeling of schriftelijk; vrijheidsstraffen; geldstraffen; verrichten van dienst in rusturen of buiten de werkdagen; verlaging in rang of stand en klasse; plaatsing in eene straf- of tuchtklasse; onderscheiding van hoofdstraffen en bijkomende straffen; naast straffen toe te passen maatregelen).

32. Welke regelen behooren te gelden ten aanzien van de toepassing van straf? (voorwaardelijke strafoplegging; tijdstip van ingang, opschorting, schorsing en kwijtschelding van straf; invloed van herhaling; invloed van samenloop).

33. Aan wie behoort de beoordeeling der noodzakelijkheid of wenschelijkheid van de toepassing van straf en de bevoegdheid tot strafoplegging toegekend te worden? (militaire autoriteit, alleen of te zamen met anderen, of na ingewonnen advies van anderen; instelling van tuchtraden en samenstelling daarvan; bevoegdheden eventueel toe te kennen aan tuchtraden).

34. Welke regelen behooren te gelden ten aanzien van het onderzoek van vergripen tegen de militaire tucht, dat aan de strafoplegging behoort vooraf te gaan? (onderzoek door den strafoplegger of commissoriaal onderzoek; hooren van den betrokken militair en van getuigen; mogelijkheid en wijze van verdediging; bewijs van schuld en feit).

35. Op welke wijze behoort de strafoplegging ter kennis van den betrokken militair gebracht te worden? (door den strafoplegger persoonlijk of door tusschenkomst van derden; mondeling of schriftelijk; met bekendstelling van de strafreden, behelzende enkel eene beknopte aanduiding of eene meer uitvoerige omschrijving van het vergriep).

36. Op welke wijze behoort van opgelegde straffen bovendien

nog aantekening gehouden te worden? (strafregisters en straflijsten). En behooren ook regelen gesteld te worden ten aanzien van de bevoegdheid tot het mededeelen van aan een militair opgelegde straffen en de strafredenen aan derden? (ambtshalve, aan hoogere militaire chefs; aan particulieren of hoofden van instellingen al of niet van publiekrechtelijken aard; zonder of met toestemming van den betrokken militair). Is het wenschelijk een termijn te bepalen, na verloop van welken aantekeningen van aan een militair opgelegde straffen en de daarbij behorende strafredenen vernietigd moeten worden?

Uit deze vraagpunten kan, naar adressants meening, duidelijk blijken dat het ernstig streven bestond om de nieuwere denkbeelden en gewijzigde opvattingen ten aanzien van de berechting van militairen aan een nauwkeurig onderzoek te onderwerpen en de verschillende personeelsbonden koesterden dan ook de hoop, dat de behandeling van het ontwerp-Invoeringswet niet zou plaats hebben alvorens de resultaten van het onderzoek der meergenoemde sub-commissie bekend zouden zijn.

Deze hoop werd minder toen bekend werd (o.a. uit het Voorloopig Verslag betreffende hoofdstuk IV (Justitie) der Staatsbegrooting 1920) hoe de sub-commissie vergeefs trachtte tot samenwerking te komen met daartoe door de Departementen van Justitie en Oorlog aan te wijzen bevoegde personen en kennis genomen werd van het daarop betrekking hebbende gedeelte van het communiqué der Commissie in zake de regeling van den rechtstoestand van het militaire personeel der zeemacht van 4 December 1919, luidende:

„Met het oog op de vele belangrijke vragen, welke zich zouden „voordoen bij de behandeling van het militaire tuchtrecht, waarbij „o.m. de militaire rechtspraak niet geheel buiten beschouwing kon „blijven, won de commissie, ook in het belang der werkzaamheden „van de sub-commissie, zeer gewaardeerde adviezen in van de „heeren Mr. Dr. C. J. H. Schepel, president van het Hoog Militair „Gerechtshof, Mr. J. V. van Dijk, raad-adviseur bij het Departement van Justitie en lid der commissie inzake de invoering van het „Militair Strafwetboek en de Wet op de Krijgstucht en E. G. de „Wijs, hoofdofficier van administratie der 2e klasse bij de zeemacht. „Bleek reeds uit het hiervoor daaromtrent medegedeelde, dat samenwerking in zake de regeling van het tuchtrecht met de daar be- „doelde Landmacht-commissie (hier werd bedoeld de commissie „in zake de positie-verbetering van de onderofficieren der landmacht) „niet verkregen kon worden, ook een poging om in deze te komen „tot samenwerking met daartoe vanwege de Departementen van „Oorlog en Justitie aan te wijzen bevoegde personen, had tot dusver „geen resultaat.

„De sub-commissie heeft echter haar arbeid voortgezet; in het „stadium waarin op het oogenblik hare werkzaamheden verkeerden „kan daaromtrent alleen medegedeeld worden, dat zij aanvankelijk

„gemeend heeft het militaire (materieele) strafrecht buiten beschouwing te moeten laten en zich, wat de rechtspleging betreft, te moeten bepalen tot die punten, welke verband houden met het „krijgstuchtelijk recht (o.a. beklag), enz.”

Waar de bezwaren tegen de Wet op de Krijgstucht van meer belangrijken aard waren dan die tegen het Wetboek van Militair Strafrecht, bleef, ondanks de moeilijkheden, waarmede de meer genoemde sub-commissie blijkbaar te kampen had, bij het personeel de hoop bestaan dat de voornaamsten der in 1918 voorgebrachte wenschen, n.l. de instelling van tuchtraden, schorsing der straf bij beklag, voorwaardelijke strafopschorting en afschaffing provooststraf als tuchtmiddel zouden worden overwogen, waardoor de mogelijkheid bestond dat daarop betrekking hebbende bepalingen in de te ontwerpen wet betreffende de rechtspositie der militairen van de zeemacht zouden worden opgenomen, op overeenkomstige wijze als in het ontwerp-ambtenaren-wet en andere rechtspositie-regelingen het tuchtrecht voor de betrokken categorieën is geregeld.

Aan de verwachtingen werd den bodem ingeslagen toen kennis genomen werd van het besluit der Tweede Kamer om de Invoeringswet in de afdelingen te onderzoeken (zitting 12 Febr. 1920, Handelingen II. 1919/1920 blz. 1288).

Alvorens de hoofdbesturen der bij adressant aangesloten bonden den wensch kenbaar konden maken om tot het afdelingsonderzoek nog niet over te gaan (alleen door het hoofdbestuur van den Bond van Minder Marine Personeel werd op 18 Februari 1920 inderhaast een verzoek tot de Tweede Kamer gericht om het daarheen te leiden dat het ontwerp buiten behandeling bleef tot het rapport van de rechtspositiecommissie zou zijn verschenen) werd op 20 Februari d.a.v. in de vergadering der Tweede Kamer medegedeeld (Handelingen II. 1919/1920 blz. 1408) dat het ontwerp der invoeringswet van de lijst der door de afdelingen te onderzoeken onderwerpen was afgevoerd en dat de Centrale Sectie zou overwegen of het ontwerp naar eene bijzondere commissie zou worden verwezen.

Den 16en April 1920 (Handelingen II 1919/1920 blz. 1850) werd mededeeling van verwijzing naar een bijzondere commissie gedaan, welke commissie, zooals bekend is, den 21en October 1920 haar Voorloopig Verslag vaststelde (gedr. stukken 1920/1921-78 No. 1).

Het in bedoeld Voorloopig Verslag door de bijzondere commissie in haar geheel uitgesproken oordeel dat het uiterst bedenkelijk zou zijn, indien de beraadslagingen over den inhoud van het nieuwe militair straf- en tuchtrecht werden heropend, omdat dan de kans zeer groot zou zijn dat de invoering van dat recht, welke nu na vele jaren eindelijk hare voltooiing nadert, nog geruimen tijd in haar huidig ontwikkelingsstadium zou blijven verkeerden, geeft vrij groote zekerheid dat de Tweede Kamer het ontwerp Invoeringswet vlug zal afhandelen, hetgeen ook blijkbaar de wensch der Regeering is; immers werd door de betrokken Ministers blijkens de Memorie

van Antwoord op vorengenoemd Voorloopig Verslag (gedr. stukken 1920/1921-78 no. 2) met voldoening van dat oordeel kennis genomen, omdat zulks aan een vlotte afdoening van het wetsontwerp kan ten goede komen.

Adressant wenscht hier te verklaren dat het nieuwe Wetboek van Militair Strafrecht ongetwijfeld een betere strafwetgeving voor de militairen daarstelt dan de opgelapte Crimineele Wetboeken van 1814 geven en hoewel eenige principieele wijzigingen van verschillende zijden van het personeel wenschelijk worden geacht, wijzigingen reeds ter sprake gebracht bij de behandeling der wetten in 1903 en bij de herziening der militaire rechtspleging in 1912 (waarop ook reeds door de minderheid der bijzondere commissie werd bedoeld) vloeit de wensch om de invoering van genoemd wetboek te verdagen gedeeltelijk voort uit de vrees dat, eenmaal het nieuwe wetboek ingevoerd zijnde, het groote moeite en zeer langen tijd zal vorderen (de onderviinding stemt in deze zeer pessimistisch) eene herziening te bewerkstelligen en voor een ander en wel het grootste deel uit het samengaan van dat Wetboek met de nieuwe Wet op de Krijgstucht, waarin, zooals boven reeds ontvouwd, ingrijpende veranderingen gewenscht worden.

Het is adressant volkomen duidelijk dat het laten rusten alleen van de Wet op de Krijgstucht niet wel doenlijk is, omdat het Wetboek van Militair Strafrecht niet zal kunnen werken naast de bestaande Reglementen van Krijgstucht en Discipline voor het krijgsvolk te land en te water.

Welke echter ook de wenschen te dezen opzichte van het door adressant vertegenwoordigde personeel mogen zijn, de inhoud van de op 12 Februari 1921 uitgebrachte Memorie van Antwoord en van het feit dat de bijzondere commissie den 22n Februari 1921 haar eindverslag vaststelde (gedr. stukken 1920/1921-78 no. 5) laten geen hoop dat met die wenschen reeds thans rekening zal worden gehouden.

Intusschen is door adressant met genoegen uit de Memorie van Antwoord ontwaard dat de Regeering bereid is de vraag of de voorwaardelijke strafoplegging in het militaire tuchtrecht behoort te worden ingevoerd, nader in ernstige overweging te nemen.

Voorts heeft adresant opgemerkt dat waar een minderheid in de bijzondere commissie van oordeel was dat het instituut „tuchtraden” zoo spoedig mogelijk dient te worden ingevoerd, de meerderheid dier commissie zich *vooral*snog vermeende te moeten bepalen tot de vraag, of de Regeering van oordeel is, dat invoering van bedoelde raden aan de krijgstuchtelijke rechtspleging ten goede zou kunnen komen, en zoo ja, hoe zij zich dan de taak, samenstelling en werkwijze der raden voorstelt. In de Memorie van Antwoord wordt het door de betrokken Ministers thans niet het oogenblik geacht om de aangelegenheid der Raden van Tucht, welke in elk geval nadere studie zou vereischen, tot een onderwerp van beraadslaging te maken, nadat in dezelfde Memorie van Antwoord tevoren (blz. 2) werd opgemerkt dat de instelling van tuchtraden reeds ter sprake is gebracht bij de behande-

ling van de Wet op de de Krijgstucht in 1903 en toen door de Regeering en de Staten-Generaal niet is aanvaard.

Het ligt niet op den weg van adressant in eene beoordeeling te treden van de redenen waarom dan sedert 1903 de vereischte nadere studie niet heeft plaats gehad, waartoe de sedert herhaaldelijk kenbaar gemaakte wenschen, in 't bijzonder in 1918, alleszins aanleiding gaven.

Adressant vermeent te mogen aannemen dat ook deze aangelegenheid nader in ernstige overweging zal worden genomen, vooral nu hij tot zijn diep leedwezen moest ontwaren dat de meergenoemde sub-commissie uit de Commissie inzake de regeling van den rechtstoestand van het militaire personeel der zeemacht noodgedwongen haar arbeid heeft moeten laten rusten. Adressant maakt dit op uit het voorkomende in het Voorloopig Verslag betreffende de Marinebegroting 1921 (gedr. stukken 1920/1921 — 2. no. 22) blz. 5 en 6, n.l.:

„Men meende voorts te weten, dat uit de bedoelde commissie „eene sub-commissie is gevormd, om eene regeling van het tucht-, „recht te ontwerpen en dat deze sub-commissie op 4 Maart 1920 „tot den Minister van Marine a.i. een schrijven heeft gericht, waarin „verzocht werd, ter regeling dezer materie, samenwerking te willen „bevorderen met de Departementen van Oorlog en Justitie. Was men „goed ingelicht, dan heeft genoemde sub-commissie, in afwachting „van antwoord op dit schrijven haren arbeid moeten staken. Men zou „gaarne van den Minister vernemen, of inmiddels door hem op „genoemd schrijven is geantwoord en, zoo ja, in welken zin. Men „vroeg voorts een categorisch antwoord, of de Minister bereid is de „gewenschte samenwerking te bevorderen, en, zoo ja, welke stappen „daartoe reeds door hem zijn gedaan”.

alsmede uit het daarop in de betrekkelijke Memorie van Antwoord (gedr. stukken 1920/1921 — 2. no. 23) op bladz. 6 en 7 gegeven bescheid, luidende:

„In antwoord op het aangehaalde schrijven van de uit die com- „missie gevormde sub-commissie voor de regeling van het tuchtrecht, „is haar medegedeeld, dat het ondergeteekende beter voorkomt, om „de regeling van het tuchtrecht voor Land- en Zeemacht te laten „rusten totdat de samenvoeging der departementen van Marine en „van Oorlog is tot stand gekomen. Uit dit antwoord blijkt, dat onder- „geteekende bereid is de gewenschte samenwerking te bevorderen „en tevens dat daartoe vooralsnog geen stappen konden worden „gedaan”.

Adressant spreekt hierbij de innige hoop uit dat, ook al mocht de samensmelting van de Departementen van Oorlog en Marine niet of niet spoedig plaats hebben, het der sub-commissie gegeven moge zijn de reeds hooger in extenso vermelde vraagpunten, die op een zeer belangrijk deel van den rechtstoestand der militairen betrekking hebben, in behandeling te nemen.

Uit het hierboven gerelateerde, zoowel als uit de toezeggingen, gedaan in de Memorie van Antwoord Invoeringswet, kan adressant

de zekerheid putten dat, hoewel dan het aanbrengen van principieele wijzigingen in de zeker in meerdere opzichten niet met de nieuwere begrippen van krijgstucht en tuchthandhaving in overeenstemming te brengen Wet op de Krijgstucht buiten het kader der Invoeringswet moge vallen, binnen niet al te langen tijd voorstellen tot wijziging van de Wet op de Krijgstucht zullen behooren te worden gedaan.

Aangezien een goede rechtsbedeeling ook voor de militairen als een voornamelijk eisch mag worden aangemerkt, vermeent adressant dat er in al het bovenstaande voldoende redenen zijn gelegen tot het verzoek om de gewenschte wijzigingen in het militair straf- en tuchtrecht *ten spoedigste* door eene commissie, bij voorkeur de reeds meerdere malen genoemde sub-commissie uit de Commissie inzake de regeling van den rechtstoestand van het militaire personeel der zeemacht, te doen bestudeeren, met opdracht herzieningsvoorstellen in te dienen, e.q. opneming van de bepalingen omtrent het tuchtrecht in de te ontwerpen rechtstoestandwet voor te bereiden.

De Invoeringswet voor het Wetboek Militair Strafrecht en de Wet op de Krijgstucht bevat enkele wijzigingen in de „Regtspleging bij de Zeemagt” en in de „Regtspleging bij de Landmagt”, doch alleen die welke tot het verkrijgen van overeenstemming van de be-rechting van jeugdige *militairen* en die van jeugdige *niet-militairen* als gevolg van de Wet op de Krijgstucht noodzakelijk zijn. Bij de wijziging van de militaire rechtspleging in 1912 (gedr. stukken 1912/1913 no. 21) werd aangedrongen op eene beslissing omtrent de al of niet afschaffing van de afzonderlijke militaire rechtspraak en, in elk geval, op eene niet *gedeeltelijke*, maar *algeheele* herziening van de militaire rechtspleging. Van de zijde der Regeering is indertijd meermalen te kennen gegeven, dat noch voor het een, noch voor het ander, *toen* het oogenblik gunstig was. Meermalen gaf de Regeering te kennen dat de wijziging van de militaire rechtspleging slechts een *tijdelijk* karakter droeg.

De Regeerings-Commissaris (de heer Dresselhuijs) zeide o.m. dat de wijziging was „alleen een aanpassing van datgene, waarvan herziening onmiddellijk noodzakelijk was, zij het dan ook met het „blijvend ideaal van een geheel nieuw militair strafvorderingswetboek in het verschiet”. (Handelingen II. 1912/1913 blz. 2660).

De toenmalige Minister van Justitie vond het wijzigingsontwerp het beste wat op *dat* oogenblik te krijgen was, ofschoon het, in menig opzicht, „een prulwetboek van de bovenste plank” bleef. Dezelfde Minister zeide bij die gelegenheid dat, als de arbeid, verbonden aan de invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht achter den rug was, een nieuwe militaire strafvordering tot stand kon worden gebracht, daarbij het nieuwe Wetboek van (burgerlijke) Strafvordering als voorbeeld nemende (Handelingen II. 1912/1913, blz. 2664).

Het wil adressant voorkomen dat, toen den in Mei 1918 het wetsontwerp-Invoeringswet Wetb. v. Mil. Strafr. en Wet Kr. bij de

Tweede Kamer was aanhangig gemaakt, de tijd gekomen was met het ontwerpen van eene nieuwe militaire rechtspleging een aanvang te maken. Het wetsontwerp tot vaststelling van een (burgerlijk) Wetboek van Strafvordering was reeds lang te voren, n.l. den 7n April 1914 bij de Staten Generaal ingediend en hoewel pas in Mei 1920 door de Tweede Kamer en op 14 Januari 1921 door de Eerste Kamer aangenomen, kon het ontwerp niettemin, overeenkomstig de toezegging, indertijd door Minister Regout gedaan, als leidraad voor het te ontwerpen nieuwe militaire strafforderings-wetboek dienst doen. In hoeverre er aanleiding zoude hebben kunnen bestaan om reeds kort na de indiening van het rapport der Staatscommissie, die het Wetboek van Strafvordering voorbereidde (welk rapport in Mei 1913 gereed was) met de voorbereiding van de algeheele herziening van de militaire rechtspleging aan te vangen, kan adressant niet beoordeelen, doch dat daarvoor thans het tijdstip zeker niet te vroeg mag worden geacht, is boven elken twijfel verheven. Het tijdelijke karakter van de opgelapte militaire rechtspleging dreigt anders in een definitief te worden omgezet.

Mede is de tijd gekomen om ernstig te overwegen of de afzonderlijke militaire rechtspraak, althans in tijd van vrede, niet zoude kunnen worden afgeschaft. Zooals indertijd reeds bij de behandeling van het Wetboek van Militair Strafrecht is betoogd, sluit een afzonderlijk strafwetboek voor militairen *niet* vanzelf in, dat er óók een afzonderlijke *militaire* rechter *moet* zijn.

In een en ander vindt adressant aanleiding om krachtig aan te dringen op de spoedige voorbereiding eener algemeene herziening van de militaire rechtspleging en — daarvóór — ernstige overweging van de vraag of niet tot afschaffing van de afzonderlijke militaire rechtspraak in tijd van vrede zou kunnen worden overgegaan.

HELDER, 9 Maart 1921.

Namens het Comité tot behartiging van de algemeene belangen van het marinepersoneel beneden den rang van officier,

PRINS, *Voorzitter*.

J. H. DE NIJS, *Secretaris*.

Crimineele Statistiek 1918.

De Crimineele Statistieken over de jaren 1913—1918 zijn telkens uitgegeven zonder het vóór dien gebruikelijke tabelwerk; over die jaren verscheen alleen de inleiding vergezeld van enkele bijlagen, terwijl het tabelwerk voor belangstellenden ter raadpleging beschikbaar was bij het Centraal Bureau voor de Statistiek. Met den jongst verschenen jaargang van deze Statistiek n.l. die over 1918, is men weder tot den ouden vorm teruggekeerd. Mej. Mr. C. G.

Wichmann bewerkte ook voor dezen jaargang de aan het tabelwerk voorafgaande inleiding, waaraan wij de hiervolgende mededeelingen ontleenen.

De sedert 1914 waargenomen stijging van het jaarlijksche aantal onherroepelijke veroordeelingen en van het aantal in ieder jaar eens of meermales onherroepelijk veroordeelden in zaken waarvan de arrondissementen-rechtbanken kennis nemen, was ook in 1918 nog niet tot stilstand gekomen. Het aantal veroordeelingen steeg van 37553 in 1917 op 41404 in 1918, het aantal veroordeelden van 31632 in 1917 op 35720 in 1918 ¹⁾. Aangezien het aantal veroordeelingen van smokkelaars en het aantal veroordeelde smokkelaars is gedaald, is deze toeneming dus geheel veroorzaakt door de stijging van de overige criminaliteit.

De cijfers voor de economische criminaliteit zijn weder gestegen, die voor wederspanningheid, mishandeling, vernieling en dergelijke zijn weder gedaald. Dit verschijnsel vertoont zich gedurende het geheele tijdvak, waarin de oorlogsjaren vallen.

Bij de daling van het aantal veroordeelden wegens mishandeling staat Mej. Wichmann ook thans weer een oogenblik stil. Wat zij daaromtrent schreef in de Inleidingen tot de Statistiek over de jaren 1916 en 1917 vermeldde wij op blz. 111 en 112 van dezen jaargang, waaraan wij onzerzijds een opmerking vastknoopten. ²⁾ Thans zegt zij in dit verband: „In de eerste plaats heeft men wel gemeend, dat er een „verplaatsing” was geweest van den burgerlijken naar den militairen rechter tengevolge van de mobilisatie van vele jonge mannen op den leeftijd, waarop het meest mishandelingen worden gepleegd. Uit onderstaand overzichtje blijkt echter, dat de vermindering der door den burgerrechter gevonnise mishandelingen slechts voor een zeer klein deel uit de toeneming der vonnissen van den militairen rechter kon worden verklaard.

„Wel kan eenigszins tot de vermindering hebben bijgedragen het feit, dat de gemobiliseerden iets minder gelegenheid tot vechtpartijen hadden dan zij in vrijheid zouden hebben gehad. Zeer stellig is op de daling van het mishandelingencijfer voorts van invloed geweest de *vermindering van het drankgebruik in den distributietijd*. Maar vooral mag niet worden vergeten, dat wij hier te maken hebben met een afneming van *veroordeelden wegens mishandeling enz.* van ruim 1600, wat nog niet met een afneming der mishandelingen enz. met ruim 1600 gelijk staat. De groote drukte aan de parketten en rechtbanken door de speciale oorlogscriminaliteit veroorzaakt, heeft er zeker toe geleid lichtere mishandelingen, vernielingen enz., onvervolgd te laten. Reeds jaren voor den oorlog was het bekend, dat in tijden van overmatige drukte juist lichte mishandelingen het eerst (veel eerder dan lichte diefstallen) werden geseponeerd”.

¹⁾ Zie ook blz. 110 vlg. van dezen jaargang.

²⁾ Wij maken van deze gelegenheid gebruik een drukfout te herstellen. Op blz. 111 leze men regel 11 v. o.: „de groote daling niet te verklaren”.

Uit het hiervoor bedoelde staatje blijkt dat het aantal veroordeelden door den *burgerlijken* strafrechter wegens eenvoudige en gequalificeerde mishandeling van 3390 in 1913 is gedaald op 1721 in 1918, terwijl dat van de veroordeelden door den *militairen* strafrechter wegens eenvoudige en gequalificeerde mishandeling, inclusief feitelijke insubordinatie is gestegen van 91 in 1913 op 386 in 1918. Eenerzijds dus een daling van 1669, anderzijds een stijging van slechts 295.

Bij de zedelijkheidsmisdriven is sedert 1913 een geregelde vermindering op te merken; terwijl ook voor de misdrijven tegen lijf en leven in 1918 evenals in 1917 een belangrijke vermindering valt waar te nemen.

Met betrekking tot de opgelegde straffen moge worden vermeld dat het relatieve cijfer voor de gevangenisstraffen dat in 1917 zeer hoog was (56 % van de opgelegde straffen) in 1918 weder eenigszins is gedaald (52,9 %); ook het relatieve cijfer voor de hechtenis is eenigszins gedaald, terwijl dat voor de geldboete en de tuchtschool is gestegen. Het aantal opgelegde langere gevangenisstraffen (1 maand en langer) is in 1918 zoowel absoluut als relatief gestegen, daarentegen zijn de kortere gevangenisstraffen (minder dan een maand) wel absoluut gestegen, maar relatief gedaald. Eénmaal werd in 1918 levenslange gevangenisstraf opgelegd, het laatst was dit gebeurd in 1912, terwijl zij in het tijdvak 1896—1918 in het geheel 9 maal is opgelegd.

Het aantal gevallen waarin verbeurdverklaring van voorwerpen is uitgesproken (10102) bleef ongeveer staan op het peil van 1917 (11770) in welk jaar het zeer sterk gestegen was.

Het cijfer voor de voorwaardelijke veroordeelingen blijft zich in stijgende richting bewegen en bedroeg in 1918 bij de gevangenisstraffen van 1 maand—1 jaar 2107, voor de gevangenisstraffen van minder dan 1 maand 382, voor de hechtenis 4 en voor de geldboete 16. Evenals in 1916 en 1917 werd de voorwaardelijke veroordeeling het meest uitgesproken bij de langere gevangenisstraffen (van 1 maand—1 jaar) n.l. in 13,9 % van het totaal aantal tot die straffen veroordeelden; bij de kortere gevangenisstraffen bedraagt het percentage 6,6. De delicten, waarbij het meest een voorwaardelijke veroordeeling is uitgesproken, zijn openbare schennis van de eerbaarheid, verduistering in dienstbetrekking en heling. Hoewel de gevallen waarin bijzondere voorwaarden zijn opgelegd, gestegen zijn, valt hier toch relatief een kleine daling op te merken van 13,2 % op 12,2 %. Opdracht tot hulp en steun voor de naleving van de bijzondere voorwaarden aan een vereniging of ambtenaar werd verstrekt in 287 gevallen (11,3%). Evenals in 1916 en 1917 is in 1918 de proeftijd meerendeels op 3 jaar bepaald n.l. in 68,2 %, 76,8 % en 78,4 % van de gevallen.

De statistiek bevat ook een drietal staten (V A, B en C), welke bijzonderheden omtrent den afloop der gevallen van voorwaardelijke veroordeeling geven. Wanneer deze gegevens over een aantal

jaren verzameld zullen zijn, zal het oogenblik gekomen zijn om daaruit gevolgtrekkingen te maken omtrent het al dan niet gunstig verloop van de voorwaardelijke veroordeelingen. Thans is het daarvoor nog te vroeg, omdat men nog slechts gegevens heeft over 3 jaren, waarbij men nog in aanmerking moet nemen, dat in het meerendeel der gevallen de proeftijd op 3 jaar is bepaald en dus van een groot aantal voorwaardelijke veroordeelingen uitgesproken in 1916, het eerste jaar waarin de wet op de voorwaardelijke veroordeeling werkte, de proeftijd, tenzij eerder last tot tenuitvoerlegging van het vonnis is gegeven, in 1919 is afgelopen. Men die reeds nu kennis willen nemen van de voorloopige uitkomsten van de voorwaardelijke veroordeelingen verwijzen wij naar de bladzijden XLIV en vlg. van de Inleiding.

De sterke daling van het aantal veroordeelingen uitgesproken door de kantonrechters, welke in 1917 viel waar te nemen, heeft zich in 1918 voortgezet. Het absolute cijfer was in 1918 lager dan het sinds 1914, het relatieve lager dan het sinds 1900 ooit geweest was. Teekende de daling in 1917 zich af over de geheele lijn, in 1918 valt bij enkele rubrieken o. a. bij de overtredingen van de Jachtwet, Leerplichtwet en Distributiewet een stijging, bij andere daarentegen een daling op te merken. Vooral bij de overtredingen van de Motor- en Rijwielwet en van de Plaatselijke overtredingen is de daling zeer sterk.

Wat betreft de vermindering van het aantal veroordeelingen wegens overtreding van de Motor- en Rijwielwet, wijst Mej. Wichmann er op dat deze allicht kan samenhangen met de door benzinegebrek veroorzaakte vermindering van het automobiëlverkeer, benevens het op grond van volstrekt ontbreken van kaarsen, oogluikend toelaten van wielrijden zonder licht. De vermoedelijke oorzaak van het afnemen van de veroordeelingen wegens overtreding van plaatselijke verordeningen zal gezocht moeten worden in het feit, dat de politie in beslag was genomen door de handhaving van de Distributiewet. De schrijfster van de Inleiding vestigt er voorts de aandacht op, dat „een vermindering van het aantal veroordeelingen dus niet altijd (wijst) op een vermindering van het aantal gepleegde feiten — en omgekeerd wijst een stijging der veroordeelingen *na* den oorlog, gelijk die bij de Drankwet c. a. herhaaldelijk in de bladen wordt geconstateerd, om dezelfde reden (dat de politie thans dergelijke feiten weer scherper vervolgt) nog niet op een werkelijke, althans niet op een belangrijke toeneming”. Als vermoedelijke reden voor de sterke daling in 1918 van de overtredingen van de Drankwet en de corresponderende artikelen van het Wetboek van Strafrecht wordt ook nog vermeld het toenmalig moutverbod, aan de opheffing waarvan de tegenwoordige stijging dan weer zou zijn toe te schrijven.

De daling der veroordeelingen wegens overtredingen deed zich zeer

algemeen voor, maar was zeer sterk bij de kantongerechten te Amsterdam, Rotterdam en 's Gravenhage.

Aan de op blz. 113 en 114 vermelde cijfers met betrekking tot de veroordeelingen uitgesproken door den militairen rechter kunnen thans voor 1918 de volgende worden toegevoegd. Veroordeelingen wegens commune delicten 2536, waaronder begrepen 87 veroordeelingen van geïnterneerde militairen en wegens militaire delicten 3430, waaronder begrepen 33 veroordeelingen van geïnterneerde militairen.

Voor wat betreft het aantal veroordeelden zijn de cijfers voor beide rubrieken in 1918 2463 en 3035, waaronder begrepen respectievelijk 86 en 33 geïnterneerde militairen.

Wederom valt dus zoowel voor de veroordeelingen en veroordeelden wegens commune als voor die wegens militaire delicten een belangrijke stijging aan te teekenen. Of wij hier te doen hebben alleen met een absolute stijging of ook met een relatieve stijging valt bij gebrek aan gegevens omtrent de juiste sterkte van marine en leger niet uit te maken.

Evenals in 1917 was ook in 1918 de stijging relatief het grootst bij de economische delicten en bij dienstweigering.

Uit hetgeen de Inleiding mededeelt omtrent de door den militairen rechter opgelegde straffen brengen wij het navolgende naar voren. Wegens commune delicten werd 2 maal een gevangenisstraf van 15 jaar opgelegd, beide keeren ter zake van diefstal met geweld met doodelijk gevolg, terwijl 39 maal een gevangenisstraf van 1—5 jaar opgelegd werd.

Tijdens den oorlog heeft, wat de straffen opgelegd ter zake van commune delicten betreft, relatief de sterkste stijging plaats gehad bij de gevangenisstraffen van 1 maand—1 jaar en van 1—5 jaar; wat dus wijst op strafverzwaring. Ter zake van militaire delicten werd 33 maal militaire gevangenisstraf van 1—5 jaar opgelegd. Bij deze delicten heeft tijdens den oorlog relatief de sterkste stijging plaats gevonden bij de gevangenisstraffen van minder dan 1 maand, bij de gevangenisstraffen van 1—5 jaar was de stijging het geringst. De straf van plaatsing in de tuchtschool vertoont zoowel bij de commune als bij de militaire delicten tijdens den oorlog een steeds dalende lijn. Deze straf werd in de jaren 1914—1918 ter zake van commune delicten 6, 5, 2, 3 en 1 maal en bij militaire delicten 7, 3, 4, 2 en 1 maal opgelegd. De straf van cassatie werd in 1918 tweemaal uitgesproken.

De door ons op blz. 114 van dit deel medegedeelde cijfers omtrent de degradatie en de ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen, zouden aanleiding tot misverstand kunnen geven, omdat niet duidelijk blijkt, dat wij daar alleen het oog hadden op de gevallen, waarin die straffen werden opgelegd ter zake van militaire delicten. Wij laten thans de cijfers voor die straffen volgen over de jaren 1914—1918 en voor beide categorieën van delicten.

	Degradatie.		Ontzegging.	
	Commune delicten.	Militaire delicten.	Commune delicten.	Militaire delicten.
1914	9	15	18	27
1915	12	20	42	53
1916	15	13	67	94
1917	53	32	74	96
1918	74	52	99	246

Voor de gevallen van schuldigverklaring door den militairen rechter aan overtredingen valt in 1918, na de zeer belangrijke stijging in 1916 en 1917, een daling vast te stellen. Nietemin blijft het cijfer voor 1918, nl. 4152, nog zeer hoog; in het jaar 1913, dus het laatste vóór de oorlogsjaren bedroeg het slechts 536 en in de jaren 1908—1912 ruim 300.

Ten slotte nog enkele mededeelingen over de door den militairen rechter uitgesproken voorwaardelijke veroordeelingen. Zooals bekend is, was 1918 het eerste jaar, waarin de wet op de voorwaardelijke veroordeeling door den militairen rechter toepassing vond. Bij veroordeeling wegens commune delicten tot gevangenisstraf sprak hij 68 maal een voorwaardelijke en 1907 maal een onvoorwaardelijke veroordeeling uit; bij veroordeeling tot hechtenis veroordeelde hij 1 maal voorwaardelijk en 103 maal onvoorwaardelijk. Voor de veroordeelingen wegens militaire misdrijven zijn de cijfers bij militaire gevangenisstraf 16 voorwaardelijk 2035 onvoorwaardelijk, bij militaire detentie 8 voorwaardelijk 1583 onvoorwaardelijk. Bij het opleggen van een geldboete door den militairen rechter kwam voorwaardelijke veroordeeling niet voor. Evenals bij de voorwaardelijke veroordeelingen uitgesproken door den burgerlijken strafrechter geeft de Inleiding ook hier het verhoudingscijfer tusschen de voorwaardelijke en de onvoorwaardelijke veroordeelingen.

Het percentage bedraagt voor de voorwaardelijke veroordeelingen bij commune delicten 3,4 voor de gevallen van veroordeeling tot gevangenisstraf en 1,0 voor die van veroordeeling tot hechtenis; bij militaire delicten 0,8 in gevallen van veroordeeling tot gevangenisstraf (lees: militaire gevangenisstraf) en 0,5 in gevallen van veroordeeling tot hechtenis (lees: militaire detentie). Deze cijfers geven o. i. echter geen juist beeld, want de wet van 20 April 1918 S. 255 is pas in werking getreden op 14 Mei 1918, zoodat de militaire rechter in 1918 slechts gedurende 7½ maand de gelegenheid had voorwaardelijke veroordeelingen uit te spreken. Berekent men dus het

verhoudingscijfer, zooals hier is geschied, dan krijgt men een cijfer, dat ten nadeele komt van de voorwaardelijke veroordeeling, omdat de cijfers van de voorwaardelijke veroordeelingen gedurende 7½ maand staan tegenover die van de onvoorwaardelijke veroordeelingen van een geheel jaar. Bij het maken van vergelijkingen en gevolgtrekkingen zal hiermede rekening moeten worden gehouden.

Engelsche opvattingen met betrekking tot vereenigingen van militairen.

Aan de Naval and Military Record van 29 December 1920 ontleenen wij de hieronder volgende, door ons vertaalde, aanschrijving van de Engelsche Admiraliteit, waarin dit college zijne inzichten kenbaar maakt omtrent den werkring van de vereenigingen voor onderling hulpbetoon van het personeel beneden den rang van officier (Lower-deck Benefit Societies).

Er bestaan gronden om aan te nemen dat het, zoowel voor de officieren als voor de manschappen, van nut kan zijn eenige aanwijzing te hebben omtrent de inzichten van de Admiraliteit met betrekking tot de vereenigingen bekend onder den naam van „lower-deck benefit societies”. Hunne lordschappen begeeren dat bekend zij, dat zij ten volle de groote voordeelen erkennen welke voor de onder-officiëren en manschappen zijn voortgesproten uit de vorming van de vereenigingen voor onderling hulpbetoon en dat deze vereenigingen den vollen steun en goedkeuring van de Admiraliteit hebben, zoolang zij zich wijden aan hun oorspronkelijk en wettig doel.

Te gelijker tijd acht de Admiraliteit het noodzakelijk er op te wijzen, dat op hen, die de leiding van die vereenigingen hebben, de groote verantwoordelijkheid rust om toe te zien, dat de werkzaamheden van de vereenigingen beperkt blijven tot hun eigenlijken werkring en zich niet ontwikkelen langs lijnen, die met de krijgstucht onbestaanbaar zijn. De krijgstucht kan alleen tot een hoogen graad van uitwerking gebracht worden, wanneer officieren en manschappen in voortdurende nauwe aanraking met elkander zijn.

In de „King's Regulations” is voorgeschreven dat persoonlijke verzoeken en grieven behooren te worden ingebracht bij de officieren, in het bijzonder bij den commandant van het schip, terwijl een beroep op een hoogerè autoriteit in bijzondere gevallen is toegelaten. De nadruk is voorts gelegd op het belang dat de officieren, in het bijzonder de officieren van de divisies, het welzijn van hunne ondergeschikten bevorderen door hen bij te staan bij het indienen van wettige verzoekschriften (legitimate requests).

De samenwerking van officieren en manschappen bij het opstellen en indienen van verzoeken moet gehandhaafd worden als zijnde onmisbaar voor een onder tucht gehouden krijgsmacht. Daarom en op grond van den verklaarden wil van de Admiraliteit om krachtige maatregelen te treffen, om haar in staat te stellen van tijd tot tijd

ten volle op de hoogte te worden gesteld van de verlangens, de grieven en de nooden van het personeel beneden den rang van officier, mogen hunne lordschappen niet erkennen, dat dergelijke aangelegenheden binnen den werkring van de vereenigingen vallen.

Het is uiteraard niet aan te nemen dat, wanneer deze vereenigingen voor hun wettig doel vergaderen, de leden de gelegenheid niet zullen aangrijpen om van gedachten te wisselen over hen betreffende niet-krijgstuchtelijke dienstzaken. Het zou echter ontwijfelbaar een overtreding van de voorschriften zijn, wanneer werd toegestaan, dat deze zaken het voornaamste belang van de vereenigingen zouden worden. In het bijzonder kunnen, volgens de meening van den Raad, de voorstellen, welke in de pers zijn verschenen, voor een algemeene samensmelting van de vereenigingen of voor het stichten van een daarmede verbonden tijdschrift niet van nut zijn voor eenig belang, dat verband houdt met het wettig doel van de vereenigingen en zouden door den Raad beschouwd worden als te zijn in strijd zoowel met den letter als met den geest van de voorschriften.

De Admiraliteit heeft het juist geoordeeld deze duidelijke uiteenzetting van hare inzichten te geven, omdat zij schriftelijke bewijzen heeft, welke aantoonen, dat invloeden van buiten, die vijandig staan tegenover de krijgstucht en de goede orde in den dienst het oog op deze vereenigingen gevestigd hebben als een mogelijken weg om langs te werken. Het doet hunne lordschappen genoeg, dat deze invloeden hoegenaamd geen goed gevolg gehad hebben, maar het is blijkbaar noodzakelijk, dat zij, die aan de vereenigingen verbonden zijn, op hunne hoede zijn en toezien dat de handelingen van hunne organisaties binnen gepaste grenzen worden gehouden.

Overzicht van de werkzaamheden van den Krijgsraad te Arnhem in het 1e kwartaal 1921.

Van den Secretaris bij den Krijgsraad in het tweede Militair Arrondissement, standplaats Arnhem, den eerste-luitenant der Infanterie N. Smit, ontvingen wij een staatje houdende gegevens betreffende de werkzaamheden van dien Krijgsraad in het eerste kwartaal 1921. Het opgemaakt daarvan berust niet op eenig voorschrift en heeft louter ten doel aan hen, die bij de militaire rechtspraak in het tweede Militair Arrondissement betrokken zijn, een overzicht te geven van hunne werkzaamheden en de resultaten daarvan. Hoewel dit overzicht ons niet is toegezonden met de bedoeling het in ons tijdschrift op te nemen, hebben wij gemeend, nadat ons gebleken is, dat de geachte inzender daartegen geen bezwaar heeft, daartoe toch te moeten overgaan en wel om de navolgende redenen. Het is ons niet bekend of ook bij de andere krijgswaarden soortgelijke overzichten samengesteld worden. Zoo niet, dan zou de kennismaking van het staatje wellicht aanleiding kunnen zijn om daartoe over te gaan. Doet men dit en zendt men ons geregeld die

staatjes toe, dan zouden wij daaruit op het einde van ieder jaar een generaal overzicht voor alle krijgswaarden kunnen samenstellen. Het is waar, meerdere van de in het staatje voorkomende gegevens zijn ook en zelfs vollediger te vinden in de Crimineele en in de Justitieele Statistiek, maar daar staan andere gegevens tegenover, die men te vergeefs in genoemde statistieken zal zoeken.

Wij laten thans het overzicht, zooals het ons werd toegezonden, hieronder volgen; de inrichting er van is c.q. voor wijziging vatbaar, waartoe men door onderling overleg en na bespreking met de presidenten van de krijgswaarden zou kunnen komen.

Tweede Militair Arrondissement.

Behandelde zaken, enz. in het 1e kwartaal 1921.

Vonnissen	Onvoorw.	{ Misd.	84	
	Veroordn.	{ Overtr.	93	
	Voorw.	{ Misd.	{ Algem. voorw.	11
			{ Bijz. voorw. . .	—
	Veroordn.	{ Overtr.	{ Algem. voorw.	—
			{ Bijz. voorw. . .	—
	Vrijspraken	{ Misd.	10	
	{ Overtr.	—		
Beschikkingen	Vrijspr. m. O. C.	{ Misd.	2	
		{ Overtr.	—	
	Nietig verklaring		1	
	C.f. Art. 114 R.L.		3	
	Klachten		2	
	Onbevoegdheid		5	
	Tenuitvoerlegging V.V.		11	
	Aantal Zittingen		201	
	Behandelde zaken		167	
	Vonnissen.		177	
	Opgelegde straffen.		62	
	Verstekzaken.		21	
	Pleidooien	{ toegevoegd.		1
			{ gekozen.	15
Appels	{ veroordeelde		*)	
		{ adv. fiscaal	12	
Ontzeggingen	{ voor 5 jaren		2	
		{ voor 3 jaren	3	
Degradatiën		5		
Gratie Besluit		*)		
Vonnissen door H. M. G. geapprobeerd		9		
Officieren		17		
Onderofficieren		138		
Korpls. en minderen				

*) Wordt vermeld bij het IIe kwartaal.

Misdrifven.		Overtredingen.	
Desertie	33	Rijwiel overtr.	49
Insubordinatie { 99 C. L.	6	M. en R. wet	5
{ 100 C. L.	4	Pl. Verordening	13
Verduistering { eenig art. C.L.	1	Spoorweg R.	6
{ „ „ W.v.S.	5	Jachtwet	3
{ chambrée	7	Paardenwet	2
Diefstal { ander art. C.L.	16	Visscherijwet	—
{ eenig art. W.v.S.	10	Leerplichtwet	—
Dienstweigerig	6	Vuurwapenwet	—
Ontsnapping van { Art. 97 C.L.	—	Wapenwet	1
een gevangene { Art. 367	—	Drankwet	—
door schuld. { W. v. S.	1	Wet o. d. Hondsdolheid .	—
O. Art. 103 C. L.	—	Bewakings Voorschrift .	—
O. Art. 104 C. L.	—	Arbeidswet	2
Mishandeling	5	Art. 424 W. v. S.	—
Begunstiging	4	(Straatschenderij)	
Wederspanningheid.	5	„ 426 W. v. S.	3
Oplichting	1	(Ordeverstoring)	
Valsche aangifte	1	„ 429 W. v. S.	—
Verboden vervoer.	1	(vuurwerk)	
Vernieling	1	„ 431 W. v. S.	1
Letsel door schuld	—	(burengerucht)	
Dood door schuld.	—	„ 435 W. v. S.	2
Valschheid in geschrifte .	—	(valsche naam)	
Misdrijf tegen de zeden . .	—	„ 439 W. v. S.	—
Brandstichting	—	(goederen koopen	
Omkoopig	—	v. e. militair)	
O. Art. 192 W. v. S.	1	„ 453 W. v. S.	3
		(dronkenschap)	
		„ 458 W. v. S.	1
		(pluimgedierte)	
		„ 460 W. v. S.	—
		(loopen op be-	
		zaaiden grond)	
		„ 461 W. v. S.	2
		(loopen op ver-	
		boden terrein)	

Wij veroorlooven ons thans een enkele toelichting en opmerking, waarmede wellicht bij de uitvoering van bovenvermeld denkbeeld rekening ware te houden.

De misdrijven zouden kunnen worden gesplitst in militaire en commune.

Met „Vrijspraak m. O. C.” zijn bedoeld de vrijspraken, waarbij aan den commandeerende-officier de beoordeeling wordt overgelaten of de beklaagde ter zake van hetgeen ten zijnen laste is gebleken, al dan niet krijgstuuchtelijk behoort te worden gestraft.

Bij de beschikkingen op „klachten” ware de uitspraak van den krijgsraad te vermelden bijv. in 3 rubrieken: wettig, ten deele wettig, ongegrond.

Verstekzaken. Hiermede zijn alleen bedoeld de vervolgingen ter zake van overtredingen, waarin informatiën niet zijn gehouden en waarin de beklaagde bij de behandeling der zaak niet verschijnt. Daar naast behooren te worden vermeld de procedures bij indaging. Men hoort er zelden of nooit van dat deze procedure wordt toegepast, vermoedelijk omdat zij niet van toepassing is op desertie. Maar indien de verdachte van een ander strafbaar feit verdacht wordt, behoren de desbetreffende voorschriften toch te worden toegepast anders had men ze in 1912 niet, zij het ook gewijzigd, behoeven te behouden.

De cijfers achter pleidooien geven aan het aantal malen dat in een zaak een verdediger opgetreden is; daaruit blijkt dat het overgrote meerendeel van de beklaagden het zonder rechtsgeleerden bijstand heeft moeten stellen. Wij doen hier de vraag: is dit ook bij de andere krijgsraden het geval geweest? Er rijzen trouwens meer vragen. Als men in aanmerking neemt, dat iedere beklaagde volgens de wet desverlangd den bijstand van een raadsman kan krijgen (bij de verkorte procedure in zake overtredingen gelden de bepalingen omtrent de toevoeging van een raadsman echter niet) waaraan is het dan toe te schrijven dat in zoo weinig gevallen een raadsman is opgetreden? Stellen de verdachten er geen prijs op? Zijn er niet voldoende advocaten beschikbaar? Deugt de in de wet gegeven regeling niet? Wij moeten helaas het antwoord op die vragen schuldig blijven; ons ontbreken daarvoor de noodige gegevens. Zou misschien een onzer lezers hier licht kunnen verschaffen? Opmerking verdient nog dat geen enkele maal een officier als raadsman optrad.

Naast de ontzegging voor 5 jaar en voor 3 jaar (deze straf kan ook voor een anderen termijn opgelegd worden, haar minimum is 3, haar maximum 5 jaar) missen wij in het staatje de vervallenverklaring.

Het cijfer achter „Gratiebesluit” geeft aan het getal van hen, die onder het K.B. van 4 November 1919 S. 649 (zie M. R. T. XV blz. 329) vielen.

Ten slotte merken wij nog op dat de korporaals in strafrechtelijken zin tot de onderofficieren behooren (art. 2 C. W. L.) en er dus geen reden bestaat hen met de minderen samen te voegen.

Hervormingsmaatregelen in Japan.

In den loop van 1921 zal een nieuw voorschrift op den inwendigen dienst verschijnen, dat zich zal kenmerken door vrijgevinger bepalingen voor den man, en dat, doordat de tekst van verschillende bepalingen soepeler gesteld zal zijn dan thans, den commandeerenden officieren gelegenheid zal geven bij de toepassing rekening te houden met wisselende plaatselijke omstandigheden. Beperkingen omtrent het uitgaan op Zon- en feestdagen zullen worden weggenomen. Om-slachtige formaliteiten worden vereenvoudigd. Het instituut van officiersoppasser vervalt.

De scherpe kanten van de bestaande bepalingen, die het te eenen-male onvoorwaardelijk opvolgen van bevelen eischen, zullen worden weggenomen.

Voorts zal den man het recht van reclame worden toegekend in krijgstuuchtelijke zaken, en het recht van hooger beroep ten aanzien van kriegsraadvonnissen. De zittingen der kriegsraden worden openbaar.

Al deze onderwerpen vormden punten van bespreking in een bij-eenkomst van ongeveer 200 opper- en hoofdofficieren in September 1920.

Uit alles zal spreken een erkenning in ruimere mate van de persoonlijkheid van den man, doch — zoo wordt tegelijkertijd met nadruk verzekerd — ten strengste zal ertegen worden gewaakt, dat het besef van ondergeschiktheid, hetwelk tezamen met het gevoel van saam-hoorigheid den hoeksteen vormt van de uitstekende tucht, welke het Japansche leger kenmerkt, zou verflauwen.

Zoo dringt, langzaam maar zeker, de nieuwe geest ook in dit leger door. En aan de overheden kan de lof niet worden onthouden, dat zij overgaan tot wijziging der voorschriften, voordat er met luider stem om wordt gevraagd. Zodoende blijft de leiding inderdaad in haar handen.

BOEKAANKONDIGING.

Bij N. Samsom te Alphen aan den Rijn is verschenen:

„Wet van den 28sten Juli 1920 (Staatsbl. No. 619) houdende nadere voorzieningen tot bestrijding van revolutionaire woelingen. Eenige aantekeningen omtrent de beteekenis van hare bepalingen door Mr. P. R. Blok, commies bij het Departement van Justitie.”

De aantekeningen zijn hoofdzakelijk ontleent aan de Kamerstukken en de bedoeling van het boekje is de draagwijdte van de verschillende bepalingen van genoemde wet in het licht te stellen, opdat hare toepassing beter gewaarborgd zij. Mr. Blok hecht aan de geschiedenis van de wet meer waarde dan velen daaraan toekennen en meent „dat een verklaring van de Regeering, dat een zekere bepaling naar de bedoeling, die bij de indiening en totstandkoming voorzat, een bepaalde beteekenis heeft, wel degelijk van een zekere waarde (is), een waarde waarmede de rechter en het Openbaar Ministerie en zijn dienaren, die het wetsvoorschrift hebben toe te passen, rekening zullen moeten houden.” Nu men volgens S. van de lagere Justitieele ambtenaren niet mag eischen, dat zij zich, wanneer een vermoedelijke overtreding van de bepalingen der wet heeft plaats gehad, door de omvangrijke en niet steeds duidelijke Kamerstukken heenwerken om te trachten een goed inzicht in de beteekenis dier bepalingen te krijgen, terwijl, omdat het hier geldt politieke misdrijven, groote voorzichtigheid geboden is, heeft hij gemeend door het samenstellen van dit boekje, de taak van die ambtenaren te vergemakkelijken.

Aangezien in de gewisselde stukken en bij de gehouden beraadslagingen beschouwingen over politieke vraagstukken, welke voor de beteekenis van de artikelen der wet van weinig of geen belang zijn, zeer veel ruimte in beslag hebben genomen, meenen wij dat Mr. B. wel een goed werk heeft verricht door het voornaamste uit de stukken en beraadslagingen in een kort bestek samen te vatten, waardoor degenen, die de wet onverhoopt zullen hebben toe te passen, zich op gemakkelijke wijze van hare geschiedenis op de hoogte zullen kunnen stellen.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Wanneer houdt de met ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen gestrafte op militair te zijn?

In de vierde aflevering van dezen jaargang van het M. R. T. (Deel XVI, bladz. 326 vv.) is opgenomen eene bijdrage, getiteld „*Administratief ontslag na ontzegging*”, van den heer P. Riemens, Commies bij het Departement van Marine, waarin de geachte inzender dit onderwerp behandelt in verband met de in M. R. T. Deel XV bladz. 404 opgenomen beschikking van 7 October 1919 van het Hoog Militair Gerechtshof en de daaromtrent onder bovenstaand opschrift in Deel XV bladz. 340 vv. en 449 vv. en onder het opschrift „*Beschouwingen over het tijdstip van ingang van de bijkomende straf van ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen*” in Deel XVI bladz. 136 vv. voorkomende artikelen.

De heer R. deelt o.a. mede: „Tot omstreeks September 1914 werden bij de zeemacht, met ontzegging gestrafte schepelingen uit den dienst ontslagen. De Minister van Marine verleende de machtiging tot ontslag en de betrokken vlootvoogd ontsloeg den man en verstrekke hem een ontslagbrief. De daarbij gebruikelijke ontslagreden kan buiten beschouwing blijven, alleen het feit, dat de man door de militaire autoriteit ontslagen werd, is hier van belang. Ongeveer September 1914 bracht een der militaire autoriteiten tegen deze handelwijze bezwaar in, op grond van de overweging, dat de veroordeelde, bij de executie van het vonnis, reeds *was* ontslagen. Aan de meening, die daartegenover de juistheid van de handelwijze van het marinebestuur staande hield, werd niet voldoende tegenwicht toegekend. Toen is in de bovenbedoelde gevallen het ontslag afgeschafft”. Of deze beknopte mededeeling eene juiste, althans duidelijke voorstelling geeft van de wijze, waarop dan tot September 1914 in zake het ontslag van met ontzegging gestrafte schepelingen gehandeld werd en van de bezwaren, welke daartegen door eene militaire autoriteit werden aangevoerd, kan in het midden worden gelaten. Steller dezer meent zich te herinneren, dat destijds een der militaire autoriteiten bij het Departement van Marine er de aandacht op vestigde, dat na onherroepelijke veroordeeling van een schepeling, waarbij aan dezen, als bijkomende straf, tevens voor een bepaalden tijd het recht was ontzegd om bij de gewapende macht te dienen, de gewone administratieve bepalingen betreffende het ontslag van schepelingen niet van toepassing waren, omdat immers de man al reeds uit kracht van de betreffende rechterlijke uitspraak niet meer militair was en het dus geen zin meer had een voordracht

(voorstel) in te dienen om hem uit den dienst te ontslaan, doch dat zulks door de betrokken ambtenaren niet juist werd geacht. Het is begrijpelijk, dat de heer R. nu in de voormelde beschikking van het Hoog Militair Gerechtshof, waarin dit hoogste militaire rechtscollege de opvatting huldigt, dat, waar ingevolge artikel 12 der wetten van 14 November 1879 (Staatsbladen Nos. 191 en 193) de termijn van de bijkomende straf van ontzegging eerst begint te loopen van het tijdstip waarop de hoofdstraf eindigt, de met ontzegging gestrafte militair onderworpen blijft aan de militaire wetten wegens strafbare feiten door hem vóór dat tijdstip gepleegd, het bewijs ziet, dat indertijd die ambtenaren toch wel gelijk hadden. Klaarblijkelijk is de heer R. op grond van die beschikking en van het oordeel van den schrijver der bijdrage in M. R. T. Deel XV bladz. 449 vv. van meening, dat de met ontzegging gestrafte militair eerst ophoudt militair te zijn, wanneer de bij de rechterlijke uitspraak opgelegde hoofdstraf geheel op hem is ten uitvoer gelegd en dus de bij die uitspraak bepaalde termijn der ontzegging een aanvang neemt, maar dat hij niettemin vóór dat tijdstip op de gewone wijze *administratief* uit den dienst kan worden ontslagen.

Steller dezer *was* en *is* het met 's Hofs opvatting *niet* eens. Na de uitvoerige beschouwingen, welke daaromtrent in dit tijdschrift reeds kenbaar gemaakt waren, kwam het hem aanvankelijk geheel overbodig voor, nog op het verschilpunt terug te komen. Nu echter een zoo gewaardeerd ambtenaar bij het Departement van Marine als de heer R., wiens oordeel ook in deze materie zeer zeker overweging verdient, als 't ware in aansluiting met 's Hofs opvatting zijn standpunt ten opzichte van het administratief ontslag na ontzegging nog eens heeft willen uiteenzetten, schijnt het verzoek aan Uwe Redactie, om aan de navolgende beschouwingen over het verschilpunt alsnog eene plaats in dit tijdschrift te verleen, gerechtvaardigd.

In verband met het betoog van den heer R. moeten in het bijzonder de — ook door hem aangehaalde — artikelen 8, 11 en 12 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad No. 193), gewijzigd bij de Wet van 15 April 1886 (Staatsblad No. 64), nader worden beschouwd. En het is, wil men komen tot eene goede oplossing van het verschilpunt, waartoe de beschikking van 7 October 1919 van het H. M. G. aanleiding heeft gegeven, niet voldoende zich te bepalen tot de enkele lezing van die artikelen. Om de beteekenis van den inhoud daarvan goed te begrijpen, is tevens noodig de wordingsgeschiedenis van de wetten van 1879, voor wat het strafstelsel betreft, te raadplegen. De Wet van 14 November 1879 (Staatsblad No. 193), tot wijziging van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, heeft niet zoozeer een eigen geschiedenis. Het ontwerp van die wet werd ingediend 24 Juli 1877, gelijktijdig met een nieuw wetsontwerp tot wijziging van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, dat leidde tot de Wet van 14 November 1879 (Staatsblad No. 191). In de Memorie van Toelichting betreffende eerstgenoemd

wetsontwerp leest men, dat „in aansluiting aan het ontwerp tot wijziging van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande het geheele strafstelsel van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water is herzien” en dat „ten opzichte van dat strafstelsel geheel geldt, wat bij de toelichting tot dat ontwerp is aangevoerd”. Laatstbedoeld ontwerp was echter niet anders dan een nieuwe, verbeterde of herziene uitgave van de achtereenvolgens op 1 Maart 1868, 5 October 1868 en 24 September 1869 ingediende, doch niet tot afdoening gekomen ontwerpen tot wijziging van het C. W. Kr. t. L. Voor een goed begrip van het strafstelsel der wetten van 1879 ¹⁾ moet men dus op vele punten noodzakelijk teruggaan tot de oude, vóór 1877 ingediende ontwerpen voor de landmacht. Reeds hieruit volgt, dat het nog niet zoo gemakkelijk is, de beteekenis van sommige, ook al minder duidelijk geredigeerde artikelen dier wetten te leeren kennen.

De schrijver van de bijdrage in M. R. T. Deel XV bladz. 449 v.v. zegt o.a.: „De inrichting van artikel 12 der Wet van 1879 brengt licht op een dwaalspoor” (bladz. 452), maar de verklaring, welke hij van het artikel geeft, doet twijfel rijzen of hij zelf, in zijn ijver om 's Hofs opvatting te verdedigen, niet op een dwaalspoor geraakt is. Die verklaring gevende, zegt hij o.a.: „Men ziet als 't ware den wetgever aan het werk” en: „Men leest zijn gedachtengang”, ja zelfs eene den wetgever „invallende gedachte” blijft voor hem niet verborgen (bladz. 453). Toetst men evenwel de door den schrijver gegeven verklaring van artikel 12 aan hetgeen daaromtrent blijkt uit de wordingsgeschiedenis der wet en uit het verband met andere artikelen, dan heeft het allen schijn alsof de schrijver er zoozeer van overtuigd was, dat enkel *zijne* uitlegging de juiste kon zijn, dat hij het niet noodig heeft geoordeeld de geschiedenis der wet te raadplegen en, als ware hij zelf de wetgever van 1879, door dezen aan de bedoelde wetsbepalingen dié beteekenis heeft willen doen geven, welke hij daaraan gegeven wilde zien om te kunnen komen tot de van verschillende zijden bestreden opvatting van het H. M. G. Het is nu wel heel interessant, van des schrijvers *eigen* uitlegging van de wet kennis te nemen, doch waar die uitlegging ten slotte toch niet overeenstemt met eene logische interpretatie en met de resultaten van het historisch onderzoek naar de beteekenis van de onderwerpelijke wetsbepalingen, kan daarvan bezwaarlijk het gevolg zijn, zoo maar aanstonds en onvoorwaardelijk de vóór 's Hofs beschikking van 1919, gedurende nagenoeg 40 jaren gehuldigde geheel andere opvatting als onjuist aan te nemen.

Over artikel 8 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad No. 193) betreffende de (hoofd-)straf van cassatie, valt in verband met

¹⁾ Men vindt die wetten, vooral wat de straffen betreft, uitvoerig behandeld en verklaard met het oog op den invloed daarvan op de toepassing van de destijds geldende militie- en schutterijwet, in „Bijdragen tot de kennis van het Staats-, Provinciaal- en Gemeentebestuur in Nederland”, Deel XXV — 1882 — bladz. 225 vv., door L. F. G. P. Schreuder, destijds Hoofdcommies bij het Departement van Binnenlandsche Zaken.

de quaestie waarom het hier gaat, niet veel te zeggen. Het woord „cassatie” beteekent vervallenverklaring van, ontzetting uit een ambt; in die beteekenis is het in de militaire strafwetten ook steeds gebezigd. Ingevolge artikel 8 verklaart de militaire rechter bij veroordeeling van een militair (officier) tot de straf van cassatie, dat de veroordeelde *ontslagen is* uit den militairen dienst, e.q. met ontzetting (verlies) van het recht om ooit weder bij de gewapende macht te dienen. Die ontzetting (niet eene bijkomende straf) is facultatief gesteld; de rechter mag haar aan het ontslag verbinden, indien hij van oordeel is, dat de veroordeelde officier *voor goed* „onbekwaam” (term, gebezigd in de omtrent de wetten van 1879 gewisselde stukken en in de bij die wetten afgeschafte artt. 37 C. W. Kr. t. W. en 32 C. W. Kr. t. L.) is om bij de gewapende macht te dienen. Zoodra dus de rechterlijke uitspraak in kracht van gewijsde is gegaan, is het bestaande dienstverband van den veroordeelde verbroken, houdt hij op militair te zijn, is zijn ontslag uit den dienst een *feit*. Het artikel is eene afwijking van artikel 60, tweede lid, der Grondwet, bepallende dat officieren ontslagen worden door „den Koning”. Die afwijking kan hier verder buiten beschouwing blijven.

De artikelen 11 en 12, achtereenvolgens betreffende de in artikel 4 onder de bijkomende straffen genoemde „vervallenverklaring van den militairen stand” en „ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen”, moeten meer uitvoerig en zoowel in onderling verband als elk op zich zelf beschouwd worden.

In de ontwerpen 1868/69, waarin hoofd- en bijkomende straffen niet zoo duidelijk onderscheiden waren, werd onder de militaire straffen genoemd de „cassatie, met of zonder onbekwaamheid”. Volgens die ontwerpen zou de straf van cassatie voor militairen bestaan in „*vervallenverklaring van den militairen stand, met of zonder onbekwaamheid om later weder in militairen dienst te treden of de betrekking van militairen geëmployeerde te bekleeden*”. Cassatie *met* onbekwaamheid zou uitgesproken *moeten* worden bij veroordeeling tot eene der onteerende straffen van het gemeene recht of tot militaire gevangenisstraf van meer dan 5 jaren; cassatie *zonder* onbekwaamheid zou uitgesproken *moeten* worden bij veroordeeling tot militaire gevangenisstraf van 5 jaren of minder en *mogen* worden uitgesproken bij veroordeeling tot eene der niet-onteerende straffen van het gemeene recht. Cassatie *met* onbekwaamheid beteekende dus: vervallenverklaring *voor altijd*; bij cassatie *zonder* onbekwaamheid werd de mogelijkheid opengelaten den vervallen verklaarde later weder in militairen dienst te doen treden, doch een tijdstip, waarop dit weder zou mogen geschieden, werd niet aangegeven. Over het *tijdelijke* karakter van de vervallenverklaring *zonder* onbekwaamheid, werd niet verder gesproken.

In de ontwerpen 1877 en de wetten van 1879 is (artikel 4) een duidelijker opsomming van de straffen en de onderscheiding daarvan in hoofd- en bijkomende straffen gegeven. Als derde hoofdstraf vinden wij terug de *cassatie*; onder de bijkomende straffen komen voor,

de „*vervallenverklaring van den militairen stand*” en de „*ontzegging voor een bepaalden tijd van het recht om bij de gewapende macht te dienen*”. „De bijkomende straffen” — aldus de M. v. T. — „zijn duidelijker dan in het ontwerp 1868 geformuleerd, terwijl aan de vervallenverklaring van den militairen stand, die in gezegd ontwerp den naam van cassatie had bekomen, haar tegenwoordige naam is gelaten, waardoor haar karakter als bijkomende straf, in tegenstelling van de cassatie als hoofdstraf, beter is bewaard. Tevens is naast de *vervallenverklaring* ook eene *tijdelijke ontzegging* opgenomen, waarvan de beteekenis in het vervolg dezer toelichting nader zal worden besproken”.

De toepassing door den militairen rechter van de evengenoemde bijkomende straffen was nu, ingevolge de artikelen 2 en 7, derde en vierde lid, aldus geregeld:

de vervallenverklaring *moest* uitgesproken worden bij veroordeeling tot eene der onteerende straffen van het gemeene recht en bij veroordeeling tot militaire gevangenisstraf van 5 jaren of meer;

de ontzegging *moest* uitgesproken worden bij veroordeeling tot militaire gevangenisstraf van minder dan 5 jaren en *kon* (mocht) uitgesproken worden bij veroordeeling tot eene der niet-onteerende straffen van het gemeene recht, wanneer de rechter van oordeel was, dat de veroordeelde ter zake van het gepleegde feit ongeschikt was om in den militairen stand *te blijven*.

Houden wij nu in het oog, dat de woorden „*cassatie*” en „*vervallenverklaring*” in beteekenis niet verschillen, doch eigenlijk alleen om verwarring te voorkomen bij de hoofdstraffen de eerste en bij de bijkomende straffen de laatste uitdrukking is gebezigd, alsmede dat *vervallenverklaring* (hetzij met, hetzij zonder onbekwaamheid) van zelf insloot ontslag, opheffing van de bestaande dienstbetrekking, en gaan wij dan na, wat in de wetten van 1879 de *tijdelijke ontzegging* naast de vervallenverklaring beteekent. Daartoe moeten eerst enkele gedeelten van de memorie van toelichting betreffende het (landmacht-) ontwerp 1877 aangehaald worden, waarbij weder sommige woorden, waarop het bijzonder aankomt, zullen worden onderstreept. Het zal dan blijken, dat de woorden „*vervallenverklaring*” en „*ontzegging*” gekozen zijn om goed de *onteerende* en de *niet-onteerende* straffen te onderscheiden, doch niet omdat de wetgever het woord „*ontzegging*” (duidelijker en taalkundig beter ware geweest: „*ontzetting*”) op zich zelf eene andere beteekenis hechtte dan aan „*vervallenverklaring*”.

„In artikel 2 van het ontwerp” — aldus de M. v. T. — „is nu het onderscheid tusschen de onteerende en de niet-onteerende straffen zuiver gesteld. In het eerste geval moet altijd de *vervallenverklaring* worden uitgesproken. In het tweede geval is dit niet noodig, maar heeft *de rechter* de bevoegdheid, in geval de aard van het misdrijf belet den veroordeelde in dienst *te houden*, door eene *tijdelijke ontzegging tevens* de bestaande dienstbetrekking *op te heffen*”. Met andere woorden: maakt de rechter

gebruik van zijne bevoegdheid om den militair, dien hij wegens den aard van het gepleegde feit ongeschikt acht om langer in dienst te *blijven*, nevens de hoofdstraf te veroordeelen tot de bijkomende straf van ontzegging voor een bepaalden tijd van het recht om bij de gewapende macht te dienen, dan wordt *door* die veroordeeling tevens het bestaande dienstverband van den militair opgeheven.

Omtrent de militaire gevangenisstraf zegt de M. v. T. o.m.: „Zij vrschilt van de correctioneële gevangenisstraf hierin, dat zij ter zake van militaire misdrijven wordt opgelegd en *altijd* met verbreking der dienstbetrekking *gepaard gaat*. Deze laatste is zóó geregeld, dat zij de onbekwaamheid om ooit weder in militairen dienst te treden ten gevolge heeft, wanneer gevangenisstraf van minstens vijf jaren wordt opgelegd, terwijl bij eene lichtere veroordeeling, de eenvoudige *verbreking der dienstbetrekking met eene tijdelijke ontzegging* voldoende is.” Met andere woorden: *door* zijne veroordeeling tot militaire gevangenisstraf, waarbij hetzij de vervallenverklaring, hetzij de (tijdelijke) ontzegging wordt uitgesproken, wordt het bestaande dienstverband van den militair opgeheven, is hij ontslagen uit den militairen dienst.

Al verder leest men in de M. v. T., dat bij het ontwerp „als het ware *twee soorten van vervallenverklaring* (zijn) aangenomen, de eene, welke eene *duurzame*, de andere welke slechts eene *tijdelijke* onbekwaamheid om den lande als militair of militair geëmployeerde te dienen ten gevolge heeft. Bij veroordeeling, hetzij tot eene der oonteerende straffen van het gemeene recht, hetzij tot eene langdurige militaire gevangenisstraf, ter zake van een zwaar delict, behoort een latere terugkeer in de gelederen te worden afgesneden. Bij veroordeeling tot eene minder zware straf is dit moeilijk te rechtvaardigen. Het belang van den dienst kan *ook dan* eischen, dat de Staat ontheven worde van den band, door de dienstverbintenis of de wettelijke dienstverplichtingen tusschen hem en den veroordeelde geknoopt, dat *de bestaande dienstverbintenis worde verbroken*. Het is echter in strijd met goede begrippen van strafrecht, aan zoodanige minder zware straffen eene voortdurende onbekwaamheid, eene blijvende vermindering der staatsburgerlijke rechten, waaronder ook het recht om voor den Staat de wapenen te voeren behoort, te verbinden. Ook het gemeene strafrecht laat bij de minder zware straffen slechts eene tijdelijke opschorting dier rechten toe. In navolging hiervan, heeft het ontwerp als *mindere soort van vervallenverklaring* eene *tijdelijke ontzegging* aangenomen. Daar men ook ten gevolge der jurisprudentie aan den *naam van vervallenverklaring* een soort van *oonteerd* karakter pleegt te hechten, is het wenschelijk voorgekomen, *dien* naam voortaan uitsluitend voor de *dienstverbreking met blijvende onbekwaamheid* te bezigen.” Alzoo: eene veroordeeling waarbij de *ontzegging* wordt uitgesproken sluit evenzeer als eene veroordeeling waarbij de *vervallenverklaring* is uitgesproken, verbreking van het dienstverband — ontslag — in.

Na hetgeen hierboven uit de geschiedenis der wetten van 1879

vermeld is, blijkt nu toch wel duidelijk, dat „de ontzegging” *niet* „heel iets anders (is)” dan de vervallenverklaring ¹⁾, alsmede dat volgens de bedoeling van den wetgever de opheffing van het dienstverband, het ontslag van den militair moet ingaan zoodra de rechterlijke uitspraak, waarbij hij, op grond van zijne ongeschiktheid om in den militairen stand *te blijven*, tot de bijkomende straf hetzij van vervallenverklaring *voor altijd*, hetzij van ontzegging (eenvoudig een ander woord voor vervallenverklaring) *voor een bepaalden tijd* is veroordeeld, in kracht van gewijsde is gegaan. De onherroepelijke veroordeeling is voor het ontslag beslissend. De vrijheidsstraf, welke de veroordeelde dan nog heeft te ondergaan, ondergaat hij als *ontslagen* militair. Het gewijsde verklaart hem „onbekwaam” of „ongeschikt” om in militairen dienst te blijven. Blijkens de M. v. T. werd zowel de ontzegging als de vervallenverklaring geacht te zijn „een middel”, dat de militaire rechter behoorde te bezitten” om den band, tusschen den Staat en den veroordeelde door de dienstverplichting ontstaan, te verbreken”. Met de door hem zelf op verschillende plaatsen uitgesproken bedoeling geheel in strijd en volkomen onlogisch zou het zijn, indien de wetgever er aan zou hebben gedacht den met ontzegging gestrafte toch nog voor langeren of korteren tijd militair *te laten blijven* nadat zijne veroordeeling onherroepelijk is geworden.

Het is nu de vraag, of de inhoud van de artikelen 11 en 12, welke nader den aard en de gevolgen van de vervallenverklaring en van de ontzegging omschrijven, met het vorenstaande in overeenstemming is.

Daarop is natuurlijk niet van invloed de wijziging van de artikelen 2 en 7 bij de Wet van 15 April 1886 (Staatsblad No. 64), volgens welke artikelen nu:

de vervallenverklaring *moet* uitgesproken worden bij veroordeeling tot gevangenisstraf of militaire gevangenisstraf van 3 jaren of meer;

de ontzegging *kan* (mag) uitgesproken worden bij veroordeeling tot gevangenisstraf van minder dan 3 jaren, wanneer de militaire rechter van oordeel is, dat de veroordeelde ter zake van het gepleegde feit ongeschikt *is* om in den militairen stand *te blijven*, en tot militaire gevangenisstraf van minder dan 3 jaren.

De artikelen 11 en 12 zijn bij de Wet van 15 April 1886 (Staatsblad No. 64) niet gewijzigd. Aangezien bij de invoering van het Wetboek van Strafrecht de onderscheiding van onteerende en niet-onteerende straffen kwam te vervallen, had de bij den wetgever van 1879 op grond van die onderscheiding bestaande aanleiding om de lichte soort van „*vervallenverklaring*” te noemen „*ontzegging*”, haar waarde verloren. De beteekenis van die woorden bleef volkomen dezelfde; *vervallenverklaring* bleef: *dienstverbreking*, waaraan verbonden was *blijvende* onbekwaamheid om bij de gewapende macht te dienen; *ontzegging* bleef: *dienstverbreking*, waaraan

¹⁾ Riemens, M. R. T. Deel XVI bladz. 328.

die *blijvende* onbekwaamheid *niet* verbonden was en welke derhalve eene latere terugkeer in den militairen dienst niet uitsloot.

De inhoud van artikel 11 stemt volkomen overeen met de bedoeling van den wetgever, blijkende uit de geschiedenis der wet. Vervallenverklaring van den militairen stand sluit van zelf in, beëindiging van de bestaande dienstbetrekking. In de wet moest alleen nog vastgelegd worden, dat aan de vervallenverklaring verbonden is *blijvende* onbekwaamheid van den veroordeelde om bij de gewapende macht te dienen. Daarom bepaalt het artikel, dat de (veroordeeling tot) vervallenverklaring „*van rechtswege*” (ipso jure, van zelf, onmiddellijk) ten gevolge heeft ontzegging (verlies) van het recht om ooit weder bij de gewapende macht te dienen. De rechter moet, bij veroordeeling van een militair tot gevangenisstraf of militaire gevangenisstraf van drie jaren of meer, dezen vervallen verklaren van den militairen stand. De ontzetting heeft de rechter niet uit te spreken; deze is een rechtsgevolg van de opgelegde bijkomende straf. Zoodra de rechterlijke uitspraak in kracht van gewijsde is gegaan, is de opheffing van het dienstverband, het ontslag uit den militairen dienst, een *feit*; van dat oogenblik af houdt de veroordeelde op militair te zijn.

De inhoud van artikel 12 geeft ook volkomen weer de bedoeling van den wetgever, blijkende uit de geschiedenis der wet, dat de ontzegging voor een bepaalden tijd van het recht om bij de gewapende macht te dienen niet anders zou zijn dan eene tweede, lichtere soort van vervallenverklaring, welke ook wel verbreking van het dienstverband zou insluiten, doch waaraan niet verbonden was de blijvende onbekwaamheid van den veroordeelde om bij de gewapende macht te dienen.

Artikel 12 stelt vast:

- 1°. den duur en den aanvang van den *termijn* der bijkomende straf van ontzegging (eerste en vierde lid);
- 2°. de *gevolgen* van die bijkomende straf (tweede en derde lid).

De duur der straf is ten minste drie en ten hoogste vijf jaren. De door den rechter bepaalde termijn van 3, 4 of 5 jaren vangt aan op het tijdstip, waarop de opgelegde hoofdstraf eindigt („loopt niet voor het uiteinde van den duur der hoofdstraf”). Die regeling ligt, waar het slechts eene tijdelijke ontzegging betreft, zóó voor de hand, dat zij moeilijk kan worden toegeschreven aan eene als 't ware op het laatste oogenblik den wetgever „invallende gedachte” (M. R. T., Deel XV bladz. 453). Ontbrak die regeling, dan zou de bijkomende straf voor een deel — soms voor een groot deel — hare uitwerking missen.

Van de onder 2°. bedoelde *gevolgen* van de straf is in deze meer in het bijzonder van belang de „opheffing — van rechtswege — van de bestaande dienstbetrekking” (= ontslag uit den dienst).

Waar blijkens de hierboven weergegeven geschiedenis der wetten van 1879 de bedoeling was: dienstverbreking zoowel bij de *tijdelijke* vervallenverklaring (genoemd: ontzegging voor een bepaalden tijd

enz.) als bij de vervallenverklaring *voor altijd* en ten aanzien van de laatste in artikel 11 eene uitdrukkelijke bepaling omtrent de opheffing van de dienstbetrekking niet werd opgenomen, zou wellicht de vraag kunnen rijzen, waarom in artikel 12 die opheffing nog afzonderlijk genoemd werd. In de gewisselde stukken is, voor zoover bekend, de beantwoording van die vraag niet te vinden. Zonder ons aan gedachtenlezen te wagen, kunnen wij echter wel de mogelijkheid aannemen, dat, nu in de wet zelf de uitdrukking „ontzegging voor een bepaalden tijd enz.” en niet die van „vervallenverklaring voor een bepaalden tijd enz.” gebezigd werd, duidelijkheidshalve in artikel 12 nog eens werd vastgelegd, dat óók *door* de ontzegging het dienstverband verbroken wordt. Hoe dit zij, beschouwd men de artikelen 11 en 12 in onderling verband en in verband met de M. v. T., dan gaat het om de opheffing van de dienstbetrekking, welke *bestaat* op het oogenblik, waarop de veroordeeling onherroepelijk is geworden. Die opheffing nu heeft plaats *van rechtswege*, zoodra de rechterlijke uitspraak in kracht van gewijsde is gegaan, doch regelt zich niet naar het tijdstip, waarop *de termijn* der ontzegging begint te loopen. Er is geen enkele reden te vinden, noch in de geschiedenis der wet, noch in de bewoordingen der wet, waarom bij ontzegging niet evenals bij vervallenverklaring de opheffing van het dienstverband zou samenvallen met het tijdstip, waarop de rechterlijke uitspraak in kracht van gewijsde is gegaan. Indien men, zooals de schrijver der bijdrage in M. R. T. Deel XV bladz. 449 vv., tóch een zoodanig verband wil leggen tusschen het tweede en het vierde lid van artikel 12, dat het tijdstip der dienstverbreking (ontslag) moet samenvallen met dat, waarop de hoofdstraf eindigt, komt men in lijnrechten strijd met de bedoeling, dat evenals bij de vervallenverklaring ook bij de tijdelijke ontzegging de bestaande dienstbetrekking worde verbroken, omdat ook dan het belang van den dienst zulks eischt (zie boven, blz. 525).

De regeling van den duur en het tijdstip van aanvang van den *termijn* der ontzegging en de regeling van de *gevolgen* der (veroordeeling tot) ontzegging, staan geheel op zich zelf ¹⁾. Zonder eenig bezwaar — en wellicht duidelijker — had artikel 12 gesplitst kunnen zijn in twee artikelen, het eerste bevattende lid een en vier, het tweede bevattende lid twee en drie. De uitdrukkelijke bepaling van het tweede lid laat verschuiving van het tijdstip van opheffing van het dienstverband naar het wellicht nog ver verwijderde tijdstip, waarop de hoofdstraf geheel is ondergaan, niet toe. De opmerking in M. R. T. Deel XV bladz. 450: „Ontzegging zonder verbreking van het dienstverband is onbestaanbaar”, is dan ook natuurlijk volkomen juist; dat leert precies de geschiedenis der wet; men kan het lezen in de M. v. T., dat de bijkomende straffen van vervallenverklaring en van ontzegging aangemerkt moesten worden als de middelen, welke de rechter behoort te bezitten om den band

¹⁾ Conform het oordeel van Uwe Redactie; M. R. T. Deel XV bladz. 341 en 343.

die tusschen den Staat en den veroordeelde bestaat, te verbreken. Maar dat „even onbestaanbaar is, verbreking van het dienstverband zonder dat tevens de ontzegging een aanvang neemt” en deze „beide bij elkaar behooren als de Siameesche tweelingen”, is *niet* juist. Juist omdat hij den veroordeelde *niet langer* militair wil laten blijven, spreekt de rechter nevens de hoofdstraf de ontzegging uit; juist door de bepaling der wet, dat de door den rechter uitgesproken ontzegging „*van rechtswege*” (ipso jure, van zelf, onmiddellijk) de opheffing van het *bestaande* dienstverband „*ten gevolge*” heeft, staat vast, dat de veroordeelde tot ontzegging, evenzeer als wanneer hij zou zijn vervallen verklaard van den militairen stand, zoodra de rechterlijke uitspraak in kracht van gewijsde is gegaan niet langer militair — alzoo uit den militairen dienst ontslagen — is. ¹⁾ Dit houdt geenerlei verband met de bepaling van het vierde lid van artikel 12, volgens welke den veroordeelde als tijd, gedurende welken hij ingevolge de rechterlijke uitspraak niet bij de gewapende macht dienen mag, niet wordt toegerekend de tijd voorafgaande aan het tijdstip, waarop de hem opgelegde hoofdstraf eindigt.

Dat de redeneering, als zoude op grond van het vierde lid van artikel 12 het tijdstip van ontslag moeten samenvallen met dat waarop de hoofdstraf eindigt, niet houdbaar is, volgt ook uit artikel 16 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad No. 193) — artikel 15, eerste lid, der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad No. 191) —, gewijzigd bij de Wet van 15 April 1886 (Staatsblad No. 64), bepalende, dat „wanneer een militair tot militaire gevangenisstraf of tot gevangenisstraf *zonder de in artikel 12 vermelde ontzegging*, tot hechtenis of tot militaire detentie is veroordeeld geweest, de tijd zijner opsluiting, ook der preventieve, niet als diensttijd medegerekend” zal worden. Waarom zou hier van de vervallenverklaring zelfs niet gerept en de ontzegging uitgezonderd zijn? Uit den gedachtengang van den wetgever (d. w. z. die, welke uit de geschiedenis en de woorden der wet *blijkt*) ten aanzien van de artikelen 11 en 12 volgt logisch, dat de vervallenverklaring niet behoefde te worden genoemd en de ontzegging uitgezonderd moest worden, omdat in beide gevallen van diensttijd van den veroordeelde geen sprake meer kon zijn *nadat* de rechterlijke uitspraak in kracht van gewijsde was gegaan. Met deze veroordeelden is dan als 't ware afgerekend. De in artikel 16 bedoelde militair verkeert in een ander geval dan die, *door wiens veroordeeling tot ontzegging* opheffing van de bestaande dienstbetrekking *van rechtswege* plaats heeft. ²⁾

¹⁾ „Het vonnis zelf, waarbij de ontzegging is uitgesproken, is, zoodra de veroordeeling onherroepelijk is, als het ware de ontslagbrief, tenzij de straf bij wege van gratie mocht zijn kwijtgescholden”. (Schreuder, t. a. p. bladz. 253).

²⁾ „Zoodra hun” (de *met* ontzegging gestrafte militairen) „vonnis in kracht van gewijsde is gegaan, worden deze laatsten burgers; zij moeten mitsdien wegens misdrijven gedurende hunne hechtenis gepleegd, voor den burgerlijken rechter terechtstaan, behoudens de uitzonderingen in de artt. 6 Crim. Wetb. voor de zeemacht en 4 Crim. Wetb. voor de landmacht vermeld”. (Schreuder, t. a. p. bladz. 269).

Nu viel vroeger, in den regel, de tenuitvoerlegging van de hoofdstraf samen met de z. g. „executie” (R. Z., art. 195-oud) van het vonnis. Het is dan ook wel *mogelijk*, dat „de wetgever zich het normale geval voor oogen gesteld (heeft), dat de hoofdstraf dadelijk nadat de rechterlijke uitspraak in kracht van gewijsde is gegaan, op den veroordeelde wordt ten uitvoer gelegd” (M. R. T. Deel XV bladz. 450). Maar dit doet toch niet af aan de beteekenis van de bijkomende straf van ontzegging en, in verband daarmee, aan de strekking van het tweede lid van artikel 12. Blijkens de praktijk bij de zeemacht kwam het in de jaren 1879—1913 herhaaldelijk voor dat, o. a. als gevolg van plaatsgebrek in strafgestichten, tot militaire gevangenisstraf of tot gevangenisstraf veroordeelde militairen niet aanstonds in eene strafgevangenis opgenomen konden worden. Bezwaren hebben zich daarbij, ook al betrof het tevens met ontzegging gestraften, niet voorgedaan. Dat nu „de laatste jaren ons, met vele andere buitengewone verschijnselen, (hebben) doen zien een zoodanig overvol zijn van alle strafgestichten, dat de opgelegde vrijheidstraffen gedurende soms zeer geruimen tijd niet ten uitvoer kunnen worden gelegd” (M. R. T. Deel XV bladz. 451), wijst op het ontstaan van een inderdaad geheel abnormalen, eigenlijk ergerlijken toestand. Maar ook dit kan geen verandering brengen in de beteekenis van de ontzegging en de strekking van het tweede lid van artikel 12; mogelijk zou het aanleiding kunnen geven tot de vraag, of in deze niet alweder gebleken is van nalatigheid van overheidswege, voor wat betreft de *tijdige* zorg voor *afdoende* wettelijke noodmaatregelen, ter verzekering dat, zooals het behoort, opgelegde straffen ook kunnen worden ten uitvoer gelegd. Uitstel voor zeer geruimen tijd van die tenuitvoerlegging, verzwakt het effect van de straf op bedenkelijke wijze en berokkent bovendien in zeer vele gevallen den inmiddels uit den militairen dienst ontslagen en in de burgermaatschappij in betrekking getreden veroordeelde groot nadeel.

Het is wel zeker, dat de wetgever van 1879 aan *zulk* een wantoestand niet gedacht zal hebben; hij kon al evenmin voorzien, dat in die buitengewone omstandigheden, toen men wist, dat overvolheid van de strafgevangnissen de opneming daarin van veroordeelde militairen belette, bij de krijgswaarden geen of niet het juiste gebruik zou worden gemaakt van de middelen, welke de wet (rechtspleging) aangeeft om te bevorderen, dat de aan militairen opgelegde vrijheidstraffen in elk geval kunnen ingaan zoodra de veroordeeling onherroepelijk is geworden, in afwachting van hunne opneming in de gevangenis ¹⁾.

Het opsommen van „zonderlinge gevolgen” (M. R. T. Deel XV bladz. 451, 2de lid), welke zouden kunnen voortvloeien uit het niet

¹⁾ Deze opmerking geldt intusschen niet voor den zeekrijgsraad; voor zoover bekend werd daar steeds behoorlijk zorg gedragen, dat opgelegde vrijheidstraffen ook werden ondergaan, al was het dan ook voorloopig in eene voor preventief gedetineerden bestemde inrichting.

samenvallen van het tijdstip waarop het dienstverband opgeheven wordt en dat, waarop de hoofdstraf op den veroordeelde is ten uitvoer gelegd, heeft ook al weinig praktisch nut voor de zaak waarom het hier gaat. Die gevolgen toch, bewijzen niets voor de juistheid van 's Hofs beschikking. Maar bovendien is het *onjuist*, dat zoolang de hoofdstraf nog niet op den met ontzegging gestraften militair ten uitvoer gelegd is, de militaire autoriteiten „met den man verlegen zullen zitten” wanneer deze „in dien tijd zich (komt) aanmelden voor een nieuwe vrijwillige verbintenis of wenscht, omdat hij nog militieplicht heeft en b.v. werkeloos is, alvast te worden ingelijfd”. Dit blijkt immers aanstonds bij raadpleging van de voorschriften (bij de zeemacht) betreffende de aanneming en van de bepalingen der Militie-, Landweer- en Landstormwet ¹⁾. Ingevolge die voorschriften en die wetten is van aanneming als vrijwilliger en van inlijving bij de militie of voortdienen bij de militie, landweer of landstorm van den veroordeelde, wien het recht is ontzegt om bij de gewapende macht te dienen, geen sprake. Wel zullen, zooals ook uwe Redactie heeft opgemerkt (M. R. T. Deel XV bladz. 342) de militaire autoriteiten met den man bezet zitten, wanneer hij, zooals volgens 's Hofs opvatting zou moeten geschieden doch in strijd met de bedoeling en de woorden van de wet, militair blijft zoolang de *termijn* der ontzegging nog niet is aangevangen.

Slechts in een hoogst zelden voorkomend geval, eene competentiequaestie als waarop 's Hofs beschikking van October 1919 betrekking heeft, krijgt de *rechter* te maken met de toepassing van het bepaalde in het tweede en in het vierde lid van artikel 12. In de praktijk komt de toepassing van die bepalingen meer in het bijzonder en herhaaldelijk te pas voor de *uitvoering* van de rechterlijke uitspraken, waarbij de bijkomende straf van ontzegging is opgelegd; die uitvoering gaat buiten den rechter om. Uit 's Hofs beschikking blijkt niet, of de Advocaat-Fiscaal bij het Hof over de onderwerpelijke quaestie werd gehoord. Is dit niet geschied, dan wekt zulks verwondering om meer dan een reden, maar vooral omdat toch die autoriteit uithoofde van zijn ambt geacht mag worden volkomen bekend te zijn met de jarenlange toepassing van de bedoelde wetsbepalingen in de praktijk. Zeker in een geval als dit, ware het voor belanghebbende autoriteiten nuttig geweest, te weten of 's Hofs opvatting al of niet overeenstemde met die van den A. F.; 's Hofs beschikking is sober gemotiveerd en de laatste overweging geeft aanleiding tot het vermoeden, dat, zooals ook uwe Redactie reeds opmerkte (M. R. T. Deel XV bladz. 341), het Hof aan het *tweede* lid van artikel 12 niet voldoende aandacht geschonken heeft. Een en ander leidt er toe om, waar 's Hofs opvatting in strijd is met de veeljarige praktijk, de vraag te stellen of niet het Hof in deze op een dwaalspoor is geraakt. Ook bij de lezing van het betoog van den verdediger van 's Hofs opvatting (M. R. T. Deel XV bladz.

¹⁾ Verordeningen Kon. Marine Deel III Hoofdstuk X — Regl. A. Art. 22 —, Militiewet artt. 37 en 100; Landweerwet art. 37, Landstormwet art. 16,

449 vv.) rijst twijfel of de schrijver wel bekend was met de toepassing van de betrekkelijke wetsbepalingen in de praktijk sedert de totstandkoming der wetten van 1879. In elk geval geeft ook zijn betoog geen aanleiding om aan de opvatting van de Ministers en van de militaire en militair-rechterlijke autoriteiten die in den loop der jaren de juiste toepassing van die bepalingen moesten verzekeren, minder waarde toe te kennen dan aan de nu, in 1919, door het H. M. G. genomen beschikking. De verdediger van die beschikking vindt het beroep van uwe Redactie (M. R. T. Deel XV bladz. 340/341) op administratieve voorschriften (jaren geleden door het bevoegd gezag uitgevaardigd, kennelijk in verband met artikel 12 der wetten van 1879) blijkbaar niet van beteekenis, omdat, naar zijne meening, de daarbij geregelde aangelegenheid (het transport van veroordeelden aan wie tevens het recht is ontzegd om bij de gewapende macht te dienen) „van weinig gewicht” is, de wetgever zich daarover „dan ook het hoofd wel niet zal hebben gebroken” en het „ook wel” aan de „aandacht” van de bewindslieden die deze voorschriften uitvaardigden, zal „ontgaan zijn”, dat „hier eene quaestie zou kunnen rijzen” (M. R. T. Deel XV bladz. 450). Deze laatste onderstelling wijst weder op onbekendheid van den schrijver met de wijze waarop indertijd de bedoelde (justitieele) voorschriften voor de zeemacht tot stand gekomen zijn. Het schijnt dan ook veiliger, wel eenig gewicht toe te kennen aan voorschriften en opvattingen, welke dichter bij de wetten van 1879 staan dan 's Hofs beschikking van 1919. Voor belangstellenden kan het van nut zijn, hier nog enkele gegevens uit de praktijk bij de zeemacht te vermelden.

In 1884 werd in Nederlandsch-Indië een marineschepeling door een zee krijgsraad veroordeeld tot drie jaren correctioneële gevangenisstraf (te ondergaan in eenzame opsluiting voor den tijd van een jaar en zes maanden), met ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen voor den tijd van vijf jaren. Na de executie van het vonnis werd de veroordeelde, ingevolge de desbetreffende voorschriften, per particuliere gelegenheid naar Nederland opgezonden om aldaar de hoofdstraf verder te ondergaan. Gedurende de reis zag hij kans, te Genua te ontvluchten en hij kwam later, in 1895, weder terecht aan boord van het Wachtschip te Willemsoord. De toenmalige Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof deelde toen, naar aanleiding van een op deze zaak betrekking hebbend schrijven van den Fiskaal te Willemsoord, o.a. mede: „Ingevolge het bepaalde bij artikel 12 van de Wet van 14 November 1879 (Staatsblad No. 193) heeft de ontzegging van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen van rechtswege tengevolge de opheffing van de bestaande dienstbetrekking of het ontslag uit de betrekking van militair geëmployeerde, zoodat dus . . . op het oogenblik zijner ontvluchting niet meer aan de militaire wetten was onderworpen”.

In 1891 werd bij sententie van het H. M. G. een officier der

zeemacht veroordeeld tot eene gevangenisstraf voor den tijd van één jaar met ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen voor den tijd van vijf jaren. De Minister van Marine, met de executie van deze sententie in kennis gesteld, was van oordeel, zulks op grond van de wetten van 1879 en de daarop betrekking hebbende stukken, dat de veroordeelde niet meer uit den dienst ontslagen behoefde te worden en in dit geval de wettelijke bepalingen betreffende het ontslag van officieren der zeemacht (art. 23 Wet van 28 Augustus 1851 S. 126) niet van toepassing waren, doch vroeg — „zekerheidshalve” — daaromtrent de meening van den Advocaat-Fiscaal bij het Hof. Deze deelde daarop, in overeenstemming met de zienswijze van den Minister, mede: „dat de ontzegging van het recht om bij de gewapende macht enz. te dienen, van rechtswege (het) ontslag (van den veroordeelden officier) uit den dienst ten gevolge heeft. Tijdelijke ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen heeft, evenals de vervallenverklaring van den militairen stand, opheffing van de bestaande dienstbetrekking ten gevolge, en het verschil tusschen beiden is alleen hierin gelegen, dat de eerste de mogelijkheid openlaat om na verloop van den bepaalden termijn opnieuw in militairen dienst te treden, terwijl die bij de laatste is uitgesloten. Hier is derhalve een der gevallen aanwezig „reeds bij andere wetten vastgesteld” waarvan in den aanhef van art. 21 der Wet van 28 Augustus 1851 (Staatsblad No. 126) ¹⁾ melding wordt gemaakt, zoodat art. 23 dier wet hier niet van toepassing is”.

In 1898 vroeg de Fiscaal bij een der zee krijgsraden aan den Advocaat-Fiscaal bij het H. M. G. inlichtingen omtrent het dragen van de militaire uniform door een door den zee krijgsraad met ontzegging gestraften onderofficier en gaf de A. F. daarop te kennen: „dat aan den veroordeelde „aan wien tijdelijk het recht is ontzegd om bij de gewapende macht te dienen, reeds bij de executie van het vonnis zijn onderscheidingsteekenen als militair behooren te worden ontnomen, en wel op grond dat ingevolge het 2de lid van art. 12 der Wet van 14 November 1879 (St.bl. no. 193) de bedoelde ontzegging van rechtswege de opheffing der bestaande dienstbetrekking ten gevolge heeft. Het laatste lid van art. 12 heeft alleen ten doel het tijdstip, waarop de werking der tijdelijke ontzegging eindigt, te regelen”.

Ook heeft de Raad van State, in 1896, gehoord over administratieve voorschriften, waarin o.m. eene bepaling was opgenomen omtrent het uitreiken van een ontslagbrief aan met vervallenverklaring of met tijdelijke ontzegging gestrafte schepelingen, te kennen gegeven, dat deze bijkomende straffen uit haren aard een einde maken aan het dienstverband en in die gevallen de dienstbetrekking „van rechtswege” opgeheven wordt, zoodat van het verleen van ontslag geen sprake kan zijn en nevens de uitvoering van het vonnis er geen plaats is voor eenige handeling van de militaire autoriteiten.

¹⁾ Zie nu art. 27, aanhef, Bevorderingswet v. d. Zeemacht—1902.

Bij deze gegevens, welke allen daartoe strekken, dat de met ontzegging gestrafte militair aanstonds, zoodra de rechterlijke uitspraak in kracht van gewijsde is gegaan, uit den dienst ontslagen is, sluit zich nu logisch aan, de bij de zeemacht vroeger veelal bestaande gewoonte, dat na de executie (R. Z. art. 195-oud) van een vonnis, waarbij nevens de hoofdstraf tijdelijke ontzegging was opgelegd, de Fiskaal aan den veroordeelde o.m. mededeelde, dat deze van het tijdstip der executie af ophield militair te zijn.

Op de daarvoor hierboven aangevoerde gronden en in aansluiting met de daartoe strekkende beschouwingen van Uwe Redactie in M. R. T. Deel XV bladz. 340 vv. en van den schrijver der bijlage in M. R. T. Deel XVI bladz. 136 vv., wordt derhalve de opvatting van het Hoog Militair Gerechtshof, neergelegd in 's Hofs beschikking van 9 October 1919, *onjuist* geacht ¹⁾ en als vaststaande aangenomen, dat evenals hij die gestraft is met cassatie of met vervallenverklaring van den militairen stand, de met tijdelijke ontzegging gestrafte ophoudt militair te zijn, zoodra de betreffende rechterlijke uitspraak in kracht van gewijsde is gegaan.

Ten slotte moeten nog een paar opmerkingen van den Heer Riemens nader beschouwd worden, voor wat betreft de wijze waarop, in geval van ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen, het dienstverband verbroken, de veroordeelde militair dus uit den dienst ontslagen wordt. De redeneering van den heer R. komt hierop neer (M. R. T. XVI bladz. 328), dat, anders dan bij de eenvoudige cassatie en bij vervallenverklaring van den militairen stand, bij de ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen het dienstverband niet door den strafrechter wordt verbroken en dus, waar het ingevolge artikel 12, tweede lid, der Wet van 14 November 1879 S. 193 toch verbroken moet worden, die verbreking zal moeten geschieden door de daartoe bevoegde autoriteit. Daarvóór zegt hij — en terecht —: „Er staat niet in het 2e lid van art. 12: Zij *is* de opheffing van de bestaande dienstbetrekking . . . . ., maar: zij heeft van rechtswege *ten gevolge* de opheffing van de bestaande dienstbetrekking”. Op het laatste nu, maar met verplaatsing van den nadruk op de woorden *van rechtswege*, komt het juist aan. De dienstbetrekking wordt *van rechtswege* ongeheven, d.w.z. van zelf, uit kracht van de rechterlijke uitspraak, als rechtsgevolg daarvan. Anders zou het zijn, indien een militair bij veroordeeling door den burgerlijken strafrechter, met toepassing van de artikelen 28, eerste lid, 2°, en 31 van het Wetboek van Strafrecht, ontzet werd van het recht om bij de gewapende macht te dienen. In dat geval bepaalt de wet *niet* dat de ontzetting *van rechtswege* de opheffing van de bestaande dienstbe-

¹⁾ Hierbij is niet voorbijgezien het Arrest van den Hoogen Raad van 14 Juni 1920 (M. R. T. Deel XVI bladz. 360 vv.) inzake het competentiegeschil tusschen de Arnheemsche Rechtbank en den Arnheemschen Krijgsraad. De beschouwing van dat Arrest in verband met de onderwerpelijke quaestie, zou deze bijdrage *te* uitgebreid maken en is niet strikt noodig.

trekking ten gevolge heeft en zal dus de veroordeelde op de gewone wijze door het bevoegd administratief gezag, ontslagen moeten worden ¹⁾.

Evenals bij eene veroordeeling tot cassatie en tot eene hoofdstraf met vervallenverklaring, zal ook bij het opleggen van een hoofdstraf met tijdelijke ontzegging (trouwens zal bij elke veroordeeling) de betrokken militaire autoriteit daarmede in kennis gesteld behooren te worden. Dit is eene zaak van administratieve regeling en bij de zeemacht is zulks ook geregeld (Verordeningen v/d. Koninklijke Marine, Deel III, Hoofdstuk X — Justitieele Zaken —, artt. 102 en 103). Op grond van die kennisgeving heeft de betrokken autoriteit enkel te constateeren, dat de veroordeelde uit den dienst ontslagen *is* uit kracht van het gewijsde, zulks — het is haast overbodig hierop de aandacht van den heer R. te vestigen — in voege als ten aanzien van zeemiliciens is bepaald in de Verordeningen v/d. Koninklijke Marine, Deel I, Hoofdstuk XVI, art. 93 (1), in aansluiting met artikel 100, sub *f*, der Militiewet. De gedragslijn sedert ongeveer September 1914 door het Departement van Marine gevolgd, is dus zeer goed en in overeenstemming met de wet.

Georganiseerd overleg voor militairen,

door

Mr. J. H. VAN ZANTEN.

Het Koninklijk besluit van 19 Februari 1921 Stb. 82, waarbij georganiseerd overleg voor het personeel der zeemacht is ingesteld, kan worden beschouwd als de vrucht van een nieuwe opvatting omtrent de verhouding van het hoogste gezag tot den militair, de vrucht van de erkenning, dat die verhouding ten opzichte van de dienstvoorwaarden niet meer als individueel, doch als collectief te beschouwen is. Was het toelaten van vakverenigingen van militairen op zichzelf reeds een soort van revolutie, het moest op den duur noodzakelijk leiden tot een tweede omwenteling, het georganiseerd overleg, een nieuwe instelling, waarvan men eenige jaren geleden voor den militairen dienst niet had kunnen droomen, en dat vooral waar voor burgerlijke ambtenaren eerst het voorbeeld was gegeven. Het loont dus zeker de moeite de ontwikkeling dezer zaak en de ten slotte tot stand gekomen regeling meer in bijzonderheden te onderzoeken.

De oorsprong van het georganiseerd overleg bij de burgerlijke ambtenaren is in de eerste plaats te vinden in het spreekuur der chefs van openbare gemeentediensten, waar werklieden werkzaam waren. Toen werkliedenreglementen werden samengesteld (het

¹⁾ Cf. Schreuder, t. a. p. bladz. 252/253.

eerste kwam in 1896 Amsterdam tot stand), werd daarin de verplichting voor het hoofd van den dienst opgenomen om eens per week een spreekuur te houden, waar de werklieden hun belangen konden voordragen. Toen zich de vereenigingen van gemeentewerklieden ontwikkelden, maakten ook de besturen en andere vertegenwoordigers dier vereenigingen van het spreekuur gebruik, niet alleen om individueele belangen harer leden te behartigen, maar ook om algemeene wenschen, den dienst betreffende, te uiten, b.v. over de verdeling van den werktijd (werkroosters), gezondheids- en veiligheidsmaatregelen, schaftlokalen, werkkleeding, gereedschappen, enz. enz.

Had het hoofd van den dienst aanvankelijk de neiging de wenschen eenvoudig aan te hooren en overweging toe te zeggen, spoedig beperkte het onderhoud zich daartoe niet en kon het diensthoofd niet nalaten met de bezoekers de te berde gebrachte punten te bespreken. Toen evenwel het aantal vereenigingen toenam (er zijn er thans vijf van verschillende richting), werd het voor hem wel lastig en tijdroovend over hetzelfde onderwerp telkens vijf maal een organisatie te ontvangen, en de wethouders kwamen al spoedig in hetzelfde geval te verkeeren, want de organisaties vragen veel, dat is haar reden van bestaan. Dit leidde ertoe, dat zij ze dikwijls tot een gezamenlijke bespreking uitnoodigden en dan niet meer om wenschen te uiten, maar tevens om van hen te hooren, hoe zij over elkaars wenschen en over voorgenomen regelingen dachten. En deze handelwijze bracht weer den wensch naar voren om aan dergelijke besprekingen een officieel en verplicht karakter te geven.

Daarmee konden dan tevens twee andere doeleinden worden bereikt, die langzamerhand waren opgekomen. In de eerste plaats de erkenning, dat men aan het personeel niet meer verplichtingen behoorde op te leggen, zonder het daarin eerst gekend te hebben, het de gelegenheid te hebben gegeven vooraf zijn wenschen kenbaar te maken en zonder daarmede zooveel mogelijk rekening te hebben gehouden. Daaraan verbond zich zelfs nog een verder gaande bedoeling, die alleen nog in Amsterdam en Zaandam begint eenigermate te worden verwezenlijkt, nl. ook medezeggenschap aan de werklieden te geven, aanvankelijk alleen over hun eigen dienstvoorwaarden, later ook in het beheer, waarvoor dan het overleg een leerschool moet vormen, die den betrokkenen de kennis zal geven, welke daarvoor noodig is.

Hoe dit echter, zij, in ieder geval werd als een voordeel van het overleg beschouwd, dat het aan de ambtenaren, die eraan deelnemen, een inzicht geeft in de bedoeling der te treffen maatregelen, in de bezwaren, waarop de voldoening aan geuite wenschen dikwijls moet afstuiten, en in de mogelijkheden, welke het bedrijf biedt, kortom in de geheele gestie der zaak, zooals op andere wijze niet te verkrijgen is en dat ongetwijfeld te ver gaande verzoeken kan tegenhouden. En in de tweede plaats wordt met het overleg bereikt, dat vertegenwoordigers van de vereenigingen de gelegenheid wordt gegeven in veel nauwer aanraking met die van het gezag te komen en hun meeningen

te leeren kennen en eerbiedigen, en anderzijds aan de laatsten om op de hoogte te komen van wat onder het personeel leeft, waardoor de twee „partijen” niet meer als twee geheel gescheiden „klassen”, die met elkaar strijd voeren, naast elkaar leven, maar zich behartigters van hetzelfde algemeen belang gaan voelen en tot samenwerking komen.

Aldus begon zich het georganiseerd overleg, op te vatten als het volgens vaste regelen, op geregelde tijden vergaderen van het hoogste gezag met de vertegenwoordiging van het personeel om ontwerpen voor dienstvoorwaarden en de uitvoering van algemeene voorschriften daaromtrent te bespreken als leidraad voor de door het gezag te nemen beslissingen, te ontwikkelen, toen de staatscommissie voor den rechtstoestand der burgerlijke ambtenaren haar wetsontwerp gereed maakte. Zij achtte het noodig deze instelling bij de wet voor te schrijven en bepaalde dus in art. 123 van haar ontwerp: „Voorschriften en regelingen, tot uitvoering van bepalingen van of krachtens deze wet, worden op straffe van nietigheid niet vastgesteld of gewijzigd dan nadat het publiekrechtelijk lichaam overeenkomstig bij algemeenen maatregel van bestuur gestelde regelen vereenigingen van ambtenaren gelegenheid heeft gegeven, in een bespreking haar oordeel te doen kennen over de ontworpen voorschriften en regelingen”.

De regeering nam de bepaling, zij het met eenige wijzigingen, als art. 134 in haar ontwerp op; zij schraptte nl. (Hand. Tweede Kamer 1919/20 Bijl. No. 357) de woorden „op straffe van nietigheid” en „in een bespreking”. Zij erkende dus niet alleen het beginsel, maar ging zelfs, in afwachting van het totstandkomen der wettelijke verplichting, alvast de zaak regelen bij een Koninklijk besluit van 20 December 1919 Stbl. 819.

Bij dit besluit werd onderscheid gemaakt tusschen het plegen van overleg omtrent *algemeene* kwesties, welke alle ambtenaren gelijkelijk raken, en dat omtrent kwesties, die speciaal van belang zijn voor een enkelen diensttak. In verband hiermede werd ingesteld een „centrale commissie voor georganiseerd overleg in ambtenarenzaken” en de mogelijkheid geopend voor één diensttak of een deel daarvan een „bijzondere” commissie in te stellen.

Het overleg betreft uitsluitend het „dienen van advies over aangelegenheden van algemeen belang voor den rechtstoestand van ambtenaren in dienst van het rijk of van rijksinstellingen”, onder ambtenaren ook werklieden begrepen. Aanvankelijk viel het salaris daarvoor niet; thans adviseert de commissie ook hierover.

De groote moeilijkheid is, wie eigenlijk in de commissies zitting moeten nemen. Het zou niet aangaan de vele organisaties, die er onder de ambtenaren en de werklieden bestaan, alle in de gelegenheid te stellen een vertegenwoordiger in de commissie aan te wijzen; deze zou daardoor een veel te groot, een log en onhandelbaar lichaam worden. Daarom is besloten, dat alleen de gecentraliseerde organisaties recht van vertegenwoordiging hebben; er zijn „centrales” van alle richtingen en overtuigingen, zoodat iedere ambtenaar ge-

legenheid vindt bij een centrale aangesloten te zijn; dan moet hij het ook maar doen, wil hij invloed uitoefenen. Vereenigingen, die slechts één vak, één categorie vertegenwoordigen, zoogen. „categorale” organisaties worden dus geweerd.

Op zichzelf is tegen dezen indirecten vereenigingsdwang geen bezwaar; in onzen tijd heeft de enkeling niet veel meer in te brengen. Maar uiterst bedenkelijk acht ik het nog altijd, dat de regeering daarmee tevens de zoo hoogst verderfelijke splitsing der ambtenaren naar politieke of godsdienstige overtuiging sanctioneerde, welke ook niet noodig is, omdat praktisch gesproken allen (behalve wellicht één richting) nagenoeg hetzelfde willen. Intusschen die sanctionneering is er en in de centrale commissie hebben zeven centralen (twee neutrale, vier politieke en een van hoogere ambtenaren, welke laatsten gelukkig niet op politiek letten en ook niet één categorie omvatten, zooals ten onrechte wel eens beweerd wordt) ieder met twee vertegenwoordigers zitting en verder zeven vertegenwoordigers der regeering en een voorzitter, die met algemeene stemmen door de commissie en, als zij het niet eens wordt, door de Koningin wordt benoemd. De regeerings-leden brengen ieder één stem uit, elk tweetal vertegenwoordigers van een centrale samen één; zijn deze twee het niet eens, dan wordt blanco gestemd.

Bij de bijzondere commissies, waarvan er eerst den allerlaatsten tijd eenige zijn opgericht en wel bij het departement van justitie (besluit van den minister van 4 November 1920), was het aangewezen in de eerste plaats rekening te houden met de organisaties van personeel van den diensttak, waarvoor zij bestemd zijn. Zoo zitten daarin dus vertegenwoordigers van de centrales, voor zoover zij personeel van den diensttak omvatten, en (of) speciale organisaties van dat personeel; in de commissie voor de politie zitten uitsluitend politiebonden, een negental ieder met een lid; in die voor het tucht-, opvoedings-, gevangenis- en reclasseeringswezen zitten vijf centrales, waarvan twee met twee vertegenwoordigers, en een speciale vereeniging, samen 8 leden. De minister wijst ook eenige leden aan, die samen even veel stemmen hebben als de leden van de andere zijde. ¹⁾

Zoover is de zaak gevorderd bij de burgerlijke rijksambtenaren. In een aantal gemeenten is, nadat eerst het overleg met de werklieden was ingesteld, later een afzonderlijk overleg met de ambtenaarsorganisaties ingevoerd, waarop wij niet verder ingaan. Geheel in orde is het met de instelling nog niet, noch bij het rijk noch bij de gemeenten, en een groote tevredenheid heerscht er ook niet, maar dat

---

¹⁾ Ook bij het Departement van Marine zijn twee bijzondere commissies ingesteld n.l. voor het personeel van het loodswezen en voor het personeel bij 's Rijks kustverlichting en van de vaartuigen van de betonning en verlichting; beschikking van den Minister van Marine van 12 Januari 1921 n°. 65.

is niet te verwonderen bij een nieuwe zaak, die nog in haar windselen ligt en nog moet inburgeren. De ontevredenheid komt o. a. voort uit het feit, dat de regeering te weinig adviezen opvolgt en aan het karakter van „overleg” wel eens schade wordt toegebracht door het feit, dat het nog te veel „hooren der organisaties” en te weinig overleg en medezeggenschap is.

Wij gaan evenwel ook op deze bezwaren niet in en komen thans liever op wat bij de militairen is geschied.

Aan de militairen van den ouden slag moet het woord „overleg” wel zeer vreemd in de ooren klinken. Bij den militairen dienst toch „beveelt” men en de ondergeschikte „gehoorzaamt” onvoorwaardelijk; men overlegt niet met hem. Met dit beginsel is dan ook allerm minst in overeenstemming, dat zich vereenigingen vormen, die kritiek uitoefenen, en nog veel minder, dat men met vereenigingsbesturen overleg pleegt.

Maar zij, die de zaak aldus stellen, onderscheiden niet goed. De economen, die studie maken van het vakvereenigingswezen, plegen op het voorbeeld van *Brentano* de beslissingen, welke de leider van een bedrijf heeft te nemen, in drie soorten te verdeelen, nl. die omtrent *wat* zal worden geproduceerd, *hoe* het zal worden geproduceerd (de techniek), en de voorwaarden, waarop zij, die aan de productie deelnemen, werkzaam zijn. Dat de leiding, die het risico draagt, de beide eerste soorten van beslissingen alleen neemt, stond altijd vast (slechts den laatsten tijd komt eenige twijfel op), maar dat hij, die zijn werkkraft aan de productie geeft, niet zou moeten worden gekend in de voorwaarden, waarop hij dit doet, beweert niemand meer; de tijd, waarop hij slechts had te accepteren wat hem aangeboden werd, is voorbij; het betreft hier trouwens privaatsrecht, waarbij twee geheel gelijk staande partijen uit vrijen wil met elkaar contracteeren en de een den ander rechtens niets kan opleggen en dat dus feitelijk ook niet moet kunnen doen.

Ook in den publieken dienst en even goed dus in den militairen dienst, kunnen de drie soorten beslissingen worden onderscheiden: die over wat de dienst eischt, over de wijze, waarop dit wordt uitgevoerd, en over de dienstvoorwaarden van het personeel. Dat de beide eerste soorten alléén aan het gezag toekomen, staat wel vast en bij den militairen dienst zoo mogelijk nog steviger dan bij den burgerlijken. En wij zijn zeer stellig van oordeel, dat, hoewel men het den laatsten tijd wel anders wil, dat het publiek gezag als ver-tegenwoordigende het algemeen belang ook ten aanzien van de dienstvoorwaarden van het personeel de eindbeslissing moet houden, omdat dat gezag alleen beoordeelen kan wat het algemeen belang eischt; het publiek gezag staat zeer stellig tegenover den ambtenaar in een andere verhouding dan de patroon tegenover den werkman. Maar dat neemt niet weg, dat het hierbij een geheel andere soort van beslissingen geldt dan die betreffende de uitoefening van den

dienst; dat het hier niet gaat om bevelen en gehoorzamen, maar om regelingen, meestal van duurzamen aard, die op de dienstpraestatie, het leven en het geluk van den ambtenaar een grooten invloed hebben en waarbij er dus alles vóór te zeggen is niet alleen om hem gelegenheid te geven wenschen te uiten, maar ook om kennis te nemen van zijn bezwaren en van zijn opvatting over de gevolgen, welke de te stellen regelen zullen kunnen hebben, en daarmede rekening te houden zooveel als de dienst slechts toelaat; immers een tevreden ambtenaarscorps, dat zijn best doet, is ook een algemeen belang.

Zoo zijn dus, evenals onder de burgerlijke ambtenaren, ook onder de militairen vereenigingen ontstaan, die zich speciaal de belangen van het personeel bij goede dienstvoorwaarden aantrokken. Maar aanvankelijk werden deze door hen, die nog op het standpunt van „bevelen” en „gehoorzamen” stonden ook ten aanzien van de dienstvoorwaarden, heftig bestreden, mede trouwens een gevolg van het feit, dat nogal eens sociaal-democraten aan de leiding deelnemen en daardoor in het vereenigingsleven een ondermijning van de krijgstuicht, ja zelfs het opwekken van anti-militairisme werd gezien. Een felle strijd, vooral tegen de Vereeniging van minder Marinepersoneel was het gevolg, met wettige en ook wel met onwettige, in ieder geval bijzonder taktlooze middelen, welke veel slachtoffers onder de militairen heeft gemaakt en niet veel succes had, doch alleen veel scherper verzet van de zijde der vereeniging uitlokte dan er bij een andere wijze van handelen was geweest. Ten slotte evenwel zijn aan de eene zijde de organisaties kalmer geworden en hebben zij een weg gevonden, die niet meer in strijd was met de militaire orde van zaken, en heeft anderzijds de regeering toegegeven en ingezien, dat zij dit wereldverschijnsel niet kon tegenhouden. En zoo werden de organisaties geduld en werd hun petitieright niet meer ontkend, werden hun adressen geaccepteerd en soms zelfs beantwoord. Maar erkend als zoodanig werden ze niet, zoo weinig zelfs, dat vóór het jaar 1919 de leidende personen aan het departement de leidende personen der vereenigingen nog niet eens persoonlijk kenden en het verkeer tusschen hen uitsluitend schriftelijk werd gevoerd door adressen en beschikkingen!

Totdat het einde van den oorlog, de bewogen Novembermaand van 1918, ook hier een stoot gaf, die plotseling verandering in den toestand bracht.

Deze stoot gaf den minister van oorlog een beschikking in de pen van 7 Februari 1919, waarbij sub A. onder den naam van „overleg” slechts het (natuurlijk reeds lang bestaande) petitieright nog eens werd erkend en nu zoo royaal, dat zelfs door een of meer leden van het bestuur eener organisatie een mondeling onderhoud kon worden „verzocht” tot toelichting van een schriftelijk adres; dat dit gevraagde onderhoud ook moest worden toegestaan, werd nog niet eens voorgeschreven! Van overleg heeft dit dus nog niet veel, van georganiseerd overleg, hetwelk meebrengt een permanente instelling, die rechten en plichten heeft en geregeld bijeenkomt, nog veel minder.

Sub B werden zelfs „commissies van samenwerking” ingesteld, nl. kazerne-, voedings- en cantinecommissies, samengesteld door de commandeerende officieren, dus van boven af, die „zoo mogelijk „rekening moeten houden” met de wenschen der belanghebbenden. De beide eerstgenoemde commissies kunnen alleen wenschen, klachten en opmerkingen ter kennis van den commandeerenden officier brengen, de cantinecommissie beheert de cantine. Wat er in de praktijk van deze commissies geworden is, is ons niet bekend, maar dat althans de beide eerste met „overleg” niets te maken hebben, is duidelijk.

Bij het departement van marine ging het anders. Hier stelde bij besluit van 12 December 1918 No. 51, de minister *Naudin ten Cate* een commissie in met opdracht „te onderzoeken, in hoeverre de regeling van den rechtstoestand (met uitzondering van de onderwerpen, waarin de „Pensioenwet voor de Zeemacht 1902” voorziet, doch overigens in den ruimsten zin) van het militaire personeel der zeemacht (officieren, onderofficieren en manschappen) verbetering behoeft, zoomede op welke wijze — bij wet of besluit — de noodig te achten verbeteringen zouden zijn aan te brengen, ten einde bezwaren, dien rechtstoestand of onderdeelen daarvan betreffende, afdoende op te heffen”. Tot voorzitter van de commissie werd benoemd de toenmalige hoofdofficier van administratie der 1ste klasse, thans schout-bij-nacht titulair *N. J. J. van Rijn van Alkemade*, lid van het Hoog Militair Gerechtshof, tot leden: 1e. eenige buitenstaande deskundigen; 2e. vertegenwoordigers van zeven vereenigingen, nl. vier algemeene en drie „categorale”, en 3e. eenige officieren, onderofficieren en manschappen van verschillende rangen, die vermoedelijk de ongeorganiseerden moesten vertegenwoordigen. Vertegenwoordigers van de regeering kregen in de commissie geen zitting en dit was een ernstige fout. Niet alleen had men, als men het wel had gedaan, reeds terstond een commissie van overleg gekregen, hoewel geen ideale (waarover straks meer), maar ook kwam de commissie daardoor geheel los van het departement te staan en werd zij geheel aan zichzelf overgelaten, waarop wij intusschen hier niet verder ingaan.

Intusschen spreekt het van zelf, dat juist onder de onderwerpen, welker overweging tot de taak der commissie behoorde, ook was het georganiseerd overleg, dat bij de behandeling der begrotingen van marine voor 1918, 1919 en 1920 in de Tweede Kamer reeds ter sprake was gekomen en steeds meer ook voor militairen werd verlangd. Het kon inderdaad niet uitblijven, of, waar eenmaal de vereenigingen waren geduld en het departement overstroomd werd met verzoeken van allerlei aard, een erkenning dier vereenigingen moest volgen en het verkeer met haar moest worden geregeld. Aangezien de instelling volstrekt niet op de regeling van den rechtstoestand behoefde te wachten, bracht de commissie een afzonderlijk advies daarover uit

en na lang wachten kwam ten slotte het Koninklijk besluit ¹⁾ van 19 Februari 1921 Stbl. 82 tot stand „houdende voorloopige voorzieningen omtrent het georganiseerd overleg voor het personeel der zee-macht”. Het merkwaardige van dit besluit is, dat daarin de materie op geheel andere wijze is geregeld dan voor den burgerlijken dienst. Het is geen geheim, dat het gansch niet in overeenstemming is met het advies der commissie en dat feitelijk de drie bonden van onder-officieren, korporaals en manschappen weigeren aan het overleg deel te nemen. Het is dan ook ons voornemen de beide regelingen voor burgerlijke ambtenaren en militairen met elkaar te vergelijken en op de laatste, waarmede ook wij ons niet kunnen vereenigen, eenige kritiek te doen hooren.

Zooals wij reeds hebben opgemerkt, is het stelsel bij den burgerlijken dienst, dat er een centrale commissie is, waarin deze geheele dienst, dus *alle* burgerlijke ambtenaren van hoog tot laag, de werklieden daaronder begrepen, van *alle* departementen, is vertegenwoordigd, waarbij dus aangenomen wordt, dat deze allen een gemeenschappelijk belang hebben, hetwelk zij samen bespreken en waarover zij het samen eens moeten zien te worden, en verder bijzondere commissies, waarin ook weer de bijzondere takken van dienst in hun geheel zijn opgenomen.

Welke reden zou er zijn om voor militairen een ander standpunt in te nemen? Ook hier hebben toch allen het gemeenschappelijk belang eener goede rechtspositie. Dit zou dus meebrengen, dat er voor den geheelen militairen dienst een centrale commissie zou worden ingesteld en daarnaast voor de onderdeelen (bij de marine bv. voor den scheepsdienst, den torpedodienst, den onderzeedienst, den vliegdienst, de mariniers, enz.), zoo dit althans wenschelijk bleek, bijzondere commissies.

Dit nu wordt bemoeilijkt door het feit, dat er bij de militairen niet die centrale organisaties bestaan, welke men onder de burgerlijke ambtenaren aantreft. Niet alleen zijn er geen organisaties van verschillende politieke richtingen (behalve één, waarover straks nader) — wat een buitengewoon gelukkig verschijnsel is, want politieke en religieze strijd is voor de eenheid en saamhoorigheid op een oorlogsschip heel wat gevaarlijker dan in den burgerlijken dienst —, maar er is zelfs geen centralisatie tuschen leger en vloot, die wat het vereenigingsleven betreft geheel los van elkaar staan. Dit is

¹⁾ Het is ons niet duidelijk, waarom dit besluit geen algemeene maatregel van bestuur is. Ons lijkt dit staatsrechtelijk fout; het *is* immers een „algemeene” maatregel en geen besluit voor één geval? Hoe komt ook een „besluit” in het Staatsblad, dat immers alleen voor de publicatie van wetten en algemeene maatregelen van bestuur bestemd is? Of leven „Marine” en „Oorlog” ten deze in een vrijgevochten land? *)

*) *De opneming van dit besluit berust op het bepaalde in art. 2 van het besluit van den Souvereinen Vorst van 18 December 1813 n°. 5 (Stbl. 1814 n°. 1) en art. 4 van het K.B. van 22 December 1863 Stbl. n°. 149 welke voorschriften S. blijkbaar over het hoofd heeft gezien.* Red. M. R. T.

zeer te betreuren, want de leden van beide organisaties zouden heel wat van elkaar kunnen leeren, als ze elkaar in één vereeniging ontmoetten, en het zou de samenwerking zeker sterk bevorderen, maar het is nu eenmaal zoo en men zal er voorloopig rekening mee moeten houden.

Dus een commissie voor het leger en een voor de vloot, die men dan echter moeilijk meer „centrale” zou kunnen noemen, maar bv. „algemeene”. Maar ook dan nog moet de samenstelling dier commissie anders zijn dan bij den burgerlijken dienst, omdat de vereenigingsvorm anders is. Hier immers, zooals gezegd, geen vereenigingen naar politieke richting, doch wél vereenigingen naar den in de marine bekleeden rang, derhalve vier vereenigingen: van officieren, onderofficieren, korporaals en manschappen. Wat zou dus natuurlijker zijn dan dat aan vertegenwoordigers van deze vereenigingen zitting wordt gegeven in een „algemeene commissie”, en wel aan twee van ieder, samen één stem uitbrengende, en daarnaast aan vier regeeringsvertegenwoordigers, ook ieder één stem uitbrengende?

Maar de regeering heeft er anders over gedacht. Zij heeft het wenschelijk geacht, niet één algemeene commissie, doch vier commissies in te stellen voor die vier groepen, alle met denzelfden voorzitter, die, als de minister, de voorzitter of een harer het nodig acht, gemeenschappelijk vergaderen.

Wat mag van deze averechtsche beslissing de reden zijn?

Meent de regeering, dat in de commissie, op de door ons aangegeven wijze samengesteld, louter categorale vereenigingen vertegenwoordigd zouden zijn, en was zij bang, dat dit als precedent zou dienen voor een eisch om ook tot de centrale commissie voor de burgerlijke ambtenaren categorale vereenigingen toe te laten? Dan zou een dergelijke eisch toch wel volkomen ongegrond zijn. De bedoelde vereenigingen toch zijn allerminst categoriaal, evenmin als de centrale voor hoogere ambtenaren; immers zij zijn toegankelijk voor *alle* categorieën van ambtenaren, die den vereischten rang bekleeden; categoriaal is een vereeniging van torpedomakers, van machinisten, enz., maar de *gezamenlijke* korporaals of onderofficieren kan men toch niet een categorie noemen. Veeleer zou men nog de katholieke of de christelijke organisaties, zelfs als *alle* ambtenaren van hoog tot laag van hun richting toelaten, categorale kunnen noemen als vertegenwoordigende de categorie der katholieken, der christelijken, enz. Men heeft voor dezen dat begrip nu eenmaal niet aanvaard, maar dan moet men de officieren, de onderofficieren, enz. ook niet categorieën noemen. Het vereenigingsleven moet zich nu eenmaal door de eischen van de discipline in het militaire anders ontwikkelen dan in het burgerlijke en men moet zich hierbij aanpassen.

Of is de regeering wellicht bevreesd geweest alle rangen van de vloot als gelijken om één groene tafel te doen plaats nemen uit een soort van vrees, dat dit de tucht zou ondermijnen of zelfs zou leiden tot een gemeenschappelijke actie van de heele vloot tegenover de

regeering, onder wier bevelen zij staat, tot een soort van sovjet, tot een soldatenraad of hoe men het noemen wil, die de regeering niet meer in de hand zou hebben?

Wij kunnen haast niet aannemen, dat een dergelijke vrees bestaat. In de eerste plaats heeft de regeering dit toch geheel in de hand door de onderwerpen, welke in de commissie mogen worden behandeld, en door een goeden, krachtigen voorzitter te benoemen, die excessen weet te voorkomen. Maar vooral zouden wij willen opmerken, dat men nu toch in de bovengenoemde rechtstoestandcommissie reeds twee jaar ervaring heeft van een commissie, waarin alle rangen als gelijken samen vergaderen, nog wel zonder het tegenwicht van regeeringsvertegenwoordigers, en die ervaring is in alle opzichten gunstig. Er is ten volle gebleken, niet alleen, dat een bezadigde, ernstige en diepgaande discussie, waaraan alle meer ontwikkelde deelnemen, mogelijk en vruchtdragend is, maar ook hoe groote voordeelen een dergelijke discussie heeft, doordat men elkaars standpunt veel beter leert kennen en waardeeren dan anders mogelijk is, en eenerzijds van tal van gekoesterde wenschen uit de aangevoerde bezwaren leert begrijpen, waarom een voldoening daaraan onmogelijk of in strijd met het belang van den dienst is, anderzijds middelen leert zoeken om van geuite wenschen toch nog zooveel te kunnen wezenlijken als de dienst toelaat. Juist deze twee jaren hebben aangetoond, van hoe reusachtig belang voor de pacificatie op de vloot en voor het kalmeeren der gemoederen het is, dat de verschillende rangen — en vooral het vóór- en achterschip — die de laatste jaren hoe langer hoe meer tot strijdende partijen waren geworden, wier bedoelingen niet meer begrepen en dus miskend werden, aldus elkaar ontmoeten en de zaken met elkaar bespreken.

Of is wellicht de reden, dat men geen kans ziet de zaak voor het leger aldus te regelen en nu, waar er een departement van defensie op komst is, haar voor leger en vloot gelijk wil maken en dan de vloot zich naar het leger wil laten schikken? Acht men het bij het leger nl. een onoverkomelijk bezwaar, dat officieren en onderofficieren als gelijken aan een vergadering deelnemen en wil men het daarom bij de vloot ook niet? Zij, die dit bezwaar koesteren, mogen dan uit de ervaring der commissie voor den rechtstoestand van het marinepersoneel tot de erkenning komen, dat het ongegrond is. Er is geen reden, waarom het bij een oprechten wensch tot samenwerking en een goeden voorzitter bij het leger anders zou zijn dan bij de vloot.

Maar afgescheiden hiervan kan ook het leger niet ten volle tot voorbeeld dienen voor de vloot, omdat in het eerste niet de vier groepen georganiseerd voorkomen, zooals men die bij de marine vindt, want de korporaals en de manschappen zijn in het leger niet meer vaste ambtenaren, zooals op de vloot; zij zijn slechts militieplichtigen, tijdelijk in dienst, met geheel andere belangen. Slechts de officieren en de onderofficieren zouden er aan het georganiseerd overleg kunnen deelnemen.

De regeering wil dus de rangen scheiden en daarmee de tegenstelling, die er is, nog verscherpen! Het is onbegrijpelijk uit een principieel oogpunt, maar het is bovendien ook bij uitstek onpraktisch. Immers verreweg de meeste kwesties, die in de commissies ter sprake zullen komen, zijn dezelfde voor alle rangen, met name bijna alles wat op den rechtstoestand der militairen betrekking heeft: de regeling der aanstelling, het kenbaar maken der wenschen, de beoordeeling, de terugstelling, de bezoldiging, de uitkeering bij ziekte en na overlijden, de vergoeding van verhuiskosten, het beslag op salaris, het verlof, het wachtgeld, het vergaderingsrecht, het straffen, de schorsing, het ontslag, enz. Vraagt men over dergelijke kwesties afzonderlijk advies van elke commissie, dan mist men de onderlinge gedachtenwisseling en vergroot daardoor zeer sterk de mogelijkheid van uiteenlopende adviezen, waardoor de beslissing zeer veel moeilijker wordt en er altijd teleurstelling ontstaat bij diegenen, die hun zin niet hebben gekregen. Neemt men als regel aan om over dergelijke kwesties, die allen gelijkelijk raken, steeds van het begin af de commissies gezamenlijk te laten vergaderen, dan zal men nagenoeg immer samen bijeenkomen en heeft de splitsing in vier commissies geen zin meer, maar is het veel beter om één commissie te maken, met de bepaling, dat de vertegenwoordigers van één groep over belangen, die uitsluitend die groep aangaan, afzonderlijk advies kunnen uitbrengen.

Veel meer noodig dan deze afzonderlijke adviezen zullen dan echter speciale commissies zijn voor enkele dienstvakken, „bijzondere” commissies, zooals men ze voor de burgerlijke ambtenaren krijgt, maar die de regeering voor de Marine nog niet instelt. En ook mag worden gevraagd, of het niet gewenscht is, dat de vlootvoogden, die toch ook regelingen van algemeenen aard hebben te maken, zich daarbij door een commissie van vertegenwoordigers der vereenigingen doen bijstaan. Ook dit punt blijft ongeregeld.

De Marine zal dus vier commissies krijgen, blijkbaar samengesteld als de „bijzondere” commissies voor de burgerlijke ambtenaren. Die voor officieren zal bestaan uit één vertegenwoordiger van den minister en twee vertegenwoordigers van de Algemeene Vereeniging van Marine-officieren. Men mag vragen: welk nut heeft de pompeuze regeling met alle ap- en dependenties voor een formeele commissie van drie personen met een voorzitter en een secretaris? Men kan dan immers even goed zonder in het Staatsblad opgenomen Koninklijk besluit, telkens als er wat is, het bestuur der vereeniging van officieren uitnoodigen twee leden naar het departement te zenden om de zaak met den betreffenden ambtenaar te bespreken. Een dergelijke „commissie” is zoo heelemaal niet, wat men zich denkt bij „georganiseerd overleg”.

En bij de commissies voor onderofficieren en korporaals is dit hetzelfde. Anders is het evenwel bij die voor de manschappen. Hier treden nl. naast de vertegenwoordigers van den Bond voor Minder Marinepersoneel nog twee vertegenwoordigers op van de Ned. R. K.

vereeniging van marinepersoneel St. Christophorus. Hier begint het dus te gelijken op „georganiseerd overleg”, maar zijn tegelijk twee vraagteekens te stellen. Deze vereeniging telt onder zijn leden niet alleen manschappen, maar ook korporaals en onderofficieren. Moeten dezen niet vertegenwoordigd worden? Klaarblijkelijk is hun getal te klein tegenover de groote bonden van deze rangen en worden ze daarom niet geteld. Maar dan rijst de vraag: als het getal leden der vereenigingen gewicht in de schaal legt, waarom krijgt dan de kleine katholieke vereeniging met haar nog geen honderd leden evenveel plaatsen in de commissie als de groote bond? Bij een der bijzondere commissies voor de burgerlijke ambtenaren heeft de kleinere vereeniging één, de andere twee vertegenwoordigers. Bij de Marine vindt men dit blijkbaar niet gewenscht, doch heeft men aan den grooten Bond drie, aan de katholieke vereeniging één stem gegeven; in de gemeenschappelijke vergadering hebben echter de tweetallen van elc der vereenigingen één stem. Ook hieruit blijkt weer, dat het niet mogelijk is bij de Marine de regeling voor den burgerlijken dienst te imiteeren, maar dat de speciale omstandigheden een eigen regeling eischen. Dat de regeering dat niet heeft ingezien, zal de oorzaak zijn, dat de geheele regeling in plaats van bevrediging nieuw misnegen wekt en een mislukking dreigt.

Bij het leger is het nog sterker. Daar beproeft men thans een commissie voor de onderofficieren samen te stellen door vertegenwoordigers van den algemeenen bond „Ons Belang”, die 5000 leden telt, en een christelijken en een katholieken bond, welke 500 leden tellen en niettemin even veel stemmen zullen uitbrengen als de groote. Volgens een krantenbericht dreigt de oprichting alleen door deze wanverhouding reeds te mislukken. Men ziet voorts, hoe de regeering door absoluut de kerkelijke vereenigingen, die volstrekt geen andere belangen hebben, erbij te halen, de militairen ook hier weer met geweld gaat brengen tot de fatale splitsing naar de religie, die er vroeger niet was.

Wij zouden dan ook voor de Marine vóórstaan: 1e. één algemeene commissie, waarin alle algemeene vereenigingen met een behoorlijk aantal leden, dat als representatief kan worden beschouwd, zijn vertegenwoordigd ieder met twee leden, die samen één stem uitbrengen (het getal is hier, waar het alléén het uitbrengen van adviezen betreft, van niet groot belang) en verder een gelijk getal regeeringsvertegenwoordigers; 2e. commissies bij de vlootvoogden, voor zoover deze algemeene regelingen uitvaardigen; 3e. waar noodig bijzondere commissies voor enkele diensttakken, waarin dan ook de categorale vereenigingen voor die diensttakken vertegenwoordigd kunnen worden. Voor het leger zou een analoge regeling voor officieren en onderofficieren zijn te maken.

Van groot belang is natuurlijk, wie voorzitter wordt. Er zou veel vóór te zeggen zijn, dat de minister zelf de algemeene commissie presideerde, zooals ook de minister van arbeid voorzitter is van den Hoogen Raad van Arbeid. Dat hij zichzelf adviseert, behoeft hier

evenmin als daar een bezwaar te zijn: de minister behoeft immers in de vergadering zijn meening niet te zeggen; hij kan zich beperken tot het leiden van het debat. Het groote voordeel van zijn aanwezigheid is echter, dat hij rechtstreeks met het personeel in aanraking komt, de opvattingen die er heerschen, leert kennen en veel beter de werking van zijn beslissingen kan beoordeelen, dus meer vertrouwen zal wekken. Intusschen, waar van de centrale commissie van burgerlijke ambtenaren de minister (van justitie) geen voorzitter is (hier, waar het over alle departementen loopt, is het voordeel ook geringer), is het begrijpelijk, dat men voor de marine dat voorbeeld heeft gevolgd.

En ten slotte nog enkele opmerkingen.

De vertegenwoordigde vereenigingen zijn in het Koninklijk besluit met name genoemd. Als zij haar rechtspersoonlijkheid verliezen, blijven zij dus vertegenwoordigd; het is de vraag, of dit gewenscht is, en men kan zelfs nog een stap verder gaan: zou het niet gewenscht zijn te bepalen, dat aan een vereeniging, die door haar daden de tucht ondermijnt, de toegang tot het overleg kan worden ontzegd?

De taak der commissies wordt omschreven als het dienen van advies over „aangelegenheden in het bijzonder van belang voor den rechtstoestand”, waartoe niet behooren „aangelegenheden, welke betrekking hebben op de uitoefening van het militair gezag”. Met deze laatste woorden wordt ongetwijfeld bedoeld, wat wij hierboven bij de verdeeling van de taak van den publieken dienst in drieën, als het eerste en het tweede onderdeel aanwezen. De uitdrukkelijke uitsluiting van deze onderdeelen heeft men in het Koninklijk besluit op het overleg bij den burgerlijken dienst niet noodig geacht, omdat zij van zelf spreekt; vermoedelijk weer een bewijs van de vrees, die speciaal ten aanzien van de regeling voor militairen bij de regeering voorzat. Het laatstgenoemde Koninklijk besluit spreekt van „aangelegenheden van *algemeen* belang voor den rechtstoestand”. Dit lijkt ons beter, want men wil uitdrukkelijk verbieden bespreking van maatregelen, die slechts op één persoon worden toegepast, klachten dus over de bejegening van bepaalde personen; men wil het overleg beperken tot *algemeene* regelingen. De woorden „in het bijzonder” in het besluit voor de marine hebben geen beteekenis en werken eerder verwarrend.

Men weet, dat in de commissie voor den burgerlijken dienst thans ook de salariering wordt behandeld, wat aanvankelijk niet de bedoeling was. Indien men dit ook voor de marine wenscht, is het in het woord „rechtstoestand” niet duidelijk uitgedrukt, want de *bedragen* der jaarwedde kan men moeilijk onderdeelen van de regeling van den rechtstoestand noemen. Beter ware het daarom geweest, als het besluit gesproken had van „advies over aangelegenheden van algemeen belang voor de militairen en uitsluitend hun dienstvoorwaarden betreffende”. Dit zal zeker wel de bedoeling zijn.

Men moet natuurlijk het dienen van advies niet al te beperkt opvatten, niet in dien zin nl., dat de commissie slechts dient om de meening der vertegenwoordigers te hooren. De bedoeling is natuur-

lijk een geregelde gedachtenwisseling, maar, naar onze opvatting, zelfs nog meer: het doel der bespreking moet zijn om door wederzijdsch geven en nemen te komen tot een regeling, waarmede allen zich kunnen vereenigen en die toch volkomen in overeenstemming is met het belang van den dienst. Het raadplegen der commissie moet dus op een zoodanig tijdstip geschieden, dat de beslissing nog niet vaststaat, dat de minister wel reeds in beginsel heeft bepaald, wat hij wil, maar dat de uitwerking en de bijzonderheden nog voor wijziging als gevolg van de gemaakte opmerkingen vatbaar zijn, zoodat met die opmerkingen zooveel gerekend kan worden als slechts eenigszins mogelijk is en de overeenstemming bestaat in de erkenning van weerszijden, dat het niet anders kan. Wordt overeenstemming onverhoopt niet bereikt — de ervaring leert, dat zij vaak mogelijk is bij goed beleid — dan heeft de regeering natuurlijk de eindbeslissing, maar afwijking van het advies der commissie moet zoo weinig mogelijk voorkomen. ¹⁾

En hiermede zouden wij deze ietwat lange bespreking van deze nieuwe instelling willen besluiten. Laten wij hopen, dat zij, hoewel slecht opgezet, ten slotte toch nog resultaat moge hebben; bij den tegenwoordigen geest van het personeel is zij noodig om bevrediging te brengen en zij is daarom in het belang zoowel van leger en vloot als van het land.

Hoewel naar het ons voorkomt, de wijze waarop de schrijver zijn onderwerp behandelt in ietwat gematigder vorm zou kunnen zijn gesteld, heeft de redactie gemeend aan zijne beschouwing plaats te moeten geven in het belang van een juist oordeel omtrent het georganiseerd overleg in het algemeen en dat voor het militair personeel bij de zeemacht in het bijzonder. De redactie veroorlooft zich daarbij het volgende aan te teekenen.

Wanneer de schrijver vraagt wat de reden mag zijn van de beslissing (wij laten de uitdrukking „averechtsche” beslissing voor zijn rekening) der Regeering in zake de regeling van het georganiseerd overleg bij de zeemacht, daar schijnt de door hem in de eerste plaats geuite veronderstelling, dat deze reden gezocht moet worden in het standpunt, dat de Regeering ten opzichte van het georgani-

---

¹⁾ Blijkens het reeds vermelde krantenbericht zouden de onderofficieren van het leger medewerking weigeren, omdat zij de instelling beschouwen als slechts een veranderde wijze van het doen van verzoeken, terwijl zij meenen, dat de regeering zedelijk gebonden moet zijn om de adviezen te volgen. Dit standpunt achten wij onjuist en de onderofficieren zullen dat ook nooit gedaan krijgen. Elke ernstige poging om tot overeenstemming te komen kan mislukken en dan kan de regeering niet anders dan afwijken van het advies. Maar wij zijn overtuigd, dat de onderofficieren bij een inrichting als wij voorstaan, ook wel zullen inzien, dat zij gerust kunnen meewerken.

seerd overleg bij de burgerlijke ambtenaren heeft ingenomen, ons het meeste aannemelijk. Bij de invoering van het overleg voor de burgerlijke ambtenaren is de Regeering uitgegaan van het standpunt, dat niet tot het overleg moeten worden toegelaten organisaties welke niet centraal zijn. Zooals het vereenigingsleven zich bij het marinepersoneel heeft ontwikkeld, kan men naar de Regeering van oordeel schijnen, daar niet spreken van centrales. Een vereeniging van officieren, zoo zal men in dien gedachtengang hebben overwogen, omvat een bepaalde groep van militairen, evenals een vereeniging van onderofficieren of van manschappen. Centrales zijn dit niet, in tegendeel zij hebben meer overeenkomst met de vereenigingen, welke bij het ambtenaarsoverleg tot het vormen van bijzondere commissiën zijn aangewezen. Wellicht zal de Regeering dan ook de vrees, dat uit de instelling van een centrale commissie van georganiseerd overleg voor het personeel der zeemacht consequenties zouden worden getrokken ten opzichte van de burgerlijke ambtenaren, niet denkbeeldig hebben geacht. Hoe dit zij, de ruime gelegenheid welke in het K.B. tot regeling van het overleg van het militaire personeel is gecpend om gemeenschappelijk te vergaderen, eene gelegenheid welke door den aard der onderwerpen, die behandeld zullen worden, ook naar schrijvers meening zoo vaak zal worden aangegrepen, dat gemeenschappelijk vergaderen regel zal zijn, zal volgens de Regeering waarschijnlijk wel, voor een goed deel de bezwaren wegnemen, die aan de instelling van afzonderlijke commissies verbonden zouden kunnen zijn. Bovendien zijn er naast de algemeene onderwerpen toch nog andere denkbaar, die alleen de belangen van een bepaalde groep raken. De mogelijkheid om voor dergelijke partieele belangen alleen de commissie te hooren, welke er bij is betrokken, kan in sommige gevallen zelfs haar nut hebben. Zoo beschouwd is de vraag geoorloofd of de door de Regeering getroffen regeling zooveel verschilt van de door schrijver voorgestane, dat zij diens ongunstige critiek wettigt.

Ten slotte nog deze opmerking: indien de Regeering zich inderdaad gesteld heeft op het standpunt, dat wij hierboven als het daarvoor meest aannemelijke hebben aangegeven, dan zal, naar onze meening, de consequentie daarvan moeten zijn, dat een weg worde gevonden, om ook de militairen op te nemen in de centrale commissie van georganiseerd overleg, waarin zij thans niet vertegenwoordigd zijn. De vraag rijst dan, in hoeverre de belangen en de regelingen van de rechtspositie van burgerlijke ambtenaren en van militairen elkaar voldoende naderen om dergelijk overleg vruchtdragend te doen zijn. Naar het antwoord op deze vraag zijn wij zeer benieuwd.

Militaire Tuchtraden

door

D. B. A. FRANKEN

Officier van Administratie der 2e kl. K. M.

Op blz. 425 en vlg. van dezen jaargang komt een beschouwing voor van kapitein P. J. Stigter over Militaire Tuchtraden.

De oorzaak van het verlangen naar dit instituut ziet schrijver in het *wantrouwen*.

In het midden latende of dit wantrouwen al of niet gerechtvaardigd is, ontraadt schrijver de instelling van tuchtraden, daar het instituut als strafoplegend college in strijd zou zijn met alle *meer moderne beginselen omtrent tuchthandhaving* in het leger, mede in verband, dat alleen de Commandant voor de tucht in zijn afdeeling *verantwoordelijk* is. Hij is eveneens afkeerig van dat instituut als adviseerend college, daar door hem als eenig systeem van tucht brengen en houden in een militaire eenheid wordt erkend, dat systeem, waarin de Commandant in *directe* betrekking staat tot zijn ondergeschikten, ze *allen* kent en *voor ieder afzonderlijk* zijn methode van handelen bepaalt.

Mag men nu, zooals schrijver doet, in het midden laten of het wantrouwen al of niet gerechtvaardigd is en alleen op utilistische grondslagen, het tegenwoordige systeem van straffen verdedigen?

Mij dunkt, juist in het feit, dat alle door schrijver op blz. 426 aangehaalde vereenigingen om tuchtraden vragen, moet men iets méér zien dan wantrouwen alleen.

M. i. ligt hierin een uiting van het rechtsbewustzijn, levende in de overtuiging van het meerendeel der individuen, die deel uitmaken van de Militaire Maatschappij.

Wat toch houdt het tegenwoordige systeem betreffende het opleggen van straffen in. Dat aan één persoon, den commandant, de bevoegdheid wordt gegeven in te grijpen in de individueele vrijheid zijner ondergeschikten. Die bevoegdheid van den Commandant is een uitzondering, die alleen wordt veroorzaakt door het bijzondere belang, dat door hem wordt behartigd, de militaire tucht.

Heerscht er nu evenredigheid tusschen die bijzondere bevoegdheid die één persoon geniet, en dat bijzondere belang, dat door hem wordt behartigd?

Vatten we het woord tucht op in den ouderwetschen zin: „het *onvoorwaardelijk* gehoorzamen aan het bevel van den meerdere”, er bestaat dunkt mij, geen reden, de handhaving van die tucht aan een ander op te dragen dan aan den Commandant. Verstaan we er echter onder „het begrijpen van het hoe en waarom der order”, dan zijn belangrijke elementen aanwezig voor de beschouwing van bovengenoemd evenredigheidspostulaat.

Tot handhaving van die tucht is de Commandant alleen niet in staat. Ze eischt van hem een geregeld medeleven met zijn ondergeschikten, het zich steeds kunnen verplaatsen in hun gedachtensfeer, het volkomen begrijpen hunner mentaliteit, niet alleen van al zijn ondergeschikten en masse, maar van ieder persoonlijk. Veelal zal hij van ieder persoonlijk zijn levensomstandigheden, vooropleiding, graad van ontwikkeling moeten kennen en niet het minst is noodig, dat hij zoodanig tegen zijn ondergeschikten weet op te treden, dat deze zich vrij en onbevangen tegenover hem durven te uiten. Bij een eventueele strafoplegging zullen al die factoren moeten worden getoetst aan de belangen der tucht.

Is een volkomen verwezenlijking van een dergelijke gedifferentieerde taak nooit mogelijk, zeker onmogelijk is het dat ze kan worden beheerscht door één persoon, aan wien behalve deze taak nog andere zeer gewichtige functies zijn opgedragen. Men begrijpt, men ziet in, dat hier de bekwaamheid van den Commandant zeer dikwijls te kort schiet, te kort moet schieten. Maar hieruit volgt dan ook, dat de bevoegdheid tot handhaving dier taak, aan den Commandant gegeven, te groot is. Wat is logischer, dan dat men deze bevoegdheid wil brengen bij een college en dan liefst bij een college, bestaande uit personen, die alle elementen van de Militaire Maatschappij zooveel mogelijk vertegenwoordigen.

Werkt toch niet de korporaal evenzeer mee aan de opvoeding tot de tucht, als de sergeant, de luitenant, of de kapitein?

Kon men toch bij de opvatting van het begrip tucht in den onderwetschen zin tevreden zijn wanneer er bij een peloton, sectie, compagnie enz., *uitwendige* orde heerschte, doch de respectievelijke pelotons-, sectie- of compagniescommandanten bij hun ondergeschikten even gehaat als gevreesd waren, thans bij de moderne opvatting, zal er zoowel *in-* als *uitwendige* orde moeten heerschen en dat kan alleen wanneer de respectievelijke commandanten geacht en geëerbiedigd worden. Voor dit soort opvoeding is persoonlijk contact en persoonlijke leiding allereerste vereischte. Staat nu in het tegenwoordig systeem de strafoplegger in dat persoonlijke contact met zijn ondergeschikten? Bij de Zeemacht zeker niet en ook niet bij de Landmacht, naar ik meen, want daar toch is de strafoplegger niet de kapitein-instructeur, doch de kapitein-administrateur.

M. i. hebben de Raden van Tucht reden van bestaan en voor de Zeemacht zouden ze b.v. moeten zijn samengesteld uit officieren, onderofficieren, korporaals en minderen. Ja, ook minderen, eerstens als vertrouwenselementen, en voorts omdat in ieders rechtsinzicht en rechtswaardeering een gemeenschappelijke kern is en dat het groote verschil in opvatting van meerderen en minderen bij de beoordeeling van een zelfde feit, bij analyse zijn oorzaak blijkt te vinden in de verschillende interpretatie der feiten en feitelijke belangen. Door onderlinge bespreking van meerderen en minderen zal men elkaars belangen leeren apprecieeren en de verschillende interpretaties corrigeren, en in verreweg de meeste gevallen zal men een *aan allen* be-

vredigende oplossing kunnen vinden en mocht dit soms niet mogelijk zijn, dan zal de meerderheid der stemmen beslissen.

In die gedachte zit perspectief; zij geeft de ontwikkeling aan voor een gezonde democratische organisatie, waardoor men wellicht aan de voor de tucht fnuikende antagonie tusschen meerdere en mindere een einde kan maken.

M. i. bestaat er geen gevaar, dat de tuchtraden uitsluitend op het persoonlijk belang zullen letten van hem op wien de straf wordt toegepast, doch zeer zeker zullen ze er wel op letten, dat niet altijd in het leger het persoonlijk belang ondergeschikt moet zijn aan dat van de gemeenschap, waar de regel: „de dienst functionneert niet, op risico van den enkeling” een billijker rechtsgrond is, welke ook aan de tucht ten goede kan komen.

Dat aan een dergelijk college de verantwoording voor de tucht niet zou mogen worden toevertrouwd moet worden ontkend, daar zijn samenstelling garandeert, dat het het zijn plicht zal achten een rechtvaardige straf op te leggen, welke plicht als van zelf een eenzijdige en emotioneele beoordeeling der belangen-taxatie zal uitsluiten.

Acht men de verantwoording van den Commandant voor de functionneering van den dienst door de bemoeienissen van een dergelijk college niet gedekt, wellicht ware te overwegen aan den Commandant over de beslissingen van het college het recht van veto toe te kennen. Moge er al door de instelling der tuchtraden aan den Commandant een bevoegdheid worden onttrokken, *zijn* verantwoordelijkheid (dien grooten prikkel tot inspanning), mag er niet door worden verslapt, want hij zal hebben te bedenken, dat *rechtsvorming* nu eenmaal niet kan geschieden, zonder het breken van bevoegdheden.

Opmerkingen over „Militaire Tuchtraden”

door H. Riem,

Officier van Administratie der 1e kl. K.M.

Toevallig kreeg ik de bovenstaande bijdrage van den heer Franken onder het oog, voor deze ter perse ging. De redactie van dit tijdschrift stelde mij — na overleg met den geachten inzender — in de gelegenheid eenige opmerkingen, waartoe mij het stukje aanleiding geeft, nog in deze aflevering te plaatsen, voor welke welwillendheid ik aan beiden mijn dank breng.

De heeren Stigter en Franken hebben de discussie geopend over een onderwerp van actueel belang, de woorden „militaire tuchtraden” krijgen in den laatsten tijd een bekenden *klank*. Een bepaalden *inhoud* hebben zij nog niet. Daarom is het niet gemakkelijk er over te schrijven zonder te worden misverstaan. En ook is de kans niet ge-

ring dat men anderen verkeerd begrijpt. Met bepaaldheid kan men zeggen, dat militaire tuchtraden college's zijn bekleed met bevoegdheden inzake het opleggen van disciplinaire straffen aan militairen. Onzeker is en op velerlei wijze zou kunnen worden geregeld: de samenstelling, de bevoegdheid en de verhouding dezer college's tegenover het militair gezag. De regeling van het één zal van invloed zijn op die van de andere punten.

Evenwel is het niet hierover, dat ik een en ander wil opmerken. Geheel los van deze vragen meen ik dat de heer Franken uitgaat van een fundamentele gedachte welke volstrekt verwerpelijk is, terwijl hij bovendien bij de uitwerking daarvan stilzwijgend voorbijgaat eenige zaken van zóoveel beteekenis in deze materie, dat daardoor alleen, de conclusie waartoe hij komt onvoldoende gewettigd is. Waar zie ik nu deze verwerpelijke grondgedachte? Wel, in de beteekenis, die de heer Franken wil toekennen aan het feit, dat een aantal vereenigingen van militairen om de instelling van tuchtraden vraagt. Daarin ligt z.i. „een uiting van het rechtsbewustzijn, levende in de overtuiging van het meerendeel der individuen, die deel uitmaken van de Militaire Maatschappij”. En aan het slot spreekt hij van „rechtsvorming, die nu eenmaal niet kan geschieden, zonder het breken van bevoegdheden”.

Zie ik juist, wanneer ik hier ontwaar een voorstelling als zoude „de Militaire Maatschappij” zijn een samenleving van rechtsgeenooten, tusschen wie onderling geldt een recht, dat zich ontwikkelt uit hunne opvattingen aangaande hetgeen onder hen recht behoort te zijn? Zoo ja, dan moet de onjuistheid van die voorstelling terstond worden in het licht gesteld. Men mag, wat mij betreft, gerust spreken van een „militaire maatschappij”, wanneer men daarmede wil aangeven de weermacht van den staat als eenheid, waarover een bijzonder recht heerscht, hetgeen voor allen, die er toe behooren bijzondere plichten — voor sommigen tevens bevoegdheden — medebrengt.

Maar men mag niet spreken van „de Militaire Maatschappij” als van een samenleving, die eigen bijzonder recht in het leven roept steunende op het rechtsbewustzijn harer leden.

Het bijzondere militaire straf- en tuchtrecht wordt niet in de militaire maatschappij geboren, maar het wordt *over haar gesteld*, het wordt haar gegeven door de algemeene samenleving, welke dienaar zij is. Want de militaire maatschappij ontleent haar bestaansrecht als zoodanig uitsluitend aan haar taak — de bescherming der staatsbelangen met wapengeweld ingeval haar dat door het staatsgezag gelast wordt. Alle bijzondere rechtsregelen waaraan militairen worden onderworpen, worden allereerst gesteld uit doelmatigheid met het oog op de taak der weermacht. Zeer zeker zou men daarom op gronden van doelmatigheid het tegenwoordig systeem van strafoplegging in tuchtzaken kunnen verdedigen.

Of het doenlijk en raadzaam is aan de wenschen van een aantal vereenigingen van militairen inzake de instelling van tuchtraden gevolg te geven, wil ik nog in het midden laten, maar ik kom er

tegen op, dat men het uiten van desiderata door belanghebbenden bestempelt met den naam van „rechtsvorming”. Daarmede toch wordt het bijzondere karakter van het militaire recht al te zeer miskend.

Legt men zich bij de grondgedachte van den heer Franken eens een oogenblik neer en volgt men hem in zijn verder betoog, dan treft het dat hij daar belangrijke punten, die toch wel ter zake dienen, buiten bepreking laat.

„Tot handhaving van die tucht is de commandant alleen niet in staat”. De officieren, de onderofficieren, de korporaals, allen werken daartoe mede. Aldus is de gedachtengang van den heer F. en logisch vindt hij het dan dat men de bevoegdheid tot handhaving der tucht wil brengen bij een college, bestaande uit personen, die alle elementen van „de Militaire Maatschappij” zooveel mogelijk vertegenwoordigen.

Hier vereenzelvigt de schrijver het opleggen van disciplinaire straffen met het handhaven der tucht, terwijl in werkelijkheid het eerste niet meer is dan een der talrijke middelen om het laatste te verkrijgen. Waarom van die andere middelen (doelmatige oefeningen, voorbeeldige plichtsbetrachting door de meerderen, welwillende behandeling bij klachten of verzoeken, zorg voor belangen, waardeering van bijzondere prestatie's enz.) geen woord gerept? Zijn deze niet belangrijk? Dragen zij niet meer bij tot de „onafgebroken plichtsbetrachting”, die van de militairen gevergd wordt dan de disciplinaire straffen? Moet dan ook daarbij niet een vertegenwoordigend lichaam meespreken of beslissen? Zeker, de Commandant kan alleen zonder veler medewerking de tucht niet handhaven, maar dit sluit volstrekt niet uit, dat hij in bepaalde gevallen wel alleen een beslissing kan geven. Hij *moet* dit doen in vele gevallen en over nog veel gewichtiger aangelegenheden dan het opleggen van een disciplinaire straf. Op een kritiek moment hangt het behoud van schip en manschap van zijn beslissing af, één woord, één gebaar van hem kan beslissen over leven of dood van velen, misschien van allen, die hij aanvoert. Zoo is zijne positie, niet willekeurig of volgens het rechtsgevoel van belanghebbende militairen gemaakt, maar uit onafwijsbare noodzaak, omdat de weermacht zóó het best haar taak volbrengt, dus uit doelmatigheid.

Een andere leegte in het betoog is, dat niet gerept wordt van het onderzoek, dat de commandant ook thans moet instellen alvorens over een disciplinaire straf te beslissen. Zoo hij zelve den overtreder al niet persoonlijk kent, aan dat onderzoek werken toch mede menschen die dezen normaliter zeker wél kennen. Evengoed als een tuchtraad voorlichting kan en zal moeten inwinnen omtrent bijzonderheden de persoon des overtredders betreffend, kan en doet dit thans de Commandant.

Deze leemten in de redeneering maken dat zij als pleidooi voor de instelling van tuchtraden wel zeer zwak is.

Ik kan er thans niet toe overgaan het voor en het tegen van die

instelling zelve te bespreken. Alleen zou ik willen opmerken dat ieder, die de tegenwoordige drang naar uitbreiding van rechtspraak door één rechter (in lichte *strafzaken*) ten onzent waarneemt, zich moet verbazen over een tegelijker tijd zich openbarende aandrang tot het instellen van collegiale rechtspraak in tuchtzaken.

Vergoeding voor reiskosten aan officieren, die in eene strafzaak als getuige of deskundige voor den rechter moeten verschijnen

door

J. M. TINGA.

Officier van Administratie der 2e kl. K.M.

Aan officieren, die als getuige of deskundige in eene strafzaak voor den gewonen of militairen rechter moeten verschijnen, worden sedert 1 October 1920 (K.B. van 25 Augustus 1920 S.B. 725) krachtens het bepaalde bij art. 48 van de in S.B. 695 (1920) opgenomen wet van 18 April 1874 voor reiskosten vergoed de gemaakte spoorkosten der 1e klasse.

Deze vergoeding bestaat uit het bedrag van een plaatsbewijs voor gewoon burger-verkeer.

Nu bestaat er een overeenkomst van de Nederlandsche spoorwegen met de departementen van oorlog en van marine, welke inhoudt, dat bij vervoer van militairen *voor rijksrekening* door de spoorwegen aan het rijk in rekening wordt gebracht *de helft* van de enkele reisprijzen voor het gewone burger-verkeer, indien gereisd wordt op speciale vervoerbewijzen af te geven door de militaire autoriteiten (voor de zeemacht is deze regeling opgenomen in circulaire voor de zeemacht No. 747).

De reizen als getuige of deskundige in een strafzaak komen *ten laste van het rijk* (departement van justitie).

De militairen beneden den rang van officier, die als getuige in een strafzaak voor hunne reis- en verblijfkosten schadeloos gesteld worden volgens regelen voor militairen vastgesteld, maken dan ook immer van zulk een speciaal vervoerbewijs gebruik.

Wanneer nu bovengenoemde officieren *ook* van zulk een vervoerbewijs gebruik konden maken, zou dat voor den lande een groote kostenbesparing medebrengen, komende dan voor rekening van den lande slechts de helft van de uitgaven, welke bij de tegenwoordige wijze van vergoeden voor rijksrekening komen.

Gezien de hooge spoortarieven zal dit in den loop der tijden een groote bezuiniging geven.

Behalve genoemde officieren zouden bij wijziging van de tegenwoordige wijze van vergoeden ook de militairen beneden den rang van

officier, die als *deskundige* in een strafzaak voor den gewonen of militairen rechter moeten verschijnen en die thans ook van plaatsbewijzen voor gewoon burger-verkeer dienen gebruik te maken, voor half geld kunnen reizen.

Verder reizen thans de officieren, die als getuige of deskundige en de militairen beneden den rang van officier, die als deskundige in een klachtzaak voor den militairen rechter moeten verschijnen, ook tegen het volle burger-tarief, terwijl de reizen voor rekening van den lande komen. (Hoewel de wetten van 18 April 1874 S. B. 66 en 67 alleen spreken van *strafzaken* wordt in de praktijk het daarin bepaalde ook voor *klachtzaken* voor den militairen rechter van toepassing verklaard).

Aangezien de speciale vervoerbewijzen alleen door militaire autoriteiten afgegeven mogen worden, is het, om bovengenoemde categorieën van militairen voor half geld te laten reizen, noodig, dat art. 51 en art. 78 punt e van de in den aanhef genoemde wet van 18 April 1874 en art. 16 van het Kon. besluit van 18 December 1874 S. B. 212 aangevuld worden en wel in dien zin, dat de officieren, die als getuige of deskundige en de militairen beneden den rang van officier, die als deskundige moeten verschijnen, wegens reiskosten schadeloos gesteld worden volgens de regels voor militairen vastgesteld.

Een kleine aanvulling in de betreffende regelingen betreffende vervoer voor rijksrekening van oorlog en marine en de zaak marcheert.

Voor de betrokken getuigen en deskundigen zal de aanvulling geen verschil maken aangezien sedert de wijzigingen, welke in bovengenoemde wet van 18 April 1874 zijn aangebracht door de wet van 29 Mei 1920 S.B. 278, het systeem van schadeloosstelling voor reiskosten volgens die wet van 18 April 1874 gelijk is aan dat volgens de regelen voor militairen vastgesteld, wordende bij beide regelingen de werkelijk gemaakte reiskosten vergoed.

Genoemde wijziging zal zeker zijn nut hebben, gezien de bedragen, die daardoor den lande bespaard zullen worden.

En mocht t.z.t. er eens verandering komen in de overeenkomsten van de Ned. spoorwegen met de departementen van oorlog en van marine dan kan de aangebrachte wijziging behouden blijven, aangezien het systeem van schadeloosstelling volgens beide regelingen hetzelfde is.

De reiskosten, ingevolge art. 65 van het tarief van justitiekosten en salarissen in *burgerlijke* zaken, te vergoeden aan militairen van alle rangen, die als deskundige of getuige in burgerlijke zaken moeten verschijnen, kunnen buiten beschouwing blijven aangezien deze vergoedingen ten laste van de in het geding zijnde partijen komen en niet ten laste van het rijk. Om die reden mogen voor die reizen geen speciale vervoerbewijzen afgegeven worden.

Wij veroorlooven ons bij deze bijdrage een enkele kantteekening. Het vervoer tegen de helft van de prijzen voor het gewone burgervervoer berust in hoofdzaak op de wet. Art. 45 van de wet tot regeling van den dienst en het gebruik der spoorwegen van 9 April 1875 S. 67, laatstelijk gewijzigd bij de wet van 9 Juli 1915 S. 231 luidt als volgt:

„Vervoer in het belang van 's Rijks dienst van krijgsvolk, paarden en oorlogstuig over de spoorwegen heeft tegen de helft van den vrachtprijs plaats.

„Voor krijgsvolk worden niet gehouden officieren van de landmacht, zonder troepen reizende, zeeofficieren en zeelieden”.

Alleen-reizende officieren van de landmacht en marinepersoneel hebben bij dienstreizen dus geen recht op vervoer tegen den halven vrachtprijs op grond van het bepaalde in dat artikel. De spoorwegmaatschappijen zijn evenwel met het Departement van Oorlog overeengekomen ook de alleen-reizende officieren van de landmacht bij dienstreizen voor den halven gewonen vrachtprijs te vervoeren, terwijl ook de wijze van uitvoering van genoemd wetsvoorschrift door een overeenkomst tusschen de maatschappijen en het D. v. O. is geregeld. Met het D. v. M. bestaat geen overeenkomst; de maatschappijen hebben zich echter bereid verklaard, het personeel van de zeemacht op denzelfden voet te behandelen als dat van de landmacht. Die bereidverklaring kunnen zij te allen tijde terugnemen en het zou geenszins uitgesloten zijn, dat de maatschappijen dit deden, wanneer de door den geachten inzender gewenschte wetswijziging tot stand kwam.

Red. M. R. T.

Een opmerking over art. 79 W. v. Sr., zooals dit gewijzigd is door art. 2 van de Wet van den 28sten Juli 1920, S 619

door

T. M. DE LA PARRA, Jur. Cand.

Hoe zeer het tot stand komen van de wet, houdende nadere voorzieningen tot bestrijding van revolutionnaire woelingen, in de socialistische pers wel genoemd de „Worgwet”, toe te juichen is, wilde ik hierover een opmerking van juridisch-technischen aard maken.

De wetgever toch heeft in sommige gevallen (artt. 92—94, 108 en 115 W. v. S.) niet alleen willen strafbaar stellen het veroorzaken van zekere gevolgen, maar ook het verrichten van zekere handelingen, zonder dat het beoogde gevolg is ingetreden, om aldus de poging even zwaar strafbaar te stellen als het voltooide delict, welk doel de wetgever heeft willen bereiken door in de delictsomschrijving te zetten het woord: „aanslag”.

Art. 79^{oud} gaf niet een definitie van het begrip: „aanslag”, maar zei alleen, *wanneer* aanslag strafbaar wordt. Wilde er dus sprake zijn van aanslag, dan moest er minstens zijn strafbare poging. Het woord „aanslag” omvatte dus het voltooide delict en de strafbare poging daartoe. Sommigen ontkenden, dat het woord „aanslag” ook in zich sloot het voltooide delict. Mr. Noyon zegt in aant. 1 op art. 79, dat de aanslag geen zin heeft in de artt. 93 en 94, omdat het geheel of gedeeltelijk brengen van het rijk onder vreemde heerschappij, enz. of het vernietigen van den grondwettigen regeeringsvorm, enz. nergens als zoodanig is strafbaar gesteld en strafbare poging niet kan bestaan dan wanneer het voltooide feit ook strafbaar is gesteld.

Doordat nu de nieuwe redactie van art. 79 niet meer spreekt van „*strafbare* poging” is het thans buitengesloten, dat de aanslag alleen dan strafbaar zou zijn, wanneer het voltooide feit ook strafbaar is gesteld.

In dit opzicht is de verandering dus een gelukkige geweest. De vraag is echter, of het practische gevolg van deze verandering wel wenschelijk is om redenen van crimineele politiek.

Waar immers in art. 79^{oud} gesproken werd van: „strafbare poging”, was het door het nauwe verband met art. 45 ondenkbaar, dat de aanslag strafbaar was bij vrijwillig terugtreden van den dader. Door de tegenwoordige redactie van art. 79 is echter wel strafbaar gesteld de aanslag bij vrijwillig terugtreden van den dader, aangezien dan zich reeds heeft geopenbaard het voornemen des daders door een begin van uitvoering.

De Minister stelt zich in de M. v. A. op het standpunt, dat bij vrijwillig terugtreden van den dader de aanslag zijn strafbaarheid niet moet verliezen, aangezien de aanslag als zelfstandig voltooid delict is strafbaar gesteld. Immers ook in art. 335 W. v. S. is de dader niet straffeloos, ook al is hij vrijwillig opgehouden met de daarin strafbaar gestelde pogingshandeling.

Waar het in het algemeen wel juist is om dengene, die een strafbaar feit poogt te plegen bij zijn vrijwillig terugtreden van het pad van de misdaad straffeloosheid te verzekeren, zou ik toch meenen, dat in het onderhavige geval de wetgever juist heeft gehandeld om niet te slap op te treden tegen individuen, die zoo'n misdadigen wil hebben geopenbaard, dat zij zelfs het middel van revolutie niet ontzagen om aldus aan de meerderheid van het volk hun wil op te leggen, waardoor toch het rechtsgevoel van de meerderheid van het volk ten eerste is gekrenkt, ook al zijn zij hiermede vrijwillig opgehouden.

Leiden, April 1921.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 14 Januari 1921.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booij, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Mr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Mr. R. van Woelderen.

Een sergeant bij de Militaire Politie, die een soldaat aanhoudt wegens openbare dronkenschap en hem te dier zake naar zijn naam vraagt, is het bevoegd gezag in den zin van art. 435, 3e, W. v. Sr.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant

en

J. T. S., oud 20 jaar, geboren te Beesel, milicien-soldaat bij het 2e Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het IIIe Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terecht gestaan ter zake, dat hij op 12 Juni 1920 te Beesel:

1. zich in kennelijken staat van dronkenschap heeft bevonden op den openbaren weg, genaamd „Offenbeek”;

2. door G. G. sergeant en B. B. soldaat, beiden van de militaire Politie, groep Reuver, ter zake van het onder 1 genoemde feit naar zijn naam gevraagd, valschelijk heeft opgegeven te zijn: „J. Jansen”.

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 1 October 1920 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde in aanhef en onder I te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede zijne schuld daaraan;

het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als:

„Het zich in kenlijken staat van dronkenschap op den openbaren weg bevinden”, en te dier zake gedaagde heeft veroordeeld tot eene geldboete van drie gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door hechtenis van drie dagen, terwijl de Krijgsraad het aan gedaagde in aanhef en onder II te laste gelegde niet strafbaar heeft verklaard op grond, dat klaarblijkelijk is bedoeld aan gedaagde te laste te leggen de overtreding, bedoeld bij artikel 435, lid 3, van het Wetboek van strafrecht; dat dit artikel echter ten deze geen toepassing kan vinden, vermits de Krijgsraad van oordeel is, dat de sergeant en soldaat der Militaire Politie in dezen niet geacht kunnen worden, het bevoegd gezag te zijn, teneinde gedaagde naar diens naam te vragen, en dat het te laste gelegde evenmin valt onder eenige andere strafrechtelijke bepaling van Wet of verordening, en gedaagde van dit te laste gelegde heeft vrijgesproken;

ten aanzien van het in aanhef en onder 1 te laste gelegde:

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid; de qualificatie op de Wet is gegrond en de aan gedaagde opgelegde straf staat in goede verhouding tot den ernst van het door hem gepleegde feit; dat het vonnis dus in zooverre behoort te worden bevestigd;

ten aanzien van het in aanhef en onder 2 te laste gelegde:

Overwegende dat gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft opgegeven, dat hij, toen hij op 12 Juni 1920 te Beesel wegens openbare dronkenschap werd aangehouden door een sergeant en een soldaat der Militaire Politie, den valschen naam „J. Jansen” heeft opgegeven:

Overwegende dat de volgende getuigen onder eede hebben verklaard:

1. G. G. sergeant bij de Militaire Politie, groep Reuver:

dat hij en getuige B. op 12 Juni 1920 te Beesel gedaagde, die zich aldaar op den openbaren weg, genaamd „Offenbeek” in kenlijken staat van dronkenschap bevond, aanhielden en hem naar aanleiding daarvan naar zijnen naam vroegen; dat gedaagde toen opgef genaamd te zijn: „J. Jansen”;

2. B. B., soldaat bij de Militaire Politie, groep Reuver:

dat hij en getuige G. op 12 Juni 1920 te Beesel gedaagde, die zich aldaar op den openbaren weg, genaamd „Offenbeek” in kenlijken staat van dronkenschap bevond, aanhielden en hem naar aanleiding

daarvan naar zijnen naam vroegen; dat gedaagde toen opgaf genaamd te zijn: „J. Jansen”;

Overwegende dat de getuige G., toen hij gedaagde aanhield terzake van het onder 1 te laste gelegde strafbaar feit en hem te dier zake naar zijn naam vroeg, was het bevoegd gezag in den zin van artikel 435. 3°, van het Wetboek van Strafrecht, omdat hem toen bekend was, dat gedaagde zich aan eene aanmerkelijke overtreding van de krijgstucht — het zich in den drank te buiten gaan — had schuldig gemaakt en hij, getuige, als onderofficier, verplicht was, gedaagde het arrest aan te zeggen en van het gepleegde feit terstond te rapporteeren aan den Commandeerende-Officier onder wien gedaagde ressorteerde;

Overwegende dat door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit de opgaven van gedaagde en de bovenvermelde beëdigde getuigeverklaringen, wettig en overtuigend is bewezen hetgeen gedaagde in aanhef in onder 2 is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan;

Overwegende dat dit feit behoort te worden gequalificeerd als: „Door het bevoegde gezag naar zijn naam gevraagd, een valschen naam opgeven”;

Overwegende dat derhalve het vonnis ten aanzien van de vrij-spraak van gedaagde van dit hem te laste gelegde feit niet in stand kan blijven;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen artikel 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie:

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het IIIe Militaire Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch, op 1 October 1920 in deze zaak gewezen, voor zoover betreft de vrij-spraak van gedaagde van het hem in aanhef en onder 2 te laste gelegde;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, bijzonderlijk voor zoover betreft de aan gedaagde voor het in aanhef en onder 1 te laste gelegde en bewezen feit opgelegde geldboete van drie gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door hechtenis van drie dagen;

verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen gedaagde in aanhef en onder 2 is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan;

Qualificeert dit feit als: „Door het bevoegd gezag naar zijn naam gevraagd, een valschen naam opgeven”;

Veroordeelt gedaagde deswege tot eene geldboete van vijf gulden;

Bepaalt, dat deze boete, bij gebreke van betaling, zal worden vervangen door hechtenis van vijf dagen;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat Fiskaal voerde aan:

dat sergeant G. en, in de gegeven omstandigheden, óók de soldaat B. de meerderen in rang van den beklagde waren;

dat zij, ingevolge artikel 4 der Rechtspleging bij de Landmacht, het recht hadden den beklaagde het arrest aan te zeggen;

dat ingevolge artikel 5 der Rechtspleging bij de Landmacht, sergeant G. zelfs verplicht was van dat recht gebruik te maken;

dat, ingevolge artikel 6 der Rechtspleging bij de Landmacht, sergeant G. en soldaat B., gehouden waren daarvan onmiddellijk verslag uit te brengen aan de betrokken overheid;

dat zij daarvoor beklaagdes naam moesten weten;

dat zij derhalve, toen zij beklaagde naar zijn naam vroegen het bevoegd gezag waren;

dat de beklaagde nog maar korte dagen vóór de onderwerpelijke feiten krijgstuuchtelijk was gestraft, wegens dronkenschap;

en concludeerde tot tenietdoening van het vonnis van den krijgsraad te 's-Bosch van 1 October 1920,

wat betreft de bestraffing en de vrijspraak onder 2, en doende enz., dat alsnog bij sententie van dezen Hove, met weglating van artikel 193 der Rechtspleging bij de Landmacht en aanhaling der artikelen 62 en 435, 3°., van het Wetboek van Strafrecht, de beklaagde, onder 2, zal worden schuldig verklaard aan:

„door het bevoegd gezag naar zijn naam gevraagd, een valschen „naam opgeven”, — en, veroordeeld, wegens het strafbaar feit, onder 1, tot eene geldboete van vijf gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door vijf dagen hechtenis, en wegens het strafbaar feit onder 2, tot eene geldboete van tien gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door tien dagen hechtenis, met instandhouding overigens van het beroepen vonnis, inzonderheid wat de schuldigverklaring onder 1 betreft,

terwijl

de raadsman betoogde:

dat het sub 1° te laste gelegde feit door gedaagde bij memorie is ontkend en gedaagde zich aan 's Hof's oordeel refereert ten aanzien van de vraag of het bij memorie vermelde quantum alcohol tot dronkenschap heeft geleid;

dat de vrijspraak van het sub 2 te last gelegde feit aan gedaagde gegrond voorkomt, omdat de Militaire Politie, waartoe de verbalisanten behoorden, niet is te beschouwen als het bevoegd gezag;

dat het beroep op de artikelen der Rechtspleging bij de landmacht door den heer Advocaat Fiskaal gedaan, faalt;

dat geen arrest is „aangezegd” en over het feitelijk arresteeren geen contest bestaat;

dat de krijgstuuch niet is geschonden en hier geen ernstig strafbaar feit doch een lichte overtreding kan zijn gepleegd;

dat dit artikel aan G. en B. wel verplichtingen oplegt, doch hun geen rechten geeft en hen niet maakt tot bevoegd als voor de onderhavige overtreding wordt vereischt;

dat de brief van den Heer Inspecteur der Koninklijke Marechaussee, in afschrift in het dossier aanwezig, die vraag dan ook meer

als eene de jure constituendo stelt, dan dat hij er een antwoord naar positief-recht op geeft;

Redenen waarom gedaagde eerbiedig concludeert, dat het den Hove behage, het aangevallen vonnis te bevestigen, wat betreft de gegeven vrijspraak, en zich overigens refereert aan 's Hofs oordeel.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 11 Maart 1921.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booi, Mr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Mr. W. Bcekhoudt.

Klager heeft zich door het indienen van een bezwaarschrift tegen zijn regiments-commandant, dat na onderzoek ongegrond werd bevonden, schuldig gemaakt aan een krijgstuchtelijke overtreding. Hij is deswege terecht door den divisie-commandant gestraft.

Laatstgenoemde autoriteit was daartoe bevoegd, aangezien de artt. 35 en vlg. R. K. L. geenszins beoogen, de autoriteiten, welke boven de tot strafoplegging bevoegd verklaarde zijn gesteld, van die bevoegdheid uit te sluiten.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht, gedagteekend 31 December 1920, van een eerste-luitenant van een Regiment Huzaren, over de straf van vier dagen kamerarrest met accès, hem op 18 December 1920 opgelegd door zijn Divisie-commandant, den generaal-majoor A., wegens: „Het indienen „van een bezwaarschrift tegen zijn Regiments-commandant, hetwelk „na gehouden onderzoek bleek ongegrond te zijn”, en over de straf-reden;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek;

Gehoord klager, straffer en als getuige B., commandant van het . . . Regiment Huzaren;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat klager allereerst heeft aangevoerd, zulks met een beroep o.a. op artikel 42 van het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te lande, dat de Divisie-commandant niet de bevoegdheid bezat om hem te straffen en dat — werd zijne bestraf-fing noodig geoordeeld — deze had moeten geschieden door den commandeerenden officier van zijn korps, in deze den commandant van het . . . Regiment Huzaren; dat echter dit betoog is onjuist,

omdat de voorschriften van de artikelen 35 en volgende van het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te lande geene andere bedoeling hebben met de aanwijzing van bepaalde autoriteiten als tot het opleggen van bepaalde krijgstuchtelijke straffen bevoegd, dan van die strafbevoegdheid uit te sluiten autoriteiten van minder hoogen rang, en die voorschriften geenszins beoogen de autoriteiten, welke boven de tot strafoplegging bevoegd verklaarden zijn gesteld; dat, waar nu de commandant van het . . . Regiment Huzaren is eene autoriteit, onderhoorig aan den commandant van de . . . Divisie, laatstbedoelde commandant, wat strafbevoegdheid betreft, met eerstbedoelden minstens gelijk staat, terwijl, waar het bij deze zaak gaat over het indienen bij den Divisie-commandant van een bezwaarschrift tegen den Regiments-commandant, het alleszins goedkeuring verdient, dat niet eerstbedoelde commandant maar de boven hem gestelde autoriteit na onderzoek van de zaak de straf heeft oplegd, die z.i. met het oog op eene behoorlijke handhaving van de krijgstucht noodig was; dat, hadde hier de in deze zaak min of meer partij zijnde Regiments-commandant zelf gestraft, een klagen daarover door den gestrafte meer begrijpelijk ware geweest dan zijne klacht over wat nu is geschied;

Overwegende dat klager op 18 October 1920 aan straffer rechtstreeks per post heeft toegezonden een geschrift, hetwelk — volgens een daarvan door klager overgelegd afschrift — luidde als volgt:

„X, October 1920.

„Met de meeste bescheidenheid heb ik de eer het volgende onder „de aandacht van UHoogedelgestrengte te brengen: 13 October „1920 was de datum van mijn overplaatsing naar X., maar mij „werd op den 12den October medegedeeld, dat de detachering van „den 1e-luitenant C., met 2 weken was verlengd en dat ik die 2 „weken nog te Y. moest blijven. Hiertegen werd door mij niet het „minste bezwaar ingebracht, daar ik mij toch als overgeplaatst „beschouwde. Evenwel werd er oogenblikkelijk daarna op R. O. „vermeld, dat de R. O. mijner overplaatsing tot nader werd inge- „trokken. Daar ik mijne overplaatsing naar X. beschouwde in de „eerste plaats als een eerherstel tegenover den troep en mijne kame- „raden na de voor mij zoo onaangename gebeurtenissen, waarvan „mijne ontheffing als luitenant-adjutant het gevolg was, zoo werd „dit eerherstel door die opeffing der R. O. voorloopig althans „geheel te niet gedaan. In de tweede plaats zou ik, wanneer „mijne overplaatsing op den 13den gehandhaafd was en ik „nu gedetacheerd was te IJ., iederen dag op vervoerbewijs „op en neer kunnen reizen. Dit kost mij nu dagelijks „2.20 gld. of de kosten van mijn motor, die op het oogenblik ernstig „defect is. Ik vroeg den Regiments-commandant omtrent het boven- „staande te spreken, maar Zijn HoogEdelgestrengte deelde mij mede,

„dat ik maar naar X. zat te dringen, dat ik te IJ. moest blijven, tot-
 „dat de 1e-Luitenant C. officieel terug was en dat mijne overplaat-
 „sing tot dien datum bleef ingetrokken. Waar er nu sprake van is,
 „dát de luitenant C. ingaande 1 November a.s. nog een maand verlof
 „heeft aangevraagd, gaf de Regiments-commandant mij te kennen,
 „dat ik dien tijd ook nog maar moest blijven. Ik vroeg den Regi-
 „ments-commandant, of het niet mogelijk zou zijn, dat de luitenant-
 „adjutant eenige weken bij . . . R. H. werd gedetacheerd, daar ik
 „zelf als luitenant-adjutant toch gedurende de afwezigheid van den
 „Ritmeester D. zes weken bij . . . R. H. was gedetacheerd geweest.
 „De Regiments-commandant zeide, dat dat onmogelijk was.

„Gedurende de dagen, die ik afwezig was te Z. voor het examen
 „voor opperwachtmeester-instructeur hield de Regiments-comman-
 „dant eene zeer nauwgezette inspectie over alles de bewapening be-
 „treffende. Oogenblikkelijk bij mijn terugkomst werd ik op het Re-
 „giments-bureau ontboden en deed de Regiments-commandant mij
 „allerlei vragen de bewapening betreffende, zonder mij mee te dee-
 „len, dat door ZHEGstrenghe eene inspectie was gehouden. Ten
 „slotte zeide de Regiments-commandant een rapport te hebben ont-
 „vangen, waaruit bleek, dat ik steeds bij de 3-maandelijksche inspec-
 „tiën ontbroken had. Ik zeide, dat ik er steeds bij tegenwoordig was
 „geweest en vroeg de bron van het rapport te mogen vernemen. Hier-
 „op antwoordde de Regiments-commandant na eenige aarzeling:
 „„van den Meester-Zwaardveger, maar het doet mij genoegen, dat
 „„je verklaart nooit gemankeerd te hebben; ik zal dat verder onder-
 „„zoeken”. Heden vroeg ik den Regiments-commandant naar den
 „uitslag van dat onderzoek, waarop de Regiments-commandant mij
 „antwoordde: „Ik heb nooit van een rapport gesproken, maar gezegd,
 „„dat ik het terloops gehoord had. Ook over een onderzoek heb ik
 „„niet gesproken”. Ik wil dit onder eede bevestigen. Ik gevoel mij
 „bezwaard, dat de Regiments-commandant op aanwijzingen van een
 „O. O. mij aanmerkingen maakt, die niet juist zijn en na mijne offi-
 „cieele wederlegging daarvan toch nog een onderzoek noodig oor-
 „deelt. Bovendien, dat de Regiments-commandant mij nu verklaart,
 „dat de woorden rapport en onderzoek niet gebezigd zijn. Of dit on-
 „derzoek al dan niet gehouden is, moet ik uit de uitlatingen van den
 „Regiments-commandant opmaken, dat dit niet het geval is geweest.

„Daarna is door den Majoor der Artillerie E. eene inspectie ge-
 „houden over de bewapening te IJ. Na afloop van die inspectie ging
 „ik naar den Majoor toe om te vragen hoe de Majoor den toestand
 „gevonden had. De Majoor zeide mij zeer tevreden geweest te zijn.
 „Ik heb van den Regiments-commandant dienaangaande nooit iets
 „gehoord. Wel moest ik evenwel heden onderstaande nota voor ge-
 „zien teekenen, betreffende loopborstels, die ik niet in het reparatie-
 „boek vermeld had.

„Heden gelastte de Regiments-commandant mij de volgende nota
 „voor gezien te teekenen.

„Ik betuig U mijne ontevredenheid:

„1o. over het resultaat (gebleken bij het gehouden examen) der „opleiding van wachtmeester tot wachtmeester-instructeur;

„2o. over het feit, dat door U het reparatieboek van wapenen, na „reeds éénmaal foutief ingevuld en geheel overgemaakt te zijn, aan „mij ter ondertekening werd aangeboden, terwijl U behoorde te „weten, dat dit boek nog niet in orde was.

„Ik verzoek U deze nota voor gezien te teekenen.

„De.....

„(w.g.) B.

„Wat betreft het resultaat van het bovenbedoeld examen, is dit „zeer slecht te noemen. Volgens zijne bescheiden meening evenwel „was het gehalte aspiranten van dien aard, dat daaraan voor een „groot gedeelte het slechte resultaat moet worden geweten, terwijl „bij een schriftelijk examen, waarbij over ieder vak slechts één vraag „wordt gesteld (taktiek 2) het geluk toch ook een rol speelt. Ik heb „de wachtmeesters volgens mijn beste weten opgeleid.

„Dat de Regiments-Commandant, ondanks het feit, dat ZHE. „Gestrenge steeds tegen mij zeide, mij altijd geholpen te hebben, „steeds tegen mij is geweest, moge blijken uit het volgende:

„Bij mijne overplaatsing naar IJ. gedurende mijne detachering „aan de Rijsschool, zeide de Regiments-Commandant ter wille van „het Regiment niet anders te kunnen handelen. Gedurende de Regi- „ments-oefeningen zeide de Regiments-Commandant op een morgen „tegen mij te U., dat ZHE. Gestrenge mij had overgeplaatst naar „IJ., omdat hij iemand die tegen zijn wil naar de Rijsschool ging, in „een hoekje plaatste, dat toevallig leeg was.

„Uit het bovenstaande moge U blijken, dat de toestand voor mij „op het oogenblik onhoudbaar wordt. Steeds heeft de Regiments- „commandant, ook in de geheele kwestie met den Ritmeester F., „vijandig tegenover mij gestaan. Behoorlijke vervulling van mijn „dienst wordt mij op het oogenblik onmogelijk bemaakt. Ik heb al „mijn energie noodig om mijn dienst bij . . . R. H. te IJ. te blijven „vervullen, daar het geheel zeer deprimeerend op mijn zenuwen „werkt”.

Overwegende dat blijkens het slot van dit geschrift klager met het door hem daarin medegedeeld heeft willen aantonen, dat de Regiments-commandant steeds vijandig tegenover hem heeft gestaan en hem de behoorlijke vervulling van zijn dienst onmogelijk maakte, zoodat hij al zijn energie noodig had om zijn dienst bij . . . Regiment Huzaren te IJ. te blijven vervullen, daar „het geheel” — dat is dus deze vijandigheid en tegenwerking — zeer deprimeerend op zijne zenuwen werkte; dat straffer met het oog hierop dit geschrift dan ook te recht als een bezwaarschrift tegen den Regiments-commandant heeft aangemerkt;

Overwegende dat klager in zijn bezwaarschrift een viertal punten naar voren brengt;

Overwegende met betrekking tot het eerste dier punten: dat,

blijkens de verklaringen van straffer en van den Regiments-commandant, getuige B., de schorsing van de overplaatsing van klager naar X. niet eigenmachtig door laatstgenoemde is geschied, maar ingevolge de mondelinge beslissing van straffer, nadat de Regiments-commandant hem, straffer, te IJ. het schrijven van den Chef van den Generalen Staf had getoond, waarin werd medegedeeld, dat de eerste-luitenant C., die in plaats van klager naar IJ. zoude worden overgeplaatst en wiens plaats klager te X. zoude innemen, eerst op 27 October van zijne detachering zoude terugkeeren; dat nu wel in de regiments-order die opschorting is bekend gemaakt zonder vermelding, dat zij was gelast door den Divisie-commandant, doch dat klager, indien hij vermoedde, zooals hij heeft opgegeven in zijne memorie van verdediging, dat het hier eene eigenmachtige handeling van den Regiments-commandant betrof, een zoodanig vermoeden omtrent eene dan op zijn minst zeer incorrecte handelwijze van dien commandant niet zoo maar ter kennis van den Divisie-commandant had behooren te brengen, maar er zich eerst van had moeten vergewissen — door aan den Regiments-commandant inlichtingen te vragen — of dit vermoeden juist was; dat het aan klager trouwens bekend was, dat de Divisie-commandant den dag vóórdat de opschorsing bij regiments-order werd bekend gemaakt, te IJ. was geweest; dat alleen reeds deze laatste omstandigheid hem had moeten doen inzien, dat zijn vermoeden omtrent eigenmachtig ingrijpen van den Regiments-commandant in het door den Divisie-commandant bepaalde wel onjuist zoude zijn; dat dus, wat dit eerste punt betreft, het indienen van het bezwaarschrift niet verantwoord is, immers het ingediende bezwaar na gehouden onderzoek ongegrond is gebleken:

Overwegende met betrekking tot het tweede punt: dat klagers bezwaar hierop neerkomt, dat de Regiments-commandant op aanwijzingen van een onderofficier hem aanmerkingen heeft gemaakt, die niet juist zijn, en na zijne officieele wederlegging daarvan toch nog een onderzoek heeft noodig geoordeeld;

Overwegende dat de Regiments-commandant, getuige B., heeft verklaard, dat hij gedurende de dagen, dat klager afwezig was te Z. voor het examen van opperwachtmeester-instructeur, geene inspectie, laat staan dan eene zeer nauwgezette inspectie, heeft gehouden over alles de bewapening betreffende; dat hij wel in die dagen op de wapenkamer is gaan zien, of de zwaardveger bezig was aan eene hem door getuige opgedragen taak — het aanleggen van een loopregister; dat hij, bij een gesprek met den zwaardveger over het invullen van het daar aanwezige reparatieboek, tot dien onderofficier zeide, dat de officier van wapening tijdens de inspectie toch wel een en ander, dat in dat boek bleek niet te zijn opgenomen, zou hebben laten noteeren, waarop de zwaardveger antwoordde: „In X. komt de „luitenant G., als officier van wapening altijd bij de inspectie, doch „hier in IJ. komt er nooit een officier bij”; dat hij toen het gesprek heeft afgebroken; dat hij aan klager, na diens terugkomst uit Z., o.a. heeft gevraagd, of hij steeds bij de wapen-inspectie was tegen-

woordig geweest, waarop klager antwoordde in bevestigenden zin; dat hij vervolgens tot klager zeide, vernomen te hebben, dat zulks niet het geval was geweest, waarop klager ten antwoord gaf, dat hij slechts één keer, tijdens het verlof van den ritmeester-adjutant, bij de inspectie had gemankeerd; dat hij, getuige, daarop tot klager zeide: „dan geloof ik je natuurlijk”; dat klager nog vroeg, de bron te mogen weten, waaruit hij, getuige zoude hebben vernomen, dat klager niet bij de inspecties zoude zijn geweest, en dat hij, getuige, ten antwoord heeft gegeven, dat de zwaardveger hem dit terloops in een gesprek had medegedeeld; dat hij niet aan klager heeft gezegd, dat hij de zaak verder zou onderzoeken en hij zoodanig onderzoek ook niet heeft ingesteld; dat, toen klager hem eenige dagen later kwam vragen naar den uitslag van dat onderzoek, hij klager uitdrukkelijk heeft gezegd, dat hij van geen onderzoek gesproken had en dat dit onderzoek niet had plaats gehad;

Overwegende dat het Hof geen enkele reden heeft om te twijfelen aan de juistheid van deze, door den getuige afgelegde en ter terechtzitting van het Hof onder eede bevestigde verklaring; dat deze verklaring nog te meer aannemelijk wordt, nu klager ter terechtzitting van het Hof heeft toegegeven, dat de Regiments-commandant destijds tegen hem heeft gezegd: „dan geloof ik je natuurlijk”; dat toch iemand, die aldus zich uitlaat, daarmede moet worden geacht tevens te kennen te geven, dat het daarmede is afgeloopen om er voor twijfel, die een nader onderzoek zoude wettigen, geen plaats meer is;

Overwegende dat bij deze toedracht van zaken er geene aanleiding was voor klager om zich over de behandeling door zijnen Regiments-commandant bezwaard te gevoelen en dat, waar klager dit toch heeft gedaan en in zijn bezwaarschrift eene voorstelling heeft gegeven, die na onderzoek is gebleken niet juist te zijn, hij ook op dit punt een ongegrond bezwaar tegen zijnen Regiments-comandant heeft ingebracht;

Overwegende met betrekking tot het derde punt: dat klager heeft toegegeven, dat het onder 2o. vermelde in de nota, die hij voor gezien had te teekenen, juist was; dat er dan evenwel voor het opnemen van dit gedeelte dier nota in zijn bezwaarschrift, waardoor enkel de indruk kon worden gevestigd, dat hij ook daardoor zich bezwaard gevoelde, geen plaats was; dat volgens klagers eigen verklaring in zijn bezwaarschrift het resultaat (gebleken bij het gehouden examen) der opleiding van wachtmeester tot wachtmeester-instructeur zeer slecht was; dat nu wel klager dit wil hebben geweten aan het gehalte der aspiranten en aan het geluk, dat bij zoodanig schriftelijk examen ook een rol zoude spelen, en hij volhoudt, dat hij de wachtmeesters volgens zijn beste weten heeft opgeleid, maar dat, waar klager aan den Regiments-commandant verantwoordelijk is voor de resultaten van het hem opgedragen onderricht, er voor hem geene aanleiding was om zich bezwaard te gevoelen over eene ontevredenheidsbetuiging van den Regiments-commandant met betrekking tot die, volgens

zijn eigen erkentenis, zeer slechte resultaten en dit nog te minder, waar hij, blijkens de verklaring van getuige B., herhaaldelijk tegenover dezen had te kennen gegeven, dat het bij de opleiding alles goed ging en de wachtmeesters alles wisten;

Overwegende dat dus ook op dit punt er voor een beklag over zijn Regiments-commandant niet de minste aanleiding was en zijn bezwaar na gehouden onderzoek ongegrond is gebleken;

Overwegende met betrekking tot het vierde en laatste punt; dat klagers grief voornamelijk deze is, dat de Regiments-commandant op een morgen gedurende de Regiments-oefeningen te U. tegen hem heeft gezegd, dat hij klager had overgeplaatst naar IJ., omdat hij iemand, die tegen zijn wil naar de Rijsschool ging, in een hoekje plaatste, dat toevallig leeg was, waaruit dan zou blijken, dat de Regiments-commandant, ondanks diens bewering hem altijd geholpen te hebben, steeds tegen hem is geweest;

Overwegende dat de getuige B. ter terechtzitting van het Hof heeft verklaard: „Ik heb gezegd tot klager, dat iemand, die van de Rijsschool terugkwam, werd geplaatst op de plaats, die bij het Regiment open was. Klager was op zijn verzoek en tegen mijn advies bij de Rijsschool geplaatst. Ik kon hem bij het Regiment niet missen. Toen klager van de Rijsschool terugkwam, heb ik hem terstond adjudant gemaakt en hem toegestaan in X. te verblijven. Ik heb er niet aan gedacht om klager tegen te werken en stond geenszins vijandig tegenover hem.”;

Overwegende dat straffer heeft verklaard: „Dat de Regiments-commandant niet steeds tegen klager is geweest, is mij gebleken uit het feit, dat de Regiments-commandant in September, vóórdat ik klager nog kende, mij mededeelde, dat hij zou trachten de indeeling der officieren tegen December zoodanig te maken, dat klager dan volgens zijn wensch naar X. zou kunnen worden overgeplaatst (die zou althans aan mij worden voorgesteld), maar dat hij daarvan klager nog geene mededeeling wilde doen om zich niet te binden. Wat de quaestie met den ritmeester-adjudant betreft, deze was afgedaan en de afdoening daarvan droeg mijne instemming weg; ook in deze quaestie heeft de Regiments-commandant niet tegenover klager gestaan.”;

Overwegende dat uit deze verklaringen de ongegrondheid ook van deze grief van klager is gebleken;

Overwegende dat klager, — door een bezwaarschrift tegen zijnen Regiments-commandant in te dienen, waarin een aantal grieven worden naar voren gebracht, welke na gehouden onderzoek alle ongegrond zijn gebleken en in geen enkel opzicht de conclusie wettigen, welke klager aan het slot van zijn bezwaarschrift trekt met betrekking tot de gezindheid en de houding van den Regiments-commandant tegenover hem, — zich aan eene overtreding tegen de krijgstucht heeft schuldig gemaakt; dat klager deswege te recht is gestraft, de strafreden het gepleegde feit juist weergeeft en de opgelegde straf niet te zwaar is;

Krachtens artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17-20 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht ongegrond;

Handhaaft straf en strafreden, waarover beklag;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan straffer en een aan den Advocaat-Fiscaal.

**Krijgsraad in het 2e Militaire Arrondissement,
standplaats Arnhem.**

Beschikking van 22 October 1920.

President: Mr. Th. Evekink.

Leden: P. ten Bruggen Cate, W. P. Tielenius Kruythoff, Mr. Dr. J. S. Barbas en W. A. Boswijk.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 10 December 1920.

Wanneer een krijgstuhtelijk gestrafte heeft verzocht zijn zaak door den militairen rechter te doen onderzoeken, moet het onderzoek plaats hebben, indien de boven den strafoplegaer geplaatste hogere autoriteit, eerst nadat het verzoek was ingediend, gebruik heeft gemaakt van de bij de Reglementen op den Inwendigen dienst toegekende bevoegdheid om de opgelegde straf te royceren.

De krijgsraad had klager in zijn verzoek niet-ontvankelijk verklaard.

De Krijgsraad in het IIe Militair Arrondissement te Arnhem.

Gezien een aan den Krijgsraad door W. P. van D., miliciensergeant bij de 5e Compagnie Politietroepen op 9 Augustus 1920 gericht verzoek tot onderzoek zijner zaak waarin hij op 3 Augustus 1920 door zijn compagnies-commandant, kapitein B., is gestraft met acht dagen kamerarrest, met de strafreden: „zich als commandant van een afdeeling niet naar behooren gedragen, volgens de aanwijzingen gegeven door een verkeersagent bij een gemeentevereer, en dien agent tergend toegesproken”;

Gezien een schrijven van den Commandant der Politietroepen aan den Commandant der 5e Compagnie Politietroepen d.d. 16 September 1920;

Gelet op het advies van den Heer Auditeur-Militair, strekkende tot niet-ontvankelijk-verklaring der klacht;

Overwegende, dat artikel 189 van het Reglement op den Inwendigen Dienst inhoudt, dat de korps-commandant bevoegd is de straffen, welke door zijn onderhoorige officieren zijn opgelegd, in te trekken;

Overwegende, dat voormeld schrijven van den Commandant der Politietroepen inhoudt, dat deze Commandant de straf, waarover beklag, heeft geroyeerd.

Overwegende dat die straf derhalve blijkt te zijn geroyeerd en dus moet worden geacht „niet te zijn opgelegd”, waaruit volgt, dat de Krijgsraad niet in een onderzoek kan treden, omtrent een ingediende klacht betreffende die straf en klager niet-ontvankelijk behoort te worden verklaard in zijn daartoe strekkend verzoek;

Gezien art. 17 Rechtspleging bij de Landmacht, art. 189 van het Reglement op den Inwendigen Dienst;

Beschikkende op de klacht;

Verklaart klager niet-ontvankelijk in zijn verzoek.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen hebbende op heden 10 December 1920 een door den Krijgsraad in het tweede Militair Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 22 October 1920 genomen en aan het Hof ter approbatie ingezonden beschikking, met de processtukken, in de klachtzaak van W. P. van D., milicien-sergeant bij de 5e Compagnie Politietroepen;

Overwegende dat het betoog in bovenbedoelde beschikking, dat, waar de opgelegde straf blijkt te zijn geroyeerd, die straf moet worden geacht niet te zijn opgelegd, waaruit volgt, dat de Krijgsraad niet in een onderzoek kan treden omtrent een ingediende klacht betreffende die straf en klager niet-ontvankelijk moet worden verklaard in zijn daartoe strekkend verzoek, — is onjuist;

Overwegende dat toch, nadat de straf door de daartoe bevoegde militaire autoriteit was opgelegd en de krijgstuchtelijk gestrafte overeenkomstig de hem bij artikel 17 der Rechtspleging bij de Landmacht verleende bevoegdheid had verzocht, dat de zaak door een krijgsraad zoude worden onderzocht, van royeering van de straf anders dan door den militairen rechter, die ingevolge artikel 19 der Rechtspleging bij de Landmacht alsdan de zaak heeft te onderzoeken, geen sprake meer had mogen zijn; dat hoogere militaire autoriteiten dan de strafoplegger, die ingevolge de bepalingen van de reglementen op den inwendigen dienst bij de verschillende wapens in het algemeen bevoegd zijn straffen door hunne onderhoorige officieren opgelegd, in te trekken, aan *administratieve* bepalingen niet het recht kunnen ontleenen om, door het alsmog

intrekken of royeeren van eene opgelegde straf, een door den gestrafte *ingevolge de wet* bereids verzocht onderzoek van de zaak door den militairen rechter onmogelijk te maken;

Overwegende dat dus de verklaring van den Luitenant-Kolonel, Commandant der Politietroepen, van 16 September 1920 aan den Commandant der 5e Compagnie Politietroepen, dat de disciplinaire straf, waarover het hier loopt, door hem wordt geroyeerd, moet worden beschouwd als die royeering niet rechsgeeldig te hebben kunnen bewerken, zoodat, ondanks die verklaring, de straf is blijven voortbestaan;

Overwegende dat daarom de Krijgsraad ten onrechte den klager niet-ontvankelijk heeft verklaard in zijn verzoek, zijnde de Krijgsraad ingevolge de Wet gehouden, de zaak te onderzoeken;

Onthoudt approbatie

aan de beschikking van den Krijgsraad en zendt aan dit College de zaak terug om die te onderzoeken.

Eene soortgelijke beslissing gaf het Hoog Militair Gerechtshof in zijne beschikking van 14 December 1917 (deel XIII blz. 487 v). Het Hof achtte toen ook den strafoplegger niet meer bevoegd en als partij in de zaak niet meer geroepen, de strafschuldigheid van een reclamant opnieuw te onderzoeken en verandering te brengen in de eenmaal door hem vastgestelde strafreden en opgelegde straf. Wij opponeerden toen en zouden dat ook nu nog doen tegen het noemen van den strafoplegger als partij in de zaak. Doch wij vestigden er toen de aandacht op dat de beslissing waarom het hier gaat in overeenstemming is met het beginsel van art. 62 der Prov. Instr. (t. a. p. blz. 492). De administratieve variant die hier aanwezig is, maakt geen verschil ten aanzien van de hoofdzaak.

Red. M. R. T.

KRIJGSRAAD IN HET 3e MILITAIRE ARRONDISSEMENT, standplaats 's-Hertogenbosch.

Vonnis van den 11en Februari 1921.

Geapprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof
den 22en Februari 1921.

President: Mr. R. W. C. de Menton Bake, plv.

Leden: H. W. G. Holland, K. J. Adams, C. van der Woude en H.
L. G. Lambert.

Auditeur-Militair: Mr. J. S. L. Aghina.

Vrijspraak van diefstal.

Het rapport van den deskundige concludeert, dat beklaagde niet lijdende is aan ziekelijke storing of gebrekkige ontwikkeling van, zijne geestvermogens en acht hem toerekenbaar.

Beklaagde is pas na de tegen hem ingebrachte beschuldiging in een heftige gemoedsbeweging geraakt en heeft zich in zijn angst trachten te redden door allerlei onhandige leugens, die slechts de tegen hem gerezen verdenking versterkten.

In de zaak van den Auditeur-Militair in het IIIe Militaire Arrondissementen, standplaats 's-Hertogenbosch r. o. eischer,

op en jegens

H. oud 20 jaren, geboren te St. Pieter, miliciensoldaat van de 4e Compie IIe Bataljon, 13e Regiment Infanterie te Maastricht, beklaaide en gerequireerde in persoon.

De Krijgsraad in het 3e Militaire Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch;

Gezien de processale stukken, door den Eischer r. o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

Overwegende, dat de beklaaide heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedangheid dient, en hem de krijgsartikelen zijn voorgelezen;

Overwegende dat blijkens overgelegd extract-stamboek de beklaaide op 20 Januari 1920 is ingedeeld bij het 13e Regiment Infanterie en blijkens acte op 20 Januari 1920 in het garnizoen te Maastricht opgemaakt door den kapitein H. C. Buwalda en den sergeant-majoor-instructeur B. W. van Harderwijk, met den beklaaide onderteekend, de krijgsartikelen voor het Krijgsvolk te lande vastgesteld, op laatstgenoemden dag aan den beklaaide zijn voorgelezen en hem daardoor is bekend gemaakt dat hij staat onder militaire tucht, weshalve op hem het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande van toepassing is, welke beide stukken aan beklaaide zijn voorgehouden;

Overwegende dat den beklaaide aan den voet van het hem op 20 Augustus 1920 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is te laste gelegd:

dat hij in den nacht van 26 op 27 Mei 1920 te Sittard op de kamer, althans in het kwartier, waarin hij toen met den miliciensoldaat R. was ingekwartierd, heeft weggenomen met het oogmerk van wederrechtelijk toeëigening een bankbiljet van tien gulden, toebehoorende aan genoemden kameraad;

Overwegende dat het ter terechtzitting gehouden onderzoek niet het wettig en overtuigend bewijs heeft opgeleverd, dat beklaaide zich aan het hem te last gelegde feit heeft schuldig gemaakt, zoodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen 193 en 197 van het Wetboek op de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in Naam der Koningin!
 Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklaagde
 is te last gelegd;
 Spreakt hem vrij.

DESKUNDIG RAPPORT.

Op mondeling requisitoir van den heer Officier-Commissaris uit den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch is aan den ondergeteekende Dr. J. Casparie, zenuwarts te 's-Hertogenbosch opgedragen een onderzoek in te stellen naar de geestvermogens van den milicien-soldaat H., geboren 11 Januari 1900 te St. Pieter (Maastricht), wonende aldaar, dienende bij 4-II-13e R. I., zonder beroep, beklaagd van diefstal, ten einde den Krijgsraad voor te lichten aangaande de vraag of hem het hem te laste gelegde strafbare feit wegens ziekelijke storing of gebrekkige ontwikkeling der verstandelijke vermogens al of niet kan worden toegerekend.

Na in handen van den heer Officier-Commissaris voornoemd den eede te hebben afgelegd, heeft de ondergeteekende den beklaagde H. meermalen nauwkeurig onderzocht, inlichtingen omtrent hem ingewonnen en inzage genomen van het dossier.

Hij heeft de eer het navolgende te rapporteeren:

H. wordt beklaagd ter zake dat hij in den nacht van 26 op 27 Mei 1920 te Sittard op de kamer, althans in het kwartier waarin hij toen met den milicien-soldaat R. was ingekwartierd heeft weggenomen, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening een bankbiljet van tien gulden toebehoorende aan genoemden kameraad.

Uit het dossier moet in 't belang van de beoordeeling van den persoon van H. het volgende naar voren gebracht worden.

Beklaagde was tijdens een tweedaagschen militairen marsch te Sittard ingekwartierd bij den onderwijzer L. te zamen met milicien R. Beklaagde maakte een gunstigen, R. een niet gunstigen indruk op den kwartiergever; beklaagde was om 8 uur, R. onder den invloed van alcohol, om 10 uur thuis.

's Ochtends wilde R. het hem verstrekte brood en de koffie betalen en zei dat hij *f* 10.— miste.

Beklaagde ging naar boven die te zoeken, maar vond ze niet.

R. maakte er rapport van aan den sectie-commandant, den sergeant S.

In 't rapport van genoemden sectie-commandant staat echter in de 2e alinea, dat R. bij den terugmarsch rustende te Beek, naar hem toe kwam, zeggende dat hij zijn geld had teruggevonden in den zak van zijn veldjas.

Beklaagde schijnt door de beschuldiging ten zeerste beangst te zijn geworden voor straf en vooral voor de gevangenisstraf en trachtte zich met allerlei listen van de verdenking los te maken. Die listen

waren zóó dat daaruit 1o. bleek 's mans onhandigheid en onbeheerschetheid onder den invloed van angst en 2o. zijn niet-misdadig karakter.

Het geval heeft den man zoodanig van zijn stuk gebracht, dat hij als reactie daarop een heftig toeval heeft gekregen en eerst in een hotel te Beek door een geneeskundige werd onderzocht en op diens advies per spoor werd vervoerd naar het militair hospitaal te Maastricht. Die toestand van bewusteloosheid trad in tijdens een rust plm. 12 uur op den 27en Mei 1920. Te 10 uur 's avonds (27 Mei) is het bewustzijn teruggekeerd (inlichtingen Chef Mil. Geneesk. Dienst te Maastricht) en hij werd op 29 Mei daarop hersteld ontslagen.

Op dienzelfden dag kwam beklaagde weer bij zijn kwartiergever te Sittard om te vragen in die aangelegenheid te willen helpen.

De Heer L. deed dat door *f* 10.— uit zijn eigen zak te zenden aan R. met een briefje, dat hij het geld in zijn huis teruggevonden had.

Hij zond dat evenwel pas op 1 Juni met een briefje, waarin hij zich verontschuldigde zoolang daarmee gewacht te hebben. De onwaarheid van die handeling werd door de politie achterhaald. Voorts had beklaagde getracht tijdens den terugmarsch te voldoen aan de opdracht van den kapitein D. om vóór ze weer in Maastricht waren te zorgen, dat R. de *f* 10.— terug had. Hij had R. eerst gevraagd of het goed was dat hij hem *f* 10.— gaf, dat vond R. eigenlijk niet goed.

Toen heeft beklaagde twee andere kameraden in den arm genomen. Hij gaf *f* 10.— aan den mil. S., die ze aan R. ter hand stelde met den raad aan den kapitein te zeggen, dat hij het geld teruggevonden had.

De milicien S. gaf R. een notitieboekje en zei: „zeg maar dat je het briefje hier tusschen in je binnenzak hebt gevonden.”

Dat heeft R. gedaan (zie bovengenoemd rapport van den sectiecommandant). De kapitein D. geloofde hem niet, en toen deelde R. de ware toedracht van de zaak mede.

Ten einde nu toch nog de verdenking van diefstal van *f* 10.— van zich af te wentelen, heeft beklaagde gezegd, dat hij dat geld vóór hij het aan den milicien S. gaf had geleend van een sergeant van den troep, wiens naam hij niet zou kennen.

Alle sergeants zijn daarom gehoord en verklaarden geen geld aan beklaagde te hebben geleend.

In een schrijven van 5 Sept. komt beklaagde dan ook op die lewering terug en zegt hij, dat hij, hoewel hij R. een gulden ter leen had gevraagd, zelf *f* 16.— bezat, en dus gelogen heeft, toen hij verklaarde *f* 10.— van een sergeant te hebben geleend. Hij is overdreven in zijn manier van het betoogen zijner onschuld aan diefstal.

Nog meer blijkt die kinderachtige domme overdrijving uit zijn schrijven aan den Regiments-commandant v. S. d.d. 19 Juni 1920 waarbij hij in zijn exaltatie telkens weer in herhalingen valt.

Hij geeft een warnet van leugens en onwaarschijnlijkheden, die ten slotte slechts samenwerken om de verdenking op diefstal te versterken.

Uit alles spreekt echter een groote domheid en kortzichtigheid bij beklaagde, en als mocht blijken dat hij den diefstal niet gepleegd heeft en dat b.v. R. het bankbiljet heeft verloren op den weg tusschen het café en zijn kwartier, dan moet de onhandige wijze van liegen worden beschouwd als een uiterst domme poging om de verdenking op diefstal van zich af te wentelen, ten einde aan straf te ontkomen, waar een van 't begin af aan volhouden van onschuldig te zijn aan hem veel grooter waarborg zou hebben gegeven, en in dit geval door een geraffineerden dief stellig zou zijn toegepast, daar de kapitein de fout beging hem niet direct te doen fouilleeren.

Historia vitae:

De beklaagde zegt genaamd te zijn H. en geboren te zijn op den 11en Januari 1900 te Sint-Pieter (thans gemeente Maastricht) en aldaar vóór zijn in dienst treden te hebben gewoond. Thans is hij sedert 20 Januari 1920 milicien-soldaat bij 4-II-13e R. I. Hij heeft nog geen beroep.

Zijn vader M. H. is 52 of 53 jaren oud en goed gezond. Zijn moeder ongeveer van dienzelfden leeftijd, is eveneens gezond; de moeder is zenuwachtig (schrikachtig). Hij heeft 3 broers en 5 zusters, allen gezond.

Er komt geen zenuwziekte, drankzucht of krankzinnigheid in de familie voor. Een broer is door een ongeval om het leven gekomen op 18-jarigen leeftijd. Behalve kort na het gebeurde op 27 Mei heeft hij nog één toeval gehad en wel voor 2 jaren. Hij ging van zijn 6—12 jaar school te St. Pieter (openbare school); hij was niet lastig voor de onderwijzers, is nooit weggestuurd of uit de school weggebleven en heeft weinig straf gehad.

Na de lagere school te hebben doorloopen heeft hij zelfstandig nog bijgeleerd (rekenkunde, Ned. taal, aardrijkskunde) tot zijn 15e jaar, en hielp tevens zijn vader bij den landbouw. Hij paste goed op. Toen hij ophield met leeren bleef hij steeds bij zijn vader werkzaam in het landbouwbedrijf, maar heeft daar nu geen lust meer in en wil na den dienst kantoorbediende worden.

Hij vindt dat het te hard werken is als landbouwer en daar kan hij niet goed tegen, hij is te gauw moe.

Overigens is hij toch nooit ziek geweest. Hij heeft nooit enig misdrijf gepleegd, neiging tot diefstal heeft hij nooit gehad, zegt hij. Hij ontkent ook nu hardnekkig, dat hij f 10.— van R. gestolen heeft, en hij weet er ook verder niets van af. Alleen uit angst voor straf heeft hij zoo gehandeld. De kapitein had gezegd dat hij hem zou straffen als hij die f 10.— niet terug gaf. Hij werd bang en gaf ze dus maar. Hij heeft gelogen om zich er uit te redden zegt hij.

Psychisch onderzoek:

Beklaagde maakt een vrij intelligenten indruk, hij doet zich zeer beschaafd, bedaard en kalm voor en niet ongunstig.

Zijn schoolkennis is voor iemand uit zijn milieu zeer goed. Hij rekent vlot uit het hoofd, is van aardrijkskunde van Nederland goed op de hoogte, noemt bijv. alle stations op aan de lijn Maastricht—'s-Bosch. Hij weet van den grooten oorlog meer dan de meesten van zijn stand, en toont daarbij een goed begrip en combinatievermogen te bezitten. Een eenvoudig verhaal vertelde hij goed met eigen woorden na en begrijpt er ook de diepere beteekenis van. Waandenkbeelden ontbreken bij hem geheel.

Bij lichamenlijk onderzoek worden bij hem geene afwijkingen gevonden in de borst- en huiorganen. Ook neurologisch wordt niets afwijkends geconstateerd, terwijl ook geene z.g. hysterische teekenen gevonden worden.

Inlichtingen:

Beklaagdes vader zegt, dat de jongen van zijn prilste jeugd af een hem dierbaar kind is geweest, hij is braaf en zeer godsdienstig. In de school leerde hij goed en hij was de lieveling van den pastoor.

Daarna is hij nog altijd even goed en betrouwbaar geweest, altijd was hij rechtvaardig en drinken doet hij nooit, alleen is hij een beetje schrikachtig.

Beklaagde heeft kort geleden alles aan zijn vader verteld, zegt hij, wat toen is voorgevallen onder tranen, omdat hij hem bestrafte. De vader heeft meelij met hem, en meent dat hij ontzettend moet hebben geleden.

Hij is overtuigd, dat de jongen geen schuld heeft, daar kent hij hem te goed voor. Hij heeft van alles gedaan om er uit te komen, maar de arme jongen heeft zich nog dieper daardoor in de verdenking gestort. Nadat hij van den dienst is gekomen is hij zoo droefgeestig; iederen dag gaat zijne gezondheid iets achteruit. Zijn vader noemt hem zachtmoedig. Hij is verloofd met een braaf meisje en daar denkt hij altijd aan, zegt hij. Hij zegt, dat hij nog liever sterft dan die schande te hebben. (Daarop roept de vader ondergeteekendes hulp in!) Ten slotte betoogt hij, dat er in zijn gezin nooit ziekte is voorgekomen (de brief wordt door mij hierbij overlegd).

De Compagnies-commandant W. M. B. schrijft, dat beklagde volgens verklaring van den sergeant-majoor-instructeur v. H., die belast is met de opleiding, van zeer zenuwachtigen aard was, hij stond meermalen suf te kijken (voor zich uit te staren) en zou soms niet geheel normaal zijn (de oogen stonden geheel verkeerd?) van onbetrouwbaarheid of meerdere toevallen is nimmer iets gebleken, meer bijzonderheden kunnen niet worden opgegeven.

De ziektegeschiedenis betreffende beklagde in het militair hospitaal te Maastricht vermeldt eigenlijk niets van beteekenis. De diagnose is: bewusteloosheid, nervositas. Bevinding: geen afwijkingen, temperatuur normaal, geen krampen gehad. Na twee dagen hersteld ontslagen.

Hij is bewusteloos geweest op 27 Mei 1920 van 12 uur 's middags tot 10 uur 's avonds.

De ziektegeschiedenis was geteekend: de officier van gezondheid 1e klasse v. d. N.

Nadere beschouwingen:

Uit bovenstaande gegevens kan worden opgemaakt, dat beklaagde H. niet erfelijk belast is voor krankzinnigheid of zenuwziekte. Hij is een goede wat nerveuse natuur van huis uit, opgevoed in de vreeze des Heeren, niet erg slagvaardig en dapper van aard, wat bang en schrikachtig. Een persoon, die zich altijd rustig en veilig vond in zijn braafheid, en weinig of geen emoties heeft gehad in zijn leven, omdat hij altijd werd beschermd door zijn ouders, onder wier hoede hij nooit weg was; 't is iemand die daardoor ook niet beschikt over een grooten weerstand tegen belangrijke schokken, dewelke onvermijdelijk komen wanneer een man onder vreemden gebruikt wordt als productieve werkkraft.

Hij is gevoelig van aard, en eigenlijk niet bestand tegen het ruwe en zware landbouwbedrijf. Op nog jongen leeftijd is hij verloofd, en heeft daardoor ook alle contact met andere meisjes gemist tijdens hij in dienst was. Eenmaal, voor hij in dienst was, is hij bewusteloos gevallen.

Deze persoonlijkheid, wiens intellect zeer goed blijkt te zijn, die in rustige omstandigheden een goed oordeel en combinatievermogen heeft en logisch kan denken, wordt plotseling (al of niet terecht) beschuldigd van diefstal en ziet voor zich de bedreiging met onteerende straf. Dit gemoed, dat zich veilig, rustig en behaaglijk gevoelde door zijn kalme braafheid, waardoor hij ieders vertrouwen had, wordt dubbel geschokt door die gebeurtenis, en ziet zich plotseling met onteering bedreigd. Nu wordt hij plotseling onbeheerscht, nu komt zijn absoluut gemis aan levenservaring, zijn gebrek aan *savoir faire* naar voren. Hij weet niet dat een brutale ontkenning, stokstijf volgehouden hem juridisch sterker en veiliger doet staan (een methode, die in casu stellig zou zijn toegepast door een ervaren dief), en hij tracht zich te redden door onhandige leugens, die hoe langer hoe meer de verdenking op hem doen richten.

De door den kapitein D. toegepaste methode heeft m.i. de manier van doen in de hand gewerkt. De *f* 10.— moest teruggegeven zijn vóór hij in Maastricht terug was (daarin lag opgesloten: als dat maar gebeurt dan zal geen straf meer volgen. En nu is voortaan het angstig brein van den verdachte op het ontkomen aan straf gericht, hoe dat dan ook bereikt moge worden, als hij maar de verdenking op diefstal van zich af kan wenden.

Dat deze beklaagde na het gebeurde in heftige gemoedsbeweging heeft verkeerd is wel duidelijk geworden door het in aansluiting daaraan optreden van een toestand van bewusteloosheid, die gedurende 10 uren was blijven bestaan en waarvoor transport per trein naar het hospitaal te Maastricht noodig bleek.

De toestand van zenuwachtige overspanning en overmatig groote angst is evenwel pas ingetreden na den nacht van 26 op 27 Mei en bestond niet vóórdát R. rapport had gemaakt van het missen van

f 10.— en vóór het eerste onderzoek had plaats gehad door den kapitein D.

Neemt de krijgsraad derhalve aan, dat beklagde schuldig is aan diefstal gepleegd in den nacht van 26 op 27 Mei 1920, dan zal daarop alleen de hieronder gegeven conclusie betrekking mogen hebben.

Ten slotte moet nog betoogd worden, dat allerminst is gebleken, dat beklagde lijdende is aan pathologische leugenachtigheid.

Conclusie:

Beklaagde H. is niet lijdende aan ziekelijke storing of gebrekkige ontwikkeling der geestvermogens. Hij was dat ook niet tijdens het tijdperk waarin het hem te last gelegde strafbare feit gepleegd is.

De ondergeteekende heeft derhalve de eer Uw Krijgsraad in overweging te geven hem ev. *toerekenbaar* te verklaren voor de strafbare daad.

's-Hertogenbosch, 24 Januari 1921.

J. CASPARIE.

**Krijgsraad in het 2e Militaire Arrondissement,
standplaats Arnhem.**

Vonnis van 4 Maart 1921.

Geapprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof
den 25sten Maart 1921.

President: Mr. Th. Evekink.

Leden: P. ten Bruggen Cate, W. P. Tielenius Kruythoff, Mr. Dr.
en Dr. J. S. Barbas en W. A. Boswijk.

Auditeur-Militair: Mr. W. F. van Meurs.

De omstandigheid, dat iemand de hem wegens eerste desertie opgelegde straf als gevolg van het gratiebesluit van 4 November 1919 S 649 niet heeft ondergaan, belet niet, wanneer hij zich daarna opnieuw schuldig maakt aan desertie, hem schuldig te verklaren aan en te veroordeelen wegens tweede desertie.

Conclusie van eisch in de zaak van den Auditeur-Militair in het 2e Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, ambtshalve eischer, tegen M. B.

De Auditeur-Militair,

Gezien de stukken, enz.;

Overwegende, dat beklagde het hem te laste gelegde heeft bekend;

Overwegende dat deze bekentenis wordt bevestigd door het uittreksel-vonnis en de beëdigde verklaringen der getuigen, waaruit blijkt dat het aan beklaagde te last gelegde niet wettig en overtuigend is bewezen, met name de verzwarende omstandigheid van herhaling;

dat immers van de vorige straf van desertie hem gratie is verleend krachtens het K. B. van 4 November 1919 Stbl. no. 649; dat hij dus niet gezegd kan worden, dat hij bij het plegen der desertie, waarvoor hij thans terecht staat, reeds was gestraft wegens eerste desertie, zooals noodig zou zijn voor de toepasselijkheid van art. 137 C. W. (vgl. de bewoordingen van art. 138 „nadat hij reeds tweemaal in voege voorschreven is gestraft”); dat de begrippen „de straf geheel of ten deele hebben ondergaan” en „geheele kwijtschelding der straf” niet samenvallen volgens het Crimineel Wetboek, zooals in titel XXXI W. v. S., weshalve beklaagde zal behooren te worden vrijgesproken, met overlating van de bestraffing aan den Commandeerende-officier;

Gezien art. 172 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

heeft de eer te requireeren en te concludeeren, dat de krijgsraad het aan beklaagde te last gelegde niet wettig en overtuigend bezweze verklare, en hem hiervan vrijspreke met overlating van de bestraffing aan den Commandeerende-officier.

Arnhem, 4 Maart 1921.

De Auditeur-Militair voornoemd,
W. F. VAN MEURS.

De Auditeur-Militair in het 2e Militair Arrondissement te Arnhem, ambtshalve eischer

tegen

M. B., oud 24 jaar, geboren te Rotterdam 14 December 1896, kanonnier 2e kl. bij de 2e Batterij van het korps Rijdende Artillerie te Arnhem, niet gedetineerd, beklaagde;

De Krijgsraad in het 2e Militair Arrondissement te Arnhem,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad van den Garnizoens-Commandant te Arnhem d.d. 25 Januari 1921, waarvan afschrift is gelaten aan beklaagde;

Gezien het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad van den commandeerenden officier van het garnizoen der hoofdplaats van het 2e Militair Arrondissement, d.d. 29 Januari 1921 met de aan den voet daarvan gestelde telastlegging van den Auditeur-Militair, welk stuk, onder overgifte van een door den secretaris bij bovengenoemden Krijgsraad geteekend afschrift, aan beklaagde is betee-kend op 10 Februari 1921;

Gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gezien een uittreksel uit een vonnis van den krijgsraad in het IIe Militair Arrondissement d.d. 22 Januari 1921;

Gezien de door den Auditeur-Militair ingediende schriftuur van eisch strekkende tot vrijspraak;

Gehoord den beklaagde;

Na overeenkomstig artikel 193 van de Rechtspleging bij de Landmacht te hebben beraadslaagd;

Overwegende, dat beklaagde voor dezen Krijgsraad gehouden den 4den Maart 1921. heeft terecht gestaan ter zake: dat hij dienende bij de 2e batterij van het korps Rijdende Artillerie, in garnizoen te Arnhem, op 31 December 1920 zonder verlof zijn garnizoen en korps heeft verlaten, sindsdien voortdurend en onafgebroken zonder verlof daarvan afwezig is gebleven, tot hij op 14 Januari 1921 te Arnhem vrijwillig, zonder achterhaald te zijn, zich heeft aangemeld bij den commandant der wacht aan de Willemskazerne, na krachtens vonnis van den Krijgsraad in het 2e Militair Arrondissement van 9 Juli 1920 met militaire detentie te zijn gestraft wegens eerste desertie;

Overwegende dat het aan beklaagde vertoonde en voorgehouden uittreksel van het stamboek van de onderofficieren en minderen van het korps Rijdende Artillerie inhoudt: dat beklaagde zich op 7 September 1915 vrijwillig bij dat korps als kanonnier heeft verbonden;

Overwegende, dat beklaagde heeft opgegeven, dat hij op 31 December 1920, toen hij diende bij de 2e batterij van het korps Rijdende Artillerie in garnizoen te Arnhem, zonder verlof zijn garnizoen en korps heeft verlaten, sindsdien voortdurend en onafgebroken zonder verlof daarvan afwezig is gebleven, totdat hij zich op 14 Januari 1921 te Arnhem vrijwillig heeft gemeld bij den commandant der wacht aan de Willemskazerne;

Overwegende, dat de navolgende getuigen hebben verklaard onder eede:

J. v. D., opperwachtmeester 2e batterij Korps Rijdende Artillerie te Arnhem: dat hij als administrateur van de 2e batterij K. R. A. verklaren kan, dat beklaagde op 31 December 1920, terwijl hij diende bij de 2e batterij K. R. A. in garnizoen te Arnhem, zonder verlof zijn garnizoen en korps heeft verlaten, sindsdien voortdurend en onafgebroken zonder verlof daarvan is afwezig gebleven, totdat hij zich op 14 Januari 1921 heeft teruggemeld;

G. J. K., wachtmeester Korps Rijdende Artillerie 1e batterij, te Arnhem, dat hij op 14 Januari 1921 commandant der wacht in de Willemskazerne te Arnhem was; dat op dien avond ongeveer half elf beklaagde zich vrijwillig bij hem, getuige, heeft gemeld;

Overwegende, dat beklaagde de reden zijner afwezigheid niet ten genoegte des krijgsraads heeft bewezen;

Overwegende, dat voormeld uittreksel uit een vonnis van den Krijgsraad in het IIe Militair Arrondissement d.d. 9 Juli 1920 in-

houdt: dat beklaagde bij dat vonnis wegens desertie tot militaire detentie voor den tijd van drie maanden is veroordeeld;

Overwegende, dat wel is waar van deze straf aan beklaagde gratie is verleend en beklaagde dus niet gezegd kan worden reeds voor een vroegere gepleegde desertie straf te hebben ondergaan, toen hij de hem nu te last gelegde desertie pleegde; dat echter art. 137 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande in 't geheel niet over het ondergaan hebben der straf spreekt; dat wel art. 138 de zinsnede bevat: „nadat hij reeds tweemaal in voege voorschreven is gestraft”, maar dat de woorden „is gestraft” niets bepalen omtrent het ondergaan zijn der straf; dat in ieder geval de aan beklaagde in casu verleende gratie is te brengen onder het begrip kwijtschelding van straf, voorkomende in art. 421 Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat door bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen het aan beklaagde te last gelegde alsmede diens schuld daaraan;

Overwegende dat het aldus bewezen verklaarde feit behoort te worden gekwalificeerd:

Tweede desertie, in tijd van vrede gepleegd door een soldaat door, na wegens eerste desertie te zijn gestraft, zonder verlof langer dan twee dagen van zijn korps afwezig te zijn zonder de reden van afwezigheid ten genoeg des rechters te kunnen bewijzen, gevolgd door vrijwillige aanmelding binnen vier weken;

verboden en strafbaar bij artt. 137, 159 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande; 4, 10, 19 Wet 14 November 1879 (Stbl. no. 191); 9 Wet 15 April 1886 (Stbl. no. 64); 27, 91 Wetboek van Strafrecht, eenig artikel der wet van 14 Februari 1887 (Stbl. no. 35);

Recht sprekende in Naam der Koningin!

Verklaart den beklaagde schuldig aan het hem te laste gelegde feit bewezen, gekwalificeerd en strafbaar zooals opgemeld;

Veroordeelt hem te dier zake tot eene militaire detentie voor den tijd van één maand;

Bepaalt dat de tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf geheel in mindering zal worden gebracht vanaf 18 tot 29 Januari 1921.

I N H O U D.

	Blz.
Aanhouding. Rechtmatigheid der —, van iemand die in het Algemeen Politieblad staat gesignaleerd	85
— van deserteurs. Medewerking verleenen door militaire autoriteiten	481
Aanslag. Zie (de la) Parra.	
Aanwijzingen. Zie bewijs.	
Advocaat-Fisikaal. Noodzakelijkheid van een plaatsvervangend —	294
Ambtenaar. Als — aannemen van een gift wetende enz. of opzettelijk voordeel trekken uit de opbrengst van eenig door misdrijf verkregen goed?	183
Amerika. Uittreksel uit het verslag van de commissie belast geweest met een bezoek aan het Amerikaansche bezettingsleger te Coblenz en omstreken	402
— Straffen bij de Amerikaansche marine	407
Anti-revolutiewet. Zie wetgeving, Blok en (de la) Parra.	
Appèl. Zie Hooger beroep.	
Approbatie van een dispositie tot onbevoegdverklaring in een klachtzaak gewezen door een zee-krijgsraad in Ned. Indië	465
— van vonnissen gewezen door den krijgsraad op Curaçao	479
Archiv für Militärrecht heeft opgehouden te bestaan	305
Arrestant(en). Schieten op ontvluchtende —	2, 12
Bakhuis. J. W. F. —. Advies van de Juridische Faculteit van Franeker betreffende bevoegdheid van de Collegiën ter Admiraliteit in Commune delicten, 1782. Medegedeeld door — en Mr. P. J. Idenburg	32
Barbas. Mr. Dr. J. S. —. Wijsgeerige beschouwingen over de verhouding tusschen staatkunde en zedeleer. (Proefschrift).	304
Bedreiging. De woorden „heb maar zooveel praatjes niet want dan . . . .” houden niet in een bedreiging in den zin van art. 99 C. W. L.	64
Begunstiging. Onvoldoende telastlegging in een geval van het opzettelijk voordeel trekken uit de opbrengst van weggenomen goederen	177
— Beklaagde is niet schuldig aan het opzettelijk voordeel trekken uit de opbrengst van door misdrijf verkregen goed, maar aan het als ambtenaar aannemen van een gift, wetende enz.	183
Bekentenis. Zie bewijs.	

	Blz.
Beleediging. Inhoud van de telastlegging bij —	85
Berg van Saproëa. C. J. G. L. van den —. Eene groote onbillijkheid tegenover militaire beklagden, die niet meer in werkelijken dienst zijn en niet met onbepaald (klein) verlof werden gezonden	223
Bevoegdheid. Zie ook Competentie.	
— met betrekking tot desertie gepleegd door een milicien van wien niet is gebleken, dat hem bekend is gemaakt, dat hij onder de militaire tucht staat	3, 75
— Advies van de Juridische Faculteit van Franeker betreffende — van de Collegiën ter Admiraliteit in Commune delicten, 1782. (J. W. F. Bakhuis en Mr. P. J. Idenburg).	32
— in verband met de wijze waarop aan een milicien bekend is gemaakt, dat hij onder de militaire tucht staat	190
— Een klacht over een krijgstuchtelijke straf opgelegd door den commandant van een marine-vliegkamp behoort in eersten aanleg te worden onderzocht door het H. M. G.	280
— van den militairen of burgerlijken strafrechter tot kennisneming van een strafbaar feit, begaan door iemand, wien het recht is ontzegd om bij de gewapende macht te dienen, op een tijdstip, waarop de hem bij het vonnis opgelegde vrijheidsstraf is ondërgaan, maar vóór dat vonnis in kracht van gewijsde is gegaan	287, 360
— in zake het onderzoek van een klacht over een krijgstuchtelijke straf opgelegd door den commandant van de Gezantschapswacht te Peking	459
Bewind van penningen. Vrijspraak van een gepensionneerd hoofdofficier van het plegen van ontrouw en falsiteit in een —	267
Bewijs. Vervanging van de bewijsvoering. Opsomming van de aanwijzingen waarop het — rust	249
— Een bekentenis, alleen bevestigd door de verklaringen van de beide als getuige onder eede gehoorde mededaders, mag niet leiden tot schuldigverklaring van den verdachte	348
— Een nieuw wetboek van strafvordering	486
Blok. Mr. P. R. —. Wet van den 28sten Juli 1920 (Staatsblad n ^o . 619) houdende nadere voorzieningen tot bestrijding van revolutionnaire woelingen. Eenige aantekeningen omtrent de beteekenis van hare bepalingen	519
Boekhoudt. Mr. W. —. Aantekeningen op het ontwerp-invoeringswet Wetboek van Militair Strafrecht en Wet op de Krijgstucht	121, 229
Buitengewone militaire commiezen. Toepasselijkheid van de Inkwartieringswet op —	95
Causaal verband. De beginselen neergelegd in het B. W. omtrent het —, gelden ook in het strafrecht	451

	Blz.
Commissie tot regeling van de rechtspositie van het personeel der zeemacht	300
— Uittreksel uit het verslag van de — belast geweest met een bezoek aan het Amerikaansche bezettingsleger te Coblenz e. o.	402
Commune delicten. Zie bevoegdheid.	
Competentie. Zie ook bevoegdheid.	
— Proeve van eene regeling der relatieve —, van de krijgsraden geënt op de Rechtspleging bij de Landmacht. (Mr. G. J. Jutte)	312
— Met betrekking tot strafbare feiten begaan door militairen behorende tot een detachement dat in het buitenland vertoeft	385
Consignes. Bijzondere — hebben den voorrang boven algemeene.	448
Curacao. Approbatie van vonnissen gewezen door den krijgstraad op —	479
Deserteurs. Aanhouding van —. Medewerking verleenen door militaire autoriteiten	481
Desertie. Arrestatie of vrijwillige aanmelding?	66
— Strafbaarheid van miliciens wegens — in verband met het vereischte van bekendmaking dat zij onder de militaire tucht staan	3, 75
— Recidive bij —	431
— Alsvoren in verband met het gratiebesluit van 4 November 1919, S. 649	579
Deskundig rapport in zake iemand die als toerekenbaar moet worden beschouwd, maar na de tegen hem ingebrachte beschuldiging in een heftige gemoedsbeweging is geraakt	572
Diefstal. Veroordeeling door H. M. G. na vrijspraak door krijgstraad	79
— door meer dan twee vereenigde personen of — en medeplichtigheid aan —?	90
— Onvoldoende telastlegging bij —	177
— Poging tot —	249
— Bijzonder geval van vrijspraak van —	572
Dienstweigeraars. (Principieele). Tenuitvoerlegging van straffen opgelegd aan —	202, 294
Dienstweigering gepleegd door een geniesoldaat 2e kl. tegenover een geniesoldaat 1e kl. dd. escouade-commandant	337
— Niet als — beschouwd het niet opvolgen van de order om: zich in burgerkleeding te kleeden en daarna met den meerdere in rang mede te gaan, ten einde zich in arrest te doen stellen.	64
— in het water te gaan althans te gaan baden, nu de compagnies-order als oefening had bepaald „roeien en zwemmen”.	472

	Blz.
Dier. Opzettelijk en wederrechtelijk beschadigen van een dier. Beroep op noodweer verworpen	262
Divisie-commandant. Strafbevoegdheid van een — bij de landmacht	563
Doodstraf. Samenstelling van krijgsraden bij oplegging van de — in Ierland	204
Duitschland. Afschaffing van de militaire rechtspraak in — 6, 195,	305
Eisch van den Advocaat-Fisikaal bij een subsidiaire telast- legging	436
Engeland. Herziening van het militaire strafprocesrecht in — — Engelsche opvattingen met betrekking tot vereenigen- gen van militairen	100 513
Falsiteit. Zie Ontrouw.	
Formalisme. (Over verband tusschen de beschikking tot ver- wijzing en de telastlegging).	18
Franken. D. B. A. — Militaire tuchtraden.	550
Garnizoenscommandant. Strafbevoegdheid van een waarne- mend —	174
Georganiseerd overleg voor het leger	203
— K. B. houdende voorloopige voorzieningen omtrent het — bij de zeemacht	381
— voor militairen. (Mr. J. H. van Zanten)	535
Gerechtskosten. Zie Tinga.	
— Wijziging van de tarieven van — in strafzaken	1, 193
Gevaar. De wetgever heeft niet strafbaar gesteld het door schuld veroorzaken van — voor iemands lijf of leven	451
Geweld. Plegen van een daad van — tegen een meerdere in rang of mishandeling?	187
Gezag. (Bevoegd) in den zin van art. 435, 3e, W. v. Sr. bij aanhouding van een militair door een sergeant bij de mili- taire politie wegens openbare dronkenschap	559
Gratie. Verleenen van — van straffen opgelegd voor overtre- ding van voorschriften voortgevloeid uit de bijzondere tijds- omstandigheden	15
— Invloed van — op recidive bij desertie	579
Handtasting. Naleven van de voorschriften van de artt. 54 t/m. 56 R. L.	481
Heslinga, J. H. — Het inlandsch bestuur en zijn reorgani- satie in Nederlandsch-Indië (Proefschrift)	119
Hogendorp, G. K. van — De eerste militair-jurist in Neder- land	15

Hooger beroep. Een tegen een vonnis in zijn geheel ingesteld — is niet ontvankelijk voor zoover het vonnis een vrijspraak inhoudt	341
Hoog Militair Gerechtshof. Toevoeging van raden aan het —	16
Idenburg. Mr. P. J. —. Zie Bakhuis.	
Ierland. Berechting van strafbare feiten door krijgsraden in — in verband met het herstel der orde aldaar	204
Informatiën. Zie Verwijzing.	
Inkwartieringswet. De — is ook toepasselijk op buitengewone militaire commiezen	95
—. Wijze van gebruik van de krachtens art. 33 — in gebruik genomen zaak	370
—. Omvang van de bevoegdheid bij art. 33 — toegekend aan de militaire autoriteit	374
Insubordinatie. Zie Bedreiging, belediging, geweld, meerdere in rang.	
Invaliditeitswet. De — (Mej. Mr. G. J. Stemberg)	409
Invoeringswet. Aanteekeningen op het Ontwerp — Wetboek van Militair Strafrecht en Wet op de Krijgstucht. (Mr. W. Boekhoudt)	121, 229
—. Behandeling van het ontwerp — Militair Straf- en Tuchtrecht in de Staten-Generaal	200, 302, 399, 495
—. Opmerkingen over het ontwerp — Militair Straf- en Tuchtrecht	200
—. Opmerkingen naar aanleiding van het Ontwerp — Militair straf- en tuchtrecht (Mr. G. J. Jutte)	205
Japan. Hervormingsmaatregelen in —	518
Jutte. Mr. G. J. —. Opmerkingen naar aanleiding van het Ontwerp-Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht	205
—. Proeve van een regeling der relatieve competentie van de krijgsraden, geënt op de Rechtspleging bij de landmacht	312
Kiesrecht van militairen in Duitschland	204
Klachtproces. Bevoegdheid in zake het onderzoek van een klacht over een krijgstuchtelijke straf opgelegd door den commandant van een marine-vliegkamp	280
—. Bemoeienis van het H. M. G. van Ned. Indië met klachtzaken bij de zeemacht aldaar	289, 465
—. Wijzigen van een strafreden op grond van een nader onderzoek vóór het ondergaan van de opgelegde straf	331
—. Bevoegdheid in zake het onderzoek van een klacht over een krijgstuchtelijke straf opgelegd door den commandant van de Gezantschapswacht te Peking	459
—. Wijze van behandeling van klachtzaken	465

	Blz.
— Het royeeren van een opgelegde krijgstuchtelijke straf, nadat de gestrafte heeft verzocht zijn zaak door den militair rechter te doen onderzoeken, heeft niet ten gevolge, dat klager in zijn verzoek niet-ontvankelijk is	570
Klachtzaken. (Behandelde). Niet groeten van een in uniform gekleeden meerdere door een in burgerkleeding gekleed sergeant-majoor	174
Indienen van een ongepast verzoekschrift na dit aan den divisiechef ter beoordeeling te hebben gegeven	330
Onbehoorlijk gedrag op straat na afloop van het jaarlijksch onderzoek voor verlofgangers	331
Opnemen in een verzoekschrift en in een tijdschriftartikel van uitlatingen waardoor een bepaalde militaire chef wordt of kan worden getroffen.	333
Het aan een ondergeschikte beletten een hem gegeven order uit te voeren, omdat de meerdere niet in de door een andere meerdere gegeven order was gekend	357
Onmilitair optreden tegen den waarnemend commandant Slecht dienst doen als cipier in een provoosthuis. Klagers beroep op strijd tusschen verschillende consignes en op uitgebreidheid van den dienst verworpen	448
Indienen van een bezwaarschrift tegen den regiments-commandant, dat na onderzoek ongegrond wordt bevonden	563
Korpscommandant. Gezag van —	1, 194
Krijgsraad. Samenstelling van den — in Ierland in geval van het opleggen van de doodstraf	204
Krijgstuchtelijke bestraffing ter zake van een feit waarvoor de krijgsraad heeft vrijgesproken	479
Landweer. Ontheffing van dienst bij de — na verzuim vrijstelling van dienst bij de militie wegens broederdienst te vragen	302
Le droit et la guerre. Aankondiging van het tijdschrift —	305
Lichamelijk letsel. Vrijspraak van het opzettelijk subsidiair het door schuld veroorzaken van — wegens het ontbreken zoowel van opzet als schuld in strafrechtelijken zin. Beklaagdes handeling is te beschouwen als een automatische zelfverdedigingsreactie	276
— Causaal verband bij het veroorzaken van zwaar — door schuld. Vrijspraak	451
Literatuur. Militair-rechtelijke —. Bespreking van verschillende buitenlandsche tijdschriften	305
Mandament tot dagvaarding. Wanneer — in persoon wordt gevraagd	267
— Afwijzing van een verzoek om — in persoon	434

	Blz.
Medeplichtigheid aan diefstal of diefstal door meer dan twee vereenigde personen?	90
Meerdere in rang. Beteekenis van de woorden — in art. 99 C. W. W.	392
— Veroordeeling wegens insubordinatie gepleegd door een korporaal, tegen een anderen, in den dienst boven hem gestelden korporaal	467
Militaire politie. De manschappen van de — zijn niet belast met de opsporing van overtredingen van de Motor- en Rijwielwet en van het Motor- en Rijwielreglement	441
— Aanhouding van een militair door een sergeant bij de — wegens openbare dronkenschap. Bevoegd gezag in den zin van art. 435, 3e, W. v. Sr.	559
Militaire rechtspleging. Onderzoek en berechting van strafbare feiten begaan door militairen behoorende tot een in het buitenland vertoevend detachement van de zeemacht	385
— Behoorlijk nakomen van voorschriften van —	481
Militaire rechtspraak. Afschaffing van de — in Duitschland 6, 195,	305
— Langzame werking van de —	15
— Behoud van de — in Zwitserland	400
Militaire strafwetgeving. Over de toepasselijkheid van de — op miliciens	3
— Invoering van de nieuwe militaire strafwetten, 200, 302, 399,	495
Militair-jurist. De eerste — in Nederland	15
Militair-rechterlijke macht. Traktementen van de leden van de —	97
— Woonplaats van de leden van de —	294
Militair strafprocesrecht. Herziening van het — in Engeland	100
— Oude procesvormen.	482
Militärrechtliche Blätter. Aankondiging van het tijdschrift —	305
Militie. Over de toepasselijkheid van de militaire strafwetgeving op miliciens	3, 75
Militiewet. Wijze waarop de bekendmaking aan miliciens, dat zij onder de militaire tucht staan, kan geschieden	190
Mishandeling of plegen van een daad van geweld tegen een meerdere in rang?	187
Motor- en Rijwielwet. Vrijspraak van een overtreding van de —, zijnde de overtreding gepleegd op in staat van beleg verklaard gebied door een militair bestuurder met een voor 's Rijks dienst gebezigd motorrijtuig	62
— Als bestuurder van een motorrijwiel niet onmiddellijk voldoen aan de vordering van een niet in uniform gekleeden veldwachter om dat rijwiel te doen stilhouden	178
— Bevoegdheid tot opsporing van overtredingen van de —	344

	Blz.
—. Strafvervolgning achterwege gebleven omdat van te voren vaststond dat art. 24 — op het geval toepasselijk was . . .	434
—. Tot opsporing van de overtredingen van de — zijn niet bevoegd de manschappen van de militaire politie	441
Motor- en Rijwielreglement. Wielrijden zonder licht. Aanhouding deswegen door een ambtenaar van gemeentepolitie	344
—. Wielrijden zonder licht	441
\	
Nederlandsch-Indië. Het inlandsch bestuur en zijn reorganisatie in — door J. H. Heslinga. (Proefschrift)	119
—. Bemoeienis van het H. M. G. van — met klachtzaken bij de zeemacht aldaar	289, 465
Noodweer. Beroep op — verworpen in een geval van schieten op een hond door een ruiter	262
Ontrouw. Vrijspraak van een gepensionneerd officier van het plegen van — en falsiteit in een bewind van penningen	267
Ontslag. Administratief — na ontzegging (P. Riemens) . .	326
Ontzegging. Beschouwingen over het tijdstip van ingang van de bijkomende straf van — van het recht om bij de gewapende macht te dienen	136, 520
—. Bevoegdheidsvraag ter zake van een feit begaan nadat iemand bij vonnis het recht is ontzegd om bij de gewapende macht te dienen en nadat de hoofdstraf is ondergaan, maar voordat het desbetreffende vonnis in kracht van gewijsde is gegaan	287, 360
—. Administratief ontslag na — (P. Riemens)	326
Oorlogswet. Zie Transitioir strafrecht.	
Opleiding van officieren voor hunne sociale taak	199
Oplichting. Geval van vrijspraak van —	341
—. Beklaagde is niet schuldig aan — maar aan verduistering	436
Opruiing. Vrijspraak omdat uit de telastlegging niet blijkt tot welk strafbaar feit beklaagde heeft opgeruid	73
Opsporing van strafbare feiten. Zie militaire politie.	
Opzet. Vrijspraak wegens het ontbreken van — bij het toebrengen van zwaar lichamelijk letsel. Beklaagdes handeling is te beschouwen als een automatische zelfverdedigingsreflex	276
Parra. T. M. de la —. Een opmerking over art. 79 W. v. Sr., zooals dit gewijzigd is door art. 2 van de Wet van den 28sten Juli 1920, S. 619	557
Poging tot diefstal	249
Politie. Zie militaire politie.	
Procesvormen. Oude —	482

	Blz.
Provoosthuis. Klachten over de behandeling in het — te Scheveningen	15
— Kerkje bij het — te Scheveningen	118
Rechtsgeleerde studie van officieren bij zee- en landmacht	201
Rechtspleging bij de Landmacht. Proeve van eene regeling der relatieve competentie van de krijgswaarden, geënt op de — (Mr. G. J. Jutte)	312
Rechtspositie. Regeling van de — van de beroepsonderofficieren der landmacht.	109
— Commissie tot regeling van de — van het personeel der zeemacht	300
Reiskosten. Eene groote onbillijkheid tegenover militaire beklagden, die niet meer in werkelijken dienst zijn en niet met onbepaald (klein) verlof werden gezonden (C. J. G. L. van den Berg van Saparoea)	223
Riem. H. — Opmerkingen over „Militaire tuchtraden”	552
Riemens. P. — Administratief ontslag na ontzegging	326
Royeeren van een krijgstuuchtelijke straf na het verzoek de zaak door den militairen rechter te doen onderzoeken	570
Rusland. Straffen in het Russische Sovjet-leger	204
Rijn van Alkemade. N. J. J. van — Verleenen van den titulaire rang van Schout-bij-Nacht	400
Schuld. Vrijpraak wegens het ontbreken van — in strafrechtelijken zin. Beklaagdes handeling is te beschouwen als een automatische zelfverdedigings reflex	276
— Causaal verband bij het door — veroorzaken van zwaar lichamelijk letsel	451
Sociale taak van den officier	199
Staal. H. P. — In memoriam	204
Staatkunde. Wijsgeerige beschouwingen over de verhouding tusschen — en zedeleer door Mr. Dr. J. S. Barbas (Proefschrift)	304
Statistiek. Crimineele — 1916 en 1917	110
— Justitieele — 1917	115
— Justitieele — 1918	395
— Crimineele — 1918	507
— Overzicht van de werkzaamheden van den krijgswaarden te Arnhem in het 1e kwartaal 1921	514
Stellingen. Verdedigde — op militair-rechtelijk gebied	120
Stemberg. Mej. Mr. G. J. — De Invaliditeitswet	409
Stigter. P. J. — Militaire Tuchtraden	425
Stokers. Vermindering in klasse van —	389
Straf(fen). Tenuitvoerlegging van — opgelegd aan principiele dienstweigeraars	202, 294
— in het Russische Sovjet-leger	204

	Blz.
— bij de Amerikaansche marine	407
Strafbevoegdheid. Toekenning van — als compagnies-commandant	1
— van een waarnemend garnizoenscommandant	174
— van divisie-commandanten bij de landmacht	563
Strafproces. Zie strafvervolging.	
Strafreden. Zie klachtproces.	
Strafstelsel. Hervorming van het —	294
Strafvervolging. Verschil tusschen de wijze van — in het burgerlijk en in het militair strafproces	435
Strafvordering. Een nieuw Wetboek van —	486
Tenuitvoerlegging van straffen opgelegd aan principieele dienstweigeraars	202, 294
Telastlegging. Verband tusschen de beschikking tot verwijzing en de —	18, 178, 276
— Nietigverklaring van een — in zake verduistering	59, 173
— Vrijspraak omdat uit de — niet blijkt tot welk strafbaar feit beklagde heeft opgeruid	73
— Nietigverklaring van een — in zake diefstal, subsidiair het opzettelijk voordeel trekken uit de opbrengst van de weggenomen goederen	177
— Eisch van den Advocaat-Fiscaal bij een subsidiaire —	436
Tinga. J. M. — Vergoeding voor reiskosten aan officieren die in eene strafzaak als getuige of deskundige voor den rechter moeten verschijnen	555
Traktementen van de leden van de militair-rechterlijke macht	97
Transitoir strafrecht. Nu de wet van 27 Juni 1919 S. 420 wel de Vervoer- en nederlagewet maar niet de Oorlogswet heeft gewijzigd, blijft beklagdes handeling strafbaar volgens laatstgenoemde wet	70
— Beslissing in tegenovergestelden zin	366
— Vrijspraak omdat het gewijzigde art. 2 van de Vervoer- en nederlagewet de voor den verdachte meest gunstige bepaling bevat	85
Tuchtraden. Militaire —. (P. J. Stigter)	425
— Militaire —. (D. B. A. Franken)	550
— Opmerkingen over „Militaire —.” (H. Riem)	552
Twijfel. Invloed van — omtrent een omstandigheid die de einduitspraak beheerscht	451
Tijdschriften. Zie literatuur.	
Valschheid in geschrifte. Mogelijkheid van het ontstaan van een verbintenis. Begin van bewijs door geschrift	350
Verduistering. Onvoldoende telastlegging bij —	59, 173
— Vrijspraak. In de telastlegging ontbreekt de omstandig-	

	Blz.
heid dat beklaagde het voorwerp anders dan door misdrijf onder zich had, zij wijst er op dat hij het juist wel door misdrijf onder zich had	274
— Een beklaagde schuldig verklaard aan — en niet aan oplichting	436
Vereeniging(en). Engelsche opvattingen met betrekking tot — van militairen	513
Vermindering in klasse van stokers	389
Vervoer- en nederlagewet. Zie Transitoir strafrecht.	
Verwijzing. Verband tusschen de beschikking tot — en de telastlegging	18, 178, 276
— Herstel van schrijffouten in de beschikking tot —	70
— Op de feiten vermeld in een nadere beschikking tot — mag bij het opstellen van de telastlegging niet worden get, wanneer niet is bepaald, dat ter zake geen informatiën zullen worden genomen en beklaagde niet opnieuw is gehoord	178
— van iemand die in eerste instantie voor het H. M. G. terecht staat	271
— Ongeoorloofde toevoeging aan en wijziging van den inhoud van de beschikking tot —	276, 436
Voorwaardelijke veroordeeling. Bijzondere voorwaarde; betaling van de toegebrachte schade	350
— gepaard met onvoorwaardelijke degradatie	436
— Termijn van den proeftijd bij —	458
Vuurwapenen. Gebruik maken van — bij ontvluchting van arrestanten	2, 12
Wederspanningheid. Rechtmatige uitoefening der bediening bij aanhouding van iemand die in het Algemeen Politieblad staat gesignaleerd	85
— Een ambtenaar van gemeentepolitie is werkzaam in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening, wanneer hij een wielrijder aanhoudt wegens rijden zonder licht en hem arresteert, omdat hij de gestelde vragen niet beantwoordt	344
Wetboek van strafvordering. Een nieuw —	486
Wetgeving. Nadere voorzieningen tot bestrijding van revolutionnaire woelingen.	
Ontwerp van wet	52
Memorie van Toelichting	55
Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer	140
Memorie van Antwoord	156
Gewijzigd ontwerp van wet	169
Verslag van de Tweede Kamer	172
Openbare behandeling in de Tweede Kamer	230
Voorloopig verslag van de Eerste Kamer	231
Eindverslag van de Eerste Kamer	240

	Blz.
Openbare behandeling in de Eerste Kamer	248
Afkondiging van de wet	248
Wilna. Nederlandsche militairen naar —	385
Zanten. Mr. J. H. van —. Georganiseerd overleg voor militairen	535
Zedeleer. Wijsgeerige beschouwingen over de verhouding tusschen staatkunde en — door Mr. Dr. J. S. Barbas. (Proefschrift)	304
Zeitschrift für Militärrecht. Mededeeling omtrent het tijd- schrift —	305
Zwitserland. Behoud van de militaire rechtspraak in — . . .	400

Errata.

Op blz. 72 regel 13 v.o. leze men „225” in stede van „255”.

Op blz. 223 moet voor „van der Berg van Sapiroea” gelezen worden „van den Berg van Sapiroea”.

WETSBEPALINGEN,
behandeld in deel XVI Militair-Rechtelijk Tijdschrift.

Artikelen. Bladzijden.

C. W. L.

14	190, 287, 360.
95	64, 337, 472.
99	64, 287.
100	287.
134	75, 341.
136	59, 67.
137	67, 431, 579.
194	348.
200	267.

Wet van 14 November 1879 S. 191.

12	287, 360.
--------------	-----------

C. W. Z.

99	187, 467.
--------------	-----------

R. K. L.

11	64.
35 vlg.	563.

Prov. Instr. H. M. G.

50	280, 459.
75	267, 434.

R. L.

14	178, 276.
114	59, 173, 177, 178, 276.
178	178.
209	341.

Artikelen.

Bladzijden.

R. Z.

223 en 224	465.
I Slotbepalingen	465.

W. v. Sr.

1	70. 85. 366.
14c	350.
41	262
48	90.
56	85.
131	73.
180	85. 344.
225	350.
266 en 267	85.
300	187.
302	276.
307	451.
308	276. 451.
310	79. 90. 572.
310 j ^o . 45	249.
310 j ^o . 48	177. 183.
311	90.
321	59. 173. 274. 436.
326	341. 436.
350	262. 350.
363	183.
416	177. 183.
435, 3e en 453	559.

W. v. Sv.

8	441.
403	348.

Inkwartieringswet.

1	94.
6	370.
33	370. 374.
41	94.

Militiewet 1901.

117	75.
---------------	-----

Artikelen. Bladzijden.

Militiewet 1912.

74 . . . . . 75, 190.

Motor- en Rijwielwet.

9 . . . . . 178.
 15 . . . . . 178.
 16 . . . . . 178, 441.
 21 . . . . . 344, 441.
 24 . . . . . 62, 434.

Motor- en Rijwielreglement.

17 . . . . . 62.
 25 . . . . . 344, 441.

Oorlogswet.

35 . . . . . 70.
 43 . . . . . 366.
 49 . . . . . 70.

Vervoer- en nederlagewet.

2 . . . . . 70, 85, 366.

Militaire Verordeningen.

Reglement op den Inwendigen Dienst bij de Infanterie.
 189 . . . . . 570.

Verordening van den Territorialen Bevelhebber in Friesland van
 19 Februari 1917 laatstelijk gewijzigd 7 Maart 1918.

2 . . . . . 70.

Verordening van den Territorialen Bevelhebber in Overijssel
 van 17 Februari 1917 gewijzigd bij de verordening van 14
 Juli 1917.

2 . . . . . 366.